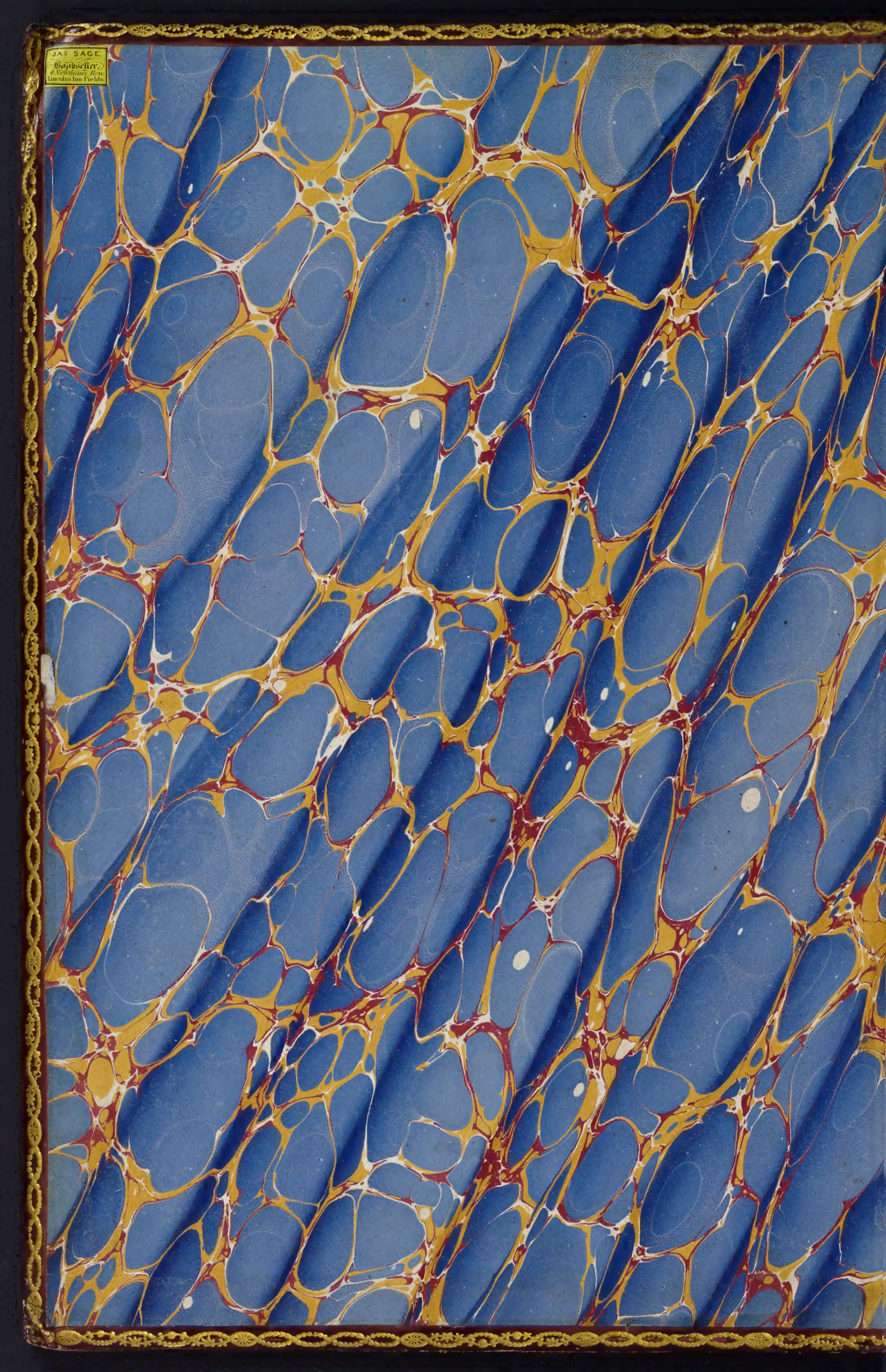
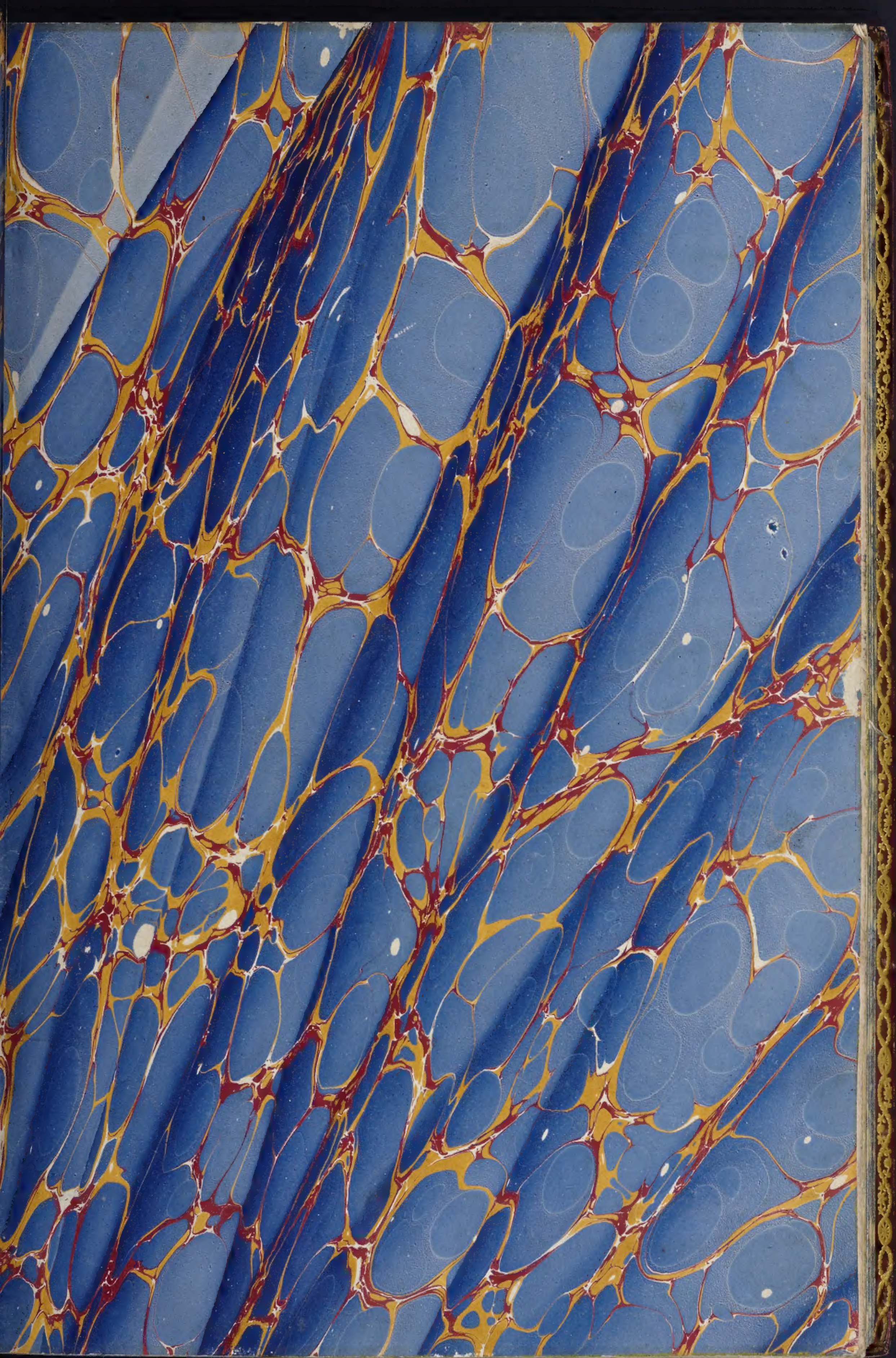

JAS SAGE
Bookseller,
4 Newman's Row,
Lincolns Inn Fields

3 vols. in 2. coll. & perf: FCB. 30 Jan.y 1852.

3 Vols 2 —

/

Herculaneum

3 vols in 2

£5

144 **HERCULANEUM.** Herculanensium Voluminum quae supersunt Tomus I [et II]. 2 vols. *With 2 folding plans, 65 plates and some vignettes. Naples,* 1793-1809.—Dissertationes isagogicae ad Herculanensium Voluminum explanationem. Pars Prima. *With 20 plates. Naples,* 1797.

vd - '60

3 vols. in 2, folio, *diced russia gilt, gilt frame sides. Naples,* 1793-1809.

These three volumes are supplementary to *Le Antichità di Ercolano,* 1755-92. The illustrations are mainly of inscriptions.

3.

HERCVLANENSIVM

VOLVMINVM

QVAE SVPERSVNT

TOMVS I.

NEAPOLI MDCCXCIII.
EX REGIA TYPOGRAPHIA.

3

FERDINANDO IIII
ITALICO SICVLO HIEROSOLYMITANO
PIO FELICI SEMPER AVGVSTO

EN tandem, REX clementissime, praeclarissimum Musei Herculanensis cimelion, quod iussu beneficentiaque Tua typis descriptum, in lucem prodire gestit; serius fortasse, quam multorum opinio, & nostra etiam ferebat; sed tamen cumulatissime, nisi valde fallimur, eruditorum hominum studiis, & concitatae de se expectationi satisfacturum.

* *Etenim*

Etenim cum primum rumor spargi coeptus est de Papyris, quarum tam magnum numerum Herculanenses effossiones in apertum protulerant, ac prolaturas porro spes erat; dici non potest, quanta statim ubique gentium sit consecuta admiratio, quae mens, qui animus omnium fuerit, tam nostrorum, quam longe etiam dissitorum; iis quidem Herculanum certatim adcurrentibus, ut tantae vetustatis Volumina, tanquam lapsa Caelo ancilia, exoscularentur; his nostratium felicitati invidentibus, quibus usurpare oculis, quae auditione tantum ipsi accipere possent, licebat; omnibus vero divae memoriae CAROLVM Parentem Tuum ad Caelum tollentibus, cuius unius beneficio & liberalitati illa detectio referenda erat accepta. Hinc optare pro se quemque, votisque omnibus expetere, ut quamprimum illa evolverentur, & cuiusmodi essent, a quorum essent manu profecta, quid secum novi adferrent cum Orbe erudito communicaretur. Sed operis difficultate deterritis pene cunctis; qui, vera iam facta fabula, carbones pro thesauro, vel potius meros cineres tenere sese non dubitabant; reique exitum desperantibus, unus CAROLVS, animum non despondit, & bene sperare de summa rei iussit; nullique curae, nullis sumptibus parcens, id tandem pervicit, ut qua maxima & industria & labore illa evolverentur, quanto cum litterarum emolumento quid dicam? Et vero, si in vetusti lapidis frusto, in numulo, in laterculo tantum saepe momenti est ad res cognitione dignissimas e tenebris eruendas; quid expectari par est ab satis amplo Volumine ante mille & septingentos minimum annos non dicam composito, sed certe scripto? Sed factum est sane perincommode, ut dum CAROLVS praeclare coepta cum maxime urgeret, in Hispaniam ad eorum Regnorum ineundam possessionem fuerit evocatus; quae res cum opus tum abrupit, tum subnascentes aliae ex aliis difficultates horum librorum editionem usque distulerunt. Cum vero sexto abhinc anno Herculanensis Academia fere intermortua, faustissimis auspiciis restituta foret a TE, Rex litterarum bono nate; nihil antiquius ea habuit, quam ut publicae lucis usura tamdiu concupita Volumina donaret. Ne autem ab incepta reliquorum Herculanensium monumentorum inlustratione socii omnes avocarentur; hanc spartam quatuor academicis pro Voluminum tum patentium numero adornandam deman-

demandavit; ita ut singuli singula edisserenda, & inlustranda susciperent; improbus enim huiusmodi labor is est, qui inter plures simul dividi, & conlata symbola, uti nobis sollemne est, absolvi nequeat. Atque en, Regum optime, illud ipsum Philodemi de Musica *Volumen, quod omnium primum Augusti Patris Tui providentia in Regio Museo explicatum lucem adspexit, suis nunc supplementis, interpretatione, iustoque commentario a strenuo conlega nostro Carolo Rosinio probe instructum, TIBI se tandem sistit. Et bene quidem habet; nosque Fortunae, quidquid illa est, vel potius si quidquam est, non tam ingrati erimus, ut dicam ipsi scribamus; quae, moris, quas diximus, nectendis, videtur immo gloriae & felicitati Tuae voluisse obsecundare; ut Papyrorum Herculanensium editio diu dilata, atque sub Regno Tuo publicata, ad ceteras Tuas laudes, & ad hunc liberalium studiorum & artium optimarum statum florentissimum, veluti cumulus accederet. TE interim, REX maxime & clementissime, obtestamur, ut industriae nostrae indulgentia & liberalitate Tua faveas; TEQVE sospitem ac florentem cum augusta Coniuge, Proleque Regia beatissima, Regnorum ac litterarum felicitati quam diutissime praestes.*

E Scrinio Domus Augustae Kal. Sextil. Ann. CIƆIƆCCXCIII.

Devoti Numini Maiestatique eius
Academici Herculanenses

ERVDITIS LECTORIBVS.

I. ANtequam ad papyraceum illud volumen commentandum adgrediamur, quod primum artificioſiſſimi hominis opera evolutum cupidis eruditorum oculis legendum ſe praebuit, operae pretium eſt non pauca praemonere. Et quidem primo de eius Auctore, tum de eo, in quo verſatur argumento; tum de illius orthographia; tum denique de noſtra, quam in ipſum contulimus, opera, ordinis ratio poſtulat, ut ediſſeramus.

II. Profecto de eius Auctore dubitare non ſinit titulus ad papyri calcem adſcriptus, & quidem iterato; ſtatim enim ab ultima illius columna eodem charactere legitur: ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (ut in ſchemate columnae XXXVIII expreſſum vides): interiecto deinde quinque pollicum interſtitio, eadem verba grandiuſculis litteris repetuntur, quorum ſchema ipſo in limine omnibus columnis praefigendum duximus. At quiſnam iſte Philodemus fuerit, qua haereſi, qua patria, quibus moribus, quo tempore floruerit, & quaenam eius ſcripta ſuum nobis nomen commendaverint, lectores procul dubio a nobis requirent.

III. *Philodemi* quidem (ſive *Philodami*, ut Dorienſes efferebant) nomen, quod graece *populi amatorem*, ſive mavis *Poplicolam* ſonat, obvium fuiſſe conſtat, adeoque plures eius nominis apud antiquos invenimus: unum vetuſtiſſimum Pithagoreum Locris in Magna Graecia natum; duos vero recentiores, alterum Opunte in germana Graecia, Lampſaci alterum in Minori Aſia, de quibus Cicero in Verrem. Hi tamen nihil cum noſtro Philodemo habent commune. Longe enim is fuit celebrior Philoſophus ex Epicuri ſecta, & Poëta non ignobilis, de quo plura ab antiquis cum laude tradita accepimus. Eius meminit Tullius ſub finem *II libri de Fin.* & quidem perhonorifice; ait enim: *Sironem & Philodemum* (1) *cum optimos viros, tum doctiſſimos homines;* & diſertius, licet ſuppreſſo nomine, de eo loquitur integro fere *cap. 28 Orat. in L. Piſonem* (quem locum infra dabimus) uti Aſconius Pedianus teſtatur his verbis: *Philodemum ſignificat, qui fuit Epicureus illa aetate nobiliſſimus, cuius poëmata ſunt laſciva.* Meminit item Horatius *lib. I Sat. 2 v. 121: Gallis hanc Philodemus ait;* eumque non de alio, quam de Epicureo Philoſopho loquutum, & ex veteri eius Scholiaſte Acrone diſcimus, & hodiedum exſtat Epigramma, cui adparet Flaccum adluſiſſe; eſt autem in Brunkii Analectis *num. IX* (2). Eumdem praeterea cum addito *Epicurei* citant Laërtius in Epicuri vita *lib. X ſect. III*, & *Strabo lib. XVI* ubi illum primum inter eos memorat, qui urbem Gadara nobilitarunt. Ab Ambroſio etiam *epiſt. XXV lib. III* ſub corrupto *Philomari* nomine hunc ipſum Epicuri ſectatorem *Philodemum* citari iure putat Menagius in Laërtium (3). Quod autem hic noſter Philodemus ipſiſſimus ille ſit tam celebris, atque adeo unus inter Epicuri adſeclas, quem veteres non alio *διακριτικῳ* inter *ὁμωνυμȣς* diſtin-

(1) Male aliqui codices habent *Polidemum.*

(2) Epigramma incipit: *ειvι μυχοις*. Primus ex ms. cl. Uffembachii publicavit Reiskius in ſua *Anthologia Cephalae num. 651.* Abeſt autem a Vaticano, & Barberino. Ita ut mirum non ſit, ſi illud Daniel Heinſius ignoraverit; quare *lib. II de Satyra Horatiana* de huiuſmodi epigrammatis fatò indolens, ſcripſerit: *locus plus venuſtatis haberet, ſi quidem ipſa Philodemi exſtarent verba.* Valedicimus ergo iis, qui inibi legendum duxere: *Gallis hanc Philo demus ait*, Philoni perperam dictum tribuentes. Videſis Lambinum *l. c.*

(3) Inter recentiores de eo meminerunt Reiskius in *Notitia Poëtarum anthologicorum*, quae exſtat in edita ab eo *Anthologia Cephalae*: Menagius *ad Diog. Laërt. X, 3*: Ionſius *II, 18*: Fabricius *Bibl. Gr. T. II:* Samuel Petitus *Obſ. I, 9*: Daniel Heinſius *II de Satyra Horatiana*; aliique.

xerint, quam Philodemi τȣ Επικȣρειȣ, ambigere minime poſſumus; quandoquidem hunc acerrimum Epicuri vindicem ubique deprehendimus. Etenim non modo in hoc περι μȣσικης volumine Epicurea dogmata redolet, uti infra docebimus, ſed paſſim in aliis voluminibus Epicureum ſe profitetur: in duobus praeſertim, quae *de Rhetorica* habemus; quorum alterum abſolute inſcribitur περι ρητορικης; alterum vero titulum praefert των ὑπομνηματων περι ρητορικης. In utroque enim totus eſt, ut probet ſophiſticam Rhetoricam artem eſſe dicendam ſecundum Epicuri placita, atque paſſim Epicurum ipſum, Ermarchum (4), & Metrodorum ſcholae anteſignanos citat: imo illud alterum των ὑπομνηματων volumen hac ſententia claudit: Ει γαρ Επικȣρος, ϗ Μητροδωρος, ϗ Ερμαρχος αποφαινονται τεχνην ὑπαρχειν την τοιαυτην, ὡς εν τοις ἑξης ὑπομνησομεν, οἱ (ἡμετεροι) τȣτοις αντιγραφοντες ȣ πανυ τι μακραν της των πατραλοιων καταδικης αφεςηκασιν, *ſi enim Epicurus, & Metrodorus, & Ermarchus demonſtrarunt eam eſſe artem, ut in ſequentibus libris recordabimur, Noſtri, qui ipſis contradixere, parum admodum a parricidii crimine abſuerunt*. En quantum Noſter Epicuro, aliiſque ſectæ κορυφαιοις erat addictus. Quis negabit igitur eum eſſe Philodemum *Epicurei* cognomine celebratum?

IV. Iam vero Philodemi patriam nos docet Strabo loco nuper citato: εκ δε των Γαδαρων Φιλοδημος ὁ Επικȣρειος γεγονως, ϗ Μελεαγρος, ϗ Μενιππος ὁ σπȣδογελοιος, ϗ Θεοδωρος, ὁ καθ' ἡμων ρητωρ, *Gadarenſis fuit Philodemus Epicureus, & Meleager; & Menippus ſeria iocoſe ſolitus exprimere, & Theodorus orator, qui aetate noſtra floruit*. Quo in loco obiter animadvertendum, quantopere Philodemi nomen Strabonis aevo celebraretur; ſiquidem Geographus eum in nobilitandis Gadaris ceteris conterraneis ſuis ſane inluſtribus praepoſuit, licet Meleager, & Menippus illum aetate praeceſſerint, Theodorus vero unus poſtea ſubſequutus ſit. Verum in eo falſus eſt Strabo, uti recte adnotat Caſaubonus, quod urbem *Gadara* Philodemi, aliorumque parentem cum *Gazaris* confuderit. Eam enim ſtatuit inter Ioppen, & Azotum, Aſcalonemque. Nam cum de Ioppe verba feciſſet, ſubdit: εν δε τῳ μεταξυ ἡ Γαδαρις εςιν, ἡν ϗ αυτην εξιδιασαντο οἱ Ιȣδαιοι, ειτ' Αζωτος, ϗ Ασκαλων, *interiacet Gadaris, quam ipſam quoque Iudaei ſuam fecerunt, poſtea Azotus, & Aſcalon.* Atqui certo certius eſt eam urbem prope Ioppen, quam ceperunt Iudaei, vulgo dictam eſſe *Gazara*, non *Gadara*; teſtes enim locupletiſſimos produxit Caſaubonus tum primum Machabaeorum librum *cap.* 14, *&* 16 (5), tum Ioſephum *libro item I Antiqu.* (6). Fuiſſe autem aliam urbem dictam *Gadara*, vel *Gadaram*, vel *Gadarim* trans Iordanem teſtantur & Plinius *lib. V cap.* 18, qui eam ponit in Decapoli; & Stephanus, qui ait Γαδαρα πολις Κοιλης Συριας; item ac Ptolemaeus, (licet apud hunc legatur Γαδωρα, ſed corrupte, uti adnotat Cellarius); & Ioſephus, qui *lib.XXII cap.* 21 aeque ponit in Coeleſyria, & *lib. IV de Bell. Iud. cap.* 25 ſtatuit in Peraea: ελθοντων επι τα Γαδαρα μετροπολιν της Περαιας καρτεραν (7); & prae omnibus Marcus *cap.V v.*1: και ελθων (Ιησȣς) εις το περαν της θαλασσης εις την χωραν των Γαδαρηνων, *veniens (Ieſus) trans mare in regionem Gadarenorum*, ubi Vulgata habet *Geraſenorum*. E quibus certiſſime evincitur Gadarim trans Iordanem ſitam in Coeleſyria, & unam ex urbibus Δεκαπολεως, & Peraeae μετροπολιν fuiſſe. Conterminae enim erant Decapolis, & Peraea: ita ut illius pars meridionalis cum ſeptemtrionalibus Pe-

(4) Iampridem in primo Herculanenſium Aeneorum Signorum volumine animadverſum fuit, celebrem Epicuri amicum, & ſectatorem, cui omnes ubique codices *Hermachi* nomen adpinxerant, *Hermarchum* fuiſſe re vera adpellatum, docente tum aëneae protomes epigraphe, tum etiam papyracei voluminis περι ρητορικης commate. Id autem nunc magis magiſque perſuaſum habemus, cum conſtantiſſime Ερμαρχον paſſim in reliquis papyris iam evolutis ſcriptum invenerimus.

(5) *Cap. XIV v.* 7: και εκυριευσε Γαζαρων, & *v.* 34: και Ιοππην ὠχυρωσε την επι της θαλασσης, και την Γαζαρα την επι των οριων αζωτȣ; item *Cap. XVI v.* 19 *&* 21.

(6) Σιμων δε γενναιως αφηγȣμενος των πραγματων αιρει την Γαζαρα τε, και Ιοππην, και Ιαμνειαν των προσοικων cet. Male vulgo legunt Γαρα τε, ut adnotat Caſaubonus.

(7) Peraea autem nulli dubium, quin fuerit ad orientalem ripam Iordanis, teſte eodem Ioſepho *de B. lib.II cap.* 5: Περαια ἡ ὑπερ Ιορδανην.

Peraeae finibus confunderetur. Vel una igitur erat *Gadaris*, eamque trans Iordanem statuamus, necesse est; vel duplex fortasse, si cum Strabone alteram prope Ioppen agnoscamus, quae etiam *Gazara* diceretur. Et quidem a Iosepho etiam illa altera in maritima Phoeniciae ora, quam *Gazara* alibi adpellaverat, *Gadara* dicitur, *Antiq. lib. V cap.* 1, ubi de Ephraimi sorte scribit (8), qui locus Casaubonum non fugit. Id tamen cl. Criticus pressius demonstrare neglexit, cur Philodemum, aliosque populares suos a Geographo memoratos Gadaris potius in Coelesyria sitis, quam his alteris ortos dicere debeamus. Cum enim semel concesseris binas urbes aeque *Gadara* dici posse, quo pacto Strabonem peccasse concludes, si unam potius, quam alteram clarorum virorum patriam appellaverit? Sed illud Casaubonus tum non agebat; proinde satis ei fuit animadvertere aliam Gadaridem trans Iordanem fuisse, quae Strabonis fugerat sedulitatem; nos vero, cuia interest, argumentis ad id probandum non destituimur. Id enim manifesto evinci putamus e Philodemi nostri conterraneo Meleagro, qui in suo epitaphio, quod *Brunckii Analect.* extat *num. CXXVII*, se *Syrum* adpellat, cum scribit;

Νασος εμε θρεπτειρα Τυρος· πατρα δε με τεκνοι
Ατθις εν Ασσυριοις ναιομενα Γαδαροις.

Tyrus insula me nutriit; patria autem me genuit Atthis, quae habitatur in Assyriis Gadaris. Et infra:

Ει δε Συρος, τι το θαυμα; μιαν, ξενε, πατριδα κοσμον
Ναιομεν . . . .

Si Syrus ego, quid tibi mirum? Vnam, hospes, patriam incolimus, Orbem . . . . . .

V. Iam vero quantumvis Syriae, Assyriae, Palestinae, Phoeniciae nomina interdum latissima acceptione sumta inter se confundantur, atque Strabo *lib. XVI* initio adfirmet Assyriae nomine designari non modo Babyloniam, sed maximam circum eam sitae regionis partem usque ad την περαν τȣ Ευφρατȣ πολλην χωραν, *multam regionem cis Euphratem*, atque adeo etiam Phoenicen inter Assyrios collocet, Syrorumque nomen scribat διατεινειν απο της Βαβυλωνιας μεχρι τȣ Ισσικȣ κολπȣ, *extendi a Babylonia usque ad Issicum sinum* (9); nihilo tamen minus propriam strictamque Syriae, & Assyriae adpellationem non tam late patere tum ipsemet Strabo, tum alii docent Geographi. Is enim ipso citato loco, quo tam latos Assyriae fines adsignat, ait proprie vocari Syros, qui habitarent trans Euphratem, & Arabibus essent finitimi; & *lib. XVI* Coelesyriam proprie dictam a Phoenice distinguit, scribens: επει εν την ιδιως λεγομενην Κοιλην Συριαν επεληλυθαμεν, επι την Φοινικην μετειμεν: Coelesyriam autem superius dixerat proprie esse, quae Libano, & Antilibano clauderetur. Et Plinius *lib. V cap.* 12, cum latissimos item Syriae fines descripsisset, subdit: *Qui subtilius dividunt circum Euphratem Syriam, Phoenicem volunt esse oram maritimam Syriae, cuius pars sit Idumaea, & Iudaea: deinde Phoenicem, deinde Syriam. Id quod praeiacet, mare totum Phoenicium adpellatur*. Cum igitur Meleager se *Syrum* dicat, & in *Assyriis Gadaris* se natum adfirmet, nonne ratio suadet eum minime παχυτερως fuisse loquutum, sed in ea regione natum, quae proprie Syria adpellaretur, & Assyriae stricte sumtae pars esset? Si quis vero eo argumento non frangatur, adeat ipsum Meleagrum in eisdem *Analect. num. CXXVI*, ubi sic canit;

Αλλ᾽ ει μεν Συρος εσσι, σελομ· ει δ᾽ ȣν συγε Φοινιξ,
Αυδονις· ει δ᾽ Ελλην, χαιρε· το δ᾽ αυτο φρασον. (*)

At si Syrus es, dices σελομ; *si vero Phoenix*, αυδονις; *si autem Graecus*, χαιρε, *idem sem-*

(8) Ita apud Iosephum legitur: Η δ᾽ Εφραϊμȣ φυλη την μεχρι Γαδαρων απο Ιορδανȣ μηκυνομενη ελαχεν.

(9) Idem diu ante scripserat Herodotus *l. III*: εςι δε εν τῳ νομῳ τȣτῳ Φοινικη τε πασα, καὶ Συριη ἡ Παλαιςινη καλεομενη.

(*) Stephanus vero, aliique legunt σαλαμ pro σελομ, & ναιδιος pro αυδονις. Id vero nunc nostra non interest.

ſemper dices. Quibus in verſibus quis non videt *Phoenicem*, & *Syrum* adverſis frontibus componi? Cum igitur ſe *Syrum*, non *Phoenicem* dixerit, quis pervicaciter neget *Gadarim Aſſyriam* fuiſſe in Syria ſtricte ſumta, & proprie in Coeleſyria trans Iordanem? Idcirco in Vaticani codicis Anthologici margine Scholiaſtes adnotaverat: Ουτος ὁ Μελεαγρος Φοινιξ ην των απο Παλαιϛινης, quod ſane a vero non abludit; namque & Palaeſtini etiam Phoenices audiebant, & Decapolitani inter Palaeſtinos procul dubio cenſebantur. Attamen recentiori manu (10) in eodem codice infra ſubſcriptum legitur: ὁ Μελεαγρος Γαδαρηνος ην το γενος Συρος, quod nempe alter ſubdidit Scholiaſtes, quaſi ſuperiora illa verba οβελιζων; ſcrupulum enim ei iniecerat *Phoenicis* adpellatio. Conſule etiam eruditiſſimum Emmanuelem Martinium in *epiſt.V cap.* 4, qui de iiſdem gloſſematis verba facit. Sed in eo vir doctus fallitur, quod putet & Gadarim fuiſſe ſitam ad Euphratem, & Gadaridis vicum fuiſſe *Atthidem*, propterea quia in citato Epigrammate Meleager canit;

. . . . πατρα δε με τεκνοι
Ατθις εν Ασσυριοις ναιομενα Γαδαροις.

Unde concludit: *Natus eſt Meleager Gadaris, ſeu potius Atthide, oppido ad Euphratem haud procul Gadaris.* Verum undenam haec hauſerit neſcimus. Profecto ex allatis veterum teſtimoniis ſat procul ab Euphrate Gadara fuiſſe didicimus. Neque Reiskii opinionem amplectendam ducimus, qui reiecta Martinii interpretatione putat Atthidem dici Gadara, quia Atticorum fuiſſent colonia. Ecquando enim Attici, vel Graeci alii in mediterranea Syriae colonias deduxere? Multoque minus aliam, quam ipſe proponit, coniecturam probamus, Atthidem ſcilicet Meleagri matris nomen fuiſſe; quando Graecus habet: πατρα Ατθις με τεκνοι, *patria Atthis me genuit.* Nobis autem Meleager ſuae urbis graecitatem, imo atticiſmum verbis illis magnificare voluiſſe videtur. Ut enim Poëta ſuam patriam Graeci oris, atque moris eſſe doceret, quid aptius dicere poterat, quam ſe genitum *Atthide*, quae habitaretur in *Aſſyriis Gadaris?* Niſi malis dicere Gadaris tantam Graecorum turbam poſt Alexandrum Macedonem habitaſſe, ut quaſi Graecam urbem in Syra conſtituerint, & propterea Meleager ſe natum dicat *Atthide, quae erat Gadaris*, ideſt Graecis parentibus, qui viverent in urbe Aſſyria. Hanc coniecturam quodammodo confirmat Meleager ipſe, cum in ore Syrorum (ſuorum ſane popularium) ponit ſalutationem σαλαμ, quae pura puta Hebraica eſt: ει δε Συρος εσσι, σαλαμ. Gadareni igitur non omnes admodum Graeci erant, ſed γενικως Syri; quin imo Hebraei; & Hebraicam religionem, rituſque profitentes; quandoquidem Marcus *l. c.* teſtatur Chriſtum, (qui ſane numquam ad Ethnicos acceſſit), in eorum fines deſcendiſſe;

VI. Verum quod Gadareni ανεκαθεν Graeci non fuerint, ex ipſius Philodemi noſtri epigrammate erui ſatis poſſe videtur. Huiuſmodi epigramma in editis ante Brunckium Anthologiis non habetur, ſed legitur in Vaticano, & Barberino mss. codicibus, & quidem corruptiſſime, hoc pacto:

Ξανθοκηρόπλαϛε μυρόχροε μȣσοπρόσωπε
Εὔλαλε διπτερύγων καλὸν ἄγαλμα πόθων
Ψίλον μοι χερσῖ δροσιναῖς μύρον ἐν μονοκλίνω
Δεῖ με λιθοδμήτω δὲ ποτὶ πετριδίω
Εὔδειν ἀθανάτως πȣλὺν χρόνον ἆι δὲ πάλιν μοι
Ξανθάριον ναῖ ναῖ τὸ γλυκῦ τȣ̃το μέλος
Οῦ καὶ εἰς ὢνθρωφοτοκον λύφος ἐν μονοκλίνω
Δεῖ σε βιȣ̃ ἀεὶ δύσμορε πετρίδιω (11)

Quod

(10) Id iampridem animadverterat Io: Bapt. Zenobettius in ſuis inluſtrationibus ad *Meleagri Gadareni in Ver Idyllion*, quod nos ipſi αυτοπται verum deprehendimus.

(11) Eodem ferme pacto legi in ms. Philarae, quod extat in Sangermanenſi Bibliotheca, idoneo teſte compertum habemus. Brunckius illud recentiſſime edidit in ſuis

A B C D E F G H I K

PARTE DI S.TO JORIO

Li Taralli

Gli Stinchi

Gramignale

Le Madonnelle

Bosco

Trento

S. M.a Pugliano

Reali

Capurtano

Bosco

Cremano

Torrioni

Moccia

Delizie

Magliano

PORTICI

RESINA

Conv. di S. Francesco

Reali

Palazzo

Conv.o di S. Agostino e Reale Bosco

Campo

Delizie

Conv. di S. Pasquale

Bagnara

R.l Peschiera e palazzo che fu d'Elbeuf

Granatello

Marittime

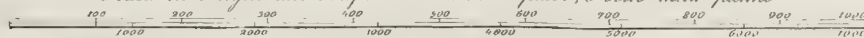
Punta della Fica

Fortino del Granatello

a b c d e f g h

Scala di Miglio uno antico Romano di mille passi, o di cinque mila piedi

Scala di Miglio uno Napolitano di mille passi, o sette mila palmi

Topografia dei Villaggi di Portici, Resina, e Torre del Greco, e di porzi

Le parti colorite rossette dinotano le Lave di pietra corse roventi si scoperte, che coperte da quella che dicesi Terra di Fuoco, eruttat

III. IV. V. VI. Dinotano le colonne migliarie presenti, che poste nella Regia strada segnano gl indicati numeri, di miglia, incominciando dall'estremità orientale del ponte detto della Maddalena.

La pa

de' loro territorj, per quanto serve a rischiarare altra Carta dell' antico stato dell' agro Ercolanese.

1631:, quelle distinte con tratti indicano la detta Terra di Fuoco, tutto il restante dinota la materia dell' eruzione di Tito, detta Terra Vecchia, non coperta da posteriori eruzioni.

... dinota la lava ... nel Giugno 1794

1 .... Dinota il pozzo dal quale si estrassero le prime statue, ed altri pezzi attinenti agli edificj di Ercolano: vicino la Chiesiuola di S.ta Caterina, e propriamente dietro a quella di S. Giacomo.

... Cataneo ...

3

A B C D E F G H I K

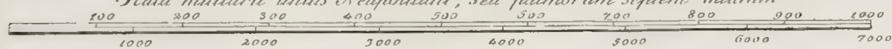
a b c d e f g h

I II

Fluvius

HERCULANUM

Retinae Portus

Topographia Herculanensis, qua ejus agri facies, proiut olim, ante quam celeberrima Vesuvii eru

1. .... Puteus, ex quo prima consepultae urbis rudera et signa emerserunt.
2. Theatrum.
3. Forum.
4. Basilica.
5. Templa.
6. Domus pseudourbana, ubi volumina ...

...atione, anno primo Titi Imperatoris obrueretur, erat spectabilis, ex varia multiplicium adgestionum altitudine et situ investigata exhibetur.

Veterum aedificiorum vestigia Herculano ..., idem eruptione consepulta. Sepulcretum

Designantur putei per quos subiecti soli altitudo, et multiplices adgestiones fuerunt exploratae.

Hac linea designatur, quousque in præsenti litus procurrit. Numeri Romani indicant **VII** *Vesuvii iuga ipsius eructationibus ... in veteri agro Herculanensi*

Cataneus incidit

3

Quod ne Oedipo indigeat, ſic corrigas (12), atque legas:

Ξανθ' ω κηροπλαστα (13), μυρορροε (14), μουσοπροσωπε (15),
Ευλαλε, διπτερυγων καλον αγαλμα ποθων,
Ψιλου (16) μοι χερσι δροσιμαις μυρον, εν μονοκλινῳ
Δει με λιθοδμητῳ (17) δε ποτε πετριδιῳ

ſuis Analectis *Lection. & Animad. in vol.II Tom.III pag.* 145, ſed ſectum bifariam. Tria enim priora diſticha, quae in Codice Boutrerii invenerat, pro integro praebet epigrammate; deinde ſubdit: *Salmaſius in Plinium e Philodemi epigrammate* ανεκδοτῳ, *quod in codicibus meis non extat, diſtichon protulit, cuius ſententia fere eadem, quae in huius epigrammatis diſticho ſecundo*, tum adſcribit quartum diſtichon, uti apud Salmaſium legitur, hoc pacto:

Ουκ αιεις αιθρωπε τοκευ γλυφης; εν μονοκλινῳ
Δει σ' αβιον [illegible] δυναμεις πετριδιῳ.

(12) Mendis enim ſcatere nemo non videt. Brunckius hac epigraphe illud notavit: *Corruptum Philodemi epigramma heic ſubiungam, in cuius emendatione acumen ingenii periclitentur eruditi.*

(13) Prima vox, uti eſt in ms. ξανθοκηροπλαστε, procul dubio cubat in mendo. Verſum enim in ſecunda eius ſyllaba claudicantem, & ſententiam minus idoneam reddit. Ecquod enim animal eſt vivum, & canens, quod *flava ſit cera conformatum?* Refingendum igitur vel ξανθου κηρου πλαστα, vel quam minima elementorum mutatione ξανθ' ω κηροπλαστα. Id alterum malumus, tum quia ſimplicius eſt, tum quia additum ξανθος ex tertio pentametro non ad ceram, ſed ad beſtiolam referri a Poëta conſtat; ibi enim quod principio vocaverat ξανθην, denuo ὑποκοριστικως vocat ξανθαριον. Sic etiam Theocritus dixit ξουθας μελιττας.

(14) Si intactum linquas μυροχοοε, frigidum, & nihili erit επιθετον. Quid enim ſibi vult *unguenti colorem habens*, niſi idem ac *flavus*, quod iam dixerat? Ne igitur ταυτολογον faciamus Poëtam ſua elegantia ſatis ſpectatum, una litterula immutata lege μυρορροε, non ſecus ac Nonnus *Dionyſ.* dixit μελιρρυτον: quod additum opportuniſſimum eſt, tum quia hoc pacto Poëta utrumque cerae, & mellis opificium in ape commendat, tum etiam quia hoc alterum opificium in primis ipſe reſpicit; & ineptus ſane foret, ſi inter tot επιθετα illud unum praeteriret, quod ad ſuam ſententiam apprime facit. Quid enim opportunius, quam dicere: *qui unguentum fundis, elabora mihi unguentum: Unguenti* autem nomine *mel* heic ſignificari mox dicemus. Animadverterat etiam Brunckius τε μυροχοοε importunitatem, quare ſcripſit: *ſcribendum videtur* μυροχοε, *aut potius* μυροπνοε. Sed alterum carminis quantitas recuſat; alterum ſententiae non ſuffragatur.

(15) Quamplurimis hodiernis acutae naris Criticis aeque ſuſpectam eſſe vocem μουσοπροσωπε non ignoramus; ſed nos intactam relinquere maluimus, tum ne nimii in emendando eſſemus, tum etiam quia aliquo pacto ſtare poſſe ea viſa eſt. Etenim ſi toti epigrammati eam tribueris ſententiam, quam ſupra adſcripſimus, continuo fatearis oportet noſtrum Poëtam novam ſibi apis ideam procudiſſe. Quam enim tantum βομβευσαν Theocritus dixit, ipſe ευλαλον adpellat, eiuſque bombum, re vera ineptum & moleſtum, non modo γλυκυ μελος dicit, ſed & παραμυθητικον ſibi eſſe adfirmat. Quid porro mirum, ſi tam bene apteque ſibi canentem μουσοπροσωπον vocet? Quid cerebroſo facies Poëtae? Ceterum & a Chriſtodoro in Εκφρασει dicta eſt etiam apis πιεσιη; & a Meleagro Philodemi conterraneo εμφατικωτερως celebratus eſt locuſtae cantus ſatis venuſto epigrammate, qui eſt apud Brunckium CXII, in quo Locuſtam inepte garrientem *Muſae* nomine decorare non dubitat:

Ακρις, εμων απατημα ποθων, παραμυθιον ὑπνου
Ακρις, αρουραιη μουσα, λιγυπτερυγε,
Αυτοφυες μιμημα λυρας, κρεκε μοι τι ποθεινον,
Εγκρουουσα φιλοις ποσσι λαλους πτερυγας.
Ως με πονων ρυσαιο πανυγρυπνοιο μεριμνης,
Ακρι, μιτωσαμενη φθογγον ερωτοπλανον.
Δωρα δε σοι γητειον αειθαλες ορθρινα δωσω,
Και δροσερας στομασι σχιζομενας ψακαδας.

Locuſta meorum deceptrix amorum, conciliatrix ſomni; Locuſta agreſtis Muſa, ſuave alis reſonans, tuapte natura imitatrix lyrae, cane mihi aliquid amabile concutiens tuis pedibus vocales alas; ut me a laboribus [illegible] curae, quae ſomnum omnino abigit: Locuſta texens [illegible] ſonum amoris deceptorem. Allium autem ſemper virens tibi pro matutino munere dabo, & roſcidas guttas ore ſciſſas. Nec epithetis minus honeſtis Locuſtam adpellat in alio epigrammate Mneſalcas *num. X.*

Ουκετι δη πτερυγεσσι λιγυφθογγοισιν αεισεις
Ακρι, κατ' ευκαρπους αυλακας εζομενα:
Ουδε με [illegible] σκιερου ὑπο φυλλαδα τερψεις
Ξουθαν εκ πτερυγων αδυ κρεκοισα μελος.

Non amplius ſane alis dulciſonis canes Locuſta prope fructiferos ſulcos ſedens: neque me [illegible] umbroſis ſub frondibus oblectabis [illegible] flavis alis [illegible] melos. Cicadam vero ſatis moleſte fritinnientem nonne ſuis epigrammatis decorarunt quaſi ſuaviter cantillantem & Meleager, & Nicias, & Archias? quae videſis collecta in Lubini *Anth. lib. III cap.* 24. Sed, quod magis mirere, Meleager idem Culicem adpellare non dubitat φιλομουσον in elegantiſſimo Epigrammate apud Brunck. *num. XC* quod adſcribere non piget:

Πταιης μοι κωνωψ ταχυς αγγελος, ουασι δ' ακροις
Ζηνοφιλας ψαυσας προσψιθυριζε ταδε·
Αγρυπνος μιμνει σε· συ δ' ω ληθαργε φιλουντων
Ευδεις. Εια, πετευ· ναι φιλομουσε, πετευ.
Ησυχα δε φθεγξαι, μη και συγκοιτον εγειρας,
Κινησεις επ' εμοι ζηλοτυπους οδυνας.
Ην δ' αγαγης την παιδα, δορᾳ στεψω σε λεοντος,
Κωνωψ, και δωσω χειρι φερειν ροπαλον.

Volita mihi Culex, velox nuncius, atque aures ſummas Zenophilae tangens haec inſuſurra: Vigilans te expectat: tu vero o amantium oblivioſe dormis? Eia, vola: vola o Muſarum amice, vola. Tacite vero loquere, ne ſimul maritum excites, & in me zelotypiae dolores ſuſcites. Quod ſi adduxeris puellam, te pelle Leonis ornabo, Culex, & dabo manui ferre clavam.

(16) Quam facile minuſculum υ in ν tranſire poſſit, quis non videt? Proinde pro ψιλου legendum duximus ψιλου, ut ita evadat ſecunda praeſentis imperativi τε ψιλοω. Hoc autem verbum, quod eſt a ψιλος tenuis, glaber apud Graecos ſcriptores vulgo pro *deglabrare*, vel *nudare* ſumitur; quid tamen vetat, ut pro *attenuare* accipiatur? ita ut quemadmodum bene dicitur [illegible] μυρον, *tenue unguentum*, ſic etiam ψιλουν μυρον, *attenuare unguentum*; novimus enim maius fuiſſe unguenti pretium, cum magis tenue foret, ut apud *Plin. lib. VII.* Vidit profecto Brunckius *Tom. III pag.* 145 *Lection. in vol.II* mancam eſſe ſententiam, eo quod verbum deeſſet, quapropter ſcripſit: *pro* ψιλου, [illegible] σπεισον μυρον. Quae verba procul dubio ſic accipere debet, ut ſignificent: *liba unguentum mihi roſcidis manibus.* Sed quo pacto apis lotis manibus unguentum dare poſſit, quive hoc comma cum reliquo epigrammate congruat, nemo ſane intelliget. Id quidem Brunckium non latuit; propterea ſubdit: *Poſt haec verba quaedam deeſſe videntur.* Sed quid, mi bone, integro hexametro deeſſe poteſt? Quod ſi in emendando tam liberos eſſe liceret, & pro ψιλου recudere σπεισον, legeremus potius σπευσον, *propera mihi unguentum*; quod nimis apte quadraret. Sed tam violentas manus textui iniicere non auſi ſumus. Pro δροσιναις vero legendum δροσιμαις, & *verſ. ſeq.* pro ποτι, ποτε, nemo fortaſſe ambiget.

(17) Sic Nonnus vocat ſepulchrum Chriſti Domini, λιθωδη χαμευνην.

Ευδειν αθανατως (18) πουλυν χρονον· αδε (19) παλιν μοι
Ξανθαριον· ναι ναι (20)· το γλυκυ τουτο μελος.
Ουκ αιεις ω᾽νθρωπε τοκογλυφος (21); εν μονοκλινῳ
Δει σ᾽ αβιον ναιειν, δυσμορε, πετριδιῳ.

Sic lecto epigrammate, haec erit sententia. Adloquitur Poëta τον βομβιλιον, h. e. apem circum se susurrantem: *O flave opifex cerae, unguentum effundens, Musam ore referens, garrule, pulchrum volitantium Cupidinum simulacrum, attenua mihi roscidis tuis manibus unguentum; oportet enim me aliquando immortalium more longo aevo cubare in loculo affabre in petra exciso: nae, nae, redintegra mihi tuum melos; dulce enim est mihi. At tu o foenerator homo (hoc melos) non audis? In saxeo loculo te oportet, miser, sine victu habitare.* Fingit ergo sibi audito apis bombo succurrisse, eiusdem ministerio adparari mel, quod olim condiendo suo cadaveri inserviret: qua recordatione minime perterritus, quin imo exhilaratus, utpote cui mors nihil quiret surripere, sed potius efficeret, ut immortalium more nihilo indigentium longo aevo in saxeo loculo cubaret; eamdem rogat, ut festinet sibi unguentum ad hoc opus elaborare; atque proinde, ut suum iteret bombum hortatur, adfirmans sibi gratum illum fore, profecto quia mortem laborum finem in suam memoriam revocaret, contra quam divitibus accideret. Propterea quasi επιμυθευομενος ad foeneratorem se convertens rogat, cur ipse huiusmodi susurrum non exaudiat, qui memoriam illius temporis refricaret, cum sibi tantopere pecuniis inhianti omnibus vitae commodis orbato in arca lapidea foret habitandum? Hoc sane pacto obscurissimi antehac epigrammatis sententia, ni fallimur, belle procedit.

VII. Sed, ut ad rem nostram veniamus, ecquis non videt hoc in epigrammate Philodemum ἑβραϊζειν, cum non modo sepulcrum in petra excisum, sed etiam unguentum melle confectum ad condituram sui corporis se manere adfirmet (22)? Quare minus opportune ultimum epigrammatis distichon (23) retulit Salmasius (pace tanti Viri dixerimus), ut inde adstrueret iam apud Graecos id aetatis, antiquata cada-

(18) Recte verti posset αθανατως, *aeternum*, ni sequeretur πουλυν χρονον. Ideo Brunckius *l. c.* ut inlustret, quid sibi velit ευδειν αθανατως, citat Lucretii versum: *Mortalem vitam, mors quoi immortalis ademit.* Sua igitur sententia ευδειν αθανατως valet *cubare immortaliter*, h. e. *morti non amplius obnoxium*; bene quidem. At nobis eo in adverbio maior quaedam vis inesse visa est: scilicet *immortalium*, sive *Deorum instar*, qui itidem in marmoreis loculis inertes, & nulla re indigentes sedent. Αθανατους enim Homerus saepe pro Θεοις usurpat. Quasi dicat Poëta mortuum in suo sarcophago conditum immortalibus aequiparari posse; horum enim beatitas, secundum Epicuri dogmata, in quiete, & securitate reposita erat. Siquidem illius των κυριων δοξων, *ratarum sententiarum* ea prima fuit: το μακαριον, και αφθαρτον ουτε αυτο πραγματα εχει, ουτε αλλω παρεχει, quam Tullius *lib.I de Nat. Deor. cap.*30. sic reddidit: *quod beatum & immortale est, id nec habet, nec exhibet cuiquam negotium.*

(19) Pro αι δε scribendum αδε & vidit Brunckius, & tam clarum est, quam quod clarissimum.

(20) Repetita haec vocula ναι probantis, & blandientis est, & belle copulatur cum ὑποκοριστικῳ Ξανθαριον. Glaucus item in suo Epigramm. apud *Brunck. num. II*, Ναι, ναι Παν συρικτα. Eodem ferme pacto nos Itali dicimus *sì, sì*.

(21) Corruptissimum hoc distichon restituere olim adnisus Salmasius, illud retulit, prout adscripsimus *n.* 10. Sed aliquanto felicius hexametro medicas adhibuit manus eruditissimus Simon Rochetius Gallus in ea, quam diu elaborat numeris omnibus absolutam Graecae Anthologiae editionem, quique pro sua incredibili humanitate nobis felicissimam emendationem minime invidit: h. e. pro τοκου λυφος legere τοκογλυφος, cui procul dubio subscribent & plaudent eruditi; quam minima enim unius litterulae mutatione, nempe υ in γ eamdem, quam Salmasius sententiam inde extudit. Quod ad pentametrum vero, utroque, ut aiunt, pollice Salmasii lectionem probamus, quamvis adsint qui mss. pressius insistentes legere ament: δει σε βιουν αιει, *oportet te aeternum vivere*. Namque etsi concedamus illud αιει respondere posse ad πουλυν χρονον tertii hexametri, attamen το βιουν non bene respondet superiori τῳ ευδειν, & male quidem mortuo aptasset βιουν, *vivere*; siquidem sine ullo versus detrimento repetere poterat ευδειν, vel κλινεσθαι, vel quid simile. Praeterea si tollas το αβιον, sententia perit. Tunc enim intelligere non licet, cur δυσμορον adpellet eum, cui eadem ac sibi sors obtigerit, de qua is tantopere gaudet, cubandi scilicet εν μονοκλινῳ πετριδιῳ.

(22) Hinc sane arguimus hoc epigramma a Philodemo, dum adhuc in patria degeret, fuisse concinnatum; uti alia quoque ibidem scripsisse novimus, inter quae illud, quod incipit Ινως ω̃ μελικερτα, apud *Brunck. n.XXV*, de quo sic Reiskius in *Notitia Poët. Anthol. p.* 271. *Graecum origine se non esse, sed in Asia natum, quodammodo significat carmine illo, quod p. . . A. St. exstat, & precibus a Neptuno secundam navigationem flagitat, qua in portum Piraeeum devebatur.* Sed frustra Reiskius Stephanianae Anthologiae paginam citare sategerat, ubi nusquam huiusmodi epigramma adparet. Primus illud publici iuris fecit Dorwillius in suo *Charitone pag.* 181.

(23) Cuivis intelligere datur, cur Salmasius hoc ultimum potius distichon, quam secundum, quod etiam ad manus procul dubio habebat, adlegaverit: quia scilicet illud το μυρον suae sententiae minus favebat.

cadaverum crematione, nuperum condendi in lapideis ſarcophagis defunctos morem invaluiſſe. Nec quae deinde adlegat Petronii (24), & Phlegontis teſtimonia, ea ſunt, quae probare valeant Philodemi aevo, h.e. tribus ante ſaeculis (25), id vulgo Graecos factitaſſe; non ſecus ac, ſi quis vellet Latinis quoque Tullii aetate cremandi morem abiudicare, propterea quod Macrobius *VII Saturnal. c. 7* teſtetur *urendi corpora defunctorum ſuo ſaeculo nullum eſſe*. Et re quidem vera Tullius *de Legibus lib.II cap.22*, cum de ſepulturae ritu ageret, ſcribit: *At mihi quidem antiquiſſimum ſepulturae genus id fuiſſe videtur, quo apud Xenophontem Cyrus utitur. Redditur enim terrae corpus, & ita locatum ac ſitum, quaſi operimento matris obducitur. Eodemque ritu in eo ſepulcro, quo procul ad fontis aras, Regem noſtrum Numam conditum accepimus; gentemque Corneliam uſque ad memoriam noſtram hac ſepultura ſcimus eſſe uſam .... Declarat enim Ennius de Africano: Heic eſt ille ſitus. Vere: nam ſiti dicuntur ii, qui conditi ſunt: nec tamen eorum ante ſepulcrum eſt, quam iuſta facta, & corpus incenſum eſt. Et quod nunc communiter in omnibus ſepultis penitus, humati dicuntur, id erat proprium tum in iis, quos humus iniecta contegeret*. E quibus ſane verbis patet luce meridiana clarius, Tullio, ut doceret, quid proprie *ſepelire*, quid *humare* valeret, nulla ſui temporis exempla huc ſuppeditaſſe, & proinde eum ad vetuſtatem provocaſſe, & tanquam de antiquiſſimo more loquutum. Quanti enim erat ei, qui etiam barbarorum exempla adlegare non dubitaverat, Attico auſcultanti (uti paullo inferius) dicere: *Athenienſes tui hodiedum ſic factitant* (26). Sed quid multis opus, quando Lucianus Petronio fere coaevus in *περι πενθυς* de variis ſepulturae ritibus loquens, adhuc Graecis cremandi morem, uti proprium adiudicat? *ὁ μεν Ἕλλην εκαυσεν, ὁ δε Περσης εθαψεν, ὁδε Ινδος ὑηνῳ περιχριει, ὁ δε Σκυθης κατεσθιει, ταριχευει δε ὁ Αιγυπτιος*, *Graecus exurit, Perſa defodit, Indus adipe ſuillo oblinit, Scytha devorat, condit Aegyptius*. Tanti igitur non eſt Petronii auctoritas, ut tam retro reſpicere poſſit (27). Multoque minus Phlegon Hadriani Libertus nobis negotium faceſſit. Sera enim

(24) Petronii verba haec ſunt *cap. CXI*: *In conditorium etiam proſequuta eſt defunctum, poſitumque in hypogeo Graeco more corpus cuſtodire, ac flere totis noctibus diebuſque coepit .... ſecundum hanc orationem iubet mariti ſui corpus ex arca tolli, atque illi, quae vacabat, cruci adfigi*.

(25) Bona licet eruditorum pars Petronium imperante Nerone floruiſſe contenderint; attamen id, quod iam ſuſpicati erant Valeſii fratres, eum ad extrema Antoninorum tempora eſſe reiiciendum, Nicolaus Ignarra Noſtrae Herculanenſis Academiae Quindecemvir in ſua Palaeſtra Neapolitana ſat luculenter demonſtravit non modo argumentis ex eiuſdem Petronii ſtylo (quod Valeſii confecerant) petitis, ſed multo etiam ſolidioribus, utpote quae ipſaemet Satyrici narrationes ſuppeditant. Quibus argumentis etiam hoc licebit adcenſere, quod ſcilicet eum ſepulturae ritum commemoret, qui nonniſi collabeſcente iam Ethniciſmo invaluit.

(26) Cum ſcilicet *cap.25* Athenienſium morem a Cecrope uſque ductum cineres terra humandi, & fruges deinde inſerendi, alioſque emortuales ritus deſcripſiſſet, concludit ad Atticum converſus: *haec igitur Athenienſes tui*. Quem locum non bene aſſequuti ſunt Ioannes Kirchmannus *de Funeribus Rom. lib. I cap.* 1; Everhardus Feithius *Antiq. Homeric. lib. I cap.* 14, aliique, quibus perſuaſum eſt Athenienſes, Tullio auctore, mortuos ſuos non cremaſſe, ſed integros terra condidiſſe; propterea quod Romanus Orator ſcribit: *Nam & Athenis iam ille mos a Cecrope, ut aiunt, permanſit, hoc ius terra humandi, quam cum proximi fecerant, obductaque terra erat, frugibus obſerebatur*. Legendum ſane cum optimis Criticis: *corpus terra humandi, quod cet.* Quocumque tamen pacto legas, id dubitari nequit, hoc *capite* 25 Tullium non amplius de ritu urendi, vel humandi cadavera verba facere, ſed *de ſepulcrorum magnificentia minuenda*, eaque de cauſa vetuſtum Athenienſium morem referre, qui terram, cui mortuus eſſet inlatus, ſtatim obſerebant, *ut ſinus & gremium quaſi matris mortuo tribueretur, ſolum autem frugibus expiatum ut vivis redderetur*. Quid vero ſibi vellet verbum *humare*, iam ſuperius *cap.* 22 explicaverat: *quod nunc communiter in omnibus ſepultis penitus, ut humati dicantur, id erat proprium tum in iis quos humus iniecta contegeret ... Nam priuſquam in eos iniecta gleba eſt, locus ille, ubi crematum eſt corpus, nihil habet religionis; iniecta gleba tumulis, & humatus eſt, & gleba vocatur*. Cum igitur mox ſcribit *terra humandi*, non eſt cur ita accipienda ſit *humatio*, ut ſignificet cadaver integrum humo inlatum, & non potius cineres, cui gleba eſſet iniecta. Profecto ſi Tullio huiuſce humationis ſtricte ſumptae tam luculentum exemplum Athenienſium ſuppeditaſſet, inepte ſatis ad Cyri ſepulturam antea provocaſſet. His adde, quae Kirchmannum non latuit, Thucydidis auctoritatem, qui *lib.II* de pyris, facibus, & combuſtione in ſuorum Athenienſium ſepultura peſtis tempore, tamquam de re conſueta meminit; quare eius Scholiaſtes ſubdit: δελονοτι κατεκαιον τα σωματα· ουτος γαρ ην νομος Αθηναιοις, και πασιν Ελλησιν. Pro certo igitur habeas Athenienſes poſt Solonis tempora ad Tullii aetatem vulgo crematos fuiſſe, & ſic terrae inlatos, non ſecus ac Homerici heroës, aliique paſſim Graeci. Ceterum illud quoque verum eſt, quod Kirchmannus obſervavit, eum morem non ita perpetuum apud Graecos fuiſſe, ut nunquam ab aliquo violaretur.

(27) Quid vero, quod Petronius de Matrona Epheſia verba facit? Epheſiis autem uſum fuiſſe Aſiano more corpora εν ταις καμαραις condendi, Petronio teſte, minime inficiamur. Nec quod Petronius ait: *Poſitum in hypogaeo Graeco more corpus cuſtodire, ac flere totis noctibus diebuſque coepit*, nobis incommodat; cum id tantummodo indicet, illud ſepulcrum fuiſſe ſubterraneum, qualia

enim aetate nulli dubium, quin combuſtio apud Graecos, aeque ac Romanos exoleverit, opera praeſertim Chriſtianorum, qui eum gentilem ritum execrabantur, uti optime animadvertit Io: Kirchmannus *lib. I de Funeribus Romanorum cap. 2.* (28). Vt ut tamen dederimus iam inde a Tullii aetate ſuos defunctos in lapideis arcis condere Graecos coepiſſe; Philodemi certe epigramma Palaeſtinum morem redolet; ſiquidem mellis condiendo cadaveri meminit, quod procul dubio Graeci moris non fuit.

VIII. Et re quidem vera Lucretius tres ſepeliendi modos enumerans cecinit:

Ignibus impoſitum calidis torreſcere flammis;
Aut in melle ſitum ſuffocari atque rigere
Frigore, cum in ſummo gelidi cubat aequore ſaxi;
Vrgerive ſuperne obtritum pondere terrae.

Vbi aperte diſcriminat melle conditum cubare in gelido ſaxo, & urgeri aggeſta terra, quod alterum nempe antiquiſſimi Graecorum, Latinorumque moris fuerat, teſte Tullio, & proprie Latinis *humari* dicebatur, uti Graecis *χωννυσθαι*, & *χεειν σημα*, *aggerere tumulum*, ut Euripides in *Hecuba*. Melle autem idcirco condire cadavera inſtitutum fuit, quia ut ſcribit *C. Plin. lib. XXII cap. 24: Ipſius natura talis eſt, ut putreſcere corpora non ſinat*: & *Colum. lib. XII cap. 45: Ea mellis eſt natura, ut coërceat*

qualia erant Graecorum. Etenim ſcitum eſt ab uſque Homeri aevo Graecorum ſepulcra fuiſſe ὑπογαια, contra quam Romanorum, quae erant ὑπεργαια, h.e. *ſupra terram exſtantia*, Salmaſio ipſo docente. Inde tamen minime ſequitur in hypogaeis fuiſſe ſemper cadavera inlata, non cineres. Ὑπογαιον enim fuit Hectoris ſepulcrum, quandoquidem Homerus *Il.* ω *v.* 797 adpellat κοιλην καπετον, *cavam foſſam*, ſuper quam magni lapides ſtrati fuere; ὑπογαιον pariter Patrocli σημα, & quidem τορνωμενον, *affabre expolitum*, *Il.* ψ *v.* 255:

Τορνωσαντο δε σημα, θεμειλια τε προβαλοντο
Αμφι πυρην.

Vterque tamen, ſicuti ceteri Homerici Heroës (vide *Il.* η *v.* 431, *& Odyſſ.* ω *v.* 67 *& ſeqq.*) combuſti ſunt. Vt indicaret igitur Petronius Matronam pluribus diebus ac noctibus flentem perduraſſe in conditorio *ſubterraneo*, fortaſſe addidit *Graeco more*, h. e. illud poſitum fuiſſe ſub terra non ſecus, ac Graecorum ſepulcra ſolerent; quod vero integrum cadaver mariti in arca ſitum foret, id non ad omnium Graecorum morem, ſed ad Epheſiorum, qui licet Graece loquerentur, Aſiaticis tamen inſtitutis, non ſecus ac Gadarenus Noſter, fortaſſe inſiſtebant, eſt referendum.

(28) Dum haec ſcribimus opportuniſſime bina huiuſmodi hypogaea in hac urbe detecta ſunt extra pomoerium ad S. Ianuarii portam, qua in vicinia tribus & viginti ab hinc annis alterum erutum fuerat ſub Patrum Miſſionis domo. In nuper enim inſtaurata domo, dum puteo defodiendo darent operam fabri, inventa eſt ſatis elegans camera in ſaxo tophaceo excavata, quae triginta fere palmos Neapolitanos longa erat, lata ſeptendecim, alta tredecim, cuius parietes, demto fornice, opere tectorio erant exornati: circumcirca autem e ſolo tres circiter palmos alti ſurgebant undecim loculi in eodem ſaxo exſculpti, qui ſeptem fere palmos eſſent lati, excepto qui contra portam erat aliquanto brevior. Erant porro loculi praegrandibus aliquot tegulis, ita confictis, ut ſeſe invicem continerent, cooperti. In albo autem, quod ſingulis loculis impenderet, atramento, alicubi etiam ſtylo ferreo, plura deſcripta erant Graecis litteris, modo grandioribus, modo minutioribus, nomina, quorum aliquot aliis veteribus, fidelia dealbato pariete, fuiſſe impoſita ſatis adparebat. Hinc porro transfoſſo intergerino pariete, in aliam contiguam cameram prorſus ſimilem, licet anguſtiorem, patuit aditus. Septem ibidem erant loculi, quorum duo tantum nominibus inſcripti. Multa hinc fictilium ſigillorum, quae in tectorii operis corona digeſta fuerant, & multiformium vaſculorum ſupellex extracta eſt; nummi vero nulli, quod ſane dolendum. Inventa eſt autem uni loculorum ſuperimpoſita olla terra, & oſſibus oppleta cum inſcripto nomine ΕΥΔΡΟΜΟΥ ΤΟΥ ΓΝΕΟΥ. Alia in hiſce hypogaeis erant obſervatu digna, praeſertim Graecum diſtichon, quo Euphronis theca diſtinguebatur, cui inluſtrando operam nunc navat Nicolaus Ignarra Noſtrae Academiae XVvir; ſed ea huc non pertinent. Quod autem ad rem noſtram facit, en profecto duo *Graeco more* hypogaea, quae tamen non alios ferunt antiquitatis characteres, quam qui illa poſt Antoninorum tempora reiiciunt. Neque id ex ineleganti elementorum deformatione repetimus; ex iis enim, utpote feſtinanter in pariete depictis, nec ab artifice, ſed ab hominibus in hoc ſcripturae genere minime peritis nulla certa fieri poteſt coniectura; ſed certiori longe indicio, qualia ſunt ipſa defunctorum nomina inſcripta. Ex iis enim quatuor ſunt pura puta Romana, ſcilicet ΚΟΚΚΗΙΟΣ, ΣΠΥΡΙΟΣ, ΓΝΕΟΣ, ΠΑΠΕΙΡΙΑ. Nam ſi Straboni *lib. V* fides habenda eſt narranti Neapolim prae ceteris Graecis Italiae urbibus Romanorum dominatione in barbariem collapſis Graecorum inſtitutorum fuiſſe tenaciſſimam, & in primis Graecae nomenclationis, quam conſtantiſſime ſuo aevo Neapolitani, etſi Romani (lege ſcilicet Iulia) evaſiſſent, retinebant, ἑλληνικα ονοματα καιπερ οντων Ρωμαιων; procul dubio Romana, quae inibi leguntur nomina ſatis aperte poſteriora Straboni tempora deſignant, imo eam prorſus aetatem, cum denique Romanorum colonia Neapolis evaſit, poſtrema ſcilicet Antoninorum tempora; ut abunde Palaeſtrae Neapolitanae Auctor demonſtravit. Quid vero quod cineraria urna Ευδρομου του Γνεου luculenter oſtendit non diu ante morem ſepeliendi integra in loculis cadavera inoleviſſe, quando adhuc erant, qui veterem cremationem mordicus retinebant? Nec antiquius certe aeſtimandum alterum hypogaeum, quod in eadem vicinia anno 1758 detectum fuit, ut argumento fuere ſatis inelegantes characterum formae, quibus elegans ſub Ariſtonis anaglypho epigramma exſculptum fuerat, & anaglyphi ipſius ruditas, nec non σφαλματα, quae aliam inſcriptionem parieti impoſitam deturpabant; quae omnia collabeſcentem in urbe noſtra Graeciſmum ſatis prodiderunt. Haec omnia adnotare non piguit, ut diſcant lectores, quam conſiderate graviſſimae Salmaſii auctoritati obluctaverimus.

ceat vitia, nec ferpere ea patiatur ; qua ex caufa etiam exanimum corpus hominis per annos plurimos innoxium confervat. Το μυρον igitur, quod ab ape fibi fabricari poftulat Philodemus, vel abfolute mel eft, vel certe unguenti genus, quod melle in primis conftaret. Et quidem ex Plinii *lib. VII* difcimus in omnibus fere unguentorum fpeciebus, quibus ad luxuriam veteres abutebantur, conficiendis mel prae reliquis locum habuiffe. Quaenam autem fuerint gentes, quae melle in condiendis cadaveribus potiffimum uterentur, docet Strabo *lib.XVI* de Affyriis ita fcribens: *θαπτουσι δ' εν μελιτι κηρω περιπλασαντες*, *fepeliunt in melle cera oblinentes*, itemque Herodotus *lib.I*: *ταφαι δε σφι εν μελιτι* (29). Praeterea ecquis ignorat Hebraeis in more pofitum fuiffe, ut cadavera unguentis delibuta (30), & linteis, fafciifque conftricta in faxeis loculis conderent? Quem profecto morem ex Aegypto ipfi derivaverant (31): quantumvis non omnes fepulturae ritus Hebraeis, & Aegyptiis effent communes. Denique etiam Spartanos fuos defunctos in melle, vel cera adfervare folitos, evinci videtur ex Herodoto, qui mortuo Agefilao, dum iter per Cirenen faceret, narrat: *οτι του σωματος εν μελιτι κομισθεντος εις την Σπαρτην ετυχε της Βασιλικης ταφης τε, και τιμης*: *corpus eius melle conditum relatum fuiffe Spartam, & regio ibi cultu & honore fepultum*; licet Plutarchus, & Nepos in Agefilao cera oblitum eius corpus narrent, quod mel non fuppeditaret. Verum id non alia fane de caufa factitatum ab eis arbitramur, quam ut incorruptum fervare poffent, ufquedum peregre Spartam pervenirent, nunquam idem facturi, fi Agefilaus domi occubuiffet. A Plutarcho enim accepimus, quid a Lycurgo indifcriminatim de fepultura inftitutum foret; fcribit enim in *Lacon. Inftit.*: *Των δε ταφων ανειλε την δεισιδαιμονιαν απασαν ὁ Λυκουργος, εν τη πολει θαπτειν τους νεκρους, και πλησιον εχειν τα μνημεια των ἱερων συγχωρησας. Περιειλε δε και τους μιασμους, συνθαψειν δε ουδεν επετρεψεν, αλλ' εν φοινικιδι, και φυλλοις ελαιας θεντας το σωμα περιστελλειν κατ' ισον απαντας*: *univerfam de fepulcris fuperftitionem Lycurgus abftulit, concedens, ut in urbe mortui fepelirentur, & monimenta templis effent vicina: fuftulit & pollutiones, & nihil permifit cum cadavere humari, fed ut cadaver in punicea vefte, & foliis oleae aeque ab omnibus componeretur*. Vt ut tamen fe res habeat, fi quidem aliquando apud Spartanos hic melle condiendi cadavera mos invaluit, profecto dicemus e Palaeftina profectum; nemo enim ignorat Spartanos ab Hebraeis fuiffe oriundos (32). En igitur cur Graeco-Syrus Nofter inter Hebraeos victitans mel ab ape ad fui fepulturam praeftolaretur. En quam verum fit Gadarenos origine Graecos non fuiffe. Sed de eius patria nimis fortaffe hactenus.

IX. Quo autem tempore is floruerit, profecto ex Tullio difcimus; fiquidem de eo, tamquam de fuo contemporaneo loquitur. In libro enim *de Finibus* loco *pag.1* citato Torquatum inducit aequalem fuum adpellantem Syronem, & Philodemum *fuos familiares*. Ex Oratione vero *in Pifonem* fatis fuperque eruitur eum non modo cognitum Tullio fuiffe, fed tum, cum eam orationem pronuntiaret, vixiffe adhuc, & floruiffe; eaque de cauffa Orator & fuppreffo nomine, & caute nimis loquitur, ne eum offendat. Quod autem Afconius minime nos fefellerit, cum docuit de Philode-

(29) Democritum etiam praecepiffe, ut fuum corpus melle fervarent, auctor eft Varro *περι ταφης* apud Nonium, fed eius exemplum vulgus non fuiffe imitatum: *Heraclides Ponticus plus fapit, qui praecepit, ut comburerent, quam Democritus, qui ut melle fervarent: quem fi vulgus fequutus effet, peream, fi centum denariis calicem mulfi emere poffemus*.

(30) Quamvis huiufmodi unguenta interdum fuiffe pretiofa conftet ex iis, quae de Chrifti D. N. fepultura habent Evangeliftae; nihil tamen vetat opinari pauperiorum cadavera (in quorum numero fortaffe erat Philodemus) folo melle condita plerumque fuiffe.

(31) Itaque cum Lucianus fcribit: *ταριχευει ὁ Αιγυπτιος*, fub Aegyptiorum nomine intellige etiam Hebraeos. Fama enim pervulgata erat apud Graecos ab Aegyptiis Hebraeos fuiffe prognatos, ut ait Strabo *lib. XVI*: *φησι Αιγυπτιους αποφαινει τους προγονους των νυν Ιουδαιων λεγομενων*. Hinc Tacitus *Hift. lib.V*: *Iudaeos corpora condere, quam cremare more Aegyptio*.

(32) Ita fatetur Arius rex Spartiatarum *Machab. lib. I cap. 12 v. 21*: *Inventum eft in fcriptura de Spartiatis, & Iudaeis, quoniam funt fratres, & quod funt de genere Abraham*.

lodemo illic verba fieri, comprobatum ex ipfomet Philodemo habemus, qui & Romam e Graecia fe commigraffe teftatur carmine, quod exftat in *Brunck. Analect. num. XXVIII* Τρισσȣς αθανατȣς ; & Pifonem ipfum adloquitur epigrammate apud eumdem *Brunckium IX.* Quin fe eiufdem amiciffimum profitetur in alio epigrammate inedito, quod item extat in Palatino Codice Vaticano, & in Barberino (33):

Αυριον εις λιτην σε καλιαδα, Φιλτατε Πεισων,
Εξ ενατης ἑλκει μȣσοφιλης ἑταρις
Εικαδα δειπνιζων ενιαυσιον· ειδ' απολειψης
Ουθατα, ϰ βρομιȣ χιογενη προποσιν,
Αλλ' ἑταρȣς οψει παναληθεας, αλλ' επακȣση
Φαιηκων γαιης πȣλυ μελιχροτερα.
Ην δε ποτε τρεψης ϰ εις ἡμεας ομματα Πεισων,
Αξομεν εκ λιτης εικαδα πιοτερην.

Corrige in primo pentametro ἑταρος (34), & redde: *Cras te in vile tugurium, cariffime Pifon, poft nonam horam (35) adducet tuus fodalis Mufis amicus convivio celebraturus anniverfariam Eicada (36). Quod fi relinques fumina (37), & Chii vini pocula, videbis certe omnino fynceros fodales, atque audies acroamata multo magis mellita iis, quae apud Phaeaces audiebantur (38). Quod fi quando in nos etiam oculos convertes Pifon, e vili tugurio pinguiorem Eicada reportabimus.* Quibus fane verbis Pifonem adolefcentulum, fuae difciplinae a Lucio patre traditum παιδεραστικως adloquitur (39).

X. Ce-

(33) Huius epigrammatis fragmentum protulerat iam Salmafius in *Hift. Aug. pag.* 424, h. e. primum diftichon, & fecundi hexametri partem ufque ad ενιαυσιον. Idemque edidit porro Brunckius Salmafium laudans, *Analect. Tom. III. Lection. & Animadv. p.* 145.

(34) Sic profecto legit Salmafius, vel certe emendavit. Recte quidem; quia επιθετα funt mafculini generis μουσοφιλης, δειπνιζων. Praeterquamquod non de alio tam demiffe fcribere poterat Poëta, ut eius domum *vile tugurium* adpellaret, quam de fe ipfo, cum Senatorem Romanum, vel eius filium invitaret.

(35) Sic Salmafius *l. c. Ciceronis etiam tempore, non minus quam Martialis plerique omnes, & praecipue non valde negotiofi ab hora nona coenam inibant. Philodemus quodam epigrammate nondum edito Pifonem invitans, ab hora nona eum adeffe iubet.* Confuetam tamen horam (quod fuperfluum videri poffet) idcirco defignare non omittit, uti doceat convivium minime lautum ac fumtuofum futurum, qualia erant quae maturius inftituebantur, ac propterea *tempeftiva*, vel *intempeftiva* audiebant; fed parcum ac fobrium, quale Philofophi, ac Poëtae effe decebat: idque apprime tertio hexametro refpondet, ubi *fumina*, *Chiumque vinum* defutura fatetur. Tantumdem enim erat poft nonam coenare, ac fobriae coenae accumbere. Sic Nicolaus Damafcenus *de Augu. Inftit.*, ut Augufti fobrietatem commendaret, fcripfit eum non ante decimam horam coenare folitum, ni quando apud Caefarem, vel Philippum, vel Marcellum fororis virum convivio exciperetur: ȣδε μεν τοι δειπνειν προ δεκατης ὡρας εξω Καισαρος, η Φιλιππȣ, η τȣ γημαντος αυτȣ την αδελφην Μαρκελλȣ. Hanc autem convivii parfimoniam nona hora defignatam lepide honeftat, atque excufat, minime otiofo epitheto μȣσοφιλης, quod fibi adrogat, quafi dicat coenam ante *nonam* domi fuae idcirco adparari non poffe, quia ipfe *novem* Mufarum cultor effet, h. e. Poëta, ac proinde minime opulentus. Ex hac ipfa porro, quam Poëta commemorat, hora nona, ortum videtur, ut pro εταρος lectum aliquando fuerit εταρις. Cum enim notum fuerit apud Romanos fcortorum domos nonnifi poft nonam patuiffe, unde meretriculae *Nonariae* audiebant, (uti apud Perfium *Sat. I*) nil facilius fieri potuit, quam ut Grammaticus aliquis, cum legiffet εξ ενατης, non de *amico*, fed de *amica* verba fieri cogitans, εταρις pro εταρος refingeret.

(36) Εικας dies cujufque menfis vicefimus dicebatur; ita apud Ariftophanem *in Nubibus Act. I Sc. I*: ὁρων αγουσαν την σεληνην εικαδας. Hunc autem natalem Epicuri diem eius fectatores celebrabant, dicti propterea εικαδισται, ut apud *Athaen. lib. VII cap.* 13: Επικουρειος δε τις εικαδιστης των συνδειπνουντων, non fecus ac τετραδισται, qui quarta, & τριακασται, qui tricefima conveniebant, & convivia agitabant. Vide Cafaubonum *in Athen. lib. VII cap.* 9, & Menagium *in Laërt. T. II lib. X fegm.* 18. Cum autem εικας fingulis menfibus rediret, cur eam adpellavit ενιαυσιον? Dicendum fane eum loqui de ea Eicade, quae foret natalis Epicuri anniverfaria, & ipfa Gamelionis vicefima, quaeque idcirco prae reliquis menftruis follemnior rediret, ut a Tullio difcimus *de Finibus II: Quaero, quid fit, quod .... (Epicurus) tam accurate, tamque diligenter caveat, & fanciat, ut .... heredes fui de Hermachi* (h. e. *Hermarchi*, uti ex papyris noftris difcimus) *fententia dent, quod fatis fit ad diem agendum natalem fuum quotannis menfe Gamelione: itemque omnibus menfibus vicefimo die Lunae dent ad eorum epulas, qui una fecum philofophati fint.*

(37) H. e. *Suillas cum lacte mammas*, cibum gulofis veteribus, aeque ac noftris delicatiffimum. Sic Leonidas Alexandrinus in epigrammate apud *Brunckium n. XXXII*:

Μη παλι μοι μετα δορπον, ὁτ' ουκετι γαστερα πειθω,
Ουθατα, και χοιρων αρτι πθει τεμαχη.
Ne iterum mihi poft coenam, cum non amplius ventrem flecto,
Appone mammas fuillas, & tomacula recentia.

Propterea cum Chio vino celebratiffimo ea coniungit, ut indicet Pifonis quotidianam in coenando lautitiem.

(38) Adludit procul dubio ad ea, quae de Phaeacum coenis narrat Homerus *Odyff.* θ, a quibus Mufica non feiungebatur; quorum regem Alcinoum fic loquentem facit *v.* 248:

Αιει δ' ἡμιν δαις τε φιλη, κιθαρις τε, χοροι τε.
Semper nobis conviviumque gratum, citharaque, chorique.

Ita quantopere Muficam negligeret Nofter, etiam heic fatis aperte indicat, ακροαματα illi lubentiffime praeponens, quae fuo tempore vulgo inoleviffe fcribit *Col. XVII*, quam confule.

(39) Quid enim aliud innuere poteft ifta efflagitatio τȣ τρεπειν ομματα, *ut oculos convertat* is, qui domum fubire, & convivio excipi non fuerit dedignatus, nifi mode-

ftam

X. Ceterum quod ad eius mores attinet, eum naturam bonam fuisse sortitum, eamque non Philosophia modo, sed litteris etiam expolivisse Tullius testatur *l. c.*, sed familiaritate Pisonis discipuli eum, qui magister virtutis esse debuerat, adeo fuisse corruptum, ut non modo peccanti adularetur, sed etiam eius adulteria elegantissimis versibus celebraret. Sed praestat ipsum Tullium audire *cap.*28, 29: *Est quidam Graecus, qui cum isto vivit, homo, ut vere dicam, sic enim cognovi, humanus, sed tamdiu, quamdiu cum aliis est, aut ipse secum. Is cum istum adolescentem iam tum cum hac Diis irata fronte vidisset, non fugit eius amicitiam, cum esset praesertim appetitus: dedit se in consuetudinem sic, ut prorsus una viveret, nec fere ab isto unquam discederet. Non apud indoctos, sed ut ego arbitror, in hominum eruditissimorum, & humanissimorum coetu loquor. Audistis profecto dici, Philosophos Epicureos omnes res, quae sunt homini expetendae, voluptate metiri: recte, an secus, nihil ad nos: aut, si ad nos, nihil ad hoc tempus; sed tamen lubricum genus orationis adolescenti non acriter intelligenti saepe praeceps. Itaque admissarius iste, simul atque audivit a Philosopho voluptatem tantopere laudari, nihil expiscatus est: sic suos sensus voluptuarios omnes incitavit, sic ad illius hanc orationem adhinniit, ut non magistrum virtutis, sed auctorem libidinis a se illum inventum arbitraretur. Graecus primo distinguere, atque dividere illa, quemadmodum dicerentur: iste claudus, quomodo aiunt, pilam retinere: quod acceperat, testificari; tabulas obsignare velle, Epicurum disertum decernere: & tamen dictum opinor, se nullum bonum intelligere posse, demptis corporis voluptatibus. Quid multa? Graecus facilis & valde venustus, nimis pugnax contra Senatorem populi R. esse noluit. Est autem hic, de quo loquor, non Philosophia solum, sed etiam ceteris studiis, quae fere ceteros Epicureos negligere dicunt, perpolitus. Poëma porro facit ita festivum, ita concinnum, ita elegans, nihil ut fieri possit argutius: in quo reprehendat eum licet, si qui vult, modo leviter, non ut improbum, non ut audacem, non ut impurum, sed ut Graeculum, ut assentatorem, ut Poëtam. Devenit, aut potius incidit in istum eodem deceptus supercilio Graecus, atque advena, quo tam sapiens & tanta civitas. Revocare se non poterat familiaritate implicatus: & simul inconstantiae famam verebatur: rogatus, invitatus, coactus, ita multa ad istum de isto scripsit, ut omnes libidines, omnia stupra, omnia coenarum conviviorumque genera, adulteria denique eius delicatissimis versibus expresserit. In quibus, si quis velit, possit istius, tamquam in speculo, vitam intueri; ex quibus multa a multis lecta, & audita recitarem, nisi vererer, ne hoc ipsum genus orationis, quo nunc utor, ab huius loci more abhorreret: & simul de ipso, qui scripsit, detrahi nolo. Qui si fuisset in discipulo comparando meliore fortuna, fortasse austerior, & gravior esse potuisset: sed eum casus in hanc consuetudinem scribendi induxit Philosopho valde indignam: siquidem Philosophia, ut fertur, virtutis continet, & officii, & bene vivendi disciplinam: quam qui profitetur, gravissimam mihi sustinere personam videtur. Sed idem casus illum, ignarum quid profiteretur, cum se Philosophum esse diceret, istius impurissimae, ac intemperantissimae pecudis coeno, & sordibus inquinavit.* Quod Tullii iudicium de Philodemi moribus a veritate alienum non fuisse, hoc ipsum volumen, quod inlustrandum adgredimur, satis comprobat; ex eo enim translucet animus per se satis ad bonitatem comparatus, & ab intemperantia abhorrens. Vide praesertim, quae scribit in *Col. VII.*

XI. E veterum porro librorum naufragio non aliud de tanti Philosophi, ac Poëtae scriptis adhuc emerserat, quam XXXIII epigrammata, XXXI scilicet, quae continenti serie habentur in Brunckii Analectis *Tom. II*, & bina a nobis modo adlata, quae

stam rei turpis sollicitationem? Quod cum Lucio patri minime quadret, hinc adolescentulo Pisoni filio carmen inscriptum suspicari licet. Quis enim ignorat, quanta inverecundia Graeci, & quidem Philosophi ingenuos pueros deperirent?

quae integra è mss. primi eruimus. Plura tamen opera eum scripsisse veteres memoriae prodiderunt. Et quidem Athenaeus *lib. X* citat *Philodemi* opus, cui titulus των εν Ροδῳ Σμινθιων, quamvis *lib.III* eiusdem operis mentionem faciens, auctorem adpellaverit *Philomnestum*. Vtra lectio verior sit, ignorare cogimur. Ambrosius autem in *epist.* 25 *lib.III* nuper citata adlegat eius *Epitomas*, in quibus de Epicuri doctrina verba fecisse manifestum est. Diogenes vero Laërtius aliud eius scriptum commemorat, cui fecerat titulum: ἡ των φιλοσοφων συνταξις, & quidem pluribus constans libris; citat enim decimum. Hunc autem titulum non *de Philosophorum compositione* cum eius interprete Ambrosio, sed potius *ordinatam Philosophorum seriem* interpretari licet; ita ut eo in opere belle digesta haberetur Philosophorum omnium, eorumque dogmatum series, unoque verbo philosophica historia exhiberetur. Quod non modo confidenter adserimus ex eo, quod videamus a Laërtio hunc librum citari, ut doceret Epicuro hortante tres ejusdem fratres Neoclem, Chaeredemum, & Aristobulum ad philosophandum adcessisse (quod ad Epicuri philosophantis historiam pertinere nemo non videt), sed etiam ex cuiusdam Papyri fragmento colligi posse putamus. Cùm enim primo e caveis eruta essent huiusmodi volumina, cumque nulla suppeteret ars, cuius ope tam fragilis materia evolvi posset, ut incredibili tum Caroli Regis, tum eruditorum omnium cupiditati, qua ardebant, talia antiquitatis nosse κειμηλια, aliquo pacto fieret satis; nil aliud succurrit (uti in superiori διατριβῃ narravimus), quam eorum aliquod gladio bifariam secare, ut lecta aliquantula codicis particula, de eo librorum genere iudicium fieri posset. Temere igitur in crassius quoddam volumen (fere enim quinque pollices latum est eius fragmentum mediam cylindri περιφερειαν continens) manus iniecere; quod dissectum integram columnam, & alterius partem elegantibus scriptam Graecis characteribus curiosis oculis praebuit, quae a Cl. Mazochio, magno tum nostrae Herculanensis Academiae lumine, explicata, & commentariolo inlustrata sapientissimi Monarchae desiderium explevit. In ipsa autem columna, aeque ac in reliquis, quae postea evolvi potuere, de Epicuri vita, & dogmatis agitur (40); adeo ut coniectandum sit eo ipso volumine contineri vel totam την των φιλοσοφων συνταξιν, vel potius aliquem e decem eius libris. Non enim nobis persuademus integrum opus de unius Epicuri rebus gestis tractare potuisse. Nam si alia adeo pinguis Epicuri historia per Philodemum exstitisset; hanc potius, quam alium quemvis librum Laërtius citasset. Itaque dolendum sane est, quod nimia festinatione voluminis nil contemnendi facta sit irreparabilis iactura: sed quid faceres, cum nulla alia eius legendi spes adfulgeret? Satis superque ab Optimo Principe, artium scientiarumque fautore acerrimo tam laudabili de caussa admissum peccatum reparatum fuit, cum neque curis, neque impendio pepercit ulli, ut evoluta haec volumina eruditorum oculis aliquando usurpanda proponeret. Nihil praeterea de Philodemi scriptis apud veteres commemoratum occurrit. Itaque prorsus nova sunt tum hoc *de Musica*, tum alia, de quibus in Diatriba Isagogica verba fecimus.

XII. Iam vero adcedamus ad ipsum περι μουσικης volumen; deque eius argumento parumper differamus. Quartum illud esse de hoc argumento pertractans, nota Δ titulo supposita satis indicat; nec tamen ultimum esse constat tum ex eiusdem libri conclusione, quam videsis, tum ex illis, quae *Col. VI & VII* in se recipit, quae reliquo hoc libro minime praestat, tum in primis ex *Col. XXXVI*, ubi ἑτερον βιβλον, si bene legimus, promittit. De Musica quidem perpetuo disputat, non tamen τεχνικως, sed φιλοσοφικως, & quidem secundum Epicuri dogmata, ut infra demonstrabimus. Nihil enim de Musicae artis praeceptis, nisi quid perfunctorie loquitur;

(40) Ipsa est, quae inter fragmenta extat *Tab. I.*

quitur; ſed totus eſt in agitanda ea quaeſtione, num Muſica laude potius, an vituperio ſit digna? & num adeo utilis eſſe poſſit, uti veteres plerique exaggerabant, an potius per ſe ipſa ad mirificos pariendos effectus inepta, & ſaepe etiam periculoſa? utpote quae aurium oblectamento unice ſit comparata. Hanc ſcilicet alteram opinionem tuetur heic Noſter e ſuae ſectae placitis. Num vero reliqui libri adhuc deliteſcentes in Philoſophico eodem argumento verſati ſint, an Muſicam artem propius attigerint, hariolari non vacat.

XIII. Norunt profecto eruditi antiquitus ea in re fuiſſe controverſum, & non modo Philoſophorum ſcholas, ſed integras quoque nationes pro altera parte ſtetiſſe. Itaque licet Graeci fere omnes, & Barbarorum quamplurimi (inter quos primi enumerandi Hebraei) perdite Muſicam amarent, eique mirabiles admodum adſignarent effectus, ſummoque proſequerentur honore; apud Aegyptios (41) tamen, uti noxia, animoſque emolliens proſcripta erat, nec non apud Garamantas, & Iberos, qui ob morum feritatem *αμȣσοι* prorſus erant: Opici vero & Lucani libidini admodum dediti, teſte Ariſtide Quintiliano *de Muſica lib.II p.72*, & *αγευςοι παντaπαςι των εκ μȣσικης καλων*, & *qui bona e Muſica provenientia nunquam deguſtaverant*, eiuſdem lenocinii erant *αναισθητοι*. Spartani porro, & Romani, etſi Muſicae uſum in pluribus probarent, magno tamen honore Muſicos minime afficiebant, ut Graecorum reliqui (42). Quod vero ad Philoſophos attinet, ecquis ignorat quantum Pythagorae, & Pythagoreis Muſica deberet, quantiſque laudibus eam mactarent? Inſtar omnium ſit, quam adlegat Ariſtides *lib.I pag.3* Panacmae Pythagorei orationem, qui aiebat: *εργον ειναι μȣσικης ȣ τα Φωνης μονον μερη συνιςαν προς αλληλα, αλλα πανθ' ὁσα Φυσις εχει, συναγειν τε και συναρμοττειν*, *Muſices negotium eſſe non tantum vocis partes inter ſe componere, ſed quaecumque natura ſuo ambitu concludit, cogere & concinnare*. Nec minus Plato eiuſque ſectatores, & Peripateticorum ſchola Muſicam praedicarunt. Vadem damus Plutarchum in *De Muſica*, qui cum pluribus probaſſet Platonis in Muſica peritiam, concludit: *ὁτι δε σεμνη ἡ ἁρμονια, ϗ θειον τι, ϗ μεγα, Αριςοτελης ὁ Πλατωνος ταυτι λεγει. Η δη ἁρμονια εςιν ȣρανια, την Φυσιν εχȣσα θειαν, ϗ καλην, ϗ δαιμονιαν*: *Quod autem harmonia ſit quid divinum, & venerandum, & magnum, Ariſtoteles Platonis diſcipulus his verbis confirmavit: Enimvero Harmonia res eſt caeleſtis, eiuſque natura divina, & pulchra, & auguſta*. Stoici autem, ſi Fabio Quintiliano *Inſtitut. I cap.* 10 credimus, non ita immodici Muſicae amatores fuere, ſed ab ea ſapientem abhorrere non debere adfirmarunt: *Eius ſectae*, ſcribit, *quae aliis ſeveriſſima, aliis aſperrima videtur, principes in hac fuere ſententia, ut exiſtimarent ſapientum aliquos nonnullam operam his ſtudiis accommodaturos*. At vero Strabo, cum Stoicus eſſet (43), praeclare nimis de Muſica opinatus eſt; libro enim X quatuor enumerat, quibus

Deum

(41) Teſte quidem Diodoro Siculo, qui *lib. I* ſic ſcribit de Aegyptiis: Παλαιστραν δε, και Μȣσικην ȣ νομιμον εστιν παρ' αυτοις μανθανειν.

(42) Muſicam quidem Spartani vulgo diſcebant, teſte Chamaeleonte apud Athenaeum *lib.IV c.ult.*: Χαμαιλεων... Λακεδαιμονιȣς φησι και Θεβαιȣς παντας αυλειν μανθανειν: & Plutarcho in *Lacon. Inſtit.* Εσπȣδαζον και περι τα μελη, και τας ωδας, idque ex Licurgi inſtituto, ut ibidem docet, quo nimium belli ardorem temperarent: ὁ γαρ Λικȣργος παρεζευξε τη κατα πολεμον ασκησει την φιλομȣσιαν, ὁπως το αγαν πολεμικον τῳ εμμελει κερασθεν συμφωνιαν, και ἁρμονιαν εχῃ: & Quintilianus *Inſtit. Orat. lib. I cap.* 10: *Lycurgus duriſſimarum Lacedaemoniis legum auctor Muſices diſciplinam probavit*; ipſique prae omnibus veterem Muſicam incorruptam ſervarunt, teſte eodem Athenaeo *lib. XIV cap.* 8: διετηρησαν δε και μαλιστα των Ἑλληνων Λακεδαιμονιοι την μȣσικην πλειςον αυτῃ χρωμενοι. Dicendum tamen eam potius ut ludicrum animis ingenue temperandis relaxandiſque idoneum, quam ut magni per ſe momenti rem conſideraſſe; ſiquidem Eudamidas apud Plutarchum *in Lacon. Apophth.* interrogatus, qualis ſibi videretur quidam eximius fidicen, reſpondit: μεγας κηλετης εν μικρῳ πραγματι, *magnus delinitor in re exigua*: cumque aliquis convivio lyram inferret, ait: ου Λακωνικον το φλυαρειν, *non Laconum eſt nugari*. Demaratus item audito fidicine, ait: ου κακως φαινεται μοι φλυαρειν, *non male mihi hic videtur nugari*. Romani vero leviorem etiam, & ingenuis viris parum dignam eam diſciplinam ducebant, uti videre eſt apud Nepotem, qui cum in Epaminondae virtutibus commemorare vellet, *ſaltaſſe eum commode, ſcienterque tibiis cantaſſe*, ſemel atque iterum ſe purgat, atque profitetur: *haec ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potius contemnenda; at in Graecia utique olim magnae laudi erant*.

(43) Uti luculenter evincit Caſaubonus ex ipſiuſmet Geographi verbis, dum ipſum illuſtrat; nec non Lipſius in *Manuduct. ad Stoic. Philoſ. lib. I.*

Deum colere homines queant Natura ipſa dictante, *ανεσιν feriationem*, *ενθȣσιασμον*, *divinitus immiſſum furorem*, *κρυψιν μυϛικην*, *myſticum arcanum*, *ϗ μȣσικην*, *ἡ περι τε ορχησιν ȣσα*, *ϗ ρυθμον*, *ϗ μελος*, *ἡδονη τε ἁμα*, *ϗ πολυτεχνια*, *προς το θειον ἡμας συναπτει κατα τοιαυτην αιτιαν*, *& Muſicam*, *quae cum in ſaltatione*, *rhythmo*, *& cantilena verſetur*, *voluptate*, *artiſque varietate nos ea de cauſa coniungit cum Deo.* Deinde ſubdit: *Ευ μεν γαρ ειρηται ϗ τȣτο*, *τȣς ανθρωπȣς τοτε μαλιϛα μιμεισθαι τȣς θεȣς*, *ὁταν ευεργετωσιν· αμεινον δ' αν λεγει τις*, *ὁταν ευδαιμονωσι*. *τοιȣτον δε το χαιρειν*, *ϗ το ἑορταζειν*, *ϗ το φιλοσοφειν*, *ϗ μȣσικης απτεσθαι*. *Μη γαρ*, *ει τις εκπτωσις προς το χειρον γενηται*, *των μȣσικων εις ἡδυπαθειας τρεποντων τας τεχνας εν τοις συμποσιοις*, *ϗ θυμελαις*, *ϗ σκηναις*, *ϗ αλλοις τοιȣτοις*, *διαβαλλεσθω το πραγμα*: *Bene quidem dictum eſt*, *homines tum maxime Deum imitari*, *cum beneficia conferunt: rectius autem diceretur*, *cum beate vivunt* (cur Caſaubonus ab obvia, & opportuna *τȣ ευδαιμονειν* ſignificatione recedens explicare maluerit, *numina recte colunt*, ignoramus): *id autem fit gaudendo*, *dies feſtos agitando*, *philoſophando*, *Muſicam tractando*. *Neque enim ſi in vitium res excidit*, *Muſicis artificia ad voluptatem accommodantibus in conviviis*, *orcheſtris*, *& ſcenis*, *& aliis eiuſmodi*, *idcirco culpanda res ipſa eſt*. Itaque mirum videri non debet, ſi in Stoicum eximium Muſicae laudatorem hunc Philodemi librum conſcriptum eſſe mox oſtendemus. Epicuri demum (omitto enim Cynicos (44) humanorum omnium contemtores) dogma fuit, referente Laërtio in eius Vita *lib. X ſect.* 120: *μονον τον σοφον ορθως αν περι τε μȣσικης*, *ϗ ποιητικης διαλεξασθαι*, *ſolum ſapientem recte de Muſica*, *& Poëſi diſſerere poſſe*. Quid autem his ſibi verbis Epicurus voluerit (quod noſtra intereſt) explicare niſus eſt Petrus Gaſſendus *de Epcuri Ethica Tom. II pag.* 25: *Nimirum*, ait, *cum exiſtimaret aut nihil*, *aut parum eſſe bonae frugis*, *quod ex iis artibus poſſit percipi*; *idcirco putaſſe videtur ſapientem ita de ipſis verba facturum*, *ut cum vulgo eas ceteri aut commendent*, *aut complectantur*, *ipſe potius vituperet*, *declinandaſque doceat*; *aut ſeponendo certe pauca*, *quae retineri valeant*, *quod ſupereſt*, *ipſas omnino eliminandas ſuadeat*. *Quippe quod Plato de altera*, *Poëtica nempe*, *ſpeciatim cenſuit*, *dum ex ea nihil aliud*, *quam laudes Deorum*, *virorumque fortium retinendas voluit*, *& cetera quod attinet*, *exterminandam penitus e Republica autumavit* . . . . . *idem Epicurus de utraque cenſuit*, *hoc eſt etiam de Muſica*, *quam corruptricem pariter morum bonorum reputavit*. Quibus ſane verbis Gaſſendus ab aſſequenda Epicuri mente parum aberravit, eaque cum Plutarchi teſtimonio conciliare belle potuiſſet, niſi quod Epicuri ſtudio abreptus, Plutarchum illi impoſuiſſe temere pronunciat, cum in libro *Quod non poteſt vivi ſuaviter ſecundum Epicurum*, ſcripſit: *Μȣσικην δε*, *ὁσας ἡδονας ϗ χαριτας ὁιας φερȣσαν*, *αποϛρεφονται ϗ φευγȣσι βȣλομενος ȣκ αν τις εκλαλοιτο*, *δι' ατοπιαν ὡν Επικȣρος λεγει*; *φιλοθεωρον μεν αποφαινων τον σοφον εν τοις διαποριαις*, *ϗ χαιροντα παρ' ὁντινȣν ἑτερον ακροαμασι*, *ϗ θεαμασι Διονυσιακοις*, *προβλημασι δε μȣσικοις*, *ϗ κριτικων φιλολογοις ζητημασιν ȣδε παρα ποτον διδȣς χωραν*, *αλλα και τοις φιλομȣσοις των βασιλεων παραινων ϛρατηγικα διηγηματα*, *και φορτικας βωμολοχιας ὑπομενειν μαλλον εν τοις συμποσιοις*, *ἡ λογον περι μȣσικων*, *και ποιητικων προβληματων περαινομενȣς· ταυτι γαρ ετολμησε γραφων εν τῳ περι βασιλειας*, *ὡσπερ Σχρδαναπαλῳ γραφων*, *η Νχρατῳ τῳ σατραπευσαντι Βαβυλωνος* . . . . . *τι λεγεις ω Επικȣρε*; *κιθαρῳδων*, *και αυλητων ἑωθεν ακροασαμενος εις το θεατρον βαδιζεις*, *εν δε συμποσιῳ Θεοφραϛȣ περι συμφωνιων διαλεγομενȣ*, *ϗ Αριϛοξενȣ περι μεταβολων*, *ϗ Αριϛοφανȣς περι Ομηρȣ*

τα

(44) Quanti a Cynicis Muſica haberetur, id unum argumento eſſe poteſt, quod Laërtius refert *lib. VI de Diogene*: *σπȣδαιολογȣμενῳ ποτε ὡς ȣδεις προσῄει*, *επεβαλε τερετιζειν· αθροισθεντων δε ωνειδισεν*, *ὡς επι μεν τȣς φλυαρȣς αφικνȣμενων σπȣδαιως*, *επι δε τα σπȣδαια βραδυνοντων ολιγωρως*, *quum ſeria aliquando loqueretur*, *& nemo intenderet*, *cantillare adgreſſus eſt*: *congregatis tum plurimis exprobravit*, *quod circa ineptos homines ſtudioſe concurrerent*, *ſeria autem negligerent*.

τα ωτα καταληψη ταις χερσι δυσχεραινων, κ βδελυττομενος ..... εχ ομολογεσι δε τω καλω πολεμειν τον ασπονδον κ ακηρυκτον πολεμον · ει δε μη ηδονη προσεςι τι σεμνον, κ καθαριον ασπαζονται, κ αγαπωσιν: Musicam vero (quantarum voluptatum & elegantiarum fertilem!) eos vitare & fugere ecquis volens reticere queat? ita absurda sunt, quae hac de re Epicurus tradidit. Pronunciat enim in quaestionibus dubiis spectaculis debere esse deditum sapientem, ludisque scenicis praeter ceteros gaudere; sed Musicis quaestionibus, & eruditis criticorum disquisitionibus, ne inter pocula quidem locum concedit. Imo Regibus Musicae studiosis auctor est, ut in conviviis narrationes militares, & importunas scurrilitates potius tolerent, quam disputationes de Musicis, & Poëticis quaestionibus institutas. Haec autem ausus est scribere in libro de Regno, tamquam si ad Sardanapalum scriberet, aut ad Naratum Babylonis Satrapam .... Quid ais Epicure? Prima luce in theatrum progrederis, Citharoedos auditurus & Tibicines: in convivio, si Theophrastus de concentibus vocum differat, aut de mutationibus Aristoxenus, & Aristophanes de Homero, manibus aures occupabis indignans, & abominans? .... Nonne profitentur isti se pulchras adversum res bellum suscepisse nulla pace finiendum, nec indictum, qui nisi voluptas adsit, nihil purum, nihil egregium amplectuntur & amant. Quae Epicuri placita a Plutarcho relata minime contraria Laërtio sunt, ut putavit Menagius citata Laërtii verba commentans. Sapiens enim solus, aiebat Epicurus, de Musica, & Poësi recte iudicabit; idcirco quia solus praecisis inutilibus quaestionibus, exinde voluptatem, cui unice sunt hae artes comparatae, decerpere noverit, in quo tota Epicuri consistebat sapientia. Epicurus igitur Poësim, & Musicam minime damnabat, sed eos ridebat, qui magnas ad animum informandum utilitates ex iis expetebant, cum oblectationem solam inde capere possent. Quo sensu interpretanda sunt Tullii verba, quae ex persona Torquati Epicurei habet *I de Fin.: An ille tempus in poëmatis evolvendis consumeret, in quibus nulla solida utilitas, omnisque puerilis est delectatio?* Eam quippe in iis artibus utilitatem, quae ceteris *solida* videbatur, Epicurus non inveniebat, sed *delectationem*, quae tamen sibi erat *solidissima*. Hinc a Poësi exercenda, voluptatis gratia, minime eum abhorruisse, testis est Theon Sophista, qui hoc nomine ipsum reprehendit, quod prorsam orationem carminum metro numerosam fecerit: cuius locum citat Menagius ibidem. At vero Plutarchi veracitatem probat abunde nunc Philodemus. Ipsissimus enim est eius scopus in hoc περι μεσικης tractatu. Quoniam probare nititur Musicam suapte natura auribus titillandis unice idoneam, atque hoc uno nomine commendandam, neque ad Divinitatem honorandam, neque ad animos commovendos, neque ad affectiones vel bonas, vel malas excitandas, neque ad mores componendos, neque ad fovendam virtutem hilum proficere; proinde quaecumque admirabilia de illa praedicarentur vel rotunde denegat, vel Poëseos vi esse tribuenda contendit, vel alio quovis pacto explicare satagit, & antiquorum testimoniis, vel aliorum Philosophorum auctoritati occurrere studet. Quin imo *Col. II v.* 30 Φυσικωτατες adpellat eos, qui posthabitis de Enarmonico, & Chromatico genere quaestionibus *iubent ex utroque, quod auribus sit iucundius decerpere, quippe cum putent nulli horum generum aliquid boni, quod ipsis tribuitur, naturaliter esse connexum; οἱ δε Φυσικωτατοι γε προς ακοην εξ ἑκατερας δρεπεσθαι κελευονται, εδεν αγαθων συναπτομενων εδετερα προσειναι κατα ταυτην Φυσιν αυτης νομιζοντες.* Isti autem Φυσικωτατοι procul dubio sunt Epicurus, ceterique eius sectae Coriphaei. Patet hinc profecto eodem in argumento versatum fuisse olim Epicuri librum, quem, Laërtio teste, περι μεσικης scripserat, non quidem in tractanda, vel commendanda Musica; atque falsum fuisse Ger. Vossium, qui in *De Natura Artium cap.* 58 de Epicuro sic scripsit: *Hic quoque de Musica opus condidit, ut apud Laërtium est in decimo. Nec mirum, si, qui bonam studiorum partem contemneret, is Musicen tamen honore eo dignaretur. Siquidem cantus, & in-*

& instrumenta musica non infimum obtinent locum in offerenda voluptate, quae pro summo bono erat Epicuro.

XIV. Ex toto autem Philodemi contextu adparet, ab eo certum quemdam alterius sententiae patrocinatorem in IV hoc volumine oppugnari; passim enim invenies: *ουτος φησι, λεγει, εγραψεν, ενομισεν, οἱ τουτῳ παραπλησιον* &c. ita ut adversarium *κατα ποδα* persequi videatur, quem procul dubio in libri exordio (quo caremus) suo nomine indicasse dicendum est. Quis autem ille fuerit, si quaeras, adserere non dubitamus eum ipsum Diogenem esse, quem nominat *Col. XXI, & XXIII.* Etenim *Col. XXI v.*19 cum explicasset, quo sensu sit accipiendum, ab antiquis varia *των μελων* genera singulis Deorum fuisse adsignata, subdit irridens, non alium, quam Diogenem potuisse hoc sibi persuadere, *alios Deorum aliis cantibus flecti ac demulceri, & singulis propria convenire, ει μη Διογενης*, ait, *αρα συνεπιθετο κ̧ τῳ, των θεων ἑτερους ἑτερα μελη προσειεσθαι, κ̧ πρεπειν ἑκαστοις ιδια.* Quis enim alius foret Diogenes iste nullo agnomine distinctus, nisi ille, in quem disputat, & quem propterea cum nominasset, non confutat; abunde enim ex antecedentibus confutatum credidit, praesertim cum eum unum in tam absurda opinione fuisse diceret. Propterea subdit: *κ̧ τι δει τ' αλλα θαυμαζειν αυτου; verum quid interest alia istius absurda admirari?* atque deinceps alia eius dicta eodem tenore persequitur. Luculentius id etiam evincitur ex *Col.XXIII vers.*2, ubi postquam de Archestrato verba fecisset, redit ad eumdem Diogenem Heraclidis auctoritate se tuentem: *ἁμεν τοι Διογενης φησιν παρα νοησαντας ἡμας αναγεγραμμενα παρ' Ηρακλειδῃ, quae vero Diogenes ait adversus nostram sententiam scripta ab Heraclide.* Quoties igitur invenies *ουτος φησι, εγραψεν, ενομισεν* &c. intellige *Diogenem.* Ne tamen putes totum Philodemi opus in hoc uno confutando scriptore fuisse versatum. Si enim ita foret, male inscripsisset *περι μουσικης.* Et quidem *Col.VI v.*31 satis indicat se non in unum hunc philosophum stylum acuisse, cum se disputaturum spondet *προς τους αλλους φιλοσοφους*, cumque in huius libri conclusione scribit: *τοσαυτα τοι νυν ειρηκως προς ἁ τινες εγκεχειρηκασι, cum iam tot tantaque dixerim adversus ea, quae aliqui tractarunt, &c.* Quare dicendum est, integrum eius opus duabus summis constitisse partibus, altera nempe, qua doceret secundum Epicurum, quid de Musica foret sentiendum; altera, qua adversus eiusdem magni nominis fautores dissereret, inter quos nempe quarto hoc libro Diogenem praecipue confutat.

XV. Iam vero quisnam e pluribus eiusdem nominis Diogenes iste fuerit, inquirendum. At vel nulla de huiusmodi Scriptore ad nos antiquitus fama pervenit, vel non alius is est, quam *Diogenes Seleuciensis*, dictus vulgo *Babylonius* secta Stoicus, de quo Laërtius in Cynici Diogenis, & pluries in Zenonis vita; qui non multo ante Philodemum floruit; quemque cum honore citarunt Tullius (& quidem saepe), Quintilianus, Seneca, Gellius, Philo, Lucianus, Plutarchus, Strabo, Athenaeus; eum ipsum, quem cum Romam ad Senatum, Populumque legassent Athenienses simul cum Carneade Academico, & Critolao Peripatetico, *impetratum, uti multam remitterent, quam fecerant propter Orapi vastationem*, ut refert Gellius *Noct. Att. lib. VII cap.* 14, *modesti & sobrii* oratoris laudem apud Romanos reportavit (45). In hanc autem sententiam ea de causa descendimus, quia Philodemi adversarium Stoicum fuisse deprehendimus. Etenim *Col.* X scribit: *και μην τι δ' ὑπο των Στωικων αξιουμεν, ὁτι μην εστι μυρια αλλα των μηδεν αγαθον παρασκευαζοντων; & sane numquid secundum Stoicos dignitatem (Musicae) tribuemus, eo quod innumera sint alia, quae nihil*

(45) Teste eodem Gellio *l. c. Violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Diogenes & sobria.* Floruisse autem Diogenem M. Catonis aetate & ex Tullio *de Finibus II*, & *de Senectute* palam fit (ait enim Laelium fuisse eius auditorem); & Gellius *lib. XVII cap.* 21 docet: *Non nimium longe M. Cato Orator in civitate, & Plautus Poëta in scena floruerunt: iisdemque temporibus Diogenes Stoicus, & Carneades Academicus, & Critolaus Peripateticus ab Atheniensibus ad Senatum P. R. negotii publici gratia legati sunt.*

nihil boni adferunt? & cetera ibidem, quae manifeste doctrinam sapiunt Stoicam; & *Col.XXI v. 2* : διοτι κατα τȣς Στωικȣς οἱ πολλοι θεοις οντες εχθροι, ϗ ανοητοι, τας αληθινας τιμας των κρατιςων ȣδ' ωνειροποληκασιν, *propterea quod, cum secundum Stoicos maior hominum pars sit Diis inimica, & stulta, veros praestantissimae naturae honores ne somniarunt quidem*. Quibus in locis, ni fallimur, vel Stoicorum doctrinam irridet, vel ea idcirco utitur, ut ipsa Stoicum confodiat; secus nunquam ea fuisset abusurus adeo religiosus Epicuri discipulus. Columna vero VIII *vers.* 32, cum de Orphei saxa & arbores demulcentis fabula verba fecisset, deinde concludit: αλλα τοις τριηρχυλαις, ὥσπερ ὁ Στωικος, αναμενως εφεςωτα ποιωμεν οικοδομοις; quae sic vertenda duximus, ut sententia cum reliquo contextu consonet: *An igitur aedificatoribus imponamus hominem, qui cum tibicinibus perpetuo illis praesit, uti Stoicus putat?* Quis autem alius esse potest hic *Stoicus*, nisi adversarius, cum quo congreditur, quemque saepe innuit pronomine ȣτος, quandoque nomine suo *Diogenis*? Ad haec Stoicorum κορυφαιȣς non uno loco vellicat, ut Persaeum *Col. XIV, v.* 13, & Cleanthem *Col. XVIII, v.* 1. Et alibi, ut *Col.IX*, Stoicorum παραδοξα suo adversario adscribit. Ad summam eam, quae ingens usque exarsit inter Stoicos, & Epicureos invidia, & obtrectatio, passim prodit.

XVI. Et sane novimus a Stoico isthoc Diogene librum fuisse conscriptum, cui titulus περι φωνης τεχνη (46), quem sicuti verisimile est de Musica, eiusque mirabilibus effectibus pertractasse, ita eumdem a Philodemo fuisse oppugnatum non temere suspicamur. Etsi enim, quae de eo libro in Zenonis vita adfert Laërtius, ad dictionem potius pertineant, quam ad cantum, & Grammatica sint potius, quam Musica; credibile tamen est Diogenem, incipiendo απο τȣ περι φωνης τοπȣ, totam διαλεκτικην θεωριαν absolvisse. Siquidem Dialectica (ut a Laërtio ibidem discimus) secundum Stoicos late nimis sumebatur; dicebant enim ειναι της διαλεκτικης ιδιον τοπον ϗ τον προειρημενον περι αυτης της φωνης, εν ᾧ δυκνυται ἡ εγγραμματος φωνη, ϗ τινα τα τȣ λογȣ μερη, και περι σολοικισμȣ, ϗ βαρβαρισμȣ, ϗ ποιηματων, ϗ αμφιβολιων, ϗ περι εμμελȣς φωνης, ϗ περι ΜΟΥΣΙΚΗΣ: *esse dialecticae locum proprium & supra dictum de voce ipsa, in quo disseritur, quae sit litterata vox, & quaenam sint orationis partes, nec non de soloecismo, de barbarismo, de poëmatis, de amphiboliis, de canora voce, & de MUSICA* (47). Et re quidem vera Diogenes, Laërtio teste, definita prius voce το ιδιον αισθητον ακοης; tum ad λεξιν definiendam, deinde λογον, & διαλεκτον gradum facit: mox de quatuor & viginti elementis, de eorum divisione, & recta pronuntiatione loquitur: exinde ad enumerandas orationis partes pertransit, deque eius orationis virtutibus, & vitiis pertractat. Post haec autem Laërtius nos deserit; non enim id agit, ut Diogenis libri indicem prodat: at-

(46) Hunc librum fortasse non ignoravit Origenes, qui *lib. II contra Celsum* sic scribit de voce differens: ȣδεπω δε λεγω, ὁτι ȣ παντως εςιν αηρ πεπληγμενος, η πληγη αερ☉, η ὁτι ποτε λεγεται εν τοις περι φωνης. Duo enim fuere libri Stoicorum περι φωνης, alter Diogenis, Archedemi alter ab eodem Laërtio citatus.

(47) Diogenis librum περι φωνης τεχνη Dialectica tractasse dubitare non sinit Laërtius, qui *lib.VI*, *sect.* 55 sic incipit: της δε διαλεκτικης θεωριας συμφωνως δοκει τοις πλειςοις απο τȣ περι φωνης ενταρχεσθαι τοπȣ· εςι δε φωνη αηρ πεπληγμεν☉, η το ιδιον αισθητον ακοης, ὡς φησι Διογενης ὁ Βαβυλωνι☉ εν τη περι φωνης τεχνη: *Verum Dialecticae speculationis ratio videtur ipsorum plerisque a vocis loco incipienda. Est autem vox aër ictus, seu sensio, quae proprie auditum adficit, ut ait Diogenes Babylonius, in de vocis arte.* Id autem didicerat Stoicorum Princeps Zeno a Xenocrate, quem decem annis, teste Timocrate apud Laërtium, audiverat. *Xenocratem enim*, ait Porphyrius Comm. in Ptolem., *eo nomine quosdam non immerito reprehendisse, quod cum susceperit de rebus Dialecticis tractationem, a voce incboaverit; cum hi existiment ad res Dialecticas nihil attinere vocis definitionem, quod sit motus aëris; nec postea eiusdem distributionem, quod sit in voce aliud quidem, prout ex litteris componatur, aliud prout ex Diastematis, & Phthongis, quippe haec sint omnia a Dialectica aliena*, δια τȣτο γαρ και επιτιμαν τινας αλογως Ξενοκρατει, ὁτι εγχειρȣντας ὑπερ των διαλεκτικων πραγματευεσθαι, απο φωνης αρχεται, ȣδεν νομιζοντες ειναι προς τα διαλεκτικα τον της φωνης αφορισμον, ὁτι εςιν αερος κινησις· ȣδε την μετα ταυτα διαιρεσιν, ὁτι εςι της φωνης το μεν τοιȣτον, οἷον εκ γραμματων συγκεισθαι· το δε τοιȣτον, οἷον εκ διαςηματων τε και φθογγων· παντα γαρ ειναι ταυτα αλλοτρια της διαλεκτικης. Tantumdem erat igitur Stoicis διαλεκτικη τεχνη, quam ἡ περι φωνης τεχνη. Hinc non levis oboritur suspicio Laërtium, cum *sect.* 71 scribit: ὡς Διογενης εν τη Διαλεκτικη τεχνη, non alium ab altero περι φωνης innuere librum, ipsique titulum fuisse: Διαλεκτικη, η περι φωνης τεχνη, *Dialectica, vel De Voce Ars*

tamen quis negaverit hunc ſuae ſectae inſtitutis obſequendo, poſt illa *de poëmatis*, *de canora voce*, etiam *de Muſica* fuiſſe loquutum? Neque porro ab antiqua Muſices tractatione alienum erat de litteris, earumque diviſionibus, de ſyllabis, & earum quantitate, de pronuntiatione, aliiſque id genus ediſſerere; ſiquidem *μετρικη* ab eorum Muſica erat inſeparabilis. Itaque videmus Ariſtidem Quintilianum bene longam libri I *de Muſica* partem in hiſce pertractandis inſumſiſſe. Et Plutarchus in initio *Dial. de Muſica*, ſcribit non modo Platonicos & Peripateticos de veteri Muſica, deque eius corruptione ſcripſiſſe, *αλλα γαρ και γραμματικων και ἁρμονικων οἱ επ' ακρον παιδειας εληλακοτες*, *ſed etiam Grammaticorum & Harmonicorum doctiſſimos*. Grammatica igitur a Muſica non erat aliena. Per nos igitur concludas licet, non alium librum in hoc Philodemi volumine impugnari, quam Diogenis Seleucienſis vulgo Babylonii, ſecta Stoici, inſcriptum *περι φωνης τεχνη*, in quo ſcilicet nimius fuerat Muſicae laudator. Atque utinam vel Diogenis liber non omnino periiſſet, vel Philodemus non ſibi perſuaſiſſet, eum lectoribus ſuis uſque praeſto futurum, ut nos incredibili levaſſet labore! Is enim adverſarium ſuum *κατα ποδα* perſequens aenigmaticus ſaepe evadit, & magnum nobis negotium faceſſit, qui breviſſimas eius reſponſiones ignotis Diogenis argumentis aptare nunc cogimur.

XVII. His accedit, quod nemo inficias iverit, tumultuarium huiuſmodi ſcriptum fuiſſe, ita ut potius *σχεδιασμα* dicendum ſit, quam opus ad limam exactum; feſtinationis enim plenum, & inconcinnum lectores facili negotio agnoſcent; neque eam elegantiam, quam in hoc Scriptore prae reliquis Epicureis laudavit Tullius, inibi licet invenire. Itaque illud publicae lucis uſura minime donatum ab auctore ſuſpicamur. Idque profecto arguit Ariſtidis Quintiliani diligentiſſimi Scriptoris ſilentium, qui licet non multo poſt floruerit (vixit enim Plutarchi aevo) nullam tamen de tanti nominis Philoſopho mentionem facit, cum Muſicam commendare inſtituiſſet. Quin imo ei nullum innotuiſſe librum, qui directe in Muſicam ſcriptus foret, arguimus ex eo, quod ait *Lib. I* initio, ſe ſcilicet ad ſcribendum fuiſſe incitatum *multorum ſegnitia*, *ut diſcerent qualem diſciplinam per ſummum nefas contemnerent*, *εμε*, ſcribit, *δ' επηρεν επιχειρησαι τω συγγραμματι μαλιςα μεν ἡ των πλειςων περι το πραγμα ολιγωρια επιδειξαι προῃρημενον, οἱον μαθημα ου προσηκοντως δι' ατιμιας αγουσι*, & paullo infra: *οἱ δε πολλοι και ταυτα παρ' ουδεν τιθενται την εξ αργιας, και απαιδευσιας ἡδονην της μετα λογου και ωφελειας προτιμησαντες*, *ſed multitudo haec etiam flocci facit, quae voluptatem otio & ignorantia comparatam illi, quae cum ratione & utilitate coniuncta eſt, praeponit*. Quibus ſane verbis non de veteri ullo magni nominis Scriptore, ſed de ſui temporis hominibus tantummodo eum queri manifeſtum eſt. Infra vero *pag.* 69 & 70, ubi plures ait Muſicae maledixiſſe, putantes unicum eius ſcopum comparandae voluptatis fore; cum contra ipſa non niſi *δια συμβεβηκος* *per accidens* animos recreet, & ad virtutem capeſſendam proprie impellat; inter illos peculiariter Tullium nominat, qui in ſuis Politicis quemdam induxerat, qui ea de cauſa Muſicam e Republica exigeret; & propterea ipſe multis probat eam ſententiam minime Romano Oratori ſediſſe, utpote qui alibi aliter de Muſica ſentire declaraſſet. Quod ipſum nobis argumento eſt Ariſtidem minime Philodemi opus noviſſe. Nam cum Philodemi accuſatio haec ipſiſſima ſit, ſi eius librum noſſet Ariſtides, huius potius directe in Muſicam ſcribentis, quam Tullii non id agentis auctoritatem declinare ſategiſſet; imo pronum ei fuiſſet inferre, Tullium eo in loco Philodemi verba mutuatum eſſe, ut ſuo interlocutori accommodaret; quod nos a vero minime abhorrere putamus.

XVIII. Si igitur hac in re coniecturis indulgere licet, cenſemus id genus ſcripti in auditorum ſuorum, & fortaſſe in ipſius Piſonis filii uſum fuiſſe a Philodemo concinnatum; excepiſſe autem, & litteris commendaſſe vel Piſonem ipſum, vel

vel potius à manu aliquem eius ſervum, qui nec Graecus homo, nec ſatis excultus, & elegans foret; utpote qui multa peccavit inſcitia, multa aurium hebetudine, multa etiam oculorum halucinatione. Nam aliunde certis conſtat indiciis hoc volumen partim aliquo dictante exceptum, partim ex αυτογραφῳ exſcriptum fuiſſe. Ecquis enim Latini hominis inſcitiae Graecum dictatum excipientis non tribuat σφαλμα illud, in quod toties incidit, ut paſſim ſcriberet ει pro ι, & ε pro η, vel contra? ut adſcriberet ſupervacaneum ι poſt ω in tertiis ſingularis imperativi, uti e. g. λεγεςῳ, & alia id generis errata, quae partim emendata, partim omiſſa in ms. leguntur. Huiuſmodi, ni fallimur, σφαλματα, uti manifeſto ſunt indicio nullam, vel fere nullam in pronuntiatione fuiſſe tunc temporis differentiam inter ι & ει, inter ε, & η, inter ω, & ῳ, ſic imperitiam Graeci ſermonis in librario arguunt, qui uno aurium iudicio, non grammaticis legibus in ſcribendo uteretur. Illa vero alia, ut e. g. pro καθελκοντων ſcripſerit καθηκοντων *Col. IX*, nonne hebetes aures, quae aliud pro alio verbo dictatum acciperent, arguunt? In multis praeterea hallucinatum eſſe oculis dum tranſcriberet, non uno loco repetita κομματα, (quoties ſcilicet ei fraudi fuit eadem dictio recurrens) declarant; quae ut emendaret, uncis repetita incluſit, uti videre eſt *Col. XX & XXXVI.*

XIX. Atque haec quidem tolerabilia: quot vero verba, & κομματα reſecuerit, quis divinare audeat? Profecto non uno in loco hiatus adparet, ſenſuſque claudicare videtur. Quomodo ea nunc, niſi hariolando, ſupplebimus? Viſuntur quidem frequentes in ms. emendationes: modo enim punctis confixa occurrunt elementa, quae ſuperflua ſint, & expungenda; modo aliae aliis in interiecto ſpatio linearum impoſitae literae cernuntur, quod vel argumento eſt inferioribus deletis ſuperſcriptas eſſe retinendas, vel in infraſcripta dictione illas eſſe inſerendas; modo uncis (ut diximus) integra commata concluſa ſunt, quae ſcilicet iterum fuerant repetita. Huiuſmodi tamen correctiones neque αυτογραφον hoc volumen indicant, neque ex auctoris recenſione factae eſſe videntur. Id autem arguimus tum ex eo, quod & nullae ſint liturae, quae frequentes ſunt in aliis, quae αυτογραφα cenſemus; tum quia correctiones eodem charactere factae adpareant; tum vero in primis quia emendata aliquot conſpiciuntur, quae ſtare ſine vitio poterant: quod procul dubio ſervilis manus indicium eſt, quae omnia quaecumque non penitus cum αυτογραφῳ convenientia occurrerunt, emendavit. Vide quae adnotabimus ad *Col.XVIII.* Quid vero quod plura emendatione digna intacta corrector iſte reliquit? Ecquis igitur huius hominis diligentiae penitus fidat, & nihil ei inter ſcribendum intercidiſſe putet, quam quod ſuppletum videat? His adde, quod ubi plura verba, vel integra κομματα reſecta forent, alius non erat ſupplendi modus, quam imae pagellae adſcribere, uti in citato volumine των ὑπομνηματων περι ῥητορικης factitatum cernimus. At in noſtra hac papyro, cum inferior margo peſſime admodum habita ſit, fuerint, nec ne huiuſmodi additamenta, quis noverit? Sed de his ſuo loco Lectores monebimus.

XX. De ſcripturae autem ratione, deque notis, quae hoc in volumine occurrunt, ſatis ſuperque in praecedenti volumine diſſeruimus.

XXI. Reliquum iam eſt, ut, quam operam in hoc volumen contulerimus, lectores moneamus. Principio ſingulas eius columnas quam fideliſſime aere incidi curavimus, quae autographum eadem menſura, iiſdem characterum formis, unoque, uti iacent, contextu, iiſdem notis, punctis, litteris, interſtitiiſque deformatum exhibeant, quin imo iiſdem lacunis, ſciſſuriſque, quibus vel olim incendii vis, atque domus ruina, vel modo in ipſis evolvendis contrectatio tam fragilem materiem affecit. Tum e ſingularum regione integrum eius contextum minuſculis vulgatiſque characterum formis expreſſum adpoſuimus, ſed eodem verſuum numero, ut facillime in oppoſito autographo reſpondentes invenirentur, diſtinctiſque de more per interſtitia voci-

vocibus, nec non commatis, & periodis per consuetas recentium librariorum notas. Supplevimus praeterea de nostro litteras, syllabas, voculas vel detritas, vel aliquando etiam ὑπογραφεως oscitatione depravatas, easque rubrica pinximus, ut primo statim intuitu lector inspiciat, quid de nostro sit penu; & facili negotio per se ipse investigare queat, bene ac feliciter coniectaverimus, nec ne. Emendationes enim, & supplementa ea tantum adscripsimus, quae prono veluti alveo fluerent, & res ipsa postulare & indigitare videretur: liberioribus vero coniecturis frena prorsus iniecimus. Persuasum enim nobis est eruditos lectores veterem Scriptorem propriis, non alienis verbis sua sensa promentem praestolari. Proinde cum in eas lacunas incidimus, quae non lectoris sagacitate, sed Delio urinatore indigerent, intactas reliquimus; & licet, quid sententiae restituendae desit, subodorari facile fuerit, verba tamen, quae nostra omnino forent, non Philodemi, adscribere pepercimus. Secus vero Latinam versionem adiunximus, quanto magis κατα λεξιν fieri potuit, adornatam, dum utriusque linguae indoles pateretur. Si quando autem a littera recessimus, id ea de caussa factum est, ne nimium fidelis versio, infidelissima evaderet, uti huiusmodi rerum periti probe norunt. Integrum porro versionis nostrae textum capitibus pro materia ipsa distinximus, numero, & argumento in margine adscriptis, ut & textus integer ad autographi formam servaretur, & lectorum commoditati inservivimus.

XXII. Singulis porro Columnis scholia respondentia adscripsimus, in quibus adnotare non piguit, quaecumque ad textus dilucidationem forent idonea, adhibitis praesertim veterum Scriptorum parallelis locis, ut Auctoris mens fieret clarior, & nostrae coniecturae idoneo tibicine fulcirentur. Quo tandem grandiorum lacunarum hiatui aliquo pacto mederi possemus, ad calcem libri commentariolos singulis capitibus adiunximus, inibique breviter proponentes, quæ foret Philodemi mens, qui scopus, quaeve ita scribendi occasio, integram totius capitis παραφρασιν sine ulla textus interruptione subposuimus. Quae enim *cursivo*, ut vocant, charactere interscripta invenies, illae nostrae sunt laciniae, quae mutilo textui adsutae continentem sententiae nexum exhibere posse coniectando adstruximus. Eo quidem pacto neque violentas textui manus iniecisse accusabimur, neque lectores omnino in salebroso itinere destituisse videbimur.

XXIII. Explanatis tamen iis, quae ad plenam textus intelligentiam faciunt, controversiam ipsam intactam reliquimus; nec enim nostra interesse credidimus inter, Stoicum, & Epicureum iudices pro tribunali sedere. Praesertim cum utrinque peccatum esse constet, & quaestionis limites non recte, uti plerumque inter partium fautores fieri solet, fuisse praecisos. Bene autem & sapienter pronuntiasse Aristoxenum putamus, plerosque eo, quod Musicam minus cognoverint, nimios tam in vituperando, quam in laudando fuisse. Sic enim ipse apud *Meib. p.31*: *γινεται γαρ ενιοτε εφ᾽ ἑκατερας αμαρτια. Οἱ μεν γαρ μεγα τι ὑπολαμβανουσιν ειναι το μαθημα· και εσεσθαι ενιοι* (lege *αυτοι*) *μεν ου μονον μουσικοι ακουσαντες τα ἁρμονικα, αλλα βελτιους το ηθος παρακουσαντες των εν ταις δειξεσι λογων, ὁτι πειρωμεθα ποιειν των μελοποιϊων ἑκαστην, και το ὁλον της μουσικης, ὁτι ἡ μεν τοιαυτη βλαπτει τα ηθη, ἡ δε τοιαυτη ωφελει· τουτο αυτο παρακουσαντες, το δε ὁτι καθ᾽ ὁσον μουσικη δυναται ωφελειν ουδ᾽ ακουσαντες ὁλως. Οἱ δε παλιν, ὡς ουδεν, αλλα μικρον τι, και βουλομενοι μη ειναι απειροι, μηδε τι ποτ᾽ εστιν· ουδετερον δε τουτων αληθες εστιν. Ουτε γαρ ευκαταφρονητον εστιν ὡς νυν εχει το μαθημα, ουτε τηλικουτον, ὡστε αυταρκες ειναι προς παντα: Quippe in utramque partem saepe peccatur. Nam quidam magni momenti esse hanc disciplinam putant: & hi quidem non tantum se Musicos fore putant, cum harmonicae tractatores unice audiverint, sed moribus etiam probatiores evasuros, ubi demonstrationes vel obiter auscultaverint, cum cuiuslibet conficiendi cantus modum tradere conamur, & , quod*

Musi-

Musices est praecipuum , cum docemus , quaenam Musica moribus obsit , quaenam vero prosit: hoc , inquam , ubi obiter auscultaverint , quantum vero Musica in genere prodesse queat , ne auscultaverint quidem. Alii contra nihili rem , aut parvi certe momenti quae sit , agi censent : neque rudes se tamen tantillae rei haberi volunt. Neutrum autem horum iudicium veritati consonat: neque enim , ut se nunc habet huiusmodi disciplina , facile contemni debet : neque tanta est , ut quemadmodum aliqui putant , ad omnia sit sufficiens.

XXIV. Non absimili certe ratione minime defuturos, qui nostram hanc qualemcumque operam in hoc volumen illustrandum collatam veluti nimiam in re inani vituperent , quosdam etiam , qui modicam & nimis ieiunam traducant, arbitramur. Nobis autem satis superque erit , si perpauci harum rerum iusti aestimatores suis calculis non improbaverint. Adversus enim innumeros sciolorum ictus, qui linguam in quaestu conferunt, efficacissimum fors fortuna obtulit amuletum , litteratam scilicet gemmam , quam inter pretiosissima Regii Herculanensis Musei κειμήλια merito adservamus, cuiusque typum in huius praefationis calce aere expressum vides ; hac enim praefulget sententia : ΛΕΓΟΥΣΙΝ Α ΘΕΛΟΥΣΙΝ ΛΕΓΕΤΩΣΑΝ ΟΥ ΜΕΛΕΙ (48) ΜΟΙ . *DICUNT QUAE VOLUNT . DICANT : MEA NON INTEREST.*

(48) In gemma utique legitur ΜΕΛΙ, quod non tam artificis imperitia , quam breviationis gratia factum credimus ob loci angustiam.

3

MONITUM AD LECTOREM.

INnumera Graecorum Auctorum testimonia , quibus necessario huiusmodi opus passim fuit instruendum , latina , ut vides , versione donare operae pretium duximus , ne quando inter legendum haesitarent , quibus Graecorum lingua non ita esset familiaris . Id factum nemo sane vel ἑλληνικώτατος improbabit ; at fortasse quaeret , quibus potissimum versionibus usi simus? Teneat igitur nos certae legi obnoxios ultro fieri noluisse . Idcirco cum saepe in exscribendis Auctorum testimoniis probatas simul sub oculis versiones haberemus , libenter eas quoque adscripsimus ; non ita tamen servili manu , ut nonnihil immutare , quo vel fideliores , vel clariores evaderent , religioni duxerimus . Interdum vero , ubi vel versio e regione non esset , vel nobis non probaretur , proprio marte adornavimus. Id te monitum , optime Lector , volebamus . Vale .

ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Δ

G. B. Malesci del. ed inc.

PHILODEMI

DE MUSICA

IV.

ΟΠΕ ΙΙΗΝC
ΝΕΒΗΝΑΙΟΥ
ΕΙΝΟΔΙ ΩC
ΙΕΤΟΝ ΑΤΙCΥ
ΝΕΙCΚΑΙΙΤΑ
ΤΑCΨ ΚΙ
ΤΟΙ ΥΑ Μ
Η ΕΤΑ Η
ΜΙΑΝ ΚΑ ΤΩΝ
ΤΕCΤΑ ΑΤΕ ΩΝ
ΜΟΥCΙΚΙΙCΕΤ
ΛΟΧΕ ΩΤΕ Α
ΕΙΤΛΑ ΩΝΙ
ΕΔ ΩΘΕΡΕΙΝ
CΑΤΟΥΤΕΝ
ΩΡΟΥΑ ΙΝΗC
ΕΙ ΤΙΜΕΛΕΙ
ΕCΗC ΛΑ Ι
ΚΕΙ
ΔΙCΑ ΤΗC
ΑΙΜΑ ΔΙΑ
ΤΕ ΝΟΗ
ΙCΗ ΜΕΤΑ
ΛΥC ΩΗ ΚΑΙ
CΟΙ CΚΑ
ΔΙΤΗC
ΙΕΝΤΕΙ
ΤΟ CΕ
ΚΟΠΟ
ΝΟΙΕ
ΕΙ CΕ
ΝCΕΕ ΙΝ
ΡΟΤΕΑ
ΝΑΗ
ΝΑΛ
ΤΟΔΙ
ΙCΕ
ΝCΧ
ΑΔΕ Χ
Δ

ΜΕΘΗΚΑ ΤΑΗC ΗΙΤΟ
ΜΟΥCΙΚΟΙCΔΕΙ ΛΟΜ
CΟΥCΥΟΠΟ ΙΕΧΕΝ ΟΝ
ΕΙCΠΑΡΑΔΟΧΗΝΤΗC Ι
ΜΟΝΟCΤΕΚΑΙ ΦΟΡΤΙΚΗC ΚΙ
ΝΗCΕΩCΟΙΚ ΑCΥΠΑΡΧΟΥ
CΗCΑΛΛΩΥΤΟΑΝΤΙCΤΡΟΦΟΝ
ΟΔΟΥΔΕΜΙΑΝΕΥΡΙCΚΕΙΝ
ΜΟΥCΙΚΗΝΗΘΩΝΤΕΝΝΑ
ΟΤΗΤΑΚΑΙCΠΟΥΔΗΝΕΜ
ΟΥCΑΝΩCΤΟΥΔΕCΥΝΕΦΕΛ
ΚΟΜΕΝΙ ΤΑ ΔΙΑ
ΤΩΝCΠΙΤΗ ΩΝΟΥΔ
ΟΜΑΝ ΕΝΑ
ΕΙΟ
ΕΙΚΗCΕ
ΗCΑ
ΝΑC
ΝΕΙ
ΩΝΙ
ΟΛΩ
ΟΝΠΘ
ΙΜ Κ
ΥΤ
ΟC
ΟΥ
ΕΙCΨ ΧΗC
ΡΗΤΑΙΜ
ΚΑΙΤΑΠC ΤΟΥC
Α ΔΥΝΑΜΕΩC ΤΕΙ ΤΗΝ
Α ΙCΙΝΚΑΤΑΛΑΜΙ ΑΝ
CΕ ΙΤΑCΠCΙCΤΗΤΑCΩ
ΤΙΔΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙΚΑΙΤΑCΗ
ΑΙ CΚΑΙΤΑCΟΚΛΗCΕΙCΧ
ΤΑC ΠΑΥΤΩΝ ΤΗCΜΕΝΑΥΤΟ
Φ ΟΥCΤΗCΔΕΕΠΙCΤΗΜΟΝΙΧ
CΥΠ ΝΑΥΤΟ ΨΟΥCΚΑΙ
ΟΓΟΥΚΡΕΙΝΕΤΑ
ΕΤΗC ΑΥΤΗC
ΙCΤΗΜΟΝΙΧ
ΝΟΥΜΑΛΛΟΝΕ
ΟΙCΕΝ ΑΡΤΕCΙΝ
ΙΟΝΠΡΟ ΕΙΡΩΤΑ ΤΑΛΟ
ΟΝΔ ΚΑΙΤΟ ΟΥ
ΝΟΦΗCΙΝCΝΑΙ ΕCΕΙΝΑ
ΠΤΑΙΠΑΡΑΠ ΙCΙΟΙΤΑ
ΔΙCΘ Ι ΚΑΤΑΤ ΝΔΙΑΘΕ
ΙΝCΥ ΟΤΙΜΕΝ ΗΡΟΝΤΟ

COL. I

P. A. Piaggio d.r Sc. Pic. del A. Lentari inc.

COLUMNA I.

μεθῃ και πλησμονῃ τους μουσικους τε, και φιλομουσους κοπον εχειν, και πονειν εις παραδοχην της ευσχημονος τε, και φορτικης κινησεως οικειας ὑπαρχουσης, αλλ᾽ ου το αντιστροφον, ουδ᾽ ουδεμιαν ευρισκειν μουσικην ηθων γενναιοτητα, και σπουδην εμποιουσαν, ὡστ᾽ ουδε συνεφελκομενην τας ψυχας δια των επιτηδευματων, ουδε

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . ψυχης . . ὡσθ᾽ ευρηται μην τα τε μουσικου, και τα ποιητου ἁμα απο δυναμεως περι την αισθησιν καταλαμβανεσθαι τας ποιοτητας, ὡν αντιλαμβανονται, και τας ἡδονας, και οχλησεις, τας ὑπ᾽ αυτων, της μεν αυτοφυους, της δε επιστημονικης. ὑπο γαρ αυτοφυους και αλογου κρινεται μαλλον ἡ αρετης αυτης ισχυς, η ὑπο επιστημονικης, νομιζομενου μαλλον ειναι εν τοις εναργεσιν, και μαλλον προχειροτατην. Τ᾽ αλογον δε και τοσουτω προχειρον, ὁ φησιν εναργες ειναι, ειληπται. Παραπλησιοι γαρ αισθησιν κατα την διαθεσιν ουχ ὁτι μεν πονηρον το ὑπο-

CAP. I. Nullam esse Musicam, quae ad animos informandos sit idonea.

ebrietate & satietate (*auditorum*) Musicos, & Musicae studiosos (*fatetur*) labore, & molestia adfici, ut adsequantur tum pulchram & decoram animi motionem, tum etiam asperam & molestam, quae sit propria, & temporibus opportuna; sed non, quod ex adverso respondet, scilicet omnino nullam eos invenire Musicam, quae morum nobilitatem, & diligentiam in animos ingerat, & proinde nec quae animos contrahere valeat secundum opportunitates, neque . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Itaque tum ea, quae Musici sunt, tum ea, quae Poëtae, inventa simul fuere ope eius potentiae, qua sensus pollent, percipiendi qualitates, quas adcipiunt, nec non oblectationes, & molestias, quae inde oriuntur; potentiae, inquam, quae partim ingenita est, partim studio comparatur. Ex ingenita enim, & inrationali *sensuum potentia* ille potius ipsius *Musicae* virtutis robur aestimat, quam e scientifica: quippe cum eam magis evidentem, magisque parabilem reputet. Hoc autem inrationale, & patens adeo, quod evidentia praeditum *Epicurus* ait, vulgo quidem receptum est. Etenim qui in eadem ferme sunt haeresi, non modo sensum, quantum ad suam adtinet dispositionem, nequaquam inhabile

sub-

Quantum ab hoc volumine temporis iniuria defectum sit, plane nescimus. Ipsum tamen argumentum, quod heic Philodemum tractare deprehendimus, an *scilicet* Musica detur informandis animis idonea? *nobis est indicio non multum a libri exordio distare; uti in Commentarii Cap. I docebimus*.

V. 1. και πλησμονη) Qui & antecedentem vocem μεθη, & sequentis reliquias attente consideret, nobiscum procul dubio conveniet ita esse legendum. Quid autem heic sibi vult *ebrietas & satietas?* Id utique eo respicere remur, quod Philodemus referat Diogenem Stoicum fateri suo aevo pro Musices nimietate, & corruptione, veluti *ebrietate & satietate* quadam hominum aures, animosque teneri; atque hinc fieri, ut Musici insudarent iis modis inveniendis, qui vel decoros, vel asperos & adrogantes mores in animos insinuare valerent. Quod ni placet, punctum adpone post πλησμονη, ut praecendenti κομματι amandetur: sic nostra minime intererit, quo illa spectent, divinare.

V. 2. μουσικους τε) In αυτογραφῳ legitur ΔΕ; sed cum super Δ adspiciamus adpictam transversam lineolam —, ducimus eam ab amanuensi idcirco adpositam, ut indicaret illud δε in τε esse refingendum.

V. 3. κοπον εχειν, και πονειν) Eam iure veteres & nobiliorem, & difficiliorem censebant Musicorum spartam, invenire scilicet, quibus modis propria responderet in auditorum animis motio vel nobilis & decora, vel inhonesta & turpis, ut iis opportune uterentur, praecipue ut in adolescentum animis decentes adfectus excitarent. Hoc autem, ut magni erat moliminis, ita non levi labore adsequi posse ducebant. Hinc Plutarchus in *De Musica*: ειτ' ουν τις τον παιδευτικον της μουσικης τροπον ΕΚΠΟΝΗΣΑΣ, τυχοι επιμελειας της προσηκουσης εν τῃ του παιδος ἡλικιᾳ: *si ille igitur, qui in excolendo illo Musicae modo, qui ad institutionem conducit*, *ADLABORAT*, *convenientem sibi impensam diligentiam in prima aetate nactus fuerit*. Quod autem haec omnia usque ad *Col. V* παιδευτικην Musicam respiciant, apertissime indicat Philodemus, cum tandem ibidem *v.*13 sic concludit: επει δε αποχρωντως και περι του δια μουσικης παιδευεσθαι λελεκται, περι των εγκωμιων αυτα ταυτα ειπωμεν: *quoniam vero sufficienter de institutione per Musicam disputatum est*, *de Encomiis eadem dicamus*. Itaque & vocum reliquiae, & sententiae opportunitas ad huiusmodi supplementum nos manuduxerunt.

V. 4. εις παραδοχην) Quomodo heic adcipienda sit vox παραδοχη, ex Aristidis Quintiliani apud Meibomium *pag.* 19 pene gemella φρασει discere licet; ait enim: εναρμονιον .... παρα τοις επιφανεστατοις εν μουσικῃ τετυχηκε παραδοχης, quae verba Meibomius quidem reddit: *Enarmonium genus .... inlustrioribus tantum Musicis*, *est receptum*; & Wallisius in versione Bryennii (qui Aristidis verba more suo compilans (*), propria facit in *Harmonicorum II*) *Mu-*

(*) Quoties, optime Lector, ad Manuelis Bryennii testimonia nos provocare offendes, ne, quaeso, putes nos temere eius testimonio, qui tam sero (sub Palaeologo scilicet circa A. C. 1320) floruit, ad elucidandas veterrimi Scriptoris sententias contra omnes criticae leges abuti. Tres enim *Harmonicorum* libri, qui eius nomine inscribuntur, non aliud re vera sunt, quam veterum fere omnium Musicae scriptorum non inepta consarcinatio; ut ipsemet Auctor in operis initio aliquatenus fateri non erubescit. In iis enim totidem saepe verbis transfusa legimus bene longa & Aristidis, & Euclidis, & Nicomachi, & Theonis Smyrnaei, & Porphyrii loca; ita ut reliqua omnia a veteribus, qui non amplius extant, Musicae Scriptoribus etiam fuisse expilata sine calumniae nota, suspicari liceat. Et quidem plura, tamquam de suo interserit, quae & a Theone, & a Porphyrio adscribuntur Adrasto Peripatetico, cuius libri iampridem periere. Re quidem vera vel in huiusmodi *Harmonicorum* libris nihil fere, quod non vetustioribus subreptum sit, inesse, vel potius eorum Auctorem longe Bryennio antiquiorem fateamur necesse est. Ecquis enim in animum temere induxerit nuperrimum Graeculum saeculo XIV florentem de veteri Musica adeo praecise scribere potuisse; cum scilicet ea penitus deperierat (ut in Scholio ad *Col. II v.* 15, 16 demonstrabimus), eiusque restitutio, qualem hodie habemus, iam accepta Guidoni Aretino debebatur? Hic tamen Scriptor de huiusmodi restitutione saeculo & amplius ante facta ne verbum quidem habet, de veteri vero Musica sic confidenter loquitur, ut Aristidis Quintiliani verba, qui procul dubio ante IV Christi saeculum floruit, mutuari non dubitet, quasi suo aevo eodem in statu Musica permanserit. An Enarmonium Musicae genus, quod Photio teste (Videsis citatum Scholion ad *Col. II*) saeculo iam VII disparuerat, uni Bryennio post tot saeculorum intervallum innotuisse dicemus, rursus post ipsum ex hominum memoria delendum? *Credat Judaeus Apella*. Quid vero, quod nulla in eo Christianismi nota adparet? Hisce sane de caussis suspicio oborta nobis erat sub Bryennii nomine ipsum Adrastum Peripateticum delitescere, prout nostrae Farnesianae Bibliothecae codex ms. indicaverat. Is enim inter alia continet tres *Harmonicorum* libros, qui Bryennio vulgo adscribuntur, cum hoc titulo: ΑΔΡΑΣΤΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΥ ΑΡΜΟΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΟΙ ΤΡΕΙΣ. Atque is est codex ille, de quo sic Fabricius in sua Bibliotheca: *Adrasti Peripatetici Harmonicorum libri tres, quos in Bibliotheca Cardinalis a S. Angelo, quae deinde fuit Cardinalis Farnesii fratris servatos testatus est Scipio Tettus Neapolitanus indice librorum nondum editorum, quem Bibliothecae mss. libro-*

Musica receptum obtinet; nos vero potius vertenda ducimus: *vix adsequi contingit*; subdit enim: τοις δε πολλοις εϛιν αδυνατον, *multitudini autem est impossibile*; non sane quia plerique non recipiant, sed quia illud adsequi suarum aurium hebetudine non valent. (Vide quae adnotabimus in *Schol.II v.15, 16*). Haec autem παραδοχη ευσχημονος τε, και φορτικης κινησεως οικειας ὑπαρχουσης, h. e. *adsecutio decorae, & indecorae motionis, quae propria sit & opportuna*, fundamentum procul dubio erat Musicae παιδευτικης. Proinde aliis verbis id ipsum postea insinuat *Col. III v. 5.*, *& seq.* cum ait Musicum frustra venari eam scientiam, quae nusquam est, ῃ δυνησεται διαγινωσκειν, αἱ ποιαι των αισθησεων πως διατεθησονται, *qua poterit dignoscere, quonam pacto certae quaedam sensuum adfectiones excitentur*. Atqui Plato talem subponit scientiam *lib. III De Republica*, cum vehementer observandum inculcat: τινες ρυθμοι ανελευθεριας, και ὑβρεως, η μανιας, και αλλης κακιας πρεπουσαι βασεις, και τινας τοις εναντιοις ληπτεον ρυθμοις, *quinam pedum motus, clausularumque rationes sint propriae, atque accommodatae inliberalitati, contumeliae, furori, & aliis vitiosis adfectibus, quive moduli contrariis congruant*. Atque hanc prorsus scientiam tradere conatur Aristides *lib. II De Musica*, ubi post multa sic *pag. 97* concludit: περι μεν δη των μελων ταυτα, ὡν τα μεν ανδρωδη και κοσμια προς παιδευσιν, τα δε αλλοιοτα προς τινας αναγκαια ψυχαγωγιας: *atque haec de cantibus, quorum qui viriles sunt ac decori, ad institutionem, qui ab his diversi, ad quasdam animorum oblectationes necessario recipiuntur*.

Ibid. ευσχημονος) Non aliter restitui posse decurtatum μονος videtur. Την ευσχημοσυνην procul dubio animis Musicam ingerere posse veteres putarunt. Sic Plato *De Repub. lib.III*: μαλιϛα καταδυεται εις το εντος της ψυχης ὁτε ρυθμος και ἁρμονια, και εῤῥωμενεϛατα απτεται αυτης φεροντα την ευσχημοσυνην, και ποιει ευσχημονα, εαν τις ορθως τραφῃ, ει δε μη, τουναντιον: *intimos animi recessus permeat harmonia & rhythmus, & validissime eum adficiunt decorem inducentes, honestumque reddunt, quicumque in Musica recte fuerit institutus; sin minus, contra*. Et Plutarchus *De Musica*: των γαρ νεων τας ψυχας ῳοντο δειν δια μουσικης πλαττειν τε, και ρυθμιζειν επι το ευσχημον: *Puerorum enim animos putabant ope Musices fingi & concinnari ad decorum debere*.

V. 8. ουδ᾽) Sic pro οδ᾽, quod heic nihili est, legi posse contextus suadet. Itaque amanuensi inter scribendum excidisse υ libenter concedent, qui ulterius patienter progressi, quamplurima eius σφαλματα partim emendata, partim non, passim observabunt.

V. 11. συνεφελκομενην τας ψυχας) Tribuebant Musicae veteres vim *contrahendi*, & *remittendi* pro lubitu animos. Quare etiam Tullius τεχνικως loquens *lib.II de Finibus*, scribit: *modorum vix dici potest, quanta sit vis in utramque partem: & incitat languentes, & languefacit excitatos; & tum remittit animos, tum contrahit*. Hasce autem proprie Musici adpellabant μελοποιιας συϛαλτικας, *contrahentes*, vel διαϛαλτικας, *distendentes*. De his Euclides *pag. 21* apud Meibomium: διαϛαλτικον μεν ηθος μελοποιιας, δι᾽ ου σημαινεται μεγαλοπρεπεια, και διαρμα ψυχης ανδρωδες, και πραξεις ἡρωικαι, και παθη τουτοις οικεια . . . συϛαλτικον δε, δι᾽ ου συναγεται ἡ ψυχη εις ταπεινοτητα, και ανανδρον διαθεσιν, *est vero distendens mos melopoeiae, quo signatur magnificentia, ac virile animi robur, tum actiones heroicae, atque his similes adfectus . . . . Contrahens mos est, quo animus contrahitur ad humilitatem, & effeminatam dispositionem*. Plura de hoc argumento dabimus infra in *Schol. ad Col.III ad v. 14 & 27*. Musica igitur συνεφελκομενη τας ψυχας non alia esse debet, quam συϛαλτικη.

V. 26. ευρηται) Sic fortasse illud ρηται capite minutum restituendum est. Hoc autem totum, quod sequitur, ex alicujus Scriptoris sententia adlegatum esse a Philodemo patet, ex verbo φησιν, quod legitur infra v. 43. Hic autem quicumque sit Scriptor, quem hariolari non vacat, diversus profecto est a Stoico Philodemi ανταγωνιϛῃ, quippe qui multum ingenitae, & inrationali potentiae sensuum tribuat, contra quam Stoici, ut infra docebimus; adeo

brorum pag. 167 inseruit Labbaeus. Nostra tamen suspicio illico evanuit, cum animadvertimus in hosce *Harmonicorum* libros transfusos fuisse non modo satis longa Adrasti loca a Theone Smyrneo adlata, sed etiam Theonis ipsius integra fere capita, uti prae reliquis *cap.2, & 6*, quae inserta leguntur apud Bryennium *pag. 377, & 381*. Auctor igitur *Harmonicorum* non modo est Adrasto, sed etiam Theone recentior. Haec autem idcirco adnotare non piguit, ut veteris litteraturae amatores, qualis sit iste codex a Fabricio, & Tetto indicatus, cognoscant, neve nostra incuria tantum κειμηλιον in Farnesianae Bibliothecae scriniis, quae hodie Augusti Regis Nostri munificentia publicae usurae mancipatur, situ putrescere indolescant. Ceterum quod ad Bryennium adtinet, ei profecto tres *Harmonicorum* libros abiudicare non dubitamus, etsi, cui adscribamus, non suppetat. Si cui tamen eum a pacifica longinqui temporis possessione deturbare religio sit, non intercedimus; dummodo is nobis concedat Bryennium quandoque testem, tamquam veterum, qui nobis desunt, Musicae tractatorum fidelissimum exscriptorem producere.

adeo ut Noſter huius doctrinam laudare non dubitet, quia vel pura puta Epicurea eſt, vel certe ab Epicuri doctrina brevi gradu diſtans. Hinc vero Philodemus ad Epicuri dogmata producenda quaſi ſibi viam munit. Vide quae mox adnotabimus ad verbum *αλογȣ v.* 36.

Ibid. τα τε μȣσικȣ) Quae in ſequenti verſu extant *και τα πο . . . τȣ*, & reſiduum vocis *μȣ*, exerta, ut aiunt, voce ita textum reſtituendum clamabant. Hinc Optime Lector ſupplementorum noſtrorum rationem diſces, de iis enim ſingulis vicibus diſputare ſuperſedebimus.

V. 29. *απο δυναμεως περι την αισθησιν*) Claudius Ptolemaeus in ipſo *Harmonicorum* exordio ſic definit: *ἁρμονικη μεν εϛι δυναμις καλαληπτικη των εν τοις ψοφοις περι το οξυ, και το βαρυ διαφορων*, *Harmonica eſt potentia perceptiva, quae in ſonitibus ſunt circa acutum & grave, differentiarum*. Haec autem, *potentia perceptiva*, uti commentatur Porphyrius, *eſt habitus theoreticus, qui idem eſt, ac ſcientia ſecundum veterem hujus ſcientiae nominis uſum*, Graece eſt: *ἡ τε καληπτικη δυναμις θεορηlικη τις εϛιν ἑξις, ἡ αυlη δε και επιϛημη καlα την παλαιαν χρησιν τȣ ονοματος της επιϛημης*. Hinc profecto diſcimus, quid ſit *δυναμις περι την αισθησιν καlαλαμβανεσθαι τας ποιοlητας, ὧν αντιλαμβανονται*, h. e. *potentia ſenſuum perceptiva qualitatum, quas extrinſecus adcipiunt*, ut e. g. differentiarum acuti, & gravis. Hanc autem potentiam recte dicit partim eſſe cuique ingenitam, partim ſtudio adquiri. (Vide ſequentes adnotationes). Sed ut haec plenius intelligantur operae pretium eſt meminiſſe ab Epicuro dupliciter adcipi *την αισθησιν*, ut refert Plutarchus *De Placit. Philoſ. lib. IV cap.* 8, in cuius textu ſupplendo, & corrigendo nimio plus ſe torquet Gaſſendus. Sic tamen per nos lege: *Επικȣρος· το μοριον εϛιν ἡ αισθησις, ἡ τις εϛιν ἡ δυναμις, και το επαισθημα, ὁθεν εϛι το ενεργημα· ὡϛε διχως παρ᾽ αυlȣ λεγεσθαι αισθησιν, την μεν δυναμιν, αισθηlικον δε το ενεργημα*, *Epicurus ſic: Partiale quid eſt αισθησις* (h. e. in duas partes dividi poteſt), *quippe eſt tum certa quaedam potentia, tum ipſe ſenſus, unde operatio procedit: itaque dupliciter ab ipſo dicta eſt αισθησις, vel potentia, vel ſentiendi actus*. Quare optime Xilander paucis ſeſe explicuit: *Epicurus ſenſum, dupliciter adcipit pro facultate, & pro actu ſentiendi*. A Stoicis vero multiplicius etiam *αισθησις* adcipiebatur, ut ibidem refert Plutarchus: *Οἱ Στωικοι ὁριζονται ȣτω την αισθησιν. αισθησις εϛιν αντιληψις αισθητηριȣ, ἡ καταληψις· πολλαχως δε λεγεται ἡ αισθησις, ἡ τε γαρ ἑξις, και ἡ δυναμις, και ἡ ενεργεια, και ἡ Φαντασια ἡ καταληπτικη δι᾽ αισθητηριȣ γινονται*. *Stoici ſic definiunt αισθησιν: eſt ſenſorii organi comprehenſio, vel perceptio; multipliciter enim ea adcipitur. Habitus enim, & potentia, & actio, & phantaſia comprehenſiva per ſenſorium organum exſiſtunt*. Cum tamen audis etiam a Stoicis *την δυναμιν*, *potentiam*, ſub nomine *αισθησεως* comprehendi, ne putes eos cum Epicureis in hoc conſpiraſſe. Illi enim, ut teſtatur Nemeſius *De Natura hominis cap.* 6, *potentiam animi* intelligebant: *δυναμιν ψυχης αντιληπτικην των αισθητων*; hi contra *potentiam* ſenſus corpoream, quam hic Noſter propterea adpellat *δυναμιν περι την αισθησιν*. Hinc diſces praeterea, quid proprie ſit *αντιλαμβανεσθαι*, quid *καταλαμβανεσθαι*, h. e. *adcipere*, & *percipere* ſenſibilia, uti cum auris & materialiter adcipit ſonum ſive aëris percuſſionem, & percipit, ſive comprehendit. Quod cum non animadvertiſſet Xilander in adlato Plutarchi loco, quaſi *καταληψις, ἡ αντιληψις* unum idemque eſſet, vertit: *Stoici ſenſum definiunt adprehenſionem, quae fit a ſentiendi inſtrumento*. Vide, quae adnotabimus ad *Col. II*, *v.* 12. Diſces denique cur, quam heic dicit Philodemus *δυναμιν περι την αισθησιν*, mox infra v. 45 *αισθησιν* abſolute adpellet.

V. 32. *και οχλησεις*) Expunctum cerne praepoſitivum *τας* ante *οχλησεις*, & quidem recte; ne quis ſubſequens membrum *τας ὑπ᾽ αυlων* referret tantum ad *οχλησεις*, quaſi diceret *moleſtias ſolum inde oriri*, cum Scriptor ſignificare vellet *delectationes & moleſtias, quae ſimul inde oriuntur*. Proinde huiuſmodi emendatio ab Auctore ipſo, dum ex tempore dictaret, profecta eſſe videtur; cum enim primum ſecurius dictaſſet *τας ἡδονας, και τας οχλησεις*, tum deinde volens poſtpoſitivum alium articulum ſubdere *τας ὑπ᾽ αυlων*, expungi iuſſit praepoſitivum *τας* ante *οχλησεις*.

V. 36. *αλογȣ*) Quod eſt *αυlοφυες*, idem *αλογον* eſſe oportet, h. e. *rationis ope non comparatum*. Enimvero iſta vox *αλογος* apud Muſicae tractatores modo idem valet, ac quid *rationis expers*, ſive *inconcinnum*, *quod non ſecundum Muſicae leges, ac rationes ſit comparatum*, uti cum dicitur *αλογος ψοφος*, de quo ſic Ptolemaeus *lib. I cap.* 4: *εϛι ψοφος ἑνα και τον αυlον επεχων τονον· διο και μονος μεν ἑκαϛος, και ΑΛΟΓΟΣ· εις γαρ, και προς ἑαυlον αδιαφορος· ὁ δε λογος των προς τι, και εν δυσι τοις πρωlοις*, *ſonitus eſt unum eumdemque tenorem retinens; adeoque & ſolitarius quiſque, & rationis expers. Unus enim eſt, & per ſe indifferens: rationem autem dicuntur res habere ſecundum quid, & ſaltem inter duo principalia conſiſtere ea debet;*

& Bryen-

& Bryennius *lib. II ſect.* 1: τα δε ταχεα των κινησεων, και αἱ σφοδροτητες η εν τοις λογοις τισι παντως αποτελουνται, η και αλογως συνειρονται προς αλληλα· ὑπο μεν ουν των αλογων αλογοι και εκμελεις γιγνονται ψοφοι· ὡς ουδε φθογγους χρη καλειν κυριως, ηχους δε μονον: *atque hae quidem celeritates, & vehementiae vel in rationibus quibuſdam perficiuntur, vel nulla tali ratione inter ſe connectuntur; quique non tali ratione connectuntur ſoni, ſunt inrationabiles, & inconcinni, qui proprie phthongi non dicendi ſunt, ſed ſolummodo ſtrepitus*. Modo vero id denotat, cuius ratio numeris adſignari nequit. Sic Ariſtides Quintilianus *lib. I pag.* 13 inter varia των διαστηματων, *intervallorum* ſpecies enumerat: και ἁ μεν ρητα, ἁ δε αλογα. ρητα μεν, ὡν και λογον εστιν ειπειν οἱον· λογον δε φημι την προς αλληλα κατ' αριθμον σχεσιν· αλογα δε, ὡν ουδεις προς αλληλα λογος εὑρισκεται, *item alia rationalia, alia inrationalia. Rationalia quidem, quorum rationem dicere poſſumus: rationem vero dico, habitudinem inter ipſa ſecundum numerum; inrationalia vero, quorum nulla inter ipſa ratio reperitur*. Item Euclides in *Introduct. Harmon.* ρητα μεν εστιν, ὡν οἱον τ' εστι τα μεγεθη αποδιδοναι, οἱον τονος, ἡμιτονιον, διτονον, τριτονον, και τα ὁμοια· αλογα δε τα παραλλαττοντα ταυτα τα μεγεθη επι το μειζον, η επι το ελαττον αλογῳ τινι μεγεθει, *rationabilia ſunt, quorum magnitudines (numeris) exhibere poſſumus, ut tonus, hemitonium, ditonum, tritonum, & ſimilia; inrationabilia, quae haſce magnitudines variant vel in maius, vel in minus magnitudine aliqua inrationabili*. Quae ambo Ariſtidis, & Euclidis loca Bryennius more ſuo conſarcinavit *lib. I ſect.* 5. Etſi tamen hoc pacto vox αλογος a Muſicae tractatoribus ſumatur, nihilo tamen minus cum heic, tum infra aliter adcipienda eſſe videtur. Itaque in memoriam revocemus oportet Epicuri dogma, qui teſte Laërtio *lib. X* ſic docuit: Πασα αισθησις ΑΛΟΓΟΣ εστι, και μνημης ουδεμιας δεκτικη· ουτε γαρ ὑφ' αὑτης κινειται, ουτε ὑφ' ἑτερου κινηθεισα δυναται τι προσθειναι, η αφελειν, ὡς τε δοξαζειν, η ψευδεσθαι, quae ſic lecta a Gaſſendo interpetrantur: *omnis ſenſus ratiocinationis eſt expers, recordationiſque prorſus incapax; quippe cum neque a ſeipſo moveatur, neque motus ab alio addere quidpiam detrahereve (ſive enunciando copulare, aut disiungere, concludendoque inferre) valeat, ut propterea cenſeri poſſit quidpiam opinari, aut opinando falli*. Αλογους autem conſequenter ſenſus dixit, cum duplicem animae partem ſtatuiſſet, το αλογον, και το λογικον, *inrationalem, & rationalem*, ut apud eumdem Laërtium: το αλογον αυτης, ὁ τῳ λοιπῳ παρεσπαρη σωματι, το δε λογικον εν τῳ θωρακι (ut legit κριτικωτατος nuperrimus Scriptor Ignatius Roſſius in ſuis *Commentationibus Laërtianis*) *inrationalis eius pars in reliquo corpore diſperſa eſt, rationalis vero ſedet in pectore* Eadem habet Plutarchus in *De Placit. Philoſ. lib. IV cap.* 4. Si igitur omnis ſenſus eſt αλογος, utique δυναμις περι αισθησιν, *ſenſus potentia*, αυτοφυης και αλογος, *ſpontanea & inrationabilis* eſt dicenda. Hanc autem αλογου αισθησεως adpellationem ab Epicuro Bryennius, ſive alius quis vetus Scriptor ab eo expilatus, mutuare non dubitavit; ſcripſit enim *lib. II ſect.* 6: ὁτι δε εστι πασα αλογος αισθησις, παχυμερως παντων των προκειμενων πραγματων ποιουμενη αντιληψιν, και ουκ ακριβως, ῥᾳδιων επιστησαντα νοησαι: *quod autem ſenſus omnis eſt rationis expers craſſo modo de propoſitis rebus omnibus perceptionem faciens, & non adcurate, intelligenti facile eſt animadvertere*. Et eodem pacto Porphyrius in *Introduct. ad Comment. in Ptolem. Harmonica*, ait: τα μετρα των τῃ αισθησει αλογως φαινομενων: *menſurae eorum, quae ſenſui citra rationem adparent*. In concluſione tamen longe iſti ab Epicuro diſcrepant; quippe cum hi ex eo, quod ſenſus ſit αλογος, & nonniſi παχυμερως res percipiat, inferant eum ope rationis indigere, ut res apte dignoſcat, & de iiſdem iudicium ferat: proinde ſcribit Claudius Ptolemaeus *lib.* 1 *cap.* 1, *duo quidem eſſe* της ἁρμονικης κριτηρια *auditum & rationem*, ſed τας αισθητικας διαληψεις ὁριζεσθαι και περαινεσθαι ταις λογικαις, *perceptiones ſenſibiles a rationabilibus definiendas eſſe & terminandas*. Epicurus contra ex eo, quod ſit αλογος, ſenſum eſſe primum veritatis criterium docuit; quia ſit ſemper idem, nec falli poſſit: errores autem ex fallaci tantum ratiocinio ortum ducere. Vide, quae ibidem Gaſſendus adnotat. Hinc diſces, cur noſter το αλογον ita in ſequentibus ſumit, ut inde inferat auditiones, utpote αλογους, eaſdem in omnibus eſſe, & nonniſi ex antecaptis opinionibus evenire poſſe, ut alteri eadem auditio placeat, alteri diſpliceat (ſic *Col. II*); imo etiam *Col. III* ex eo, quod μελος ſit αλογον, animum percellere non poſſe contendit.

V. 40. εν τοις εναργεσιν) Hinc etiam Epicureum agnoſce. Cum enim Epicurus apud Laërtium *lib. X* de ſenſibus, eorumque veritate loquutus eſſet, ſubdit: ὁθεν και περι των αδηλων απο των φαινομενων χρη σημειουσθαι, *hinc & de iis, quae non adparent, ab adparentibus coniecturam facere oportet*, quibus verbis, ut adnotat Gaſſendus in hunc locum, *ipſam, quae habetur per ſenſus evidentiam, fundamentum eſſe omnis ratiocinii, ſeu demonſtrationis, quae poteſt de rebus inevidentibus inſtitui*, docet. A qua ſententia non multum Stoici ipſi diſcrepabant teſte Empiri-

co *adverſus Mathem.* quorum fuit ſententia: καθολου το επινουμενον παν ητοι κατ' εμπελασιν των εναργων νοειται, η κατα την απο των εναργων μεταβασιν: *in ſumma quidquid mente concipitur, aut intelligitur per adplicationem evidentium, aut per tranſitum ab evidentibus*; & aliquanto poſt: παντος γουν πραγματος αισθητου, η νοητου γινεται καταληψις, ητοι κατα εναργειαν περιπτωτικως, η κατα την απο των περιπτωτικως πεφηνοτων αναλογιστικην μεταβασιν: *cuiuslibet enim rei ſenſilis, aut quae cadit ſub intelligentiam comprehenſio, fit aut incurrendo per evidentiam, aut per reputantem, & ratiocinantem tranſitum ab incurrentibus, quae adparuerunt.* Secundum hanc igitur doctrinam Stoicis ipſis minime ſuſpectam Epicurus ſcripſerat, potentiam ſenſuum perceptivam, non ſtudio comparatam, ſed ſpontaneam, quippe *inrationalem*, *inter evidentia* eſſe.

V.43. ὁ Φησιν) Quinam ſit iſte, qui id *ait*, ſane ignoramus. Procul tamen dubio eſt ſententiam eius Epicuream eſſe, ut in praecedentibus adnotavimus. Perſpicuitatis igitur gratia in verſione placuit addere *Epicurus*.

V.44. παραπλησιοι) Non aliter haec vox reſtitui poſſe videtur. Qui ſint autem hi παραπλησιοι inveſtigandum, qui ſenſus minime inhabile ſubiectum rentur, imo eumdem veritatis criterium eſſe ſtatuunt. Inter veteres quidem Philoſophos diu de ſenſuum iudicio decertatum eſt. Heraclitus teſte Laërtio *lib.IX*, & Sex. Empirico *adv. Mathem. lib.VII* ſenſum απιστον, *fide indignum*, iudicavit, eiuſque fuit apophthegma: κακοι μαρτυρες ανθρωποισιν οφθαλμοι, και ωτα βαρβαρας ψυχας εχοντων, *mali teſtes hominibus oculi, & aures eorum, qui barbaras habent animas*; Parmenides item, eiſdem teſtibus, κριτηριον τον λογον ειπε, τας τε αισθησεις μη ακριβεις ὑπαρχειν, *criterium rationem eſſe dixit, ſenſus vero non adcuratos eſſe iudices*; itemque Cyrenaici, τας αισθησεις μη παντοτε αληθευειν, *ſenſus non ſemper vera nuntiare* pronunciarunt, ut habet Laërtius *lib. II.* Stoicis autem, ſi eidem Laërtio credimus *lib. VII ſect.* 54, non eadem omnibus opinio ſedit. Ο' μεν γαρ Βοηθος κριτηρια πλειονα απολειπει, νουν, και αισθησιν, και ορεξιν, και επιστημην· ὁ δε Χρυσιππος διαφερομενος προς αυτον .... κριτηρια φησιν ειναι αισθησιν, και προληψιν .... αλλοι δε τινες των αρχαιοτερων Στωϊκων τον ορθον λογον κριτηριον απολειπουσιν: *Boëthus enim complura iudicia reliquit, mentem, ſenſum, adpetitionem, & ſcientiam: Chryſippus vero ab illo diſſentiens iudicium dicit eſſe ſenſum, & anticipationem ... Sed alii ex antiquioribus Stoicis rectam rationem iudicium tradunt.* Epicurus denique apud eumdem Laërtium *lib. X. ſect.* 28 tria της αληθειας κριτηρια agnovit, τας αισθησεις, και προληψεις, και τα παθη, h. e. *ſenſus, anticipationes, & adfectus*. Quae profecto Epicuri doctrina a Chryſippi ſententia, ſpecie ſaltem tenus (nam alia Stoicis, alia Epicureis dicta eſt προληψις, uti videre eſt apud Laërtium, & Empiricum) non multum abluſit. Et quidem Plutarchus *de Placitis Philoſophorum lib. IV cap.* 9 ſic ſcribit: Οἱ Στωϊκοι τας μεν αισθησεις αληθεις, των δε φαντασιων τας μεν αληθεις, τας δε ψευδεις. Επικουρος πασαν αισθησιν, και πασαν φαντασιαν αληθη, *Stoici ſenſus non falli iudicant; viſorum alia vera eſſe, alia falſa. Epicurus utriſque veritatem ex aequo adtribuit.* Quod igitur ad ſenſus adtinuit, eadem Stoicorum, & Epicuri ſententia vulgo cenſebatur, etſi Stoicorum aliquot praeſertim antiquiores minime in eo convenerint, quorum in numero procul dubio fuiſſe Diogenem arguimus. Si igitur τους παραπλησιους, dixeris eſſe Stoicos, h. e. eos, qui in eadem haereſi fuerint ac Diogenes, Auctoris noſtri ſententia recto conſiſtet talo; id enim tum ſibi volet: „ Ea ſenſuum potentia perceptiva, quam Epicurei αλογον, προχειρον, και εναργες, *quid inrationale, expeditum, & evidens* adpellant, adeo recepta eſt, ut ſuorum Stoicorum etiam „ nonnulli ſenſus infirmitatem, quam iſte praedicat, minime agnoſcant, imo eumdem ſenſum eſſe veritatis criterium iudicent " Atque ita Stoicum Diogenem ipſis ſuorum armis confodere velle videtur. At vero etiam paullo aliter res adcipi poteſt, ut ſcilicet non ſimpliciter Philoſophorum, ſed Muſicorum opiniones reſpiciat. Vulgata enim eſt inter veteres Pythagoreos, & Ariſtoxenios de Muſices criterio diſcrepantia. Pythagorei enim, teſte ipſo Ariſtoxeno *lib. II*, την αισθησιν εκκλινοντες, ὡς ουσαν ουκ ακριβη, *ſenſum, tamquam minime adcuratum devitantes*, το λογικον κριτηριον unice agnoverunt, & nonniſi numerorum rationibus Muſicas proportiones definiri poſſe cenſebant, ita ut quaecumque intervalla, quae iis rationibus contineri nequirent, reiicerent. Ariſtoxenus contra hanc nimiam putavit ſuperſtitionem, itaque ſenſui plurimum dandum eſſe cenſuit: hunc autem ratione, & numeris adiuvandum. Itaque *lib. II Element.* ſic ſcripſit: αναγεται δ' ἡ πραγματεια εις δυο· εις τε την ακοην, και εις την διανοιαν. Τῃ μεν ακοῃ κρινομεν τα των διαστηματων μεγεθη, τῃ δε διανοιᾳ θεωρουμεν τας τουτων δυναμεις: *ad duo autem refertur haec tractatio, ad auditum, & ad intellectum; auditu enim diſcernimus intervallorum magnitudines, & intellectu percipimus eorum poteſtates.* Quae ſane aequior opinio quamplurimos habuit ſectatores; ita ut Claudius Ptolemaeus,

maeus, qui teſte Porphyrio εν πολλοις πρὸς τας Πυθαγορειυς αποκλινει, *in multis ad Pithagoreos inclinat*, in hoc Ariſtoxeni doctrinam aliquatenus ſecutus, in ipſo ſuorum Harmonicorum exordio ſtatuerit: κριτηρια μεν ἁρμονιας ακοη, και λογος, *Harmoniae criteria ſunt Auditus*, *&* *Ratio*. Vide Porphyrii *Commentarium cap. II*, ubi declarat, in quo Ptolemaeus ab Ariſtoxeno diſſentiat, etſi Didymus conſentientes eos, prout Ariſtoxeni opinionem referebat, omnino fecerit. Iure ergo miramur *Harmonicorum* auctorem, qui ſub Bryennii nomine circumfertur, *lib. II ſect.* 2. Ariſtoxeno plus aequo infenſum ipſum traducere, *quod ſolum ſenſum faciat harmonici concentus criterium*, ὃς αισθησιν μονην τον ἡρμοσμενυ κριτηριον τιθεται. Qualis enim fuerit vera Ariſtoxeni ſententia, ex eiuſdem verbis a nobis nuper recitatis diſcere poterat; ſiquidem ipſamet verba in ſui operis epilogo citat. Ceterum ea opinio ſedit non quidem Ariſtoxeno, ſed ενιοις των απο Αριστοξενυ μυσικων, *quibuſdam Ariſtoxeniis*, ut habet Ptolemais Cyrenaica apud Porphyrium, qui a Magiſtri opinione exorbitantes, ſenſum unum, ſublata penitus ratione, rerum Muſicarum iudicem ſtatuebant. Vide Porphyrium *cap. II* de his prolixe differentem, atque ex eo Ptolemaidis, & Didymi loca recitante diſces, alios rationem praetuliſſe reiecto ſenſu, ut Pythagoreos; alios ſenſum ratione neglecta, ut quoſdam Ariſtoxenios, qui dicti ſunt Οργανικοι, & Φωνασκικοι; alios denique utrumque, ſed non omnes eodem modo, inter quos tamen recenſentur praeter Ariſtoxenum, Architas Tarentinus, & Archeſtatus, & Ptolemaeus. Si igitur de Muſicae tractatoribus heic verba fieri autumabimus, alii profecto non erunt hi παραπλησιοι, quam Ariſtoxenii, qui ſenſui, ſi non totum, plurimum certe tribuebant: παραπλησιυς autem dicit, quia ſimili Muſico furore correpti erant, ac Diogenes, qui tamen Pythagoricis procul dubio adſentiebat. De Μυσυργοις autem verba potius fieri idcirco opinamur, quia ipſorum erat diſputare de eo, quod Columna ſequenti ait, ſcilicet: ειδ' σκληρως, η επιτερπως ηχει: *num moleſte*, *an ſuaviter unumquodque Muſicae genus auribus reſonet*. Sive tamen τυς παραπλησιυς Stoicos, ſive Muſicos Ariſtoxenios interpreteris, Philodemi argumentatio non male utique procedet.

CO-

Υ ΙΜΕΝΟΝΟΜΟΛΟϹΓΟΥ
Ϲ ΟΧΛΗΡΩϹΗΕΙΠΤΕΡ
ΠΩϹ ΕΙΔΙΑΦΩΝΟΥϹΙΝ
ΑΛΛ ΤΗΝΑΥΤΗΝΠΟΙΟΥΝ
ΤΑΙΚΡΙϹΙΝ ΚΑΙΕΤΙΜΕΝ ΕΤΟΥ
ΤΩ ΠΑΡΑΤΙΝΑϹΠΡΟΔΙΑΘΕ
ϹΕΙϹΕΝΛΕΧΕΤΑΙΠΑΡΑΛΛΑΤ
ΤΟΥϹΑϹϹΥΜΒΑΙΝΕΙΝΕΤΑΚΟΗ
ϹΕΙϹ ΕΠΙΔΕΤΩΝΑΚΟΩΝΟΥ
ΛΕϹΤΙΝΟΛΩϹΔΙΑΦΟΡΑΤΙϹΑΛ
ΛΑΠΑϹΑΙΤΑϹΟΜΟΙΑϹΤΩΝ
ΟΜ ΩΝΜΕΛΩΝΑΝΤΙ
ΕΙϹΠΟΙΟΥΝΤΑΙΚΑΙΠΑϹΗΔΟ
ΝΑϹΠΑΡΑΠΛΗϹΙΟΥϹΑΠΟΛΑΜ
ΒΑΝΟΥϹΙΝΩϹΤΕΚΑΙΤΗϹΕΝΑ
ΤΗϹ
ΜΟΝΙΟΥΚΑΙΧΡΩΜΑΤΙΚΗϹ
ΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΑΙ ΥΠΑΤΑΤΗΝ
ΑΛΟΓΟΝϹΠΑ ΘΗϹΙΝΑΛΛΑ
ΚΑΤΑΤΑϹΔΟ ΟΙΜΕΝΩϹ
ΠΕΡΟΙΤΗΥΤΩ ΡΑΠΛΗϹ
ΤΗΝΜ ΙΦΑ ΝΤΕϹΕΙΝΑΙ
ϹΕΜ ΝΚΑ ΙΝΑΙΑΝΚΑΙ
ΚΗΝΚΑΙ ΑΡΑΝΤ Ι
ΝΑΝΔΡΟΝ ΡΤΙΚΗΝ
ΚΑ ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΟΝΟΙΔΕΤΗΝ
Μ ΑΥϹΤΗΡΑΝΚΑΙΔ Ϲ ΟΤΙ
ΚΗ ΤΗΝΔΕ ΝΜΕΡΟΝΚΑΙΠΙΘΑ
ΝΗ ΙΡΟϹ Ν Ο ΛΑΖΟΝΤΕϹΑΝ
ΦΟΤΕ ΟΙΔΕΛΜΗΔΕΙΕ ΑΠΡΟϹ
ΕϹΙ ΙΤ ΠΙΦΕΡΟΝΤΕϹΟΙΔΕΦΥϹΙ
ΚΩ ΙΤΟΠΓϹϹΑΚΟΗΝΕΞΕΙ
ΚΑΤΕΡΑϹΔΡΕΠΕϹ ΑΙΚΕΛΕΥϹ
ΤΕϹΟΥΔΕΝΑ ΑΤΩΝϹΥΝΑΠΤΟ
ΜΕΝΩΝΟΥΔΕΤΕΡΑΠΡΟϹΕΙ
ΝΑΙΚΑΤΑΓΑΥΤΗΝΦΥϹΙΝΑΥ
ΤΗϹΝΟΜΙΖΟΝΤΕϹ ΤΑΔΑΝΔ
ΤΟΙ ΚΑΙΕΠΙΤ ΝΡ ΥΟΜΩΝ
Λ ΜΕΛΕΠΟΙΟ ΥΙΚΑΙ ΡΟ
ϹϹΤΙΝΩϹ ΗΜΟΥϹΙΚΗ
ΚΑΝΙ ΠΟΛΥ ΔΕϹΤΑΤΗΚΑ
ΩΙΠΡΟϹΟΥϹΑ
ΤΗΙΤΩΝ ΘΩΝΕ Φ ϹΕΙϹ
ΟΥΔΕΠΟΤΕΙ ΗϹΕΙ Ε
ΚΙΝΕ ΔΙ Τ
Ι ΟΙΟ ΤΑΔ
Ο ϹΙΟ Ϲ

COL. II

P. A. Piaggio d. Sc. Pie del. *Bart. Orazj inc.*

COLUMNA II.

ὑποκειμενον ὁμολογουσιν, ειδ' σχληρως, η επιτερπως ηχει, διαφωνουσιν, αλλα την αυτην ποιουνται κρισιν. Και επι μεν γε τουτων παρα τινας προδιαθεσεις ενδεχεται παραλλαττουσας συμβαινειν επακοησεις, επι δε των ακοων ουδ' εϛιν ὁλως διαφορα τις, αλλα πασαι τας ὁμοιας των ὁμοιων μελων αντιληψεις ποιουνται, και τας ἡδονας παραπλησιους απολαμβανουσιν· ὡστε και της εναρμονιου, και της χρωματικης διαφερονται, ου κατα την αλογον επακοησιν, αλλα κατα τας δοξας· οἱ μεν, ὥσπερ οἱ τουτῳ παραπλησιον, την μεν φασκοντες ειναι σεμνην, και γενναιαν, και απλην, και καθαραν, την δ' ανανδρον, και φορτικην, και ανελευθεραν· οἱ δε την μεν αυστηραν, και δεσποτικην, την δε ἡμερον, και πιθανην προσονομαζοντες· αμφοτεροι δε, ἁ μηδετερᾳ προσεστιν, επιφεροντες· οἱ δε φυσικωτατοι γε προς ακοην εξ ἑκατερας δρεπεσθαι κελευοντες, ουδεν αγαθων συναπτομενων ουδετερᾳ προσειναι κατα ταυτην φυσιν αυτης νομιζοντες. Ταδ' αν δεδοκται και επι των ρυθμων, και μελοποιϊων. Και προδηλον εστιν, ὡς ἡ μουσικη, καν ᾐ πολυειδεστατη κατα φυσιν, ου τῳ προσουσας αρετῃ των ηθων επιφασεις ουδε ποτε μιμησει . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

ſubiectum fatentur, in eo uno autem diſcrepant, num iucunde, vel iniucunde reſonet, ſed etiam eumdem ſenſum Muſices criterium conſtituunt. Et ſane, quantum ad haec adtinet, ſecundum quaſdam praevias animorum diſpoſitiones fieri poteſt, ut diſcrepantes evadant auditiones, quantum vero ad aurium ipſarum ſenſum, nulla omnino eſt differentia, ſed omnes aures ſimiles ſimilium cantionum perceptiones habent, & cognatas voluptates ſuſcipiunt. Itaque & enarmonii, & chromatici generis *cantilenae* diſtinguuntur non ex auditu, qui rationis eſt expers, ſed ex praeconceptis opinionibus; quippe alii (quemadmodum qui in eadem iſtius ſunt haereſi) *enarmonicam Muſicam* dicunt eſſe gravem, & generoſam, & ſimplicem, & puram, *chromaticam* vero effeminatam, adfectationis plenam, & inliberalem: alii contra illam auſteram, & imperioſam, hanc lenem, & flexanimam adpellant; utrique vero ea, quae nulli illarum revera inſunt, proferunt in medium. At qui naturam penitius noverunt, ex utroque Muſices genere, quae auribus ſint ſuaviora, decerpere iubent; quippe cum nullum eorum bonorum, quae Muſicae adſcribuntur, alicui generi ſuapte ipſius natura connexum putent. Huiuſmodi ſunt etiam de variis rhythmis, & melopoeiis opiniones. Patet igitur Muſicam, licet maxime multiformem fore naturaliter concedamus, non idcirco morum formas virtuti adcedentes unquam imitatum ire . . .

. . . .

. . . .

. . . .

V. 3. ηχει) Huius verbi ope ſtare potuiſſe ſententia videtur. Quod ſi mavis refingere εχει, *ſuavis vel iniucunda ſit ſenſus adfectio*, non intercedimus.

V. 5. κρισιν) Idem hoc loco κρισις, atque κριτηριον; licet enim vulgatior ſit apud veteres vox κριτηριον, haec tamen non nova eſt in eadem adceptione. Sic Porphyrius *Comment. in Ptolemaeum cap. I* cum de ipſo Muſices κριτηριῳ verba faceret, de Pithagoreis ait: τοις παραιτουμενοις μεν δια των αριθμων, και του λογου κρισιν της συμφωνιας: *cum pro poſtulato habuerint hoc per numeros, & rationem de conſonantia iudicium*; profecto quia δια της αισθησεως κρισιν, *ſenſus iudicium* reiiciebant, ut in *Col. I* adnotavimus. Et Plutarchus *lib. De Muſica pag.* 1143: ὁμοδρομειν δει την τε αισθησιν, και την διανοιαν εν τῃ κρισει των της μουσικης μερων: *oportet, ut ſenſus, & intelligentia aeque concurrant in iudicio de Muſicae partibus*.

V. 6. παρα τινας προδιαθεσεις) Praeviis diſpoſitionibus, conceptis ſcilicet ex opinione, quam imbiberunt, fieri autumat, ut grate, vel ingrate auribus inſinuetur, quidquid in uno, vel altero Muſices genere canitur: id quod clarius explicat infra *verſ.* 18, 19, ubi legendum ideo cenſuimus κατα τας δοξας. Confidentiſſime enim ponit ex Epicuri ſententia aurium ſenſum in omnibus idem eſſe, in quo reliqui veteres minime conveniebant. Quorum plerique variam eiuſdem ſenſus adfectionem, unde eadem cantilena alteri iucunda, alteri moleſta evaderet, ex aurium varietate, & imbecillitate repetebant: atque hinc fiebat, ut vel eorum iudicium omnino reiicerent, uti Pythagorei, vel certe ratione reformandum putarent, ut Ariſtoxenii. Vide, quae adnotavimus ad *Col. I verſ.* 44. Sic Ptolemaeus *Harmon. lib. I cap. I*: την δε αισθησιν μεθ᾽ ὑλης παντοτε πολυμιγους τε και ρευστης, ὡς δια το ταυτης αστατον μητε την παντων, μητε την των αυτων αει προς τα ὁμοιως ὑποκειμενα τηρεισθαι την αυτην, αλλα δεισθαι, καθαπερ τινος βακτηριας, της εκ του λογου παραπαιδαγωγησεως: *ſenſus materiae ſemper coniunctus, quae eſt multimode mixta, & fluxui obnoxia, adeo ut propter huius inſtabilitatem, neque omnium hominum ſenſus, neque eorumdem omni tempore ad ſubiecta ſimiliter ſe habentia idem ſervetur, ſed indigeat, quaſi ſcipione quodam, rationis reformatione*. Epicurei contra, qui ſenſus per ſe infallibiles pronunciarunt, quia eſſent αλογοι, errores omnes in *opiniones* reiecerunt, atque hinc varias eorum adfectiones explicarunt. Quare Plutarchus *lib. Adverſus Colotem* ſic eos irridet: ὁ δ᾽ ουν δοξων το μηδεν μαλλον ειναι τοιον, η τοιον Επικουρειῳ δογματι κεχρηται, τῳ πασας ειναι τας δι᾽ αισθησεως φαντασιας αληθεις. Ει γαρ δυοιν λεγοντων, του μεν αυστηρον ειναι τον οινον, του δε γλυκυν, ουδετερος ψευδεται τη αισθησει· τι μαλλον ὁ οινος αυστηρος, η γλυκυς εστι; *enimvero qui ſentiret nihil magis eſſe tale, quam tale, Epicureum ſequeretur decretum, quo omnia, quae ſenſui adparent, vera eſſe ſtatuuntur. Nam ſi duobus dicentibus altero vinum eſſe auſterum, altero dulce, neutrius ſenſus fallit; quid tandem vinum auſterum erit potius, an dulce?* Quibus in verbis rem Plutarchus minime exaggerat. Laërtius enim *lib. X*, poſt ea verba, quae ad *Col. I v.* 36 recitavimus, ſic Epicurum de ſenſuum doctrina concludentem facit: ουδ᾽ εστι το δυναμενον αυτας (αισθησεις) διελεγξαι· ουτε γαρ ὁμοιογενης αισθησις την ὁμοιογενη δια την ἰσοσθενειαν· ουθ᾽ ἡ ανομοιογενης την ανομοιογενη· ου γαρ των αυτων εισι κριτικαι· ουθ᾽ ἡ ἑτερα την ἑτεραν· πασαις γαρ προσεχομεν, quae ſic Gaſſendus interpetratur: *nihil eſt, quod refellere, falſive arguere ipſos ſenſus poſſit. Neque enim ſenſus genere ſimilis ſimilem genere refellet propter aequipollentiam* (ſeu quod par ratio utriuſque ſit): *neque genere diſſimilis genere diſſimilem*; (quoniam diverſa obiecta habent), *ferendoque eiſdem de rebus iudicio minime inſerviunt; neque item una ſenſio eiuſdem ſenſus aliam; quoniam nulla eſt*, qua non adficiamur, cuique donec ipſa adficimur, *non adhaereamus*. His profecto gemella ſunt, quae heic ſubdit Philodemus: επι των ακοων ουδ᾽ εστιν ὁλως διαφορα τις, αλλα πασαι τας ὁμοιας των ὁμοιων μελων αντιληψεις ποιουνται κ. τ. λ. (Vide ſeq. adnotationem). Ne tamen cui mirum videatur, ſi Noſter Stoico congrediens ſuae ſectae principiis ad eum oppugnandum confidenter utatur: quod paſſim in toto volumine uſurpat. Huiuſmodi enim commentaria ad ſuorum auditorum uſum adornaſſe ex hoc ipſo arguere licet; quibus arma ex eadem Epicuri ſchola, in qua exercebantur, ſuppeditare abnorme non erat.

V. 9. επι δε των ακοων) Ut iſta rectius percipiant eruditi Lectores, neceſſe eſt in memoriam revocent, quaenam fuerit Epicuri de auditione ſententia, quam ſic refert Plutarchus *De Placit. Philoſoph. lib. IV cap.* 19: Επικουρος την φωνην ειναι ρευμα εκπεμπομενον απο των φωνουντων, η ηχουντων, η ψοφουντων· τουτο δε το ρευμα εις ὁμοιοσχημονα θρυπτεσθαι θραυσματα· ὁμοιοσχημονα δε λεγεται τα στρογγυλα τοις στρογγυλοις, και σκαληνα, και τριγωνα τοις ὁμοιογενεσι· τουτων δ᾽ εμπιπτοντων ταις ακοαις αποτελεισθαι την αισθησιν της φωνης· φανερον δε τουτο γι-

γινεσθαι απο των ασκων εκρεοντων, και των εκφυσωντων κναφεων τοις ἱματιοις: *Epicurus vocem esse ait fluxum emissum a rebus vocalibus, vel sonantibus, vel strepentibus: hunc autem fluxum in plura conformia frusta dividi: conformia vero dicuntur esse rotunda rotundis, scalena scalenis, & alia triangula aliis eiusdem generis: his porro frustulis in aures incidentibus perfici vocis sensum; manifestumque hoc fieri ex effluentibus utribus, & e fullonibus, cum aquas in vestes exsufflant.* Hinc facili negotio intelligimus Laërtium sic *lib. X* Epicuri doctrinam explicantem: αλλα μην και το ακȣειν γινεται ρευματος τινος φερομενȣ απο τȣ φωνȣντος, η ηχȣντος, η ψοφȣντος, η ὁπως δη ποτε ακȣστικον παθος παρασκευαζοντος, το δε ρευμα τȣτο εις ὁμιομερεις ογκȣς διασπειρεται ἁμα τινα διασωζοντας συμπαθειαν προς αλληλȣς, και ἑνοτητα ιδιοτροπον, διατεινȣσαν προς το αποστειλαν, και την επαισθησιν την απ' εκεινȣ, ὡς τα πολλα, ποιȣσαν, quae sic latine reddimus, praeeunte Ignatio Rossio in suis *Commentationibus Laërtianis*: *Enimvero etiam auditio fit ope cuiusdam fluxus, qui a corpore vocali, vel sonante, vel strepente, vel alio quocumque modo sensum auditionis excitante proveniat. Hic autem fluxus in quaedam corpuscula similibus e partibus constantia disseminatur, quae convenientiam quamdam inter se mutuam, unamque proprietatem servant, quae scilicet ad id, quod vocem emisit, pertineat, ac sensum eius ut plurimum in nobis efficiat.* A qua interpetratione minime Gassendi παραφρασις abludit. Quare φωνην, *vocem*, sic definiebant Epicurei, teste Aeliano *apud Porphyrium cap. 3*: το της ακοης αισθητηριον, απο των φωνων της παραφωνης παραγινομενης επι το της ακοης αισθητηριον εκ τινων ρευματων: *ipsum sensorium auditus, cum scilicet clamor a vocibus excitatus in auditus sensorium fertur ope cuiusdam influxus.* Ex hac autem Epicuri doctrina, quod nempe fluentum e sonoro corpore emanans particulis figura, & proprietate omnino similibus, quae aures adficiant, constet, & ex adserta sensibus infallibilitate, consequens est quascumque aures aeque eodem sono adfici; quod animadvertens Gassendus, sic in sua παραφρασει: *unde convenientiam inter se mutuo aliquam servent, ac varios proinde auditus pari modo feriant.* Hinc sane disces, cur omne istud comma: επι δε των ακοων ȣδ' εστιν διαφορα τις κ. τ. λ. Epicuream sapiat scholam. Meminisse etiam ne pigeat *in veteri atque perpetua quaestione inter nobilissimos philosophorum agitata*, ut ait Gellius *lib.V cap.15*, *corpus ne sit vox, an incorporeum?* Epicureorum sententiam a Stoicorum opinione non admodum discrepasse. Etenim Gellius ipse *l.c.* scribit: *Vocem Stoici corpus esse contendunt, eamque esse dicunt ictum aëra: Plato autem non esse vocem corpus putat; non enim percussus, inquit, aër, sed plaga ipsa atque percussio vox est. Democritus, ac deinde Epicurus ex individuis corporibus vocem constare dicunt, eamque, ut ipsis eorum verbis utar,* ρευμα λογων *adpellant.* Vides igitur, quam proxime Stoicis Epicurei adcesserint. Stoici enim id unum negabant, teste Plutarcho *l.c. pag.19*: αερα συγκεισθαι εκ θραυσματων, αλλα συνεχη ειναι δι' ὁλȣ μηδεν κενον εχοντα: *aërem frustis esse compositum, sed totum continuum, nihil habentem in se inane.* Quare Plutarchus ipse *De Placit. Philos. lib.IV cap.20.* cum varias Philosophorum hac de re referat sententias, de Epicureis silet; profecto quia a Stoicis parum eo in capite abludebant. Ait enim: Πυθαγορας, Πλατων, Αριστοτελης φωνην ασωματον· ȣ γαρ τον αερα, αλλα το σχημα το περι τον αερα, και την επιφανειαν κατα ποιαν πληξιν γινεσθαι φωνην. πασα δε επιφανεια ασωματος . . . . . Οἱ δε Στωικοι σωμα την φωνην· παν γαρ το δρωμενον, η και ποιȣν, σωμα. ἡ δε φωνη ποιει, και δρᾳ: *Pythagoras, Plato, Aristoteles corporis expertem dixere vocem; non enim esse aërem, sed aëris habitum, & figuram, quae certo quodam ictu vox evadit; omnis autem figura est incorporea . . . Stoici vero vocem corpus esse dicunt; quidquid enim agit, & efficiendi vim habet, corpus est; atqui hoc ipsum vocis est.* Hinc etiam Aristides Quintil. *De Musica lib. I* in duo summa capita Philosophorum opiniones dividit: την δε φωνην οἱ μεν αερα πεπληγμενον, οἱ δε αερος πληγην εφασαν· οἱ μεν αυτο το σωμα το πεποντος ηχον· οἱ δε, ὁπερ αμεινον, το τȣτȣ παθος ὁρισαμενοι: *vocem quidam aërem percussum; quidam vero aëris percussionem dixerunt: illi quidem ipsum corpus, quod sonum patitur; hi vero, quod melius, huius passionem definientes.* Stoicos igitur & Epicureos in una eademque sententia censet. Et quidem Epicureus Lucretius sic cecinit:

Corporum quoque enim vocem constare fatendum est,
Et sonitum; quoniam possunt impellere sensus.

Posita ergo hac quam minima opinionum inter duas sectas de voce discrepantia, nihil mirum si Noster heic securius loquatur.

V. 12. αντιληψεις ποιȣνται) Nemo ita legendum fortasse dubitabit, cum belle quadret contextui haec lectio. Si quis vero adhuc haesitet, adeat Ptolemaei *cap. 4.*, in cuius fine ipsissimam inveniet φρασιν. Ubi enim definit, quinam a Graecis dicantur συμφωνοι τονοι, ait;

ait: ὅσοι την ὁμοιαν αντιληψιν εμποιουσι ταις ακοαις: *quotquot ſimilem perceptionem auribus inferunt*, ut vertit Cl. Walliſius. Adeat & Bryennium *Harmonic. lib. II ſect. 6*, ubi inveniet: πασα αλογος αισθησις παχυμερως παντων των πραγματων ποιουμενη αντιληψιν: *cum ſit omnis ſenſus ratione carens, & craſſo modo de propoſitis rebus omnibus perceptionem faciat*; & ſtatim mox: ὁρασις ποιειται αντιληψιν χρωματων, πληθων, κ.τ.λ. *viſus perceptionem habet colorum, multitudinum &c.* Hinc perſpicuum fit non recte vertiſſe Xilandrum Plutarchi verba in *De Muſica pag.* 1145, ubi pulcherrimum Muſicae genus εναρμονιον ita ſuo aevo neglectum eſſe ait, ὥστε μηδε την τυχουσαν αντιληψιν των εναρμονιων διαστηματων τοις πολλοις ὑπαρχειν. Vertit enim: *ut plerique nullam harmonicorum intervallorum habeant rationem*; cum contra vertendum ſit: *ut plerique ne percipiant quidem auribus enarmonica intervalla*. Id quod clarius etiam patebit infra, cum integrum Plutarchi locum dabimus. Etſi enim αντιληψις proprie denotet ſimplicem ſenſus *adceptionem*, ſive *comprehenſionem*, ut in praecedenti Scholio ad *v.* 29 adnotavimus; ſaepe tamen latius una vox pro altera ſumitur. *Adcipere* enim e. g. ſonum, eumque *percipere* idem vulgo eſt; nec niſi metaphyſice ſenſus *perceptio* a ſimplici *adceptione* diſtinguitur.

V. 15, 16. ὥστε και της εναρμονικης, και της χρωματικης) Supple ex proximo αντιληψεις. Cum enim dixiſſet cantilenas, quod ad auditum, per ſe non differre, ita ut eadem cantilena in omnium auribus eumdem ſenſum ingerat, atque ex praecedentibus diſpoſitionibus, h. e. mentis opinionibus, evenire, ut, quae cantilena uni eſt iucunda, alterum moleſtia adficiat; hinc preſſius deducit perceptiones, quae vel Enarmonio, vel Chromatico Muſices genere excitantur, non differre ſuapte natura, ſed propter varias praeconceptas auditorum opiniones. Propterea igitur ait, eamdem cantilenam utriuſvis generis aliis moleſtam, aliis iucundam evadere, quia nempe pleroſque ea opinio invaſit, Enarmonium genus eſſe *grave*, *ſimplex*, & *nobile*, adeoque mores ad gravitatem, & generoſitatem componere; Chromaticum vero eſſe *effeminatum*, & *inliberale*: alios contra illud, ut *auſterum* & *imperioſum* traducere, hoc vero, quod ſua *lenitate animos flectat*, laudibus extollere. Haec noſter, ut inde concludat, nihil per ſe Muſicam poſſe, cum nihil virtutis reapſe in ſe contineat: quod probatum eſſe τοις φυσικωτατοις infra ſcribit, *verſ.* 31.

Jam vero pervulgatum eſt tria cognita eſſe veteribus Muſices genera, ſcilicet διατονικον, χρωματικον, εναρμονιον, quibus duobus poſtremis caret certe Muſica a Guidone Aretino reſtituta; haec enim non alia agnoſcit intervalla, quam tonos, & hemitonia, unde διατονικον genus exſiſtit. Quod profecto, utpote ſimpliciſſimum Muſicae genus, ingraveſcentem barbariem vitare potuit, reliquis exquiſitioribus deperditis; quippe χρωματικον aliquibus in tonis per trientem, εναρμονιον per quadrantem ſubtili admodum vocis modulatione intervalla metiebatur. Diſertiſſime prae reliquis Ariſtides Quintilianus de his diſſerit *pag.* 18. *apud Meibomium*, & earum nomenclationum rationes adſignat. De his etiam luculenta, quae Meibomius, & Walliſius diagrammata adornarunt, digna ſunt, quae conſulantur. Verum putandum non eſt Guidonis tantum Muſicam, εναρμονιῳ, & χρωματικῳ carere; inde enim a Plutarchi aetate εναρμονιον τοις πολλοις non percipiebatur, ut inferius aperiemus. Nobis vero aliquantulas deperditorum iſtorum generum differentias exhibent adhuc πνευματικα, vel etiam εγχορδα inſtrumenta quaedam perantiquae conſtructionis, in quibus duplici ſectione toni aliquot diviſi conſpiciuntur, quarum altera ad χρωματικον, ad εναρμονιον altera adcedit. Verum iſtas quoque reliquias, quae doctis Muſicis exacto ſaeculo ſat erant cognitae, vix nomine tenus hac noſtra aetate, qua artis apicem Muſici tetigiſſe gloriantur, doctiſſimi των μουσουργων norunt, inſtrumentorum vero artifices omnino antiquarunt.

Hinc intelligimus, quid ſibi velit Philodemus, cum refert, quas viciſſim vel laudes, vel adcuſationes in Chromaticam, & Enarmonicam alterutrius fautores coniecerint. Qui enim pro Enarmonica ſtabant, ab ipſa tonorum diviſione, & intervallorum ratione repetebant eius σεμνοτητα, γενναιοτητα, απλοτητα, *gravitatem*, *nobilitatem*, *ſimplicitatem*; qui contra Chromaticam in deliciis habebant, ex eodem fonte eius ἡμεροτητα, και πιθανοτητα, *lenitatem*, & *flectendi animi vim* derivabant. Sic certe Plutarchus Enarmonii fautor in libro *Quod ſuaviter vivi non poſſit ſecundum Epicurum*, inter alia Muſicarum quaeſtionum themata, quae Epicurei deridebant, etiam hoc enumerat: και τι δηποτε των γενων διαχει το χρωματικον, ἡ δε ἁρμονια συνιστησιν: *cur inter Muſices genera Chromaticum animos diffundit, Harmonia*, (h.e. *Enarmonicum*) *componit?* Itaque, ex Philodemi mente, perſuaſi ſectatores iſti ita, ut eos opinio inſederat, eſſe oportere, quicumque foret aurium ſenſus, probabant, vel improbabant; quodque illi vocabant *grave*, *nobile*, & *ſimplex*, iſti *auſterum*, & *imperioſum*; quod

vero

vero iſti *lene*, & *flexanimum* dicebant, illi *effeminatum*, *adfectatum*, & *inliberale* traducebant. Et ſane auctor eius fragmenti, quod ad ſecundum Ariſtidis librum adſutum eſt, ſic de trium generum nomenclatura, & effectibus loquitur: διατονον καλειται, διοτι πεπυκνωται τοις τονοις κατα διαστηματα, αρρενωπον δ᾽ εστι και αυστηροτερον· χρωματικον δε καλειται παρα το χρωζειν αυτο τα λοιπα διαστηματα . . . εστι δε ηδιστον και γοερον· το δ᾽ εναρμονιον δια του εν τῃ του διηρμοσμενου τελειᾳ διαστασει λαμβανεσθαι . . . διεγερτικον δ᾽ εστι τουτο και ηπιον. *Diatonum vocatur, quia tonis denſatum ſit ſecundum intervalla; virilius autem eſt, & auſterius: Chromaticum adpellatur, quia coloret reliqua intervalla; voluptuoſiſſimum autem eſt, & flebile: porro Enarmonium, quia in modulatae ſeriei perfecta diſtantia ſumatur; excitandi autem ad virtutem, & ſedandi vim habet.* Hinc Meibomius in Ariſtoxenum *pag.*92: *Porro obſervatum maiora intervalla animum magis dilatare ac robuſtiorem reddere, minora contra illum contrahere. Hinc genus Enarmonium ſeverum fuit habitum, majeſtate ac decore plenum, ab apta omnium chordarum coniunctione denominatum; Chromaticum autem molle ac femineum; robuſtum autem & naturale Diatonum.* Atque haec profecto ad plenam Philodemi intelligentiam faciunt.

At enim cur de Diatonico nullam facit Noſter mentionem? Eadem ſane de cauſſa, cur Plutarchus in modo adlato teſtimonio de eo ſilet. Profecto quia illo prorſus neglecto, quod vulgare erat, & nullo negotio canebatur, alterum e reliquis duobus peritiores ea aetate artifices colendum ducerent. Id quod ex eodem Ariſtide, qui non multo poſt floruit, conligimus, qui *p.*19 ſic habet: τουτων (γενων) φυσικωτερον μεν εστι το διατονον· πασι γαρ, και τοις απαιδευτοις παντàπασι μελῳδητεον εστι. τεχνικωτατον δε το χρωμα· παρα γαρ μονοις μελῳδειται τοις πεπαιδευμενοις. ακριβεστερον δε το εναρμονιον· παρα γαρ τοις επιφανεστατοις εν μουσικῃ τετυχηκε παραδοχης. τοις δε πολλοις εστιν αδυνατον: *ex his (generibus) naturalius eſt Diatonum; quippe omnibus etiam indoctis canitur: artificioſiſſimum Chroma; ſoli enim docti illud modulantur: adcuratiſſimum eſt Enarmonium, quod inluſtrioribus tantum Muſicis vix adſequi contigit* (*V. Schol.I v.*4), *multis autem eſt impoſſibile.* Ea diximus aetate; nequaquam enim id conſtanter obtinuit. Namque Ariſtoxenus *lib.I* teſtatur cum ſuo, tum praecedenti aevo, florente ſcilicet Pythagoreorum ſchola, ut *in adnot. ad v.*20 demonſtrabimus, *Harmonicum* (h.e. *Enarmonium* docente Meibomio in hunc locum) tantum genus ceteris neglectis in pretio fuiſſe habitum. Philodemi noſtri ſaeculo nunc diſcimus Chromaticum aeque, ac Enarmonium fuiſſe celebrata in tantum, ut ſub iudice lis eſſet, cui generi primas dare oporteret. Ariſtidis paullo poſt inſequuta aetate (eum enim poſt Ciceronem, & ante Ptolemaeum floruiſſe certo certius eſt), ut ipſemet teſtatur *l. c.* Enarmonium iam multitudini ob magnam difficultatem αδυνατον evaſerat. Eadem habet coaevus Plutarchus in *De Muſica* loco ſupra citato, qui etiam cauſſas adfert, cur exoleſcere occoeperit: οἱ δε νυν το μεν καλλιστον των γενων, ὅπερ μαλιστα δια σεμνοτητα παρα τοις αρχαιοις εσπουδαζετο, παντελως παρῃτησαντο, ὥστε μηδε την τυχουσαν αντιληψιν των εναρμονιων διαστηματων τοις πολλοις ὑπαρχειν· ουτω δε αργως διακεινται και ῥαθυμως, ὥστε μηδε εμφασιν νομιζειν παρεχειν καθ᾽ ὁλου των ὑπο την αισθησιν πιπτοντων την εναρμονιον διεσιν, εξοριζειν δ᾽ αυτην εκ των μελῳδηματων· πεφλυαρηκεναι τε τους δοξαντας τι περι τουτου, και τῳ γενει τουτῳ κεχρημενους. Αποδειξιν δε ισχυροτατην του αληθη λεγειν φερειν οιονται, μαλιστα μεν την αὑτων αναισθησιαν; ὡς πανυ ὁτι παν αν αυτους εκφυγῃ, τουτο και δη παντως ανυπαρκτον ον παντελως και αχρηστον. ειτα και το μη δυνασθαι ληφθηναι δια συμφωνιας το μεγεθος, καθαπερ το τε ἡμιτονιον, και τον τονον, και τα λοιπα των τοιουτον διαστηματων. Quae ſic fere vertenda eſſe Grece docti fortaſſe non abnuent: *noſtrae aetatis homines pulcherrimum Muſicae genus, quod maxime ob ſuam maieſtatem apud veteres in pretio erat, omnino neglexerunt, ita ut plerique, ne percipiant quidem auribus enarmonica intervalla: tanta autem ignavia, ac ſupinitate laborant, ut putent enarmonicam tonorum dieſim* (i.e. diſtantiam) *nequaquam ſub ſenſum cadere poſſe, & exterminent eam a cantilenis, & nugatos eſſe adſeverent eos, qui aliquam de hac re habuerunt opinionem, & eo genere Muſices uſi ſunt. Huiuſce adſertionis veritatem quaſi validiſſimo argumento tutari putant in primis ex ipſamet, quam proferunt, ſuorum ſenſuum hebetudine, quaſi quidquid ipſos fugit, id omnino non exſiſtat, & inutile ſit; deinde vero ex eo, quod magnitudo eius dieſis diſtincte percipi non poſſit propter multarum vocum conſonantiam, aeque ac ſemitonium, tonum, & reliqua huiuſmodi intervallorum.* Gaudentius vero non multo poſt teſtatur ſuo tempore, aliis duobus fere obſoletis, Diatonicum unum viguiſſe, quare ipſe de hoc uno tractationem inſtituit: τουτο γαρ, ait, μονον των τριων γενων επιπαν εστι το νυν μελῳδουμενον, των δε λοιπων δυοιν ἡ χρησις εκλελοιπεναι κινδυνευει: *hoc enim ſolum e tribus nunc ab omnibus canitur, reliquorum duorum uſus parum abeſt, quin obſoleverit, pag.*6 *apud Meibom.* Deinde etiam Ptolemaeus, qui ſub Adriano floruit *lib.I cap.*16 fatetur Diatonica tantum ſuae aetatis homi-

nibus probari, eaque inveniri *συνηθη τοις ακοαις*, *auribus congrua*. Atque haec obſervata iamdiu fuerant Meibomio, Wallifio, aliiſque. Illud autem nunc addimus, ſaeculo ſcilicet VI, cum floruit Aſclepiodotus Medicus & Phyſicus ſummus, actum iam fuiſſe de Enarmonio; adeo ut licet hic, qui ad Muſicam natus videbatur, nihil intentatum reliquiſſet, ſi forte valeret illud ad vitam revocare, numquam ei licuerit voti compotem fieri. Photio hanc notitiam debemus, qui in ſua *Bibliotheca pag.* 1054 ſic habet: ὁτι ευφυεςατος Ασκληπιοδοτος πεgι μουσικης γεγονως, το εναρμονιον γενος απολωλος ουκ οιος τε εγενετο ανασωσασθαι· και τοι τα αλλα δυο γενη κατατεμων, και ανακgουσαμενος (corrige ανακgασαμενος) το τε χgωματικον ονομασμενον, και το διατονικον, τοδε εναgμονιον ουχ εὗgε, και τοι μαγαδας, ὡς ελεγεν, απαλλαξας, και μεταθεις ουκ ελαττους εικοσι και διακοσιων. Αιτιον δε της μη εὑgεσεως το ελαχιςον μετρον των εναgμονιων διαςηματων, ὁπερ διεσιν ονομαζουσι· τουτο δε απολωλος εκ της ἡμετεgας αισθησεως, και το αλλο γενος (corrige ἀλλογένες) το εναgμονιον προσαπωλεσεν, quae ſic vertenda ducimus, in multis enim peccavit Andreas Scottus: *quia natus ad Muſicam Aſclepiodotus, deperditum genus Enarmonium non valuit ab interitu vindicare. Quamvis enim alia duo genera conſideret, & ſimul permiſceret, alterum Chromaticum adpellatum, alterum Diatonicum; Enarmonium minime invenit: etſi magades, ut aiebat, immutaverit, & tranſpoſuerit non minus, quam ducentis & viginti vicibus. Cauſa, cur non inveniret, fuit minima menſura enarmonicarum diſtantiarum* (h.e. maxime exiguum ſpatium quod eſt inter toni quadrantes) *quam dieſim vocant: haec autem menſura* (*adeo perexigua*), *quae e noſtro ſenſu excidit, Enarmonium genus extraneum iam nobis factum perire fecit*: quae apprime conſonant cum modo adlatis Plutarchi verbis. Poſt tam luculenta teſtimonia ecquis non rideat Manuelem Bryennium, qui cum nudius tertius in lucem venerit, ſaeculo ſcilicet XIV, de ſuae aetatis Muſica ita loquatur confidenter, ut eadem prorſus verba Ariſtidis, quae ſuperius adtulimus, de uſu trium generum mutuari non dubitet?

V. 18. αλογον επακοησιν) Vide, quae de explicatione τȣ αλογȣ adnotavimus ad *Col. I v.* 36, tum quae ad *Col. III v.* 12 differemus.

V. 19. κατα τας δοξας) Cum αισθησεις, *ſenſus* inter veritatis criteria cenſuiſſet Epicurus, & infallibiles pronunciaſſet, omnem erroris cauſam in τας δοξας, *opiniones*, *ſeu iudicia*, reiecit. Proinde Laërtius ſcripſit: τήν δε δοξαν, και ὑποληψιν λεγȣσιν, αληθη τε ειναι φασι, και ψευδην (ſupplet ex Empirico Gaſſendus) δια το προσθειναι, η αφελειν τι, και επιμαgτυρησιν, η αντιμαρτυρησιν παρα τȣ εναργȣς εχειν, η μη εχειν: *opinionem autem, quam alio nomine exiſtimationem vocant, & veram & falſam eſſe poſſe aiunt, quatenus ad id, quod adparet quidpiam addit, aut detrahit, ac ipſam evidentiam ſuffragantem, vel refragantem habet*. Sic etiam Plutarchus a Gaſſendo citatus: Επικȣρος πασαν αισθησιν, και πασαν φανlασιαν αληθη, των δε δοξων τας μεν αληθεις, τας δε ψευδεις: *Epicurus omnem ſenſionem, omnemque phantaſiam veram putat; opinionum autem alias quidem veras, alias falſas eſſe autumat*. Idemque pluribus Sextus Empiricus *lib. I Adv. Logicos* docet. Hinc nobis intelligere datur, *cur* κατα τας δοξας, vel ut ſuperius, παρα τινας προδιαθεσεις evenire ait Noſter, *ut differentes evadant auditiones, & idem Muſicae genus alteri gratum, alteri moleſtum videatur*.

V. 20. οἱ τȣ/ῳ παραπλησιον) Interpetramur, *qui ſunt eiuſdem ſectae*, Stoici ſcilicet, quibus pro eorum ſeveritate Enarmonium genus unice cordi eſſe debuit δια σεμνοτητα, *ob ſuam gravitatem*, ut ait Plutarchus Enarmonii fautor in ſupra citato loco. Ceterum in hoc veteribus Pythagoreis Stoici conſentiebant, qui unum Enarmonium genus ceteris neglectis tractarunt. Id nos docet Ariſtoxenus *Harmonic. Element. lib. I*, cum ſcribit: τȣς μεν ȣν εμπροσθεν ἁρμονικȣς ειναι βȣλεσθαι μονον· αυτης γαρ ἁρμονιας ἡπτοντο μονον, των δ' αλλων γενων ȣδεμιαν πωποτε εννοιαν ειχον. σημειον δε· τα γαρ διαγραμματα αυτοις των ἁρμονιων εκκειται μονον συςηματων, διατονων δε, η χρωματικων ȣδεις ποποθ' ἑωρακε: *eos, qui ante nos fuere, Harmonicos* (i. e. Enarmonios) *tantum eſſe voluiſſe conſtat, Harmoniam enim ſolum adtigerunt, reliquorum vero generum conſiderationem neglexerunt. Cuius rei hoc eſt indicium, quod ipſos harmonicorum ſyſtematum diagrammatis tantum uſos, diatonorum, aut chromaticorum curam nullam ſuſcepiſſe comperiamus*. Οἱ autem εμπροσθεν alii profecto non ſunt, quam veteres Philoſophi, & in primis Pythagorei, cuius ſectae erat Ariſtoxenus; etſi in re Muſica multa innovaverit: ut proinde Ariſtoxeniorum ſchola a Pythagorea diſſonans ortum habuerit. Quod cum non animadvertiſſet Proclus *lib. III in Timaeum*, falſi, & abſurdi adcuſat Ariſtoxenum, quaſi omnes omnino veteres Diatonicum ignoraſſe ſcripſerit. Haec ſunt eius verba: εν οἱς και λεγει τι θαυμαςον ὁ Αριςοξενος, ὁτι το διατονικον διαγραμμα ȣκ ηδεσαν οἱ παλαιοι· γραφει γαρ ȣτως . . . πως ȣν ταυτα λεγει, και τοι και τȣ Πλατωνος κατα το διατονικον γενος εκθεμενȣ.

θεμενε το διαγραμμα, και των αμφι τον Τιμαιον, θαυμασαι αξιον: *quibus verbis aliquid admiratione dignum ait Aristoxenus, veteres scilicet diatonicum diagramma ignorasse; sic enim scribit... Admirari igitur licet, quomodo haec dicat, cum & Plato secundum genus Diatonicum exposuerit diagramma, & ipse Timaeus*. Atqui Aristoxenus non scripserat ουκ ηδεσαν, *ignorarunt*, sed ουδεις εωρακε, nemo *illorum respexit*, ideſt *flocci fecere*. Neque eum latere poterat ante se fuisse, qui alia duo genera tractassent, ut proinde opus fuerit eum Platonis, & Timaei exemplo redarguere; quippe idem, Plutarcho teste in *De Musica* scripserat: *Olympum vulgo Musicis reputatum fuisse Enarmonii generis inventorem, cum ante ipsum omnia Diatona fuerint, & Chromatica*: Ολυμπος, ως Αριστοξενος φησιν, υπολαμβανεται υπο των μουσικων του εναρμονιου γενους ευρετης γεγενησθαι· τα γαρ προ εκεινου παντα διατονα, και χρωματικα ην. Et quidem Plutarchus ipse, qui in eodem libro *pag.*1137 fatetur *Chroma esse Harmonia antiquius*, multos tamen veterum, quos ibidem recenset, δια προαιρεσιν απεσχομενους χρωματος, *consulto abstinuisse Chromate*, & inter alia haec habet: ει ουν τις Αισχυλον, η Φρυνιχον φαιη δι' αγνοιαν απεχεσθαι του χρωματος, αρα γε ουκ αν ατοπος ειη, *si quis ergo Eschilum, aut Phrynicum diceret ob ignorantiam abstinuisse Chromate, nonne absurde diceret?* attamen *pag.* 1143 sic confidenter loquitur: τριων δ' οντων γενων εις α διαφερειται το ηρμοσμενων ...... περι ενος μονου οι παλαιοι επραγματευσαντο, επειδηπερ ουτε περι χρωματος, ουτε περι διατονου οι προ ημων επεσκοπουν, αλλα περι μονου του εναρμονιου: *cum tria sint genera, in quae harmonia omnis tribuitur... unum dumtaxat eorum veteres summo studio tractarunt; quandoquidem qui nos aetate praeiverunt, neque Chromaticum, neque Diatonicum respexere, sed solum Enarmonium*. Profecto si haec prorsus gemella Plutarchi verba prae oculis habuissent Proclus, & Meibomius, nec ille adeo θαυμαστον, quod scripserat Aristoxenus, duxisset, neque hic a Procli incusatione eum purgare satagens, *oratorio utcumque modo* ista protulisse diceret. Ex his igitur pro certo habeas, quotquot inter veteres sapientiae, & severitatis laude floruerunt, ceteris generibus posthabitis, Enarmonicum unum coluisse: inter quos sane Stoicos; atque istos esse, οι τουτω παραπλησιον.

V.22. σεμνην) Plutarchus in *De Musica* loco supra citato testis est apud veteres εναρμονιον maxime in pretio habitum fuisse δια σεμνοτητα, *propter eius maiestatem*.

V.24. ανανδρον) Cum Chromaticum Musicae genus sese in animos insinuare, & magna voluptate percellere apud omnes fere compertum esset, ut ex adlatis *in adnotatione ad v.*15, 16 Aristidis & Briennii locis didicimus; hinc severiores viri pro Enarmonio depugnantes illud animos διαχειν (ut Plutarchus ibidem citatus) h. e. *diffundere*, sive *enervare* dictitabant. Mirum ergo non est, si etiam ανανδρον dixerint.

Ibid. φορτικην) Hoc sane loco non ita adcipiendum est το φορτικον, ut *grave*, & *molestum* absolute indicet, sed potius *nimis elaboratum*, & *ornamentis onustum*, quodque Itali dicunt *ammanierato*, ad summam a primaeva simplicitate, & maiestate degener, & propterea nimia elegantia & adfectatione molestum. Sic prorsus eo addito utitur Plutarchus in libro *De Musica*, cum quosdam sugillat, quod τον καλον τροπον, *pulchrum modum*, quo usi antea fuerant Terpander, Thaletas, Sacadas innovandi, & placendi studio dereliquerint: Κρεξος δε, και Τιμοθεος, και Φιλοξενος, και οι κατ' αυτην την ηλικιαν γεγονοτες ποιηται φορτικωτεροι, και φιλοκαινοι γεγονασι: *Crexus, & Timotheus, & Philoxenus, & alii eiusdem aetatis poëtae adfectatiores, & novitatis studiosi fuere*. Xilander vertit *importuniores*.

V.26. δεσποτικην) Sic legendum ne ambigas. Namque, quod Enarmonii fautores vocabant *grave, & maiestate plenum*, alii, qui pro Chromatico stabant, *austerum, & imperiosum* traducebant. Profecto ita gravis erat, & severa Musica Enarmonia, ut effeminati, teste Aristoxeno, bilem ea audita evomerent, adeo ab ea abhorrebant. Vide Plutarchum *Symp.VII. qu.* 8: ταυθ' οι μεν αυστηροι, και χαριεντες ηγαπησαν υπερφυως· οι δε ανανδροι, και διατεθρυμμενοι τα ωτα δι' αμουσιαν, και απειροκαλιαν, ους φησιν Αριστοξενος χολην εμειν, οταν εναρμονιου ακουσωσιν, εξεβαλλον: *haec austeri quidem, & eruditi maximopere probaverunt; effeminati vero, & quorum aures inscitia, atque bonarum imperitia rerum corruptae essent, quos Aristoxenus bilem aiebat evomere, si enarmonicum cantum audirent, expulerunt*. Quid mirum igitur, si adpellaverint δεσποτικην?

V.27. την δε ημερον) Ita legendum esse autographus suadet; primum enim illud Ν, quod nostri exscriptoris obtutui se obtulit, in Η esse immutandum, ut passim alibi, nemo non videt; το ημερον enim, h. e. *lene* opponitur τω αυστηρω, *austero*, sicuti το πιθανον, *persuasorium*, τω δεσποτικω, *herili*, & *imperioso* adversatur; qui enim persuasione utitur, ab imperio se abstinet. Quod si illud Ν genuinum voles, dicendum ex ea dictione amanuensis oscitantia excidisse litteram τ ante ρ; quare legendum δ' ενμετρον pro εμμετρον, ut alibi: saepe enim librarius noster ν pro μ scribit; ut hac ipsa columna videre est *v.* 14, ubi απολαυβανουσιν, pro

pro *απολαμβανουσιν* legitur ; etsi *Col. I* recte scripserat *αντιλαμβανονται* , & *παραλαμβανεσθαι* : quod eius sive imperitiae, sive oscitantiae tribuendum . Hinc vero etiam idonea significatio extunderetur, h. e. Musica *moderata* , vel *pulchra dimensione* elaborata : quod scilicet sibi Chromatici iure, vel iniuria vindicabant .

V.36. *ταδ' αν δεδοκται*) Restituta sic lectione, id sibi Auctor noster volet: de variis quoque rythmis , & melopoeiis, non secus ac de variis Musicae generibus varias opiniones inter Musicos invaluisse ; atque hinc fieri , ut aliis alia probarentur , alia secus .

V. 38. *μελοποιïων*) Etsi autographus habeat *μελοποιων* , legendum ita duximus ; *τοις ρυθμοις* enim, sive *τῃ ρυθμοποιïᾳ* , quae Musicae *usualis* pars erat, bene *ἡ μελοποιïα* respondet. Ut docet Aristides *lib. I του μεν χρηστικου μερη μελοποιïα, ρυθμοποιïα , ποιησις : usualis partes melopeia, rhythmopoeïa, poësis* . Μελοποιος contra , h. e. *Lyricus Poëta* cum *ρυθμῳ* iugari non posse adparet .

V. 40. *πολυειδεστατη*) Eodem plane sensu , quo Proclus in sua *Chrestomathia* apud Photium *in Bibl. pag.* 983 testatur Melicam Poësim vulgo dictam fuisse *πολυμερεστατην* : cuius locum infra dabimus *in Schol.* ad *Col. V v. 15.* Ex eo enim , quod Musica innumeras ad Protei instar formas indueret , eius fautores inferebant posse illam varios hominum adfectus imitari sive ad virtutes, sive ad vitia inclinantes. Id autem sibi non videri, ait Philodemus, necessario consequi; quippe qui varietatem eo potius referendam ducit, quod oblectandis auribus sit suapte natura destinata , non quod imitandi vi polleat, ut in Columna sequenti apertius docet .

CO-

ΨΥΧ Ν ΝΑϹΑΤΕΑΤΤΑΙΑ
ΑΚΤΟ ΑΟΕϹΤΩϹΑϹ ΚΑΙ
ΔΙΑΤΟΥ ΖΗΤΩΝΜΟΥϹΙΚΟϹ
ΤΗΝΤΟΙΑΥΤΗΝϹΥΝΕϹΙΝΗΙ
ΔΥΝΗϹΕΤΑΙΔΙΑΤΙΝΩϹΚΕΙΝ
ΑΙΠΟΙΑΙΤΩΝΑΙϹΘΗϹΕΩΝ
ΠΩϹΔΙΑΤ ΟΗϹΟΝΤΑΙΤΩΝΑΝ
ΥΠΑΡΚΤ ΝΕΠΙϹΤΗΜΗΝΖΗ
ΤΕΙ ΚΑΙΤ ΠΡΟϹΤΟΥΤΟΚΕΝΩϹ
ΠΑΡΑΔ ΩϹΙΝ ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ
ΟΥ ΕΝΜ ΛΟϹΚΑΘΟΜΕΛΟϹ
Α ΓΟΝ ΥΠΑΡΧ Ν ΨΥΧΗΝ
ΟΥΤΕΞΑΚΕΙΝΗΤ Υ ΚΑΙΗϹΥΧΑ
ΖΟΥϹ Ε ΙΡΕΙΚ ΙΑΓΕΙΠΡΟϹ
ΤΗΝΚΑΤ ΥϹΙ ΕΝΗ ΕΙΔΙΑ
ΕϹΙΝΟΥΤΕΞΑ ΤΟΥϹΗϹ ΚΑΙΦΕ
ΡΟ ΕΝΗϹΠ ΔΗΠ ΤΕΧ
ΠΡΑ ΝΕΙΚΑΙΕΙϹ ΡΕΜ ΑΝΚΑ
ΘΙϹΤΗϹΙΝΟΥ Δ ΠΑΛΛΗϹΟΡ
ΜΗϹΕΠΑ Η ΠΟϹΤΡΕΦ
ϹΙΟΝ ΝΟΥΔΕΤΗΝΙΠΑΡ
ΧΟΥ Ν ΔΙΑΘΕϹΙΝ ΕΙϹΑΥΞΗ
ϹΙΝ ΙΝΚΑΙΕΛΑΤΤΩϹΙΝΟΥ
ΔΕΙΑΡ ΑΙΜΗΤΙΚΟΝΗΜΟΥ
ϹΙΚΗΚ ΘΑΠΕΡ ΕϹΟΝΕΙ
Ρ ΥϹΙΝΟΥΔ ΤΟϹΟ
Μ Ϲ Η ϹΗΘΩΝΟΥΜΙΜΗ
ΤΙ ΑϹ Α ΕΙΠΑΝΤΩϹ ΔΕΠΑ
ϹΑ ΩΝΠΟΙΟΤΗΤΑϹΕ
Π ΩΝ ΟΙΑΥΤΑϹΕΝ ΑΙϹΕ
ΤΕ ΛΕ ΓΑ ΟΠΡ ΤΕϹ ΚΑΙΤΑΠΕΙ
ΝΟΥ ΚΑΙ ΝΔΡΩΔΕϹΚΑΙΑ
ΝΑΝΔΡΟ ΚΑΙΚ ΙΟΝ ΚΑΙ
ΘΡΑϹΥΜ ΛΟΝΗΠΕΡΗΜΑ
ΓΕΙΡΙΚΗ ΠΕΡΟΥΔΕΚΑΘ
ΑΥΤΟΙϹΕΙ ΔΙΑΦΟΡΩϹ ΟΥΔΕ
ΚΑΤΑΤΗΛ ΛΛΗΛΟΙϹΜΕΙΞΙΝ
ΟΥΔΕΤΑ ΕΙ ΝΤΟΙϹΑΛΛΗΛ
ΛΟΙϹ ΙΑΘΕ ΙϹΟϹΟΝΕΠΙΤΟΙ
ΠΡΟϹΑ ΚΟΙΝϹ ΛΑϹΘΗΜΑ
ϹΙΝϹ Μ ΝΩΝΕϹΤ Ν
ΔΗΜΙΟ ΡΙ ΙΑΔΕΛΕΓΕΙΠΡΟϹ
Τ Α ΑϹΘΑΙΚΙΝ ΙΝ
ΚΙ ΟΛΟΝΟϹ
ΤΡΟ Α ΜΟΙΩΝΟ
ΚΕΙΜΕ ΤΟ ΙΚϹ ΟΤΕΙ

COL. III

P. A. Piaggio d. Sc. Pie del.

G. Aloja inc

COLUMNA III.

ψυχομενας, ἀτε ἀπαγα-
νακτουσας, ἀθ' ἑστωσας. Και
δια τουτο ξητων μουσικος
την τοιαυτην συνεσιν, ῇ
δυνησεται διαγινωσκειν
αἱ ποιαι των αισθησεων
πως διατεθησονται, των ἀν-
υπαρκτων επιστημην ζη-
τει, και τα προς τουτο κενως
παραδιδωσιν. Επειδηπερ
ουδεν μελος, καθ' ὁ μελος,
αλογον ὑπαρχον, ψυχην
ουτ' εξ ακινητου, και ἡσυχα-
ζουσης εγειρει, και αγει προς
την κατα φυσιν εν ηθει δια-
θεσιν, ουτ' εξ απτοισης, και φε-
ρομενης π μυσει δη αυιε
πραυνει, και εις ηρεμιαν κα-
θιστησιν, ουδ' απ' αλλης ὁρ-
μης επ' αλλην αποστρεφειν
οἱον εστιν, ουδε την ὑπαρ-
χουσαν διαθεσιν εις αυξη-
σιν φερειν, και ελαττωσιν· ου-
δε γαρ μιμητικον ἡ μου-
σικη (καθαπερ τινες ονει-
ρωττουσιν, ουδ' ὡς ουτος, ὁ
ποιοτητας ηθων ου μιμη-
τικας λεγει, παντως δε πα-
σας των ηθων ποιοτητας ε-
πικρινει τοιαυτας, εν αἱς ε-
στι μεγαλοπρεπες, και ταπει-
νον, και ανδρωδες και α-
νανδρον, και κοσμιον και
θρασυ) μαλλον ηπερ ἡ μα-
γειρικη· διοπερ ουδε καθ'
αὑτα ειναι διαφορως, ουδε
κατα την αλληλοις μιξιν,
ουδε τας εναντιας αλλη-
λας διαθεσεις, ὁσον επι τοις
προς ακοην επαισθημα-
σιν· ταδε γαρ μονων εστιν
δημιουργων. Α δε λεγει προς
το μην παριςασθαι κινησιν,
και τȣ λογȣ συνολον ειναι,
τροπων ὁμοιων ετι απο-
κειμενων, κινητικωτερα

αλ-

frigeſcentes, ſive indignantes, ſive quieſcentes. Et propterea cum quaerit Muſicus talem ſcientiam, qua dignoſcere queat, quomodo certae quaedam ſenſuum adfectiones ſtatim diſponantur, rerum non exſiſtentium ſcientiam quaerit, & inania ad id praecepta tradit. Siquidem nulla modulatio, quatenus nuda modulatio eſt nulla ratione praedita, animum neque ex immobili & inerti ſtatu excitat, & inducit ad capeſſendam in moribus diſpoſitionem quae naturae ſit magis conſona, neque calentem adhuc, & agitatum animum unquam compeſcit, & tranquillum reddit, neque ex alia in aliam propenſionem deflectere potis eſt, neque praeſentem eius adfectionem vel augere, vel minuere: nec enim imitans quid eſt Muſica (ut quidam ſomniantur, neque ut hic noſter, qui morum *muſicorum* qualitates non quidem imitatrices dicit, ſed omnes omnino ita comparatas eſſe decernit, ut in iis ſimul inſit magnanimitas & abiectio, virilitas & ignavia, modeſtia & audacia) non, inquam, eſt imitans magis, quam ars coquinaria: quapropter neque per ſe eſſe cantilenas *Enarmonii*, *vel Chromatici generis* differentes, neque per mutuam mixtionem, nec oppoſitas eſſe inter ſe invicem earum diſpoſitiones, quantum ad aurium perceptiones adtinet; has enim differentias tantummodo artifices norunt. Quae autem dicit de eo, quod *cantus modulationes* commotionem excitent, & generatim ſermone ipſo ſint magis commoventes, ſimilibus adhuc manentibus moribus,

ali-

V. 1. ψυχομενας, ἅτε απαγανακτȣσας) Quomodo haec connecti cum antecedentibus possint, vide Commentarium, ubi, quae supplenda viderentur, adscripsimus. Huiusmodi enim participia ad ψυχας referri debere verosimillimum est.

V. 10. παραδιδωσιν) Verbum παραδιδωμι hoc sensu adcipi posse, quo a nobis est explicatum, prae reliquis manifestum facit Aristides Quintil. *lib. I pag. 5* apud Meibomium, ubi ποιεισθαι παραδοσιν usurpat pro *tractare*, sive *praecepta tradere*.

V. 12. αλογον) Videtur quidem heic etiam αλογον interpretandum, ut in antecedenti *Col. v.* 18. αλογος επακοησις. Etenim si auditio est *inrationalis*, utique melos etiam, in quantum est auditio, *inrationale* erit: quodque inrationale est, animum rationalem percellere non posse, ait Noster. Nihilominus si quis interpretari amet *verbis expers*, non abnuimus. Quid enim proprie sit αλογον μελος a Platone discimus, qui in *III De Rep.* habet: το μελος εκ τριων εστι συγκειμενον, λογȣ τε, και ἁρμονιας, και ρυθμȣ, h. e. *melos tribus constat, sermone, harmonia, & rhythmo.* Si igitur λογον auferas, vel seorsim ab eo melos consideres, αλογον fiet. Id quod ab Aristotele *Probl. sect. XIX, quaest.* 10 dicitur: Φωνη, ἡ ανευ λογȣ αδοντος, οἱον τερετιζοντων: *vox eius, qui canendo verba non pronunciat, qualis est eorum, qui cicadarum more strepunt* (vide, quae de voce τερετιζειν adnotabimus ad *Col. IV, v.* 28); à Plutarcho autem ψιλον μελος, idest *nudus concentus* adpellatur. Libro enim *Conviv. VII, quaest.* 8. Philippum sic differentem inducit, sibi videri ȣτ' αν αυλȣ ποτε καθ' αὑτον, ȣτε λυρας μελος χωρις λογȣ, και ωδης επιτερψαι το συμποσιον, *neque tibiae, neque lyrae cantum per se sine sermone, & carmine delectatum ire convivium*: mox post pauca interiecta concludit: αν δ' ἑπηται (ψαλτηριȣ Φωνη και αυλȣ) μετα λογȣ, και ωδης συνιȣσα και τερπȣσα τον εν ἡμιν λογον, εισαγωμεν, οιομενοι και Μαρσυαν εκεινον ὑπο τȣ θεȣ κολασθηναι, ὁτι Φορβεια, και αυλοις επιστομισας ἑαυτον ετολμησε ψιλω μελει διαγωνιζεσθαι προς ωδην και κιθαραν: *quando autem (psalterii, vel tybiae vox) simul cum sermone, atque carmine coniuncta nos compellat, ut convivio intersit, & oblectet sermocinandi vim, quae in nobis est, libenter excipiamus; reputare enim debemus Marsyam illum a Deo punitum esse, eo quod capistro, & tibiis sibimet os praecludens ausus est nudo cantu* (h. e. αλογω, *sine sermone*) *decertare adversus carmen citharae coniunctum.* Ita contra apud Aristidem *lib. II pag.* 67 dicitur poësis ψιλη, eadem, quam dixerat *pag.* 63, χρησθαι δια ψιλων λεξεων, *uti nudis verbis* sine Musica. Atque hinc apud Athenaeum *lib. XIV* invenies dictum ψιλοκιθαριστην, *qui citharam sine cantu pulsat*. Quare etiam infra *Col. XXIX versu penult.* legendum ducimus μελη ψιλα eodem plane sensu. Hanc autem τω αλογω explicationem minus Epicuream idcirco heic adsignari posse censemus, quia in sequentibus Noster Poësi facultatem commovendi animum non denegat, & *Col. XV* Musicam, ait, consolari non posse eos, qui infortunia in amore passi essent, *eo quod istiusmodi munus sit solius orationis*, λογȣ γαρ μονȣ το τοιȣτον. Ubi etiamsi τον λογον explicare velis *rationem*; utique ratio ad aliquem consolandum nonnisi verbo aperitur. Et *Col. IX* monstrosam iudicat adversarii sui opinionem, qui Musicam scripserat κινητικην ειναι μαλλον της λογιστικης διανοιας, *commoventem magis esse, quam rationabilem sententiam*. Τω λογω igitur animum commoveri posse non inficiatur.

V. 14. εγειρει και αγει) Respicit heic Musicam, quam dicebant διασταλτικην, cui animos excitandi vim tribuebant; sicuti in sequentibus μεσην, *mediam*, quae quietem induceret, & συσταλτικην, quae violenter commoveret, spectat. Varias autem variis excitandis effectibus Musicas rationes τα ηθη, *mores*, antiqui dicebant. De quibus audire praestat Aristidem *lib. I*: Διαφερȣσι δι' αλληλων αἱ μελοποιϊαι ηθει· ὡς φαμεν την μεν συσταλτικην, δι' ἡς παθη λυπηρα κινȣμεν· την δε διασταλτικην, δι' ἡς τον θυμον εξεγειρομεν· την δε μεσην, δι' ἡς εις ηρεμιαν την ψυχην περιαγομεν. Ηθη δε ταυτα εκαλειτο, επειδη περι τα της ψυχης καταστηματα δια τȣτων πρωτον εθεωρειτο τε, και διωρθȣτο: *differunt autem inter se melopoeiae More, ut cum dicimus aliam esse Systalticen, per quam tristes animi adfectus movemus; aliam Diastalticen, per quam animum excitamus; aliam Mediam, per quam ad quietem animum perducimus. Hi autem Mores vocantur, quoniam animi constitutiones per hos primum considerabantur, & corrigebantur.* Negat ergo Noster nudam Musicam verbis seiunctam, cum brutum quoddam sit, ea pollere facultate, quam ipsi vulgo tribuebant veteres, scilicet ut vi sua animos percellere, & proinde vel ab inertia excitare, vel eorum impetus compescere, & varias in eis adfectiones creare valeret. Contra Plato *De Rep. lib. III*: κυριωτατη εν μȣσικη τροφη, ὁτι μαλιστα καταδυεται εις το εντος της ψυχης ὁ τε ρυθμος, και ἁρμονια, και ερρωμενεστατα ἁπτεται αυτης φεροντα την ευσχημοσυνην, και ποιει

ευσχη-

ευσχημόνα, εαν τις ὀρθῶς τραφῇ· εἰ δὲ μή, τουναντιον; quae ſic latine vertenda remur: *maximi momenti eſt in Muſica educari: intimos enim animi receſſus permeant rhythmus & harmonia; & validiſſime eum adficiunt, quippe decorem inducunt, honeſtumque reddunt, quicumque recte in ea fuerit inſtitutus; ſin minus, contra.* E quibus verbis manifeſtum eſt totam hanc vim *nudae* Muſicae, ideſt αλογῳ tribuere Platonem, quandoquidem ait id evenire, cum ρυθμος, και ἁρμονια ἁπτεται αυτης, *rhythmus, & harmonia animum tangunt*: igitur etiam demto λογῳ, qui ſimul cum ρυθμῳ και ἁρμονιᾳ melos conſtituit (uti loco in praecedenti adnotatione citato), ea tamen reliqua efficaciſſime in animum influunt, quibus praecipue Plato vim μιμητικην tribuit, quam Philodemus negat (*vide adnot. ſeq.*), & vix, aut ne vix quidem orationi concedit. Ait enim eodem libro: σμικρον δε τι μερος εν πολλῳ λογῳ της μιμησεως, η ουδεν λεγω; *exigua vero pars imitationis in multa oratione erit, an potius nullam eſſe dicam?*

V. 24. μιμητικον . . . ονειρωττουσιν) Inter ſomniantes recenſere Ariſtotelem, & Platonem non veretur; ſiquidem alter id aperte ſubponit, cum *Problem. ſect. XIX, quaeſt.* 29 quaerit: δια τι οἱ ρυθμοι, και τα μελη φωνη ουσα ηθεσιν εοικεν· οἱ δε χυμοι ου, αλλ' ουδε τα χρωματα, και αἱ οσμαι; *cur rhythmi, & melodiae, quae voces ſunt, moribus ſimiles ſeſe exhibent, ſapores vero, aut colores, aut odores non ita?* Alter vero diſerte vim μιμητικην Muſicae tribuit, atque in ſpecie τῃ ἁρμονιᾳ, *concentui*, vim imitandi varias hominum actiones concedit. Sic *cap. 9 lib. III De Republ.* cum loquitur de ea harmoniae ſpecie, quam πολεμικην, vel ενοπλιον adpellabant, ἡ εν τε πολεμικῃ πραξει οντος ανδρειου, και πασῃ βιαιῳ εργασιᾳ πρεποντως αν μιμησαιτο φθογγους τε και προσῳδιας, και αποτυχοντος, η εις τραυματα, και θανατους ιοντος, h. e. *quae eius, qui in bellico conflictu, & in omni violenta actione viriliter ſe gerit, voces atque verborum conformationem pro dignitate imitetur, nec non cui res male cedit, aut in vulnera, mortemque ipſam cadit.* Mox vero ait ρυθμους eſſe βιου μιμηματα, *vitae imitationes*; quare videndum inculcat, τινες ρυθμοι ανελευθεριας, και ὑβρεως, η μανιας, και αλλης κακιας πρεπουσαι βασεις, και τινας τοις εναντιοις ληπτεον ρυθμοις, *quinam pedum motus clauſularumque rationes ſint propriae atque accommodatae inliberalitati, contumeliae, furori, & aliis vitioſis adfectibus, quive moduli contrariis congruant.* De huiuſce imitandi vi, qua Muſica pollere putabatur, copioſe etiam diſſerit Ariſtides *lib. II De Muſica* apud Meibomium *pag.* 63. *& ſeq.*, ubi reſpondet illis, qui ambigebant, an omnis modulatio movere animos poſſet. Cum enim ſtatuiſſet πρωτην ἡμιν μαθησιν δι' ὁμοιοτητων γινεσθαι εν ταις αισθησεσιν, h. e. *primam doctrinam per ſimilitudinem nobis gigni in ſenſibus*, cumque id probaſſet exemplo picturae, & figlinae, tum ſubdit: μουσικη δε πως ουκ ανειλεν, ου δια μιας αισθησεως, δια πλειονων δε ποιουμενη την μιμησιν; *Muſica vero quomodo non percellet, quae non per unum ſenſum, ſed per plures inſtituit imitationem?* Muſicam autem heic intelligit non unam melodiam, ſed cujus partes ſunt *oratio*, & *actio*, & proinde *ſaltatio*, & *hiſtrionica*. Quare concludit: Μουσικη δε εναργεστατα πειθει· τοιουτοις γαρ ποιειται την μιμησιν, οἱς και τας πραξεις αυτας επ' αληθειας αποτελεισθαι συμβαινει: *Muſica efficaciſſime perſuadet; talibus enim rebus imitationem inſtituit, quibus & actiones ipſas revera perfici contingit.* Inde tamen ne colligas Ariſtidem a Platone diſſentire, eo quod vim μιμητικην, quam Plato nudae harmoniae, & rhythmo tribuit, hic Muſicae latius ſumtae, cuius partes ſint non modo oratio, ſed etiam ſaltatio, adſignet. Quam enim vim Muſicae ita ſumptae concedit, propterea quod plures ſimul ſenſus adficiat, non denegat ſoli harmoniae, quin imo ipſius proprie eſſe per diverſa ſyſtemata animam adficere, varioſque adfectus in ea excitare, ediſſerit *pag.* 95, quare ait: η καθ' ὁμοιοτητα ἑκαστῃ ψυχῃ προσφερων ἁρμονιαν, η κατα εναντιοτητα το τε φαυλον, και ὑποικυφον ηθος εκκαλυψεις, και ιασῃ, και βελτιον ενθησεις, και πειθῳ ποιησεις· ει μεν αγενες, και σκληρον ὑπειη, δια μεσοτητος αγων εις τουναντιον· ει δ' αστειον, και χρηστον, δι' ὁμοιοτητος αυξον ες συμμετρον, &c., quae ita Meibomius: *aut per ſimilitudinem cuique animae harmoniam adplicans, aut per contrarietatem pravum & ignavum morem deteges, & ſanabis, ac meliorem immittes, & perſuaſione duces; ſi quidem ignobilis, & durus adſit, interveniente medio ducens in contrarium; ſin urbanus ac ſuavis, per ſimilitudinem aucturus in conſtitutionem moderatam.* Quae omnia quam ſimilia ſint iis, quae fieri poſſe per Muſicam Philodemus negat, quiſque videt. Denique poſt multa Ariſtides concludit: ὁτι γαρ δι' ὁμοιοτητος οἱ φθογγοι, και συνεχους μελῳδιας πλαττουσι τε ουκ ον ηθος εν τε παισι, και τοις ηδη προβεβηκοσι, και ενδομυχουν εξαγουσιν, εδηλουν και οἱ περι Δαμωνα: *ſonos enim per ſimilitudinem, & adſiduam melodiam non exiſtentes mores fingere cum in pueris, tam in provectioribus, atque penitus latentes educere, Damon quoque manifeſtum reddidit.* Damonem autem intelligit Muſicum, qui non modo ſcriptis, ſed facto id docuit; de eo enim narrant praecepiſſe tibicinae, quae adoleſcentibus quibuſdam temulentis, & perverſe agentibus Phrygium canebat,

ut

ut modum mutaret, Doriumque caneret: atque ita illos a temerario impetu destitisse. Videsis Galeni locum, quem in scholiis ad *Col. XIX* adferemus, ubi de rhythmi, & harmoniae virtute ex Platonis sententia loquitur, Damonis factum recitat, eiusque rei Physicas rationes adstruere satagit.

V. 27. *ποιοτητας ηθων*) Quaenam veteribus dicerentur in Musica *ηθη*, *mores*, docuimus ad *v.* 14 ex Aristide. Praestat autem ex Euclidis *in Harmonica Introductione* locum, heic adscribere (quem locum, Bryennius more suo totidem verbis in nonam *lib. I* sectionem, & iterum in decimam *lib. III* transfudit) ut res clarius intelligatur: Κατα μελοποιΐαν δε γινεται (μεταβολη), ὁταν εκ διαστηματικου ηθους εις συσταλτικον, η εις ἡσιχαστικον· η εξ ἡσιχαστικου εις τι των λοιπων ἡ μεταβολη γινεται. Εστι δε διαστηματικον μεν ηθος μελοποιΐας, δι᾽ οὑ σημαινεται μεγαλοπρεπεια, ϗαι διαρμα ψυχης ανδρωδες, και πραξεις ἡρωϊκαι, και παθη τουτοις οικεια. Χρηται δε τουτοις μαλιστα μεν ἡ τραγῳδια, και των λοιπων ὁσα τουτο εχεται του χαρακτηρος. Συσταλτικον δε, δι᾽ ου συναγεται ἡ ψυχη εις ταπεινοτητα, και ανανδρον διαθεσιν. ἁρμοσει δε το τοιουτον καταστημα τοις ερωτικοις παθεσι, και θρηνοις, και οικτοις, και τοις παραπλησιοις. Ησιχαστικον δε ηθος εστι μελοποιΐας, ᾧ παρεπεται ημεροτης ψυχης, και καταστημα ελευθεριον τε και ειρηνικον· ἁρμοσωσι δε αυτῳ ὑμνοι, παιανες, εγκωμια, συμβουλαι, και τα τουτοις ὁμοια: *Per melopoeiam autem fit* mutatio, *cum ex distendente More in contrahentem aut quietum; aut ex quieto in reliquorum aliquem fit transitus. Est vero distendens Mos melopoeiae, quo signatur magnificentia, ac virile animi robur, tum actiones heroicae, atque his similes adfectus: hisce itaque maxime utitur tragoedia, & poëmata, quae ex reliquis huic characteri sunt propiora. Contrahens Mos est, quo animus contrahitur ad humilitatem, & effoeminatam dispositionem: atque huiusmodi status convenit amatoriis adfectibus, tum lamentis, & threnis, atque id genus aliis. Quietus denique melopoeiae Mos est, quem consequitur animi tranquillitas, statusque liberalis, ac pacificus: huic conveniunt hymni, paeanes, laudes, consulta, atque his similia.* Vides profecto ab Euclide τοις ηθεσι eadem tribui, quae heic a Philodemo enumerantur; siquidem το μεγαλοπρεπες, ταπεινον, ανδρωδες, ανανδρον effectus esse των μουσικων ηθων ipse cum reliquis [illegible]eribus censebat. Nil mirum igitur, si haec ipsa Diogenes, referente Philodemo, *moribus* singulis inesse putabat. Quare huiusmodi *moribus* Musicis non quidem animi adfectiones imitandi vim tribuebat, sed potius tales in illis qualitates artis ope indi posse autumabat, quae animos commoverent, & quibus necessario se conformarent, secundum illam doctrinam, quae probata fuit etiam Aristidi Quintiliano, qui *lib. II pag.* 79 sic scribit: παντων γαρ ἡ ψυχη τυπους εν ἑαυτῃ και εικονας εχουσα τοις ὑπο των λογων κινουμενοις εννοημασιν ἑκαστον τε συσχηματιζεται: *nam anima omnium formas in se habens, atque imagines iis, quae a sermonibus moventur, notionibus mores singulos conformat.*

V. 34. *μαλλον ηπερ ἡ μαγειρικη*) Haec verba superius referenda sunt, h. e.: ουδε γαρ μιμητικον ἡ μουσικη μαλλον, ηπερ ἡ μαγειρικη: *non enim est quid imitativum Musica magis, quam coquinaria.* Quae Philodemi comparatio sic procedit: quemadmodum Musica excitandis aurium adfectionibus, idest sonis, est comparata, ita coquinaria excitandis in palato saporibus; proinde si coquinariam imitandi vi praeditam non dicimus, quomodo Musicam imitativum quid esse adseremus? Intermedia igitur verba parenthesi sunt includenda.

V. 36. *αυτα*) Recte in αυτογραφῳ pro αυτοις emendatum cernimus αυτα, adpicto scilicet A super οις; respicit enim hoc pronomen τα μελη: siquidem de μελεσι sermonem habet, & superius inceperat, επειδηπερ ουδεν μελος, καθ᾽ ὁ μελος. Huiusmodi autem σφαλμα, uti & aliud insequens εναντιοις αλληλοις pro εναντιας αλληλας aeque emendatum, ex eorum numero sunt, quae minime amanuensis exscribentis παροραματα videntur, sed potius a dictante processisse, sive velis eum non bene verba exsculpisse, sive mavis auctorem ipsum inter dictandum, sua verba revocasse.

V. 37. *κατα την αλληλοις μιξιν*) Ut recte intelligas, quid heic sit των μελων μιξις, consule Bryennium, qui tota sectione sexta *lib. III* pertractat: Περι της προς αλληλα μιξεως: *De mutua melodiae generum mixtione.* Μιξιν autem *sect.* 10 sic generatim definit: Μιξις, δι᾽ ἡς ητοι τους φθογγους αλληλοις, η τους τοπους της φωνης ἁρμοζομεν, η γενη μελῳδιας, η τροπων συστηματα: *mixtio est, secundum quam, vel Phthongos inter se, vel vocis locos aptamus, vel melodiae genera, vel modorum systemata.* Quam definitionem cum reliquis, quae ibidem leguntur, ex Aristidis *lib. I*, decerpsit.

V. 43. *μην παριστασθαι κινησιν*) Hic verbis procul dubio respicit facultatem του κινειν *commovendi*, quam Musicae vulgo tribuebant. Cum enim eam pertractasset hoc in capite quaestionem, *an ad animos informandos foret idonea*, cumque id denegasset, propterea quia imitandi

di vim nullam haberet ; *ut quidam ſomniabantur ;* ordinis ratio poſtulare videbatur ; ut illi etiam movendi vim abiudicaret, ne quis exciperet, ſaltem commovendis animis, ad virtutem eos inclinare poſſe. Hanc alteram igitur quaeſtionem alio loco tractandam differt : quod ſcilicet toto *Capite V*, h. e. a *Col. VII ad X* praeſtat. Vt autem quatuor inſequentium linearum ſententiam indicio vocis κινησιν, quae ſatis aperte legitur, divinare non admodum difficile fuit ; ita nimio plus in ſingulis vocibus reſtituendis nos torſimus. Difficultatis autem ratio ea eſt, quia in laciniofis hiſce columnarum oris admodum male habitis verum lacunarum hiatum, ſive detritorum elementorum numerum metiri non licet ; quippe quia tenuiſſimae huiuſmodi papyri laciniae, dum tabellis adglutinarentur, nunc corrugatae, nunc diſtentae priſtinum ſcripturae modum ſervare minime potuerunt. Quare mirari deſines, ſi in tribus poſtremis lineis aliquanto liberior noſtra ſupplendi ratio videatur. Vt ut antem res ſit, profecto inveriſimile non eſt haec praecipue referri ad ea, quae habentur *Col. VII*, & *Col. IX*, *& ſeq.*, ubi ad trutinam revocat, an melos ſit κινητικον, και παραςατικον, & mox inter monſtra enumerat illam ſui adverſarii opinionem : κινητικον μελος ειναι μαλλον της λογιςικης διανοιας : *commovens magis eſſe melos, quam rationabilem ſententiam*, & exempla ab eo adlata exſibilat. Illa autem, quae ſupplevimus : τροπων ὁμοιων ετι διακειμενων, reſpicere potiſſimum remur operariorum exempla, quos laborantes Muſica iuvari adhuc conſueviſſe ſcripſerat Diogenes, ut Noſter habet initio *Col. VIII.*

ΑΛΛΩΙΤΟΓΕΩΙΚΑΤΟΥ
ΠΕΡΙΤΩΝΥΝΤΙΣΔΙΑΤ
ΣΙΚΩΝ ΟΥΘΕΙΟΥΤΕ
ΤΑΙΜΕΝΑΥΤΑΡΚΩΣΚΑΙΠΡΟ
ΤΕΡΟΝΚΑΙΠΑΛΙΝ ΤΙΝΑΡΗΘΗ
ΣΕΤΑΙ ΤΑΔΕΤΟΣΑΥΤΑΛΕΓΕΣΘΩ
ΚΑΙΝΥΝΟΤΙΤΟΔΑΙΜΟΝΙΟΝΜΕΝ
ΟΥΠΡΟΣΔΕΙΚΑΙΤΙΝΟΣΤΙΜΗΣ Η
ΜΙΝΔΕΦΥΣΙΚΟΝΕΣΤΙΝΑΥΤΟ
ΤΙΜΑΝ ΜΑΛΙΣΤΑΜΕΣΟΙΣΑΙΣ
ΠΟΛΗ ΕΣΙΝ ΕΓ ΕΙΤΑΔΕΚΑΙ
ΤΟΙΣΚΑΤΑΤΟΠΑΤΡΙΟΝΠΑΡΑΔΕ
ΔΟΜΕΝΟΙΣ ΧΑΣΤΩ ΤΩΝ
ΜΟΥΣΙΚΩΝΚΑΤΑΜΕ ΟΣΜΟΥ
ΣΙΚΗΔΟΥ ΑΙ
ΟΠΕΡΟΥ ΣΥΝΑΓΕΤΑ ΤΟΥΤΟΙΣ
ΚΑΤΑΜΕΡΟΣΑΥΤΗΣΧΡΗΣΙ
ΜΕΥΕΙΝ ΛΛ ΠΕΡΑΡ Ω
ΔΗΜΟΣΙΩ ΚΑΙΤΕΥΥΩΑ
ΤΕΠΑΝΕΙΔΟΣΑΥΤΗΣΟΥΤΕ
ΤΟΝΠΟΤΕΓΑΡ ΑΝΕ
ΤΑΙΔΙΑΠΕΠΟΙ ΣΛΟΙ Λ
ΛΑ ΠΟ ΑΙΤ ΑΙΥ
ΧΥΠΟΠΑΝΤΩ ΥΠΟΤΙ
ΝΩΝΕΛΛΗΝ ΚΑΤΛΕ
ΝΙΣΥΣΚΑΙΡΟΥΣ ΑΙ ΥΝ
ΔΙΑΜΙΣΘΩΤΩΑ ΩΠ
ΚΑΙΠΟΛΛΑΤΕΡΕ ΜΗΕΙ
ΡΙΑΣΚΑΤΑΤΟΝΛΟΓΟΝ ΡΟΣΤΕΙ
ΜΗΝΤΟΥΘΕΙΟΥΣΥΝΕΙ ΕΙΝΚΑΙ
ΜΑΛΛΟΝΤΕΚΑΙΠΟΛ ΥΠΑΓΙ
ΟΝΟΣΩΝΙΑΣΓΝΟΜΕΝ ΣΚΑΙ
ΔΙΑΜΟΝΙΜΩΣΤΗ ΟΥΣΙΧ
Κ ΣΗΔΗΠ ΟΣΤΕΤΑ ΥΑ
Π ΡΗΤΗΜΕΝΗΣΟΣΟΝ ΗΚΑ
ΤΑΤΟΥΣΑΓΩΝΑΣ ΑΛΛ ΗΚΑΙ
ΠΑΛΑΙΤΩΝ ΤΟΥΥΜΝ ΜΕ
ΗΠΛΕΙΣΤΗΑ ΣΙΣΟΥ ΓΟ
ΛΩΝΚΑ Τ ΝΚ ΣΕΩΝΤ
ΙΤΟΥΘΕΩΡΕΝ ΟΥΕΗ
ΚΑ ΥΕ ΡΟ ΚΑΙ
ΙΣ Ο ΙΡΗ
ΧΑΙΟ ΚΑΛ
ΑΠΟΣΩ

COL. IV

F. A. Fraggio d.° N. Pie del.

Bart. Orazj inc.

COLUMNA IV.

αλλῳ τοπῳ κατοψομεθα. Περι τοινυν της δια των μουσικων του θειου τιμης ειρηται μεν αυταρκως και προτερον, και παλιν τινα ρηθησεται, τα δε τοσαυτα λεγεστω και νυν· ὅτι το δαιμονιον μεν ου προσδειται τινος τιμης, ἡμιν δε Φυσικον εστιν αυτο τιμαν, μαλιστα μεν ὁσιαις θεοληψεσιν, επειτα δε και τοις κατα το πατριον παραδεδομενοις εκαστῳ των κατα μερος, μουσικη δ' ουκ ἐπιτετακται. Διοπερ ουδε συναγεται το τοις κατα μερος αυτην χρησιμευειν, αλλ' ειπερ αρας των δημοσιων· και τουτῳ δ' ουτε παν ειδος αυτης, ουτε ὁσον ποτε παραλαμβανεται διαπεποιημενον μαλα ὑπο παλαιων (και ουχ ὑπο παντων, αλλ' ὑπο τινων ἑλληνων, και κατα ενιους καιρους). και μην νυν δια μισθωτων ανθρωπων, και πολλα τερετιζειν εμπειριας κατα τον λογον προς τιμην του θειου συνεργειν· και μαλλον γε και πολλῳ πλειονος ωνιας γινομενης, και διαμονιμως της μουσικης ηδη προς γε τα ἱερα παρῃτημενης, ὁσον μη κατα τους αγωνας. Αλλα δη και παλαι των πολυμνηστων ἡ πλειστη δοσις ȣκ των μελων, και των κρουσεων ην. ως και τȣ θεωρειν, και του θεατου, και του θεατρου, και

. . . .

. . . .

. . . .

alibi infra videbimus. ❡ Iam vero de honore, quo per Musicos Divinitas adficitur, satis quidem & superius dictum est, & infra rursus aliqua dicentur; haec tamen tanti momenti etiam nunc libet dicere. Divinitatem scilicet nostris honoribus nullatenus indigere, nobis vero natura inditum esse eam colere, in primis quidem sanctis animi impulsibus divinitus inspiratis, deinde vero etiam ceremoniis patrio ritu unicuique singillatim traditis, Musicam vero nequaquam fuisse imperatam. Quapropter non inde colligitur Musicam, *licet eas ceremonias comitetur aliquando*, singulis esse utilem, sed potius publicas preces. Et proinde patet nec quamlibet Musicae speciem, nec quidquid unquam traditione adcepimus valde usitatum ab antiquis, (neque ab omnibus, sed a quibusdam Graecis, & certis temporibus) quodque nunc per mercenarios homines, perque peritiam multum lascivienti voce perstrependi *exercetur*, ad Divinitatem colendam rationabiliter conducere: & praesertim cum multo plus sit hodie venalitatis, & Musica in sacris constanter sit repudiata, tantum non in agonibus. Imo etiam antiquitus celebriorum *agonum* plurima praebitio non in cantibus, & instrumentorum pulsationibus consistebat. Ita ut & θεωρειν *spectandi*, & θεατȣ *spectatoris*, & θεατρȣ *theatri*, & . . . . .

CAP. II. An Musica Divinitati colendae per se sit idonea?

V. 1. αλλῳ τοπῳ) h. e. a *Columna VII*, usque ad *X*, ubi eam quaestionem agitat, an Musica vi κινητικη sit praedita?

V. 2. περι τοινυν της τε Θειε τιμης) Duo esse Musices officia ait Plutarchus in *De Musica pag.* 1146: το πρωτον αυτης και καλλιστον εργον, ἡ εις τες Θεες ευχαριστος εστιν αμοιβη· ἑπομενον δε τετῳ και δευτερον, το της ψυχης καθαρσιον, και εμμελες, και εναρμονιον συστημα: *primum ipsius & pulcherrimum officium est, grata adversum Deos remuneratio; consequens vero alterum, pura, & concinna, sibique conveniens constitutio*. Et paullo superius *pag.* 1140: επι των αρχαιοτερων . . . ὁλην αυτης επιστημην προς τε θεων τιμην; και την των νεων παιδευσιν παραλαμβανεσθαι: *apud antiquiores Graecos . . . totam scientiam illam Deorum venerationi, adolescentumque institutioni impensam fuisse*. Ambo autem haec munera την παιδευσιν, *hominum institutionem* generatim respiciebant; itaque cum Musicae το παιδευειν tribuerent, utrumque intelligebant. Quare idem Plutarchus in *Conv. Sapient. pag.* 156: αἱ δε Μεσαι (μεμψαιντ' αν ἡμας) και παντασασιν, ει νομιζομεν αυτων εργον ειναι κιθαραν και αυλες; αλλα μη το παιδευειν τα ηθη, και παρηγορειν τα παθη των χρωμενων μελεσι και ἁρμονιαις: *Musae autem omnino nobis indignentur, si putemus ipsarum opus esse cytharam & fistulam, non morum institutionem & adfectuum animi moderationem, quae consequuntur, qui cantibus utuntur & concentibus*. Hymni enim, qui in Deorum honorem gravi quodam concentu canebantur ad mores hominum componendos maxime conducere censebant. Hinc Aristides *lib. II*, ubi de Musica παιδευτικη verba facit inter alia haec habet: ταυτα εν ὁρωντες εκ παιδων, ηναγκαζον δια βιε μεσικην ασκειν, και μελεσι, και ρυθμοις, και χορειαις εχρωντο δεδοκιμασμεναις εν τε ταις ιδιωτικαις ευφροσυναις, καν ταις δημοσιαις θειαις ἑορταις συνηθη μελη τινα νομοθετησαντες, ἁ και νομες προσηγορευον, μηχανην τε τινα ειναι βεβαιοτητος αυτων την ἱερεργιαν ποιησαμενοι· και μενειν δε ακινητα δια της προσηγοριας επευφημισαν: *haec autem a pueris videntes compulerunt eos tota vita ad Musices exercitium: adhaec cantilenis, & rhythmis, & saltationibus utebantur probatis, cum tam in privatis laetitiis, quam publicis Deorum festis consuetos quosdam cantus lege constituissent, quos & Nomos adpellabant, firmitatem ipsis inde machinati, quod in sacris adhiberentur, mansurosque immobiles per adpellationem bene ominabantur*. Exinde patet, cur Noster, cum de Musica παιδευτικη verba fecisset, de Divinitate etiam per Musicam colenda sibi differendum fuisse adstruat; etsi pauca heic contentus sit adnotare, propterea quod & alibi in hoc argumento fuerit versatus, & mox de eodem sit tractaturus: scilicet quia eius ανταγωνιστης Diogenes utrumque de more copulaverat. Propterea etiam, paucis de Musica sacra delibatis, sic ad alia pertransiens concludit *Col. seq. v.* 13: Επει δε αποχρωντως και περι τε δια Μεσικης παιδευεσθαι λελεκται, περι των εγκωμιων κ.τ.λ., *quoniam vero sufficienter de institutione per Musicam disputatum est, de encomiis* &c.

V. 5. και παλιν τινα ρηθησεται) Quod heic pollicetur, *Col. XX, XXI, & XXII* exsequitur; ubi rursus, sectando suum adversarium, de honore, quo Dii per Musicam adfici credebantur: verba facit.

V. 7. το δαιμονιον ε προσδειται τινος τιμης) Verissima quidem sententia, & divinis consonans Scripturae Sanctae testimoniis. Sed Epicureus homo non aliunde, quam ab Epicuri fece hauserat. Epicuri enim dogma fuit (uti habemus in eius epistola Menaeco inscripta apud Laërtium): μηθεν μητε της αφθαρσιας αλλοτριον, μητε της μακαριοτητος ανοικειον αυτῳ (θεῳ) προσαπτε: *nihil Deo vel ab immortalitate alienum, vel a beatitate adscribas*. Beatitatem autem Deorum in inertia, & rerum humanarum incuria Epicureos constituisse, ecquis ignorat?

V. 12. τοις κατα το πατριον παραδεδομενοις) Admittit quidem Noster, quae vulgo credebantur Divinitatis colendae instrumenta, θεοληψεις scilicet, sive ενθεσιασμες, *divinos adflatus*, & patrias ceremonias; sed id contendit, Musicam hisce duobus non necessario esse sociandam, ita ut dici possit per Musicam Deos coli, etsi *per adcidens* saepe ea comitetur: Contra vero alii inde inferebant Musicam suapte natura ad Deos honorandos esse comparatam, quia & qui Divino furore essent perciti, statim ad canendum excitarentur, & veteres, Graeci praesertim, lege sanxissent certas cantilenas, & rhythmos, & choreas in sacris usurpanda, quae proinde νομες dicebant. Hinc Theophrastus (quem adlegat Plutarchus *Sympos. I quaest. 5.*) aiebat tria esse Musices principia *dolorem, voluptatem, enthusiasmum*: Λεγει δε Θεοφραστος μεσικης αρχας τρεις ειναι, λυπην, ἡδονην, ενθεσιασμον, ὡς ἑκαστε τετων παρατρεποντος εκ τε συνηθες, και εγκλινοντος την φωνην: *tria, ait Theophrastus, esse Musicae principia, dolorem, voluptatem, divinum instinctum, quorum unumquodvis vocem a consueto modo aversam ad*

canen-

canendum inclinet. Et mox: μαλιϛα δε ὁ ενθυσιασμος εξιϛησι, και παρατρεπει το τε σωμα, και την φωνην τȣ συνηθȣς και καθεϛηκοτος: *maxime autem divinus instinctus & corpus, & vocem de consueto statu modoque exturbat, atque pervertit*. Quibus adprime consonant, quae habet Aristides *lib. II*: Και μην ȣκ απο μιας ἡμιν αιτιας ἑωρων εις το μελωδειν τρεπομενȣς· αλλα τȣς μεν εν ευθυμιαις ὑφ᾽ ἡδονης· τȣς δε εν αχθηδοσιν ὑπο λυπης· τȣς δε ὑπο θειας ὁρμης και επιπνοιας κατεχομενȣς ὑπο ενθουσιασμȣ: *& certe non ab una causa nos ad modulandum converti viderunt: sed alios in rebus laetis a voluptate: alios in adversis a moerore: alios a divino impetu atque adflatu mentis evocatione defixos*. Et infra varias ait esse aptitudines ad varias melodiae species: αἱ μεν γαρ παιδων δι᾽ ἡδονην, αἱ δε γυναικων κατα πολυ δια λυπην, αἱ δε πρεσβυτων δι᾽ ενθυσιασμον· οἱον δια τας εν ἑορταις επιπνοιας εις το αδειν εξαγονται: *aliae sunt enim puerorum, qui ob voluptatem; aliae mulierum, quae ut plurimum ob moerorem; aliae senum, qui ob divinum furorem, uti ob adflatus in festis ad canendum excitantur*. Et quidem Socrates apud Platonem in Phoedro de μανια, *furore*, verba faciens & eum summopere commendat, & quatuor eius species enumerat, scilicet μαντικην, quae Apollinem, τελεϛικην, quae Bacchum, ποιητικην, quae Musas, & ερωτικην, quae Venerem, & Amorem auctores habent; de tertia vero singillatim sic loquitur: τριτη δε απο Μȣσων κατοχη τε, και μανια λαβȣσα ἁπαλην και αβατον ψυχην εγειρȣσα, και εκβακχευȣσα κατα τε ωδας, και κατα την αλλην ποιησιν: *tertia vero insania & mentis excessio, quae teneram inadcessamque animam susceperit, est a Musis, illamque & excitat & adflat ad cantilenarum, & reliquae poëseos impetum*. Admisso igitur divino huiusmodi furore, qui ad cantum excitaret, nil mirum, si Musicam Diis tantopere gratam ducerent, & festis celebrandis addicerent. Et sane hinc Aristides *l. c.* infert: ταυτα ȣν ὁρωντες ηναγκαζον δια βιȣ μȣσικην ασκειν, και μελεσι, και ρυθμοις, και χορειαις εχρωντο δεδοκιμασμεναις, εν τε ταις ιδιωτικαις ευφροσυναις, καν ταις δημοσιαις θειαις ἑορταις συνηθη μελη τινα νομοθετησαντες, ἁ και νομȣς προσηγορευον: *haec autem videntes compulerunt eos tota vita ad Musicae exercitium: adhaec cantilenis, ac rhythmis, & saltationibus utebantur probatis, cum tam in privatis laetitiis, quam in publicis Deorum festis consuetos quosdam cantus lege constituissent, quos & Nomos adpellabant*.

V. 13. ἑκαϛω των κατα μερος) In αυτογραφω adscriptum fuerat των μȣσικων. Vocem autem μȣσικων errore huc inrepsisse & sensus docet, & puncta, quibus est confixa, dubitare non sinunt. Eccui autem huiusmodi erratum adscribemus? Librario utique non videtur. Vox enim μȣσικων in tota hac columna nullibi comparet; itaque dici nequit oculorum παρωραματι factum esse, ut is dictionem superius, vel inferius positam huc interiecerit. Probabilius igitur erit, si dicamus a dictante, & quidem auctore, errorem profectum, cuius in mente cum perpetuo μȣσικα, & μȣσικοι versarentur, nihil facilius fuit, quum ut sibi inter dictandum, animo aliquantisper abalienato, post articulum των succurreret μȣσικων, eamque vocem effunderet, quam statim in se receptus deleri iusserit.

V. 15. επιτελακται) Extantes elementorum reliquiae detritam vocem sic restituendam indicant. Nec sententia auctoris abludit. Vult enim Musicam, quae patrias ceremonias comitari soleret, nullo divino praecepto inculcari. Et quidem Aristides ipse tam eximius Musicae laudator, eam nonnisi *ornamento esse divinis hymnis & sacris* adfirmat: Θειοι μεν ὑμνοι και τιμαι μȣσικη κοσμȣνται. Ideo non omnibus sacrificiis Musica necessario adiungebatur, uti iam iam docebimus ad *v.* 25. De Musicae autem usu in Sacris vide Casp. Bartholinum in *De Tibiis Veterum cap.* 7.

V. 23. και ȣχ ὑπο) Vide amanuensis nostri imperitiam, sive oscitantiam, qui unam syllabam ȣχ bifariam divisit, literam χ in inferiorem lineam trahens, quasi ad sequens ὑπο pertineret.

V. 25. κατα ενιȣς καιρȣς) Non omnibus profecto sacris Musicam comitem fuisse constat. Ita docet Strabo *lib. X*: Κοινον δε τȣτο και των Ελληνων, και των Βαρβαρων εϛι, το τας ἱεροποιΐας μετ᾽ ανεσεως ἑορταϛικης ποιεισθαι, τας μεν συν ενθυσιασμω, τας δε χωρις· και τας μεν μετα μȣσικης, τας δε μη: *commune hoc Graecis cum Barbaris est, ut sacrificia feriando celebrent, alia cum furore, alia sine; alia cum Musica, alia sine*. Plutarchus item θυσιας commemorat αχορȣς, και αναυλȣς, *sine choro, & tibiis*.

V. 28. τερετιζειν) Procul dubio sic mancam in autographo vocem esse farciendam res ipsa clamat; quemadmodum τα τερετιζομενα iterum legendum videtur *Col. XXIX v.* 21. Dicebantur autem Musici τερετιζειν cum eundem sonum pluries iterarent, sive cum ore canerent (quod proprie μελισμον adpellabant), sive cum organa pulsarent (quod κομπισμον vocabant), ita enim τεττιγας, *cicadas* imitari videbantur. Id diserte docet Manuel Briennius, qui sua omnia

ex antiquis confarcinavit, *lib. III sect.* 4, ubi sic concludit: ὁ δε τερετισμος κοινος του τε μουσικου, και οργανικου· και γαρ όταν τις τῳ μεν στοματι ᾳδῃ, τοις δε δακτυλοις, η τῳ πληκτρῳ τας χορδας κατα το μελος κρουῃ, τοτε τερετιζειν λεγεται. η μαλλον τοτε τις αληθως τερετιζειν λεγεται, επειδαν ου μονον το οξυτερον μερος του μελους, ητοι των νητων τετραχορδον μετ᾽ ῳδης ἁμα και κρουσεως διεξερχοιτο, αλλα το βαρυτερον, ητοι το των ὑπατων· ουτω και γαρ εναργως τερετιζειν οἱ τεττιγες Φαινονται: *teretismus utrique communis est & musico, & organico cantui; cum enim quis ore canit, & digito plectrove chordas secundum cantum pulsat,* τερετιζειν *dicitur; seu potius tum quis dicitur* τερετιζειν, *quando non tantum acutiorem cantus partem, nempe netarum tetrachordum, voce & pulsu prosequitur, sed etiam gravius tetrachordum, hoc est hypaton: sic enim & Cicadae cernuntur manifeste teretismum edere.* Hanc autem tonorum iterationem, cicadaeque imitationem conruptae & lascivientis Musicae vitio vertebant antiquae simplicitatis amatores, utpote quae ad aurium pruritum unice inserviret. Itaque licet τερετισμος proprie sit cantus species (ut videre est etiam apud Pollucem *lib. IV cap.* 16 *tit.* 4), adcipiebatur tamen pro inepto & inconcinno strepitu, eo prorsus modo, quo nos Itali dicimus *cicaleccio*. Atque haec ipsa est Philodemi mens, cum ait suo praesertim tempore Musicam, quae a mercenariis hominibus, & nil nisi cicadarum more strepere callentibus exerceretur, Deorum honori nequaquam posse inservire.

V. 29. τιμης) Cerne in αυτογραφῳ scriptum τειμης, nec ε puncto confixum adparere, secundum ea quae in *Praefatione* §. *XVIII* monuimus.

V. 34, 35. προς γε τα ἱερα παρῃτημενης κ.τ.λ.) Si ita nobiscum legas, sententia constat. Musicam enim a veteri maiestate degenerem sequiori aevo a templis in theatra fuisse inductam veteres ipsi φιλομουσοι saepe queruntur. Sic Plutarchus in *De Musica pag.* 1136: εχρησαντο δ᾽ αυτῃ οἱ παλαιοι κατα την αξιαν, ὡσπερ και τοις αλλοις επιτηδευμασι πασιν· οἱ δε νυν τα σεμνα αυτης παραιτησαμενοι αντι της ανδρωδους εκεινης, και θεσπεσιας, και θεοις φιλης κατεαγυιαν και κωτιλην εις τα θεατρα εισαγουσι· τοιγαρτοι Πλατων εν τῳ τριτῳ της πολιτειας δυσχεραινει τῃ τοιαυτῃ μουσικῃ: *prisci porro ea, ut dignum fuit, usi sunt, ut & reliquis omnibus institutis: nostra aetate, maiestate eius omissa, pro mascula illa & divina confractam, & garrulam in theatra inducunt Musicam; quam Plato III de Republica libro vituperat.* Heic autem παραιτεομαι passive adcipiendum, quod alibi fortasse non occurrit.

V. 37. πολυμνηστων) Ita refingendam duximus vocem satis male habitam. Persuademur enim heic velle Philodemum, Musicam ne spectaculis quidem fuisse necessario adnexam, quandoquidem in eorum celeberrimis antiquitus Musici locum non haberent, sed cursu tantum certaretur; quare mox θεωρειν dictum potius a θειν *currere*, quam a θεος contendit. Quod a vero alienum non esse Plutarchus ipse docet, qui licet in *Convival. V quaest.* 2. Musicae patrocinetur, eamque mature ad sacra certamina venisse contendat; non negat tamen τοις Ολυμπιοις παντα προσθηκη, πλην του δρομου, γεγονεναι, *Olympiis omnia, cursu excepto, additamenti loco adcessisse.* Atqui Olympia procul dubio πολυμνηστατα fuere. Vide etiam Pausaniam in *Olympiacis*.

V. 40. ὡς και του θεωρειν κ.τ.λ.) Unde isthaec lectio fulciatur, quove ea spectent, vide *Col. seq.*, & nostri Commentarii *caput II*.

CO-

ΙΩΝϹΜΑϹΘΑΙ ΗϹΑ ΤΙϹ
ΚΑΙ ΑΠΟΤΟΥϹΕΙΝΤΟϹΤΩΕΕΙΝ
ΚΑΙΤΟΝΘΕΑΤΗΝ ΑΠΟΘΛΕΑ
ΤΡΟ ΟΥΓΑΡΕΗΙΚΟΙΝΩΝΕΙΤΟ
ΘΕΙΟΝΑΥΤΟΙϹΜΑΛΛΟΝΗΤΟΘΕΙΝ
ΚΑΙΤΑΘΕΑΜΑΤΑϹΥΝΑΓΕϹΘΑΙ
ΤΗϹΤΙΜΗϹΕΝΕΚΑΠΑΙ
ΨΘΑΙΤΩΝΘΕΩΝΑΛΛΟΥΤΗΙ
ΜΟΥϹΙΚΗΝΑΚΟΥϹΤΗΝΥΙΧΠΑΡ
ΧΟΥϹΑΝ ΜΑΛΛΟΝΔΑΠΤΟΥ
ΤΑΙϹΟΨΕΙ ΟΡΑΝΚΑΙΤΗΙΔΙΑ
ΝΟΙΑΙΠΡΟϹΗΓΟΡΕΥϹΘΑΙΤΑΥΤΗΙ
ΕΠΕΙΔΕΑΠΟΚΡΩΝΤΩϹΚΑΙΠΕ
ΡΙΤΟΥΔΙΑΜΟΥϹΙΚΗϹΠΑΙΔΕΥΕ
ϹΘΑΙΛΕΛΕΚΤΑΙ ΠΕΡΙΤΩΝΕ
ΚΩΜΙΩΝΑΥΤΑΤΑΥΤΕΙΠΩΜΕΝ
ΟΤΙΚΑΙΥΠΟΤΩΝΠΟΙΗΜΑΤΩΝ
ΕΓΙΝΕΤΟΑΛΛΥΧΥΠΟΤΩΝΚΑΤΑ
ΜΟΥϹΙΚΗΝΤΗΝΝΥΝΕΞΕΤΑΖΟ-
ΜΕΝΗΝ ΚΑΙΥΠΕΚΕΙΝΩΝΕΥ
ΤΕΛΩ ΚΑΙΑΝΟΗΤΩϹΤΟΙϹΕΧ
ΠΑΙΝΥΜΕΘΟΙϹΚΑΙΤΟΥΤ
ΚΑΙΤΩΝΡΗΤΟΡΙΚΩΝΥϹΤ
ΚΑΘΟΛΟΥΤΩΝϹΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
ΚΟΙΝΩΝ ΕϹΔΕΤΟΥϹΙΑΜΟ
ΚΑΙΜΑΓΕΙΡΟΙΚΑΙΔΗΜΙΟ
ΤΟΙΠΑΡΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑ ΚΑΙ
ΤΑΠΟΙΗΜΑΤΕϹΤΙΝϹΥΧΗΜΟ
ϹΙΚΗΤΑΤΗΝΕΙΡΗΜΕΝΗΝΥ
ΠΑΥΤΟΥΠΑΡΕΧΟΜΕΝ ΧΡΕΙΑΝ
ΕΝΤΟΙϹΥΜΕΝΑΙ Ϲ ΚΑΙΒΡΑ
ΧΕΙΑΤΙϹΑΓΑΡΧΙ ΤΟΥΓΕΝΟΥϹ
ΕΓΙΝΕΤΟΚΑΙΠΑΡΑΤΙϹΙΝΑΛΛΟΥ
ΧΑΓΑΘΙΝ ΚΑΙΤΟΥϹΓΑΜΟΥ
ϹΙΝΟΥ ΚΑΙΤΟΙϹΑΛ ΟΙϹ ΕΙ
ΔΗΚΑΙΤΑΜΟϹ ΑΠΛΩϹ ΑΓΑ
ΘΟϹ ΑΝ ΛΕΓΟΙΤΟΝΥΝΔ ΔΝΥ
ϹΧΕΔΟΝΚΑΙΠΑΝΤΑΜ ϹΙΚΑ
ΤΑ ΛΕ ΑΥΜΕΝΩΝΤΩ ΕΠΙϹΑ
ΛΑΜΩΝ ΤΟΥΛΑ ΤΟΠΕΧϹ
ΜΕΝ ΟΥΚ ΝΠϹΑΠΕΔΩΗ ΑΛ
ΚΑΙΛ ΗΝ ΙΕΕΡΩΤΙΚΟΝΠΑ
ΘΟ ΗΤΟ ϹΙΟΝΑΛΛ
Μ Α ΝΟΥ ΑϹΑ
Π Π ΡΗ

C O L. V

P.A. Piaggio d.º Sc. Pie del. — A. Lentari inc.

COLUMNA V.

επωνομασθαι φησει' αν τις, και απο του θειν το θεωρειν, και τον θεατην, και το θεατρον· ου γαρ επικοινωνει το θειον αυτοις μαλλον, η το θειν· και τα θεαματα συναγεσθαι της τιμης ενεκα παραλεληφθαι των θεων, αλλ' ου την μουσικην ακουστικην νυν ὑπαρχουσαν· μαλλον δ' απο του ταις οψεσιν ὁραν, και τῃ διανοιᾳ προσηγορευσθαι ταυτα. Επει δε αποχρωντως και περι του δια μουσικης παιδευεσθαι λελεκται, περι των εγκωμιων αυτα ταυτ' ειπωμεν· ὁτι και ὑπο των ποιηματων εγινετο, αλλ' ουχ ὑπο των κατα μουσικην την νυν εξεταζομενην· και ὑπ' εκεινων ευτελως, και ανοητως τοις επαινουμενοις· και τουτο και των ρητορικων εστι, και καθ' ὁλον των συγγραφεων κοινον. Εις δε τους γαμους και μαγειροι, και δημιουργοι παραλαμβανονται. και τα ποιηματ' εστιν, ουχ ἡ μουσικη τα την ειρημενην ὑπ' αυτου παρεχομενα χρειαν. Εν τοις ὑμεναιοις και βραχεια τις απαρχη του γενους εγινετο, και παρα τισιν, αλλ' ουχ ἁπασιν, και τοις γαμουσιν, ουχι και τοις αλλοις. Ει δη και γαμος απλως αγαθον αν λεγοιτο, νυν δ' ηδη σχεδον και παντα πασι καταλελυμενων των επιθαλαμιων, τα τουλαττον εχομεν, ουκ αν τις απεδωη. Και μην το γε ερωτικον παθος ουκ αφοσιον, αλλα παρανομον . . . .
. . . .

Atqui poſſet aliquis dicere etiam a verbo θειν, *currere*, dictum eſſe θεωρειν, & θεατην, & θεατρον; non enim quid magis commune cum ipſis habet nomen θειον, quam verbum θειν: ad haec *poſſet addere*, nos acceptum referre Diis morem ſpectacula indicendi eorum honoris gratia, non vero praeſentem Muſicam ad aures titillandas comparatam; quin potius a ſpectando cum oculis, tum mente ea fuiſſe dicta *ſpectacula*. ¶ Quoniam vero de inſtitutione per Muſicam etiam ſufficienter dictum eſt, de encomiaſticis cantilenis eadem nunc dicamus; nempe quod encomia per poëmata fiunt, non vero ab his, quantum adnexam habent Muſicam, de qua nunc quaerimus; & quidem ita fiunt, ut nullo pretio, nulloque intellectu ſint laudatis viris: quod vitium & oratoribus, & univerſis ſcriptoribus eſt commune. Ad nuptiales vero celebritates etiam coqui, & cupedinariae mulieres advocantur: atque etiam poëmata ſunt non Muſica, quae commoda ab hoc noſtro recenſita praebent. In hymenaeis enim ab initio nonniſi brevis laudatio generis per ea texebatur, & apud quoſdam, non apud omnes, ſolis autem nubentibus, non etiam reliquis. Et ſane, ſi nuptiae abſolute bonum dici poſſunt, nunc cum fere apud omnes abolita ſint epithalamia, nemo ſane ea, quibus nos deſtituimur, illis reſtituere ſataget. Atque etiam amoris paſſio minime ſancta, ſed legum violatrix . . . .

CAP. III. An Muſica aliquid conferat encomiis, hymenaeis, epithalamiis, threnis?

V. 1. *επωνομασται*) Quid sibi heic velit Noster, a Plutarcho plane discimus in *De Musica pag.* 1140., ubi ait: *Επι μεν τοι των αρχαιοτερων ουδε ειδεναι φασι τους Ελληνας την θεατρικην μουσαν· ὁλην δε αυτης την επιστημην προς τε θεων τιμην, και την των νεων παιδευσιν παραλαμβανεσθαι, μηδε το παραπαν ηδη θεατρου παρα τοις ανδρασιν εκεινοις κατασκευασμενου, αλλα ετι της μουσικης εν τοις ἱεροις αναστρεφομενης, εν οἱς τιμην του θειου δια ταυτης εποιουντο, και των αγαθων ανδρων επαινους· εικος δε ειναι, ὁτι το θεατρον ὑστερον, και το θεωρειν πολυ προτερον απο του Θεου την προσηγοριαν ελαβεν: at enim apud antiquos Graecos ne notam quidem aiunt Musicam, quae theatris inserviret: totam scientiam illam Deorum venerationi, adolescentumque institutioni impensam fuisse, quod tum, nondum theatro ullo apud eos homines aedificato, Musica adhuc in templis versaretur, Deorum venerationi, & laudibus bonorum virorum inserviens: & verisimile esse THEATRI vocem, ac multo antiquiorem* ΘΕΩΡΕΙΝ (quod est *spectare*) *a* ΘΕΩΙ *fuisse deductas*. Cum autem Plutarchus ait: *εικος ειναι*, *verisimile esse*, satis indicat hanc opinionem non esse suam, sed vulgo fuisse receptam. Hoc idem igitur argumentum multo ante protulerat Diogenes Stoicus, idemque *Theatri ετυμον* adstruxerat: hoc ut refutaret Noster, in extrema Col. praecedenti, ubi detrita est, retulerat; cui nunc ita respondet, inanem huiusmodi argumenti vim ab *ετυμῳ* petitam eludens.

V. 10. *μαλλον δ' απο του ταις οψεσιν ὁρᾳν*) Locus admodum obscurus, qui diu nos torsit; sensum tamen eo, uti adcepimus, inclinare nemo fortasse ambiget. Philodemi enim mens videtur, ipsum verbum *θεαειν*, unde *θεαματα*, de quibus est sermo, nihil aliud esse, quam *ὁρᾳν ταις οψεσι, και τῃ διανοιᾳ*, h. e. *spectare cum oculis, tum mente*, quod quidem verissimum est per Grammaticos.

V. 12. *ταυτα*) Scripserat librarius, uti vides, *ταυτῃ*, mox correxit *ταυτα*, quod bene habet: refertur enim ad *θεαματα*, non ad vicinum *τῃ διανοιᾳ*, quod caussa erroris fuisse patet. Cui autem potissimum *σφαλμα* illud adscribemus? Dictanti utique, cui de integra orationis sententia constabat, vicinum substantivum minime fraudem facere poterat. Librarium ergo dicemus peccasse. Sed oculis, dum ab exemplari exscriberet, an auribus dictata excipiens peccavit? Hoc alterum potius duxerim. Non enim tantum *α* in *η* permutavit, quod *παροραματι* tribuerem; sed iota etiam consulto adpinxit; siquidem auscultans *ταυτῃ* pro *ταυτα*, statim opinatus est ad vicinum substantivum *διανοιᾳ* fore referendum, ideoque *το* iota adscribendum.

V. 13. *επει δε αποχρωντως*) Vide quae adnotavimus ad *Col. IV v.* 2.

V. 15. *περι των εγκωμιων*) Encomia ad *παιδευσιν* aliquo pacto pertinebant, nam canendis fortium virorum laudibus, animi auditorum ad virtutem adcendebantur. Sic Plutarchus *De Musica pag.* 1140, cum scripsisset Musicam antiquitus *ὁλην προς τε θεων τιμην, και την των νεων παιδευσιν παλαμβανεσθαι*, *universam Deorum honori, & puerorum institutioni impensam fuisse*, mox caussam adsignat: *μηδε το παραπαν ηδη θεατρον παρα τοις ανδρασιν εκεινοις κατεσκευασμενου, αλλ' ετι της μουσικης εν τοις ἱεροις αναστρεφομενης, εν οἱς τιμην τε του θειου δια ταυτης εποιουντο, και των αγαθων ανδρων επαινους*: *nondum enim theatrum ullum apud eos homines aedificatum erat, sed Musica adhuc in templis versabatur, in quibus ea ad Deorum honorem, & ad bonorum laudes concinendas utebantur*. Hinc patet, cur ad ea Noster, vel potius eius *ανταγωνιστης* gradum fecerit. Ceterum Diogenis tractatum digestum esse patet secundum eam partitionem, quam *περι μελικης ποιησεως* indicat Proclus in sua *Chrestomathia* institutam vulgo fuisse; sic enim scribit apud Photium in *Biblioth. pag.* 983: *περι δε μελικης ποιησεως φασιν, ὡς πολυμερεστατη τε, και δια ψοφους* (haec vox nihili heic est, propterea nullo negotio restitue *σκοπους*) *εχει τομας· ἁ μεν γαρ αυτης μεμερισθαι θεοις, ἁδε ανθρωποις, ἁδε εις τας προσπιπτουσας περιστασεις. Και ὡς θεους μεν αναφερεσθαι ὑμνους, προσωδιον, παιανα, διθυραμβον, νομον, αδωνιδα, ιοβακχον, ὑπορχηματα· εις δε ανθρωπους εγκωμια, επινικιοι, σκολια, ερωτικα, επιθαλαμια, ὑμεναιους, σιλλους, θρηνους, επικηδεια· εις θεους δε, και ανθρωπους παρθενια, δαφνηφορικα, οσχοφορικα, ευκτικα· ταυτα γαρ εις θεους γραφωμενα, και ανθρωπων περιειληφεν επαινους· τα δε εις προσπιπτουσας περιστασεις ουκ εστι μεν ειδη της μελικης, ὑπ' αυτων δε των ποιητων επικεχειρηται· τουτων δ' εστι πραγματικα, εμπορικα, αποστολικα, γνωμολογικα, γεωργικα, επισταλτικα*, quae sic interpretamur: *Melicam poësim aiunt multiformem, & secundum varia obiecta dividi. Partem enim eius ad Deos spectare, partem aliam ad homines; partem denique ad varios vitae humanae casus. Et quidem Diis referuntur hymni, prosodium, paean, dithyrambus, nomus, adonis, iobacchus, hyporchemata: hominibus vero encomia, epinicii, scolia, erotica, epithalamia,*

mia, hymenaei, silli, threni, epicedia: Diis autem simul & hominibus parthenia, daphnephorica, oschophorica, euctica; haec enim, etsi in Deorum laudem scribantur, hominum etiam laudes complectuntur. Quae vero ad hominum casus pertinent, non sunt re vera melicae poësis species, iidem tamen poëtae ipsis operam dedere: ex horum numero sunt pragmatica, emporica, apostolica, gnomologica, georgica, epistaltica. Et quidem Pindarum in omnibus fere speciebus, quae ad μελικην ποιησιν proprie pertinerent, se exercuisse scribit Suidas. Ille enim praeter Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quae hodie exstant, cecinit προσοδια, παρθενια, ενθρονισμους, βακχικα, δαφνηφορικα, παιανας, ὑπορχηματα, ὑμνους, διθυραμβους, σκολια, εγκωμια, θρηνους.

V. 25. εις δε τους γαμους) Cum de εγκωμιοις verba fecerit, ad ὑμεναιους, & επιθαλαμια, mox ad ερωτικα, & θρηνους pertransit; propterea quod haec sub eodem genere censerentur, h. e. inter ea, quae *ad homines* pertinerent, secundum adlatam Procli divisionem: εις δε ανθρωπους εγκωμια, επινικιοι, σκολια, ερωτικα, επιθαλαμια, ὑμεναιους, σιλλους, θρηνους, επικηδεια. Aristides autem generi των ερωτικων tum εγκωμια, tum επιθαλαμια adsignat *lib. I pag.* 30: ερωτικοι τε καλουνται τινες (τροποι), ὡν ιδιοι επιθαλαμιοι, και κωμικοι, και εγκωμιαστικοι: *amatorii quidam modi vocantur, ad quos pertinent Nuptiales, Comici, & Encomiastici.*

V. 26. μαγειροι) Profecto Coqui una cum Musicis magnam in nuptialibus solemnitatibus partem habebant. Plaut. *Aul. Act. 2 Sc. 6: hos ut adcipias Coquos, Tibicinamque, obsoniumque in nuptias.* Ne tamen suspiceris unius inrisionis gratia Nostrum dixisse, aeque ac Musicos, Coquos ad nuptias vocari, vide quae Athenaeus habet de Coquorum apud veteres dignitate *lib. XIV*, inter quae: ουδεν ουν παραδοξον, ει και θυτικης ησαν εμπειροι οἱ παλαιτεροι μαγειροι· προΐσταντο γουν και γαμων, και θυσιων: *itaque nihil absonum & sacrificiorum olim peritos fuisse Coquos, qui & nuptiis praeficerentur, & sacris.*

Ibid. δημιουργοι) Quamvis hoc nomine γενικως quilibet opifices, qui publice artem profiterentur, venerint, & Plato etiam instrumentorum, modorumque Musicorum artifices δημιουργους dixerit; heic tamen peculiari adceptione ea vox sumenda est, ut opportune docet Hesychius: λεγεται και γυνη δημιουργος, ἡ εν τοις γαμοις πεμματα πεσσει: *dicitur mulier, quae in nuptiarum solemnibus bellaria, & placentas adparat.* Fuisse autem re vera antiquitus δημιουργους, quibus id oneris incumberet, docuerat iam pridem Athen. *lib. IV*, nisi quod viros, non mulieres, uti nunc legitur, habet: τους δε τα πεμματα, προσετι τε τας πλακουντας ποιουντας οἱ προτερον δημιουργους εκαλουν: *eos, qui bellaria & placentas conficiunt, maiores* δημιουργους *adpellarunt.* Sed mendum huc inrepsisse Casaub. agnovit, quare legendum τας ποιουσας iure pronunciat; veterum enim Poëtarum loca, quae ibidem Athen. citat, omnia femininum articulum δημιουργῳ adponunt. Sic Maenander: ἡ δημιουργος δ' αντιπαρατεταγμενη: *quae dicitur* δημιουργος (*Coquo*) *in officio respondens*; & Antiphanes: δημιουργοι μελιτος αιτουσαι σκαφας: *quae sibi dari mellis scaphas petunt.* Cum igitur heic de nuptiarum adparatu verba faciat Noster, planum est, eum hanc vocem non de quolibet artifice adcepisse, sed de iis, qui ad nuptiale convivium adhiberentur simul cum Coquis; quandoquidem horum, non secus ac apud nos, bellaria conficiendi munus non erat: ὁτι (ait ibidem Athen.) εκεχωριστο τα της ὑπουργιας, πεμματων μεν προνοουσων των δημιουργων, ὀψαρτυτικης δε των μαγειρων: *quoniam discreta fuerant munera, & quidem* δημιουργοι *bellaria procurabant, coqui autem obsoniorum praeparationem.*

V. 31. ὑμεναιοις) Quid Hymenaei ab Epithalamiis, quae infra *v.* 39 nominat, differant, docet Dionysius Halicarnasseus in libro, quem inscripsit τεχνη, in quo distincte tradit prius *Methodum* των γαμηλιων, *Orationum Nuptialium*, deinde των επιθαλαμιων, *Epithalamiorum.* Sub nomine autem γαμηλιων intellexit ὑμεναιους, ut ipsemet explicat *in Methodo Epithalamiorum*, eorumque ab his differentiam sic designat: Προ δε του περι της γενεσεως λογου ... ὁ επι τῳ θαλαμῳ λεγομενος λογος ἑπομενος δε τοι μαλιστα και ακολουθος ειη, τοις αμικτοις των λογων σχεδον, εἱς και ὁ αυτος ων τῳ γαμικῳ, πλην τῳ χρονῳ διαφερων, επι τετελεσμενοις τοις γαμοις λεγομενος ουτος· ὁς μην τοις γε αλλοις απᾳδων του προειρημενου, και ὡσπερ αντι ὑμεναιων επᾳδομενος τοις γαμοις εστιν: *Ante sermonem de Genethliacis consequens maxime erat, ut sermonem instituerem de oratione, quae apud thalamum recitatur, cum non essent hi sermones separandi; unum enim idemque est epithalamium cum oratione nuptiali, excepto quod tempore differt; quippe recitatur hoc perfectis nuptiis, in reliquis vero praedictae orationi respondere videtur, & post nuptias veluti hymenaeorum loco canitur.* Eadem fere Proclus in *Chrestom.* apud Phot. *p.* 987, ubi sic habet: Επιθαλαμια τοις αρτι θαλαμευομενοις ἁμα οἱ ἠϊθεοι και αἱ παρθενοι επι των θαλαμων ηδον. Υμεναιον δε εν γαμοις ᾳδεσθαι φασι κατα ποθον και ζητησιν Υμεναιου του Τερψιχορας, ὁν φασι γημαντα αφανη γενεσθαι· οἱ δε κατα τιμην του Αττικου Υμεναιου· τουτον γαρ φασι διωξαντα αφελεσθαι κορας Αττικας ληστων. Εγω δε οιμαι βιου τινος ευτυχους προαναφωνησιν ὑπαρχειν και συνευχεσθαι τοις συνουσι προς γαμου κοινωνιαν μετα φιλοστοργιας αιολικη παραπλεκοντα την ευχην

διαλεκτῳ, οἷον ὑμεναιειν, και ὁμονοειν τȣτοις αει ὁμοσε μενοντας. *Epithalamia novis nuptis thalamum iam ingreſſis iuvenes ſimul & virgines thoro adſtantes adcinebant. Hymenaeum vero in nuptialibus celebritatibus decantari aiunt propter deſiderium inveſtigationemque Hymenaei Terpſicorae filii; quem ducta uxore evanuiſſe aiunt; alii vero in honorem Attici Hymenaei, quem latrones perſequutum raptas virgines Atticas liberaſſe memorant. Ego vero felicis vitae adclamationem eſſe puto, praeſentibuſque fidam matrimonii ſocietatem cum mutuo amore comprecari, Aeolica votum dialecto attexendo, quaſi* ὑμεναιειν, *&* ὁμονοειν, i. e. *una habitare, & eadem concorditer viventes ſentire.* Huiuſmodi autem felicitatis concordiaeque adprecationem diſerte inculcat Dionyſius in cit. *Meth. Epithal.*: επι δε τοις επαινοις, και τοις εγκωμιοις και προτροπη τις εςω τοις γαμουσι προς το σπȣδαζειν περι αλληλȣς, και ὁμονοειν ὁτι μαλιςα: *poſt laudes vero & encomia cohortatio quaedam nubentibus fiat, ut mutuo ſe invicem ſtudio proſequantur, & concordi in primis ſint animo.* Atque haec fortaſſe erat horum carminum utilitas, quam Stoicus praedicaverat, & quam non inepte Noſter Poëſi potius, quam Muſicae tribuendam reſpondet. Ceterum fere nunquam in honeſtioribus nuptiis Muſicam & Hymenaeum defuiſſe a veteribus diſcimus. Sic apud Ter. *Adelph. Act.V, Sc.* 7: AESCH. *Verum hoc mihi morae eſt Tibicina, & Hymenaeum qui cantent.* Cui reſpondet DEMEA: *Miſſa haec face Hymenaeum, turbas, lampadas, tibicinas.* Procul dubio Plutarchi aevo Hymenaei adhuc in uſu erant. Is enim inter *Rom. Quaeſt.* eam quoque inſtituit: Δια τι ὁ πολυθρυλλητος ᾳδεται ταλασσιος εν τοις γαμοις; *cur in nuptiis canitur omnium ſermone notus Talaſſius?* Et poſt multum concludit hunc apud Romanos cantari conſueviſſe, ὡσπερ Ελληνες τον ὑμεναιον, ut *Graeci hymenaeum.* Conſule Barth. *cap.XII de Tibia in Nuptiis.* Non ita tamen frequens eſt mentio de Epithalamiis, profecto quia, ut Noſter inferius ait, abolita iam fuerant; nempe quod fortaſſe moleſtum erat nuptis pueros puellaſque ad thalamum uſque canentes introducere. Quod verum eſſe, etiam ex adlato Procli teſtimonio confici poteſt. Satis enim is aperte de Epithalamiis, utpote antiquatis loquitur, cum ait ᾐδον, *canebant*; contra de Hymenaeis loquens praeſenti tempore utitur. Quod cum Scottum Photii interpretem lateret, is idem Hymenaeorum, & Epithalamiorum fatum putans, credidit Proclo gratificatum iri, ſi ᾳδεσθαι φασι etiam praeterito tempore efferret, ut ſuperiori ᾐδον reſponderet, & propterea vertit *decantatum ferunt*, quaſi Procli aevo etiam hymenaei eſſent aboliti; quod contra Scriptoris mentem eſt.

V.32. απαρχη τȣ γενȣς) In mendo fortaſſe hic textus cubat, & vocula inter ſcribendum excidit. Legendum ergo ſuſpicamur: απ' αρχης τȣ γενȣς αινος, αινεσις, vel tale quid, h.e. *brevis ab initio generis laudatio fuit*; aut επ' αρχῃ, *in initio* ſcilicet hymenaeorum. Diſcimus enim a Dion. in *Meth. Nuptial.*, huiuſmodi laudationes fieri ſolitas εν αρχῃ, *in initio*, cum nubentes eſſent nobiles & glorioſi, contra vero cum minus generoſi eſſent, *in fine*: δει ... και τȣτων επαινȣς λεγειν· ποτε μεν ȣν εν αρχῃ χρηστεον τῳ τυπῳ τȣτῳ, ποτε δε και επι τελει· εαν μεν γυν πανυ εν δοξᾳ ῃ, εν αρχῃ, εαν δε ἡττονα, ὑποβαλλοντα και ὑπο πασι λεγοντα. Ὁ δε επαινος ἁπερ εν τοις εγκωμιοις ἑξει, και τοποι οἱ αυτοι, ὁ απο της πατριδος, ὁ απο τȣ γενȣς, ὁ απο της Φυσεως κ.τ.λ: *opus eſt etiam ipſorum laudes texere. Aliquando igitur hac dicendi forma in principio, aliquando in fine utendum eſt. Si enim perſonae fuerint gloria admodum celebres, in principio; ſin minus inſignes, haec erunt ſubdenda, & ultimo loco recenſenda. Laus autem talis erit, qualem in encomiis diximus, & loci iidem, h.e. a patria, a genere, a natura &c.* Si tamen mavis lectionem retinere, ab hac ſententia ſane non multum abludet. Tantumdem enim valet: *breve generis exordium fuit*, ac *brevis genealogia texebatur.*

V. 35, 36. ει δη και γαμος) Hoc ut plane intelligas, meminiſſe oportet Epicuri dogma, quod eſt apud Laërtium *lib. X cap.* 119: *ſapienti non eſſe nubendum, nec filiis dandam operam*, μηδε γαμησειν, μηδε τεκνοποιησειν, ut optime legit Iſaacus Caſaubonus: quam lectionem utroque pollice probat Menagius in hunc locum, atque confirmat auctoritate Epicteti apud Arrianum *lib.III, cap.*7, & *I*, 23; tum Theodoreti *ſerm.XII*; & Clementis Alexandrini *lib.II Stromaton*, qui omnes Epicureis hanc doctrinam nuptiis iniurioſam exprobrant. Nulli igitur dubium, quin Epicurus nuptias abſolute bonas negaverit, & propterea ſapienti abſtinendum illis eſſe pronunciaverit. Hinc plane intelligis, quid ſibi velint Epicurei noſtri verba: ει δη και γαμος απλως αγαθον αν λεγοιτο, h.e. *etiamſi dici poſſet nuptias per ſe & ſimpliciter bonum eſſe, quod utique non eſt concedendum, tamen Muſica minime extollenda, quod nuptiis in concinendis epithalamiis olim inſervierit, ſiquidem ea nunc ſunt omnino antiquata.*

V. 38, 39. καταλελυμενων των επιθαλαμιων) De cauſa, cur deſerta eſſent epithalamia, vide, quae adnotavimus ad *v.* 31. Antiquatis tamen iis, nomen exoletum non eſt, quin imo omnia γαμηλια carmina, Epithalamia vocari vulgo coeperunt. Hinc Catulli *carmen nuptiale*, quod proprie *hymenaeus* eſt, *epithalamium* fuit vocitatum, de quo conqueritur Muretus.

V.43.) ουκ αφοσιον) Quo haec ſpectent, vide adnotata ad *Col. XII*, *v.* 10.

CO-

ΑΙΔΕΚΑΙΥΠΟΤΟΥΤΟΥΤΑΡΑ
ΩΔΕΣΥΠΑΙ ΕΙΝ ΟΤΘΑΠΝΕ
Θ ΑΙΦΗΣΙΔΙΑΜΟΥΣΙΚΗΣΣΥΝ
ΕΛΕΙΤΑΛΛΥΠΟΤΩΝΠΟΙΗΜΑ
ΩΝΟΥΤΕΒΟΗΘΕΙΤΑΙΔΙΑ
ΟΥΣΙΚΗΣΚΑΙΠΟΗΤΙΚΗΣΕΡΩΣ
ΑΛΥΠΟΤΩΝΠΛΕΙΣΤΩΝ ΑΙ
ΟΙΣΠΛΕΙΣΤΟΣΕΚΚΑΕΤΑΙΚΑ
ΑΓΙΝΕΣΟΑΙΔΕΝΤΟΙΣΕΡΩΤΙΥ Υ
ΟΙΣΥΠΟΤΟΥΤΟΥΛΕΓΟΜΕΝΑ
ΠΑΡΙΣΤΗΣΙΝΕΚΑΤΕΡΟΝΕΦΙΣΤΑ
ΕΝΟΥΔΕΔ Ο ΑΙΠΑΝΤΑ
ΤΑΣΙ ΚΑΙΤΟΥΣΣ ΝΟΥΣΜΕΝ
ΤΟΙΠΟΙ ΜΑΤΕΙΝΑΙΣΥΜΒΕ
ΗΚΕΚΑΙΤΟΙΣΟΛΣΙΣΟΥ ΕΝΙ
ΑΤΡΕΥΕΙΝΤΗΣΛΥΠΗΣΑΛΛΕ
ΝΙΟΤΕΚΑΙΕΠΙΣΧΕΙ ΤΑΠΟΛ
ΑΔΕΕΠΙΤΕΙΝΕΙΝ ΚΑΙΔΗΧ
ΙΡΟΣΤΟΥΤΟΤΩΝ ΡΑΦΟΝ
ΩΝΑΛ ΛΩΜΕΝΩΝΕΥ
ΑΝΔΕΚΑΙΕΥΣΥΗΜΟΣΥ
ΝΙ ΙΙΕΚ Ο ΜΗΠΛ Α
ΟΛΟΥΣ ΙΝΑ ΑΤ ΝΑΙ
ΤΙΟΝΕΙΣΥΠΕΡΓ ΝΕΚ
ΚΑ ΙΟΥΜΕΝΩΝ ΥΣΙΚΗΣ
ΕΟΥΔΕΠΙΔΕΧ ΝΗΣΑΛ
ΑΜΗΝΙΚΑΝΑΙ ΙΕΡΙΤΗ
ΡΟΣΤΟ ΣΠΟΛΕ ΥΝΕΡ
ΙΑΣΠ ΟΙ ΓΡΑΠΤΑ
ΔΕΚΑΙΛΑΛΗΘΗΣΕ ΙΠΡΟΣ
Λ ΛΣΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦ Σ ΤΟ
ΕΤΩΝΑΘΛΗΜΑ ΩΝΓΕΝ
ΟΣΟΥΘΥΠΟΠΑΓ ΩΝΕΠΑ
ΙΑΙΚΟΙΝ Ν ΗΜΕΙΣ
ΖΗ ΟΥΜΕΝΕΥ ΧΡΗΣΤΙΑΝ
ΙΚΑΘΕΚΑΣΤΟΝ ΟΥΤΑΓΑ
ΝΕΧ ΤΙΤΙΤΟ ΣΟΛΟΙΣΟΥ
ΥΝΕΙ ΤΕΙΤΑΙΠΡΟΣΤ ΣΣΑΛ
ΥΣ ΔΕΜΗΓΟΥΜΑ
ΕΡΩΝΕΜ ΕΙΡΙ
Κ ΑΙΠΑΝΤ ΑΤΕΙΝ ΩΝ
ΑΝΑΙΣΧΥΔ ΕΚΛ
ΤΟΥΤΩΝ
ΙΣΤΑΙ

C O L. V I.

G. B. Malesci del. | Bart. Oratij inc.

COLUMNA VI.

και δη και ὑπο τουτου ταραχωδες ὑπαρχειν. Ουθ' ἁ γινεσθαι Φησι, δια μουσικης συντελειτ', αλλ' ὑπο των ποιηματων, ουτε βοηθειται δια μουσικης, και ποητικης ερως, αλλ' ὑπο των πλειστων, και τοις πλειστοις εκκαιεται· και τα γινεσθαι δ' εν τοις ερωτικοις ὑπο τουτου λεγομενα, παριστησιν ἑκατερον, εφισταμενȣ δε δη θεου, και πανταπασι. Και τους θρηνους μεν τοι ποιηματ' ειναι συμβεβηκε, και τοις ὁλοις ουδεν ιατρευειν της λυπης, αλλ' ενιοτε και επισχειν, τα πολλα δε επιτεινειν, και δη προς τουτο των γραφοντων αμιλλωμενων· ευταξιαν δε, και ευσχημοσυνην εκ τουτων μη παρακολουθειν, αλλα τουναντιον εις ὑπερπαθειαν εκκαλουμενων, μουσικης δε ουδ' επιδεχομενης. Αλλα μην ἱκανα και περι της προς τους πολεμους συνεργιας προγεγραπται, ταχα δε και λαληθησεται προς αλλους Φιλοσοφους. Το δε των αθληματων γενος ουθ' ὑπο παντων επαναιρειται (κοινην δ' ἡμεις επιζητουμεν ευχρηστιαν, ου καθ' ἑκαστον), ουτ' αγαθον εχει τι τοις ὁλοις, ουδε συνεργειται προς τους αλλους· κ' ουδεν ηγουμαι την ανελευθερων εμπειριαν, και πανυ ταπεινων, και αναισχυντων, ὡστ' ενεκα μεν τȣτων . . . .

. . . .

quin imo propterea turbulentum esse. Neque quos dicit Musicae effectus, ab ea perficiuntur, sed potius a poëmatis: neque Musica simul, & Poësi adiuvatur amor, sed pluribus rebus, & multimode adcenditur: & ea, quae in re venerea hic vocat effectus, causa sunt utriusque, *nempe Musices & Poëseos*, interveniente quidem Deo, sed ut in omnibus reliquis rebus. Enimvero epicedia poëmata esse constat, atque ea nihil omnino mederi tristitiae, sed quandoque eam cohibere, ut plurimum autem intendere (& quidem ad id certatim contendentibus scriptoribus); modestiam vero animique decentiam ex illis non sequi, cum ea contra in passionis excessum *animos* evocent, nullam in eo partem suscipiente Musica. Jam vero de eo, quod Musica bellicam virtutem adiuvet, satis multa superius dicta sunt, & fortasse infra dicentur adversus alios Philosophos.

CAP. IV. De Musica, quae ludicris certaminibus inserviret, quid sentiendum.

¶ Cantionum vero genus, quod ad certamina pertinet, neque ab omnibus commendatur (nos vero communem non singulorum bonitatem inquirimus); neque bonum aliquod hominum universitati adfert, nec ceteris, *qui illud recipiunt*, suffragatur. Ego vero nihili duco illiberalium hominum, & admodum abiectorum, & effrontium artem, ut istorum gratia . . . .

V. 1. και δη και) pro δε restituendum δη Grammatici non abnuent.

V. 6. ποητικης) Sic retinendam huiusce vocis scriptionem, ut in ms. visitur, censemus; nec enim errore το ι excidisse remur, ut propterea conrigendum sit ποιητικης. Cum enim saepe recurrat ποητης, ποημα, ποησειν, & vix semel *Col.XIX v.*30 emendationis gratia superius adpictum ι intueamur; dicendum est illud potuisse pro lubitu omitti, vel retineri. Sic etiam sub aenea προτομη, quae in eodem Regio Herculanensi Museo asservatur, legimus epigraphen: ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ ΑΡΧΙΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΕΠΟΗΣΕ. Et quidem non aliunde fieri potuit, ut Latini reiecta diphthongo scriberent *Poëta*, *Poësis*, *Poëma*, contra quam factum constanter cernimus in aliis vocibus, ubi οι in *oe* transtulerunt.

V. 10. ὑπο τυτυ λεγομενα) Quae a suo Antagonista in more evenire dicta fuerint, quis noverit? Sed procul dubio ea respicere debebant illum των παθων tumultum, quem animis amor ingerit, non secus ac de eo differit Plutarchus *lib. I Convival. quaest.* 5: ει βουλοιο καθοραν ὑπ' αυγας διαπτυξας τον Ερωτα, και καταμανθανειν, ουκ αν αλλο παθος ευροις ουτε λυπας δριμυτερας εχον, ουτε σφοδροτερας περιχαρειας, ουτε μειζονας εκστασεις, και παραφροσυνας: *si explicatum in aperto amorem intueri velis, ac pernoscere, invenies nullam aliam animi perturbationem vel dolores adferre acriores, vel gaudia vehementiora, vel maiores furores, mentisque abalienationes.*

Ibid. εφισταμενου δε δη θεου) Scripserat fortasse Diogenes amorem Musica, & Poësi adiuvari, sed non sine Dei praesidis adflatu, non secus, ac Plutarchus *in Amatorio*: ουτε αθειαστος ὁ των ερωντων ενθουσιασμος εστι, ουτε αλλον εχει θεον επιστατην και ἡνιοχον, η τουτον, ᾧ νυν ἑορταζομεν και θυομεν: *enthusiasmus amantium, neque divino adflatu caret, neque alium habet Deum praesidem & aurigam, quam eum, cui nunc rem sacram facimus, diemque festum celebramus.* Contra Musicam potius, & Poësin amore excitari praesumit Philodemus. Divinam autem opem negare non audet, sed eam hac in re, ut in omnibus reliquis rebus agnoscit: verbo certe tenus, ut sollemne fuit Epicureis, teste Plutarcho *in Colotem*. Amorem enim θεοπεμπτον, *divinitus immissum* esse negaverat Epicurus apud Laërt. *lib. X sect.* 118. Sed de hoc consule, quae infra adnotabimus ad *Col. XIII v.* 10., ubi susius hanc de Amore per Musicam adiuvando quaestionem pertractat Noster.

V. 11. παριστησιν ἑκατερον) Quod heic opinatur Noster, scilicet non amorem Musica adiuvari, sed potius ea, quae in amore concurrunt Musicam & Poësim excitare, non novum est. Siquidem vulgatum erat apud veteres: μουσικην δ' αρα Ερως διδασκει, καν αμουσος η το πριν: *Musicam quidem Amor docet, licet fueris rudis.* In cuius dicterii interpretatione versatur tota *Qu.V Plutarchi lib.I Convival.* atque illud tandem concluditur, exinde id evenire, vel quia τῳ μεθυειν το εραν ὁμοιον εστι· ποιει γαρ θερμους και ἱλαρους και διακεχυμενους· γινομενοι δε τοιουτοι προς τας επῳδους, και συμμετρους μαλιστα φωνας εκφερονται: *ebrietati similis est Amor; facit enim calidos, & hilares, & dissolutos: & qui tales sunt redditi ad cantillandum, & ad voces mensura contentas maxime efferuntur*; vel quia περιεχων ὁ Ερως εν ἁυτῳ και συνειληφως λυπην, ἡδονην, ενθουσιασμον, τα τε αλλα φιλοπονος εστι και λαλος, εις τε ποιησιν μελων και μετρων, ὡς ουδεν αλλο παθος, επιφορος, και καταντης: *cum in se Amor omnia Musicae principia, dolorem videlicet, voluptatem, & enthusiasmum, complectatur, tum alias industrius, & garrulus est etiam ad condendas cantilenas, & versus prae ullo alio animi motu impellens, & proclivis.*

V. 13. θρηνους) Threni pro quovis lugubri cantu sumuntur, *nullo tempore circumscripti*: horum autem species erant επικηδεια, h. e. ea carmina, *quae iacente adhuc cadavere pro funere recitabantur*, uti Proclus *in Chrestom. apud Photium*: Διαφερει του επικηδειου ὁ θρηνος, ὁτι το μεν επικηδειον παρ' αυτο το κηδος ετι του σωματος κειμενου λεγεται, ὁ δε θρηνος ου περιγραφεται χρονῳ. Ceterum quantus Musicae in funeribus fuerit apud veteres nationes (ne exceptis quidem Hebraeis, ut ex *Matth. c.* 9) usus, innumera testantur cum Graecorum, tum Latinorum loca, quae collecta habes apud *Barthol. de Tibiis Veterum lib. II. cap.* 15.

V. 18. επιτεινειν) Non negabant adversarii huiusmodi cantus lugubres principio animum plus aequo commovere, sed paullatim postea dolorem lenire putabant. Sic Plutarchus *lib. III. Convival. quaest.* 8: ὡσπερ ἡ θρηνῳδια και επικηδειος αυλος εν αρχῃ παθος κινει, και δακρυον εκβαλλει, προαγον δε την ψυχην εις οικτον, ουτω κατα μικρον εξαιρει, και αναλισκει το λυπητικον: *sicut lugubris cantilena, & tibia funebris initio animum commovet, lacrymasque extrudit, animo autem ad miserationem inducto, paullatim deinde abolet dolorem.*

V. 20. αμιλλωμενων) Ni sic restituas, minime constabit sententia. Scriptores enim re

vera

vera id ſibi proponunt in hiſce poëmatiis elucubrandis, ut dolorem, & miſericordiam magis excitent, in eoque ingenii quiſque ſui gloriam locat. Quomodo autem ita adflictos animos mulcere valeant, loco nuper citato indicat Plutarchus.

V. 26. Αλλα μην) Eccur de Muſica in bellis ei diſputandum fuiſſe dicit hoc loco, niſi iam de ea diſſeruiſſet, & mox iterum retractanda foret ea quaeſtio? Nempe quia adverſarius ſecundum Procli partitionem de ea hoc ipſo loco diſputaverat. Secundum Procli, inquam, partitionem; quia bellicae profecto cantiones in ea recenſendae ſunt claſſe, quae *ad homines modo* pertinet. Quod ſi Proclus de iis ſilet, id in cauſa eſt, quod is de μελικη poëſi verba facit, non de nuda Muſica; in bellis autem ut plurimum uſurpabantur, non ſecus ac hodie, αλογα μελη, h. e. cantus tibiarum, aliorumque inſtrumentorum ſine carminibus.

V. 28. προς τυς πολεμυς συνεργειας) Quantam vim Muſicae veteres tribuerent ad inflammandos militum animos, quis ignorat? Ariſtides *lib. II:* πολεμοι, και οδων πορειαι δια μυσικης εγειρονται τε, και καθιςανται: *bella & profectiones per Muſicam excitantur, & conficiuntur.* Huiuſmodi harmonia dicebatur πολεμικη, vel ενοπλιος, de qua vide Platonem diſſerentem *lib. III de Republ.* Vide etiam apud Bartholinum *lib. II cap. 5 de Tibia in Bello*, quam vulgaris antiquitus eſſet Muſicae uſus in bellis.

V. 31. προς αλλυς Φιλοσοφυς) Hinc diſcimus non in unum Stoicum Diogenem ſtylum acuiſſe Philodemum, ſed in omnes Muſicae fautores, cuiuſcumque forent ſectae; cumque id toto hoc volumine non praeſtet, alia adhuc ad operis complementum reliqua fuiſſe patet.

V. 31. 32. Το δε των αθληματων) Secundum toties citatam Procli partitionem de επινικιοις verba fieri heic locus quoque erat, quae conſtat poëmata fuiſſe in eorum, qui in agone viciſſent, laudem decantata.

V. 33. ουθ' υπο παντων επαινειται) Non aeque omnibus veteribus, etſi Graecis, probata fuiſſe αθληματα teſtis eſt Athenaeus, qui *lib. X cap.* 2 plures veterum auctoritates profert, qui huiuſmodi ſpectacula improbabant; inter quas plures Xenophanis elegos recitat, atque ſic concludit, ut legit Caſaubonus: πολλα δε και αλλα ο Ξενοφανης κατα την εαυτυ ποιησιν τη σοφια επαγωνιζεται, διαβαλλων ως αχρηστον, και αλυσιτελες το της αθλησεως ειδος: *alia quoque multa Xenophanes in ſuis poëmatis ad ſapientiae defenſionem diſceptat, publicorum ludorum genus, ut vanum & inutile traducens*; & paullo ante plures Euripidis verſus in eamdem ſententiam recitaverat, qui ſic incipiunt:

Κακων γε οντων μυριων παρ' Ελλαδα,
Ουδε κακιον εστιν Αθλητων γενους.
Cum innumeris abundet malis Graecia,
Athletarum genere nihil improbius.

Haec ſufficere poſſunt, ut totam Philodemi argumentationem adſequaris; & noſtra ſupplementa minus ſuſpecta habeas.

Κ ΝΤΟΙϹ ΡΙΤΩΝΑΘΛΗΜΑ
ΤΩΝΚΑΝ ΜΑϹΥΠΑΥΤΗϹΟ
ΜΟ Ω ΡΠΕϹΘΑΙ ΚΑΙΔΙΟ
ΤΙΠΕ ΕΙΡΗΜ Ϲ ΗϹΟΡΧΗϹΕΩϹ
ΕΚΤ ΝΔΡΑ ΜΑΤΩΝΟΥΔΕΝΕΧϹ
ΜΕΝΕΛΑΤ ΟΝ ΕΠΕΙΔΗΠΕΡΟ
ΔΕΝΗΝΕΝΟΥΔ ΜΙΑΙΠΡΟϹΤΟΚΑ
ΛΟΝΚΑΙΓΕΝΝΑΙΟΝϹΥΝΕΡΓΗΜΑ
ΤΑΙϹΔΕΘ ΕΙΑΙϹΕΙΚΑΙΤΑΠ
ΗΜΑΤΑΚ ΤΑΤΟϹΥΝΕΧΟΝΕΤΟ
ΗΘΗ ΤΟϹΟΥΤΟΝΑ ΕΧΩΙΤΟΥ
ΧΡΗϹΙΜΟΝΤΙΝ ΜΙΖΕΙΝΠΕΡ
ΤΙΝΕϹΘΑΙΔΙΑΜΟΥϹΙΚΗϹΠΡΟϹ
ΤΕΝΝ ΑΙΟΤΗΤΑΚ ΙϹΩΦΡΟϹΥ
ΝΗΝΚΑΙΕΥΤΑΞΙΑΝ ΩϹΤΕΚΑ
ΛΕΙΑΝΕΠΙϹΦΑΛΕϹΠΕΙΘΟΜΑ
ΚΑΙΥΠΟΠΤΟΝΤΟΔΥΔΑΓ Α
ΗΤΕΠΟΤΕΠΟΛΛΗΝΑΦΟΡ
ΜΗΝΔΙΔΩΠΡΟϹΑΚΟΛΑϹΙΑ
ΚΑΙ ΝΙΑΝ ΒΑΚΧΕΥΟΥϹΑ
ΩΝΥΤ Ϲ ΑΝΗϹΩ ΟΥΠΡΟΒΑΙ
ΝΩ ΔΕΙ ΕΤΑΒΑϹ ΛΕΙΩ
ΔΙΟ Υ ΗΤΜΕΝΩΝΥ
ΠΟΔΙϹ Υ Τ ΘΕΝ
ΚΕΙ ΜΕΛΟϹΕΧΕΙΝΤΙΚΙΝΗ
ΤΙ Α ΑϹΤΑΤΙΚΟΝ
ΠΙ Ϲ ΖΕΙϹ ΙΜΕΝΥ
ΠΟΤΗ ΟΙΑϹΕΙϹΗΧΘΑΙ
ΦΗ ΟΥΤ ΧΑ ΝΟΥΚΕΤ
ΚΑ Μ ΕΞΕΤΑΖΕΙΝΕΙ
ΔΩ ϹΤΟΙ ΚΥΡ ΦΥ ΕΙΚΑΥϹΤΙ
ΚΟΝ ΤΩΙ ΦΥϹΙΝΕΧΕΙΝ ΚΑΥ
ϹΤΙΚΗΝΠΙ ϹΑΤΟ ΟΜΕΝ
ΟΥΤ ΩΚΑ ΜΕΛΟϹΑΞΙΟΠΑ
Μ ΔΙΑΝ ΤΑΨΕΥΔΕΤΑ
ΤΟ ΕΝΓΑΡ ΡΙϹΤΑ ΑΙ
ΠΡΟϹ ΤΑϹΠ ΞΕΙϹΟΡΜΑΝ
ϹΙ Ν ΑΠ ΛΙΡΕΙ ΑΙΤΟ
ΔΕ Μ ϹΟΥΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝ
ΩϹΠΕ Ο ΔΕΝΟΕΙΤΑ
ΠΡΟΑ ΜΠΟΙΟΥΝΑ
ΜΑΔ Ο ΑΙ ΟΥ Δ
ΤΩΝ
Ε ΛΥΕΙΝ ΘΥ ΙΑ

COL. VIII

G. B. Malesci del. *Bart. Oratij inc.*

COLUMNA VII.

... τοις περι των αθληματων · καν ἡμας ὑπ' αυτης ὁμολογω τερπεσθαι. Και διοτι περι ερρη γμενης ορχησεως εκ των δραματων ουδεν εχομεν ελαττον · επειδηπερ ουδεν ην εν ουδε μια προς το καλον και γενναιον συνεργημα. Ταις δε θηλειαις, ει και τα ποηματα κατα το συνεχον εποηθη, τοσουτον απεχω του χρησιμον τι νομιζειν περιγινεσθαι δια μουσικης προς γενναιοτητα, και σωφροσυνην, και ευταξιαν, ὡςε και λιαν επισφαλες πειθομαι, και ὑποπτον το διδαγμα, μη ποτε πολλην αφορμην διδῳ προς ακολασιαν, και αταξιαν βακχευουσαν, ὧν ὑπομνησω που προβαινων. Νυν δε μεταβας λεγω, διονυσιων συνηγμενων ὑπο Διονυσου, το ανωθεν εκεινο μελος εχειν τι κινητικον, και παραστατικον προς τας πραξεις. ει μεν ὑπο της επιπνοιας εισηχθαι φησι, τουτου χαριν ουκετι καμου μεν εξεταζειν · ει δ' ὡς το πυρ φυσει καυστικον τῳ φυσιν εχειν καυστικην προσαγορευομεν, οὑτω και το μελος αξιουται, μα τον Δια μεγα ψευδεται. Το μεν γαρ παριστασθαι προς τας πραξεις ὁρμαν εστιν, και προαιρεισθαι · το δε μελος ου παρακαλουν, ὡσπερ λογος, ουδε νοειται προαιρετικον, κ' εμποιουν, ἁμα δε τους ολιγωρους διεγειρειν δια κρουματων, και τῳ εκλυειν την ραθυμιαν παρα-

ρα-

... iis, quae ad agones ſpectant; quantumvis illa nos *arte* oblectari fatear. Et proinde abſciſſa ſaltatione ex dramatis, nihilo inferiores ſumus; quoniam in neutra earum erat, quod ad honeſtatem, & nobilitatem conduceret. Femineis vero *ſaltationibus*, licet poëmata ſine interruptione fiant, tantum abeſt, ut inde aliquid putem ope Muſicae ad nobilitatem, caſtitatem, & modeſtiam comparandam conferre poſſe, ut etiam valde lubricam, & ſuſpectam reputem eam ſcholam, ne unquam plura incitamenta det ad intemperantiam, & licentiam hodie debacchantem: de quibus alibi aliquando progreſſus verba faciam.

CAP. V. An Muſicæ ſuapte natura vi movendi polleat?

¶ Nunc autem progrediens lego, in dionyſiacis ſacris, quae Dionyſio auctore celebrantur, vetuſtum illud melos habere neſcio quid commovens, & excitans animos ad agendum. At, *inquam*, ſi divino illud adflatu inductum fuiſſe dicit, de hoc non laborabimus amplius inquirere; ſin vero, ut ignem dicimus naturaliter uſtorium, quod comburendi vim a natura habeat, ſic etiam melos iſtud exiſtimandum putat, mehercle valde fallitur. Addere enim animum ad agendum nihil aliud eſt, quam proprio impetu ciere, & prius operi manum admovere; melos vero neque hortatorium eſt, quemadmodum ſermo, neque concipitur ſuopte ingenio ad agendum ferri, & intus aliquid inſerere, ſimul vero negligentes excitare poſſe pulſationum ope, & ſolvendo ſocordiam

prae-

V. 2. καν ἡμας) Hoc sane referendum ad illud, quod in Praefatione *pag* 14 animadvertimus, Epicurum scilicet, teste Plutarcho ibidem citato, etsi Musicam parvi penderet, spectaculis tamen fuisse oblectatum; qua in re eius discipulos imitatores habuisse non est ambigendum. Ait propterea Philodemus: *etsi nos* Epicureos *illa* arte athletica *oblectari fatear*.

V. 4. περιερρηγμενης) Omni procul dubio in ms. exaratum fuerat περιερρεμενης, licet elementa ρι & ρρ male sint adfecta, & delineatoris obtutui non fuerint plane conspicua. Ea tamen vox nihili est, & commodus inde sensus extundi nequit. Quare eam amanuensis vitio una litterula γ decurtatam fuisse suspicamur, & legendum περιερρηγμενης, quantumvis superscriptum το γ a Conrectore non adpareat. Sed mirum id videri non debet, cui iam & Librarii, & Conrectoris satis spectata sit oscitantia; atque adeo magis hac ipsa columna spectabitur, Vide *v.* 11, 15, 16, 17, 18. Quod si quis legere malit περιερρηημενης, & ει pro η inrepsisse adfirmet, non interdicimus; eodem enim redibit sensus, ut vertendum sit *abscissa a dramatis* saltatione, quod nempe respondet ei, quod infra *v.* 10 inculcat, h. e. *poëmata sine chori interruptione* acta suo aevo fuisse.

V. 10. ποημματα κατα το συνεχον) Respicit hoc in primis novam Comoediam, unde sublatus fuit chorus; quare Plautus in *Pseudolo*, Actum primum sic claudit:

Tibicen vos interea hic delectaverit.

uti observavit Scaliger *de Tragoedia, & Comoedia*, aliique viri docti. Sed a Tragoedia etiam saltantes choros, qui eam olim, quasi suo iure intersecabant, eius aevo excidisse dicendum est; siquidem indiscriminatim ait ποηματα. Eoque sane respicit Aristides Quintilianus, cum de choris, tamquam de re suo aevo antiquata loquitur *lib. II*: δηλα δε ταυτα καν των παλαιων χορων ορχησεως, ης διδασκαλος ἡ ρυθμικη: *manifesta autem haec fiunt ex veterum chororum saltatione, cuius magistra erat rhythmica*. Cave tamen putes, sublatis e comoedia choris, saltationem ipsam abolitam fuisse. Mirum enim, quanta mox incrementa adceperit, cum Pylades & Bathyllus *pantomimorum* saltationem invenere, quae *saltatio italica* adpellata fuit teste Athenaeo *lib. I cap.* 17; id quod Augusto evenit imperante, uti ex Luciano *Dial. de Saltatione*, & ex Zosimo discimus, non autem ipso Augusto inventore, ut male Suidas. Consule Isaacum Casaub. in citatum Athenaei locum. Quare Plutarchus *Conv. Quaest. lib. IX quaest. ult.* de saltatione sui aevi sic conqueritur; αλλ' ουδεν ουτως το νυν απολελαυκε της κακομουσιας, ως ἡ ορχησις . . . και γαρ αυτη και πανδημονα τινα ποιητικην προσεταιρισαμενη, της δε ουρανιας εκπεσουσα εκεινης των μεν εμπληκτικων και ανοητων κρατει θεατρων, ωσπερ τυραννος υπηκοον εαυτη πεποιημενη μουσικην ολιγην τινα: *enim vero nil hodie magis depravavit Musicam, quam saltatio . . . Etenim ea sibi in sodalitium adscita vulgari quadam poësi, societate caelestis illius poëseos amissa in stultis & attonitis theatris obtinet, tanquam tyrannus subiugata sibi quadam exili Musica*. In theatris igitur ut plurimum eiusmodi saltationes (uti etiam Lucianus docet *l. c.*) peragebantur quidem, easque infra respicit Noster; sed Comoediae, vel Tragoediae partem, uti antiquitus, non constituebant, quando Comoediae saltatio, dicta ὁ Κορδαξ, Tragoediae vero ἡ Εμμελεια propria erat.

V. 16. λιαν) Mendosum esse λειαν, quod ms. habet, quisque novit; nec tamen a Conrectore supervaneum ι obelo confixum adparet. Sic *v.* 17 pro διδαγμα habes δυδαγμα, & *v.* 19 pro ακολασιαν, αχολασιαν, quae omnia bonus Conrector fidenti oculo est praetergressus. Nonne autem hinc horum elementorum valde adfinem sonum apud veteres arguere licet?

V. 18. μη ποτε πολλην αφορμην διδῳ κ. τ. λ.) De horum verborum lectione vide adnotationem sequentem. Huiusmodi autem Philodemi nostri sensa, & quae infra prodit *Col. XIV*, abunde testantur, se nec adeo depravato animo fuisse, neque e suae philosophiae principiis tam perditum voluptatis fautorem, ut intemperantiam, & libidinem vulgo probaret. Vide quod in praefatione §. *X pag.* 11 de eo protulimus Tullii testimonium. Quod autem publicae & praesertim iuvenum honestati a theatris, eorumque Musica merito esset timendum, docet Fabius Quintilianus *Institut. Orat. lib. I cap.* 10, qui cum laudibus Musicam mactasset, tamen subdit: *Quamvis autem satis iam ex ipsis, quibus sum modo usus, exemplis, credam esse manifestum, quae mihi, & quatenus Musice placeat; apertius tamen profitendum puto, non hanc a me praecipi, quae nunc in scenis effeminata, & impudicis modis fracta, non ex parte minima, si quid in nobis virilis roboris manebat, excidit*.

V. 19. διδῳ) Huic voci ι subscripsimus, licet librarius, qui toties iota post ω, ubi locus non erat, (uti in hac ipsa Col. *v.* 11 in απεχω) liberalissime adpinxerat, heic vicem rependens subripuerit. Putamus enim esse tertiam coniunctivi personam, quae τῳ διδαγμα

δαγμα referatur. Ceterum retineri poſſet διδω ſine ι in prima eiuſdem modi, ſi retineatur etiam in antecedenti verſu μητε ποτε, atque dicamus male expunctam eſſe a correctore particulam τε. Tunc enim ſenſus foret: *nec ego unquam plura incitamenta dederim cet.* Atque inde magis magiſque ſuſpecta nobis erit huiuſce Correctoris auctoritas.

V. 21. ὧν ὑπομνησω που προβαινων) Hinc manifeſto arguimus alios περι μουσικης libros hunc fuiſſe conſequutos. Nec enim in toto hoc reliquo amplius, quod pollicetur, exſequitur.

V. 23. Διονυσιων συνηγμενων) Vox συνηγμενων, de qua dubitare non licet, ſatis ſuperque indicabat illud διο initium eſſe vocis διονυσιων; ſed quae ſequuntur de vi κινητικη και παραστατικη *illius cantus*, nos intime perſuaſos reddiderunt de Bacchanalium choris heic ſermonem inſtitui: qui quanto Muſicorum inſtrumentorum ſtrepitu, & concitatione pleni eſſent, nemo ignorat.

V. 24. ὑπο Διονυσου) Nihil melius nobis ſuccurrit, quo aliam mancam vocem, cui pariter initium foret δι, reſtitueremus. Nec enim novum videri debet Bacchum ipſum Bacchanaliorum inſtitutorem dici; ſiquidem a Diodoro Siculo adcepimus *lib. IV* Bacchum θεατρα καταδειξαι, και μουσικων ακροαματων συστημα ποιησαι, *theatra exhibuiſſe*, & *Muſicorum acroamatum ſcholas inſtituiſſe*: quin etiam docuiſſe πανταχου πανηγυρεις αγειν, και μουσικους αγωνας συντελειν, *ubique coetus agere*, & *Muſica certamina celebrare*. Quis neget igitur ab eo τα διονυσια συνηγμενα?

Ibid. το ανωθεν) Capite curtatam vocem ſic reficiendam non ambiget, qui noverit duplicia fuiſſe διονυσια, ſcilicet αρχαιοτατα, και νεωτερα h. e. *antiquiſſima*, & *recentiora*. Vide Thucydidis, Demoſthenis, aliorumque veterum Scriptorum loca, quae recenſet Petrus Caſtellanus in ſuo ἑορτολογιῳ, & Meurſius in *Graecia Feriata*. Antiquiſſimis igitur Bacchanalibus (quae ſua ſimplicitate Plutarcho περι Φιλοπλουσιας commendantur), eorumque Muſicae concedit utique Noſter, neſcio quam commovendi, & excitandi vim; dummodo neget eam ab ipſius Muſicae natura profectam.

V. 28. επιπνοιας) Sic fortaſſe reſtituendam hanc vocem concedet, qui meminerit, quae ad *Col. IV v.* 12, ubi Noſter ὁσιας θεοληψεις poſuit, adnotavimus, Divino ſcilicet adflatui ſacram Muſicam veteres ut plurimum adſcripſiſſe; propterea quod, ut ait Ariſtides, δια τας εν ἑορταις επιπνοιας εις το αδειν εξαγονται, *ob adflatus in feſtis ad canendum (ſenes) excitantur.*

V. 32. τῳ Φυσιν εχειν) Stoicus profecto in ea ſententia fuerat, qua Ariſtides Quintilianus *lib. I*, ubi ait: εωρων (οἱ παλαιοι) την τε του πραγματος ισχυν, και την ενεργειαν την κατα Φυσιν: *viderunt (veteres) ipſius rei vim, & efficaciam naturalem*; quapropter ita ſuam mentem explicaverat, Muſicam nempe vi κινητικη praeditam eſſe κατα Φυσιν, non ſecus ac ignis vi urendi pollet. Id autem eſt, quod prorſus negat Philodemus toto hoc capite.

ΡΑ ΚΕΤΑ Ε ΙΛΕ ΤΑϹΧ
ΚΑΙϹΑΡ ΔΙΟΡΙ ΑϹΤΟ ΕΛΟϹΕ
ΦΗΚΙΝΗΤΙΚΟ ΕΙΝΑ ΦΥϹΕΙ
ΠΡΟϹΔΟΥΝ ΤΗΝΥΠΟ Α ΙΑΝ
ΤΗΝΟΥΤΩΚΩΦΗΝ ΟΙΚΕΝϹ
ΤΟ
ΠΕϹΠΑϹΘΑΙΤΟΙϹΕΛΑ ΝΟΥϹΙΝ
ΕΝΤΑΙϹΝΑΥϹΙΝΚΑ ΙΤ ΟΙϹΘΕΡΙ
ΖΟΥϹΙΝΠΑΛΑΙΚΑΙΤΟΝΟΙΝΟΝ
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙϹΚΑΙΠΟΛΛΟΙϹ
ΑΛΛΟΙϹΤΩΝΕΠΙΠΟΛ ΑϹΥΝΤ
ΛΟΥΝ ΩΝΕΡΓΑΤΩΝ ΟΡΓΑ
ΜΩΝΤΙΝΑΠΑΡΑ Υ ΝΤ
ΕΙΝΟΚΑΙΠΤΟΛΕΜΑΙΟ ΡΟΥ Ο
ΓΡΑΦΕΙΠΕΠΟΙΗΚΕΝ ΑΙΤΟ ΚΑ
ΘΕΛΚΟΥϹΙΝΑΛΛΟΥΧϹΤΙΚΕΙ
ΝΕΙΚΑΙΠΑΡΙϹΤΑΤΑΙΤΑΜΕ
ΛΗΠΡΟϹΤΗϹΠΡΑΖΕΙϹ ΦΙ
ϹΤΑΝΟΙϹΙΝϹΙΠΑΙ ΧϹ ΕϹ
ΤΗΝΜΟΥϹΙΚΗΝϹΥΤΕΤ ΤΕϹΥΝ
ΤΕΛΟΥϹΙΝΟΙΠΡΑΤΤΟΝΤ ϹϹΑ
ΝΕΥΔΕΜΟΥϹΙΚΗϹΗΙ ΤΩΝ
Δ
ΝΑΝΤΑΙΤΩΙΑΝΕΙ Ν
ΕΠΙΤΟΝΠΟΝΟΝΤΙΝΕϹΟΑ ΚΑΙ
ΚΟΥΦΟΤΕΡΟΝΠΟ ΝΤΗΙ
ΡΑΜΕΙΞΕΙΤΙϹΗΑ ΗϹ Α
ΤΟΝΟΡΦΕ ΙΑ Η
ΧΗΝΤΗϹΩΛ ΕΛ ΑΚ
ΩΝΕΝΜ ϹΛΥΘ ΥϹΕ ΚΑ
ΤΟΥ ΙΘ ΥϹΚΑΙ ΡΑΘ
ΘΕΙΝΩϹΚΑΙΝ ΕΙ
ΩΘΑΜΕΝΥΠΕΦΒϹ ΕΟ ΑΕΧ
ΓΕΙΝΜΑΛΑΤΟΙϹΤΡΙΗΡΑ ΛΑΙϹ
ΩϹΠΕΡΟϹΤΩΙΚΟΚΑΝΑ ΩϹ
ϹΤΩΤΑΠΟΙΩΜΕΝ ΚΟ
ΔΟΜΟΙϹΔΙΑΤΑΥΤΑΦΗϹΟΜΕΝ
ΑΤΑΤΟΥΤΟΥ ΗΡΗ ΤΑ
ΧΑΡΙΕΝΑ ΤΕΜΗΜΟΝ ΦΛ
ΝΑΚΑϹΨΥΧΑϹΔΙΑΤϹϹ ΑΙ
ΠΩϹΤΟΜΕΛΟϹΚΑΙΤ Κ ΙΤΑ
ϹΩΜΑΤΑΚΑΘΑΠΕΡΠΡ Ε
ΠΙΤΕΝΟΝΤΑΑ ΩΕ
ΤΑΤΡΟϹϹΩΜΑΙ Ρ
Ε ΑΙϹΘΗϹΙΝΚ ΗΝ
ΔΙΟΚΑΙ ΕΧ
ΤΟϹΩ ΑΔΙ ΜΕ

COL. VIII.

G. B. Malesci del | *Bart. Oratij inc.*

COLUMNA VIII.

ρασκευαζειν μελλοντας.
Και γαρ διοριςας το μελος ε-
Φη, κινητικον ειναι Φυσει.
Προς δ' ουν την ὑπονοιαν,
την ουτω κωΦην εοικεν ε-
πεσπασθαι το, τοις ελαυνουσιν
εν ταις ναυσιν, και τοις θερι-
ζουσιν παλαι, και τον οινον
εργαζομενοις, και πολλοις.
αλλοις των επιπονα συντε-
λουν των εργα των οργα-
νων τινα παραζευγνυ-
ειν· ὁ και Πτολεμαιον ουτος
γραΦει πεποιηκεναι τοις κα-
θελκουσιν. Αλλ' ουχ ὁτι κι-
νει και παριςαται τα με-
λη προς τας πραξεις, ουτ' εΦι-
ςανουσιν οἱ παρεχοντες
την μουσικην, ουτε τοτε συν-
τελουσιν οἱ πραττοντες· α-
νευ δε μουσικης ηττον δυ-
νανται τῳ ανειμενους
επι τον πονον γινεσθαι, και
κουΦοτερον πονον τη πα-
ραμειξει της ἡδονης. Καν
τον ΟρΦεα μεν δια την εξο-
χην της εμμελειας διακου-
ωμεν μεμυθευσθαι και
τους λιθους, και τα δενδρα θελ-
γειν, ὡς και νυν ἡμεις ει-
ωθαμεν ὑπερβολικως λε-
γειν, αλλα τοις τριηραυλαῖς,
ὡσπερ ὁ Στωικος, αναμενως
εΦεστωτα ποιωμεν οικο-
δομοις; δια ταυτα Φησομεν,
ου δια τα τουτου ληρηματα.
Χαριεν δε το, μη μονον Φα-
ναι τας ψυχας διατιθεσθαι
πως το μελος, και το και τα
σωματα, καθαπερ προσε-
πιτεινοντα· Αλλ' ουκ εννοει-
ται προς σωματα, καθαπερ
προς αισθησιν, και ακοην
εχειν· διο καν . . . .
. . . . Φαινομε-
νον

praeparare cunctantes. Etenim definiens melos ait, esse quid suapte natura commovens. Tradita igitur definitione tam absurda, consequens ei videtur, inde deductum esse morem adiungendi aliquod Musicum instrumentum agentibus remos in navibus, & olim messoribus, & vinitoribus, & aliis compluribus laboriosa opera conficientibus; quod & Ptolemaeum iste fecisse scribit iis, qui naves subducerent. Sed non modo non excitant, & commovent ad laborandum cantus, ut neque operi intendant, qui Musicam praebent, neque interea, dum canitur, opus perficiant operarii: sine Musica vero ideo minus valent, quia languidi in opus incumbunt; levior autem evadit labor voluptatis admixtione. Quod si audimus fabulis traditum esse Orpheum suae modulationis excellentia cum lapides, tum arbores pellexisse (quod nos etiam hyperbolice dicere solemus), num propterea simul cum tibicinibus constituemus, qui perpetuo, ut iste Stoicus *iubet*, aedificatoribus praesit? Aio equidem propter ea, *quae dixi*, non propter huius deliramenta. Lepidum vero illud est, quod ait cantum non modo animos quodammodo disponere, sed insuper etiam corpora, tanquam si hoc pacto argumenti vim adaugeret. At non intelligit ad corpora cantum pertinere, veluti ad sensum, & auditum: propterea etiamsi . . . . phaenomenon

V. 6. τοις ελαυνουσιν) Pervulgata quidem apud veteres erat opinio, Muſica remiges, alioſque manu laborantes adiuvari; proinde minime parcebant tibias, aliaque Muſica inſtrumenta laborantibus adiungere. Hinc Ariſtides *lib. II* inter alios Muſicae effectus illum enumerat, quod ναυτιλιας και ειρεσιας, και τα χαλεπωτατα (ſic utique pro eo, quod extat apud Meibomium χαλεποτητα, legendum) των χειροναξτικων εργων ανεπαχθη ποιει των πονων γινομενη παραμυθιον, *navigationes, & remigia, difficillimaque manu laborantium opera levia reddit, laborum facta ſolatium*. Et Fabius Quintilianus *Inſtit. Orat. lib. I*: *eam natura ipſa videtur ad tolerandos facilius labores velut muneri nobis dediſſe: ſiquidem & remiges cantus hortatur; nec ſolum in iis operibus, in quibus plurimum conatus praeeunte aliqua iucunda voce conſpirat, ſed etiam ſingulorum fatigatio qualibet ſe rudi modulatione ſolatur*. Atque id profecto locum fecit Ariſtotelis problemati *Sect. XIX quaeſt. 29*: δια τι οἱ πονουντες, και οἱ απολαυοντες αυλουνται; *cur tam laborantes, quam fruentes ſolatio tibiæ cantu utuntur?* Iam vero cantus nauticus τριηρικον fuiſſe adpellatum, diſcimus ex Athenaeo *lib. XII*: idemque *lib. XIV c. 2* multarum cantionum, quae a laborantibus canebantur, uſum, & nomina deſcribit (inter quas ιμαιον, ſive επιμυλιον, quae a molitoribus in piſtrino; ελινον, quae a terentibus; ιουλον, quae a lanificis; & λιτυερσην, quae a meſſoribus caneretur), deinde ſubdit: και των μισθωτων δε τις ην ωδη των ες τους αγρους φοιτωντων . . . . και βαλανειων αλλη . . . . και των πτισσουσων αλλη τις . . . ην δε και τοις ἡγουμενοις των βοσκηματων ὁ βουκολιασμος καλουμενος: *fuit & mercenariorum in agros ad opus commeantium certa cantio . . . . & balneatorum alia . . . . alia etiam eorum, qui fruges pinſebant . . . . & eorum qui pecudes ad pabula ducebant, cantio dicta Bucoliaſmus*. At enim, inquies, huiuſmodi cantilenas τας ωδας adpellat Athenaeus, h. e. *voce pronunciatas*, atque ab aliis diſtinguit tibialibus cantionibus, quas ibidem recenſet, & cum ſaltatione fuiſſe peractas tradit: Noſter vero loqui videtur tantum de inſtrumentorum Muſica; quandoquidem ait hiſce laborioſa opera perficientibus των οργανων τινα παραζευγνυειν. Verum quid vetat huiuſmodi ωδαις vel tibiae, vel alius inſtrumenti ſonum adiungere? Noſter vero, ſive potius eius adverſarius idcirco praeteritis carminibus, quae ab ipſis laborantibus concinebantur, των οργανων de induſtria meminerat, ut probaret, veteres ſervis, ſive mercenariis laborantibus inſtrumentorum pulſatores addidiſſe, nempe ut laborantes adiuvarent, neve quis putaret ea carmina unice ad laborem fallendum ex operarum ingenio cantari conſueviſſe. Et quidem inferius *v. 16*, argumentum hoc ubi declinat, huiuſmodi Muſicam adpellat τα μελη h. e. *carmina*. Quamvis minime nos fugiat aliquando το μελος pro αυλησει adcipi, ut obſervavit Caſaubonus in Athen. *lib. XIV cap. 2*.

V. 8. τον οινον εργαζομενοις) Vinitorum quidem carmen dictum fuiſſe μελος επιληνιον, *ad torcular* habemus apud Pollucem *lib. IV cap. 8*: επιληνιον αυλημα επι βοτρυων θλιβομενων: *cantus tibiae ad torcular, cum racemi premuntur*: & apud Athenaeum *lib. V*: ἐπατουν δε ἑξηκοντα σατυροι προς αυλον ᾀδοντες μελος επιληνιον: *calcabant vero ſexaginta Satyri ad tibiam canentes cantum torculari aptum*. Commemorant illud etiam *Longus* ποιμενικων *lib. II, & IV*, Philoſtratus *in Iconibus*, & Max. Tyrius *Diſſ. XIV*, quorum loca conlecta habes a Meurſio *De Saltationibus Veterum*. Atque idem ab Agathia *Anthol. lib. II num. 29* βακχευτης ρυθμος adpellatur.

V. 13. Πτολεμαιον) Quiſnam iſte fuerit Ptolemaeus, pro certo ſtatuere non poſſumus. De Philadelpho quidem ſuſpicari quis iure poſſet; ſiquidem ex Athenaeo, Appiano, aliiſque Scriptoribus didicimus, quanta prae ceteris eius in adparandis navibus fuerit μεγαλουργια, *ita ut earum multitudine omnes ſuperaverit*, ὡστε και πλοιων πληθει παντας ὑπερεβαλλεν, ut ſcribit *Athen. lib. V cap. 9*; ubi ingentem earum numerum ad multa millia excedentem recenſet. Sed nos de Philopatore potius heic mentionem fieri arbitramur ab eodem Athenaeo *loc. cit.* edocti. Is enim, cum ex Calliſthenis teſtimonio ingentis operis navim ordinum ſcilicet quadraginta, & ducentos octoginta cubitus longam a Philopatore aedificatam per partes deſcripſiſſet, denique quo pacto ea in mare deducta fuerit ſic narrat: καθειλκυσθη την μεν αρχην απο εσχαριου τινος, ὁ φασι παγηναι πεντηκοντα πλοιων πεντηρικων ξυλεια. ὑπο δε οχλου μετα βοης και σαλπιγγων κατηγετο: *ſubducta eſt initio cuiuſdam eſcharii ope, quod ex contignatione quinquaginta quinqueremium compactum aiunt* (quid ſic εσχαριον vide Caſaubonum, & Euſtathium ab eo relatum); *a populo mox cum clamoribus & tubarum ſonitu deducta fuit*. En igitur καθελκοντας Muſica excitatos Ptolemaei Philopatoris aſtu.

V. 14. 15. καθελκουσιν) Exempla quidem huiuſce verbi καθελκω ſic ελλειπτικως ſine ullo

ullo caſus regimine poſiti non ſuppetunt. Sed cum ſolemne ſit Graecis dicere καθελκειν τας ναυς pro eo, quod Itali hodie dicunt *varare le navi*, & Latini *deducere* (uti etiam videre eſt in nuper adlato Athenaei teſtimonio), putavimus heic κατ' ελλειψιν tacitum fuiſſe adcuſandi caſum τας ναυς.

V. 24. κουφοτερον πονον) Profecto non male opinaſſe Philodemum, qui Muſicam idcirco laborantes adiuvare arguit, quia eos oblectans taedium laboris, & languorem repellat, ipſa ſuperius adlata Ariſtidis verba palam faciunt: quod ſcilicet Muſica τα χαλεπωτατα των χειρωνακτικων εργων ανεπαχθη ποιει των πονων γινομενη παραμυθιον, *difficillima manu laborantium opera levia reddit, laborum facta ſolatium*. Atque Ariſtoteles adlati problematis: δια τι οἱ πονουντες, και οἱ απολαυοντες αυλουνται; *cur tam laborantes, quam ſolatio fruentes tibia utuntur?* ſolutionem quaerens, ait: η ἱνα οἱ μεν ἡττον λυπωνται, οἱ δε μαλλον χαιρωσι: *an ut laborantes minus angantur, fruentes ſolatio magis oblectentur?* Recte igitur hinc argui poſſe Muſicam τι κινητικον ειναι φυσει, *eſſe quid ſuapte natura commovens* negat Noſter.

V. 26, 27. την εξοχην της εμμελειας) Sic ſanari poſſe hunc textum putavimus, non tantum, quia ſenſus hoc ferebat, ſed etiam, Diodoro Siculo edocti, qui de Orpheo ſermonem inſtituens *Bibl. lib. IV* ſcribit: ποιημα συνεταξε το θαυμαζομενον, και κατα την ῳδην εμμελειᾳ διαφερον: *poëma mirificum & excellens modorum concinnitate compoſuit*. Idem porro ſenſus erit, ſi legas, ut alii, ευμελειας.

V. 29. τα δενδρα θελγειν) Si conferas Diodorum loco in ſuperiori adnotatione citato, non modo ita legendum eſſe concedes, verum etiam huiuſce Scriptoris verba ſub oculis Diogenis Stoici, dum ſcriberet, fuiſſe ſuſpicaberis, ait enim Siculus: επι τοσουτῳ δε προεβη τῃ δοξῃ, ὡστε δοκειν τῃ μελῳδιᾳ θελγειν τατε θηρια, και τα δενδρα: *uſque adeo eius gloria excrevit, ut modulatiſſimis carminum ſonis feras, & arbores delinire putaretur*. Quod ſi quaeras cur λιθους, *lapides* potius, quam θηρια, *feras* deliniviſſe Orpheum Diogenes meminerit; reponemus, quia maius erat miraculum prae feris lapides ſenſu omnino carentes mulcere. Ceterum & feras, & lapides, & arbores pellexiſſe fabula erat: ita Fabius Quintilianus *lib. I: Orpheum . . . . quod rudes quoque & agreſtes animos admiratione mulceret, non feras modo, ſed ſaxa etiam, ſylvaſque duxiſſe poſteritatis memoriae traditum eſt*. Pro θελγειν mendoſe ſcripſerat librarius θελθειν, ſed poſtea ipſemet emendavit. Illa enim nota, quae a circumflexo parum diſtat, eſt Γ inclinatum; quia in brevi interſtitio rectum iacere non poterat.

V. 32. αλλα τοις τριηραυλαις) In autographo quidem ita fuiſſe exaratum adparet: quae lectio ſi retineri velit, το αλλα interrogative explicandum, & intelligenda praepoſitio συν Attica ellipſi praeterita ante τοις, quo ſententia conſtet. Sed fortaſſe Auctoris manu profectum erat ἁμα, vel potius η ἁμα τοις τριηραυλαις; *numquid ſimul cum tibicinibus cet.?* Etſi autem τριηραυλης proprie dictus fuerit, qui tibia in triremibus caneret, ut vox ipſa notat, & apud Athenaeum *lib. XII*, & Pollucem *lib. I cap.* 9 videre eſt; heic tamen γενικως pro quovis tibicine adcipiendum eſſe nemo inficias iverit.

V. 33. ὡσπερ ὁ Στωικος) Hinc clariſſime evincitur Philodemus in Stoicum diſputare. Quis enim alius foret hic *Stoicus*, niſi ille ipſe, qui Orphei fabulam protulerat, ut Muſicae vim motricem ineſſe probaret? Propterea ſubdit *v.* 36: ου δια τα τουτου (ſcilicet του Στωικου) ληρηματα.

Ibid. αναμενως) Ita reficiendam vocem & litterarum veſtigia indicant, & ſenſus concedit. Analogice autem ex αναμενω, *ſubſtineo* fieri poteſt αναμενως, vel αναμονως, *conſtanter, permanenter, patienter*, uti ex εμμενω fit εμμενως, ex επιμενω επιμονως. Quod ſi pro reliquo illo ως legas οις, tum forte melius ſuppleas ανειμενοις; atque ſenſus erit: *num propterea remiſſis operariis praefectum cum tibicinibus conſtituemus?*

V. 36. δια ταυτα φησομεν) Propter ea ſcilicet, quae paullo ſuperius conceſſerat, h. e. laborem voluptatis admixtione leviorem fieri. Sed obſcure quidem, & ineleganter dictum.

V. 40. προσεπιτεινοντα) Ita legendum eſſe opinamur, etſi a lexicis abſit huiuſmodi decompoſitum προσεπιτεινειν: analogum enim eſt, non ſecus ac προσεντεινειν, συνεπιτεινειν, aliaque. Ea vero auctoris mens eſt, ut adverſarium ſugillet in ſuo argumento adornando rhetorice peccantem. Dum enim is κατ' επιτασιν amplificare ſuum argumentum vellet, potius minuit. Aiebat enim: *Muſica non ſolum animos, ſed etiam corpora adficit*, quaſi maius eſſet corpora, quam animos adfici re ſenſibili. Quod ſane Philodemus ridet.

ΝΟΜ ΕΤΗ ΔΕΙΞΑΝΤΑΤΟΤΑ
ΔΟΞ ΕΡΟΝΕΠΙΦΕΡΕΙΝΟΥ
ΝΟΝΔΕΤΟϹΩΜΑ ΛΕΓΠ ΝΤ
ΛΑΚΑΙΤΗΝΨΥΧΗΝΠΩϹΔΙ
ΤΙΘΗϹΙΝ ΟΥΜΗΙ ΑΛΛΑΕΑΥ
ΜΑ ΤΟϹΑΞΙΟΛΠΙΩϹΕΞΟΥΛΕ
ΕΙΔΕΙΚΝΥΤΑΙΤΟΚΑΙΤΑϹΩ
ΜΑΤΑ ΤΟΓΑΡΠΡΟϹΩΠΟΝΤΟ
ϹΧΗ ΜΑΤΟΙϹ ΝΩϹΤΟΤΩΝ
ΑΙΔ ΤΩΓΕ ΕΙΝΗϹΕΚΑΙΠΑ
ΡΕϹΤΗϹΕΠΡΟϹΤΗΝΕΝΕΡΓΕΙΑΝ
ΤΗϹΩΔΗϹΟΥΤΕΜΕΛΟϹΕΚΕΙ
ΝΗ ΕΝΤ ϹΩΜΑΚΑΙΔΙΕΘΗ
ΚΕΠΩϹΕΙΜΗ ΜΕΛΟϹΕ ΠΝ
ΟϹΧΗΜΑΤΙϹΜΟϹ ΤΟΔΕΤΟΝ
ΖΩ ΑΦΟΝΕΠΙΤΥΧΕΙΝΤΗϹΟ
ΙϹ ΤΗΤΟϹ ΟΤΗϹΕΝΟΚ ΡΑ
ΡΩ ΟϹΥΠΟΜΕΝΤΟΥΛΕΛΟΥϹ
ΤΗΝΕΠ ΤΥΧΙΑΝ ΕΛ ΙΤΟΙ
ΕΙΝΑΛΛΑΤΗ ΗϹΑΥΤΗϹ
ΤΙΜΑΛΛΟΝΗΤΩΝΠ ΡΗ ※
ΕΛ
ΩΩ ΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΙϹΧΥΝ
ΓΑΡΕΜΦΑ ΙΕΙΠΡΟϹ ΕΙΛΗΦΟ
ΤΑϹΟΠΕΡΕϹΤΙΝϹΩ ΑΤΙΚΟΝ
ΩϹΤΕΧΡΗΝΕΝΗΛΛ ΧΕΝΑΙ
ΚΑΙΔΙΑΜ ΝΤΟΥΖ ΓΡΑΦΟΥ
ΤΟΤΗΝΨΥΧΗΝ ΙΝ ϹΘΟΛ Η
ΠΡΟϹΒΙΒΑΖΕΙΝΔΙΑΔΕΤΩ
ΧΑΘΕΛΚΟΝΤΩΝΤΟΚΑΙ
ϹΩΜΑΤΑ ΑΛΛΩϹΔΕΠΕΖΗ
ΤΗϹΕΝΑΝΤΙϹΥ ΕΡΗΔΕΩϹ
ΤΙΤΗϹΩΔΗϹϹ ΜΒΑΛΛΟΜΕ
ΝΗϹΟΜΟΙ ΝΕΓΡΑΨΕΝ Α
ΔΥΝΑΤΩΝΠΡΟΤΕΡΟΝΟΥΤΑΡ
ΔΗΚΑΙΤΕΧΝΙΚΩΙΕΡΟΥϹ
ΟΙΕΙΝ ΤΟ ΛΟϹΕ ΟΜΙ
ΝΗ ΜΑΚΑΡΙϹ ΗΝ ΗϹ
Ϲ ΕϹΕΩϹ ΟΔΕΠΑΙ ΕΙΤΟΙϹ
ΑΥ ΑϹΙΝΤΟΥΤΟΙϹ ΑΛΛΑ
ΤΕΡΑ ΤΑ ΚΙΝΗΤΙΚΟΝ ΛΕΤ Ι
ΜΑ ΟΝ ΕΙΝ ΑΙΤΗϹ ΟΤΙ
ΚΗϹ ΟΙΑ ΤΑ
Ϲ ΛϹ ΤΟΔ
Γ ΤΑΥ

COL. IX

G. B. Malesci del. *Bart. Oratij inc.*

COLUMNA IX.

νον επιδειξαντα το παραδοξοτερον επιφερειν, ου μονον δε το σωμα λεγοντ', αλλα και την ψυχην πως διατιθησιν. Ου μην αλλα θαυματος αξιον, πως εξ οὗ λεγει, δεικνυται το, και τα σωματα. Το γαρ προσωπον το σχηματισθεν, ὡς το των ᾳδοντων, εκινησε, και παρεστησε προς την ενεργειαν της ᾠδης, ουτε μελος εκινησεν το σωμα, και διεθηκε πως, ει μη μελος εστιν ὁ σχηματισμος. Το δε τον ζωγραφον επιτυχειν της ὁμοιοτητος, ὁτ' ᾐσεν ὁ κιθαρῳδος, ὑπο μεν του μελους την επιτυχιαν θελει ποιειν· αλλα της ψυχης αυτης τι μαλλον, ηπερ ἡ των καθελκοντων· ισχυν γαρ εμφαινει προς ειληφοτας, ὁπερ εστιν σωματικον· ὡστ' εχρην ενηλλαχεναι, και δια μεν του ζωγραφου το την ψυχην κινεισθαι, η προσβιβαζειν, δια δε των καθελκοντων το, και τα σωματα. Αλλ' ὡς δ' επεζητησεν αν τις ὑπερηδεως, τι της ᾠδης συμβαλλομενης ὁμοιον, εγραψεν αδυνατων προτερον· ου γαρ δη; και τεχνικωτερους γε ποιειν το μελος ενομισεν· η μακαριος ην της συνεσεως. Ο δ' επαγει τοις θαυμασιν τουτοις αλλα τερατα· κινητικον λεγει μαλλον ειναι της λογιστικης διανοιας . . . .
. . . .
. . . .

non oſtendentem, quod magis praeter opinionem eſſet, ſuperſtruere, dicentem: non ſolum corpus, ſed etiam animum quodammodo adficit. Verumtamen admiratione dignum eſt, quomodo ex eo, quod ait, probet illud, etiam corpora. Perſona enim conformata in canentium morem commovit & excitavit ad cantus energiam, nequaquam melos movit corpus, & quodammodo adfecit, niſi velis melos eſſe habitum. Quod vero Pictor adſequutus ſit ſimilitudinem, dum caneret citharoedus, à cantu id factum eſſe vult; ſed animae ipſius commotionem hoc potius probat, quam exemplum naves trahentium; robur enim oſtendit adverſus capientes, quod eſt corporeum. Itaque ei permutandum erat, & per pictoris exemplum oſtendere animum moveri, & excitari, per trahentium vero illud, quod ait, etiam corpora. At cum lepidiſſime certus quidam requireret, quid in cantu conferat ad ſimilitudinem capiendam, ſcripſit abſurdorum maximum. Quidni enim? etiam peritiores reddere artifices melos reputavit: felix ſane homo cerebri erat. Hiſce vero ſuperaddit miraculis alia quoque monſtra: commovens ait eſſe melos magis, quam rationabilem ſententiam . . . .

V. ϛ. Ου μην αλλα) Cum oſtendiſſet ſuum adverſarium rethorice in argumentis digerendis κατ᾽ αυξησιν peccaſſe, eumdem mox dialectica laborantem oſtendere ſatagit, utpote qui, dum probare vellet corpora Muſica percelli, vel iis argumentis uſus erat, quae ad rem nihil facerent, vel iis, quae potius demonſtrarent animos fuiſſe adfectos; contra vero cum de animorum impulſu loquutus eſſet, ea argumenta adtulerat, quae potius corpora impulſa indicarent.

V. 8. Το γαρ προσωπον) Locus profecto obſcuriſſimus, qui diu multumque nos torſit. Patet enim Philodemum in uſum eorum, qui Diogenis opus ſub oculis haberent, huiuſmodi σχεδιασμα ſcriptitaſſe. Nos autem, qui illius argumenta penitus ignoramus, quomodo huius mentem probe adſequemur? Id tamen certo certius eſt, eum, ne quid intentatum in adverſarium relinqueret, heic παρ᾽ εργον non eius de Muſica opinionem, ſed inductiones inſectatur; propterea quia ex adlegatis ab eo exemplis, id quod intenderet, minime evinceretur, ſed potius quidvis aliud. Adlegata autem ab illo bina fuiſſe exempla adparet, quorum alterum reſpicit hoc primo commate: το γαρ προσωπον; alterum vero ſecundo commate: το δε τον ζωγραφον. Quando igitur nobis binas huiuſmodi hiſtoriolas invidit Philodemus, quod ad primam nihil aliud licuit expiſcari, niſi quod Stoicus retulerit, neſcio quem ab adſpectu fortaſſe comicae perſonae, cuius os in canentium morem comparatum fuerit, ad canendum fuiſſe excitatum, ut inde colligeret Muſicae ad corpora impellenda ενεργειαν. Cui non male reſpondet Philodemus: *ſi habitus canentis hominem ad cantum excitavit, non utique* μελος *quid valet ad corpus impellendum, niſi velis dicere* μελος *idem eſſe, ac* σχηματισμον, i. e. *habitum*. Verba igitur το προσωπον το σχηματισθεν, ὡς το των αδοντων εκινησε, και παρεστησε προς την ενεργειαν της ωδης ſunt ipſa fortaſſe Stoici verba; quae autem ſequuntur ουτε μελος, κ. τ. λ. Epicurei reſponſionem continent. Quod vero ad alteram hiſtoriolam a Diogene relatam, ea profecto fuit cuiuſdam Pictoris, qui dicebatur ad vivum rem expreſſiſſe canentis citharaedi ope; cui Noſter adpoſite reponit, hoc exemplum ad oſtendendum potius Muſicae vim in animos, quam in corpora valere: contra vero exemplum ante ab eo adlatum των καθελκοντων, qui Muſicis inſtrumentis adiuvarentur, valere magis ad oſtendendum, quam vim Muſica in corpora exſereret; *etenim*, recte ait, *quod corporeum eſt, vim ſuam exſerit adverſum capientes*, h. e. *cum quis manu prehendit*; *atque idcirco permutandum illi fuiſſe, & pictoris exemplo utendum ad demonſtrandam animae commotionem* (ſiquidem in pictura vis ingenii, non corporis requiritur), *trahentium vero, ut oſtenderet corpora a Muſica impelli*.

V. 12. ου τε μελος) Melius profecto ου το μελος. Sed nitidum eſt in ms. το ε e librarii fortaſſe feſtinatione profectum.

V. 16. ζωγραφον) Quinam fuerit iſte pictor, prout eius hiſtoria heic indigitatur, a nullo veterum Scriptorum diſcere potuimus. Verum non levis orta eſt ſuſpicio, eum ipſum Theonem eſſe, de quo aliter narratio inſtituitur ab Aeliano *Var. Hiſt. lib. II cap.* 44. Principio enim ſic eius praeſtantiſſimam tabulam, quae adhuc ſuo aevo ſpectabatur, deſcribit: ὁπλιτης εστιν εκβοητων αφνω των πολεμιων εισβαλλοντων και δηουντων ἁμα, και κειροντων την γην· εναργως δε και πανυ εκθυμως ὁ νεανιας εοικεν ὁρμωντι εις την μαχην, και εἰπες αν αυτον ενθουσιαν, ὡσπερ εξ Αρεος μανεντα: γοργον μεν αυτω βλεπουσιν οἱ οφθαλμοι· τα δε ὁπλα ἁρπασας εοικεν, ᾗ ποδων εχει, επι τους πολεμιους αττειν· προβαλλεται δε εντευθεν ηδη την ασπιδα, και γυμνον επισειει το ξιφος, φονωντι εοικως, και σφαττειν βλεπων, και απειλων δι᾽ ὁλου του σχηματος, ὁτι μηδενος φεισεται: *Vir eſt armatus, qui ad ferendum auxilium properat, quum hoſtes repentinam impreſſionem feciſſent, & agrum totum vaſtarent ac popularentur. Manifeſto autem, & prorſus animoſe adoleſcens videtur ad pugnam feſtinare: equidem diceres eum inſanire, quaſi Martis furore conreptum: torvum vident oculi: armis ſumtis videtur, quantum pedibus conniti poteſt, in hoſtes impetum facere: inde ſcutum protendit, & ſtrictum vibrat gladium, cladem cupienti ſimilis, oculis ad necem intentis, atque toto habitu minitabundus ſe nemini parſurum.* Poſt pauca deinde ſubdit: ου προτερον γε μην ὁ τεχνιτης εξεκαλυψε την γραφην, ουδε εδειξε τοις επι θεαν συνειλεγμενοις, πριν η σαλπιγκτην παρεστησατο, και προσεταξεν αυτω το παρορμητικον εμπνευσαι μελος διατορον τε, και γεγωνον ὁτι μαλιστα, και οἱον εις την μαχην εγερτηριον. ἁμα τε ουν το μελος ηκουετο τραχυ, και φοβερον, και οἱον εις ὁπλιτων εξοδον ταχεως εκβοηθουντων μελωδουση σαλπιγγι, και εδεικνυτο ἡ γραφη, και ὁ στρατιωτης εβλεπετο, του μελους εναργεστεραν την φαντασιαν του εκβοηθουντος ετι και μαλλον παραστησαντος: *verum artifex non prius exhibuit picturam, neque congregatis ad ſpectandum propoſuit, quam tubicinem juxta conlocaſſet, quem*

iuſſit

iussit carmen incitativum canere penetrans, & clamosum, quam fieri posset maxime, & quod ad praelium incenderet. Simul ac igitur auditum est carmen asperum & horrendum, atque tuba quasi armatorum eruptionem canente, picturam ostendit, & miles conspectus est, quum efficaciorem cogitationem excurrentis militis in animis hominum cantus excitaret. Ista quidem narratio longe abest ab ea, quam Noster indigitavit. Non modo enim (quod levius foret) ubi hic σαλπιγκτην, ille κιθαρῳδον canentem facit, sed (quod caput est) ille pictorem vult Musica usum, quo felicius in pingendo similitudinem adsequeretur; hic vero, quo animos spectatorum, excitata pugnae φαντασια, incenderet. Nobis tamen ea sedit opinio unam eamdemque esse historiam, sed ab Aeliano conruptam, fortasse quia suo aevo sic vulgo ferebatur. Etenim si adolescens in pugnam erumpens tam vivis coloribus a Theone fuerat expressus, uti αὐλοπτης describit Aelianus, id quidem & arguit vivissima pictorem φαντασια, dum pingeret, elatum, & minime eo strategemate indiguisse, ut suam deinde tabulam spectatoribus probaret; quin ita sibi, suaeque picturae minus consuluisset. Quanto enim vividior pugnae φαντασια spectatorum mentes praeoccupasset, tanto minus muta effigies percellere poterat. Verosimilior ergo historia ea videtur, quae pictoris φαντασιαν Musica inflammatam tradat. Et re quidem vera *concipiendis visionibus, quas φαντασιας vocant, Theonem Samium* excelluisse auctor est Quintilianus *Instit. Orat. lib. XII cap.* 10.

V. 20. αλλα της ψυχης αυτης) Post haec verba aliquid deesse videtur; sententia enim manca & obscura est. Quare integrum στοιχον excidisse festinanti librario remur. Supple igitur κινησιν επιδεικνυται, vel tale quid.

V. 22. ισχυν γαρ εμφαινει κ.τ.λ.) Haec profecto verba Epicureorum sententiam respiciunt, qui praecipuam corporum proprietatem *in tactu*, εν ἁφη, sive εν αντιτυπια, *in resistentia* constituebant. Statuebant enim referente Aristotele *Physic. IV*: σωμα ἁπαν ειναι ἁπτον: *omne corpus esse tangibile*. Quare Epicureus Lucretius *lib. I* cecinit:

Tangere enim, & tangi sine corpore nulla potest res.

& mox:

Tactus corporibus cunctis, intactus inani.

Consule, si lubet Gassendum *de Philosophia Epicuri*. Secundum hanc igitur doctrinam Philodemus contendit Stoicum inepte protulisse Pictoris exemplum, qui militis similitudinem ope Musicae esset adsequutus, ut probaret *etiam corpora* vi Musices percelli. Corporeum enim illud pingendi opus non erat; siquidem figura coloribus expressa, quatenus figura est, corpus non est, sed corporis qualitas. Omne enim, quod tactui non resistit, corporeum dici nequit. At mirum non est, si Stoicus secundum sua placita figuram corpus esse adfirmaverit. Siquidem, Plutarcho teste *in Stoicos*, Chrysippus *diem, noctem, diluculum, Kalendas, nonas*, & his similia corpora esse docuerat. Quare Chaeronenses concludit: ταυτα παρα τας κοινας βιαζονται προληψεις *adversus communes opiniones ista obtrudunt*.

V. 30, 31. αλλ' ὡς δ' επεζητησεν αν τις) Quisnam iste fuerit, qui huiusmodi expostulationem Diogeni obiecerat, plane ignorare cogimur. Sed procul dubio ab ipsomet Stoico in suo libro relata fuerat, ut eidem aliquo pacto satisfaceret: ideo, quod maxime αδυνατον erat, ex Philodemi mente, is scripserat, h.e. cantum eius esse naturae, ut artifices quosque peritiores redderet; atque adeo non mirum, si pictorem in similitudine capienda adiuverit.

V. 37. η μακαριος ην της συνεσεως) *O te Bollane cerebri felicem* aiebat Flaccus *Sat. 9 lib. I*, quia Bollanus eo esset ingenio, ut quamlibet molestiam facile ferre posset: Noster vero μακαριον της συνεσεως dicit hunc Stoicum, qui quidvis facile persuaderetur.

V. 41. μαλλον της λογιστικης διανοιας) Ab huiusmodi opinione, quae adeo absurda visa est Philodemo, non abhorruit Aristides Quintilianus, qui *lib. II pag.* 63 Musicam ipsa Poësi efficaciorem putavit, his verbis: και ποιησις μεν ακοη μονη δια ψιλων χρηται λεξεων· αλλα ουτε παθος αει κινει δια (lege cum Meibomio ανευ) μελῳδιας, ουτε ανευ ρυθμων οικειοι τοις ὑποκειμενοις. Σημειον δε· και γαρ ει ποτε δεοι κινειν κατα την ἑρμηνειαν παθος, ουκ ανευ του παρεγκλινειν πως την φωνην επι την μελῳδιαν το τοιουτο περιγινεται: μονη δε μουσικη και λογων και πραξεων εικοσι παιδευει: *& Poësis quidem auditu solo per nuda verba utitur: sed nec adfectum semper movet sine modulatione, nec sine rhythmis illum subiectis verbis adcommodat. Signum huius rei hoc est, quod, si quando in interpretatione adfectum movere oporteat, hoc sine aliqua vocis ad modulationem inclinatione non conficiatur: at sola Musica cum orationum, tum actionum imaginibus erudit.*

ΜΑΚ ΑΙΤΟΜΟ ΙΟΝ
ΤΟΤΟΥΚΡΕΞΟΥ ΙΟΗ
ΜΑΚΑΙΠΕΡΟΥΚΟΝΑΝΑΙ ΜΟ
ΣΤΟΝΠΟΛΥΣΕ ΜΝΟΤΕΡΟΝΦΑΙΝΕ
ΓΑ ΥΜΕΛΟ ΟΠΡΟΣΤΙΘΕΝ
ΤΟΣ ΚΑΙΤΟΥΣΥΜΝΟΥΣΤΟΥΣΕΝ
ΕΦΕΣΩ ΣΥΠ ΥΝΕΝ
ΛΑΚΣΔΑΙΜΟΝ ΥΣΙ ΩΝΑΙΔ
ΜΕΝΟΥΣΜΗΔ ΟΗΣΕΙΝΠΑ
ΡΑΠΛΗΣΙΟΝΑΦΑΙΡΕΘΕΝΤΑΣ
ΑΠΟ ΗΝΣ ΙΣΕΝΠΡΟΣΑ
ΠΟΔΕΙΞΙΝΤ ΜΑΛΛΟΝΚΕΙ
ΝΕΙΝΟΥΘΕΝ ΟΛ ΓΑΤΙΣΑΜΕ
ΙΣΣΟΤΙΒΑΙΔΙΩΣΠΡΟΣΑΥΤΟΝ
ΟΜΕΝΕΡΕΙΜΗΛΕ ΕΝΠΡΟΣ ΣΕ
Ν ΝΟΤΗΤΑΚΑΙ ΛΣΓΙΣΤΙΚΗΝ
Ε ΑΣΙΝΠΟΙ ΝΤΟΜΕΛΟΣΔ
ΑΙ ΟΡΥΤΕ ΟΝΑΛ ΛΑΤΕΡΨΙΝ
ΑΚΟΗΣΠΡΟΣΤΙ ΕΛΑΙΜΟΝΟΝ
ΟΔΕΛΙΑ ΝΕ ΡΕΣΥΠΟΛΑΜ
ΒΑ ΗΝΤΙΜΗΝΤΩΝΧ
ΘΕΩΝΚΑΙΤΩΝ ΝΔΡΩΝΟ
ΔΙ ΤΟΜΕΛΟ ΦΑΙΝΕΣΘΑΙ
ΤΓ ΚΑ ΑΛΛ ΤΗΝΣ Α
Χ ΤΟΥΤΟ ΕΝΠΙΝΕΣΘΑΙΧ
ΣΔΙΑ ΙΑΝΤΟΥΠΟΗ
ΟΣΑΙΔΟ ΟΥΚ ΑΓ ΡΟΣ
ΝΑΣΘ ΔΥΠΟΤΩΝ
ΑΙΩΝ ΛΗΣΘΑΙΤΗΝ
ΣΙΚΗΝΙΔ ΩΤΠΜΕΝΚ
ΕΚΜΗΡΙΣ
ΕΙΣΘΛ ΡΗΣΤΙΑΣΣΥ
ΝΩΣ ΤΑΙΔΕΥΜΕΧ
ΩΔΕΙ ΑΛΛΟΝΕΤΙΦΙ
ΟΣΟΦ ΑΝΣΝΕΙΔΟΣ
ΣΠ ΑΙΜΑΝΤΙ
ΥΠΟ ΚΩΙ ΑΞΙΟΥ
ΕΝ ΤΙΜ ΥΡΙΑΑΛ
Τ ΜΗΔΕΝΑ ΘΟΝΠΑ
ΣΚ ΖΟΝΤΩΝ ΙΑΔΕ-
ΙΠΑΜΠΟΝ ΡΑ ΡΟΕΝΗ
ΜΕΝΑΚΑ ΣΑΦΙΑΙ
ΗΤΙΜΩΜ ΛΙΤΑΧ
ΣΤΑΣΑΙΣΟ

COL. X

G. B. Malesci del. *Bart. Orazij inc.*

COLUMNA X.

ὑποδειγμα και το μονον, ὁτι ποτε το του Κρεξου ποημα, καιπερ ουκ ον αναρμοστον, πολυ σεμνοτερον Φαινεται του μελους προστιθεντος· και τους ὑμνους τους εν Εφεσῳ, και τους ὑπο των εν Λακεδαιμονι χορων ᾳδομενους μηδεν ποησειν παραπλησιον αφαιρεθεντος, αποχρην ενομισεν προς αποδειξιν του μαλλον κινειν, ουθεν δε λογισαμενος, ὁτι ρᾳδιως, προς αὑτον· ὁ μεν ερει μηδεεν προς σεμνοτητα, και λογιστικην εμΦασιν ποιειν το μελος διατορωτερον, αλλα τερψιν ακοης προστιθεναι μονον· ὁ δε δια την προσυπολαμβανομενην τιμην των Θεων, και των ανδρων, ου δια το μελος εμΦαινεσθαι την καταλλαγην· ὁ δε ταχ᾽ αν τουτο μεν γινεσθαι, την δε διανοιαν του ποηματος ᾳδομενου και προσακουασθαι. Διο δ᾽ ὑπο των αρχαιων τετιμησθαι την μουσικην ιδιωτῃ μεν, κᾳπαιδευτῳ τεκμηριον κεισθαι της ευχρηστιας συγγενως, τῳ πεπαιδευμενῳ δε, και μαλλον ετι Φιλοσοφῳ μεγ᾽ αν ονειδος επιΦερεσθαι. Και μην τι δ᾽ ὑπο των Στωικων αξιουμεν, ὁτι μην εστι μυρια αλλα των μηδεν αγαθον παρασκευαζοντων, ενια δε και παμπονηρα προενηγμενα κατα την σοΦιαν μη τιμωμενα; . . . . . .
. . . .

hoc uno uſus argumento, quod Crexi poëma, quamquam per ſe non inconcinnum, multo auguſtius videtur addito cantu; & hymni, qui Epheſi, & Lacedaemone a Choris canuntur, haud tantumdem efficiant in auditorum animis, ſi cantum auferas, ſatis ſuperque id putavit eſſe ad probandum, quod adſumſerat, h. e. magis, muſicam movere, *quam verborum ſententiam*: nihil ſecum reputans, quod facile ipſi fuiſſet, videlicet: Eſt qui dicat nihil efficacius adferre melos ad gravitatem conciliandam, & ad ſententias exprimendas, ſed auribus tantum praebere oblectamentum: alii vero propter praeſumtum Deorum, atque hominum honorem, non propter ipſum cantum eam adparere differentiam *putant*: alii denique id fortaſſe ita ſe habere, & ſenſum poëmatis, quod canitur, penetrantiorem evadere opinantur.

CAP. VI. Generali argumento, quod in honore apud veteres fuerit Muſica, obviam itur.

¶ Quapropter quod apud antiquos in honore fuerit Muſica, id quidem rudi, & inliterato viro argumentum eſſe utilitatis ipſa veluti cognatione propoſitum, inſtructo autem, & praeſertim philoſopho magnum dedecus *id argumentationis genus* inducere *autumo*. Et ſane numquid per Stoicos *Muſicam* aeſtimabimus, quia innumera quidem ſunt alia, quae nihil boni praebeant, *quorum aliqua ſunt reiecta*, aliqua vero, & omnino mala producta ſunt, ſecundum Sapientiam nullo honore habenda? . . . .

V. 2. Κρεξȣ) Huiſce Crexi Poëtae, ac Muſici mentionem facit Plutarchus in *De Muſica*, & inter primos Muſicae veteris novatores numerat: Κρεξος δε και Τιμοθεος, και Φιλοξενος, και οἱ κατ᾽ αυτην την ἡλικιαν γεγονοτες ποιηται φορτικωτεροι και φιλοκαινοι γεγονασι, τον φιλανθρωπον, και θεματικον νυν ονομαζομενον διωξαντες: *Crexus autem*, *Timotheus*, *atque Philoxenus*, *aliique circa eam aetatem poëtae aliquanto importuniores*, *& novitatis fuere ſtudioſi*, *eum adfectantes modum*, *qui nunc humanus & thematicus adpellatur*: & infra: ετι δε των ιαμβειων τα μεν λεγεσθαι παρα την κρουσιν, τα δε αδεσθαι Αρχιλοχον φασι καταδειξαι, ειθ᾽ ουτω χρησασθαι τους τραγικους ποιητας· Κρεξον δε λαβοντα εις διθυραμβον χρησασθαι αγαγειν. Οιονται δε και την κρουσιν την ὑπο την ωδην τȣτον πρωτον ευρειν: *adhuc autem iambicos verſus partim recitari ad inſtrumentorum pulſationem*, *partim cantari ab Archilocho monſtratum dicunt*, *deinde a tragicis poëtis uſurpatum*; *idque Crexum adcepiſſe*, *& ad dithyrambum traduxiſſe*. *Putant etiam pulſationem*, *quae ſub cantilenam fit*, *ab eo primum inventam*.

V. 5. προςιθεντος) Sic procul dubio haec vox eſt retinenda, non vero, ut imperitus Conrector refinxit, προςειθεντος adpicto ε ſupra ι.

V. 8. εν Εφεσῳ) Quinam fuerint Epheſii iſti hymni, expiſcari apud veteres non licuit: fortaſſis fuere iidem, qui in Dianae honorem canebantur, dicti ουπιγγοι. De quibus conſule Pollucem, & veteres Lexicographos; nec non Spanhemium in *Callimachum pag*. 3 *&* 331.

V. 9. εν Λακεδαιμονι) De choris Lacedaemonum ſic Plutarchus in *Laconicis Inſtitutis*: Τριων γαρ χορων οντων κατα τας τρεις ἡλικιας, και συνισταμενων εν ταις ἑορταις. Ο΄ μεν των γεροντων αρχομενος ηδεν. Αμες ποθ᾽ ημες αλκιμοι νεανιαι· ειτα ὁ των ακμαζοντων ανδρων αμειβομενος· Αμες δε γ᾽ εσμεν, αι θελης, αυγασδεο· ὁ δε τριτος ὁ των παιδων· Αμες δε γ᾽ εσσομεσθα πολλῳ καρρονες. Και οἱ εμβατηριοι δε ρυθμοι παρορμητικοι προς ανδρειαν, και θαρραλεοτητα, και ὑπερφρονησιν θανατȣ, οἱς εχρωντο εν τε χοροις, καν προς αυλον επαγοντες τοις πολεμιοις: *Tres enim chori erant in feſtivitatibus pro triplicis ratione aetatis*, *quorum princeps ſenum ſic canebat*: Olim iuventutem nos ſtrenuam egimus; *cui reſpondebat alter virorum aetate vi entium chorus*: Fortes ſumus nos: fac, ſi vis, periculum; *tertius puerorum canebat*: Nos erimus his praeſtantiores plurimo. *Embaterii quoque moduli ad fortitudinem*, *audaciam*, *mortiſque contemtum animabant*, *quibus utebantur & in choris*, *& ad tibiam incurrentes in hoſtes*. Procul dubio triplicis iſtius chori poëſis, ea non erat, ut ſine Muſica animos admodum percelleret.

V. 12. τȣ μαλλον κινειν) Id procul dubio reſpicit, quod ſuperius *Col. antecedenti v.* 40, 41 ſcripſerat: κινητικον λεγει μαλλον ειναι της λογιστικης διανοιας. Idcirco laxiori verſione uſi ſumus.

V. 13. ουθεν δε λογισαμενος) MS. legentibus quidem obiicit (ut in ſchemate) ολαγαγισαμενος, vel ολιγαγισαμενος, ſed utraque vox inaudita, & nihili eſt. Etſi enim dicas ex ολιγος fieri poſſe ολιγαγιζω, unde ολιγαγισαμενος; nullum tamen inde ſenſum expiſcabere. Nam quid aliud ſignificare poſſet ολιγαγιζειν, quam *imminuere*, vel *parvi facere*: quae quidem ſignificationes textui minime ſuffragantur. Legi fortaſſe poſſet quam minima mutatione δε λογαρισαμενος (alterum enim Γ pro detrito inferius Ρ adcipi poteſt) quaſi aoriſtum primum deſcendens a λογαριζομαι, quod verbum idem eſſe, ac λογαριαζω, *ratiocinor* dicendum foret απο τȣ λογαρις derivatum. Sed quia Lexicographis, & Grammaticis ignotum eſt huiuſmodi derivatum, nec penitus την αναλογιαν ſervat, ne nos in tricas ſponte coniiceremus, ſatius duximus reſtituere δε λογισαμενος: ni mavis λογαριασαμενος; ſenſus enim idem eſt, & textui quadrat.

V. 15. ὁ μεν ερει) Haec ipſa eſt ſententia Epicuri, quam tuetur Noſter, h. e. ſuapte natura nihil aliud Muſicam praeſtare poſſe, quam aurium oblectationem, quam proinde ut eius ſcopum conſiderat: contra quam Muſicae laudatores, qui ut eam nobilitarent, hoc perfracte negabant: atque eam Muſicam, quae ad voluptatem excitandam unice intenderet, repudiabant. Hinc Ariſtides *lib. II*: ἡδονην επιφερουσαν την ωδην φευκτεον· ουτε γαρ ἁπασα τερψις μεμπτεον, ȣτε της μȣσικης αὑτη τελος· αλλ᾽ ἡ μεν ψυχαγωγια κατα το συμβεβηκος, σκοπος δε ὁ προκειμενος ἡ προς αρετην ωφελεια: *cantus*, *qui voluptatem adfert*, *eſt fugiendus*. *Nec enim omnis delectatio eſt reprehendenda*, *nec Muſicae ipſa eſt finis*. *Sed illa quidem animi recreatio eſt per adcidens*, *ſcopus vero propoſitus eſt ad virtutem capeſſendam utilitas*. Plutarchus etiam *Convival. lib. VII quaeſt*. 5 id pertractat: Οτι δει μαλιστα τας δια της κακομουσιας ἡδονας φυλαττεσθαι, και πως φυλακτεον: *maxime cavendum eſſe a voluptatibus*, *quas depravata praebet Muſica*, *& quomodo cavendum*.

V. 17,

V. 17, 18. *διατορωτερον*) Sic legendum rati sumus, ab Aeliano edocti bene dici *μελος διατορον*: ita enim *lib. II cap.* 44 scribit: *παρορμητικον εμπνευσαι μελος, διατορον τε*: *incitativum tibia canere melos, & penetrans*. Intellige autem heic *διατορωτερον της ποιησεως*, *poësi penetrantius*.

V. 20. *ὁ δε*) Cui potissimum adscribenda sit haec altera opinio, uti etiam tertia, (cuius meminit infra *v.* 24. *& seq.*) plane nescimus: sed profecto iis philosophis, qui Musicae non admodum studerent, utraque tribuenda.

V. 24. *την*) Illud prorsus novum elementum, quod alterum in hoc versu exhibetur, non e librarii manu, sed conrugata papyro e duobus simul adglutinatis H & N processit.

Ibid. καταλλαγην) Haec vox respicit, quod superius dixerat *v.* 11, 12 *μηδεν ποησειν παραπλησιον αφαιρεθεντος*, differentiam scilicet, quae in eodem poëmate adpareret, si modo nuda voce, modo cum cantu recitaretur.

V. 28. *δια δε*) Ex adlata opinionum varietate protinus ansam sumit convellendi aliud Diogenis argumentum, quod ex veterum commendatione desumebatur, hoc pacto differens: „ Si tam variae sunt veterum hac in re opiniones, ecquis non videt esse viri idiotae & „ minime instructi eo argumento abuti, in honore scilicet apud veteres Musicam fuisse, „ quasi una eademque fuerit omnium mens antiquorum? Eadem enim res variis de causis „ probari, & commendari potest. Sic profecto Musicam (ut ait infra *Col. XI v.* 16 *&* „ *seq.*) multa adiuncta conspicuam fecere, & oblectationis gratia passim recepta fuit. „ Falsum ergo est eam *συγγενας* esse *ευχρηστον*.

V. 29. *αρχαιων*) *Nam quis ignorat* (ait Fab. Quintilianus *Instit. Orat. lib. I cap.* 10) *tantum iam illis antiquis temporibus non studii modo, verum etiam venerationis habuisse, ut iidem Musici, & vates, & sapientes iudicarentur?*

V. 32. *της ευχρηστιας*) Ut huius supplementi ratio, totiusque loci satis adfecti sensus constet, operae praetium est celeberrimam Stoicorum doctrinam de *προηγμενοις*, & *αποπροηγμενοις* in memoriam revocare. Zeno enim id unum suapte natura *bonum* dixit, quod esset *honestum*, *αγαθον μονον το καλον*, idemque esse *αἱρετον*, *eligendum*, atque *ωφελες*, *utile*, reliqua omnia *αδιαφορα*, *indifferentia* adpellavit, inter quae scilicet forent, Plutarcho ridente, *ληπτα και ουκ αἱρετα, οικεια και ουκ αγαθα, και ανωφελη μεν ευχρηστα δε*, *sumenda, & non expetenda; apta naturae, non bona; inutilia, sed tamen commoda*. *Indifferentium enim* (ait Cato apud Tullium *De Senectute*) *alia aestimabilia esse, alia contra, alià neutrum. Quae aestimanda, eorum in aliis satis esse causae, quamobrem quibusdam anteponerentur, ut in valetudine, integritate sensuum, vacuitate doloris, divitiis, gloria; alia autem non esse huiusmodi: itemque eorum, quae nulla aestimatione digna essent, partim satis habere causae, quamobrem reiicerentur, ut dolorem, morbum, sensuum amissionem, partim non. Atque hinc exortum esse illud, quod Zeno προηγμενον, contraque quod αποπροηγμενον nominavit*. Et *III De Fin.* ea nomina explicans ait: *ut nemo dicit in regia Regem ipsum quasi productum esse ad dignitatem (id est enim προηγμενον), sed eos, qui in aliquo honore sint, quorum ordo proxime adcedit ad Regium principatum; sic in vita, non ea, quae primario loco sunt, sed quae secundo προηγμενα nominentur*. Ad summam quaecumque non per se bona forent, sed communi gauderent aestimatione, ea dici vetuit *αγαθα*, *bona*, sed adpellari iussit *αδιαφορα προηγμενα*, *indifferentia producta*. Hinc Seneca *Ep.* 74. *Bona illa sunt vera, quae ratio dat: cetera opinione bona sunt. Itaque commoda vocentur, &, ut nostra lingua loquar, producta*. Et paucis Laërtius *in Zenone*: *προηγμενα τα αξιαν εχοντα*, *aestimationem habentia*. Ea idcirco, etsi *expetenda* esse negabant, *sumenda* certe concedebant, utpote quae, licet *ωφελοτητα*, *utilitatem* non haberent, gauderent tamen *ευχρηστια*, *commoditate*. Haec ipsa fusius tractata invenies a Lipsio in sua *Manuduct. ad Stoic. Philos. lib. II Dissert.* 23. Jam vero his probe intellectis facili negotio Philodemi mentem adsequeris. Quoniam Stoicus Diogenes suae sectae placitis insistens, inter *τα αγαθα* recensere Musicam non posset, inter *προηγμενα* numeraverat, eo quod publica aestimatione praesertim apud veteres usque floruisset, idque *τεκμηριον κεισθαι της ευχρηστιας*, *signum*, si non utilitatis, certe *commoditatis* adseruerat; idcirco Noster reponit huiusmodi vulgaribus *τεκμηριοις* uti esse proprium idiotae, & inliterati viri, philosopho vero, & instructo valde probrosum. Proinde subdit: „ Numquid secundum Stoicos opinabimur innumerabilia alia fore, „ quae nullum per se bonum pariunt, quorum tamen aliqua sunt reiecta, alia vero, & quidem omnino mala *producta* sunt? " Sic enim sequentem contextum restituendum duximus, uti mox dicemus. Huc etiam respicit *Col. seq. v.* 15, & *Col. XXXIV v.* 16. Veruntamen Stoicos secum ipsos pugnare docet Plutarchus *lib. De Stoic. Repug.* in ipsis *προηγμενοις* definien-

finiendis: de Cryſippo enim ait: ὑτῳ δε το προηγμενον τῳ αγαθῳ συναγαγων εγγυς ενταυθα και συμμιξας, εν ἑτεροις παλιν ὑδεν ειναι φησι τυτων καθολυ προς ἡμας αλλ' αποσπαν τον λογον ἡμας και αποστρεφειν απαντων των τοιυτων: *ita cum admodum propinquum bono conſtituiſſet productum, & quaſi miſcuiſſet, alio rurſum loco dicit, nihil eorum ad nos adtinere, iubetque mentem ab his omnibus avertere*. Non mirum igitur ſi Diogenes inter προηγμενα Muſicam cenſens tantopere commendet.

Ibid. συγγενως) Sic legimus conruptam hanc vocem: etſi in fine verſus poſt συ non adpareat γ: vel enim detritum eſt, vel amanuenſis vitio omiſſum, vel in verſum alterum male translatum.

V. 35. μεγ' αν ονειδος) Sic reſtituimus, apta ducentes ea verba oſtendendo, quantum Philoſophos vulgi argumentis uti dedeceat. Plutarchus *De Stoic. Repugn.* ſic Chryſippum adloquitur: τυς ὡν καταγελας, και καλεις ονειδη των ερωτωντων: *ſermones, quos inrides, & probra interrogantium vocas*.

V. 36. επιφερεσθαι) Nulla dictio potior ſuccurrit, quae ſenſui ſimul, & συνταξει praecedenti congrueret, & litteras in exemplari reſiduas επ retineret.

Ibid. μην) In αυτογραφῳ apertiſſime legitur μαν, quod tamen pro μην, non quidem ſcriptore noſtro δωριζοντι, ſed librario feſtinante, poſitum duximus.

V. 40. ενια δε) Heic integrum comma deſiderari res ipſa clamat. Particula enim δε praecedenti μην, & προηγμενα, quae ſequuntur, τοις αποπροηγμενοις reſpondere debent. Pro certo igitur habeas in αυτογραφῳ ſcriptum fuiſſe ενια μεν αποπροηγμενα, tum ſequenti verſu ενια δε. Sed amanuenſis cum tranſcripſiſſet primum το ενια, retortis iterum ad exemplar oculis, παρωρων in alterum το ενια incidit, quod ei fraudi fuit, atque exinde ſuperioribus omiſſis tranſcriptionem eſt proſequutus. Supple igitur confidentiſſime: ενια μεν αποπροηγμενα, ενια δε και παμπονηρα προηγμενα. Sic enim, ut diximus, Stoici τα αδιαφορα, *indifferentia* (ea nempe ſunt τα μηδεν αγαθον παρασκευαζοντα, *nullum per ſe bonum adferentia*) partiebantur.

V. 41. προενηγμενα) Ex iis, quae huc uſque adnotavimus, liquido inferes binas litteras εν perperam a librario in hanc vocem inſertas expungendas eſſe. Confidentiſſime igitur lege προηγμενα.

ΝΟϹΑΞΙΟΥ
ΤΕ
ΙΔΑΙϹΩΤΡΩ
Κ ΝΑΝΤΙ ΕΩϹΠΛΕΙϹΘΗ
ΝΟϹΗ ΥϹΙΚΗΛΕΧΡΙΤΩΝ
ϹΥΜΠΟ ΩΝΠΡΟΒΑΙΝϹΥϹΑ
ΤΩΙΔ ΚΑΙΜΑΙΝΟΜΕΝΟΥϹ
ΛΕΙΤΟ ϹΠΟΛΛΟΥϹΝΟΜΙΖΟΝ
Ι ΚΑΙΠΑΝΤΕΛΩϹΟΥΚΕΞΕϹΤΙ
ΕΠΙΤΑ ΚΡΙϹΕΙϹΚΑΤΑΦΕΥΓΕΙΝ
ΑΙΤΩ ΝΤΟΙϹΔΕΚΑΤΑΦΕ
ΝΟΥ ΛΕΝΗΤΤΟ ΑΥΤΗΝΑ
ΙΟΔΟΚΙΝ ΑϹΤΕΟΝΤΗΝΜΟΥ
ΙΚΗΝ ΙΑΤΗΝΦΩΝΥϹΤ ΟΝ
ΜΕΝ ΑΝΘΥΜΗΛΑΛΛΑΔ
ΟΤΙΚΟΝΕϹΤΙΝΠΡΟϹ
ΟΝΚΑΙΤΗΝΜΟΥϹΙΚΗΝΤΑ
ΜΠΛ ΕΝ ΤΑΠΕΡΙ ΕΠΤΟΝ
ΕΠΟΙΗϹ Ν ΝΔΙΑΤΗΝ ΤΕΡ
ΨΙΝΟΜ ΙϹΙ ΑΙΤΗΝΨΥΧΑ
ΓΩΓΙΑ Ο ΔΙΑΤΑΠΡΟϹ
ΤΟΥΤΩ ΟΥΜΕΝΑΠΕΔΕ
ΘΗΙ ΙΚΟΥΔΑΛΛΩϹ
Α ϹΚΕΤΗ ΟΥΚΕΦΑΛΑΙ
ΟΥ ΧΑΔΕΚ ΙΠΡΟ ΕΡΟΝ
ΤΟ
ΑΛ ΧΡΗϹΤ ΚΙΝΟ
ΛΕ ΟΜΟΥϹ ΜΟΥ
ϹΙ ΠΑϹΑ ΙΔΕΙ
ϹΟϹΑϹΑ ΦΕ
ΡΟΥϹΙΝ ΤΑΡΧΑ
ΓΑΧΚΛ ΕϹΘΑΙΤ ΡΙ
ΟΝΠΟΥ ΚΑΙ ΑϹΙΝ
ΑΝΑΓΚ ΝΕΙΙΓΑ ΑΒΕΙΝ
ΟΥΔΕΓΟ ΕΤΟΚ ΕΑΜΗ
Ϲ ΚΑΙΠΕΡΟΝ Λ Χ
ΚΑΙΦΡΟΝ ΜΩ ΑΤΟΝΚΑΙϹΤ Α
ΤΙΚΩΤ ΑΤΟΝΑΧΗΚ Ϲ
ΕΙΔΗΚΑ ΝΗ Ε
ΤΟΥΤΟΑ ΕΥΧΟ ΥΛ ΜΕΙ
ΝΟϹΚΑ Ε ΕΝΟϹ ΗΓ
ΧΕΤΟ ΕΤΟΝΔΕΤΟ
Δ ΚΑ ΕϹΕ
ΩϹΙ ΟΥΚΑΙΠ
ΤΕΜ ΝΚΑΤΑ
ΚΗΛ ΙΚΟ

COL. XI

G. B. Malesci del. *Bart. Oratij inc.*

COLUMNA XI.

. . . . ουδε νος αξιου-
μενα ὑπο των σπουδαιοτερων;
η τ8ναντιον, ἑως πλειςη
ἡ μουσικη μεχρι των
συμποσιων προβαινουσα;
Τῳ δε και μαινομενους
αει τους πολλους νομιζον-
τι, και παντελως ουκ εξεστι
επι τας κρισεις καταφευγειν
αυτων· τοις δε καταφευγου-
σιν ουδεν ἡττον αυτην α-
ποδοκιμαστεον την μου-
σικην δια την των ὑστερον
αμελειαν. Ου μην αλλα δη
ποιητικον εστιν προηγμε-
νον· κ' αυτην μουσικην τα
συμπλακεντα περιβλεπτον
εποιησεν, και δια την τερ-
ψιν ὁμως, και την ψυχα-
γωγιαν, αλλ' ου δια τα προς
τουτων μιθολογουμεν' απεδε-
χθη παλαι, κ' ουδ' αλλως
ἡ κατασκευη του κεφαλαι-
ου, ταχα δε και προτερον
αλλων χρηστοτερα. Το γαρ
λελεχθ' απο μουσων μου-
σικην, εις και πασαν παιδει-
αν, και τεχνας ὁσας αναφε-
ρουσιν, και καταρχας παν-
ταχη αρχεσθαι το αγρι-
ον ποτε, ουδε και πασιν
αναγκαιον ειναι λαβειν,
ουδε τον Θεμιστοκλεα μη
γινωσκειν, καιπερ οντα
και φρονιμωτατον, και στρα-
τηγικωτατον ακηκοως
ειδηκαμεν . . . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . .

quæ nihili a cordationibus viris reputantur? an contra, interea dum universa fere Musica ad convivia pervenit? Huic vero nostro, qui homines plerosque insanire putat, non licet ad eorum iudicia confugere; iis autem qui ad ea confugiunt, nihilo minus improbanda est Musica, propterea quod recentiores eam omnino negligunt. Verum enim vero Poëtica est producta, Musicam autem, quae eidem cohaerebant, conspicuam effecere; ac propter oblectamentum, & animi distractionem, non propter fabulas ab istis enarratas olim recepta fuit: neque aliter initia comparavit, fortasse etiam primitus prae aliis rebus utilior. Novimus enim a Musis factum fuisse Musicae nomen, quibus universam institutionem, & artes quascumque adceptas referunt, & ab initio feritatem fuisse ubique dominatam; minime vero novimus universis necesse fuisse *Musicam stricte sumtam* adripere; neque sane Themistoclem eam cognosse, licet peritissimus, & summus audiret Imperator . . .

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

V. 5. *συμποσιων*) De Musica in conviviis vide, quae mox adnotabimus ad *Col. XVI*, & *XVII*, ubi de ea pluribus disputat Noster.

V. 6. *τῳ δε και μαινομενους*) Heic apertissime suum adversarium Philodemus Stoicorum dogmatum arguit. Respicit enim celebre Porticus *παραδοξον*, quod Tullius enunciat: *ὅτι παντες οἱ αφρονες μαινονται*, *omnes stultos insanire*. Propterea addit *v.* 8, *και παντελως*. Scitum enim est, Stoicis, ut virtutum, ita peccatorum aequalitatem fuisse persuasam: itaque stultos ex eorum sententia non plus minusve, sed ex aequo omnes omnino, ac totaliter insanisse. Hinc Laërtius *in Zenone*: *παντας τε τους αφρονας μαινεσθαι, ου γαρ φρονιμους ειναι, αλλα κατα την ισην τη αφροσυνη μανιαν παντα πραττειν*: *omnes stultos insanire, neque enim prudentes esse, sed per aequalem stultitiae insaniam omnia facere*. Et elegantissime Flaccus *II Sat.* 3:

Quem mala stultitia, & quaecumque inscitia veri
Coecum agit, INSANUM Chrysippi porticus & grex
Autumat. Haec populos, haec magnos formula reges
Excepto sapiente tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant OMNES aeque, ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere . . . . . .

Philodemi igitur argumentatio sic procedit. „ Ex communi veterum suffragio infert Diogenes Musicam esse inter *τα προηγμενα*, atque proinde *ευχρηστον*: atqui huiusmodi ratiocinio „ sibimet repugnat is, qui multitudinem omnem insanientem putat. Si multitudo enim e „ stultis conficitur, stulti omnes omnino insaniunt; quomodo ergo Musicam utilem dicemus ob id, quod multitudini fuerit probata? Huic igitur, si sibimet constare cupiat, „ ad multitudinis iudicium provocare non licet „. Enimvero Stoici non satis ubique suis principiis consonos Plutarchus arguit in libro, quem *De Stoicorum Repugnantiis* adornavit.

V. 10. *τοις δε καταφευγουσιν*) Melius *τοις αλλοις δε*, h. e. „ *aliis non Stoicis*, qui ad „ multitudinis iudicium iure confugiunt, nec inde argumentum sumere licet; quia multitudo ipsa recentiorum Musicam neglexit „. Legentibus enim: *τῳ ουκ εξεστι επι τας κρισεις των πολλων καταφευγειν, τοις δε καταφευγουσιν κ. τ. λ.* *huic non licet ad multitudinis iudicium confugere, iis vero, qui confugiunt* &c. videri posset *illum* ad vulgi iudicium non provocasse, quod contra esse ex antecedentibus, & consequentibus discimus. Non male igitur suspicamur voculam *αλλοις* ab exscriptore omissam.

V. 13. *τον ὑστερον αμελειαν*) Posteriores Musicam & conrupisse, & neglexisse querela est Plutarchi, Aristidis, aliorumque, qui vel obiter, vel ex professo de Musica scripserunt. In pluribus etiam Scriptoris Nostri aevo Musicae usum desiisse & ipsemet variis in locis insinuat, & aliunde etiam novimus. Sic vidimus *Col. IV* a sacris fuisse deturbatam: & *Col. V* in nuptiis epithalamiorum cantum exolevisse; a puerorum autem scholis, & a conviviis etiam exulasse videbimus *Col. XII*, & *XVII*. Eius igitur argumenti vis est. „ Si „ multitudinis iudicio standum est, non minus hodie *αποδοκιμαστεον την Μουσικην*, *improbanda* „ *est Musica* propter vulgarem recentiorum incuriam, quam olim fuerit probanda propter „ veterum suffragia.

V. 14. *ου μην αλλα δη*) Cum primo obiter respondisset, vulgare veterum iudicium Musicae suffragari non debere, utpote quod vel secundum ipsa Stoicorum dogmata esset flocci-faciendum, vel recentiorum opinione redargueretur; propius ad Stoicum confutandum adcedit hoc pacto. „ Verum enim vero, si *τα προηγμενα* quidquam valere debent, utique „ *προηγμενον εστι ποιητικον*, quod dignitatem habet, non Musica; hanc autem plura simul ad- „ gregata conspicuam reddidere, nec alia sane de causa olim recepta fuit, nisi propter ob- „ lectamentum, animique distractionem.

V. 21. *μυθολογουμενα*) Hanc vocem, vel *κενολογουμενα*, vel quid huiusmodi contextus requirere videtur.

V. 25. *χρηστοτερα*) Utiliorem ab initio prae aliis artibus fatetur fuisse Musicam, quod oblectamenti ope primorum hominum feritatem demulcere quiverit, ut ex iis, quae sequuntur adparet.

V. 27. *οἱον πασαν παιδειαν κ. τ. λ.*) Quod universam institutionem Musis adceptam veteres retulerint, testis est Suidas: *Μουσα ἡ γνωσις απο του μω, το ζητω, επειδη ἁπασης παιδειας αυτη τυγχανει αιτια. εικοτως ουν οἱ αρχαιοι μουσαν αυτην εκαλεσαν*: *Musa*, cognitio *a verbo μω, quod est* inquiro; *quoniam universae institutionis ipsa est causa: merito igitur veteres Musam ipsam* adpel-

adpellaverunt. In poſtremo autem hoc commate pro μουσαι legendum eſſe μουσικην quovis pignore contendimus. Si enim *Muſa univerſae inſtitutionis eſt cauſa*, merito *univerſam inſtitutionem* veteres *Muſicam* dixerunt: ſecus inepta eſt Suidae ταυτολογια. Atque hoc quidem ſenſu ſaepe veteres *Muſicam* adcipiebant, ut univerſam bonarum artium inſtitutionem denotarent. Sic apud Ariſtophanem in *Equitibus Act. I ſc. 2.* fatur Agoracritus:

Αλλ' ω' γαθ' ουδε μουσικην επισταμαι,
Πλην γραμματων, και ταυτα μεντοι κακα κακως.
At ego, vir bone, nullam artem didici Muſicam,
Praeterquam litteras, & male quidem has malas.

Ubi opportune adnotat Scholiaſtes: ὅτι μουσικην την εγκυκλιον παιδειαν φησι: *quippe Muſicam adpellat univerſam inſtitutionem*. Atque hinc latiſſima *Muſicorum* adpellatio, ut *iidem*, teſte Fabio Quintiliano, *Muſici*, *& Vates*, *& Sapientes iudicarentur*. Vide quae adnotabimus ad *Col. XXVI*, & *XXIX*. Idem porro της μουσης etymon απο του μωσθαι tradiderat Plato in Cratylo, & poſt eum Phornutus in *De Natura Deorum*: καλουνται δε μουσαι απο της μωσεως: *Muſae dicuntur ab inquiſitione*. Alias etymologias videſis apud Lil. Greg. Gyraldum in *Syntagmate de Muſis*. Confer, quae Noſter habet *Col. XV*, *& XXXIV*.

V. 30. αρχεσθαι) An αρχεισθαι? Ita fortaſſe melius, ut indicaret ab initio feritatem ope Muſicae abactam fuiſſe. Sed in αυτογραφω viſitur εσθαι. Feritatem autem ubique fuiſſe olim dominatam, Muſicoſque adpellatos fuiſſe eos, qui abegerunt, teſtatiſſimum eſt apud veteres: atque huc non inepte plerique Lini, Orphei & Amphionis fabulas referebant. Ita Macrobius *in Somn. Scip. lib. II c. 3*: *Et ita delinimentis canticis occupatur; ut nullum ſit tam immite, tam aſperum pectus, quod non oblectamentorum talium teneatur adfectu. Hinc exiſtimo & Orphei, vel Amphionis fabulam, quorum alter animalia ratione carentia, alter ſaxa quoque trahere cantibus referebantur, ſumſiſſe principium: quia primi forte gentes vel ſine rationis cultu barbaras, vel ſaxi inſtar nullo adfectu mobiles ad ſenſum voluptatis canendo traxerunt.*

Ibid. το αγριον) Sic Ariſtides *lib. II pag. 67*: τους μεν γαρ ουτ' εν μελεσιν αυτοις, ουτ' εν ψιλη ποιησει μελετηκοτας αγροικωδεις παντaπασι, και ηλιθιους εωρων: *illos enim, qui nec in ipſis cantibus, nec in nuda poëſi exercitati eſſent, agreſtes omnino ac ſtolidos videbant.*

V. 31. ουδε και πασιν) E generali Muſices adceptione, qua omnem ſcientiarum inſtitutionem complecteretur, male concludi adfirmat, Muſicam ſtricte ſumtam, h. e. cantum, & inſtrumentorum pulſationem, omnibus eſſe neceſſario addiſcendam: quod Themistoclis exemplo confirmat.

V. 33. τον Θεμιστοκλεα) De Themistocle heic verba fieri nemo fortaſſe in dubium revocabit, qui, ut ſcribit Quintil. *Orat. Inſtit. lib. I*, *cum (lyrae) ſe imperitum confeſſus eſſet, ut verbis Ciceronis utar* (Tuſc. 1) *habitus eſt indoctior*. Rem autem ſic narrat Plutarchus in eius vita: επει και των παιδευσεων τας μεν ηθοποιους, η προς ἡδονην τινα, η χαριν ελευθεριαν σπουδαζομενας οκνηρως και απροθυμως εξεμανθανε . . . . . ὅθεν ὕστερον εν ταις ελευθεραις και αστειαις λεγομεναις διατριβαις ὑπο πεπαιδευσθαι δοκουντων χλευαζομενος, ηναγκαζετο φορτικωτερον αμυνασθαι λεγων, ὅτι λυραν μεν ἁρμοσασθαι, και μεταχειρισασθαι ψαλτηριον ουκ επισταται, πολιν δε μικραν, και αδοξον, ενδοξον και μεγαλην απεργασασθαι: *ſiquidem etiam diſciplinas morales, vel ad voluptatem, vel urbanitatem exquiſitas ſegniter & lente adripiebat ..... unde poſtmodum, cum derideretur ab iis, qui videbantur liberalibus & urbanis exculti exercitiis, compulſus eſt adrogantiore reſponſo ſe tueri: lyrae ſe aptandae, tractandive pſalterii eſſe rudem; ſed noſſe, quomodo urbem, quam parvam adcepiſſet & obſcuram, claram & magnam redderet.*

V. 36. ακηκοως) Ita legendum adparet, licet ſyntaxis non bene admodum conſtet. Sed hoc σχεδιασμα eſſe feſtinationis plenum iampridem animadvertimus.

ΤΩΝΠΒΑΡΒΙ ΞΑΙΘΥΝΟΝ
ΑΜ ΥΝΟΝΤ ΚΑΙΦΩΝΑΝ
ΕΝΟΙ ΙΩΙΚΑΙ ΛΥΚΥΤΡΩΤΑ
ΛΙΟΝΑΥΤΗΝΕΙ ΝΑΙΛΕΓΟΝ
ΤΩΝΠΙΑΡΑΤΑ ΕΙΤΙΝΑΤΟΥ
ΤΟΝΕΝΦΩΝΕΙ ΩCΕ ΤΕΙΧ
Ρ Ν ΩΝΤΙ Ω ΝΜΕΛΩΝΚΑΙ
ΤΗΝΔΙΑΝΟΙΑ ΝΕΝΤ ΝΟΝ
ΤΩΝΠΡΟCΤΗΝ ΟΜΕΙΛΙΑΝ
ΚΑΙΤΗΝΑΡΑ CΤΤΟΥCΑΝΑΝΑ
CΤΡΟΦΗΝ ΤΟ ΙΥΝΥΠ Χ
ΤΩΝΑΡΧΑΙΩΝΚ ΙΠΡΟCΑ
ΤΩΓΗΝΠΑΡΑΛ ΑΝΕCΘΑΙ
Π ΛΩΝΕΙCΥΠΟΤΗΠ ΦΙΝ
ΑΡΕΤ ΤΕΥ ΧΕΛ Γ Υ
ΠΛΗΝΙCΩ ΤΗ ΥCΕΒΕΙΑCΧ
ΠΡΟCΗΝ ΔΕΩ ΝΗΚΟΥCΑ
ΜΕΝ ΡΤΙ Λ ΠΟΛΗΧ
ΨΕΙCCΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝ ΡΑΤΑ
ΓΕΤΟΜΟΥCΙΚΟΝ ΔΟCΥΠΟ
ΠΟΥΤΩΙΔ ΑΙΠΡΟCΤΙΙΛ
ΩΝΑΝΔΡΩΝ CΤΕΚΑΙΤΟ
ΤΕΕΝΕΡΓΕΙΝ ΠΩCΟΙΚ Ο Κ
ΜΙ ΛΙΑΡΤ ΟΥCΙ Ε ΖΗ
ΤΩΙ ΤΟΙ ΑΡΜΕΜΟΥΛΩ CC Μ
ΜΟΝ ΠΑ ΙΝ C ΑΙΙ
ΛΟΙΔΟ ΩΝ ΕΙΡΟ
ΤΟΝ ΩΝΑΠΕΙΡ CΙΝΩ
ΤΟΜΕΝ ΓΕΝ ΑΙ ΟΔΕ
ΜΗΔΑΜΩCΠΑ ΩΝΥΠ ΑΙ
ΧΟΝΤΩΝΚΑΙΝ Ω ΤΑ Α
ΤΑΙ ΛΕ ΕCΘΑΙΚ ΟΥ
ΤΩCΕ CΓΑΡΑ Τ ΑΝΔΡ
ΙΝΕ ΟΝ ΗΝΑ ΗΝΠΡΟ
ΕΤΙΠΟΥΝΤ Ρ ΔΕΙΑC
ΓΕΙΛ ΠΕΡΤΟΥΤΟΝ ΦΙΝΟCΟ
ΦΟΝΩ ΑΞΙΟΠΙCΤ ΕΡ ΝΑΥ
ΤΟΥ ΑCΤΥCΕΙCΤ Ν ΩΜΟ
ΛΟΧΩΤΑΤΩΝΑ ΕΙ ΞΕΙC
ΝΟΜΙΞΕΙΝΤΑΙ ΑΜΕΝΕΝ
Χ Ν Τ ΤΑ
Λ ΕΙΧ ΕΙΝ
ΜΑ ΕΡΟΥΧΙ
ΓΩΙ ΑΤΗΝ
CΕΡΟ ΤΑCΕ

COL. XII

Malesci del. *G. Aloja inc.*

COLUMNA XII.

των τι βαρβιτισαι θυμον ἀμαλδυνοντα , και φωνην εν οινῳ , και γλυκυ τρωγαλιον αυτην ειναι λεγοντων παρα τα δειπνα· τουτο μεν φωνειν , ὡς επεγειροντων τινων μελων , και την διανοιαν εντεινοντων προς την ὁμειλιαν , και την αρμοττουσαν αναστροφην . Το τοινυν ὑπο των αρχαιων και προς αγωγην παραλαμβανεσθαι παιδων εις ὑποτυπωσιν αρετης τετευχε λογου (πλην ισως της ευσεβειας , προς ἣν ἡδεως αν ηκουσαμεν αυτου αρτι , και ὑποληψεις συμβαλλομεν) , ἢ κατα γε το μουσικον ειδος ὑποτυποι , τωδε και προς την των ανδρων · ὡστε και τοτε ενεργειν πως οικοδομιαν μαρτυρουσιν περι Ζητῳ · το γαρ μεμουσωσθαι μονον επαινουσιν , το δε μη , λοιδορουσιν , και των χειροτονιων απειργουσιν . Ων το μεν γε γενηται , το δε μηδαμως παιδων ὑπαρχοντων , και νεων δυναται λεγεσθαι , και εχειν ουτως · εις γαρ δη τοις ανδρασιν εσομενην αρετην προετυπουντο . Τι γαρ δει λεγειν ὑπερ τουτου φιλοσοφου , ᾧ αξιοπιστον εφαν' ἑαυτου τας φασεις των βωμολοχωτατων αποδειξεις νομιζειν ; . . . .

. . . .

jubentium aliquid ad barbitum ludere hominem , qui animum simul , & vocem vino conruperit , & aientium dulce quoddam bellarium ipsam esse post convivia : hoc quidem dicere , quasi quidam cantus excitent , & intendant mentem ad conloquia , & ad concinnam conversationem. Iam vero de eo, quod a veteribus etiam adsumta sit Musica ad puerorum institutionem, ut ad virtutem informarentur, iam disputatum est (exceptis modo iis , quae de pietate dixit, de qua iucunde eum disputantem nuper audivimus, & iam congerimus responsiones) , quae virtus secundum Musicae speciem animos informet , nec non ad virorum *institutionem* : itaque , *ait* , testantur ipsi facto Zeti, quandoque etiam aedificandi studium Musica excitari . Etenim ii Musica *pueros* erudiri unice laudant , & qui eruditi non sint , vituperant , & a comitiis prohibent . Quarum rerum prima reapse evenit , altera vero de pueris & adolescentibus neque dici , neque esse ita potest ; ii enim ad eam virtutem , quae in viris mox futura erit , praeformantur . Quid enim dicendum est adversus philosophum, qui sibimet dignum putet summorum scurrarum verba pro demonstrationibus adcipere ? . . . . .

. . . .

V. I. & *seq.* τι βαρβίλισαι κ. τ. λ.) Heic procul dubio loquitur de veterum ſententia, qui Muſicam in Conviviis idcirco adhibendam cenſebant, quia ipſa animis, corporibuſque vino conruptis medederetur, ſic Plutarchus *de Muſica:* εις ωφελειαν, και βοηθειαν την μεγιστην αυτοις καιροις παρελαβε μουσικην, λεγω δε εις τα δειπνα και τας συνουσιας των αρχαιων· συνεβαινε γαρ εισαγεσθαι μουσικην, ως ἱκανην αντισπᾷν, και πραΰνειν την του οινου ὑποθερμον δυναμιν· καθαπερ που φησι και ὁ ἡμετερος Αριστοξενος· εκεινος γαρ ελεγεν εισαγεσθαι μουσικην παρ᾽ ὁσον ὁ μεν οινος σφαλλειν πεφυκε των αδην αυτῳ χρησαμενων τα τε σωματα, και τας διανοιας, ἡ δε μουσικη τῃ περι αυτην ταξει τε και συμμετριᾳ εις την εναντιαν καταστασιν αγει τε, και πραΰνει: *adſcivit (Homerus) utilitatem, & auxilium Muſices opportuniſſimo loco, in coenas inquam, & in convivia veterum. Ideo quippe eam his adhiberi receptum fuit, quod in oppoſitum retrahere, & vim caloris vini mitigare valeret, quemadmodum alicubi ait etiam noſter Ariſtoxenus. Dixit enim ille Muſicam introductam in coenas eſſe, quod, ſicut vinum nimis ipſo utentium & corpora, & mentes labefactet; ita Muſica ſuo ordine & concinnitate in contrarium ſtatum abducit, atque ſedat.*

V. 9. προς την ὁμειλιαν, και την ἁρμοττουσαν αναστροφην) Idem fere Plutarchus *Convivalium lib. VII. quæſt.* 8. ſub Diogeniani perſona de Muſica praedicat: εν δε τῳ πινειν ου θαυμασαιμ᾽ αν ει το τερπνον αυτων και γλαφυρον ἁμα και πλασιν τινα, και κατακοσμησιν επιφερει συνεξομοιουσαν τα ηθη τοις επιεικεσι, και φιλανθρωποις: *inter bibendum autem non miror ſi iucunditas eorum (carminum) & elegantia quamdam ſimul conformationem & compoſitionem inducat, quae mores ad manſuetorum & benevolorum hominum imitationem in converſando effingat.*

V. II. το τοινυν) De Muſica παιδευτικη ſatis initio diſputantem audivimus: cur ad idem nunc redit argumentum? Quia nempe ſuum adverſarium κατα ποδα perſequi ſibi propoſuit. Proinde ait: τετευχε λογου. Nam initio θεωρητικως quaeſtionem tractaverat, ut iam pridem animadvertimus: num ſcilicet Muſica informandis animis ſuapte natura valeret? heic vero argumento facti occurrere ſtudet, veterum ſcilicet auctoritati, qui ea uſi ad huiuſmodi opus dicebantur.

V. I2. των αρχαιων) Plutarchus item de hoc inſtituto, tanquam antiquato loquitur, in *de Muſica*: Φανερον ουν εκ τουτων, ὁτι τοις παλαιοις των ἑλληνων εικοτως μαλιστα παντων εμελησε πεπαιδευσαι μουσικην· των γαρ νεων τας ψυχας ωοντο δειν δια μουσικης πλαττειν τε, και ρυθμιζειν επι το ευσχημον: *ex his autem planum fit priſcis Graecis haud iniuria id praecipue curae fuiſſe, ut adoleſcentes Muſica diſciplina imbuerent: horum enim animos exiſtimabant Muſicae opera fingi, atque concinnari ad decorum poſſe.* Proinde paullo poſt queritur: επι μεν τοι των καθ᾽ ἡμας χρονων τοσουτον επιδεδωκε το της διαφορας ειδος, ὡστε του μεν παιδευτικου τροπου μηδεμιαν μνειαν, μηδε αντιληψιν ειναι, παντας δε της μουσικης ἁπτομενους προς την θεατρικην προσκεχωρηκεναι μουσαν: *iam vero noſtris temporibus tantum eſt receptum diſcriminis, ut eius Muſicae, quae ad diſciplinam puerorum facit, nulla memoria iam extet, nullaque cura ſit: omnes, qui animum ad Muſicam adpellunt, theatris ſervientem Muſam amplectuntur.* Conſule, ſi libet, *Ariſtid. Quintil. lib. II. p.* 68. de hac Muſica παιδευτικη, quam ad centum uſque dies veteres adhibebant, differentem. Ab Athenaeo autem *lib. XIV. cap.* 5. diſces, quomodo apud antiquos Arcadas pueri, imo iuvenes ad triceſimum annum Muſica educarentur. Philoſophicas porro huiuſce moris rationes invenies apud Platonem in *III. de Repub.* ubi de puerorum animis per Muſicam informandis pluribus diſſerit. Hinc Tullius *II. de legibus*: *Adſentior Platoni nihil tam facile in animos teneros ac molles influere, quam varios canendi modos, quorum dici vix poteſt, quanta ſit vis in utramque partem.*

V. I4. παραλαμβανεσθαι) Facili negotio hanc vocem reſtituimus, ſiquidem hoc ſenſu apud Graecos ſcriptores eſt uſitatiſſima. Sic apud Ariſtidem l. c. την παιδευτικην και μεχρι των ἑκατον ἡμερων παρελαμβανον, *eruditivam ad centum uſque dies adhibuere*; & apud Athaeneum l. c. τους πρωτους Αρκαδας εις την ὁλην πολιτειαν την μουσικην παραλαβειν, *antiquos Arcadas in univerſam Reipublicae moderationem Muſicam adhibuiſſe.* Et Plutarchus *De Muſica pag.* 1140. ipſiſſima verborum conſtructione: ὁλην την επιστημην προς τε θεων τιμην, και την των νεων παιδευσιν παλαμβανεσθαι: *totam (Muſicae) diſciplinam Deorum venerationi, & puerorum inſtitutioni fuiſſe impenſam.*

V. I5. τετευχε λογου) Paullo ſuperius, quantis veteres laudibus Muſicam extulerint, mentio facta erat, praecipue, quia animis excolendis inſerviret: quod quo ſenſu adcipiendum foret, Noſter explicavit. Adrepta autem heic occaſione de Muſices uſu apud antiquos,

quos, ut pueros, atque viros ad virtutem manuducerent, verba facere Diogenes iterum occoeperat, atque e vestigio Philodemus. Hinc restituimus τετευχε λογου; eadem enim mox utitur φρασει in *Col. seq. v.* 8. επειδε λογου τετευχεν.

V. 16. πλην όσω της ευσεβειας, προς ἣν αν ηκουσαμεν) Musicam sacram, quae Deorum cultum respiceret, veluti της παιδευτικης partem fuisse habitam, iam adnotavimus *Col. IV. v.* 2. Hinc intelligere datur, cur de veteri puerorum institutione per Musicam dixisse testatus, de ευσεβειᾳ excipiat, & de ea se iam dicturum polliceatur. Id autem praestat *Col. XX*, ubi *v.* 28 sic incipit: ὥστ' εφ' ἃ γραφει περι της ευσεβειας μεταβαντες, λεγωμεν κ. τ. λ. & *Col. XXI.* Diogenem inridere pergit, quod sibi persuaserit Deorum singulos diversis cantibus flecti, & oblectari; quod prorsus respondet verbis, quae heic sequuntur: ἤ καλα γε το μουσικον ειδος ὑποτυποι.

V. 20. ειδος) sic restituenda videtur haec vox secundum residua elementorum vestigia. Posset tamen legi etiam ηθος sine ullo sententiae detrimento. Quid enim sit ηθος μουσικον docuimus in *schol. ad Col. III v.* 14.

Ibid. ὑποτυποι) Hoc utique respondet superioribus verbis: εις ὑποτυπωσιν αρετης.

V. 24. εν Ζητῳ) Zetum intellige geminum Amphionis fratrem, de quibus Homerus *Odyss.* λ:

Οἵ πρωτοι Θηβης ἑδος εκτισαν ἑπταπυλοιο,
Qui primi Thebarum sedem condiderunt septem portas habentium.

aliique passim; post quorum testimonia, quae proferre necesse non est, cur, inquies, Zetum potius, quam Amphionem testem producerent, cum de virtute Musices in excitanda etiam οικοδομιᾳ veteres illi loquerentur? praesertim cum norimus passim uni Amphioni eius aedificationis gloriam tribui: ut Horatius *lib. III Od.* 8.

Movit Amphion lapides canendo,

& de Arte Poët. v. 394.

Dictus & Amphion Thebanae conditor arcis
Saxa movere sono testudinis.

At vero sic rem compone. Amphion Musicus excellens ferebatur a Jove ipso cithara canere edoctus, ut Heraclides Ponticus apud *Plut. de Musica*, vel a Mercurio, ut Epimenides Corcyraeus, Pausanias in *Boeot.* & Horatius testantur; contra vero Zetus longe dissimili asperoque ingenio a Musis abhorrens, uti discimus ab eodem Flacco *Epist.* 18. *lib. I.*

Gratia sic fratrum geminorum Amphionis, atque
Zeti dissoluit: donec suspecta severo
Conticuit lyra.

nec non ab Athenaeo *lib. VIII cap.* 10, qui Stratonici αποφθεγμα refert in quemdam nomine *Zetum* de Musica differentem, *minime*, aiebat, *te decet de Musica differere, qui nomen tibi elegeris a Musis alienissimum, siquidem non Amphionem, sed Zetum te adpellas*. Graece est: μονῳ δη ουκ εφη προσηκειν περι μουσικης λαλειν, ὅς γε το αμουσοτατον των ονοματων ειλου, ει σεαυτον αντ' Αμφιονος Ζηθον καλεις. Cum tamen nihilominus Zetus operis socius fratrem in aedificandis Thebis adiuvasset, id profecto uni Musices ενεργειᾳ tribuebant, & inter innumera eius artis miracula censebant, quod inter reliqua saxa, etiam lapideum fratrem testudinis ope Amphion demulsisset. Ea enim est saxorum allegoria per Solinum *cap.* 13: *non quod lyra saxa duxerit, sed quod suaviter adfatus homines rupium adcolas, & incultis moribus rudes ad obsequii civilis pellexerit disciplinam.* Recte igitur Noster: *aliquando Musica homines ad aedificandum fuisse excitatos, in testimonium citant Zetum.*

Ζητον vero potius, quam Ζηθον (de quo adhuc controversum fuerat) scribendum esse codex noster est auctor.

V. 25. το γαρ μεμουσωσθαι μονον) Non aliter legi posse videtur, si detrita elementa illa, quae inter ω & μ comparent, retinere velis; quod si illa delenda duces, utpote punctis fortasse, quae nunc conspicua non sint, confixa, rectius leges: τον γαρ μεμουσωμενον επαινουσιν, τον δε μη κ. τ. λ. Haec autem verba usque ad απειργουσιν Diogeni procul dubio sunt referenda, atque a Philodemo adlata, ut ea brevi confutatione explodat.

V. 26. τον δε μη) Supple ex propinquo μεμουσωμενον. Interstitium enim omnino requirit, ut τον δε legamus.

V. 28. ὧν το μεν γεγενηται) Fatetur utique Philodemus veteres laudibus mactasse τους παιδας μεμουσωμενους, *pueros Musica excultos*. Explicuit enim superius, quo sensu *Musicam* anti-

antiqui ſumſerint; ita ut μεμουσωσθαι idem ſit, ac *diſciplinis inſtitui*, ut plane apud Ariſtophanem in *Lyſiſtrata:*

Τους δ' εκ πατρος τε, και γεραιτερων λογους·
Πολλους ακουσασ' ου μεμουσωμαι κακως.
Tum ſaepe dicta patris audiens mei,
Atque ſeniorum haud ſum inſtituta perperam.

negat vero alterum, h. e. a comitiis prohibitos fuiſſe pueros, qui Muſicam non norint; quippe pueri in comitiis locum habere non poterant. Leviuſcula ſane reſponſio: ſtricte enim de pueris intelligit, quae adverſarius procul dubio latius de viris ſcripſerat. Quam ſuae reſponſionis levitatem, cum ipſemet agnoſceret Philodemus, illis ſubiectis verbis ſe tuetur: τι γαρ δει λεγειν ὑπερ τουτον Φιλοσοφον: *quid enim dicere oportet adverſus huiuſmodi philoſophum?* quaſi dicat, ſe ridiculis argumentis ridiculas reſponſiones conſulto obieciſſe.

ΚΡΙC ΑΙΠΟΝΗΡΟΥCΠΕΤΟ
ΝΕΝ ΤΟΥCΤΟΤΕΦΙΛ CΟ
ΦΟΥ ΟΥCΑΛΛΟΤCΟΦΟΥC
ΕΚΑ ΑΝ ΥΠΕΡΒΑΝΤΕCΧ
ΔΗ ΡΟΥΝΤΑΠΕ ΤΙ Ν
ΦΡC ΝΗCΕΙΡΗΜΕΝΑΚΑ
ΤΗC ΚΙΑCΕΠΕΙΔΙ ΛΟ
ΓΟΥ ΥΧΕΝΕΠΙΤΑΠΑΡΙ*
ΤΩΝΕ ΥΤΩΝΒΑΔΙΖ ΜΕΝ
ΠΡΕ ΜΕΝΔΗΤΟΚΑΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΑΛΟΥΤΗCΕΡΩΤΙΚΗ
ΟΡΕΞ CΟΥCΗCΗΝΠΕ ΗΝΟ
ΟΥCΙ ΑΝΕΛΛΗΝΕCΑ ΡΕ
ΤΙΙΝ ΟΤΙΧΙΙΝΕΙΝΑΙΝΟ
ΜΙ Ν ΕΛΑCΤΟΝΟΥ
ΜΕΤ ΥCΕΠΙΤΑΥΤΟΔΟΚΕΙΝ
ΜΕΛ ΝΕΡ ΕΙΝΠΡΟCΡΟΗ
ΑΝ ΤΡΦΙΝΕΥΩΤ ΤΩΝ
ΜΕΝ ΦΩΝΙΙC ΩΜΕΧ
ΝΩΝ ΠΟΙΘΤΗ ΙΜΟΝΙΟΝΤΟΥ
ΔΕΛΟ ΩΙΔΙΔΑ ΟΝ
ΤΙΤΟΜ ΑΙΟΝ Β ΒΕ
ΡΟΝΚ ΑΠ ΗΡ Τ Υ
ΤΙΤΟΜ ΟΥΚΑΙΠ Ν Ο
ΜΕΝC Μ ΕΧ ΙΑΝC
Μ ΘΑΤΟΥΤΟCΤΟ
C ΦΟΙ ΤΕΡΑΙC
ΑΙΝΗ ΛΕ ΠΕΙΝC
ΚΕΝΑΦΟΡΜ ΗCΕΙC ΙΝ
ΚΑΙΑΚΟΛΑCΙΑΝΕ Ι
ΘΕΙΔΟΚ ΙCΝ Α ΛΛ
ΗΜ CΙΚ ΚΑΤΑΨ
ΠΡΟCΔΕΤΟΥΤΟΙCΩC
ΔΗCΜΕ ΚΟΤΩCΕΙ
ΠΕΟCΝ ΩCΑΝ
ΕΝΕΤΩΕΙ ΝΟΜ
ΠΕΡΙΑΠΤΕΙ ΡΩΤΑ
ΒΟΥΛΕΤΑΙΚΑ ΤΙΜΟΘΕ
Ε ΚΑΤΩΝ ΟΙΜ
ΛΥΗΜΑΤΑ Ρ
ΑΤΑΔΗ
ΑΙΤΩΝ ΙΑ
ΜΕΛΙΙ
Ω

COL. XIII

G. B. Malesci del. Gius. Aloja inc.

COLUMNA XIII.

κρισθαι, και πονηρȣς γεγονεναι τȣς τοτε Φιλοσοφȣς, και τȣς αλλȣς ὁσȣς εκακισεν. Υπερβαντες δη τοιγαρȣν τα περι της σωφροσυνης ειρημενα, και της ανδρειας, επειδη λογȣ τετευχεν, επι τα περι των ερωτων βαδιζωμεν. Προορωμεν δε το, κακȣ και μεγαλȣ της ερωτικης ορεξεως ουσης, ἥν γε δη νοουσιν οἱ πανελληνες, αρετην ερωτικην ειναι νομιζειν καταγελαςον ȣ μετριως, επι τ᾽ αυτο δοκειν μελη συνεργειν προς ορθην αναστροφην ερωτος, των μεν εν φωνης κειμενων ποιοτητι μονον, τȣ δε λογῳ τῳ διδασκοντι το ματαιον και βλαβερον και απληρωτȣ, κ᾽ οργιζομενȣ, και συμβαλλομενȣ, μεχρι αν εναντιωμεθα τȣτοις τοις φιλοσοφοις ἑτεραις ὑποληψεσι, και μη βλεπειν, ὁσον εθηκεν αφορμης εις αταξιαν, και ακολασιαν· επει τῳ ηθει δοκει εναμιλλος ἡ μȣσικη κατα φυσιν. Προς δε τȣτοις, ὡς συνδησμεν᾽ εικοτως, ειναι προσηκοντως ανδρων ελευθερων ενομισε περιαπτειν ερωτα· βȣλεται και Τιμοθεου ενεκα των ποιηματων διανοηματα προϊστασθαι· ποιηματα δε . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

damnatos, *ait*, & improbos fuiſſe eius aevi philoſophos, & alios quoſcumque vituperat. ❡ Silentio itaque praetereuntes, quae de temperantia, & fortitudine *ab eo* dicta ſunt, quoniam de iis habitus eſt ſermo, ad ea, quae ad amores pertinent, gradum faciamus. Illud vero ante omnia operae pretium eſt animadvertere, quod, cum amoris adpetitus malum ſit, & quidem magnum, qualem Graeci omnes norunt, ridiculum valde eſt reputare, amatoriam exſiſtere virtutem, & inſuper opinari cantus ad rectum amoris uſum conferre; quandoquidem cantus in vocis ſolum adfectione verſetur; amor vero in cogitatione, quae ſcilicet ipſa vanitatem, & nocumentum docet eius, qui & inexplebilis eſt, & iracundus, & rixas ciens (donec aliis reſponſionibus hiſce philoſophis occurramus); & non videre, quantam licentiae & intemperantiae praebuerit occaſionem: ſiquidem bonis moribus videtur Muſica ſuapte natura contraria. Praeterea vero, tamquam iure connexa, conveniens putavit ingenuis viris amorem adiungere: & vult quoque Timothei ſententias poëmatum gratia excelluiſſe; poëmata vero . . .

CAP. VII. An ad amorem Muſica quid conferat?

. . . .

. . . .

. . . .

V. 1. χρισθαι ſupple ex antecedenti Columna κατακεχρισθαι.

V. 5. 6. τα περι της σωφροσυνης ειρημενα) Digitum procul dubio ad ea intendit, quae toto cap. I differuit, Muſicam nempe animos informare non poſſe, neque in illis morales qualitates ſive bonas, ſive malas inferere, vel excitare, contra quam Diogenes in Muſicis modulis inveniebat ανδρωδες και ανανδρον, κοσμιον και θρασυ, ut ait *Col. III v.* 31 32 33.

V. 8. επι τα περι των ερωτων) Pertranſit ad eam quaeſtionem, quam obiter tetigerat *Col. V*, & *VI*, cum de Muſica in nuptiis verba faceret, an ſcilicet Muſica amor & excitari, & rectificari queat? Utrumque autem negat.

V. 10. 11. κακου και μεγαλου) De amore quidem apud veteres alii alia ſentiebant. Quocirca Plutarchus *in Amatorio*: Οἱ μεν γαρ νουν τον ερωτα, οἱ δ' επιθυμιαν, οἱ δε μανιαν, οἱ δε θειον τι κινημα της ψυχης και δαιμονιον· οἱ δε αντικρυς θεον αναγορευουσιν. Οθεν ορθως ενιοις εδοξε το μεν αρχομενον επιθυμιαν ειναι, το δ' ὑπερβαλλον μανιαν: *Nonnulli amorem praedicant eſſe mentem, alii cupiditatem, alii inſaniam, ſunt qui divinum quemdam, & auguſtum animae motum, quidam plane Deum faciunt. Quapropter recte aliquibus viſum eſt a principio cupiditatem ſolum eſſe; ſi vero excedat, furorem*. Quae autem unicuique Philoſophorum ſectae ſederit opinio, diſerte tradit Hermias Philoſophus in ſuo ὑπομνηματι εις τον Πλατωνος Φαιδρον, *Commentario in Phaedrum Platonis*, quod nos ms. habemus cum in Farneſiana, tum in Bibliotheca Auguſtinianorum S. Joannis ad Carbonariam. In illa enim Phaedri verba: Περι μεν των ἡμων πραγματων επιστασαι κ.τ.λ. ſic Hermias commentatur, prout legit codex Farneſianus emendatior: Ενταυθα καιρος παλιν της διαιρεσεως της περι του ερωτος· οἱ μεν γαρ ὑπελαβον απλως φαυλον το εραν, ὡς Επικουρος ὁρισαμενος αυτον, συντονον ορεξιν αφροδισιων μετα οιστρου και αδημονιας ... οἱ δε απλως αστειον, ὡς Ηρακλειδης, φιλιας λεγων ειναι τον ερωτα, και ουκ αλλου τινος, κατα συμβεβηκος δε τινας εκπιπτειν εις αφροδισια· οἱ δε απο της στοας προτερον μεν ελεγοντο απλουν ἡγεισθαι το πραγμα, νυν δ' ηκουσα εκεινων, ὁτι διπλουν φασιν ειναι και αυτοι τον ερωτα, τον μεν αστειον, τον δε φαυλον, επιθυμιαν και οργησιν συνουσιας, κατα τον Παυσανιαν, και τον τραγῳδον τον ειποντα· δισσα πνευματα πνεις ερως· Αριστοτελης δε ὁλης μεν της ψυχης φησι τον ερωτα παθος ειναι, καν μεν ὁ λογισμος κρατηση, φιλιας αυτον ειναι, εαν δε το παθος, συνουσιας. Περι δε της Πλατωνος γνωμης ειπομεν προτερον: *Heic rurſum opportunum eſt differere de diverſitate opinionum circa amorem. Aliqui enim opinati ſunt abſolute illum vitioſum eſſe, ut Epicurus, qui ipſum definivit acrem rei venereae appetitum non ſine oeſtro, & graviſſima ſollicitudine: alii vero ſimpliciter urbanum illum adpellarunt, ut Heraclides, qui dixit amorem eſſe ſolius amicitiae, non alius rei, per adcidens vero aliquod erumpere in venerea: at Stoici prius quidem dicebant ſimplex negocium ſe ducere amorem; nunc autem audivi illos ipſos dicentes duplicem eſſe urbanum, & vitioſum, cupiditatem ſcilicet, & impatientem libidinem coitus ſecundum Pauſaniam, & Tragicum, qui cecinit: duplicem ſpiritum ſpiras Amor: Ariſtoteles autem ait amoris paſſionem totum animum occupare, & donec ratio imperaverit, ipſum eſſe amicitiae, cum vero dominatur paſſio, eſſe veneris. De Platonis vero ſententia prius diximus*. Ex Platonis autem ſententia item duplex erat amor, ut videre eſt in eius *Convivio*, ubi Pauſanias duplicem amorem ex duplici Venere comminiſcitur, alterum πανδημον, *vulgarem*, ουρανιον, *caeleſtem* alterum: & in Phaedro, cum Lyſias vocaſſet amorem κακον επιτηδευμα, *pravum ſtudium*, Socrates diſerte negat. Quod igitur ad nos adtinet veteres Stoici, & Epicurei extrema tenebant: illi uſquequaque bonum, hi ſemper malum amorem pronunciantes. Hinc Tullius *Tuſcul. V*: *ad magiſtros virtutis philoſophos veniamus, qui amorem negant ſtupri eſſe, & in eo litigant cum Epicuro non multum, ut opinio mea fert, mentiente; quis eſt enim amor iſte amicitiae? Cum neque deformem quiſquam amet, neque formoſum ſenem*. Et Suidas qui in voce Ερως ipſiſſimam Epicuri de Amore definitionem nobis ſervavit, eiuſque hac de re ſententiam Stoicis directiſſime oppoſitam docuit: διαιρουμεν γαρ τον ερωτα εις τε συντονον ορεξιν αφροδισιων, ὡς Επικουρος λεγει, ὁν ουχ οἱον τε αστειον ειναι, και εις επιβολην φιλοποιΐας (ut legit Menagius) δια καλλος εμφαινομενον, ὡς οἱ απο της Στοας: *dividimus enim amorem in acrem rei venereae adpetitum, ut Epicurus ait, qui quidem urbanus nequaquam poteſt eſſe, & in benevolentiae impetum, qui per pulchritudinem ſe prodit, ut Stoici*. In ſumma unus Epicurus, contradicentibus adprime Stoicis, amorem ſemper vitioſam rem exiſtimavit; quare, Laërtio teſte, Epicureorum dogma erat ſapienti amorem eſſe vitandum, ερασθησεσθαι τον σοφον ου δοκει αυτοις, ουδε θεοπεμπτον ειναι τον ερωτα (ut legunt Gaſſendus, Gatakerus, Menagius): *non captum iri amore Sapientem, ex ipſorum ſententia, neque vero eſſe amorem quidpiam divinitus immiſſum*. Vide etiam, quae Gaſſendus adfert in hunc

Laërtii

Laërtii locum. Ex his autem omnibus liquet, cur & ſuperius *Col. V v.* 42 43 legimus: *τον ερωτικον παθος ουκ αφοσιον, αλλα παρανομον: amoris paſſio minime ſancta, ſed legum violatrix*; & nunc iterum *malum, & quidem magnum eſſe amoris adpetitum pronunciet*, ut penitus Adverſarii opinionem explodat. Si enim vitioſa res eſt ſuapte natura amor, quo pacto eum Muſica bonum efficiet?

V. 13. 14. *αρετην ερωτικην*) *Amatoriam virtutem*, quam exſibilat heic Noſter, Stoicorum inventum eſſe mox docebimus ad *Col. XVI v. 5.*

V. 17. *προς ορθην αναστροφην*) Plato prae reliquis heic ſuggillatur, qui in *III de Rep.* auctor eſt, *ορθον*, *rectum* amorem cum Muſica copulari, inter alia inquiens: *Ο δε ορθος ερως πεφυκε κοσμιου τε και καλου σωφρονως τε, και μουσικως εραν: rectus amor is eſt, qui elegans & pulchrum ex temperantiae, & Muſicae legibus amare facit*. Et quidem Platonicus Hermias nuper citatus in illa Phaedri verba: *ἡ τε γαρ δη εν Δελφοις προφητις, αἱ τε εν Δοδωνη ἱερειαι μανεισαι μεν πολλα δη και καλα . . . ειργασαντο*, docens, quomodo quatuor *κατοχαι*, *furores*, ſcilicet *μουσικη, τελεστικη, μαντικη, και ερωτικη*, *Muſicus*, *Myſticus*, *Divinitorius*, & *Amatorius* ſe invicem adiuvent, prae reliquis haec habet: *περι γαρ της ερωτικης, και μουσικης τι δει λεγειν; σχεδον γαρ οἱ αυτοι την τε μουσικην, και την ερωτικην ησκησαν, ὡς ανευ αλληλων ειναι μη δυναμενων, ὡσπερ δη Σαπφω τε; και Ανακρεων, και οἱ ὁμοιοι: de Amatoria enim, & Muſica quid dicere oportet? fere enim iidem, qui Muſicam, & Amatoriam exercuerunt, quaſi inter ſe dividi iſtae non poſſint, uti Sappho, Anacreon, aliique huiuſmodi.*

V. 22. *το ματαιον, και βλαβερον κ. τ. λ.*) Non uni Epicurei hiſce elogiis mactarunt amorem; paſſim enim & apud Poëtas eiuſmodi epitheta invenies. Homerus dixit *αινον*, *gravem*; Theognides *βαρυν, λοιμηρον*, *gravem, pernicioſum*; in Anthol. adpellatur nunc *βροτολοιγος*, *hominum pernicies*, nunc *ατηρης*, *noxius*, nunc *ακορητος*, *inſatiabilis*; & a Nonno in *Dionyſ.* *εγρεκυδοιμος*, *tumultus excitans*. Imo apud Plutarch. *Conviv. lib. I qu. 5 ebrietati ſimilis amor dictus eſt*: *ελεχθη δε και, ὁτι τῳ μεθυειν το εραν ὁμοιον εστι*, & paullo infra: *ουκ αν αλλο παθος ευροις ουτε λυπας δριμυτερας εχον, ουτε σφοδροτερας περιχαρειας, ουτε μειζονας εκστασεις, και παραφροσυνας: nullam aliam invenies paſſionem vel dolores adferre acriores, vel gaudia vehementiora, vel maiores furores, mentiſque abalienationes*. Quare idem Philodemus ſibi conſtans in ſuo Epigrammate, quod in Anthol. *lib. VII num.* 94 legitur, cecinit: *αλλ' εμανην· εκ τινος; ουχι θεου; ſed inſanii: cuius opera? nonne Dei?* h. e. Amoris.

V. 29. *αφορμης εις αταξιαν*) Non alia ſane opportunior vox ſuccurrit, quae ſequenti *ακολασιαν* copulari queat, quam *αταξια*. Et quidem iam Philodemi aevo fractam & effeminatam theatrorum Muſicam ſaltationi unice inſervientem licentiae, & intemperantiae incitamentum dediſſe dubitari non poteſt poſt Platonis, Plutarchi, Ariſtidis, aliorumque veterum querimonias; inter quos ſic Plutarchus in *Convivalium lib. IX quaeſt.* 15: *και γαρ αυτη (ορχησις) και πανδημον τινα ποιητικην προσεταιρισαμενη, της δε ουρανιας εκπεσουσα εκεινης, των μεν εκπληκτικων, και ανοητων κρατει θεατρων, ὡσπερ τυραννος ὑπηκοον ἑαυτῃ πεποιημενη μουσικην ολιγην τινα, πασι την δε παρα τοις νουν εχουσι, και θειοις ανδρασιν, ὡς αληθως, τιμην απολωλεκε: etenim ipſa (ſaltatio) adſcita ad ſodalitium vulgari quadam poëſi, ſocietate illius caeleſtis poëſeos amiſſa, in ſtultis & attonitis theatris obtinet, tamquam tyrannus, ſubiugata ſibi quadam exili Muſica: omnem autem apud prudentes & divinos viros amiſit re vera honorem.* Id vero, quod iſti paſſim a *κακομουσιᾳ* molli & effeminata *per accidens* repetebant, de virili autem, & veteri Muſica negabant; hic ex ipſiuſmet Muſices natura ortum ducere adſerit, ut ſit bonis moribus adverſa.

V. 35. 36. *προσηκοντως ανδρων ελευθερων κ. τ. λ.*) Ab infami *παιδεραστιᾳ* ſeveriſſimos Stoicos non abhorruiſſe, contradicentibus Epicureis, mirum ſane eſt. Atqui non unus Philodemus hanc illis dicam impingit: & quidem ex nuper adlata Stoicorum de Amore doctrina, pronum huiuſmodi erat conſectarium. Sed abſurdiora etiam de ipſis teſtatur Plutarchus in eo libro, quem *adverſus Stoicos* adornavit; ſcribit enim: *των δε περι ερωτος φιλοσοφουμενων εν τῃ στοᾳ παρα τας κοινας εννοιας της ατοπιας πασιν αυτοις μετεστιν. Αισχρους μεν γαρ ειναι τους νεους, φαυλους γε οντας, και ανοητους. καλους δε τους σοφους· εκεινων δε των καλων μηδενα μητε ερασθαι, μητε αξιεραστον ειναι· και ου τουτο πω δεινον, αλλα και τους ερασθεντας αισχρων παυεσθαι λεγουσι, καλων γενομενων: quae de Amore in Stoa differuntur, communibus adverſa ſunt notitiis, & prorſus abſurda. Deformes aiunt eſſe adoleſcentes, qui vitioſi ſint & ſtulti: formoſos, qui ſapiant; horum autem nullum neque amatum eſſe, neque amari dignum: neque hoc graviſſimum eſt: addunt eos, qui turpes amaverint, finem amandi facere, ubi hi pulchri facti ſint.* Et paullo infra: *θηρα γαρ τις, φασι, εστιν ὁ ερως ατελους μεν, ευφυους δε μειρακιου προς αρετην: eſt*

enim amor quaedam, ut aiunt, venatio imperfecti quidem adolescentis, sed tamen ad virtutem bona indole propensi. Philodemus autem in sequentibus eos omnigenas obscoenitates non improbasse docet, siquidem Ibyco, & Anacreonti canentibus huiusmodi amores fuisse conciliatos dedecori minime vertebat Stoicus Diogenes.

V. 38. Τιμοθεου) Procul dubio heic sermo est de Timotheo Milesio, tragico, ac lyrico Poëta, *ob studium novitatis* in Musica a veteribus *exsibilato*, *επι τη καινοτομια συριττομενω*, ut ait Plutarchus. *Is enim cum lyra septem fidibus usque ad Terpandrum Antissaeum contenta fuisset, in plures eam sonos dispersit*, ut idem Chaeronensis in *De Musica*: ούτος γαρ έπταφθογγου της λυρας ύπαρχουσης έως εις Τερπανδρον τον Αντισσαιον, διερριψεν εις πλειονας φθογγους. Accusatus praeterea fuit iuvenes suo carmine conrupisse, cui titulum fecerat Σεμελης ωδιν, *Semelae partus*, indecora enim multa & obscoena in eo cecinerat: quare a Spartiatis cum ob veterem Musicam, tum ob iuvenes conruptos exsilio multatus est, ut in celebri eorum Senatusconsulto legitur: Επειδη Τιμοθεορ ό Μιλησιος ελθων άμετεραν πολιν ταν παλαιαν μολπαν ατιμασδε . . . . . παρακαλαθεις δε και ες τον αγωνα τας ελευσινιαρ Δαματροp απρεπεα διεσκεδασατο ταν τω μυθω διδαχαν· ταν γαρ Σεμελαρ ωδινα ουκ εν δικα τωρ νεωρ εδιδασκε· δεδοχθαι κ.τ.λ. *Propterea quia Timotheus Milesius in nostram adveniens urbem veterem Musicam labefactavit . . . . . advocatus praeterea in Eleusiniae Cereris agonem indecoram fabulae doctrinam vulgavit; Semelae enim parturientis gemitus per nefas iuvenes edocuit: visum est &c.* Integrum videsis decretum apud Casaubonum in *Athen. lib. VIII cap. XI* (etsi Artemon apud Athenaeum *lib. XIV cap.* 9 eum dicit fuisse absolutum, cum ostendisset stantem Apollinis statuam, in cuius lyra totidem essent numero fides). Id autem omne sic profecto detorquebat Diogenes, ut doceret Timothei sententias Musicorum modorum ope iuvenum animos conrumpere ex Ephororum sententia valuisse, non secus ac Ibyci, & Anacreontis cantus; atque inde Musices in excitando amore efficaciam magis magisque confirmabat; cui propterea, ut mox videbis, respondet Noster, se perperam cum sententiis, quae singillatim ab Ephoris, ut indecorae damnatae fuerant, cantum commiscuisse.

ϹΥΓΕΝΩΝΠΡΕΠΩΔΗΤΑΔΕ
ΤΑΙΡΩΝΥΚΕϹΤΙΝΦΥϹΕΙΚΑΙ
ΜΗΚΑΤΑΔΟΞΑΤΑΞΕΙϹΚΕ
ΝΑϹΟΥΔΟΥΤΟϹΥΠΟΔϹΙΓΜΑ
ΑΠΑΡΕΘΗΚΕΤΟΙΟΥΤΩΝΑΛ
ΛΑΔΙΑΝΟΗΜΑΤΩΝΜΙΝΩΝ
ΦΑΤΙΚΩϹϹΥΜΠΑΡΟϹΥΡΕΚΑΙ
ΤΟΛΟΓΟϹΟΥΔΕΤΟΥϹΝΕΟΥϹ
ΤΟΙϹΜΕΛΕϹΙΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑϹ
ΠΑΡΕΔΕΙΞΕΝΤΟΝΙΒΥΚΟΝΙ
ΚΑΙΤΟΝΑΝΑΚΡΕΟΝΙΑΚΑΙ
ΤΟΥϹΟΜΟΙΟΥϹΑΛΛΑΤΟΙϹΔΙΑ
ΝΟΗΜΑϹΙΚΑΙΓΑΡΑΠΕΡϹΑΙ
ϹΟΝΟΜΑΤΕΛΕΓΕΤΟΥΤΟΙϹΕ
ΘΡΥΠΤΕΝΟΙΠΕΡΡΑΜΕΛΑ
ΚΟΛΟΥΘΟΝΕΝΠΟΙϹΤΗΤΙΦΩ
ΝΗϹΙ Τ ΟΥΔΥΝΑΤΕ
ΝΑΙ ΑΛ ΛΥ
ΟΜΟΙΩ ΑΦΛΟΝΟΑΛΛΑΤΩ
ΚΑΙΔΙΑΝΟΗΜΑΤΩΝΑΡΕϹΥ
ΕϹΘΑΙΚΑΙΤΟΥϹΕΡΩ ΕΝΟΥ
ΕΙΘΕΛΟΥϹΙΝΟΜΟΛΟ ΗϹΟ
ΜΕΝΤΟΝΔΑΡΙϹΤΟΡ Ν
ΙΟΥϹΑΡΚΑΙΟΥϹΑΠΟΥ ΙΝ
ΕΝΚΕΚΑΜΕΝΗΚΛ ΟΑ
ΟΙΠΑΛΑΙΟΙΤΗΙΦΩΝΗΙΧΘΗ
ΓΑΙΚΑΙΤΟΙϹΟΦΘΑΛΜΟΙ
ΑΓΩΓΕΥΕΙΝΕΑΥΤΟΙϹ Ο
ΜΕΝΕϹΙΝΕΙΔΕΤΟΥΤΟΙϹ
ΓΕΝ ΛΑΙΕΙΝΑΥΤΩΙΠΡΟϹ
ΟΜΕΝΤΑΥΤΑΓΑΡΟΥΤΕΙϹΑ
ΦΗϹΙΝϹΥΠΕΡΑΔΙϹΤΑϹΤΑ
ΧΩΝΕΚΚΑΛΕΙΘΟϹΟΝΕΦΑΥ
ϹΟΥΤΕΠΡΟϹϹΥΝΟΥϹΙΑϹ
ΑϹΚΑΙΑΝΔΡΑϹΚΑΙΓΥΝΑΙ
ΚΑΙΝΕΟΥϹΩΡΑΙΟΥϹΧ
ΥΝΑΙΚΙϹΜΟΙΟΥΤΕ
ΓΑ ΟϹΟΥΘΟΙΚΩΜΙΚΟΙ
ΑΡΕΔΙΞΑΝ ΤΩΝΑΓΑ
ΙΩΝϹ ΚΑΙΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ
ΤΟΙΟ ΟΝΑΛΛΑΜΟΝΟΝΛΕ
ΤΟΥϹ ΟΥ ΝΙΚΑΝΔΡΟϹΟΥ
ΕΚ ΥΤ ΠΑΡΕϹΤΗϹΕΔ
ΤΩ ΕΠΑ ΝΗ

COL. XIV

G. B. Malesci del. *G. Aloja inc.*

COLUMNA XIV.

ευγενων πρεπωδη ταδ' ε-
ταιρων ȣκ εϛιν Φυσει, και
μη κατα διαταξεις κε-
νας, ουδ' ȣτος ὑποδειγμα-
τα παρεθηκε τοιȣτων, αλ-
λα διανοηματων μεν εμ-
Φατικως συμπαρεσυρε και
το μελος, ȣδε τȣς νεȣς
τοις μελεσι διαΦθειροντας
παρεδειξεν τον Ιβυκον,
και τον Ανακρεοντα, και
τȣς ὁμοιȣς, αλλα τοις δια-
νοημασι· και γαρ ἁ Περσαι-
ος ονοματ' ελεγε, τȣτοις ε-
θρυπτεν· ειπερ αρα μελος α-
κολȣθον εν ποιοτητι Φω-
νης, Φθαρτικον ου δυνατ' ει-
ναι. Διοπερ ȣ δια μελων
ὁμοιων, αλλ' ονοματων,
και διανοηματων αρεσκ-
εσθαι και τȣς ερωμενȣς,
ει θελȣσιν, ὁμολογησο-
μεν· τον δ' ΑριστοΦανην
τȣς αρχαιȣς αποΦασκειν
εν κεκλιμενη χλοα, ὡς
οἱ παλαιοι, τη Φωνη χρη-
σθαι, και τοις οΦθαλμοις προ-
αγωγευειν εαυτους, ȣ τοις
μελεσιν· ει δε τȣτοις ελε-
γε, κλαιειν αυτῳ προει-
πομεν. Ταυτα γαρ ȣτεις, ἁ
Φησιν, ὡσπερ αδιστασα,
εκων εκκαλοιθ', ὁσον εΦ αυ-
τοις, ȣτε προς συνȣσιας
ταυτας και ανδρας, και γυναι-
κας, και νεȣς ὡραιȣς
προς γυναικισμον. Ουτε
γαρ ȣτος, ȣθ' οἱ κωμικοι
παρεδειξαν τι των Αγα-
θωνος, και Δημοκριτȣ
τοιουτο, αλλα μονον λε-
γȣσιν· ουτε Νικανδρος, ȣ-
τε Κ. . . τουτο παρεϛησε δι-
α των μελων, αλλ' επλανη-

ingenuis decentia haec meretricia non ſunt, neque ſuapte natura, neque per vanas hominum conſtitutiones. Neque porro hic exempla propoſuit talium, ſed emphatice ſimul cum ſententiis perperam traxit etiam cantum; neque iuvenes cantibus conruptos fuiſſe demonſtravit ab Ibyco, & Anacreonte, aliiſque eiuſdem furfuris, ſed ſententiis. Etenim, quae Perſaeus vocabula conlegit, his conrupit; ſiquidem cantus, qui ſequax eſt, in vocis qualitate conſiſtens, conruptor eſſe non poteſt. Quapropter non huiuſmodi cantibus, ſed verbis & ſententiis ſe etiam amaſios inſinuare, ſi lubet, confitebimur: Ariſtophanem vero oſtendere antiquos in ſubſtrata herba (ut veteribus mos erat) voce fuiſſe abuſos, atque oculis ſe ipſos proſtituiſſe, non cantibus; ſin vero hiſce ait, vapulare ipſi iam praediximus. Iſta enim, quae tamquam indubitata refert, nemo unus lubens reduceret, quantum in ipſis eſt, neque ad huiuſmodi coitiones viros & mulieres evocaret, neque maturos adoleſcentes ad muliebria patienda. Nec enim is, neque Comici demonſtrarunt tale quid de Agathone, & Democrito, ſed ſolum adſerunt: neque Nicander, neque C. . . id factum oſtendit cantionum ope, ſed decepit

V. 3. διαταξεις). Mendofe fcripferat librarius δοξαταξεις, tum expuncto ο ; fupra primum ξ adpinxit ι, ut legeres διαταξεις. Sic igitur vocat Nofter Graecorum *institutum* legibus permiffum amandi pueros; de quo Athenaeus *lib. XII cap.* 8 : παρα ταις αλλαις ταις ευνομουμεναις πολεσιν επι της ελλαδος σπουδασθηναι τοδε το εθος: *in aliis civitatibus Graeciae, quae recte legibus adminiftrantur, vigere hanc confuetudinem*. Sic etiam *confuetudinem in gymnafiis natam* dixit Tullius *Tufcul. IV* : *mihi quidem haec in Graecorum gymnafiis nata confuetudo videtur, in quibus ifti liberi & conceffi funt amores* : in eamdemque fententiam differit Daphnaeus in *Plutarchi Amatorio*. Vide, fi lubet, de hoc Graecorum inftituto Samuelem Petitum in *Legibus Atticis lib. VII tit.* 5.

V. 10. 11. τον Ιβυκον, και τον Ανακρεοντα) Binos commemorat prae reliquis μαλακια, & turpiffimo amore infames Poëtas, quorum carmina fuaviffima; quibus adcenfere poterat Alcaeum, praeter Pindarum, & Stefichorum, fed contentus fuit dicere: και τους ομοιους. Sic Ariftophanes in *Thefmophor*: σκεψαι δ' οτι Ιβυκος εκεινος, κ' Ανακρεων ο Τηιος, κ' Αλκαιος, οιπερ αρμονιαν εχυμισαν, εμιτροφορουν τε, και διεκινουν Ιωνικως: *confidera vero, quod Ibycus ille, & Anacreon Teius, & Alcaeus, qui circa harmoniam verfati funt, muliebres mitras geftabant, & movebant fe Ionice*. Sic & Tullius *Tufcul. IV*: *fortis vir in fua Republica cognitus quae de iuvenum amore fcripfit Alcaeus? Nam Anacreontis quidem tota poëfis eft amatoria : maxime vero omnium flagraffe amore Rheginum Ibycum adparet ex fcriptis*.

V. 14. Περσαιος) Perfaeus hic procul dubio Stoicus ille eft, patria Heracleotes, de quo fic Laërtius in Zenonis vita *lib. VII fegm.* 36: Περσαιος Δημητριου Κιττιευς, ον οι μεν γνωριμον αυτου (Ζηνωνος), οι δε οικετην, ενα των εις βιβλιογραφιαν πεμπομενων παρα Αντιγονου: *Perfaeus Demetrii filius Cittieus, quem alii eius (Zenonis) neceffarium; alii vero famulum, unumque ex illis, qui ab Antigono miffi fuere ad libros fcribendos*. Eadem ferme habet Suidas, quae a Laërtio defumta videntur. Meminit etiam Gellius *lib. II c.* 18, Dio Chryfoft. *Orat. in Hom.*, Aelianus in *Var. Hift.*, Paufanias in *Corinth.*, Minutius Felix in *Octavio*; quorum loca conlecta habes apud Menagium in *Laërt. l. c.* Plures autem Perfaeum fcripfiffe libros conftat, quorum indiculum recitat ibidem Laërtius, & *fegm.* 1, ubi meminit eius υπομνηματων συμποτικων, *Commentariorum Convivalium*, quorum meminit etiam Athenaeus *lib. XIII cap.* 8, qui iidem ferme funt, ac συμποσιακοι διαλογοι, quos citaverat *lib. IV cap.* 17. Iam vero inter hofce Perfaei libros unus eft, cui titulus περι ερωτων, *de Amoribus*, quem Philodemum refpexiffe fit verifimile. Stoicus enim de amatoriis rebus differens, & quafque res fuis nominibus pro Stoica libertate nullo pudore adpellans, mores fane conrumpere magis etiam, quam Anacreon, & Ibycus poterat. Iure igitur Nofter pronunciavit: *quae Perfaeus vocabula ufurpavit, ipfis iuventutem conrupit*.

V. 15. 16. μελος ακολουθον) Recte quidem dicit μελος ακολουθον, h. e. *fermonis fequax*: quando ita etiam Plato in *III de Republ.*: και μην την γε αρμονιαν, και ρυθμον ακολουθειν δει τω λογω: *& quidem harmoniam & rhythmum fequaces effe fermonis oportet*; & paullo infra ρυθμος, και αρμονια λογω (επεται), αλλα μη λογος τουτοις. Αλλα μην, ηδ' ος, ταυτα γε λογω ακολουθητεον: *rhythmus & harmonia orationem, non contra hos oratio fequitur*. *Atqui, inquit ille, hacc orationem fequi debent*.

V. 23. τον δ' Αριστοφανην) Dubium non eft Αριστοφανην effe legendum; fiquidem in *Nubibus Act. III fc.* 3 extat locus, quo Nofter refpicit. Ibi enim inducit Comicus *Iuftum*, qui veterem puerorum inftitutionem toto caelo ab ea, quae fuorum erat temporum, diverfam, commendat, & inter reliqua haec habet:

Ουδ' αν μαλακην φυρασαμενος την φωνην προς τον εραστην αν
Αυτος εαυτον προαγωγευων τοις οφθαλμοις εβαδιζεν.
Neu quis (puer) mollicula & fracta voce ad amantem,
Ipfe femet oculis nictando proftituens, adcedebat.

Huiufmodi autem carmina in fuo opere recitaffe Diogenes credendus eft, ut, quod adfumferat, probaret, fcilicet cantibus amorem apud veteres fuiffe aliquando conciliatum. Philodemus contra ait Ariftophanis dicta de cantibus non effe neceffario adcipienda; fiquidem, quod verum eft, ipfe *vocis* tantummodo, & *oculorum* meminit, molli nimirum fractaque voce abutendo, oculifque nictando pueros illos fe proftituiffe indicans, non cantu. At Stoicus fortaffe inde arguebat μαλακην φωνην apud Comicum interpetrandum effe cantum, quia tota ea fcena de puerorum Mufica inftitutione apud veteres loquitur Comicus.

Pro-

Propterea subdit Noster: *sin vero Aristophanes de cantibus sermonem habuit, ipsi iam pridem vapulandum esse praediximus:* ει δε τετοις ελεγεν, κλαιειν αυτω προειπομεν.

V. 25. εν κεκλιμενη χλοα) In Aristophanis citato loco nusquam leguntur haec verba: ast undenam ea sumserit Philodemus satis adparet. Etenim inter alia, quae a pueris olim peracta ea in scena describuntur, cum a Citharoedo instituerentur, narratur praesertim, quomodo compositi in ludo sederent, etsi nudi, ne quid turpe spectantibus commonstrarent, deinde subditur:

Ειτ' αυ παλιν αυθις ανισταμενες συμψησαι, και προνοησαι
Ειδωλον τοισιν ερασταις της ἡβης μη καταλειπειν γε.
Deinde cum iterum e ludo surgerent, conradere solitos, & providere,
Ne impressum pubis simulacrum amantibus relinquerent.

Illud igitur συμψησαι, *conradere* imaginem nobis soli nequaquam duri, sed mollis exhibet; ubi corporis vestigium imprimi posset. Propterea visum est Aristophanis Scholiastae solum fuisse molli arena conspersum, sic enim ipse commentatur. Συμψησαι) αντι τε συγχεαι την κονιν, ὡς μη σημειον, η τυπον απολειπεσθαι της καθεδρας· εν γαρ ψαμμω λεπτοτατη εγυμναζοντο· καλεψων δε τον τοπον ὁπε εκαθεζοντο, ἱνα μη σημειον της ἡβης ἑαυτων καταλειψειαν τοις ερασταις· παρεγινοντο γαρ, ὡστε γυμνες ὁραν τες ερωμενες. Quae latine sic sonant: Συμψησαι *idem est, ac confundere pulverem, ne signum, aut figura sessionis impressa remaneret; in subtilissima enim arena exercebantur: conradebant autem locum, ubi sederant, ne vestigium suae pubis pueri amatoribus relinquerent: adcedebant enim isti, ut nudos amasios conspicerent.* Verum si Philodemo potior fides est habenda, non in arena, sed molli super gramine considebant antiqui illi pueri, de quibus Comicus loquitur; itaque το συμψησαι, interpetrabimur *compressum sedendo gramen manu conradente sublevare*, ne impressum corporis typum retineret.

V. 32. αδισταστα) A lexicis quidem abest vox αδισταστος, sed tantummodo recensent αδισταχτος. Sed cum thema διστaζω inflectatur in futuro διστaξω, & διστaσω, analogice inde derivari posse cum διστaκτος, tum διστaστος vel tyronibus scitum est.

V. 36. νεους ὡραιους) Iuvenes scilicet matura aetate ac forma, quos Athenaeus *lib. XII cap.* 3. vocat νεανισκες ακμαζοντας, & distinguit inter hos, & παιδας πανυ καλες. Hinc apud Plutarchum in *Amatorio:* δει δε τινος ευπρεπειας ἁπτομενε καλων, και ὡραιων, vertas: *necesse est aliqua decentia utatur, qui ad pulchros, & adultos adcedit:* non cum Xylandro: *opus est aliqua praescriptione honesta, dum formosos consectatur.*

V. 39. 40. των Αγαθωνος, και Δημοκριτου) Quinam isti, de quibus Stoicus Babylonius, & Comici sibi amores ope Musices conciliasse narrabant, sed nullis, ut Philodemus habet, prolatis argumentis? *Agatho* quidem hic alius esse nequit, quam Tragicus, apud quem Plato suum finxit instructum esse convivium, quemque Euripidi, & Pausaniae in deliciis fuisse testantur veteres. De eo meminit Aristophanes in *Ranis Act. I sc.* 2, & ut Euripidis amasium eum inducit in *Cerealibus*, & επι μαλακια dire exagitat. Prae reliquis, quod nostra interest, sic de eius cantu molli & fracto Mnesilochum loquentem facit:

Ὡς ἡδυ το μελος, ω ποτνιαι γενετυλλιδες,
Και θηλυδριωδες, και κατεγλωττισμενον,
Και μανδαλωτον, ὡστ' εμου γ' ακροωμενου
Ὑπο την ἑδραν αυτην ὑπηλθε γαργαλος.
Quam suavis cantilena, o venerandae genitabiles,
Et effaeminata, & lasciva,
Et mollis, ut me quidem audientem
Sub sedem ipsam subierit titillatio!

Inde verosimillimum est Diogenem conclusisse, Agathonem Musica usum, ut suos amatores incenderet. Sed quisnam porro *Democritus*? Eum plane ignorare cogimur. Suspicio tamen incessit eum ipsum esse, quem alterum a Milesio Laërtius *lib. IX* recenset, eumque *Chium & Musicum* adpellat, de quo etiam Aristoteles *Rhetor.III*, 9, itemque Pollux IV, 9, & Suidas *in voce* χιαζειν meminerunt. Χιαζειν enim, vel σιφνιαζειν dixerunt veteres τοις περιεργοις μελεσι χρησθαι, ut habet Pollux, απο Δημοκριτε τε χιε, και Θεοξενιδε του σιφνιε: *nimis curiosis cantilenis uti, quales erant Democriti Chii, & Theoxenidis Siphnii.* Imo vero Suidas ab Aristophane de eo mentionem fuisse factam scribit: Πραξιδαμας Δημοκριτον τον χιον, και Θεοξενιδην τον σιφνιον πρωτους επι χρωματος ταξαι την ιδιαν ποιησιν, ὡς Ισοκρατης εν τοις προς Ιδοθεαν, ὡς παρ' Αριστοφανει τεταγμενον: *Praxidamas narrat Democritum Chium, & Theoxenidem Siphnium primos Chromatico genere suam poësim fuisse modulatos, ut Isocrates scribit in libris ad Ido-*

Idotheam, *utque positum est apud Aristophanem*. Sed Aristophanis locus non amplius, quod sciam, extat; ideo certum aliquid pronunciare non audeo.

V. 42. ουτε Νικανδρος, ουτε K. . .) Heic nobis aqua haesit. Quis sit iste Nicander? quis illi sit consociandus, cuius nomen in αυτογραφω deperiit? quidve ambo praestiterint, cur heic nominentur? cum ignarissimis ignoramus. Libenter Καλλιμαχος legeremus, si caperet brevis lacuna.

CO-

ϹΕΝΕΙΠΕΡΑΡΑΚΑΙΜΗΙΙΟΥΔΕ
ΠΑΡΑΜΥΘΕΙϹΘΑΙΔΥΝΑΤΑΙΧ
ΜΟΥϹΙΚΗΤΑϹΕΝΕΡΩΤΙΔΥϹ
ΠΙΑΞΙΑϹΛΟΓΟΥΓΑΡΜΟΝΟΥ
ΤΟΤΟΙΟΥΤΟΝΑΛΛΑΝΕΠΙΒΛΗ
ΤΟΥϹΠΟΙΕΙΠΕΡΙϹΠΩϹΑΚΑΘΑ
ΠΕΡΑΦΡΟΔΕΙϹΑΚΑΙΜΕΘΗΠΟ
ΗΜΑΤΑΔΕΙΠΡΟΑΙΡΕΙΤΑΙΔΙ
ΔΟϹΘΩΙΚΑΙΦΙΛΟΞΕΝΟΝΕΙΤΟΥ
ΤΗΝΙΤΤΕΤΟΜΗΤΕΛΕΩϹΨΕΥ
ΔΕϹΘΑΙΚΑΘΑΠΕΡΟΥΔΕΜΟ
ΝΑΝΔΤΟΝΠΟΙΗΡ ΤΠΕΚ
ΘΑΥΜΑΠΟΛΛΟϹΑΤΤΗΝΑΕ
ΤΟΝΤΑΤΩΙΔΙΔΟΝΑΙΤΙΝΑϹΑ
ΦΟΡΜΑϹ ΗΜΕΝΤΟΙΤΕΡΑΤΩ
ΖΗΤΩΤΙΩϹΤΟϹΥ ΒΑΛΕϹΘΑ
ΤΗΝΛΙΩϹΙΑΛΟΥΜΕΝΗΝ
Μ ΙΚΗΝΠΡΟϹΤΗΝΕΡΩΤ
ΚΗΝΑΡΕΤΗΝΕ ΡΗΘΗΔΗ
ΛΟ Μ ΔΑΟΝΗΤΗΝΠΟΗΤΙ
ΚΗΝΗΒΕΛΤΙΟΝΕ ΠΡΟϹΟ
ΦΙΑΝ ΠΑΝΤΑΙΑΡΔΗΤΑΙϹ
ΟΥϹΑΙϹΑΝΑΤΕΘΗΤΑΙΚΑΙ
ΤΑ ΑΝΥΠΟΒΑΛΛΕΙ
Α Υ ΟΔΙΑΜΑΧΕϹΘΑΙ*
ΙΟΠΑΘΟϹ ϹΙΩΠΩΓΑΙ
ΟΙ ΝΑΡΕΙΜΥΙΙΕΛΑΝΘΑ
ΝΕ ΤΟΠΑϹΑΝΟΡΜΗΝΚΑ
ΠΙΘΥΜΙΑΝΥΠΟΤΩΝΠΑ
ΛΛΙΩΝΕΡΩΤΑΚΑΛΕΙϹΘΑ
ΡΟΤΑΤΟΝΔΕΤΟΥΤΟΠΡΟϹ
ΝΑΛΗΨΙΝΠΑΙΔΕΙΑϹΚΟ
ΜΙΖΕ ΑΙΚΑΙΤΟΜΗΠΑΙΝΥ
ΑΡΘΕΝΟΙϹΠΡΕΠΕΙΝΤΟΝ
ϹΤΕ ΟΝΜΟΝΟΝΕΡΩΤΑΧ
ΟϹ ΟΡΕΥΟΜΕΝΟΝΕΙ Η
ΟϹΗ ΕΚΔΙΑΠΟΤΩΝΟΝ
ΩΝΕΥ ΡΕΜΑϹΘΑΙΚΑΙ
ΤΩΝΑΤΙϹΕΡΩΤΙΚΟϹΙΧ
ϹΕΘΕΤΟ ΚΑΘΑΠΕΡΤΑΛ
ΚΑΤΑΤΑ ΙΔΙΑϹΠΡΟϹ Ε
ΠΕΙΘΕϹ ΙΤΟΙΑΥΤΑϹΕΙ
ΙΔΑΙΜ ΑϹΗΠΑΝΤΩϹ
ϹΟΝΟ ΑΤΟΜΕΝΑ Α

COL. XV

G. B. Malesci del. *G. Aloja inc.*

COLUMNA XV.

σεν, ειπερ αρα. Και μην ουδε παραμυθεισθαι δυναται μουσικη τας εν ερωτι δυσπραξιας, λογου γαρ μονου το τοιουτον, αλλ' αν επιβλητους ποιει περισπωσα, καθαπερ αφροδεισια, και μεθη. Ποηματα δ' ει προαιρειται, διδοσθω· και Φιλοξενον, ει τουτ' ηνιττετο, μη τελεως ψευδεσθαι· καθαπερ ουδε Μενανδρον πονηροις ὑπεκκαυμα πολλοις αυτην λεγοντα τῳ διδοναι τινας αφορμας. Η μεν τοι γ' Ερατω, ζητω, πως το συμβαλεσθαι την ιδιως καλουμενην μουσικην προς την ερωτικην αρετην ερρηθη; δηλον μαλλον η την ποητικην, η βελτιον ετι την σοφιαν. απαντα γαρ δη ταις Μουσαις ανατεθηται· και τοδε ουκ αν ὑποβαλλειν, αλλ' ὑπο διαμαχεσθαι προς το παθος. Σιωπω γαρ τοινυν (αρ' ὑμας ελανθανε τουτι;) πασαν ὁρμην, και επιθυμιαν ὑπο των παλαιων ερωτα καλεισθαι. Μωροτατον δε τουτο προς αναληψιν παιδειας νομιζεσθαι, και το μη πανυ παρθενοις πρεπειν τον ὑστερον μονον ερωτα προσαγορευομενον· ει δη προσηκε και απο των ονοματων εκκρεμασθαι, και τουτων, ἁ τις ερωτικος ισως εθετο, καθαπερ τ' αλλα, κατα τας ιδιας προσθεσεις πειθεσθαι τοιαυτας ειναι δαιμονιας, η παντως προσονομαζομενας. Αλ-

si tamen decipere valuit. Neque profecto consolari valet Musica in amore infortunia, solius enim orationis hoc munus est; sed alia insuper mala adiicere misere animum distrahens, non secus ac venus, & ebrietas. Quod si poëmata potius ad id valere malit, ei concedatur: item & Philoxenum, si haec aenigmatis suis tradere voluit, non plane falli: sicuti nec Menandrum, qui ait multis scelestis incentivum illam esse, ex eo quod praebeat aliquas opportunitates. At vero dicet: quaero, quo pacto Erato dicta est ab antiquis conferre proprie dictam Musicam ad amatoriam virtutem? Patet profecto, inquam, eos intellexisse potius vel poësim, vel melius sapientiam; omnia enim haec Musis tributa sunt: atque id fortasse, non quia passiones in animum immittant, sed quia adversus eas dimicent. Taceo enim nunc (numquid enim vos id lateret?) omnem animi adpetitum & cupiditatem a veteribus amorem fuisse nuncupatum. Stultissimum autem foret, si lege receptus esset ille, qui posterioribus temporibus privo amoris nomine est adpellatus, veluti opportunus ad puerorum institutionem, eumdemque virginibus non decere arbitrarentur: si quidem expedit etiam a nominibus pendere, atque ab hisce, quae, ut alia, amator fortasse aliquis imposuit, atque ita privatas nominum impositiones putare tales divinitus esse, vel ab omnibus receptas.

V. 2. 3. παραμυθεισθαι . . . τας εν ερωτι δυσπραξιας) Ita Musica se Polyphemum solasse, cum parum in Galateae amore esset fortunatus, scripserat Philoxenus *apud Plut. Convival. lib I quaest. 5* : τον Κυκλωπα μουσαις ευφωνοις ιασθαι φησι τον ερωτα Φιλοξενος: *Cyclopem canoris musis amori remedium adtulisse ait Philoxenus*.

V. 9. Φιλοξενον) Designatur heic Philoxenus Cytherius, Eryxidis filius, Musicus, & Poëta celebris, qui odas, dithyrambos, & tragoedias scripsit, gulositate infamis, de quo lepida multa narrat Athenaeus *lib. I cap. 9*; quem Dionysius Siciliae tyrannus amicum & convivam aliquando habuit, sed postea in latomias coniecit, vel quia (ut scribit Plutarchus *Orat. II de Fort. Alex.*) scriptam a Tyranno tragoediam conrigere iussus totam deleverit; vel quia cum Galatea tyranni pellice rem habuerit (ut narrant *Athen. l. c.* & *Aelianus Var. Hist. lib. XII cap. 44*, & Scholiastes Aristophanis in illa *Pluti* τρεττανελο τον κυκλωπα) quare *Cyclopis* fabulam, ut Dionysium sub Cyclopis persona carperet, adornasse fertur, sive delatus Cytherum, cum a latomiis aufugisset, ut adnotat citatus Scholiastes, sive in ipsis latomiis detentus, ut malunt Athenaeus, & Aelianus. In Musica autem excelluit: sed ab antiquis notatus, quod veterem Musicam, non secus ac Timotheus, novitatis studio conruperit, eamque (ut ait Aristophanes apud Plutarchum *de Musica*) *exharmoniis, pravisque hyperbolaeis, & niglaris opplevit, postea quam in raphani morem flexilem reddiderit*; εξαρμονιους υπερβολαιους τε ανοσιους, και νιγλαρους, ωσπερ τε τας ραφανους ολην καμπτων, με κατεμεστωσε. Philoxenum ergo agnovimus; at quid illud est, quod ηνιττετο, quodque Noster indigitat ab adversario fuisse recitatum? Ni mirifice fallor, illud ipsum est κομμα, quod nuper ad v. 2 ex Plutarcho data opera adlegavimus; nempe: τον Κυκλωπα μουσαις ευφωνοις ιασθαι τον ερωτα: *Cyclopem canoris Musis amori remedium adtulisse*. Cum enim diceret *canoris Musis*, poëmata potuit intelligere. Adposite autem Noster ait ηνιττετο; tota enim ea fabula, ut modo diximus, aenigmatica erat.

V. 12. πονηροις υπεκκαυμα πολλοις) Menandri versum forte fortuna nobis servavit Joannis Stoboei sedulitas, qui in *Sermone LXI* sic illum refert ex *Menandri Thesauro*:

Πολλοις υπεκκαυμ' εστι ερωτος μουσικη.
Multis incitamentum est amoris Musica.

Ex quo deest πονηροις, quod in insequentem versum Poëta fortasse reiecerat. Hanc autem Menandri auctoritatem ab ipso Philodemo fuisse adlegatam reor, ut probaret illud, quod adsumserat, h. e. non modo Musicam amori, infelicibusque amatoribus non opitulari, quin potius *alia ipsis mala adiicere eorum animos misere discerpendo, non secus ac venus & ebrietas*; quo sensu interpretabatur το Menandri υπεκκαυμα.

V. 15. η μεντοι γ' Ερατω) Nomen απο του ερωτος, *ab amore* invenisse την Ερατω fere omnium antiquorum (si Phornutum excipias, qui απο ειρεσθαι, *ab interrogando* dictam mavult) opinio fuit: quare cecinit Ovidius *de Art. II*:

Nunc mihi, si quando, puer & Cytherea favete;
Nunc Erato: *nam tu nomen* amoris *habes*.

Hinc & amatoribus praeesse, & Musica amores eam iuvare putabant. Sic Apollonius Ερατω invocans *Arg. III* canit:

. . . . . . συ γαρ Κυπριδος αισαν
Εμμορες, αδμητας δε τεαις μελεδημασι θελγεις
Παρθενικας· τω και τοι επηρατον ουνομ' ανηπται.
. . . . . . *Tu enim Veneris munus*
In sortem adcepisti, & innuptas tuis curis mulces
Virgines: proinde tibi amabile *nomen aptarunt*.

Idem testatur Plato in Phaedro, ubi Erato prae ceteris veneratos esse adserit, *qui amore essent capti*, τη Ερατοι τους εν τοις ερωτικοις τετιμηκοτας. Id igitur in rem suam adsumserat Diogenes, ut probaret Musica amores adiuvari: si enim Erato & amoribus praeest, & Musicam tractat (quas partes Erato in Musica haberet, vide in *II Pictarum Herculanensium Imaginum* Volumine, ubi plura & scitu digna ad *Tab. VI* adnotavimus); profecto την ιδιως καλουμενην μουσικην προς την ερωτικην αρετην συμβαλλεται, *proprie dictam Musicam ad amores confert*. Cui argumento ita respondet Philodemus, ut minime neget Erato ab amoribus iuvandis fuisse dictam, sed eos non Musica stricte dicta, sed poësi, sive potius sapientia adiuvare; & quidem non amoris passionem inspirando, inflammandoque, sed potius refroenando, con-

conrigendoque. A qua opinione non multum abludit Plutarchi mens, qui *Convival. IX quaest.* 14 sic scribit: ταις δε περι συνουσιαν σπονδαις ἡ Ερατω παρουσα μετα πειθους, ὡς λογον εχουσης και καιρον, εξαιρει και καταςβεννυσι το μαλακον της ἡδονης, και οιςρωδες εις Φιλιαν και πιςιν, ουχ ὑβριν και ακολασιαν τελευτωσες: *foederibus autem connubialibus adsistens cum Suada Erato, quasi rationem tempusque ferens, tollit atque extinguit voluptatis mollitiem, & acres eius stimulos, facitque ut in amicitiam, & fidelitatem, non in contumeliam & lasciviam res evadat.* Quod nempe est Philodemi Nostri διαμαχεσθαι προς το παθος, *adversus passionem dimicare.* Eoque fere sensu dicta est Μουσα κατοχος, *refroenans* ab Aspasia, quae sic Socratem puerorum amore saucium adloquitur in versibus, quos ipsi Herodicus Cratettius adscripsit, quosque adlegat Athenaeus *lib. V cap.* 19:

Στελλου πλησαμενος θυμον μουσης κατοχοιο
Η τονδ' αἱρησεις ῳδων δεινοισι ποθοισιν·
Αμφοιν γαρ φιλιας ἡδ' αρχη· τηδε καθεξεις
Αυτον προσβαλλων ακοαις οπτηρια θυμου.
Abi, atque animum reple Musa cohibente;
Hac illum capies acri cantuum desiderio inlectum:
Ambobus enim amicitiae erit initium: hoc pacto cobibebis
Illum, insinuans per aures pulchram suimet imaginem.

De qua interpetratione vide Casaubonum *l. c.* Hinc in Epigrammate Musicii, sive Platonis, quod legitur in Anth. *lib. I cap.* 7, Musae Veneri minitanti sic respondent:

Ημιν δ' ου πεταται τουτο το παιδαριον.
Ad nos minime advolat iste tuus puellus.

Ceterum Diodorus *lib. IV c.* 7 hanc Musam ab amore dictam, non quod amatores adiuvet, sed potius quod amabiles homines reddat, putavit.

V. 23. 24. απαντα γαρ ταις μουσαις ανατεθηται) Eodem plane sensu heic *omnia Musis referri* adfirmat, quo superius *Col. XI* omnes disciplinas ipsis tribui dixerat: quam vidimus opinionem non uni Epicureo esse adscribendam. Nunc audiamus Plutarchum *Convival. lib. IX, quaest.* 14: ὑςερον κατα Ησιοδον ηδη μαλλον εκκαλυπτομενων των δυναμεων διαιρουντες εις μερη και ειδη, τρεις παλιν ἑκαςην εχουσαν εν αυτη διαφορας ἑωρων· εν μεν τω μαθηματικω τα περι την μουσικην εςι, και το περι αριθμητικην, και το περι γεωμετριαν· εν και τω φιλοσοφω το λογικον, και το ηθικον, και το φυσικον· εν και τω ρητορικω το εγκωμιαςικον πρωτον γεγονεναι λεγουσι, δευτερον το συμβουλευτικον, εσχατον δε το δικανικον· ὡν μηδεν αθεον, μηδε αμουσον ειναι, μηδε ἀμοιρον αρχης κρειττονος και ἡγεμονιας αξιουντες, εικοτως ισαριθμους τας μουσας ουκ εποιησαν, αλλα ουσας ανευρον: *postea sub aetatem Hesiodi, cum se facultates istae latius se proferrent, cumque in partes, seu species dividerent, tres rursus unamquamque continere differentias observarunt: scilicet in Mathematica inesse Musicam, & Arithmeticam, & Geometriam: in Philosophia Logicam, Ethicam, & Physicam; in Rhetorica primum Encomiasticum genus, deinde Deliberativum, tum denique Iudiciale extitisse: quorum omnium, cum nihil ducerent posse Dei, & Musae meliori principio atque praesidio carere, iure totidem numero Musas* (h. e. novem, cum ab initio tres essent) *non quidem crearunt, sed iam existentes invenerunt.*

V. 28. 29. πασαν ὁρμην και επιθυμιαν) Dato, quod Ερατω *ab amore* dicta fuerit, explicavit Noster, quid haec Musa amori conciliando conferret: nunc per praeteritionem aliam responsionem indicat, h. e. *amorem* non unius rei venereae adpetitum ab antiquis fuisse vocitatum, sed quamlibet animi cupiditatem; unde consequens non fit, hanc Amoris praesidem Musam amorem stricte dictum, h. e. coitionis adpetitum suo interventu confovere; uti Stoicus adsumserat. Et quidem Linocerius *Myth. Mus. cap.* 7 aliorsum huiusce amoris Praesidis partes adcepit, scilicet quod scientiarum adpetitum inspiraret. Ceterum nullus alius suppetit testis de vaga hac ερωτος adceptione apud veteres; imo, si Platonem audimus in *Phaedro*, ερως est της επιθυμιας species, quia amor est cupiditas, sed non omnis cupiditas est amor: ὁτι μεν ουν δη επιθυμια τις ὁ ερως εςι απαντι δηλον· ὁτι δ' αν και μη ερωντες επιθυμουσι των καλων ισμεν: *quod igitur cupiditas quaedam sit amor, omnibus est manifestum: quod etiam, qui non amant, pulchra cupiant, non ignoramus.* In quae verba sic Hermias commentatur: ειτα ἱνα δειξη, ὁτι ὡς γενος ειληπται ἡ επιθυμια, Φησιν, ὁτι ουκ αντιςρεφει· ου γαρ ὁ επιθυμων, και ερα· και γαρ επιθυμουσι πολλοι σιτιων, και ποτων, και ου λεγονται ὁμως εραν, ουδε εραςαι: *tum, ut ostendat adpetitum sumi, ut genus, ait, non converti: non enim omnis qui adpetit, amat; namque adpetunt multi cibos & potus, neque tamen amare dicuntur, neque amatores vocantur.* Verumtamen & ερως pro quacumque *cupiditate*, & εραν pro *cupere* passim

passim apud Graecos scriptores invenies: quod ad Philodemi mentem facere posset.

V. 31. Μωροτατον δε τουτο) Huiusce commatis, ceteroqui satis obscuri, sensus, ni fallor, hic est: Cum iam dixisset τȣ ερωτος nomine non *amorem* stricte sumtum, sed omnem animi adfectum cupiditatemque antiquitus venisse, subdit: „ alioqui stultum fuisset, si veteres τον ερωτα ad puerorum institutionem recepissent, eumdemque mox virginibus non „ decere arbitrarentur: ergo τȣ ερωτος nomine, non eumdem, qualem nos amorem, tunc „ intelligebant “. Veteres ergo cum puerorum amorem admiserunt, non eum Veneris filium, sed purum castumque intellexerunt. Et sane eam fuisse Solonis mentem, qui ingenuis, ut pueros amarent, concessit, servis interdixit, docet Plutarchus in eius *Vita*, & in *Amatorio* sub Hermogenis persona; etsi Daphnaeus ibidem Solonem turpi amore aeque captum adcuset; & in libro *de Liberis educandis* eam agitans quaestionem: num concedendum sit liberis uti Amatorum consuetudine? in dubio relinquit, motus praecipue Socratis, Platonis, Xenophontis, Aeschinis, aliorumque auctoritate, qui istiusmodi amores probaverant, recitatque Euripidis carmina:

Αλλ᾽ εςι δε τις αλλος εν βροτοις ερως
Ψυχης δικαιας, σωφρονος τε, κἀγαθης.
Sed est alter inter mortales amor
Iustique, castique animi, ac probi.

Ceterum legibus puerorum stupra fuisse interdicta vel ex ipso Plutarchi loco evincitur, ubi Daphnaeus ait, quosdam castitatem in hisce amoribus simulare *legum metu*: και φιλοσοφειν φησι, και σωφρονειν εξω δια τον νομον, ειτα νυκτωρ και καθ᾽ ἡσυχιαν γλυκει, οπωρα φυλακος εκλελοιποτος: *philosophari se ait, & pudicitiam servare foris legis gratia; deinde vero noctu & per ocium dulce pomum remoto custode carpit*. Plura etiam apud Athenaeum *lib. XIII*, & apud Lucianum *de Amoribus* invenies: quae omnia Philodemi argumento velificantur.

V. 35. ὑστερον μονον ερωτα προσαγορευομενον) h. e. Amorem a Venere minime seiunctum. In quam sententiam ait Daphnaeus apud *Plut. in Amatorio*: πως ερως εστιν Αφροδιτης μη παρουσης; .... ειδ᾽ εστι τις ερως χωρις Αφροδιτης, ὡσπερ μεθη χωρις οινου: *quomodo Amor est absente Venere? ..... sin est Amor sine Venere, tamquam ebrietas sine vino*. In hanc quidem sententiam Plato *in Phaedro* sic amorem definit: ἡ ανευ λογȣ δοξης επι το ορθον ὁρμωσης κρατησασα επιθυμια, προς ἡδονην αχθεισα καλλȣς ερρωμενως ρωσθεισα, νικησασα αγωγη απ᾽ αυτης της ρωμης επωνυμιαν λαβȣσα ερως εκληθη: *cupiditas absque ratione, quae superat opinionem ad recta tendentem, rapitque ad voluptatem formae, & a cognatis cupiditatibus circa corporis formam vehementer conroborata pervincit & superat, a robore & vehementia amor est adpellata*. Mox vero inferius dicit ερωτα dictum, quasi πτερωτα *volatilem*.

V. 37. 38. απο των ονοματων εκκρεμασθαι) Ut horum, & sequentium verborum sententia probe intelligatur, operae praetium est nosse, quae fuerit Epicuri opinio in illa valde celebri quaestione, φυσει τα ονοματα, η θεσει; *natura ne nomina, an ex instituto* essent? Cum enim Philosophorum alii *natura*, alii *instituto*, alii denique partim *natura*, partim *instituto* illa esse contenderent, ut ex Platonis *Cratylo* adparet: Epicurus omnia *secundum naturam* principio fuisse pronuntiavit, sed modo plane ab aliis diverso; in quantum scilicet, natura dictante, naturalique impetu primi homines impulsi in sonos illos prorupere, qui eorum animi adfectum in contemplanda quaque re exprimerent: cum contra alii *secundum naturam* esse dicerent, quia rerum naturae exprimendae responderent, ideoque ex arte, & scientia inventa. En Epicuri verba, ut legit Gassendus apud *Laërtium lib. X*: Ὁθεν και τα ονοματα εξ αρχης μη θεσει γενεσθαι, αλλ᾽ αυτας τας φυσεις των ανθρωπων καθ᾽ ἑκαστα εθνη ιδια πασχουσας παθη, και ιδια φαντασματα, ιδιως τον αερα εκπεμπειν στελλομενον ὑφ᾽ ἑκαστων των παθων και των φαντασματων, ὡς αν ποτε και ἡ παρα τȣς τοπȣς των εθνων διαφορα ειη· ὑστερον δε κοινως καθ᾽ ἑκαστα εθνη τα ιδια τεθηναι προς το τας δηλωσεις ἡττον αμφιβολους γεινεσθαι αλληλαις, και τα πραγματα συντομωτερως δηλȣσθαι· τινας δε και ου συνορωμενα πραγματα εισφεροντας προς τȣς μη συνειδοτας παρεγγυησαι τινας φθογγȣς, και τȣς μεν αναγκασθεντας αναφωνησαι, τȣς δε τῳ λογισμῳ ἑλομενȣς κατα την πλειστην συνηθειαν οὑτως ἑρμηνευσαι: *unde & (intelligitur) nomina ab initio non fuisse ex hominum instituto, sed ipsas hominum naturas per singulas gentes specialibus animi motibus adfectas, propriisque visionibus perculsas peculiari quadam ratione aërem ore emisisse, ipsumque secundum singulos adfectus, & visiones elisisse, prout varia fuit locorum gentiumque differentia: postea vero apud unamquamque nationem propria nomina communi consensu fuisse imposita, ut significationes evaderent minus ambiguae, & res possent compendiosius explicari. Cum autem aliqui vellent inconspectas res iis proponere, qui non cognoscerent, sonos aliquos ore emisisse:*

atque

atque ita reliquos partim necessitate coactos eumdem sonum iterum edidisse, partim ratiocinio significationem adsequutos, ex multa adsuetudine sic fuisse interpetratos. Quibus sane verbis triplicem nominum originem adstruit Epicurus: primam scilicet a natura; siquidem ipsa primum homines docuit linguam articulatim movere, variosque pro variis animi adfectionibus sonos edere; ut diserte Lucretius explicat:

At varios linguae sonitus natura subegit
Mittere, & utilitas expressit nomina rerum:
Non alia longe ratione, atque ipsa videtur
Protrahere ad gestum pueros infantia linguae.

Cum autem hi sonitus primitus cuiusque arbitrio emissi varii, & incerti essent, opus fuit, ut singulae gentes inter se convenirent in uniuscuiusque rei adpellatione, & communi consensu ea vocabula eligerent, quibus magis uti liberet: atque en altera nominum origo, sive potius publica eorum constitutio. Tertia denique est eorum nominum, quorum ideae non ab initio, sed tractu temporis adinventae fuerunt. Cum enim quisque primum privatam sibi rei ideam efformavit, nomen statim pro lubitu imposuit; atque tum factum est, ut & reliqui homines, qui eamdem vellent novam rem exprimere, necessitate quadam eodem vocis sonitu uterentur, & qui audirent usu & ratiocinio eius significationem addiscerent. Atqui de tertia hac ipsa nominum specie, quam Petri Gassendi diligentiam effugisse valde miror, nunc Philodemi sermo est. Posita enim hac Epicuri doctrina, consequens est primaeva nomina, sive ea consideres natura ipsa dictata, sive communi gentium arbitrio probata, aliquid in se veritatis primigeniis ideis respondentis continere: at quae postea privatorum arbitrio novis exprimendis ideis cusae sunt voces, non ita rerum naturae conveniunt, ut eas in argumentum adlegare queas. Qua de re Epicureus Noster, cum argumento, quod ex nomine Ερατυς adversarii desumebant, obviam iverit, denique subdit: *si modo expedit etiam a nominibus pendere, atque ab his, quae a privato quodam amatore fortasse imposita sunt, sicut de aliis nominibus factum est, atque persuaderi ea vel esse divinitus adcepta, vel universorum suffragio constituta*. Δαιμονιας enim dicit, quae Epicurus κατα αυτην την Φυσιν, h. e. *secundum divinam naturae vim*; sicuti παντως προσονομαζομενας ait, quae Epicurus dixit, κοινως καθ' ἑκαστα εθνη τιθεμενα. Quibus verbis profecto indicat nullum esse argumentum ab iis nominibus desumendum, quae non ab initio, sed longo post tempore privato arbitrio inducta sunt, vel immutata; qualis erat nempe τυ ερωτος nomen, quod ab initio diverso sensu adcipiebatur, ut supra docuerat.

CO-

ΙϚ

ΛΑΓΑΡ ΕΠΕΙΠΡΟCΕΡΩΤΙ ΚΗΝ
ΑΡΕ ΗΝΟΥΦΑΙΝΕΘΗΜ ΟΥCΙ
ΚΗCΥΝΕΡΓΟΥCΑΔΗΛΟΝΩC
ΟΥΔΕΠΡΟCΗΝΦΗCΙΝΟ ΚΕΙΑΝ
ΑΥΤΗCΕΙΝΑΙΤΗΝCΥΜΠΟΤΙ *
ΚΗΝΚΑΙΤΑCΥΜΠΟCΙΑΚΟΙΝ C
ΕΙΩΔΟΥΤΕΙΝΑΙΤΗΝΚΑΛΟΥ
ΜΕΝΗΝCΥΜΠΟΤΙΚΗΝΑΡΕ
Τ ΝΑΛΛΟΥ ΧΙΤΗΝΥΠΟΤΟΥ
Τ ΝΠΛΑCΘΗCΟΜΕΝΗΝΑΠΟ
Φ ΝΗCΕΩCΗΓΟΥΜΑΙΤΑΧΑ
Δ ΔΕΤΙΠΤΟΥCΑΝΕΙCΦΡΟΝΙ
ΟΥ ΕCΥΜΠΟCΙΟΙCΕΡΩ
ΤΑCΕΝΑΡΜΟΤΤ ΙΝΩCΑΝΤΑ
ΡΑΥΩΔΕΙCΚΑΙΑΤΕΡΠΕΙCΚΑΙ
ΔΙΑCΤΑΤΙΚΟΥCΤΩΝCΥΝΟΝ
ΤΩΝΥΠ ΡΧΟΝΤΑCΤΗΝΜΕΝ
Τ ΟΥCΙΚΗΝΟΙΚΕΙΑΝΜΕΝ
Ε ΙCΥΜΠΟCΙΩΝΚΑ ΤΑΠΑΡ
ΗΡΩ ΛΕΟΝΤΩCΕΠ CΕCΗ
Μ ΝΤΑΙΔΙΟΔΟΥCΕΤΙΔ ΚΑΙ
ΤΟΔΕΙ ΑΝΙΕCΘΑΙΚΑΙ ΑΙ
ΖΕΙΝΕΝΑΥΤΟΙCΟΥΔΩCΩΤΟ
ΜΙΔΕΜΙΑΝΕΙΝΑ ΡΕΠΩ
Α CΤΕΡΑΝΕΛΕΥΘΕΤΩCΑΝΕ
CΙ ΑΙΔΙΑΝΤΟΥΤΟΝ
ΛCΑΤΟ ΙΔΕΚΙΘΑΡΙ *
ΛΙΤ Ν ΕΧΟΡCΥCΑ
ΕΡ C ΜΕΙΝΟΥCΕ
ΝΑΙΝ ΑΤΑΜΟΥCΙΚΗΝ *
ΤΗΝΕ ΑΚΟΥCΜΑΤΩΝΟΤΤΗΝ
ΑΥ Ν ΟΥΧΟΜΟΙ ΓΗCΩ
ΔΟΥ ΔΕΚΚΑΛΕΙCΘΑΙ ΗΟΙ
ΝΟ Ε ΞΑΙ ΑΓΚΗCΚΑΙΤΟΥC
ΦΡ Ν ΜΟΥCΑΠΑΝΤΑΠΟΙ
ΕΙΝ ΟC ΦΗ Α ΑΠΡΟ
ΚΛΕ ΕΔΟΛΙΕ
ΝΟΝ ΩΝΥΠ ΡΧΩΝ
ΤΕ ΤΟΕΙ ΜΕΝΟΝ
ΕΙ ΗΤΟΥΤ ΝΕΡ *
ΥΜΕΝΑ Λ CΑ
ΝC ΝC ΚΑ
ΨΙΑ ΙΦΕ
ΕΙΜ

COL. XVI

G. B. Malesci del. A. Lentari inc.

COLUMNA XVI.

Αλλα γαρ επει προς ερωτικην αρετην ου Φαινεθ' ἡ μουσικη συνεργουσα, δηλον ὡς ουδε προς ἡν Φησιν οικειαν αυτης ειναι, την συμποτικην, και τα συμποσια κοινως. Εγω δ' ουτ' ειναι την καλουμενην συμποτικην αρετην, αλλ' ουχι την ὑπο τουτων πλασθησομενην απο Φρονησεως ἡγουμαι, ταχα δ' ουδε πιπτουσαν εις Φρονιμους, ουδε συμποσιοις ερωτας εναρμοττειν, ὡς αν ταραχωδεις, και ατερπεις, και διαστατικους των συνοντων ὑπαρχοντας. Την μεντοι μουσικην οικειαν μεν ειναι συμποσιων και τα παρ' Ομηρῳ δεοντως επισεσημανται· διο δους ετι δε και το δειν ανιεσθαι, και παιζειν εν αυτοις, ου δωσω το μηδεμιαν ειναι πρεπωδεστεραν ελευθεροις ανεσιν και παιδιαν, τουτον αυλησαι, τον δε κιθαρισαι, τον δε χορευσαι, και δι' ερανους τινας αμεινους ειναι· ναι κατα μουσικην την επ' ακουσματων, ου την αυτην. Ουχ ὁμολογησω δ' ουν εκκαλεισθαι τον οινον εξ αναγκης, και τους Φρονιμους ἁπαντα ποιειν, ὁσα Φησιν, αλλα προ-

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

CAP.VIII. Quid in conviviis praestiterit Musica?

❡ At enim quoniam ad amatoriam virtutem nihil conferre Musicam adparet, manifestum quoque fit neque ad illam, quam hic noster eius adfinem dicit, hoc est convivalem, minime conducere, neque generatim ad convivia. Ego vero neque usquam esse hanc, quam dicunt, convivalem virtutem; neque adeo secundum prudentiam ab istis confingendam esse duco, nec fortasse eam in sapientes viros cadere; neque amores conviviis belle copulari existimo, utpote qui turbas facile cient, & ab animis oblectandis alieni sunt, & in dissentiones convivas coniicere valent. Atqui Musicam conviviorum familiarem esse vel ea, quae apud Homerum leguntur, satis quidem ostendunt. Propterea ut ut dederim etiam oportere in ipsis animum relaxari, & ludere, non utique concedam nullam aliam decentiorem esse ingenuis viris relaxationem & lusum, quam ut alius canat, alius citharam pulset, alius saltet; atque coenarum causa quosdam meliores evadere. Profecto, inquam, meliores fiunt propter ea, quae musicis modis canuntur, non propter ipsam Musicam. Proinde nec confitebor eam a vino, quasi ex necessitate advocari, & prudentes viros omnia facere, quotquot iste ait

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

V.5. 7. *συμποτικην*) Huiusce virtutis *συμποτικης*, *convivalis*, cuius non alibi, quod sciam, occurrit mentio, quemadmodum & *ερωτικης*, *amatoriae*, inventio Stoicis procul dubio debebatur, praesertim Chrysippeis. Chrysippus enim teste Plutarcho *de Virt. Morali* auctor fuerat virtutes innumeras secundum varias qualitates, quas respicerent, esse constituendas: en Chaeronensis verba: *χρυσιππος δε κατα το ποιον αρετην ιδιᾳ ποιοτητι συνιστασθαι νομιζων, ελαθεν ἑαυτον, κατα τον Πλατωνα, σμηνος αρετων ου συνηθες, ουδε γνωριμον αγειρας· ὡς γαρ παρα τον ανδρειον ανδρειαν, και παρα τον πρᾳον πρᾳοτητα, και δικαιοσυνην παρα τον δικαιον, ουτως παρα τον χαριεντα χαριεντοτητα, και παρα τον εσθλον εσθλοτητα, και παρα τον μεγαν μεγαλοτητα, και παρα τον καλον καλοτητα, ἑτερας τε τοιαυτας επιδεξιοτητας, ευαπαντεσιας, ευτραπελιας, αρετας τιθεμενος πολλων και ατοπων ονοματων ουδεν δεομενην εμπεπληκε φιλοσοφιαν*: *Chrysippus autem, dum secundum varias qualitates peculiariter virtutem constitui debere putat, imprudens (ut est apud Platonem) magnum virtutum examen incognitum, atque insolens congregavit. Sicuti enim a forti fortitudinem, a mansueto mansuetudinem, a iusto iustitiam, sic a gratioso gratiositatem, a bono bonitudinem, a magno magnitudinem, a pulchro pulchritudinem, aliasque id generis dexteritates, comitates, urbanitates pro virtutibus constituens, multis & absurdis nominibus minime indigentem philosophiam replevit.* Quid mirum igitur, si virtutem *amatoriam*, & *convivalem* etiam induxerint? Philodemus vero huiusmodi virtutem *convivalem* se minime agnoscere iure dictitat.

V.6. *και τα συμποσια κοινως*) Usitatissimam in veterum cum Graecorum, tum Romanorum conviviis Musicam fuisse innumera docent scriptorum testimonia; quos inter Tullius *Tusc. I: est in originibus solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus.* Alia huc adferre supervacaneum duco, praeter unum Dicaearchi locum, quem adlegat Aristophanis Scholiastes *in Nub. act 5. sc.* 2. ut insequentibus facem praebeat: *οιτε γαρ ᾳδοντες εν τοις συμποσιοις εκ παλαιας τινος παραδοσεως κλωνα δαφνης, η μυρσινης λαβοντες ᾳδουσιν*: *canentes enim in conviviis ex antiqua traditione ramum lauri, vel myrti ferentes canunt*: cetera videsis apud Bartolinum *de Tibiis veterum cap. XIII.* Hinc tibiae in conviviis usitatae dictae sunt *παροινιαι*, quasi *vini sociae*. Carmina vero decantari solita, praeter paeanes, qui etiam in conviviis in Deorum honorem canebantur, *σκολια* dicta fuere, quasi *obliqua*: de qua adpellatione sic differit Plutarchus *Convival. lib. I qu.* 1: *ᾳδει μεν γαρ ισως τα καλουμενα σκολια κρατηρος εν μεσῳ προκειμενου, και στεφανων διανεμομενων, ους ὁ θεος ελευθερων ἡμας επιτιθησιν· ου καλον δε, ουδε συμποτικον; επει τοι και τα σκολια φασιν ου γενος ασματων ειναι πεποιημενων ασαφως, αλλ' ὁτι πρωτον μεν ηδον ᾠδην τω θεω κοινως ἁπαντες μιᾳ φωνῃ παιανιζοντες, δευτερον δε εφεξης ἑκαστῳ μυρσινης παραδιδομενης, ἡν ᾳσαρον οιμαι, δια το ᾳδειν τον δεξαμενον, εκαλουν· επι δε τουτῳ λυρας περιφερομενης, ὁ μεν πεπαιδευμενος ελαμβανε, και ηδεν ἁρμοζομενος, των δε αμουσων προσιεμενων, σκολιον ωνομασθη το μη κοινον αυτον, μητε ρᾳδιον· αλλοι δε φασι την μυρσινην ου καθεξης βαδιζειν, αλλα καθ' εκαστον επι κλινην διαφερεσθαι· τον γαρ πρωτον ᾳσαντα τῳ πρωτῳ της δευτερας κλινης αποστελλειν· εκεινον δε τῳ πρωτῳ της τριτης, ειτα τον δευτερον ὁμοιως τῳ δευτερῳ· και το ποικιλον, και πολυκαμπες, ὡς εοικε, της περιοδου σκολιον ωνομασθαι*: *cantat enim fortasse aliquis Scolia dicta carmina cratere in medium posito, & corollis distributis, quas Deus libertatem donans nobis imponit: nonne pulchrum hoc, atque convivio aptum? Quandoquidem scolia, aiunt, non esse cantilenae obscurae genus, sed quia primum solerent paeanem Deo omnes una voce, deinde vero singuli in gyrum accepta myrto, quam ex eo asaron adpellabant, quod canerent is, cui tradita ea foret. Et quia deinde circumeunte lyra eruditi adcipiebat, & carmen concinne modulabatur, rudes vero recusabant, scolion fuit nominatum, quod neque facile esset, neque commune carmen: alii vero myrtum non in gyrum ordine ivisse dicunt, sed a lecto in lectum transmissam; ita ut, qui primus cecinisset, transmitteret primo in altero lecto decumbenti, atque hic tertii lecti primo; eodemque pacto secundi secundis: itaque varia haec & fluxuosa circuitio, ut videtur, Scolion adpellata fuit.* Eadem ferme habet Athenaeus *lib. XV cap.* 15. Scolia igitur heic respicit Noster; quod unum erat reliquum carminum genus, quae in melica poësi hominibus referri Proclus scribit (ut adnotavimus in *Col. V v.* 15 *pag.* 28); si *Sillos* excipias, de quibus nullus esse potest heic sermo, quia utpote satyrici, vel nunquam canebantur, vel certe Musicae laudi vertere Stoicus non poterat, ut mordacibus & conviciosis carminibus inserviret.

V.19.

V. 19. 20. και τα παρ' Ωμηρω) Homerus quidem non uno in loco Musicam in conviviis adhibitam cecinit, sic *Odyss.* α v. 152.

Μολπη τ' ορχηστυς τε · Ία γαρ τ' αναθηματα δαιτος;
Cantus & saltatio; haec enim sunt ornamenta convivii.

Et *Odyss.* δ v. 15:

Ως οἱ μεν δαινυντο . . . .
Τερπομενοι · μετα δὲ σφιν εμελπετο θειος αοιδος
Φορμιζων · δοιω δε κυβιστητηρε κατ' αυτους
Μολπης εξαρχοντες εδινευον κατα μεσσον.
Sic hi epulabantur . . . .
Se oblectantes: inter ipsos vero canebat divinus cantor
Citharam pulsans: duoque saltatores ex eis
Cantum auspicantes saltabant in medio.

Quos tamen versus eo inrepsisse Aristarchi licentia, qui ex *Ilyad.* σ, ubi suus erat locus, male transtulerat, disputat Athenaeus *lib. IV cap.* 28; ubi etiam contendit huiusmodi oblectationes in conviviis minime Nestori & Menelao ab Homero adtribui, sed Procis & Phaeacibus, & inter reliqua argumenta, illud etiam habet: ου πιθανον ακροαμα παρα τω Μενελαω τυγχανειν, δηλον εκ του δι' ὁμιλιας ὁλον το συμποσιον περαινεσθαι της προς αλληλους: *minime credibile esse apud Menelaum cantorem fuisse hinc adparet, quod mutuis conloquiis totum convivium traduxerint.* (Vide Casaubonum in *h. l.*) Quae si Epicureus Noster animadvertisset, aliam procul dubio responsionem comparasset. Ipse autem, cum huiusmodi testimoniis refragari non audeat, sufficienter ex Homero evinci fatetur Musicam conviviorum sociam fuisse; sed inde non aliud inferri posse concedit, nisi quod in conviviis usque requisita fuerit oblectatio, quod unum esse Musicae munus contendit. Cui Epicureorum exceptioni procul dubio adludit Plutarchus in *De Musica in fine*, cum, recitato Homeri versu ex *Odyss.* α, subdit: και μοι μηδεις ὑπολαβετω, ὁτι προς τερψιν μονον χρησιμην ωηθη μουσικην Ωμηρος δια τουτων: *neu quis excipiat dumtaxat ad oblectationem utilem esse Musicam, voluisse Homerum hisce verbis significare.* Sed sublimiorem longe sensum ex Homeri verbis expiscabantur Musicae studiosi, ut ibidem Plutarchus subdit; αλλα γαρ βαθυτερος εστι νους εγκεκρυμμενος τοις επεσι . . . . συνεβαινε γαρ εισαγεσθαι μουσικην, ὡς ἱκανην αντισπαν, και πραϋνειν την του οινου ὑποθερμον δυναμιν. καθαπερ που φησι ὁ ἡμετερος Αριστοξενος · εκεινος γαρ ελεγεν εισαγεσθαι μουσικην παρ' ὁσον ὁ μεν οινος σφαλλειν πεφυκε των αδην αυτω χρησαμενων τα τε σωματα, και τας διανοιας · ἡ τε μουσικη τη περι αυτην ταξει τε, και συμμετρια εις την εναντιαν καταστασιν αγει τε, και πραϋνει · παρα τουτον ουν τον καιρον, ὡς βοηθηματι, τη μουσικη τους αρχαιους φησι κεχρησθαι: *sed enim altior latet in eius verbis sensus . . . . . . ideo quippe bis adhiberi receptum fuit, quod animum distrahere, & vim caloris vini mitigare valeret. In quam sententiam etiam Aristoxenus noster dixit, Musicam introductam in coenas esse, quod sicut vinum nimio ipso utentium & corpora, & animos labefactat; sic Musica suo ordine, & concinnitate in contrarium statum abducit, atque sedat. Ea igitur occasione Homerus ait priscos Musica tamquam remedio usos.* In idem argumentum disputat etiam in *Convivalium lib. VII quaest.* 7 & 8. Neque ab eo discrepat *Athenaeus lib. XIV cap.* 6: ὁθεν εοικε και Ομηρος διατηρων την αρχαιαν των Ελληνων καταστασιν, λεγειν ·

Φορμιγγος θ', ἡν δαιτι θεοι ποιησαν εταιρην.

ὡς και τοις ευωχουμενοις χρησιμης ουσης της τεχνης · ην δε, ὡς εοικε, τουτο νενομισμενον πρωτον μεν, ὁπως ἑκαστος των εις μεθην και πληρωσιν ὁρμημενων ιατρον λαμβανη της ὑβρεως, και της ακοσμιας την μουσικην, ειθ' ὁτι την αυθαδειαν πραϋνει · περιαιρουμενη γαρ την στυγνοτητα ποιει πραοτητα, και χαραν ελευθεριαν: *unde verisimile est Homerum priscum illum Graeciae statum & morem conservantem dixisse:*

Citharae, quam sociam epularum Dii fecerunt.

tamquam utilis etiam convivantibus ars Musica sit. Fuit autem, ut probabile est, veluti lege id sancitum, primum quidem, ut eorum, qui ad satietatem & temulentiam edissent, atque bibissent, mederetur petulantiae & insolentiae Musica; tum quia impotentiam animi temerariam non solum cohibet & mitigat, sed etiam discussa tristitia lenitatem adfert, liberalemque laetitiam. Sic etiam Aristoteles *Politic. lib. VIII c.* 3, & Macrobius *Saturnal. lib. VII c.* 1.

V. 22. ανιεσθαι και παιζειν) Relaxationis, & hilaritatis gratia Musicam in conviviis adhibitam ne Xenophon quidem abnuit, siquidem in suo *Convivio* sic habet: επει δε αυτοις ἡ αυλητρις μεν ηυλησε, ὁ δε παις εκιθαρισε, και εδοκουν μαλ' αν αμφοτεροι ἱκανως ευφραινειν:

postquam

poſtquam tibicina tibia, & puer cithara cecinissent, & viderentur ambò ſatis convivas exhilaraſſe. Qui Xenophontis locus facem nobis praebuit, ut infra conruptum verſum 27 ſic reſtitueremus: τȣτον μεν αυλησαι, τον δε κιθαριϛαι.

V. 31. την επι ακουσματων) Tantumdem eſſe μȣσικην την επι ακȣσματων, ac *Muſicam ab auditionibus*, h. e. *quae auditionibus*, ſive *ſententiis*, *quae canuntur*, *inſerviat*, pro certo habemus, eodem ferme pacto, quo de perſonis Graece dicitur, ὁ επι των επιϛολων, επι των ευθυνων, *ab epiſtolis*, *a rationibus*. Ακȣσματα autem idem heic ſunt, atque ακροαματα, de quibus mox ad *Col. ſeq.* agemus.

V. 33, 34. εκκαλεισθαι τον οινον εξ αναγκης) *Ex neceſſitate* ſcilicet adhibendi temulentis convivis remedium, ut modo ex Plutarcho, & Athenaeo audivimus. Atqui Plato non tantum neceſſitatis, quam opportunitatis gratia Muſicam a vino advocari ait, quippe calentes mero animi, quaſi iuventute vigentes, facilius regi atque duci queant: ita *de legibus lib. II*: ουκȣν εφαμεν, ὁταν γιγνηται ταυτα, (προσιȣσης της ποσεως) καθαπερ τινα σιδηρον τας ψυχας των πινοντων διαπυρȣς γιγνομενας, μαλτακωτερας γινεσθαι και νεωτερας; ὡϛε ευαγωγȣς συμβαινειν τῳ δυναμενῳ και επιϛαμενῳ παιδευειν, και πλαττειν. καθαπερ ὁταν ησαν νεαι: *nonne dicebamus, cum haec fiunt (procedente compotatione), tamquam ferrum bibentium animos inflammatos molliores atque iuniores reddi? ac proinde facilius duci atque regi ab eo poſſe, qui erudiendorum fingendorumque animorum rationem novit, quaſi iuvenes forent.*

CO-

COLUMNA XVII.

μη σκαιως, αλλ' εμμελως αναστρεΦεσθαι. Κακεινο δε χρηστομαθως ευρηται το ομιλειν μεν, και τȣς ιδιωτας υπο της οικειοτητος παραλαμβανειν γετοι και ακροαματ' εις τα συμποσια, διαπιπτειν δε τῳ μη τον Ομηρον, και τον Ησιοδον, και τȣς αλλȣς ποητας των μετρων και μελων· βελτιω γαρ εστι τα χρωμενα συμποσια τουτοις· τȣτων μȣσικη δε πως αμεινον χρηται ποητας, αλλ' ȣ μȣσικους, τȣσγε τον μετρον εισαγοντας καν τῳ λοιπῳ βιῳ. Τοιγαρȣν εκ τινων χρονων, ει και μη παρ' ολον σχεδον, ὡς ȣτος εγραψε, ποικιλην διαγωγην υπο των μȣσικων παρασκευαζεσθαι προσδεχομενοι, το ποικιλον, και πλειον υπο των συμπλεκομενων γινεσθαι Φησομεν, ȣχ υπο γε της μȣσικης αυτης, ἁ τινα δε δη γραΦοι· την δε ψυχαγωγιαν ιδια παρειληΦθαι παρα τοις μελεσι, οιας και τυγχανειν επισπασεις υπο χαμαιλεοντος, απαντα σχεδον διανοηματων ειναι, και ποητικης χρωματα. Παλιν δε λεγωμεν· επει προς τον ερωτα την μȣσικην ȣθεν αν ευροιμεν χρησιμευȣσαν, μηδε προς Φιλιαν οικειως προσΦερεσθαι, καν πλησιον τουτȣ ταυτην τιθωμεν· αλλων δε μη τιθεμενων μην, ουκ εοικαμεν ουδ' αν αυτῳ συγγενη ειναι Φυσει, ουδ' επειν, και συνεργειν . . . .
. . . .

non rusticiter, sed concinne conversari. Illud vero cum discendi utilitate inventum est, fabulari scilicet in mensa, & privatos homines ex communi consuetudine adsciscere, qui acroamata recitent in conviviis; nec inde excidere Homerum, & Hesiodum, & alios metrorum & carminum compositores; meliora enim sunt convivia, quae hisce acroamatis utuntur: horum utique Musica quodammodo melior commodato adcipit non Musicos, sed Poëtas, eos nempe, qui modum & mensuram etiam in reliquis vitae actibus induxerunt. Igitur cum ex certo tempore, etsi non fere per totum (ut iste scripsit) varium oblectamentum per Musicos adportari admittimus, huiusmodi varium, & maius ex rerum multarum complexione oriri adfirmamus, non ab ipsamet Musica, quidquid iste scriptitet: animi vero oblectationem proprie adceptam deberi cantibus, &, non secus ac per Chamaeleontem adtractiones *colorum* fieri novimus, omnes fere a sententiis, & a poësi eius colores provenire. ¶ Denuo autem dicamus: quoniam ad amorem nihil invenimus conducere Musicam, neque ad amicitiam conferre putamus, etsi eam huic adfinem fecerimus. Cum autem alii nequaquam talem reputent, nobis sane minime videtur illi suapte natura cognata esse, neque illum sequi, atque iuvare . . . .
. . . .

CAP. IX. An ad amicitias conciliandas quid conferre queat.

V. 4. *ὁμιλειν*) Prima vocis elementa, quae tabula exhibet, ea ſunt, ut nihil inde elicere commode queas; ſed *αυτογραφον* ſedulo inſpicienti, adparent τȣ O, & M veſtigia, reliqua ſatis incerta ſunt. Nos autem nihil in tabula immutandum duximus, ſed ſervandum potius, quod imperito delineatoris oculo ſe obiecerat; ut, noſtra coniectura propoſita, cuivis poſtea liberum foret aliquid melius argutari. Et quidem Homericum Menelai convivium *δι᾽ ὁμιλιας ὁλον περαινεσθαι της προς αλληλους*, *mutuis conloquiis totum fuiſſe traductum* obſervat Athenaeus *lib. IV cap.* 28. *Converſari* autem in conviviis veteres conſueviſſe, Romanos praeſertim ſuo aevo, teſtis eſt Plutarchus *Convival. lib. II quaeſt. I*, ubi cum dixiſſet quaedam *introducta eſſe in convivia unius voluptatis gratia, ſed uſu nullo, ut acroamata, ſpectacula, ſcurra aliquis, qualis apud Calliam Philippus*: *τα δ᾽ επιδοσια γεγονεν ἡδονης ἑνεκεν, χρειας μη συναγομενης, ὡσπερ ακροαματα, και θεαματα, και γελωτοποιος τις εν Καλλιȣ Φιλιππος* (ſic enim lego pro *εκ Καλλιου*: quibus verbis ad Xenophontis convivium manifeſto adluditur: quod cum non animadvertiſſet Xylander, abſcidit e verſione verba illa *τις εκ Καλλιȣ Φιλιππος*, quae ſibi ſenſu vacua videbantur), tum ſubdit infra: *οὑτω δη και των λογων τȣς μεν επι χρειᾳ τῃ περι τα συμποσια περιλαμβανȣσιν οἱ μετριοι, τȣς δε αλλȣς δεχονται θεωριαν πιθανην, και τῳ καιρῳ μαλλον αυλȣ, και βαρβιτȣ πρεπȣσαν εχοντας*: *ſic etiam modo ſermones aliquos ad uſum conviviorum aptos adhibent mediocris fortunae homines, modo vero alios continentes ſpeculationem probabilem, & tempori magis, quam tibia, & barbitum idoneam ſuſcipiunt*: & mox utriuſque ſermonum generis adfert exempla. At huiuſmodi diſputationes in conviviis uſque a Philodemi aevo uſitatas fuiſſe, antiquata Muſica, conligimus ex hoc loco, & ex iis, quae habet infra *Col. ultima*; iidem ſunt enim Plutarcho *οἱ μετριοι*, ac Philodemo *ιδιωται*: quod non adhuc fortaſſe animadverterunt interpretes. Quintilianus etiam Muſica uſos in conviviis *veteres Romanos*, non quidem ſui aevi homines teſtatur *lib. I cap. X*: *ſed veterum quoque Romanorum epulis fides, ac tibias adhibere moris fuit*.

V. 7. *ακροαματα εις τα συμποσια*) *Acroamata* h. e. Poëtarum, aliorumve ſcriptorum recitationes cum Muſica, vel ſine, in conviviis veterum fuiſſe uſurpata, locupletiſſimus teſtis eſt Plutarchus, qui in *Convivalium VII* eam tractat quaeſtionem, quae numero eſt octava: *τισι μαλιςα χρηςεον ακροαμασι παρα δειπνον*; *quaenam potiſſimum acroamata coenae ſint adhibenda*? ubi videre eſt fuiſſe aliquando etiam Platonis dialogos a pueris memoriter recitata, & apta geſticulatione exhibita; praeterea in uſu maxime fuiſſe Comicorum, & praecipue Menandri lectionem, *ita ut*, ait, *facilius ſine vino, quam ſine Menandro perageretur convivium*, *ὡς μαλλον αν οινου χωρις, η Μενανδρȣ διακυβερνησαι τον ποτον*; denique inter acroamata recenſeri tum mimos, tum nudam citharam, vel lyram, tum demum *ῳδας* citharae coniunctas. *Ακροαμα* etiam alicubi dicitur ipſe *cantor*, ut obſervat Caſaubonus in *Athen. lib. IV cap.* 28. Heic autem de nudis acroamatis verba fieri a Philodemo pronum eſt. Is enim, qui a Muſica nihil emolumenti expectabat, ſermones & acroamata apud privatos homines utiliter invecta eſſe dictitat, praeſertim ſi ab ipſis non intercideret Homerus, Heſiodus, aliique egregii Poëtae, ſive canerentur, ſive non. Et quidem Homerum a conviviis non abfuiſſe teſtatur Athenaeus *lib. XIV*; de Laurentii enim convivio habet: *ȣκ απελιποντο δε ἡμων των συμποσιων ȣδε ραψῳδοι· εχαιρε γαρ τοις Ομηρȣ ὁ Λαρηνσιος, ὡς αλλος ȣδε εις*: *non defuerunt conviviis noſtris Rhapſodi; Laurentius enim Homeri verſibus tam impenſe, ut nemo alius, oblectabatur*.

V. 13. *ad* 16. In quatuor hiſce verſibus exſcribendis, ut cum maxime dormitaſſe librarium noſtrum adparet. Ecquis enim non videt *v.* 13. pro *τοις* legendum *τουτοις*, *v.* 14. pro *δε* reponendum *δη*, & pro *αμεινον* fortaſſe *αμεινων*, *v.* 16. pro *των μετρων* refingendum *τον μετρον*?

V. 15. *χρηται ποητας αλλ᾽ ου μουσικους*) Horum verborum ſenſus videtur is eſſe: „ Muſica illorum conviviorum, in quibus acroamata, h. e. optima carmina recitarentur „ quodammodo melior eſt, utpote quae ſibi adſciſcit Poëtas, in quantum Poëtae ſunt, „ non Muſici ". Veteres enim Poëtas eoſdem fuiſſe, ac Muſicos, notum eſt, noſque ſuperius demonſtravimus.

V. 16. *τȣσγε τον μετρον εισαγοντας*) Ex his ſane verbis manifeſto conligimus Epicureos a poëſi, atque poëtis non maxime abhorruiſſe, ut quidam ſunt opinati: quin imo non parum boni a principum poëtarum lectione decerpi poſſe fatebantur. Compone iſta cum illis, quae in *Praefatione* §. *XIII* diſputavimus.

V. 29.

ΜΗϹΚ ΩϹ ΑΛΛΕΜΜΕΛΩϹΑ
ΝΑϹ Ρ ΦΕϹ ΑΙ ΚΑΚΕΙΝΟΔΕ
ΧΡΗϹΤ ΜΑϹ ΩϹΕΙΡΗΤΑΙΤΟ
ϹΛΙΝϹ ΜΕΝΚΑΙΤΟΥϹΙΔ
ΩΤΑϹ ΠΟ ΤΗϹΟΙΚΕΙΟΤΗΤΟϹ
ΠΑΡΑΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΕΤΟΙΚΑΙ
ΑΚΡΟΑΜΑΤΕΙϹΤΑϹΥΜΠΟϹΙ
ΔΙΑΠΙΠΤΕΙΝΔΕΤΩΙΜΗ
ΤΟΝΟΜΗΡΟΝΚΑΙΤΟΝΗϹΙΟ
ΔΟΝΚΑΙΤΟΥϹΑΛΛΟΥϹΠ ΙΤΑϹ
ΤΩΝΜΕΤΡΩΝΚΑΙΜΕΛΩΝ
ΒΕΛΤΙΩΓΑΡΕϹΤΩΙΤΑΧΡΩΜΕ
ΝΑϹΥΜΠΟϹΙΑΤΟΙϹΤΟΥΤΩΝ
ΜΟΥϹΙΚΗΔΕΠΩϹΑΜΕΙΝΟΝ:
ΧΡΗ ΑΙΠΟΗΤΑϹΑΛΛΟΥϹΜΟΥ
ϹΙΚ ΥϹΤΟΥϹΓΕΤΩΝΜΕΤΡΩΝ
ΕΙϹ ΤΟΝΤΑ ΚΑΝΤΩΙΛΟΙΠΩ
ΒΙΩΙΤΟΙΓΑΡΟΥΝΕΚΤΙΝΩΝ
ΧΡΟΝ ΩΝ ΕΙΚΑΙΜΗΠΑΡΟΧ
ΛΟΝϹΧΕΔϹΝΩϹΟΥΤΟϹΕΓΡΑ
ΨΕΠΟ ΛΗ ΔΙΑΤΩΓΗΝ
ΥΠΟ ΟΥϹΙΚΩΝΠΑΡΑ
ϹΚΕΥ ϹΘΑΙΠΡΟϹΔΕΧΟΜΕ
ΝΟΙΤΟΠ ΙΚΙΛΟΝΚΑΙΠΛΕΙ
ΟΝΥΠ ΥΝϹΥΜΠΛΕΚΟΜΕ
ΝΩΝΓ ϹΘΑΙΦΗϹΟΜΕΝΟΥ
ΧΥ ΗϹΜΟΥϹΙΚΗϹ
Α ΝΑΔΕΔΗΓΡΑ
ΦΟΙΤ ΤΩΓΙΑΝΙΔΙ
ΑΙ ΘΑΙΠΑΤΑΤΟΙϹ
ΜΕΛ ΙϹ ϹΚΑΙΤΥΓΧΑΝΕΙΝ
ΕΠΙϹΤΑϹΕΙ ϹΥΝΟΧΑΜΑΙΛΕ
ΟΝΤΟϹΑΠ ΝΤΑϹΧ ΔΟΝΔΙ
ΑΝΟΗΜΑ ΩΝΕΙΝΑΙΚΑΙΠΟ
ΗΤΙΚ ΩΜΑΤΑ ΠΑΛΙ
Δ ΝΕΠΕΙΠΡΟϹΤΟΝ
ΕΡΩΤΑΤΗ ΜΟΥϹΙΚΗΝΟΥ
ΘΕΝΑΝΕ ΙΜ Χ ϹΙ Χ
ΜΕΥΟΥϹΑ ΔΕΠΡΟϹΦΙΛ
ΑΝΟΙΚΕ ΠΡΟϹΦΕΡΕ ϹΘΑΙ
ΑΝΤ ΥΤΟΥΤΑ ΗΝ
Ω ΝΔΕΜΗΤΙΘΕ
ΜΕΝ ΟΥΚΕΟΙΚΑΜΕΝ
Ο Χ Α ΩΙϹΥΓΓΕ ΑΙΗϹ
Φ ΕΙΝΚΑ ΝΕ
ΕϹΕ ΑΠΕ
Π ΗΟ ΓΟ

COL. XVII

G. B. Molesci del. *Bart. Oratij inc.*

V. 29. 30. ψυχαγωγιαν ιδια παρειληφθαι) Negat id diserte Aristides *II. de Musica*: ουτε γαρ άπασα τερψις μεμπτεον, ουτε της μουσικης αυτη τελος· αλλ' ἡ μεν ψυχαγωγια κατα το συμβεβηκος, σκοπος δε ὁ προκειμενος ἡ προς αρετην ωφελεια: *nec enim omnis delectatio est reprehendenda, nec Musicae est finis: sed illa quidem animi oblectatio per adcidens fit, scopus vero propositus est virtutis capessendae utilitas*. Deinde subdit: ὅπερ πολλους τε αλλους ελαθε, και τον εν τοις Κικερωνος του Ρωμαιου πολιτικοις τα κατα μουσικης ρηθεντα. ου γαρ εγωγε αν φαιην εκεινῳ τα τοιαυτα ειρησθαι: *quod tum multos alios latuit, tum in primis illum, qui in Ciceronis Romani Politicis contra Musicam quaedam disseruit; non enim ego putem ab illo huiusmodi fuisse dicta*. Quo in loco Tullium Philodemi nostri, vel certe Epicureorum argumentis abusum, ut Musicam insectaretur sub ficti alicuius interloquutoris persona, non est quod dubitemus, cum Epicureum nostrum toties idem dogma inculcantem audierimus: *Musicam unice aurium oblectationem parere*, τερψιν ακοης προστιθεναι μονον. Imo vero etiam alibi Romanus Orator in eamdem sententiam aliquid eructasse videtur, quasi ratum haberet *a Musica oblectationem proprie expectari*, ait enim *de Orat. lib.III*: *Nam haec duo, Musici qui erant quondam, iidemque Poëtae machinati ad voluptatem sunt, versum & cantum, ut & verborum numero, & vocum modo delectatione vincerent aurium satietatem*. Philodemi tamen *in Musicam* scripta ab Aristide fuisse ignorata ex hoc ipso adparet, ut iam monuimus in *Praefatione* §. *XVII*.

V. 31. οιας και τυγχανειν επισπασεις) Sic enim lego pro επιστασεις, quod in ms. vides: & fortasse melius; και, οιας τυγχανειν. Eodem ferme pacto Plutarchus adulatorem Chamaeleonti similem dicit in libro *De Adul. & Amic. discrimine*: ὥσπερ των θηριων ὁσα πεφυκοτα την χροαν τρεπεσθαι, συναφομοιουται τοις ὑποκειμενοις σχημασι, και χωριοις: *sic & animalia, quae colorem mutandi facultate praedita, subiectae materiae, ac locis adsimilantur*: & paullo infra: ὁ δε κολαξ ατεχνως το του χαμαιλεοντος πεπονθε: *adulatori idem prorsus adcidit, quod chamaeleonti*.

V. 39. 40. προς φιλιαν οικειως προσφερεσθαι) Prae reliquis etiam hoc Musicae tribuebant veteres, ut amicitias conciliare valeret; itaque Aristides de ea praedicat *lib. II*: χαριν τε γινωσκειν ες φιλιαν ἑκαστον αυτῳ, και κοινῃ προς αλληλους συναγουσῃ: *gratiam (Musicae) habendam, utpote quae amicitiam cuique secum, communiterque cum aliis conciliet*.

V. 41. καν πλησιον τουτου κ.τ.λ.) Sic legi posse contextus suadet. Stoicus enim cum satis se probasse duceret ad amorem inflammandum Musicam conferre, mox vero ex amoris cum amicitia adfinitate, quam subponebat, ad amicitiam quoque conciliandam Musicam valere concludebat. Philodemus contra cum hilum ad amorem conferre negasset, ne ad amicitiam quidem conciliandam quidquam valere contendit, etiamsi daretur ista amoris amicitiaeque adfinitas: deinde hanc etiam diserte negat. At vero huiusmodi inter amorem amicitiamque adfinitas non Stoici modo, sed alii quoque veteres philosophi agnoscebant. Sic apud Plutarchum *in Amatorio* Protogenes ait: ερως γαρ ευφυους, και νεας ψυχης ἁψαμενος εις αρετην δια φιλιας τελευτᾳ: *amor enim, ubi generosam adolescentis adtigit indolem, in virtutem per amicitiam desinit*; & paullo post; ερως προσδοκιαν φιλιας απολαβων ουκ εθελει παραμενειν, ουδε θεραπευειν εφ' ὡρᾳ το λυπον, και ακμαζον, ει καρπον ηθους οικειον εις φιλιαν και αρετην ουκ αποδιδωσιν: *amor expectatione amicitiae amissa non vult permanere, neque colere formae gratia id, quod molestum simul, & pulchrum sit, nisi fructum consuetudinis proprium ad amicitiam, & virtutem transferat*. Et rursus infra; τις ανασχοιτο των την Αφροδιτην λοιδορουντων, ὡς ερωτι προσθεμενη και παρουσα κωλυει φιλιαν γενεσθαι; *ecquis ferat eos, qui Venerem maledictis incessunt, quasi amori adiuncta probibeat, quo minus amicitia sit?* Et mox: ποιειν τινα δοκει ζεσιν εν αρχῃ, και ταραξιν ὁ ερως, ειτα χρονῳ καταστησας και καθαιρεθεις την βεβαιοτατην διαθεσιν παρεσχεν: *principio effervescentiam quamdam, & conturbationem Amor efficere videtur, paullo post subsidens, & repurgatus stabilissimam adfectionem gignit*. Atque hinc discimus quomodo explicanda sint illa eiusdem Plutarchi verba, quae a Stobaeo recitantur *sermone LXII*; ορθως ενιοις εδοξε ερως το μεν αρχομενον επιθυμιαν ειναι· το δ' ὑπερβαλλον μανιαν· το δε αντιστροφον, φιλιαν, h. e. *recte aliquibus visus est amor initio esse cupiditatem; in excessu furorem; in opposito autem statu, (id est in ejus remissione) amicitiam*. Male ergo postrema haec verba Stobaei interpres reddit: *& similem ei esse amicitiam*.

CO-

ϹΥΜ ΟϹΙΑ ΔΙΔΟΝΤΕϹΕΝΑΡ
ΜΟ ΤΕΙΝ ΥΤΗΝ ΤΟΔΕΜΟ
ΝΟΝΤΕΛΟ ΑΥΤΩΝΕΙΝΑΙΦΙ
ΛΟΦΡΟϹΥ ΗΝΟΥΤΙΘΕΝΤΕϹ
ΑΛΛΑΚΑΙΤΙΝΕΤΕΡΑΠΡΟϹΤΗΝ
ΗΔΟΝΗΝΟΥΠΡΟ ΕΚΕΙΝΗΝΧΡΗ
ϹΙΜΕΥΕΙΝΟΜΟΛΟΓΗϹΟΜΕΝΩϹ
ΤΟΥΔΕΠΡΟϹ ΙΛΙΑΝΚΑΙΤΟΥΤΩΝ
ΕΝΑΡΓΕϹΕΚΑΤΕΡΟΝΕΙΝ ΑΙΤΟΓΕ
ΕΠΙΤΕΡΠΩϹ ΜΑϹΑ ΩΜΕ
ΝΟΥϹΤΗϹΜΟΥϹΙΚΗϹΔΙΑ ΘΕ
ϹΘΑΙΚΑΙΤΟΜΗΔΕΠΟΤΕ ΙΔΕΝ
ΑΥΤΟΙϹϹΥΝΙϹΤΟΡΗΚΕΝΑΙΠΡΟϹ
ΦΙΛΟΦΡΟϹΥΝΗΝΧΑΙΦΙΛΙΑΝΕ
ΠΙ ΤΑΤΙΚΟΝΕΥΜΕΛΩΝΚΑΙΡΥ
ΘΜΩΝΕϹΧΗ ΟϹΙΝ ΟΥΔΑΝ
ΕΙΗϹΙΔΕΤΑ ΚΑΙΑΦΙΑ ΡΟΙ
ΤΑΔΕϹΥΜΠΕΠΛΕΓ ΕΝΑΑΥ
ΤΟΙϹΔΙΑΝΟΗΜΑ ΛΛΑΤΟΥ
ΝΑΝ ΤΙϹΝΑΝΑΜΕΛ ΕΤΑΙΤ
Κ ΚΟΥ ΜΕΝ ΚΑΘΙ ΝΕΙ
ϹΘΑΙΤΙΑ ΝΑΝΕΙΜΕΝΩΝ
ΚΑΙΔΙΑΚΕ Ν ΜΑΡΩϹ
ΟΥΜΗ ΑΛ ΑΙ ΙΑΝΙΗΚΑΙ
ΜΑΡΟΤϹΓ ΚΑϹ ΑΠ ΑΠϹ
ΛΑϹ Ο ΤΕ ΒΡΩΧ
ΤΩΝΚΑ ΗΦΙΛΙΑϹ
ΚΑΙΟΝ ΚΑΝΑΙΤΙ
Α ΟΙ Α ΟΙ ΕΤΑΥΤΗ
ΜΟΝ Μ ΛΝ ΩΝΚΑΤΑ
ΛϹΙ ΑΡ ΤΤΗ ΗΜΑϹΜΑ
ϹΤΑΓΙΝΕϹΕ ΙΑ ΑΛΥΤΙΧ
ΚΟΥϹ ΛΑΚ ΑΙΜΟΝΙΟΥϹ
ΔΕΤΟΙϹΑΔΙΑΝΟΗΤΟΙϹΟΥΧ
ΠΡΟϹΙΕΜ ΑΙΜΑΡΤΥΡΟΥΝ
ΤΑϹΟΤΙΚΑΙΤΙ ΟΧΡΗϹΤΟΝ
ΕϹΧΟΝ[ΜΕ]ΤΑΤΑΠ ΜΥ ϹΘΑΙΘΗ
ΛΗΤΑΝΚΑΙΤΙ Α ΕΝΟΜΕ
ΝΟΥ ΤΗϹΔΙΧΟΙ ΑϹ ΗΞΑΝ
ΕΙΔΗΜ ΑΡΙ ΥϹ ΑΛΛΟ
ΝϹΟΝΟΝϹΙΠ ΤΟΙϹΠΕΠΛΑ
ΚΟϹΙ ΑΡΙ ΚΑΙΜΟΥϹΙ
ΚΟΙϹΑΛΛΟ ΑΝΤΙΛΕΓΟΥ
ΙΝΟ Δ ΙΝΑ Ι
Λ ΝΑΑΛ

COL. XVIII

G. B. Malesci del. — Bart. Oratij in.

COLUMNA XVIII.

συμποσια διδοντες εναρ-
μοττειν αυτην , το δε μο-
νον τελος αυτων ειναι Φι-
λοΦροσυνην ȣ τιθεντες ,
αλλα και τιν᾽ ἑτερα , προς την
ἡδονην , ȣ προς εκεινην χρη-
σιμευειν ὁμολογησομεν , ὡς-
τ᾽ ȣδε προς Φιλιαν · και τȣτων
εναργες ἑκατερον ειναι , τογε
επιτερπως ἡμας ακροωμε-
νȣς της μȣσικης διατιθε-
σθαι , και το μηδε ποτε μηδεν
αυτοις συνιστορηκεναι προς
ΦιλοΦροσυνην , και Φιλιαν ε-
πισ τατικον εκ μελων και ρυ-
θμων εσχηκοσιν . Ουδ᾽ αν-
ιησι δε ταυτα , και αΦιλαροι
ταδε συμπεπλεγμενα αυ-
τοις διανοηματ᾽ , αλλα τȣ-
ναντιον αναμελπεται τα
κατακȣομενα καθικνει-
σθαι παντων ανειμενων
και διακειμενων ἱλαρως .
Ου μην αλλα και ανιη , και
ἱλαρȣς ποιη , καθαπερ απο-
λαυσις ποτων τε , και βρο-
των , καΦροδισιων , μη Φιλιας ,
και ὁμοΦροσυνης αν αιτι-
αν οιομεθα . ουδε ταυτη
μεν , αλλα τουναντιον κατα
τας ἱλαροτητας ἡμας μα-
λιςα γινεσθαι διαλυτι-
κȣς . Λακεδαιμονȣς
δε τοις αδιανοητας ȣ
προσιεμεθα μαρτυρȣν-
τας , ὁτι και πυθοχρηςον
εσχον μεταπεμψασθαι Θα-
ληταν , και παραγενομε-
νȣ της διχονοιας εληξαν :
Οἱ δη μαρτυρουσιν , αλλα
μονον οἱ πλησιον τοις πεπλα-
κοσιν αρχαιοις , και μȣσι-
κοις , αλλοι δε αντιλεγȣ-
σιν , ουδε . . . .
. . . . αλα-

Etiamsi igitur ipsam convivia coagmentare concedamus, profecto cum illud non concedimus, solum conviviorum finem esse benevolentiae conciliationem, sed adhuc etiam alia; ad voluptatem quidem, non ad benevolentiam conducere confitebimur, & proinde neque ad amicitiam : utrumque autem horum evidens esse ; hoc est tum iucunditate perfundi nos, dum Musicam audimus, tum nunquam nobismetipsos conscios esse ex cantibus, & rhythmis aliquid ad benevolentiam, & amicitiam impellens decerpsisse. Neque haec animum relaxant, eumque exhilarant sententiae, quae sunt ipsis adiunctae ; sed contra cani sunt solitae, quas novimus adficere, quotqnot fuerint relaxato animo, & ad hilaritatem disposito. Verumtamen & animos relaxet Musica, & hilares reddat, non secus ac potus, & cibi, & veneris fruitio, non idcirco eam amicitiae & concordiae causam reputamus; neque vero hoc pacto *inter nos conspirare*, sed contra propter hilaritates nos maxime dissolubiles evadere. ❡ Lacedaemonios autem cum suis incomprehensibilibus non admittimus testes, cum dicunt se Pythium adcepisse oraculum, ut Thaletem adcirent, eoque adveniente animorum dissentionem cessasse. Testantur illi quidem, sed illi tantummodo, qui veteribus fabulatoribus, Musicisque addicti sunt; reliqui vero contradicunt, neque . . . . . .
. . . .
. . . .

CAP. X. Quid de Thaletis, & Terpandri historiolis sentiendum?

V. 2. Inter voces αυτην, & το cernimus a librario vacuum interſtitium fuiſſe relictum, quod alibi quidem deſignare videtur ſententiae finem, & noſtri finalis puncti loco fuiſſe adhibitum, ut infra in hac ipſa *Col. v.* 33 cernere eſt; heic tamen ſententiam non eſſe abrumpendam contextus abunde declarat, uti etiam aliis in locis e. g. *Col. VIII. v.* 11, ubi item vacuum ſpatiolum interponitur. Vel ergo omnino otioſa huiuſmodi interſtitia dicemus, vel librarii ipſius imperitiae, qui ſententias inter dictandum diſpeſcere ignoraverit, ut interdum ſupervacanea ſint interiecta, ſaepe etiam, ubi neceſſe erat interponi, minime adpareant, tribuemus. Sed de his ſatis in *Praeliminari Diſſertatione*.

V. 3. μονον τελος αυτων ειναι φιλοφροσυνην) Praecipuum, ſi non unicum conviviorum finem eſſe animorum conciliationem docet Plutarchus in exordio *lib. IV Convivalium*, ubi inter alia haec habet: εις δε συμποσιον οἱ γε νυν εχοντες αφικνυνται κτησομενοι φιλυς, ουχ ἡττον, η τυς οντας ευφρανουντες: *qui ſapiunt, in convivium veniunt non minus, ut ſibi novos amicos parent, quam ut veteres exhilarent*: & mox: ὁ γαρ συνδειπνος ουκ οψυ, και οινυ, και τραγηματων μονον, αλλα και λογων κοινωνος ηκει, και παιδιας, και φιλοφροσυνης εις ευνοιαν τελευτωσης: *quippe conviva non opſonii modo, & vini, & bellariorum particeps futurus venit, ſed etiam ſermonum, & luſus, & comitatis, quae in benevolentiam deſinit*. Docet autem heic φιλιαν, *amicitiam* non ſtricte eſſe adcipiendam, ſed lato ſenſu, ut idem ſit, ac ευνοια, *benevolentia*.

V. 33. Λακεδαιμονιυς) Quae de Thalete, & Terpandro a Lacedaemoniis iactabantur, oraculo ſcilicet fuiſſe olim adcitos, ut Muſices ope civiles tumultus ſedarent, nae Diogenes praeterire non debuit. Huiuſmodi autem narrationum fidem elevare nititur Philodemus primo e Scriptorum diſſonantia, tum ex ipſorum abſurditate; tum denique, quo pacto, ſi quidem ipſis fides adhibenda ſit, explicari queant, docet.

V. 37. 38. Θαλνταν) In originali legitur Θηλη[ν]ταν, & puncto confixum cernitur Ν. Nos autem, Conrectore quamvis invito, retinuimus Ν, & refinximus Θαληταν. Nulli enim dubium, quin is, quem heic nominat Noſter, ſit Θαλης, ſive Θαλητας Cretenſis, tum quia res ipſa, quae narratur, palam facit; tum etiam quia in ſequenti Columna *v.* 17 denuo legitur hoc nomen, & licet peſſumdatum, retinet tamen integram ſyllabam Θα. Praeterea cum Graeci in recto caſu hoc nomen efferrent vel Θαλητας, vel Θαλης, norunt tyrones ex primo derivari quartum Θαληταν, ex altero vero Θαλην, vel Θαλητα, uti adnotat Scholiaſtes Ariſtophanis in *Nebulis act. I ſc.* 2; atque e Scriptorum locis, quae mox recitabimus, abunde conſtat. Inepte ergo ſciolus Conrector expunxit Ν, quaſi non bene efferri poſſit in quarto caſu Θαληταν. Atqui Plutarchus cum de hoc Thalete Cretenſi verba facit, eum fere ſemper dicit Θαλητας, & in quarto effert uſque Θαληταν in *Lycurgi Vita*, & in *De Muſica*, ut videre eſt in locis, quae mox adlegabimus: contra vero cum de Mileſio loquitur, eum dicit Θαλης, & in quarto Θαλητα, & Θαλην, ut pluries in eius *Convivio Sapientum* obſervabis.

Thales autem iſte Cretenſis (ſive ex Gnoſſo, ſive ex Elyro, ſive ex Gortyna Cretae urbibus, in hoc enim diſcrepant antiqui) fuit Ποιητης λυρικων μελων, ut Plutarchus in *Lycurgi Vita*, & Muſicorum modorum excellens inventor; ut proinde iure Meurſius apud Suidam, ubi legitur Θαλητας Κρης ελυριος, emendarit λυρικος, quippe quia Suidas ipſe illi tribuerit τα μελη. Eumdem ut Poëtam, & Muſicum eximium laudat Ephorus apud *Strab. lib. X*, & pluries Plutarchus in *de Muſica*, & in *Lycurgi Vita*. Quid autem Lacedaemone egerit, vide in adnotatione ſequenti.

V. 36. πυθοχρηστον) En quomodo, Plutarcho teſte, res vulgo ferebatur: haec enim in *Dialogo De Muſica* refert Sotericus: Θαληταν δε τον Κρητα φασι κατα τι πυθοχρηστον Λακεδαιμονιυς παραγινομενον δια μυσικης ιασασθαι, απαλλαξαι τε τυ κατασχοντος λοιμυ την Σπαρτην, καθαπερ φησι Πρατινας: *Thaletem autem Cretenſem, aiunt, ex Pythii Apollinis oraculo adcitum, Lacedaemoniis ſuo adventu remedium per Muſicam adtuliſſe, & peſtem Spartae graſſantem ſedaſſe, ut Pratinas ſcribit*. Eadem de fugata ab eo peſte narrant Pauſanias in *Attic. cap. XIV*, & Martianus Capella *De Nupt. Philolog. lib. IX*. Huiuſmodi autem Spartae graſſantem peſtem, non aliud quam civilem ſeditionem fuiſſe docet idem Plutarchus in libello *De Convenientiſſima Philoſoph. cum Princip. Familiaritate*: η την Λακεδαιμονιων στασιν παυειν επαδων, και παραμυθυμενος, ὡς Θαλης: *vel Lacedemoniorum ſeditionem pacare, ut Thales canendo, & hortando fecit*; & explicatius in *Lycurgi Vita* rem narrat: ἑνα δε των νομιζομενων εν Κρητη

σοφων

σοφων και πολιτικων χαριτι και φιλιᾳ πεισας απεςειλεν (Σολων) εις την Σπαρτην Θαληταν ποιητην μεν δοκουντα λυρικων μελων, και προσχημα την τεχνην ταυτην πεποιημενον, εργῳ δε ἁπερ οἱ κρατιςοι των νομοθετων διαπραττομενον. Λογοι γαρ ησαν αἱ ῳδαι προς ευπειθειαν και ὁμονοιαν ανακλητικοι δια μελων και ρυθμων πολυ τε κοσμιον εχοντων, και καταςατικον, ὧν ακροωμενοι κατεπραΰνοντο λεληθοτως τα ηθη, και συνῳκειουντο τῳ ζηλῳ των καλων εκ της επιχωριαζουσης τοτε προς αλληλους κακοθυμιας· ὡςε τροπον τινα τῳ Λυκουργῳ προοδοποιειν την παιδευσιν αυτων εκεινον: *unum, qui Cretae inter ſapientes, & artium civilium peritos numerabatur, gratia atque amicitia ſuadens nomine Thaletem Spartam (Solon) miſit. Habebatur ille lyricorum carminum poëta, & in ſpeciem hanc artem profitebatur, re autem vera praeſtantiſſimorum legislatorum implebat munus. Carmina eius orationes erant, quae ad parendum, & conſentiendum incitarent ope modorum atque rhythmorum, in quibus multa inerat gravitas, atque delinimentum, quibus auditores moribus placidiores ſenſim reddebantur, coaleſcebantque inter ſe honeſti ardore, inteſtinam, quae tum graſſabatur, exuentes ſimultatem: itaque ille viam quodammodo Lycurgo ad eos inſtituendos munivit.* Ex his autem recitatis Plutarchi verbis Philodemo commentarius belle inſtruitur. Habes enim quomodo re vera Solonis rogatu Spartam Thales advenerit, & canendo utilia inſtillaverit praecepta, & ad concordiam induxerit. Vulgo autem res myſterioſius narrabatur; Apollinis oraculum quidam obtrudebant; quidam etiam ſeditionem peſtis nomine obvelabant. Hinc non male Philodemus plenam fidem oraculo denegat, remque totam in dubium ex narrationum varietate revocat, & mox *Col. ſeq.* λογοις ᾳδομενοις, *ſermonibus rationibuſque, quae decantarentur*, non Muſicis modis vim ſuadendi diffidentes animos tribuit; & *Col. XX v.* 12, 13 aliquid huiuſmodi δια λογων κατασκευασμενων ποιητικως, *per rationes poëtice adornatas* evenire tantum potuiſſe concedit.

CO-

ΞΟΝΕΤΟΜΕΝΟΝΔΙΑΝΑΘΕΜΑ
ΤΟϹΕΙΠΕΡΑΝΕΘΗΚΕΝΟΥΤΩϹΕ
ΠΙΓΡΑΨΑϹΩϹ ΥΤΟΙΛΕΓΟΥϹΙΝ
ΟΥΠΕΙΘΟΜΕΘΑ ΟΥΔΕΤΩΙΤΕΡ
ΠΑΝΔΡΟΝΚ ΤΑΜΑΝΤΕΙΑΝ
ΚΕΚΛΗϹΘΑΙΠΡ ϹΚΑΤΑΠΑΥϹΙΝ
ΕΜΦΥΛΙΟΥϹΤΑ ΕΩϹΑΝΚΑΙΠΑ
ΝΥΦΟΛΛΟΙϹΥΜΦΩΝΩϹΙΠΕΡΙ
ΤΟΥΤΟΥΤΩΝΜΟΥϹΟΛΗΠΤΩ
ΟΥΤΟϹΔΕϹΧΕΔΟΝΜΟΝΟϹ Ν
ΤΟΙϹΦΙΛΕΙΤΕΙΟΙϹΑΥΤΟΝΑΙ
ΔΟΝΤΑΠΟΙΗ ΚΑΙΔΗΓΑΡΠΡΟ
ΗΚΕΤΟΥϹΦΙΛΟϹΟΦΟΥϹΥΠΟΥ
ΓΡΑΨΑΝΤΑϹΤΙΝΑΤΡΟΠΟΝΔΥ
ΝΑΤΑΙΠΑΡΕΙΝ ΑΛΟΓΑΜΕ
ΛΟΓΙΚΗΝΔΙΑΦΟΡΑΝΟΥΤΩ
ΠΕΙΘΕΙΝΚΑΙΤΑΘΑΛ ΚΑΙ
ΤΕΡΠΑΝΔΡΟΥΠΕΠΑΥΚΕΝΑΙ
ΤΩΝΛΑΚΩΝΩΝΗΠΡΟϹΔΕ
ΧΕϹΘΑΙΤΗΝΟΥΙ ΑΡΕΙΤΩΝΥΠΟ
ΤΑΠΟΛΛΩΝΟϹ ΚΕΛΕΥϹ Ν
ΤΑϹΓΕΝΕϹΘΑΙΤΙΝΑϹΜΕΤΑ
ΠΕΜΠΤΟΥϹΟ ΑΡΤΥΤΑϹΚΑΙ
ΜΥΡΟΠΟΙΟΥ ΑΙΜΑΛΛΟΙ Ε
ΤΙΤ Λ ΕΥϹΩΧΩΝΤΑΙ
ΤΑΠΟΛΛ ΩΝΕΙΝ ΑΛ
ΛΑΔΗΚΑ ϹΑ ΟΝΠΡΟϹ
ΔΕ ΩΜΕ ΚΕΝΑΙ
ΚΑΙΛ ΚΕΔΑ Ο ΙΟΥϹΩΜΟ
ΦΡΟΝΗΚΕΝΑ ΑΓΕΝΟΜΕ
ΝΩΝΕΥΧΕΡΕϹΕ ΙΝΠΟΛΥΤΙ
ΘΑΝΩΤΕΡΟΝΤΟΝ ΚΕΝΠΕΡΙ
ϹΠΑΝΜΟΥϹΙΚΑΙϹ ΥΧΑΓΩΓΙ
ΑΙϹΠΡΟΑΙΡΟΥΜΕΝ ΟΝΚΑΙΠΕ
ΡΙΤΑΥΤΑΜΑ ΚΕΛΕΥΟΝ
ΤΑΓΙΝΕϹΘΑΙ Κ ΙΑΛΟΓΩΝ
ΑΙΔΟΜΕΝΩΝΠΕ ΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟ
ΑΥΤΟΥϹΥΠΕ Ν ΝΤΡΑ
ΠΗϹΕϹΘΑΙΚΑ ΜΕΝΟΤΙ
ΑΝΚΕΛΕΥϹ ΑΙΤΡΑ
ΩϹΘΕΩΜΕ ΗΕ ΝΕ Κ Ι
ΠΑΥΔΑΝΕΠ Ο ΗϹΕΙΝ
ΧΑΡΙ ΘΑ ΝΕΠΙΓΡΑ
Κ Α ΤΑΧΑ
Τ Α ΝΤ ΛΝ

COL. XIX

G. B. Malesci del. G. Aloja inc.

COLUMNA XIX.

ζονευομενον δι' αναθεματος (ειπερ ανεθηκεν οὕτως επιγραψας , ὡς οὗτοι λεγουσιν) οὐ πειθομεθα , κ' οὐδε τῳ Τερπανδρον κατα μαντειαν κεκλησθαι προς καταπαυσιν εμφυλιου στασεως , αν και πανυ πολλοι συμφωνωσι περι τουτου των μουσοληπτων , οὗτος δε σχεδον μονος εν τοις φιλιτειοις αυτον ᾳδοντα ποιη . Και δη γαρ προσηκε τους φιλοσοφους ὑπογραψαντας τινα τροπον δυναται παυειν αλογα μελη λογικην διαφοραν , οὕτω πειθειν και τα Θαλητου , και Τερπανδρου πεπαυκεναι των Λακωνων , η προσδεχεσθαι την Συβαρειτων ὑπο τ' Απολλωνος κελευσαντος γενεσθαι τινας μεταπεμπτους οψαρτυτας , και μυροποιους · και μαλλον επι τοις αν συνευωχωνται τα πολλ' ; ου τῳ φωνειν . Αλλα δη , καν στασιασμον προσδεχωμεθα πεπαυκεναι , και Λακεδαιμονιους ὁμοφρονηκεναι παραγενομενων , ευχερες εστιν πολυ πιθανωτερον , τον μεν περισπαν μουσικαις ψυχαγωγιαις προαιρουμενον , και περι ταυτα μαλιστα κελευοντα γινεσθαι , και δια λογων ᾳδομενων πειθομενον αυτους ὑπερ του νουν προτραπησεσθαι · και μελπομενον αν κελευσαι τους Λακωνας , ὡς θεομανη , αναθεμα κατα παυλαν επιδημιον θησειν , κεχαρισθαι δε την επιγραφην . . . . . ταχα . .

. . . .

quamquam eum se jactantem in anathemate *legimus* (si tamen verum est illud anathema obtulisse, atque, ut isti aiunt, inscripsisse), minime persuademur: neque eo argumento, quod Terpander ex oraculo advocatus fuerit ad civilem dissentionem cohibendam; etiamsi circa hoc quamplurimi eorum consentiant, qui musico sunt conrepti furore, atque hic fere solus eum canentem in phiditiis faciat. Enimvero opus erat, ut philosophi describerent, quonam pacto inrationales cantus rationabile dissidium cohibere valerent, atque ita tandem nobis persuaderent Thaletis, & Terpandri cantus sedasse Lacones; secus deberent recipere etiam Sybaritarum fabulam, & credere Apollinis hortamento advocatos fuisse coquos, & unguentarios: & sane melius per istos epulae ut plurimum fiunt, quam per cantus. At etiam si admittamus seditionem cessasse, & Lacedaemonios concordes evasisse illis advenientibus, in promtu est, ac multo probabilior explicatio, illum quidem *Thaletam* coepisse prius musicis oblectamentis illorum animos distrahere, & ut in his maxime essent fuisse adhortatum, deinde per argumenta, quae canendo instillaret, ut ad sanam mentem redirent persuasisse; atque, dum caneret, fortasse Laconibus imperasse, tamquam divino furore percitum, ut donarium, post partam domesticam quietem suspenderent; illos autem obsequutos fuisse inscriptione *posita* .

. . . .

V. 1. δι᾽ αναθεματος) De hoc Terpandri αναθεματι, cum addita inſcriptione, in qua de ſedato tumultu gloriaretur, nulla eſt apud veteres, quod ſciam, mentio. Saltem eam nobis ſervaſſet Noſter, ut procul dubio ab adverſario fuerat adlegata! Interim animadverte ſcriptum eſſe αναθεμα cum ε pro *donario*: niſi velis & hoc librarii noſtri imperitiae tribuere.

V. 4. Τερπανδρον) Terpander Derdenis filius Antiſſae in Lesbo natus, Muſicus celeberrimus, de quo inter veteres meminerunt Marmora Oxonienſia Arundell. *ep.* 35, Strabo *lib. XIII*, Athenaeus *lib. XIV*, Euclides *Introduct. Harmon.* Nicomachus Geraſenus *Harm. Manual. lib. II*, Boëtius *lib. I*, Aelianus *Var. Hiſt. lib. XII*, Clemens Alexandrinus *Str. I*, Suidas in *Hiſtor.* Porphyrius in *Ptolem.* & paſſim Plutarchus, aliique, quos citat Fabricius *Bibl. lib. I cap.* 34, qui fere omnes ſeditionem ab eo Muſices ope Spartae ſedatam teſtati ſunt. Veterem lyram quadrichordem tribus fidibus adiunctis ſeptichordem feciſſe memorant Strabo *lib. XIII*, & Euclides *Introduct. Harm.* recitantes carmina ipſi Terpandro adſcripta:

Ημεις τοι τετραγηρυν αποστερξαντες αοιδην
Επτατονῳ φορμιγγι νεους κελαδησομεν ὑμνους.
Concepto nervis quatuor nos carmine miſſo
Rite lyra heptatono nuperos modulabimur hymnos.

Κιθαρῳδικους νομους cum concinnaſſe auctor eſt Plutarchus, Pollux, & Suidas; atque hinc heroica ſcripſiſſe carmina eruit idem Plutarchus in *De Muſica*: πεποιηται δη τῳ Τερπανδρῳ και προοιμια κιθαρῳδικα εν επεσι· ὁτι δε οἱ κιθαρῳδικοι νομοι οἱ παλαι εξ επων συνισταντο, Τιμοθεος εδηλωσε: *fecit etiam Terpander prooemia citharoedica in heroicis carminibus; quod autem citharoedici nomi antiquitus heroicis verſibus conſtiterint, Timotheus declaravit.* Narrat praeterea Plutarchus in *Lacon. Inſtitut.* eum ab Ephoris aliquando multatum his verbis: τον Τερπανδρον αρχαϊκωτερον οντα και αριστον των καθ᾽ ἑαυτον κιθαρῳδων, και των ἡρωικων πραξεων επαινετην ὁμως οἱ Εφοροι εζημιωσαν, και την κιθαραν αυτȣ προσεπατταλευσαν φεροντες, ὁτι μιαν μονην χορδην ενετεινε περισσοτεραν του ποικιλου της φωνης χαριν: quae ſic Xylander vertit: *Terpandrum admodum vetuſtum citharoedum, ac ſua aetate fidicinum principem, heroicorumque facinorum laudatorem Ephori multarunt tamen, citharamque ei ademtam in publicum adfixerunt, quod una tantum chorda amplius intendiſſet vocis variandae gratia.* Atqui eruditi Marmorum Oxonienſium Interpretes Lydiatus, & Prideaux cum lineam quinquageſimam *Marm. I Arundelliani*, ubi de Terpandro, ſic legiſſent: και την εμπροσθε δημȣ δικην μετεστησε, explicaſſentque: *& coram populo actionem depulit*, falſum Plutarchum fuiſſe clamarunt: eiſque ſubſcribens eruditiſſimus Corſinius in *Faſtis Atticis Olymp.* 34 ait: *Itaque Terpander, cum lyram quatuor ſolum chordis hactenus inſtructam inveniſſet, ſeptichordem fecit, adeoque Lacedaemone accuſatus fuit, quod ſeverioribus Muſicae legibus abrogatis molliorem invexiſſet. Plutarchus (Inſtit. Lac.) quidem Terpandrum a Lacedaemoniis multatum memorat; ſed Oxonienſis Chronici Auctor abſolutum dicit. Ac certe quidem ſeptiformis Terpandri lyra ſemper a Lacedaemoniis recepta, ipſeque Lyricus maximo in pretio habitus fuit; ut proinde Lacones ipſi ſevero decreto, quod a Boëtio (De Muſica) conſervatum fuit, Timothei audaciam compreſſerint, qui Terpandri lyrae quatuor nervos alias adiecerat.* At nimium, quanta hac in emendatione, & interpretatione viri doctiſſimi peccarunt. Principio minime animadverterunt Plutarchum de μιᾳ μονῃ *una ſola* chorda lyrae addita Terpandrum damnatum narraſſe; quando ipſi, quaſi de tribus veteri lyrae ſuperadditis ille loquutus eſſet, falſi arguunt. At quo tandem teſte? Num Arundelliano marmore? minime quidem, ſed ipſorummet verbis, quae temere invito marmori adſcribunt. Quare integram *linearum* 49 *&* 50 periocham deſcribamus; in ea enim tota ſupplenda, atque commentanda parum feliciter Critici, alioquin doctiſſimi, proceſſerunt. Sic igitur typographicis formis (utinam aere cum exactiſſimis lacunarum interſtitiis quantivis pretii marmora delineata exhibuiſſent!) in Londinenſi ann. 1732 editione impreſſa legitur: ΑΦΟΥΤΕΡΠΑΝΔΡΟΣΟΔΕΡΔΕΝΕΟΣΟΛΕΣΒΙΟΣΤΟΥΣΝΟΜΟΥΣΤΟΥ . . . . Α . . . ΩΝ . . . Δ . . ΟΥΣΘΑΙΑΥΛΗΤ . . . . ΛΗΣΕΚΑΙΤΗΝΕΜΠΡΟΣΘΕΜΟΥΔΙΚΗΝΜΕΤΕΣΤΗΣΕΝ &c. Iam vero Seldenus omiſſa priori lacuna legit: ηυλησε και την εμπροσθ᾽ εμȣ δικην μετεστησεν, & vertit: *tibiis cecinit, & actionem coram me depulit.* Ipſe tamen ſubdit: *De Terpandro hoc dici nemo ſanus putet, quid enim cum Terpandro auctori noſtro, qui quadrigentis, aut circiter poſtea annis vixit? Libenter επέχω heic.* Nec coniectura, quam mox profert, tanto viro eſt digna. Palmerius vero incaſſum ſe torſiſſe Seldenum ait, & ſic totam periocham legit: αφ᾽ οὑ Τερπανδρος ὁ Δερδενεος, ὁ Λεσβιος τȣς νομȣς τȣς λυρας και αυλων εδιδαξεν, ὑς και αυληταις συνηυλησε,

και

και την εμπροθεσμε δικην μετεςησεν. Vertit igitur: *ex quo Terpander Derdenei filius Lesbius nomos lyricos, & auleticos docuit, quos cum tibicinibus simul tibiis cecinit, & legem rhythmi immutavit.* Vult enim, nescio quo pacto, ut εμπροθεσμε δικη sit heic *lex rhythmi*. Thomas vero Lydiatus totam lectionem recipit, sed mavult, Prideauxio probante, legere εμπροσθε δημου; & vertere: *coram populo actionem depulit*. Atque haec est marmoris auctoritas, quam & Plutarcho, & Polluci opponunt. Principio igitur ex marmoris a se restituti fide eum *nomorum lyricorum*, & *auleticorum* auctorem faciunt, contra quam Pollux *lib. IV sect.* 65 ait errare eos, qui nomos auleticos Terpandro tribuunt: σφαλλονται δε οἱ και αποθετον προςιθεντες αυτω και σχοινιωνα· ὑτοι γαρ αυλητικοι: *falluntur ii, qui etiam (nomos) Apothetum ipsi tribuunt, & Schoenionem: sunt enim isti nomi auletici:* quod didicerat fortasse Pollux a Plutarcho, qui libro *De Musica* facit Clonam *apotheti* & *schoenionis* auctorem. Quare ipsum *castigandum esse* pronunciat Palmerius, *quia eos non errare adserit hoc loco marmor*. Macte. At enim Suidas cum Polluce consonat, quippe solos *nomos lyricos* illi tribuit: και νομυς λυρικυς πρωτος εγραψεν. Plutarchus vero disertissime illi auleticos nomos abiudicat, quos mox a Clona eius imitandi studio inventos docet in *De Musica*: τον Τερπανδρον κιθαρωδικων ποιητην οντα νομων .... αδειν εν τοις αγωσι· αποφηναι δε τυτον ονοματα πρωτον τοις κιθαρωδικοις νομοις· ὁμοιως δε τω Τερπανδρω Κλοναν ἰον πρωτον συνιςαμενον τυς αυλωδικους νομυς: *Terpandrum citharoedicorum nomorum inventorem in certaminibus cecinisse, eumque primum nomina citharoedicis nomis imposuisse: Clonam deinde, aeque ac Terpander, tibicinum nomos instituisse*. Et ne ulla relinqueretur dubitandi occasio paullo infra subdit: οἱ δε της κιθαρωδιας νομοι προτερον πολλω χρονω των αυλωδικων κατεςαθησαν επι Τερπανδρυ: *citharoedicae autem artis nomi multo tempore ante tibicinum nomos constituti sunt a Terpandro*. Illud autem *multum tempus* Plutarchi ipsius opinionem respicit, qui Terpandrum longe antiquiorem, quam re vera fuit, putavit; ut infra *ad v.* 17, 18 demonstrabimus. Igitur quidvis aliud exculpi a marmore debuerat, quam quod Terpander τυς νομυς τυς λυρας και αυλων docuerit. Deinde vero nimis audax, & importuna est marmoris conrectio in altera linea, ut pro μου reponant δημυ, atque hinc a populo absolutum velint Terpandrum contra Plutarchi fidem: quasi vero Plutarchus ignorare potuerit Terpandri lyram septichordem vulgo apud Lacedaemonas fuisse receptam, cumque ait ob *unam tantum chordam* ab eo *intensam* fuisse multatum, de tribus veteri tetrachordo adiunctis loquatur. Quid si aliter marmor quam minima adhibita vi ad eam lectionem restitui queat, quae & Plutarcho, & Polluci, aliisque veteribus omnino consonet? Ergo experiamur: αφ' οὑ Τερπανδρος ὁ Δερδενεος ὁ Λεσβιος τυς νομυς ΤΟΥς κιθαρωδιΑς ευρΩΝ προς ὁμοιΟΥΣΘΑΙ ΑΥΛΗΤας εξεκΛΗΣΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΜΠΡΟΣΘΕ ΜΟΥσΙΚΗΝ ΜΕΤΕΣΤΗΣΕΝ. Vides, ut nullo fere extantium in marmore elementorum detrimento per nos legi possit; tantummodo enim pro ΜΟΥΔΙΚΗΝ reponimus ΜΟΥΣΙΚΗΝ, illud vero Δ, quod ante ΟΥΣΘΑΙ marmoris exscriptores viderunt, esse potest dimidium τυ Μ, quod est in integra, voce ὁμοιυσθαι. Sententia ergo erit: *Ex quo Terpander Derdenei filius Lesbius nomis citharoedicis inventis ad sui imitationem tibicines excivit, & veterem Musicam immutavit*. Si ita legas, profecto nihil in marmore invenies a reliquis Scriptoribus dissonum. At quaeres, quo tandem pacto stare poterit, quod Plutarchus narrat Terpandrum ab Ephoris multatum ob unam solam chordam lyrae superadditam? siquidem Terpander ipse, ex communi antiquorum consensu, septichordem lyram Spartam primus invexerat (sive eius esset auctor, sive ab Orpheo adcepisset), nomosque instituerat ipsi lyrae aptos, qui communi plausu Lacedaemone obtinuerunt, & summa cum religione diu fuerunt retenti. Id quidem in confesso esse Plutarcho existimamus, qui post adlata a nobis verba, quibus Terpandro multam ab Ephoris inrogatam narrat, statim subdit: Τιμοθεω δε αγωνιζομενυ τα Καρνεια εἰς των Εφορων μαχαιραν λαβων ηρωτησεν αυτον, εκ ποτερυ των μερων αποτεμοι τας πλειυς των ΕΠΤΑ χορδων; *Timotheo vero in Carneis decertante Ephororum unus adrepto cultro eum interrogavit, ab utra parte vellet abscindi chordas, quae plures essent, quam SEPTEM?* Ergo septem lyrae chordas per ipsum Plutarchum recipiebant Lacedaemones. Si igitur Xylandri versionem retinere velis, dicendum foret, multatum ab Ephoris Terpandrum non ob septimam (multoque minus ob tres) additam, sed ob octavam, quam ipsemet postea τυ ποικιλυ της φωνης χαριν, *vocis variandae gratia* superaddiderat. Plutarchus ergo heic Terpandro adscriberet, quod alii Pythagorae tribuerunt, octavam nempe chordam lyrae addidisse, ut videre est apud Bryennium *lib. I sect. I.* Sed quis tam immane σφαλμα in Plutarcho suspicaretur? Verte igitur commodius fideliusque ea verba: μιαν μονην χορδην ενετεινε περισσοτεραν, sic: *unam solam chordam intendit vehementiorem*, sive *vehementius* (si quam minima mutatione legas περισσοτερον) h. e. *acutius*. Inten-

tendendo enim magis chordam, acutior, ut nemo ignorat, ſonus exculpitur: idque *ad variandam*, quod Plutarchus ſubdit, cantilenam valere Muſici norunt; uno enim addito hemitonio ſtatim modus variat. Hanc igitur innovationem ipſi crimini verterunt Ephori, adeoque damnarunt. Et quidem non unus Plutarchus eum damnatum narrat, ſed etiam innuit Athenaeus *lib.XIV cap.*6, ubi narrat gloriatos olim Spartanos fuiſſe, *ſe ter conruptam Muſicam ſervaſſe*, τρεις ηδη σεσωκεναι διαφθειρομενην: *conſentiente ſcilicet hiſtoria*, ut ibidem adnotat Caſaubonus, *quae in tres Muſicos Terpandrum*, *Timotheum*, *Phrynidem animadverſum teſtatur*. Boëtius ergo unus erravit, qui *lib. I De Muſica cap.* 20 ſcripſit: *Septimus nervus a Terpandro Lesbio adiunctus eſt ſecundum ſeptem ſcilicet planetarum ſimilitudinem*. Quam enim harmoniam a quinto nervo, quem addidiſſe narrat Chorebum, vel a ſexto, quem tribuit Agagnidi, expectarent Muſices periti? Veteri igitur tetrachordo non minus, quam tres chordae ſuperaddi debuerant, ut duo ſimul iuncta tetrachorda exiſterent; quod nempe feciſſe Mercurium, ſive Orpheum, ſive Terpandrum veteres narrant. In hoc ergo caſtigandus Boëtius, non autem in eo, de quo Fabritius loco nuper citato, ubi ſic ipſum redarguit: *rectius fortaſſe ſeptimum tonum dixiſſet: nam* τριχορδῳ *etiamnum lyra, ſed* ἑπταφθογγῳ *uſum teſtatur Plutarchus*. At bona eius venia ipſe Plutarchi mentem non bene eſt adſequutus, ait enim ille in *De Muſica*: και οἱ παλαιοι δε παντες ουκ απειρως εχοντες πασων των ἁρμονιων ενιαις εχρησαντο· ου γαρ ἡ αγνοια της τοιαυτης στενοχωριας και ολιγοχορδιας αυτοις αιτια γεγενηται, ουδε δι' αγνοιαν οἱ περι Ολυμπον, και Τερπανδρον, και οἱ ακολουθησαντες τῃ τουτων προαιρεσει περιειλον την πολυχορδιαν τε, και ποικιλιαν. Μαρτυρει γουν τα Ολυμπου τε, και Τερπανδρου ποιηματα, και των τουτοις ὁμοιοτροπων παντων· τριχορδα γαρ οντα και ἁπλα διαφερει των ποικιλων και πολυχορδων, ὡς μηδενα δυνασθαι μιμησασθαι τον Ολυμπου τροπον, ὑστερειν δε τουτους εν τῳ πολυχορδῳ τε, και πολυτροπῳ καταγινομενους: *ſed & veteres omnes nullius imperiti harmoniae, tamen uſi quibuſdam modo ſunt: neque enim ignoratio tantas anguſtias, & paucitatem chordarum peperit apud illos: neque inſcitia factum eſt, quod Terpander, Olympus, eorumque ſectatores multitudinem nervorum & varietatem ſuſtulerunt: atque hoc arguunt Olympi, Terpandri, & aliorum, qui modum eumdem tenuerunt, carmina omnium. Haec enim cum tribus tantum fidibus contineantur, & ſimplicia admodum ſint, omnibus variis, & multas chordas requirentibus praeſtant; ita quidem, ut Olympi modum imitari nemo poſſit, inferioreſque eo omnes ſint, ubi ſe ad multiplicem, & multis chordis opus habentem modulationem contulerunt*. Carmina igitur Terpandri, Olympi, & aliorum eius aetatis per Plutarchum erant τριχορδα, non autem lyra, quae ἑπταχορδος, ſive ἑπτατονος, iam erat; ut Fabricius diſcere poterat ex ipſis, quae adlegat Euclidis, Strabonis, & Nicomachi teſtimoniis. Sed de his hactenus, quae inſtituti noſtri non ſunt.

V. 8. πολλοι συμφωνουσι) Conſtanti nempe ſcriptorum traditione Terpander civilem ſeditionem ſedaſſe ferebatur, contra quam de Thalete, de quo varia erat fama; ut abunde iam docuimus.

V. 11. 12. μονος εν τοις Φιλιτειοις) Expungendum duximus a voce Φιλειτειοις, quae cernitur in αυτογραφῳ, primum ε, quod amanuenſis errore huc inrepſit. Conſtat enim ſcribi poſſe Φειδιτεια, φειδιτια, & φιδιτια; ita ut ει nunquam ſit in altera ſyllaba. Sed cum Noſter pro δ repoſuerit λ, itaque derivarit non a φειδω, ſed a φιλος, ne in prima quidem ſyllaba adpingenda erat diphthongus ει. Et quidem controverſum fuiſſe huiuſce vocis etymon tradit Plutarchus in *Vita Lycurgi*: τα δε συσσιτια Κρητες μεν ανδρεια, οἱ Λακεδαιμονιοι δε φιδιτια προσαγορευουσιν, ειτε ὡς φιλιας και φιλοφροσυνης ὑπαρχοντων, αντι του λ το δ λαμβανοντες, ειτε ὡς προς ευτελειαν και Φειδω συνεθιζοντων· ουδεν δε κωλυει τον πρωτον εξωθεν επικεισθαι Φθογγον, ὡσπερ ενιοι Φασιν, εδιτιων παρα την διαιταν και εδωδην λεγομενων: *convivia Cretes Andria, Lacedaemonii Phiditia nominant, vel quod amicitiam & benevolentiam concilient, (ſcilicet a voce* φιλος*) pro* λ *reponentes more ſuo* δ, *vel quod ad frugalitatem adſuefaciant, & ad parſimoniam a voce* φειδω *deducentes: nihil etiam vetat dicere, primam litteram fuiſſe ſuperadditam, ut aliqui volunt, quippe* εδιτια *ab eſu ſcilicet & convictu adpellarent*; φθογγος enim heic non eſt *vox*, ut putavit Xylander, ſed *littera*, ut vidit Stephanus in *Theſauro*. Verum, neſcio, quomodo haec Plutarchi verba Vir cl. citet, ut probet φθογγον pro *vocali littera* aliquando ſumi, licet alibi etiam pro conſona adcipi fateatur; in φιδιτιοις enim prima non eſt utique vocalis. Atque haec de ſcriptura. De Phiditiorum autem adparatu, ſi lubet, conſule locupletiſſimum Athenaei locum *lib.IV cap.* 8 ubi Dicaearchi auctoritatem recitat.

Quod autem ad Philodemi ſententiam adtinet: Is cum dixiſſet omnes μουσοληπτους in enarranda Terpandri hiſtoria convenire, ſubdit ipſum fere *unum* Diogenem diverſum ab aliis abiiſſe in eo, quod Terpandrum in Phiditiis canentem fecerit; alii enim id reticuerant.

Unde

Unde autem Diogenes id didicerit, plane neſcimus; attamen ſuſpicio eſt ex iiſdem Pindari carminibus arguiſſe, quae Athenaeus recitat *lib. XIV cap. 9*: ut probet: τον Τερπανδρον αντιφθογγον ευρειν τῃ παρα Λυδοις πηκτιδι την βαρβιτον: *Terpandrum reſpondentem inveniſſe Lydiae pectidi barbiton*. Sunt autem carmina: τον ρα Τερπανδρος ποθ' ὁ Λεσβιος ευρε πρωτος εν δειπνοισι Λυδιον ψαλμον αντιφθογγον ὑψηλας ακουων πηκτιδος, in quibus nullus dubito, quin legendum ſit Λυδιῳ ψαλμῳ αντιφθογγον, & proinde vertenda: *quam* (βαρβιτον) *Terpander olim Lesbius invenit primus IN COENIS Lydio fidium cantui reſpondentem, cum acutam pectidem audiviſſet*, ὑψηλας enim heic non *ſublimis*, ut Dalechampius vertit, ſed *altum ſonum* ideſt *acutum* reddentem, qualis erat pectidis, ut apud Gregorium Nanzianzenum: Φωνη ὑψηλοτερα eſt *vox elatior*. In eam nempe ſuſpicionem nos traxit Philodemus ipſe, qui Columna ſequenti *v. 9.* neſcio quod Πινδαρειον, *Pindari carmen*, procul dubio ab adverſario adlegatum, commemorat. Vide, quae ibidem adnotabimus. Ceterum & Suidas *proverbio* μετα Λεσβον ᾠδην diſerte tradit Terpandum a Lacedaemoniis diſſidentibus adcitum in συσσιτιοις ceciniſſe.

V. 14. 15. 16. τινα τροπον δυναται παυειν αλογα μελη λογικην διαφοραν) Id quaſi in confeſſo erat apud omnes. Hinc Theophilus apud Athenaeum *lib. XIV cap. 5* inter alia de Muſica praedicat: τα ηθη παιδευει, και τους θυμοειδεις, και τας γνωμας διαφορους καταπραϋνει: *mores format, iracundos, & mente diſcordes compeſcit*. At enim Philoſophici eſſe penſi ait Philodemus inquirere, quonam pacto Muſici modi, qui ſunt quid *inrationale* rationalium animorum diſcordiam ſedare valeant, atque tum demum perſuaderi de huiuſmodi narrationum veritate. Adſtruit ergo cum id impoſſibile eſſe, tum de eo inquirendo veteres Philoſophos diſtuliſſe. Et quidem Ariſtides Quintilianus *De Muſica lib. II* cum ad explicandum adgreditur ποιοι ρυθμοι κατορθωσουσι τα της φυσεως παθηματα; *quinam rhythmi naturae vitia ſint emendaturi?* ſubdit: λεξω δη τα μεν παλαιοις τισιν ειρημενα, τα δε εισετι νυν σιωπηθεντα, ουτ' αγνωσιᾳ των συγγραφεων, ουτε βασκανιᾳ· αλλα γαρ τα μεν αυτοις εν συγγραμμασι κατετεταττετο, τα δε απορρητοτερα ταις προς αλληλους ὁμιλιαις διεσωζετο: *dicam autem quaedam veteribus nonnullis dicta, quaedam ad hoc uſque tempus ſilentio praetermiſſa, nec ſcriptorum ignorantia, nec invidia . . . . . etenim alia ſcriptis ipſi inſerebant, abſtruſiora vero familiaribus conloquiis reſervabant*. Pluribus deinde eam diſputationem proſequitur inter quae ſic habet: ὁτι μεν ψυχη κινειται φυσικως ὑπο της δι' οργανων μουσικης, ἁπαντες μεν ισασι . . . . ὡς ἁρμονια τις ἡ ψυχη και ἁρμονια δια ρυθμων, και μεν τοι και ἡ κατα μουσικην ἁρμονια δια των αυτων αναλογιων συνεστωσα, κινουμενων δη των ὁμοιων, και τα ὁμοια παθη συγκειται: *nam Muſica, quae inſtrumentis fit, naturaliter animum moveri omnes norunt . . . . quippe animus eſt harmonia quaedam, & quidem harmonia per rhithmos exſiſtens; quae vero in Muſica eſt harmonia cum per eaſdem proportiones conſtet, motis ſimilibus, etiam ſimiles adfectiones ſimul moventur*. Sed aliter eam quaeſtionem abſolvit Galenus *lib. IX de Hippocratis, & Platonis Dogmatis*: ερωτησω γαρ ετι τουτο τους απο του Χρυσιππου· Δαμων ὁ μουσικος αυλητριδι παραγινομενος αυλουσῃ το Φρυγιον νεανιαις τισιν οινουμενοις, και μανικα ἁττα διαπραττομενοις εκελευσε αυλησαι το δωριον· οἱ δ' ευθυς επαυσαντο της εμπληκτου φορας· ου γαρ δηπου τας δοξας του λογιστικου μεταδιδασκονται προς των αυληματων, αλλα το παθητικον της ψυχης, αλογον ὑπαρχον, επεγειρονται τε, και πραϋνονται δια κινησεων αλογων· τῳ μεν γαρ αλογῳ δια των αλογων ἡτε ωφελεια, και ἡ βλαβη· τῳ λογικῳ δε δια επιστημης τε και ευμαθιας: *nam qua de cauſa effectum eſt, obſecro (ita enim Chryſippeos percontabor), ut ſimul ac Damon Muſicus tibicinae, quae adoleſcentibus quibusdam temulentis, inſanaque agentibus Phrygium canebat, mutare modum in Dorium iuſſit, continuo illi a temerario impetu deſtiterint? Non enim rationalis facultatis opiniones dedocere, ac mutare cantilenis valemus; ſed affectibus obnoxia animae pars, cum ſit inrationalis, ipſa ſane motibus inrationalibus & excitari, & ſedari poteſt. Ita enim natura comparatum eſt, ut inrationale ab inrationalibus, rationale a ſcientia, & inſcitia vel utilitatem, vel detrimentum adipiſcantur*. Quae ſane reſponſio, ſi ob oculos Philodemus habuiſſet, ſedere Epicureo aliquatenus poterat, utpote qui αλογον animae partem admitteret. Tractat etiam huiuſmodi quaeſtionem Plutarchus *lib. de Virtute Morali*.

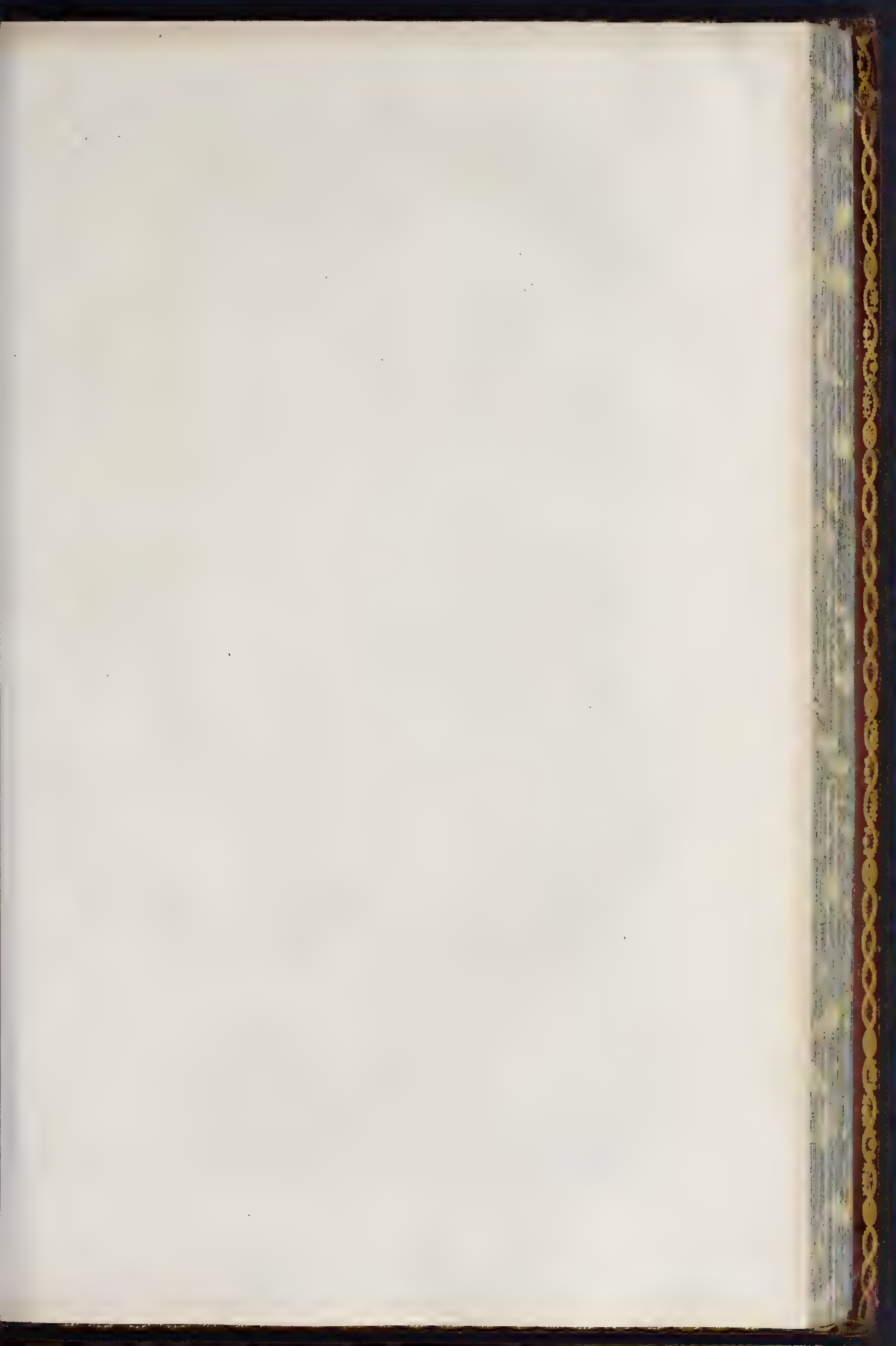
V. 17. 18. τα Θαλητου και Τερπανδρου) Cum Philodemus iterum Thaletem Terpandro praeponat, indicium eſt, alterum altero antiquiorem cenſuiſſe: cuius auctoritati omnino ſtandum eſſe arbitramur, quidquid contra ſentiat Plutarchus, qui ſemper Terpandrum, ut antiquiſſimum nominat, & uſquequaque Thaleti anteponit; imo apertiſſime in *De Muſica* ſcribit: ἡ μεν ουν πρωτη καταστασις των περι την μουσικην εν τῃ Σπαρτῃ Τερπανδρου καταστησαντος γεγενηται, της δευτερας δε Θαλητας τε ὁ Γορτυνιος, και Ξενοδαμος ο Κυθηριος κ. τ. λ. *prima proinde Muſicae conſtitutio Spartae facta eſt a Terpandro, ſecundae auctores fuere Thaletas*

Gortynius, *& Xenodamus Cytherius*. Et iterum: *προτερα μεν γαρ ἡ Τερπανδρε καινοτομια καλον τινα τροπον εις την μεσικην εισηγαγεν. Πολυμνηςος δε μετα τον Τερπανδρειον τροπον .... ὡσαυτως και Θαλητας, και Σακαδας*: *primum enim Terpandri nova molitio venustum quemdam modum in Musicam invexit: Polymnestus vero post Terpandri modum ... ut, & Thaletas, & Sacadas*. Et in eadem fortasse opinione versatus est Aelianus, qui in *Var. Hist. lib. XII cap.* 50. Terpandrum Thaleti, & Tyrtaeo praeponit; & Nicomachus Gerasenus, qui *lib. II* Orphei supparem facit. Sed hisce procul dubio fraudi fuit Glaucus Italicus, qui ut Plutarchus in eodem Dialogo *De Musica* refert, *in quodam libro de veteribus Poëtis & Musicis priorem eum Archilocho pronunciavit: ait enim ipsum secundum extitisse post eos, qui primi tibiis canere instituerunt*: *και τοις χρονοις δε σφοδρα παλαιος εςι· πρεσβυτερον γουν αυτον Αρχιλοχου αποφαινει Γλαυκος εξ Ιταλιας εν συγγραμμαλι τινι τω περι των αρχαιων ποιητων τε και μεσικων· Φασι γαρ αυτον δευτερον γενεσθαι μετα τες πρωτες ποιησαντας αυλωδιαν*. Glauci igitur auctoritati adquiescens vir immensae lectionis Plutarchus non adtendit ad ea, quae ipsemet alibi scripserat. In *Laconicis* enim *Institutis*, quamquam Τερπανδρον αρχαϊκωτερον sibi constans pronunciet, facto tamen, quod ibidem narrat, eum a tam remota antiquitate deturbat, utpote quem scribit ab Ephoris multatum, quod unam tantum citharae chordam intendisset: atqui Ephori longe post Lycurgum, cui aequalem fuisse Thaletam alibi scripsit, sunt instituti, h. e. *annis circiter triginta supra centum*, *rege Theopompo*, ut ipsemet in *Vita Lycurgi* docet. Quae epocha parum certe distat a Carneorum institutione, quae Olympiade XXVI facta est, in quibus Terpander primus victor fuit, ut Athenaeus tradit *lib. XIV cap.* 9: *ὁτι δε και Τερπανδρος αρχαιοτερος Ανακρεοντος δηλον εκ τετων· τα Καρνεια πρωτος πανlων Τερπανδρος νικα, ὡς Ελλανικος ἱςορει, εν δε τοις εμμετροις καρνεονικαις, καν τοις καταλογαδην· εγενέlο δε ἡ θεσις των Καρνειων παρα την ἑκτην και εικοςην Ολυμπιαδα, ὡς Σωσιμος φησιν εν τω περι χρονων*: *Anacreonte vero Terpandrum esse vetustiorem, hoc argumento est, quod in Carneis omnium primus vicerit, ut scribit Hellanicus in suis metris, singillatim recensens in Carneis victoriam adsequutos. Sunt autem dies festi illi vicesima sexta Olympiade instituti, ut ait Zosimus libro de Temporibus*. Neque ab ea aetate nimis distant Auctor Chronici Arundelliani, qui eum Archonte Dropylo, & Eusebius in suo Chronico, qui iuxta Scaligeri editionem anno ante Christum 675 floruisse dicit. Subdit etiam Athenaeus Hieronymi testimonium, qui Terpandrum Lycurgo aequalem fuisse scripsit, sed procul dubio Hieronymus Terpandrum cum Thalete memoriae lapsu confudit.

V. 20. την Συβαρειτων) Supple ἱςοριαν. Huiusmodi autem historia, quam satis obscure indicat Noster, eadem, ni fallor est, quam tradit Athenaeus *lib. XII cap.* 3: *ὁ παρα του θεου χρησμος συμπαροξυναι παντας* (*Συβαρειτας*) *εκτρυφησαι, και ποιησας ζησαι ὑπερ τον μετρον εκλελυμενως*: *Dei oraculum incitasse omnes* (*Sybaritas*) *ad delicate vivendum, & supra modum voluptate dissolutos*. Huic enim oraculo ut parerent, quid aliud facerent, quam coquos, & unguentarios adeire?

V. 32. 33. περισπαν μουσικαις ψυχαγωγιαις προαιρεμενον) Id sane ne Musicae quidem laudatores diffitebantur; ut scilicet Musica auditores oblectando ab aliis cogitationibus distraheret, & ad ea, quae insinuari vellent, adtraheret. Id diserte docet Aristides Quintilianus *lib. II De Musica*, & auctoritate Platonis confirmat, quare concludit: *πασης γαρ παιδευσεως ητοι δια παθες, ὡς της απο νομων, η δια πειθες, ὡς της εν ὁμιλιαις τας προτροπας ποιεμενης, αμφοτερες ἡ μεσικη κρατει, και λογω, και μελει τον ακροατην δελεμενη, και ποικιλαις μεταβολαις φωνης τε, και σχηματων ες οικειοτητα των λεγομενων επισπωμενη*: *cum enim omnis instructio aut per animi commotionem, uti quae per nomos fit, aut per suasionem, ut quae fit in colloquiis, adhortationes faciat, utramque Musica tenet, tam sermone, quam cantu auditorem in servitutem redigens, variisque & vocis, & figurarum mutationibus ad eorum, quae dicuntur, familiaritatem adtrahens*. In quibus verbis animadvertere licet, commotionem quidem Musicis modis adscribi, persuasionem vero proprie sermonibus adtribui: id quod probare nititur Philodemus, quasi adversarii omnem suadendi vim uni Musicae tribuerent.

CO-

ΩΝ
Τ . ΙΟΥϹΕΤΙ . . ΑΓΩΝΕΩΝ
ΕΤΕΡΠΕΝ ΟΤΕΡ . ΝΔΡΟϹ ΤΟΥϹ
ΔΕΛΑΚΩΝΑϹΑΤΓϹΘΕΙΝ ΠΡΟ
Α . ΡΟΥΜΕΝΟΥϹΤΩΙΜΑΝΤΕΙΩΙ
ΚΑΙΛΟΓΩΙΔΙϹΩ . ΠΡΟΑΧΘΕΝ
ΑϹΑΠΟΤΕΘΕΙϹΘΑΙΤΗΝϹΤΑ
ϹΙΝ ΑΛΛΑΜΗΝΚΑΙΤΟΜΕΝ ⁎
ΚΑ . ΑϹΤΗϹΙΧΟΡϹ ΝΟΥΚΑΚΡΙ
Ω . ΙϹΤΟ . ΤΑΙΤ . ΕΠ . ΝΔΑ
ΡΕΙΟΝΕΙ ΤΗϹΔΙΧ . ΟΙΑϹΕΠΕΙ
ϹΙΝΟΥΚΟΙΔΑΜΕΝΕΙΔΟΥΝΕ
ΚΑΤΕΡΟΝΕΓΕΝΕΤΟΔΙΑΛΟΓΩΝ
ΚΑΤΕϹΚΕΥΑϹΜΕΝ . ΝΠΟΙΗ ⁎
ΤΙΚΩϹΕ . ΙΛΑΝΟ . Δ'ΑΜΕΛΩΝ
ΕΤΙΔΑΝΚΑΟΙΚΟΝ ΤΟΜΑΛΛΟΝ
ΕΙΔΙΑΠΕΖΩΝΑΠΕΤΡΕΠΟΝΟΥ
ΓΑΡΑΥΤΟΥϹΑΠΕΙΡΓΕΦΟΒΟϹΠΑ
ΡΑΝΟΜΙΑϹΚΑΘΑΠΕΡϹΟΛΩΝΑ
ΠΕΡΙϹΑΛΑΜΙΝΟϹΩϹΜΑΙΝΟ
ΜΕΝΟΝ . ΥΜ . . Ν . ϹΑΝΑΤ
ΔΙΕΛ . ΓΕΙΑϹΤΟΔΕΙϹΤΩΝΕΠΙ
ΤΟΝΩΝΜΕΛΟϹΥΠΟ . ΡΑΦϹ
ΜΕΝΟΥΚ . ΠΙΘΑ . ΝΙΤΕΡΑΝ
ΑΛΛΗΝΔΙΑΛΟ . . . ΑΛΛ . Ω
ΜΕΝΩϹΟΥΤΟϹ . . . ΑΜΕΤΑ
ΤΗϹΕΠΙΔΗΜ . . . ΟΥΚΩ ⁎
ΜΩΙΔΟΓΡΑΦΕ . . . ΚΟΝΕϹ ΙΝ
> ΩϹΤΕΦΑΓΡΑΦΕΙΠΕ . . ΤΙϹΕΥ
ϹΕΒΕΙΑΜΕΤΑΒΙΝ . . ϹΛΕΓΩ
ΜΕΝΩϹΕΙΚΑΡΙΝΤΟ . . . Α
ϹΘΑΙΤΟΘΕΙΟΝΔΙΑ . . ΟΥϹΙΚΙΙϹ
ΥΠΟΤΩΝΠΟΛΛΩ . . ΚΕ . ΑΝ
ΕΙΝΑΙΤΗΝΜΟΤϹ . . ΓΓΗϹΕΥ
ϹΕΒΕΙΑϹΟΙΗϹΟΙ . . ΑΜΑ
ΓΕΙΡΙΙ . ΗΝΟΙΗϹΟ . . ΕϹ . ΚΑ
ΩΜΑΤΕΙΡΙΚΗΝΟΙΗϹ . ΙΜ . Ν
ΚΑΙϹΤΕΦΑΝΟΠΟΚΙ . ΠΙ . Ι
ΜΥΡΕΨΙΚΗ . ΚΑΙϹΙΤ . Π
ΚΗΝΕΤΙΛΕΙ . ΥΡΓΙΑ . ΝΟ
ΔΟΜΙΚΗΝΓΡΑΦΙΚΗ . ΝΠ . Α
ϹΤΙΚΗ . ΤΑϹΑ . . Ω . ΕΡ
ΠΙ . . Ν . ΠΟΙΤΟ
ΛΟϹΟ
ΕΠΕΙ

COL. XX

G. B. Malesci del. *G. Aloja inc.*

COLUMNA XX.

τουτους επι των αγωνων ετερπεν ὁ Τερπανδρος· τους δε Λακωνας απειθειν προαιρουμενους τῳ μαντειῳ, και λογῳ δ' ἱσως προαχθεντας αποτεθεισθαι την στασιν. Αλλα μην και το μεν κατα Στησιχορον ουκ ακριβως ἱστορειται, το δε Πινδαρειον, ει της διχονοιας επεισεν, ουκ οιδαμεν. Ει δ' ουν ἑκατερον εγενετο δια λογων κατεσκευασμενων ποιητικως, επειδαν ου δια μελων, ετι δ' αν καθικοντο μαλλον, ει δια πεζων απετρεπον· ου γαρ αυτους απειργε φοβος παρανομιας, καθαπερ Σολωνα περι Σαλαμινος, ὡς μαινομενον συμβουλευσαντα δι' ελεγειας. Τοδ' εις των επιγονων μελος ὑπογραφωμεν, ουκ απιθανωτεραν αλλην διανοιαν διαλαβωμεν, ὡς ουτος· το και μετα της επισημασιας του κωμῳδογραφου φατεον εστιν. Ωστ' εφ' ἁ γραφει περι της ευσεβειας μεταβαντες λεγωμεν, ὡς, ει χαριν του τιμασθαι το θειον δια μουσικης ὑπο των πολλων, οικειαν ειναι την μουσικην της ευσεβειας οιησομεθα, και μαγειρικην οιησομεθα, και στεφανοποιητικην, και μυρεψικην, και σιτοποιητικην, ετι δε γεωργιαν, οικοδομικην, γραφικην, πλαστικην· τας γαρ τεχνας, ὡσπερ πολλας, οικειας αν τις ηγοιτο . . . . φιλοσοφῳ . . . . επει δε'

istos in agonibus Terpander oblectavit; Lacedaemonas vero, qui oraculo non parere maluerant, oratione fortasse impulsos a seditione cessasse. Atqui etiam primum a Stesichoro non adcurate narratur, alterum vero, quod Pindarus refert, an dissentientes persuaserit, ignoramus. Si igitur utrumque adcidit per sermones poëtice adornatos (quandoquidem non per cantus); facilius fortasse id essent adsequuti, si prorsa oratione essent dehortati. Non enim eos detinebat legis transgrediendae timor, tanquam Solonem, qui de Salamine recipienda furorem simulans consilium dedit per carmen elegiacum. Idem de insequentium aetatum cantu subscribamus, neque incredibiliorem aliam sententiam, ut iste, amplectamur: quod etiam secundum Comici poëtae sensum dicendum est. ❡ Itaque ad ea, quae de religione scribit, gradum facientes dicamus, quod si propterea, quia Divinitas a multis per Musicam honoratur, adcommodatam religioni eam reputabimus, pari ratione etiam coquinariam talem ducemus, & corollariam, & unguentariam, & pistoriam, ad haec etiam agriculturam, architectonicem, picturam, figlinam; has enim artes, ut plures alias, eidem adcommodatas aliquis duxerit . . . . quoniam per

CAP. XI. An Musica eo nomine sit commendanda, quod religioni vulgo inserviat?

V. 1. *επι τον αγωνων*) In agonibus ſe Terpandrum exercuiſſe conſtat, & ex eo, quod in Carneis primus vicerit, ut in praecedenti *Col. ad v.* 17 adnotavimus; & ex Plutarchi *De Muſica* teſtimonio, qui eum *quater continenti ordine Pythia viciſſe traditum* ſcribit: *τα πυθια τετρακις ἑξης νενικηκως αναγεγραπται.*

V. 8. *κατα Στησιχορον*) De Steſichoro Himeraeo celebri poëta procul dubio ſermo eſt, qui floruit ab Olympiade XXXVIII uſque ad LXI, cum ad ſummam pervenerit ſenectutem, ut teſtatur Lucianus *in Macrobiis*. Eius Poëmata libris ſex & viginti contenta fuiſſe tradit Suidas; & Athenaeus eiuſdem *ασματων* meminit, de quibus vix pauca fragmenta ſuperſunt. De ipſo narrat Plato *in Phaedro*, oculis captum fuiſſe, quia Helenae maledixerit, quod a Muſis edoctus ut cognovit, palinodiam ceciniſſe, viſumque recuperaſſe. In Muſica etiam excelluiſſe narrat Plutarchus ex Glauci teſtimonio in *De Muſica*; eumque, neque Orphei, neque Terpandri, neque Antilochi, neque Thaletis, ſed Olympi fuiſſe imitatorem. Plura de eo qui cupit, adeat Lilium Gyraldum *Dialogo IX, cap. De Poët. Hiſt.* Cave igitur, ne ipſum inter Hiſtoricos adcenſeas, propterea quia Philodemus dicit *ἱστορειται*; potuit enim etiam carminibus Thaletis hiſtoria enarrari; unde factum eſt, ut eadem, quippe a Poëta non id agente, *ουκ ακριβως*, *minus adcurate*, enarraretur.

V. 9. *το δε Πινδαρειον*) Pindari de Terpandro loquentis carmina procul dubio Stoicus adlegaverat, ſicuti Steſichori de Thaleta narrantis. Hunc tamen ſatis obſcure de Thaleta narraſſe reſpondet Philodemus, atque a Pindari verſibus expiſcari minime poſſe, an re vera ſeditionem compeſcuerit Terpander. Huiuſmodi autem carmina in iis, quae Pindari ſuperſunt, non offendimus; ſed veroſimiliter illa erant, quae ab Athenaeo recitantur, noſque in praecedenti Columna *ad v.* 11, 12 protulimus. Sed alibi etiam Pindarum de Terpandro meminiſſe teſtis eſt Plutarchus *De Muſica*, ubi ait: *και τον της ορθιου μελωδιας τροπον . . . ειδε, καθαπερ Πινδαρος φησι, και των σκολιων μελων Τερπανδρος ἑυρετης ην*: *& orthiae cantilenae modum . . . . novit, ut Pindarus tradit, & ſcolia carmina Terpander reperit.*

V. 18. *καθαπερ Σολωνα*) Ut iſta probe intelligeremus, riteque ſuppleremus, Plutarchus facem nobis praebuit; ſic enim in *Solonis vita* rem enarrat: *επει μακρον τινα και δυσχερη πολεμον οἱ εν αστει περι της Σαλαμινιων νησου Μεγαρευσι πολεμουντες εξεκαμον, και νομον εθεντο, μητε γραψαι τινα, μητ' ειπειν αυθις, ὡς χρη την πολιν αντιποιεισθαι της Σαλαμινος, η θανατῳ ζημιουσθαι, βαρεως φερων την αδοξιαν ὁ Σολων, και των νεων ὁρων πολλους δεομενους αρχης επι τον πολεμον, αυτους δε μη θαρρουντας αρξασθαι δια τον νομον, εσκηψατο μεν εκστασιν των λογισμων, και λογος εις την πολιν εκ της οικιας διεδοθη παρακινητικως εχειν αυτον· ελεγειαν δε κρυφα συνθεις, και μελετησας, ὡστε λεγειν απο στοματος, εξεπηδησεν εις την αγοραν αφνω πιλιον περιθεμενος· οχλου δε πολλου συνδραμοντος, αναβας επι τον του κηρυκος λιθον εν ῳδῃ διεξηλθε την ελεγειαν, ἡς εστιν αρχη·*

Αυτος κηρυξ ηλθον αφ' ἱμερτης Σαλαμινος
Κοσμον επεων ῳδην αντ' αγορην θεμενος.

Τουτο το ποιημα Σαλαμις επιγεγραπται, και στιχων ἑκατον εστι χαριεντως πανυ πεποιημενων· τοτε δε ασθεντος αυτου, και των φιλων του Σολωνος αρξαμενων επαινειν, μαλιστα δε του Πεισιστρατου τοις πολιταις εγκελευομενου και παρορμωντος πεισθηναι τῳ λεγοντι λυσαντες τον νομον, αυθις ἡπτοντο του πολεμου προστησαμενοι τον Σολωνα. *Cum Athenienſes diuturno bello & gravi de Salaminiorum inſula cum Megarenſibus geſto fatiſcentes ſanxiſſent lege poenam capitalem: ſi quis rogationem ferret, vel referret iterum ad cives de adſerenda Salamine; eam infamiam Solon graviter ferens, quum videret iuventutem magna ex parte occaſionem quaerere arma movendi, neque eos tamen metu legis audere id inceptare, ſimulavit dementiam, rumorque per urbem e domo eius percrèbuit, eum eſſe furore conreptum. Compoſuerat autem elegos, quos meditatus, ut memoriter recitare eos poſſet, pileatus proſiluit repente in forum. Ingenti concurſu facto, ſuggeſtum praeconis conſcendit, & cantu eos verſus pronuntiavit, quorum hoc eſt exordium:*

Adſum praeclarae praeco Salaminis ab ora
In coetum veſtrum dulce poëma ferens.

Huius poëmatis inſcriptio Salamis eſt, & verſus continet centum ſane quam venuſte ſcriptos. Quos ubi cantavit, & amici eius coeperunt laudare, praecipue autem adhortatus Piſiſtratus cives eſt, & inflammavit ad parendum dicenti, ſolverunt legem, bellumque de integro ſuſceperunt, rebus gerendis praefecto Solone.

V. 21. 22. *τοδε εις των επιγονων μελος*) Eadem nempe reſponſione utendum ait adverſus ea,

ea, quae praedicarentur de aliorum Muficorum miraculis five in fedandis, five in excitandis animi motibus, qualia vel Damoni, vel Cliniae Pythagorico, vel Empedocli, vel Antigeni, vel Timotheo adfcribebantur.

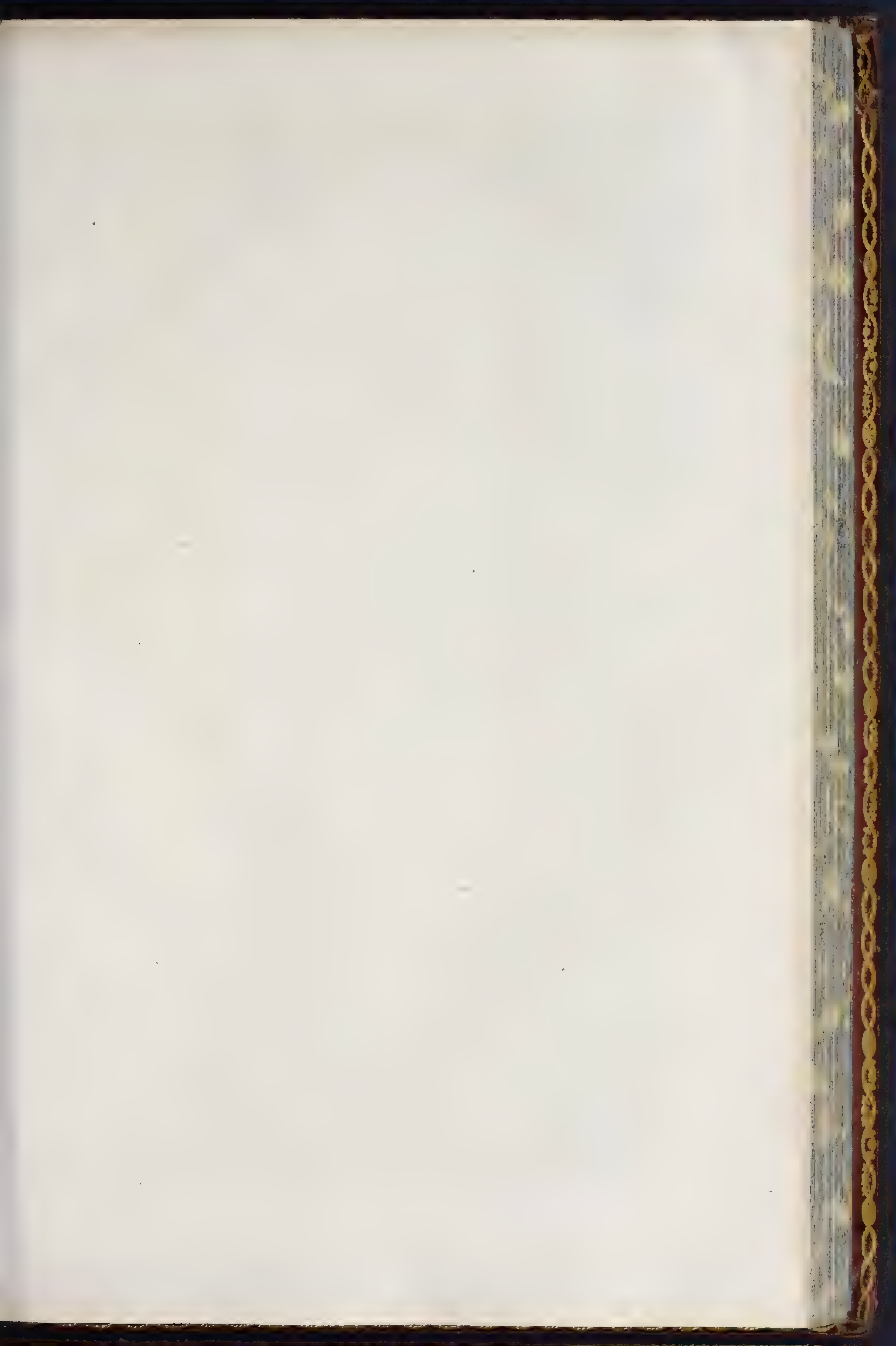
V. 24. ὡσ]' εφ' ἁ γραφει περι]ης ευσεβειας) Liberat iam Nofter fuam fidem, quam *Col. XII v. 16 & feq.* obligaverat, fe mox refponfiones adlaturum ad ea, quae Stoicus de pietate difputaverat. Primum igitur argumentum, quod per *Muficam honore Divinitatem plerique profequantur*, reiicit, excipiendo plurimas effe artes, per quas Dii honorentur, quas tamen tanti faciendas effe nemo unus contenderet.

V. 25 & feq. και μετα της επισημασιας κ.τ.λ.) Quo haec potiffimum refpiciant, divinare non audemus. Nos utique cum antecedentibus ea copulavimus, putantes Comici auctoritatem a Stoico adlatam illuc pertinere: illud enim μετα επισημασιας negotium faceffivit. Sed fi illud μετα interpreteris περι, quod fane nufquam, quod norimus occurrit, vel potius pro erroneo μετα fubftituas περι, omnia plana fiunt, & cum fequentibur rite connecti queunt: ita ut hinc incipiat *cap. XI*, in cuius fine iterum Comici fit mentio: atque fenfus tum erit: *iam vero de Comici interpretatione dicendum eft. Itaque gradum facientes ad ea, quae de pietate fcribit &c.*

V. 34. 35. και μαγειρικην) Nemo fane mirabitur, fi Nofter inter eas, quae ad pietatem fovendam aliquo pacto inferviunt, principem tribuat locum coquinariae. Scitum eft enim coquos antiquitus omnes facrificiorum ritus, & ceremonias calluiffe; qua de re non contemnendam, fed dignitatis, fanctitatifque plenam artem profiteri cenfebantur. Pluribus id docet Athenaeus *lib. XIV cap. 23*, ubi praeter ea, quae ad *Col. V. v. 26* adlegavimus, ait: ὁτι δε σεμνον και ἡ μαγειρικη, μαθειν εϛιν εκ των Αθηνησι κηρυκων· οἱδε γαρ μαγειρων και βουτυπων επειχον ταξιν: *venerandam effe coquorum artem liquet ex Athenienfium praeconibus, qui ex ordine coquorum & victimariorum fuerunt*; & paullo infra multa Anthemionis carmina recitat, qui *in Samothracibus* coquum induxerat de natura difceptantem, quorum hoc eft initium:

Ουκ οισθ', ὁτι πα]ων ἡ μαγειρικη τεχνη
Προς ευσεβειαν πλειϛα προσενηνεχθ' ὁλως;
Nefcis omnibus ex artibus coquinariam
Ad pietatem omnino contuliffe plurimum?

Vide interim, quomodo heic Librarius nofter hallucinatus bis exaraverit και μαγειρικην οιησομεθα; fraudi enim ipfi fuerat verbum οιησομεθα in uno atque altero verfu ob Auctore repetitum; quare mox fuum σφαλμα animadvertens uncis integrum verfum abradendum inclufit: quod iterum *Col. XXIX*, ac tertio *Col. XXXVI* peractum ab indiligenti homine cernes; ut minime dubites, fe ifta κομματα non a dictante, fed e fcripto excepiffe.

ΔΙΑΥΤΗΣΟΥΔ ΕΙΣΤΙΜΑ ΑΙ
ΔΙΟΤΙΚΑΤΑΤΟΥΣΣΤΩΙΚΟΥΣΟ
ΠΟΛΛΟΙΘΕΟΣΟΝΤΕΣΕΚΧΘΡΟΙΣ
ΚΑ ΑΝΟΗΤΟΙΤΑΣΑΛΗΘΕ ΝΑΣ
ΤΙΜ Τ Ν ΑΤΙ ΩΝΟΥΔΩ
ΝΕ ΟΠΟΛΗΚΑΣΙΝ ΚΑΙΠΡΟΣ
ΤΟΥΤΟΚΟΤΙΔΙΑΤΩΝ ΠΟΗΜ
ΤΩΝ ΜΑΛΛΟΝΓΙΝΕΤΑΙΤΙ
ΜΗΙΙ ΧΕΙΑΝΔΕΤΟΜΕΛΟΣΕ
ΧΣΙΠΡΟΣΘΕΣΙΝ ΚΑ ΟΝΠ Ν
ΔΑΡΟΝΟΥΤΩΝΟΜ ΕΙΝΟΥ
ΤΕΦΗΘΥΣΩΝΠΟΙ ΑΙΔΙΘΥ
ΡΑΜΒΟΝΑΛΛΑΔΗ ΚΑΙΤΟ
ΤΑΜΕΛΗΔΙΑΤΤΟ ΑΤΩΝΘΕ
ΩΝΕΚΑΣΤΩΙΚΩΜΙ ΚΟΝΕΙ
ΔΕΤΕ ΩΣΑΦΕΤΕΟ ΣΕΙΝΑ
ΣΥΝΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΤΟΙΣΠΕΛΗ
ΟΥΣΙ ΩΝΜΟΥΣΙ Ω ΝΕΙ
ΜΗ Δ Ο ΝΗΣΑΡ ΣΥΝΕΠΕΙ
ΘΕΤΟΚΑ ΤΩΤΩΝΟ ΩΝΕΤΕ
ΡΟΥΣΕΤΕΡΑΜΕΛΗ ΠΡΟΣΙΕ
ΣΘΑΙΚΑΙΠΡΕΠΕΙΝΕΚ ΣΤΟΙ
ΙΔΙΑΚΑΙΤΙΔΕΙΤΑΛ ΑΘΑΥ
Λ ΖΕΙΝΑΥΤΟΥ ΚΑ ΠΡΟΣΟ Ν
Σ ΙΝΓΑΡΕΥ ΙΗ Ν Ν
ΤΩΙΚΑΙΟΡΟΥΣ ΕΣΕΙΣ
ΚΑΙΑ ΠΟΔΕΙΞ ΛΑΣ
ΥΠΑΡΧΕΙΝΕΝΑ Ν Κ ΚΑ
ΑΠΕΡΟΤΙΜΟ Ο
Σ ΝΤΙΤΟΥΤΩΝΗ ΜΕ
ΟΝΑΛΛΩΣΚΑΤΑΥ Ο ΗΔΙ
Α ΕΚΤΙΚΩΣΕΠΙΤ ΑΝ
ΟΑΙΡΙΤΩΝΠΑΡΑΤ Σ ΟΥΣΙ
ΟΙΣΟΥΚΑΜΥΝΕ Κ ΑΤΑ
ΓΕΛΑΣ ΩΣΕΚΚΕΙΜ Ω ΝΗ
ΠΟΛΛΩΝΕΜΠΕΙΡΙΩΝ Χ
ΜΕΝΩΝ ΟΥΤΩΣΠΕΡ Ο
ΞΕΣΤΑΙΠΑΣΑΣ Ν
ΦΙΛΟΤ ΧΝΕΙΝ
ΕΙΝΕΥΧΡΗΣΤ
ΕΣΙΝ ΩΣ

COL. XXI

COLUMNA XXI.

δι' αυτης ουδε εἰς τιμαται, διοτι κατα τους Στωικους οἱ πολλοι Θεοις οντες εχθροι, και ανοητοι τας αληθινας τιμας των κρατιστων ουδ' ωνειροπολῃκασιν· και προς τουτοις ὁτι δια των ποηματων γε μαλλον γινεται τιμη, βραχειαν δε το μελος εχει προσθεσιν· και τον Πινδαρον ουτω νομιζειν, ὁτ' εφη, θυσων ποιησεσθαι διθυραμβον, αλλα δη και τον τα μελη διαταττοντα των θεων ἑκαστῳ Κωμικον· ει δ' ἑτερως, αφετεους ειναι συν τοις αλλοις τοις γε ληρουσι των μουσικων. Ει μη Διογενης αρα συνεπειθετο και τῳ, των θεων ἑτερους ἑτερα μελη προσιεσθαι, και πρεπειν ἑκαστοις ιδια. Και τοι δει τ' αλλα θαυμαζειν αυτου· και προς συνεσιν γαρ ευχρηστον ειναι τῳ και ορους, και διαιρεσεις, και αποδειξεις πολλας ὑπαρχειν εναρμονικην· καθαπερ ὁτε μουσικος ευμολπησ' αντι τουτων ἡρμοσμενον αλλως, κατ' αυτον δη διαλεκτικως επιτυγχανεσθαι η των παρα τοις μουσικοις ουκ ασυνετων, και καταγελαστως εκκειμενων, η πολλων εμπειριων των χρωμενων τουτοις, περι ὡν εξεσται πασας αναλογιας φιλοτεχνειν· το γαρ περινοειν ευχρηστον προς συνεσιν . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

per eam nemo unus honore adficitur, propterea quod, cum secundum Stoicos multitudo sit Diis infensa, & vecors, veros honores praestantissimae naturae ne somniavit quidem: ac praeterea quia per poëmata magis Diis redditur honor, & cantus nonnisi modicum quid illis adiungit: atque Pindarum in ea sententia fuisse, cum ait, se divino furore percitum scripturum esse dithyrambum: imo etiam Comicum, cum unicuique Deorum suos cantus adsignat; sin vero aliter sensere, iis valedicere iubemus una cum aliis ineptientibus Musicis. Sed Diogenes utique unus sibi persuasit etiam istud, Deorum alios aliis cantibus oblectari, & singulis proprios convenire. ¶ Atqui opus iam est alia eius monstra admirari. Etenim ad intelligentiam quoque excitandam valere, ait Enarmonicam, eo quod & terminos & differentias, & probationes multas suppeditet: exempli gratia, cum Musicus cecinit loco eorum, *quae tradita antiquitus sunt*, cantilenam a se aliter concinnatam, secummet disputando adsequi vel eas rationes, quae a Musicorum vulgo minime intelliguntur, atque adeo risu excipiuntur; vel multa tentamina eorum, qui hisce cantilenis utuntur, de quibus operae pretium erit omnes analogias studiose inquirere. Comminisci enim & investigare rationes ad intelligentiam acuendam est utile . .

. . . .

. . . .

CAP. XII. An Musica intellectum acuat, & ad alias scientias relationem habeat.

V. 2. 3. κατα τυς Στωικυς οἱ πολλοι θεοις οντες εχθροι) Iterum Stoico abutitur paradoxo, ut Stoicum confutet. Quid enim intereſt, ait, quod Divinitas per Muſicam honoretur ὑπο των πολλων, ſi ſecundum Stoicos οἱ πολλοι ſunt amentes, & Diis infenſi; & proinde de veris ſummae naturae debitis honoribus ne ſomniarunt quidem? Vide, quae iam adnotavimus ad *Col. XI v. 6.*

V. 12. θυσων ποιησεσθαι διθυραμβον) Haec Pindari verba, quae nuſquam in eius poëtae editis hodie leguntur, procul dubio a Diogene adlegata erant, ut probaret Muſicam cum religione uſque copulari; at Philodemus reſpondet in iis verbis de Poëſi potius, quam de Muſica mentionem fieri; quod verum eſt. Sed fortaſſe Stoicus paullo aliter ea verba interpetrabatur, h. e.: *dum ſacrificaret dithyrambum canere*.

V. 19. Διογενης) Iam in Praefatione §. *XIV* docuimus, quis ſit iſte Diogenes, nempe Stoicus dictus *Babylonius*, in quo confutando tota fere Philodemi tractatio verſatur. Id autem confecimus hoc praecipue loco edocti, unde ſatis manifeſte adparet hunc ſuum eſſe ανταγωνιστην, quem inridet. Cum enim demonſtraſſet, quo ſenſu interpetrandi eſſent Pindarus, & Ariſtophanes ab eo adlegati, alioquin inter nugatores habendi, concludit: *ſed Diogenes profecto unus id ſibi etiam perſuaſit Deorum alios aliis cantilenis oblectari, & cuique proprias convenire:* deinde ſubdit: *Atqui alia etiam eius monſtroſa opinamenta admirari neceſſe eſt*: atque ita ad aliam eius opinionem exponendam, atque convellendam pertranſit. Niſi enim Diogenes hic eſſet adverſae ſententiae patronus, in quem diſputat; oportebat ſane aliqua adverſus illius ſente..iam mutire: contra vero, cum is eſſet ipſe, qui ſe Pindari, & Comici auctoritatibus tutatus fuerat, ſatis duxit Philodemus iſtorum Poëtarum mentem explicare, illum vero, qui nimis litteraliter eorum verba adceperat, inridere.

V. 23. και ποι δει) In αυτογραφῳ eſt, ut vides, και τι δει, ſed nullo ſane ſenſu. Quid enim ſibi vellent haec verba? *Diogenes id tam abſurdum ſibi perſuaſit: Sed quid opus eſt alia eius admirari? etenim ad intelligentiam quoque acuendam valere Muſicam &c.* Inepta plane tranſitio. Sed ſi legas και ποι, aptiſſima erit. Ne ambigas igitur ab imperito Librario pro τοι poſitum eſſe τι; atque hinc diphthongi οι pronunciationem ſatis adfinem ιω ι, non ſecus ac de ει alibi obſervavimus, licebit aeſtimare.

V. 24. και προς συνεσιν ευχρηστον) Lego ευχρηστον facili negotio, quippe cum eadem dictio recurrat infra *v.* 40. Atqui non unus Diogenes ad intelligentiam acuendam conferre Muſicam eſt opinatus; vel certe eius opinio aliis non tam abſurda viſa eſt. Siquidem Athenaeus *lib. XIV cap.* 6 idem adſerere non veretur: και προς γυμνασιαν δε, και οξυτητα διανοιας συμβαλλεται η μυσικη: *ad exercendam, acuendamque mentem confert Muſica.*

V. 28. εναρμονικην) Enarmonicum genus iam inde a ſuo aevo repudiari coeptum a vulgarium Muſicorum turba innuit Philodemus *Col II* (ubi vide, quae adnotavimus), in lignantibus quidem Muſicae peritioribus. Hoc autem unum controverſiae caput magn..m diſputandi anſam Muſicae ſtudioſis praebere aiebat Stoicus, & mentem exacuendi vel ut adſequerentur rationes, quas Muſicorum vulgus non intelligebat, atque adeo riſu excipiebat, vel exquiſitiſſimum eius generis artificium ediſcerent.

V. 29. ὁτε μυσικος) Sic legendum pro ὁτι res ipſa ſuadet: ſicuti etiam verſu ſequenti fortaſſe melius ηρμοσμενων pro ηρμοσμενον. Quis enim novit, an non oſcitans Librarius illud ο cum ω commutaverit? Totam autem hanc περιοχην reſpicere remur illud, de quo paſſim omnes veteres Muſicae ſcriptores conqueruntur, recentiores ſcilicet innovandi ſtudio abreptos a vetuſtiorum regulis abſceſſiſſe (quae propterea νομοι, h. e. *leges* dicebantur), & Enarmonicum genus, quod adſequi non poſſent, repudiaſſe. Hoc autem ſuppeditare aiebat Diogenes magnam inquirendi, diſputandique pro & contra occaſionem, unde Muſicorum mens exacueretur.

V. 33. παρα τοις μυσικοις) Vulgaribus ſcilicet Muſicis, quales fere omnes erant; de quibus Plutarchus: οἱ δε νυν το μεν καλλιστον των γενων, ὁπερ μαλιστα δια σεμνοτητα παρα τοις αρχαιοις εσπυδαζετο παντελως παρῃτησαντο: *noſtrae aetatis Muſici generum pulcherrimum, cui ob maieſtatem antiqui maxime ſtuduerunt, omnino repudiarunt.*

V. 39. ασυνετων) Paſſive ſumendum hoc adiectivum patet, non ſecus ac aliquoties occurrit συνετος; etſi apud Lexicographos in huiuſmodi ſignificatione non proſtet.

CO-

ΕΝΕΥΡΗϹΕΙΤΟΙ ΑΥΤ ϹΕΙΚΑΙ
ΜΗΤΑΥΤΑΠΡΟϹΠΟΙΟΥΜΕΝΑϹ
ΤΙΝΑϹΔΕΚΑΙΒΑΘΕΙΑϹΑΛΛΟΥ
ΧΙ ΕΡΙΠΑ ΑϹΑΞΙΩϹΕΙΦΙΛΟΤΕ
ΧΝΕΙΝ ΕΙΔΕΤΗΝ ΑΠΟΦΡΟΝΗ
ϹΕΩϹΟΥΔΕΝΕΠΙΔΕΙ ΕΙΤΑΤΩΝ
ΜΟΥϹΙΚΩΝΠΡΟϹΤ ΥΤΗΝΧ
ϹΥΝΕΡΓΟΥΝΤΑΜΑΛΛΟΝΗΤΑ
ΤΩΝΑΛΛΩΝΑΚΡΕΙ ΩΜΑΤΑ
Τ ΙΔΕΚΡΙΤΙΚΗΙΝ ΓΩΝ ΙΑ
ΡΑΤΙ ΗϹΙΑΝΤΙΝ ΘΕΩΡΙ
ΑΝΕΧΕΙΝΤΟΥϹΦΙΝ ΟΜΟΥϹΟΥΝ
ΤΑϹΟΥΜΟΝΟΝΑΓΝΟΕΙΚΑΘΟ
ϹΟΝΩϹΕΜΜΕΛΕϹΙΚΑΙΡΥΘΜΟΙϹ
ΠΡΕΠΟΝΤΟϹΚΑΙΑΠΡΟΠΟΥϹΟΝ
ΤΟ ΚΑΙΚΑΛΟΥΚΑΙΑΙϹΧΡΟΥ
ΧΡΙΤΙΚΗΝ ΑΥΤΩΝΑΠΕΛΕΙΠΕ
ΘΕΩΡΙΑΝ ΛΛΑΚΑΙΚΑΘΟ※
ϹΟΝΕ ΤΙΤΟΙΟΥΤΟΝΗΝΟΥΧΙ
ΤΟΙϹΦΙΛΟϹΟΦΟΥϹΙΝΑΠΕΔΙΔΟΥ
ΤΗΝΚΡΙϹΙΝΚΑΙΝΗΤΟΝΔΙΑ
ΚΑΘΟϹΟΝΤΗΝΚΡΙ ΙΚΗΝ
ΗΤΙΠΑΡΑΠΛΗϹΙ ΝϹΧ ΙΙ
ΤΗΝΜΟΙϹΙΚΗΝΕΦΑϹΚ Υ
ΧΠΟΥΤΟ ΛΛΑ ΙϹΟΝΟ ΙΑ
ΖΟΜΕΝΟΙϹΚΡΙΤΙΚΟΙ
ΧΩΙ ϹΙΚΑΙΤΗΙΠΟΗΤ ΔΕ
ΓΡΑΦΩΝΑΝΑΛΟΓΟ Ι
ΚΑΤΑΤΕΤΗΝΜΙΜΗϹ ΑΙ
ΚΑΤΑΤΗΝΑΛΛΗΝΕΥΡ ϹΙΝ
ΚΑΤΑΜΕΝΤΗΝΜΕΙΜΗ ΙΝ
ΟΥΚ ΑΝΕΠΕΔΕΙΞΕΝΚ ΑΞ
ΤΗΝΕΥΡΕϹΙΝ ΤΑΥΤ ΑΛ
ΛΟΝΗΤΑΙϹΑΛΛΑΙ ΙΑΙϹ
ΚΑΤΑΜΕΝ ΟΙΤΟΠΤΑ ΘΑΙ
ΚΑΙΑΝΤΑΠΟΔΙΔΟΝΑΙΤ Ε
ΟϹΕΚΤΩΤΙΠΑΡΑΠΛΗϹΙ ΑΥ
ΙϹΚΑΙΤΗΙΓΡΑΜΜΑΤΙ
ΠΤΑΡΑΕΙΘΕΟΝϹ
ΝΟΜΕΝΩΙΠΕΡ
ΑΛΟΓΙΑϹ ΕΙΔ Ι
ΑΙΖΕΙΝΚΑ
Ϲ ϹΙ ΙΤΙΟ

C O L. XXII

G. B. Malesci del. *Gen. Casanova inc.*

COLUMNA XXII.

εαν ευρησει τοιαυτας, ει και μη, ταυτα προσποιουμενας, τινας δε και βαθειας· αλλ' ουχι περι πασας αξιωσει φιλοτεχνειν; ει δε την απο φρονησεως, ουδεν επιδειξει τα των μουσικων προς ταυτην συνεργουντα μαλλον, η τα των αλλων ακριβωματα. Τη δε κριτικη λεγων παραπλησιαν τινα θεωριαν εχειν τους φιλομουσουντας, ου μονον αγνοει καθ' ὁσον, ὡς εν μελεσι και ρυθμοις πρεποντος και απρεπους οντος, και καλου και αισχρου, κριτικην αυτων απελειπε θεωριαν, αλλα και καθ' ὁσον, ει τι τοιουτον ην, ουχι τοις φιλοσοφουσιν απεδιδου την κρισιν· και νη τον Δια καθ' ὁσον την κριτικην, η τι παραπλησιον εχειν την μουσικην εφασκεν, ουχι τουτοις, αλλα τοις ονομαζομενοις κριτικοις συνεχωρει. Και τη ποιητικη δε γραφων αναλογον ειναι κατα τε την μιμησιν, και κατα την αλλην ευρεσιν, κατα μεν την μιμησιν ουκ αν επεδειξεν, κατα δε την ευρεσιν, ου ταυτη μαλλον, η ταις αλλαις τεχναις. Κατα μεντοι το γραφεσθαι και ανταποδιδοναι το μελος, εστω τι παραπλησιον αυτης και τη γραμματικη· τι γαρ δει φρονιμῳ ανδρι γινομενῳ περι τοιαυτας αναλογιας ειδεναι, και . . . η παιζειν καθ' εαυτου; . . . .

donec tales *analogias* invenerit; ſin vero minus, eas quae huiuſmodi ſimulent, quaſdam vero etiam in profundo eſſe poſitas: nonne enim de omnibus poſtulabit Noſter, ut inquirat? ſin vero eam ait intelligentiam, quae ab animi prudentia originem ducit, nunquam oſtendet magis ad eam conducere Muſicorum, quam aliorum hominum ſtudia. Cum autem ait, Muſicae amatores habere quamdam ſpeculandi vim Criticae adfinem; non modo errat, in quantum putans cantibus & rhythmis ineſſe decorum & indecorum, honeſtum & turpe, criticam ipſarum rerum ſpeculationem dereliquit; verum etiam in quantum (ſi quid tale foret) non demandavit eius iudicium philoſophis: immo per Iovem, in quantum ait Criticam, vel quid adfine Muſicae inhaerere, non iſtis (*Philoſophis*) ſed Criticis peculariter dictis eius iudicium conceſſit. Cum autem ſcribit Poëticae analogam eſſe Muſicam & quod ad imitationem, & quod ad aliam inventionem; quantum ad imitationem pertinet, nullam protulit demonſtrationem; quantum vero ad inventionem, non huic magis, quam aliis artibus *analogam probavit*. In quantum autem Muſica ſcripto conſignet, & reddat melos, eſto, ſi lubet, aliqua inter ipſam, & Grammaticam adfinitas. Quid enim intereſt prudentis ſagaciſque viri huiuſmodi analogias noſſe, ſive potius ſibimetipſi inludere? . . . .

V. 5. *ει δε την απο φρονησεως*) Cum Adverfarius Enarmonicam ad *την συνεσιν*, *intelligentiam* adaugendam conducere etiam praedicaffet, duplicem diftinguit Nofter *την συνεσιν*, alteram nempe, quae a fubtili difputatione, & analogiarum inveftigatione exoritur, alteram vero, quae ab animi ipfius prudentia originem trahit: illam autem Harmonicis difputatoribus utique concedit, utpote quae nihili eft, cum in futilibus inquifitionibus verfetur; hanc vero nequaquam Muficorum peculiarem effe dicit, quippe quia iftorum non plus, quam aliorum hominum ftudia ad prudentiam adquirendam conducere poffunt.

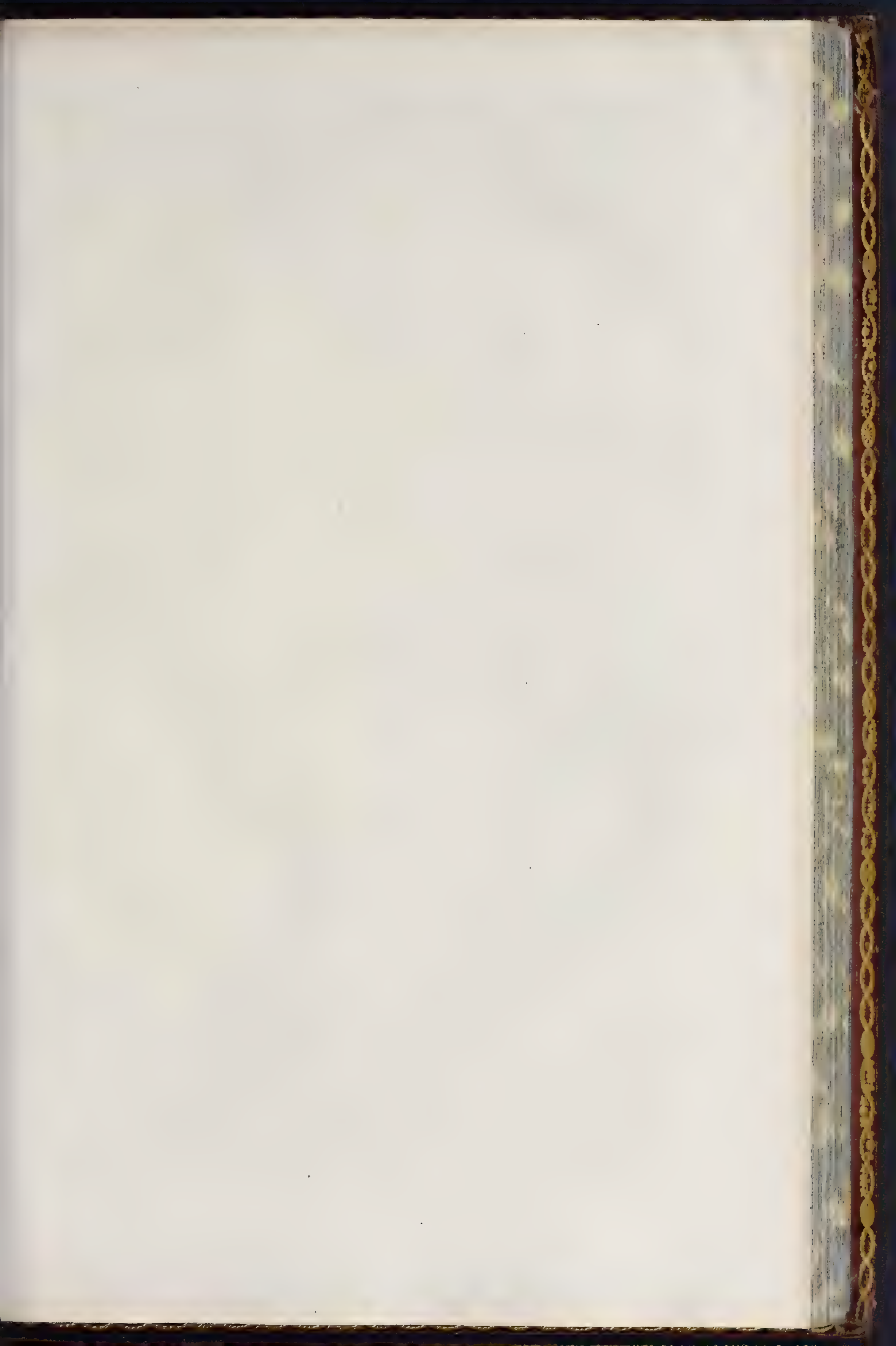
V. 9. *ακριβωματα*) Vide heic iterum ab imperito homine pro *ακριβωματα* exaratum *ακρειβωματα*; mox vero a Correctore puncto confixum illud ε fuiffe: uti rurfus infra v. 31 fcriptum vides *μειμησιν*.

V. 10. *τη δε κριτικη*) Cum fcripferit Diogenes Muficam eo etiam nomine commendandam, quod intelligentiam acueret, ut id confirmaret, fubnectebat eam artem adfinem & analogam effe Criticae, Poëfi, Grammaticae, & Hiftrionicae, quae omnes ingenium & requirunt, & exercent. Criticam autem eodem ferme pacto adcipiebat, quo Plutarchus, qui tamen eam Muficis abiudicat; fic enim fcribit in *De Mufica pag.* 1144: *το δε μετα τουτο επισκεπτεον, ὁτι οἱ μουσικης επιστημονες προς την κριτικην πραγματειαν ουκ εισιν αυταρκεις· ου γαρ οἱον τε τελεον γενεσθαι μουσικον τε και κριτικον εξ αυτων των δοκουντων ειναι μερων της ὁλης μουσικης*: *praeterea confiderandum eft Muficae peritos non effe per fe ad Criticae ftudium idoneos, fieri enim non poteft, ut idem perfectus Muficus, & Criticus fit, qui complexus cognitione fit, quotquot cenfentur Muficae totius partes.* Enumerat deinde, quot quantaque noffe cogitur perfectus Muficus; denique fubdit, cur idem Criticus effe nequeat: *πρωτον εκ του ἡμιν ὑποκεισθαι τα μεν των κρινομενων τελεια, τα δε ατελη· τελεια μεν αυτο τε των ποιηματων ἑκαστον, οἱον το αδομενον, η αυλουμενον, η κιθαριζομενον, η ἡ ἑκαστου αυτου ἑρμηνεια, οἱον ἡ τε αυλησις, και ἡ ωδη, και τα λοιπα των τοιουτων· ατελη δε τα προς ταυτα συντεινοντα, και τα τουτων ἑνεκα γινομενα· τοιαυτα δε τα μερη της ἑρμηνειας· δευτερον εκ της ποιησεως, ὡσαυτως γαρ και αυτη. ὑποκρινειεν γαρ αν τις ακουων αυλητου, ποτερον ποτε συμφωνουσιν οἱ αυλοι, η ου, και ποτερον ἡ διαλεκτος σαφης, η τουναντιον*; *primum propter Critices fubiecta, quae partim perfecta funt, partim imperfecta: perfecta enim funt fingula poëmata, quae vel voce, vel tibia, vel cithara canuntur, vel ipforum fingulorum expreffio, ut tibiae & vocis cantus, & reliqua his fimilia: imperfecta vero, quae ad haec conducunt, & quae horum gratia fiunt: tales autem funt expreffionis partes: deinde propter ipfam poëfim; eodem enim modo & ipfa fe habet. Deberet enim quis tibicinem audiens fecum ipfe aeftimare, an confonent vel diffonent tibiae, & elocutio perfpicua fit, nec ne?* Ad fummam Plutarchus impoffibile autumat, ut idem homo & vaftiffima Muficae fcientia fit praeditus, & fimul de vi carminum, de congrua eorum exprimendorum ratione, de poëfeos qualitatibus, aliifque huiufmodi iudicare, quae proprie Criticorum erant, h. e. Grammaticorum, qui eam nacti fuerant provinciam. Eodem igitur ftricto fenfu *Criticam* fumpferat Diogenes, cum ei adfinem aliquo modo cenfebat Muficam fcientiam, Criticofque illos, qui de huiufmodi rebus diiudicarent, quofque idem Philodemus infra v. 25, 26 dicit: *ονομαζομενους κριτικους*, *adpellatos vulgo criticos*. At vero Nofter in ampla, & ambigua *της κριτικης* fignificatione more fuo ludens inquit, adverfarium, qui fcientiam Criticae adfinem fe profiteri iactabat, critica omni contemplatione effe deftitutum, quippe quia in cantibus & rhythmis decorum & indecorum, honeftum & turpe inveniret, quafi qui ita fentiret, omni criterio careret: praeterea quia talium rerum, quas in cantibus rhythmifque agnofcebat, iudicium non Philofophis, ut oportuerat, fed proprie dictis Criticis, h. e. Grammaticis concedebat, quippe qui in Mufica vel Criticam, vel quid ei adfine includi aiebat.

V. 35. *γραφεσθαι*) Etfi in *αυτογραφῳ* aere incifo vides hoc verbum incipere a littera Π; illud tamen Π, quod delineator videre vifus eft, nobis acutius infpicientibus effe duplex elementum, fcilicet Γ Ρ, adparuit; ut inde exfculpere licuerit *γραφεσθαι*.

V. 38. *και τη γραμματικη*) Aliquam adfinitatem inter Muficam & Grammaticam, in quantum fcripto melos reddendum confignent Mufici, agnofcit Nofter; nihil inde tamen confici reponit. Eodem fortaffe fenfu, ait Fabius Quintilianus *Inft. Orat. lib. I cap. X*: *Tranfeamus id quoque, quod Grammatice quondam, & Mufice iunctae fuerunt: fiquidem Architas, atque Ariftoxenus etiam fubiectam Grammaticen Muficae putaverunt, & eofdem utriufque rei praeceptores fuiffe cum Sophron oftendit . . . . tum Eupolis, apud quem Prodamus & Muficen, & Litteras docet.*

CO-

ΥΠΟΚΡΙϹΕΙΔ ΜΕ ΑΥΤΩΙΚΑΙ
ΥΠ ΚΡΙΤΙΚΗΙ ΕΓΩΜΕΝΔΕΙ
ΤΑΥΤΑΠΑΝΤΑΠΡΟΦΑΝΗΤΗΝ
ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΕΧΕΙΠΡΟϹΑΓΧΙ
ΝΟΙΑΝΚΑΙϹΥΝΕϹΙ ΑΝΑΓ
ΚΑΙΟΝΗΜΙΝΑΦΑΙΝΕϹΘΑΙ
ΤΟΚΑΙΠΕΡΙΕΚΕΙΝΑ ΦΙΛΟΤΕ
ΧΝΕΙΝΚΑΙΠΕΡΙΖΩ ΡΑΦΙΑΝ
ΚΑΙΠΛΑϹΤΙΚΗΝΚ ΙΓΑΡΑΥ
ΤΑΙΠΡΟϹΤΕΤΑΥΤΑϹΑΝΑΛΟ
Γ ΑϹΕΧΟΥϹΙΚΑΙΠΛΕ ΟΝΑΛΛΑ
ϹΥΝΕϹΕΩΤΟΙΚΕΙΑΚΑΙΠΟΛΛΑΙ
Δ ΛΑΙΤΩΝΤΕΧΝΩΝΟΙΔΕ
ΠΕΡΙΤΟΝΑΡΧΕϹΤΡΑΤΟΝΚΑΙ
ΦΙΛΟϹΟΦΑΛΕΓΟΝΤΕϹΕΙΝΑΙΤΗϹ
ΜΟΥϹΙΚΗϹΤΑΠΕΡ ΤΑϹΦΩΝΑϹ
ΚΑΙΦΘΟΓΓΟΥΦΥϹΕΩϹΚΑΙΔΙ
ΑϹΤΗΜΑΤΟϹΚΑΙΤΩΝΟΜΟΙΩΝ
ΑΝΥΠΟΜΕΝΗΤΟΙΤΙΝΕϹΗϹΑΝ
ΟΥΧΟΤΙΜΟΝΟΝΕΙϹ ΛΟΤΡΙ
ΩΤΑΤΗΝΕΝΕΒΑΛΟΝΘΕΩΡΙ
ΑΝΚΑΙΠΑΙΔΑΡΙΩΔΩϹΕΚΑ
ΛΟΥΝΥΠΕΡΑΥΤΩΝΚΑΙΠΡΟϹ
ΤΗΝΕΠ Α ϹΤΩϹ
ΑΛΛΑΚΑΙΔΙΟΕ ΙΜ ΑΠΕ
ΦΗΝΑΝΤΟΜΟΥϹ ΗΝΤΗ
ΤΟΥΤΩΝΘΕΩΡΙΑΝ ΑΜΕΝ
ΤΟΙΔΙΟΓΕΝΗϹΦ ϹΙΝΚΑ
ΝΟΗϹΑΝΤΑϹΗΜΑϹΑΝΑΓΕ
ΓΡΑΜΜΕΝΑΠΑΡΗΡΑΚΛΕΙ
ΔΗΠΕΡΙΠΡΕΠΟΝΤΟϹΜΕΛΟΥϹ
ΚΑΙΑΠΡΕΠΟΥϹΚΑΙΑΙ ΕΝΩΝ
ΚΑΙΜΑΛΑΚΩΝΗΘΩΝΚΑΙ※
ΠΡ ΕΩΝΑΡΜΟΤΤΟΥϹΩΝ
Κ ΝΑΡΜΟϹΤΩΝΤΟ Υ
ΚΕΙΜΕΝΟΙϹΠΡΟϹΩΠ Ϲ
ΟΥΜΑΚΡΑΝΑΠΗΡΤ ※
Ν Υ ΦΙΛΟϹΟΦ
ϹΕϹΕ ΙΤΩΙΠΡΟϹΠ Ε
ΠΙΤΟΥΒΙΟΥΧΡΗϹΙ Χ
ΤΗΝ ΛΟΥ Ν ΙΕ

COL. XXIII

I. B. Malesci del. et Scul.

COLUMNA XXIII.

ὑποκρισει διδομεν αυτῳ; και ὑποκριτικῃ. Λεγωμεν δ' ει ταυτα παντα προφανη την οικειοτητ' εχει προς αγχινοιαν και συνεσιν, αναγκαιον ἡμιν αναφαινεσθαι το και περι εκεινα φιλοτεχνειν, και περι ζωγραφιαν, και πλαστικην· και γαρ αυται προς γε ταυτας αναλογιας εχουσι, και πλειον' αλλα συνεσεως οικεια, και πολλαι δ' αλλαι των τεχνων. Οἱ δε περι τον Αρχεστρατον και φιλοσοφα λεγοντες ειναι της μουσικης, τα περι της φωνης, και φθογγου φυσεως, και διαστηματος, και των ὁμοιων, ανυπομενητοι τινες ησαν, ουχ ὁτι μονον εις αλλοτριωτατην ενεβαινον θεωριαν, και παιδαριωδως εκαλουν ὑπερ αυτων, και προς την επιστημην ατακτως, αλλα και διοτι μιαν απεφηναντο μουσικην την τουτων θεωριαν. Α' μεντοι Διογενης φησιν, κατανοησαντας ἡμας αναγεγραμμενα παρ' Ηρακλειδῃ περι πρεποντος μελους, και απρεπους, και αρρενων, και μαλακων ηθων, και πραξεων ἁρμοττουσων, και αναρμοστων τοις ὑποκειμενοις προσωποις, ου μακραν απηρτισμενης της φιλοροφιας αποικειν τῳ προς παντα επι του βιου χρησιμωτατην μουσικην ειναι, και περι

utique ipſi concedimus hiſtrionicae actioni, atque arti *analogam eſſe*. Porro dicamus, ſi univerſa iſthaec manifeſtam habent cum ſolertia & intelligentia adfinitatem, neceſſe nobis videri etiam in illa ſtudioſe incumbere, nec non in picturam, & plaſticen; etenim iſtae quoque analogiam ad illas habent, & ad plura alia, quae ad intellectum pertinent, uti etiam pleraeque artes. Archeſtratus autem, eiuſque ſectatores, qui etiam philoſophica ad Muſicam pertinere aiebant, hoc eſt, quae naturam vocis, & ſoni, & Muſica intervalla, & ſimilia ſpectarent, intolerabiles erant homines, non modo quia in alieniſſimam deſcendebant ſpeculationibus provinciam, & pueriliter ad ſe, ad ſcientiam vero inordinate aliena advocabant; verum etiam quia ſolam Muſicam iſtarum rerum ſpeculatricem adſeverabant. ¶ Quae autem Diogenes ait (quae quidem novimus fuiſſe ab Heraclide ſcripta de cantu decoro, & indecoro, de virilibus & effeminatis moribus; & de actibus harmonicis & inharmonicis relate ad ſubiectas perſonas) non longe ſcilicet a perfecta philoſophia Muſicam diſtare, eo quod ad omnes vitae functiones utiliſſima ſit ipſa, atque etiam eius

CAP. XIII. An Muſica ad virtutes animum diſponat?

V. 1. ὑποκρισει) Coniunctionem quamdam inter Musicam, & Histrionicam admittit Noster. Ea autem in hoc consistit, ut docet Aristides *lib. II*, quod το νοημα και λεξεων, μελων τε, και ρυθμων σωματικαι κινησεις εισι απομιμεμεναι, *corporei motus mentis conceptum cum in verbis, tum cantibus & rhythmis imitantur*.

V. 8. 9. περι ζωγραφιαν, και πλαστικην) Pictorum, & Fictorum artem aliquam quoque analogiam habere ad Criticam, ad Grammaticam, in primisque ad Poëfim, & Histrionicam iure contendit Philodemus, easque ad ingenium exercendum item valere. Πλαστικης autem nomine universam Statuariam comprehendit, sive enim ebore, sive aere, sive marmore statuae essent efformandae, earum typi prius creta effingebantur.

V. 14. 15. οἱ δε περι τον Αρχεστρατον) Archestratos duos recenset Fabricius, alterum Phrearium, de quo Laërtius *lib. III sect.* 41, Geloum alterum *luxuriae magistrum & gulae*, de quo pluries Athenaeus. Poterat tertium adiungere, quem idem Athenaeus *lib. XII cap.* 13 ex Polemonis Periegetis testimonio vocat μαντιν, *vatem*, narratque *captum ab hostibus, & statera adpensum oboli pondus habentem inventum esse, adeo exilis erat*. Atqui neque primus, de quo nihil aliud habet Laërtius, nisi quod fundum possederit Platonis fundo conterminum; neque tertius iste hariolus heic a Philodemo indigitatur. Loquitur ergo de Geloo, quem Athenaeus vocat modo δειπνολογον, *coenarum scriptorem lib. I cap.* 13, modo οψοδαιδαλον, *opsoniorum artificem peritissimum lib. III cap.* 22, *& VII cap.* 5, modo των οψοφαγων Ησιοδον, η Θεογνιν, *helluonum Hesiodum vel Theognidem ibid. cap.* 17, & ironice Πυθαγορικον δι' εγκρατειαν, *Pythagoricum ob temperantiam ibid. cap.* 10, ipsumque Επικουρω τῳ σοφῳ της ηδονης καθηγεμονα, *Epicuri Philosophi in sectanda voluptate magistrum lib. III cap.* 22, & iterum *lib. VII cap.* 22 ubi idem Chrysippi auctoritate confirmat; ibidemque narrat eum universam terram ac maria impigre lustrasse, ut omnes gulae ventrisque delicias disceret, quas deinde descripsit in libro, cui titulum fecit vel καλαι ὑποθηκαι, *pulchrae praeceptiones*, quas amicis Cleandro & Moscho nuncupavit; vel γαστρολογια, *ventris doctrina*, ut paullo superius idem ait ex Lycophronis auctoritate: cuius libri heroico elegantique carmine conscripti bene longa recitat in citatis locis fragmenta idem Athenaeus. Quod autem nostra potissimum refert, fuit etiam Musicae peritus iste Archestratus, librosque conscripsit duos περι αυλητων, *de tibicinibus*, ut testatur idem Dipnosophista *lib. XIV cap.* 9 (quod Fabricii sedulitatem effugisse valde miror); eumque ut Principem Musicum citat Didymus apud Porphyrium *Comment. in Ptolem. lib. I cap.* 2: αλλοι δε εισιν, οἱ αμφοτερα μεν τιθεασιν, αισθησιν τε, και λογον, ηδη δε τῳ λογῳ προνομιαν τινα αποδιδοασιν, ὧν εστι και Αρχεστρατος: *alii sunt, qui utrumque ponunt, Sensum & Rationem; sed Rationi tribuunt praerogativam: inter quos est Archestratus*. Quare & in principio eiusdem tractationis, ubi inter alias Musicorum sectas meminit Porphyrius etiam της αρχιστρατιυ, ne dubites, quin legendum sit Αρχεστρατιυ, *Archestratiae sectae*, quae eadem est, ac οἱ περι τον Αρχεστρατον, *sectatores Archestrati*, quos heic commemorat Noster.

V. 16. φιλοσοφα λεγοντες ειναι της μυσικης) Ab Archestratiis fortasse hauserat Lactantius Firmianus hanc opinionem; sic enim scribit *lib. III cap.* 25 *De Fals. Sap: Geometria quoque, ac Musica, & Astrologia necessaria est, quod hae artes cum Philosophia habeant aliquam societatem*.

V. 17. 18. διαστηματος) *Distantiae*, seu *Intervalla* Musica διαστηματα adpellabantur, de quibus sic Aristides *De Musica lib. I*: διαστημα λεγεται διχως, κοινως και ιδιως· και κοινως μεν παν μεγεθος το ὑπο τινων περατων ὁριζομενον· ιδιως δε κατα μυσικην γινεται διαστημα, μεγεθος φωνης ὑπο δυοιν φθογγων περιγεγραμμενον κ. τ. λ.: *intervallum bifariam dicitur, communiter, & proprie: & quidem communiter omnis magnitudo, quae terminis certis finitur; proprie vero in Musica dicitur intervallum magnitudo vocis a duobus sonis circumscripta &c.* In hoc autem capite plura, & quidem subtiliter Philosophi, & Mathematici disputabant, ut videre est apud Porphyrium *in Ptolem. lib. I cap.* 5, ubi tradit Demetrium, Panaetium, Dionysium Halicarnasseum, Architam, Euclidem, & vulgo Pythagoricos nomine των διαστηματων intellexisse non *excessus*, ut aiebant Aristoxenii, & Diodorus, sed *rationes*; aliosque aliter. Itaque mirum non est, si heic invenias Archestratios hanc τυ διαστηματος tractationem philosophicis quaestionibus adcensuisse.

V. 28. Διογενης φησιν) En rursus in scenam Diogenes, qui alius profecto esse nequit, quam Philodemi ανταγωνιστης, cuius argumenta universa diluere satagit; de quo satis in Praefatione §. *XIV & seq.*

V. 28.

V. 28. 29. κα⅂ανοησα⅂ας ἡμας) Cum primum illud K ſatis detritum eſſet, initio pro Π adcepimus; quapropter παρα νοησαντας legimus, atque ita in Praefatione §. *XIV* hunc locum protulimus. At ſecundas poſt curas illud elementum non aliud eſſe, quam K ſatis clare adparuit; bona igitur fide κα⅂ανοησα⅂ας ἡμας reponimus. Quartum autem hunc caſum abſolute heic poſitum, etſi non pereleganter, cenſemus.

V. 30. παρ' Ηρακλειδη) Heraclides iſte inter plures eiuſdem nominis (ad triginta enim enumerat Ionſius) procul dubio videtur eſſe Heracleotes Ponticus Euthyphronis filius, Speuſippi primum, tum Pythagoreorum, denique Ariſtotelis auditor, Platoniſque aemulator, ut tradit Laërtius *lib. V.* Pleraque ſcripſit volumina, quorum indiculum idem recitat, inter quae: μυσικα περι των παρ' Ευριπιδη και Σοφοκλει α', β'· περι μυσικης α' β': *Muſica de his, quae apud Euripidem, & Sophoclem reperiuntur, duo: de Muſica duo*; ſed reponendum eſſe *tria*, iam obſervavit Meurſius *ad Chalcidium*, quippe Athenaeus bis *lib. X*, & *XIV* citat Heraclidem Ponticum εν Ⅎριτῳ περι μυσικης, *in tertio De Muſica*. Plutarchus vero in initio libri *De Muſica* laudat Heraclidem εν τῃ συναγωγῃ Ⅎων εν μυσικῃ, *in Collectione rerum Muſicarum*; & Porphyrius *in Ptolem. lib. I cap.* 3: εν Ⅎῃ Μυσικῃ εισαγωγῃ, *in Muſica Introductione*: qui libri iidem ne fuerint, necne, plane neſcimus. Illud pro certo habemus in huiuſmodi libris de Muſica tractantibus de iis etiam, quae heic adnotat Philodemus, diſſeruiſſe.

V. 39. τῳ προς παν⅂α επι τυ βιυ) Muſicam a Philoſophiâ parum diſtare aiebat Heraclides, & ſecundum eum Diogenes, non quomodo Archeſtrati diſcipuli, quia de natura vocis, & ſoni, & diſtantiarum philoſophice tractaret, ſed potius, quia non ſecus ac Philoſophia ad vitam recte agendam conduceret, qui ſane praecipuus eſt Philoſophiae ſcopus, ut adpoſite Tullius *Tuſcul. I*: *cum omnium artium, quae ad rectam vivendi viam pertinerent ratio & diſciplina ſtudio ſapientiae, quae Philoſophia dicitur, contineretur.*

ΡΙΑΥΤΗΝΦΙΛ ΝΗΑΝΟΙ
ΚΕΙΩϹΔΙΑΤΙ ΑΙΠΡΟϹ
ΠΛΕΙΟΥϹΑΡΕΤΑϹΜΑΛΛΟΝΔΕ
ΚΑΙΠΑΒΑϹΕΚΘΕΝΤΕϹΗΜΕΙϹ
ΕΝΤΩΙΤΡΙΤΩΙΤΩΝΥΠΟΜΝΗ
ΜΑΤΩΝΚΑΙΤΑΠΑΙ ΛΛΟΙϹΔΕ
ϹΥΓΓΕΝΩϹΕΙΡΗΜΕΝΑΠΑΡΕΔΕΙ
ΞΑΜΕΝΟϹΗϹΕϹΤΙΝΓΕΜΟΝΤΑ
ΛΗΡΕΙΑϹΚΑΤΑΙ ΑϹΤΟΝΤΟΙ
Ν ΝΚΑΙΤΗΝΠΕΡΙΔΙΚΑΙΟϹΥ
ΝΗϹΕΝΙΩΝΥΠΟΛΗΨΙΝΕΝΩΝ
ΕΙΝΑΙϹΥΜΒΕΒΗΚΕΝ ΥΔΕΓΑΡ
ΕΠΙΝΟΗΤΟΝΑΚΟΗϹΑΛΟΓΟΥΜΟ
ΝΗϹΚΕΙΝΗΤΙΚΑϹΦΩΝΑϹϹΥΜ
ΒΑΛΛΕϹΘΑΙΤΙΠΡΟϹΔΙΑΘΕϹΙΝ
ΨΥΧΗϹΘΕΩΡΗΤΙΚΗΝΤ ΙΛΥ
ϹΙΤΕΛΩΝΚΑΙΑΛΥϹΙΤΕΛ ΩΝ
ΠΡΟϹΤΑϹΑΛΛΗΛΟΙϹϹΥΜ Ο
ΘΙΑΕΙΤΕΙΑϹΚΑΙΤΩΝΜ ΑΙ
ΡΟΤΙΚΗΝΤΩΝΔΕΦΕΥΚΤ Υ
ΚΗ ΔΙΩΝΕΙ ΟΑΜΕΝΥΠ ΓΡΑ
ΦΕΙΝΘΕΩΡΗΜΑΤ ΝΤΑΔ
ΧΕΙΡΗΜΑΤΑΤΗΙΔΑϹΞΕΙ ΡΑ
ΠΛΗϹΙΑΦΑΙΝΕΤΑΙΚΑΙΓΑΙ Ι
ΠΛΑΤΩΝΕΛΕΓΕΠΡ ϹΑ ΚΑΙΟ
ϹΥΝΗΝΩΦΕ ΕΙΝΑ Π ΕΙΝ
ΑΝΠΑΡΑΥΤΟΥΠΡΟ ΕΧ
ΘΑΝΥΝΖΜΩϹΑΙ ΛΟΓ Ν
ΦΗϹΙΝΤΩΙΜΟΥ ΤΟΛ
ΚΑΙΟΝΟΥΤΟΝ ΜΟΥ ΙΚΟΝ
ΚΑΙΟΝΕΙΝΑΙΚ ΑΘΑ ΤΡΟΥΔΕ
ΤΟΝΔΙΚΑΙΟΝΜΟΥϹ ΟΝΟΥ
ΔΕϹΥΝΕΡΓΕΙΝΟΥΔΕΠ ΝΟ
ΔΕΤΕΡΩΙΠΡΟϹΤΗΝΟΙΚΕΙΑΝ
ΕΠΙϹΤΗΜΗΝΤΑΧΑΝ ΑΝ
ΤΩΙϹΚΥΤΟΤΟΜΩΙΚΑ
ΓΡΑΦΩΙΚΑΙΠΑΝΤ Ϲ
ΕΠΙϹΤΗΜΟΝΙΤΟΔΙ
ΕΝΕΓΕΝΩΜΟΙΩ Ο
ΟΝ Α Δ Α ΑΥΤ Ε
ΧΝΙΤ ΠΛΕΟΝΕ
ΧΕΙΚ ΤΑΡΟΥΤ
Ν ΑΝ

COL. XXIV

G. B. Malesci del. *A. Lentari inc.*

COLUMNA XXIV.

ρι αυτην φιλοτεχνιαν οι-
κειως διατιθεσθαι προς
πλειους αρετας , μαλλον δε
και πασας , εκθεντες ἡμεις
εν τῳ τριτῳ των ὑπομνη-
ματων , και τα παρ' αλλοις δε
συγγενως ειρημενα , παρεδει-
ξαμεν , ὁσης εστιν γεμοντα
ληρειας . Καταγελαστον τοι-
νυν και την περι δικαιοσυ-
νης ἐνιων ὑποληψιν
ειναι συμβεβηκεν · ουδε γαρ
επινοητον ακοης αλογου μο-
νης κινητικας φωνας συμ-
βαλλεσθαι τι προς διαθεσιν
ψυχης θεωρητικην των λυ-
σιτελων και αλυσιτελων
προς τας αλληλοις συμπο-
λιτειας , και των μεν αἱ-
ρετικην , των δε φευκτι-
κην , δι' ὡν ειωθαμεν ὑπογρα-
φειν θεωρηματων . Τα δ' επι-
χειρηματα τη δειξει παρα-
πλησια φαινεται . Και γαρ ει
Πλατων ελεγε προς δικαιο-
συνην ωφελειν , αποδειξιν
αν παρ' αυτου προσδεχομε-
θα · νυν δ' ὁμως αναλογον
φησιν τῳ μουσικῳ το δι-
καιον , ου τον μουσικον δι-
καιον ειναι , καθαπερ ουδε
τον δικαιον μουσικον , ου-
δε συνεργειν ουδετερον ου-
δετερῳ προς την οικειαν
επιστημην · Ταχα μη αν
τῳ σκυτοτομῳ , και ζω-
γραφῳ , και παντελως τῳ
επιστημονι το δικαιον
ελεγεν ὁμοιως αναλο-
γον ; τι γαρ κατ' αυτον τοις τε-
χνιταις πλεονεκτειν παρε-
χει ; Και δη γαρ ουτως . . .
. . . .

eius studium proprie viam sternere ad plures , vel potius ad omnes virtutes ; ea nos exponentes in Hypomnematum tertio , & alia simul cognata ab aliis dicta , ostendimus , quam plena forent nugacitatis . Et quidem ridiculam etiam quidam de iustitia opinionem habeant necesse est ; nec enim secum putare quis potest voces sonoras inrationalis solius auditionis motrices conferre aliquid ad dispositionem animi speculativam rerum utilium , & inutilium ad mutuam civium gubernationem , & ad cognoscendum , quaenam ex his sint eligenda, quaenam fugienda secundum ea theoremata , quae conscribere soliti sumus . Sed argutationes demonstrationi similes istis adparent . Etenim si Plato diceret Musicam prodesse iustitiae, fortasse probationem ab ipso adcepissemus ; atqui analogam Musico dixit esse iustitiam , non vero Musicum Iustum esse , quemadmodum neque dixit Iustum esse Musicum , neque alterutram rem alterutri adiumento esse, vel conducere ad propriam scientiam. An non fortasse sutori, & pictori , & unicuique aliquam facultatem profitenti aeque analogam iustitiam dixisset ? Numquid enim per ipsum artificibus fraudare licet? Protinus enim sic . . . . . .
. . . .

V. 5. *εν Ιῳ τριτῳ των ὑπομνηματων*) Hinc, & ex *Col. XXXIV v.* 22 didiceramus alios tres saltem a Philodemo scriptos fuisse libros, quos inscripserat *ὑπομνηματα*; sed num ea ad rem quoque Musicam pertinerent, an ad quidvis aliud expiscari non licuerat, donec unum & alterum evolutum est volumen cum titulo *ὑπομνηματων περι ρητορικης*. Cum enim iam pridem evoluta adhuc essent bina, quibus titulus adscriptus erat absolute *περι ρητορικης*, cognovimus Nostrum consuevisse de eodem argumento, quod fuse tractasset, etiam *τα ὑπομνηματα Commentaria* adornare. In huiusmodi autem *Commentariis* (ut in Diatriba Isagogica praecedenti Volumine fuse differuimus) nihil aliud, quam generales quaedam, & quasi praeliminares quaestiones eum pertractasse, indicio nobis sunt citata duo volumina *ὑπομνηματων περι ρητορικης*; in iis enim totus est, ut inquirat, an *Sophistica* dicenda sit *ars Rhetorica*: quae sane quaestio nonnisi longe tractationem de Rhetorica respicit. Eodem igitur pacto arguimus praeter plures libros *περι μουσικης*, etiam *τα ὑπομνηματα περι μουσικης*, *Commentaria de Musica* scriptitasse, in quibus eas agitasset quaestiones, quae veluti praeliminares, & cardinales forent, & quas probe resolutas oporteret ad libros *De Musica* adferre: qualis nempe ista est quaestio, quam heic indigitat in *tertio Hypomnematum* pertractasse, h. e. an Musicae studium ad virtutes comparandas viam sternat? Qualis est & alia, quam *in secundo* eorum librorum agitasse scribit *Col. XXXIV*: cur ab Atheniensibus, reliquisque Graecis maximo in honore habita fuerit Musica?

V. 11. *ενιων ὑποληψιν*) Post haec verba in *αυτογραφῳ* est adscripta, imo vero per vim intrusa iterum vox *ενιων*. Patet enim principio *στοιχον* desiisse in *ει*, & subsequens a syllaba NAI incepisse, ut legendum foret *ειναι*; mox vero illud primum I ad effingendum N est adcommodatum, additis in fine binis elementis ΩN, & superscripto I, in principio autem sequentis versus adpicta sunt EI, ut legi possit *ενιων ειναι*. Sed quid monstri est, *ενιων ὑποληψιν ενιων ειναι*? Repetitum illud *ενιων* nihili profecto est. Atqui non librarii abalienatione, sed ipsius studio illuc inrepsisse patet. Quaenam igitur errandi origo? Ego quidem totam hanc *περιοχην* non ab *αυτογραφῳ* fuisse descriptam, sed ab auctore ipso dictatam reor. Cum enim ille primum dictasset *ενιων ὑποληψιν ειναι*, denuo, uti fit, eadem verba inculcans, *ὑποληψιν ενιων ειναι* inverso aliquantulum ordine, utpote qui ex tempore dictaret, protulit. Tum vero satis imperitus, qui dictata sedula aure, sed surda mente exciperet, statim refinxit *ὑποληψιν ενιων ειναι*, relicto tamen antecedenti *ενιων*. Qui autem fuerint isti *ενιοι*, ignoramus; sed procul dubio in horum numero erant Platonici, ex eo quod Platonis auctoritate abutebantur, ut e sequentibus conligitur.

V. 13. 14. *ακοης αλογου μονης κινητικας φωνας*) Rursus adpellat auditum *αλογον*, *inrationalem*, non secus ac *Col. II v.* 18 *αλογον επακοησιν*; quid vero hoc sibi velit, iam ad *Col. I v.* 36 observavimus. Sonos autem nonnisi inrationalem auditum excitare posse pro comperto habet, postea quam toto *Cap. V* h. e. a *Col. VII* ad *X* id probare contendit adversus eos, qui animos excitandi vim illis tribuebant.

V. 16. 17. *θεωρητικην των λυσιτελων και αλυσιτελων κ. τ. λ.*) Ut ista percipias, prae oculis Epicuri doctrinam de Iustitia habere necesse est. Epicurus igitur *εν ταις κυριαις δοξαις in Ratis Sententiis*, quas habemus relatas a Laërtio in eius *Vita* sic iustitiam definit: *το της φυσεως δικαιον εστι συμβολον του συμφεροντος εις το μη βλαβειν αλληλους, μηδε βλαβεσθαι*: *naturalis iustitia est tessera utilitatis, ut homines ad invicem neque laedant, neque laedantur*: & paullo infra: *ουκ ην τι καθ' ἑαυτο δικαιοσυνη, αλλ' εν ταις μετ' αλληλων συστροφαις, καθ' ὁπηλικους δη ποτε ην τοπους, συνθηκη τις ὑπερ του μη βλαβειν, μηδε βλαπτεσθαι*: *Iustitia nihil per se erat, sed fuit in mutuis societatibus, quoquumque ea loco exsisterent, pactum aliquod de non inferendo, adcipiendove nocumento initum*: & mox: *το μεν επιμαρτυρουμενον ὁτι συμφερει εν ταις χρειαις της προς αλληλους κοινωνιας των νομισθεντων ειναι δικαιων, την του δικαιου φυσιν εχει*: *quod omnium testimonio comprobatur utile esse ad mutuos usus in societate earum rerum, quae iustae reputantur, iusti naturam illud habet*: denique: *ενθα δε καινων γενομενων των πραγματων ουκετι συμφερει τα αυτα δικαια κειμενα, ενταυθα δηποτε μεν ην δικαια, ὁτε συνεφερεν εις την προς αλληλους κοινωνιαν των συμπολιτευομενων, ὑστερον δε ουκ ην ετι δικαια, ὁτε μη συνεφερεν*: *ubi novis adcidentibus, non amplius iuverint, quae uti iusta constituta erant, ea olim quidem erant iusta, donec utilia fuere ad mutuam concivium societatem, deinde vero iusta amplius non sunt, cum utilia esse desierint*. Ex quibus omnibus satis conligitur secundum Epicurum nihil aliud iustitiam esse, quam quod Philodemus tradit, h. e.: *διαθεσιν της ψυχης θεωρητικην*

τικην

τικην των λυσιτελων, και αλυσιτελων προς τας αλληλοις συμπολιτειας: *speculativam animi dispositionem ad investiganda ea, quae utilia, quaeve inutilia sint ad mutuas concivium societates*. Dicit autem θεωρητικην, *speculativam*, quia cognita utilitate omnes ad eam rapimur. Quare Hermarchus Epicuri discipulus apud *Porphyrium lib. I De Abstinentia* prae ceteris, quae fuse in hanc sententiam disputat, ait: φρονησει ψυχης, ου ρωμη σωματος και δυναςευτικη δουλευσει των οχλων διηνεγκαν οἱ τα τοιαυτα τοις πολλοις εισηγουμενοι, και τες μεν εις επιλογισμον τε χρησιμε καλαστησαντες αλογως αυτε προτερον αισθανομενες, και πολλακις επιλανθανομενες, τες δε τω μεγεθει των επιτιμιων καταπληξαντες: *mentis prudentia, non corporis robore, aut imperioso obsequio multitudini praecellure, qui huiusmodi populis suaserunt; partim enim inducentes, ut considerarent, quam utilia forent, cum prius non adtenderent, & saepe eos lateret, partim vero ipsa poenarum magnitudine percellentes*. Epicurus igitur iustitiae originem ex utilitate quidem repetebat, eiusque modulo metiebatur; at non ex privata, sed e publica totius societatis. Immerito igitur invidiam Epicuro creare conatus est Tullius *lib. De finibus*, & *I De Legibus*, quasi docuerit ille iustum virum esse, qui suaemet utilitati unice studeat. De quo vide, si lubet, Petrum Gassendum ista fusius tractantem in suis *Animadv. in lib. X Laërt. part. III de Ethica Epicuri*.

V. 18. 19. συμπολιτειας) Non aliam sane vocem ex illis ςοιχειοις, quae librarius dormitans adpinxit, & mox partim expungenda iussit, eruere licet. Haec autem, etsi a Lexicis absit, a συμπολιτης & συμπολιτευω prono alveo fluit; ita ut de eius γνησιοτητι nullus dubitem, cum nuper viderimus secundum Epicurum tamdiu iustum aliquid esse, ὁτε συνεΦερεν εις την προς αλληλες κοινωνιαν των ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩΝ, *donec conferret ad mutuam concivium communionem*.

V. 21. 22. δι' ὡν οιωθαμεν ὑπογραΦειν θεωρηματων) Ista apertissime nos docent Philodemum secundum suae sectae placita iustitiam definivisse, & ad suos discipulos in eadem secta instruendos huiusmodi dictata adornasse, ut iam pridem ad *Col. II v. 6* animadvertimus.

V. 28. 29. αναλογον Φησιν τω μεσικω το δικαιον) Hunc Platonis locum, quem adversarii adlegabant, quemque nihil e re sua facere excipit Philodemus, in extantibus eius libris expiscari non licuit. Ceterum alibi etiam Divinus ille Philosophus sic loquitur, ut videri possit eum multam in Musico requirere virtutum scientiam, non vero ad illas parandas Musicam conducere adfirmet; quae ipsa est Philodemi exceptio. Sic *III De Rep.*: αρ' ευ ὁ λεγω προς θεων οὑτως· εδε μεσικοι προτερον εσομεθα, ετε οὑς Φαμεν ἡμιν παιδευτεον ειναι τες Φυλακας, πριν αν τα της σωΦροσυνης ειδη, και ανδρειας, και ελευθεριοτητος, και μεγαλοπρεπειας, και ὁσα τετων αδελΦα, και τετων αν εναντια πανταχε περιΦερομενα γνωριζωμεν, και ενοντα εν οἱς ενεςιν, αισθανωμεθα, και αυτα, και εικονας αυτων. και μητε εν σμικροις, μητε εν μεγαλοις ατιμαζωμεν, αλλα της αυτης οιομεθα τεχνης ειναι, και μελετης: *sic igitur per Deos aio: nunquam Musici erimus nos, neque illi Civitatis custodes, quos aiebam nobis esse instituendos, nisi prius temperantiae species, & fortitudinis, & liberalitatis, & magnanimitatis, & quotquot sunt istis germana, & quotquot ipsis omnino adversa sunt, cognoscamus, & sentiamus, ubi sint ipsae, & earum imagines: easque neque in parvis, neque in magnis adspernemur, sed ad ipsam artem & studium pertinere putemus*. At reponerent Adversarii Platonem paullo ante in eodem libro docuisse, Musicam in internos animi recessus permeantem Φερειν ευσχημοσυνην, και ευσχημονα ποιειν εαν τις ορθως τραπη, *decorem inducere, & honestum reddere, quicumque in ea fuerit recte institutus*. Ευσχημοσυνη enim Platoni eadem est, ac ευηθεια, *morum honestas*. Eius verba iam recitavimus ad *Col. I v. 4 pag. 3*. Et quidem Ptolemaeus, qui in *Harmonicorum lib. III* integris *Capitibus V, VI, VII* hanc ipsam pertractat quaestionem *quomodo ad virtutes comparandas Musica conferat* inter alia haec habet *cap. V*: ὁτι και των Φθογγων το μεν εμμελες, αρετη τις εςιν αυτων· το δε εκμελες, κακια· και αναςρεψαντι, των ψυχων ἡ μεν αρετη, εμμελεια τις εςιν αυτων· εκμελεια δε ἡ κακια: *quia & sonorum concinnitas est quaedam eorum virtus; & inconcinnitas vitium: ita conversim animarum virtus est earum quaedam inconcinnitas; & vitium inconcinnitas*. Percurrit deinde singulas virtutes, ut id ostendat; denique subdit: και ὁλως ἡ κρατιςη της ψυχης διαθεσις εσα δη δικαιοσυνη συμΦωνια τις εςιν: *& ad summam ea, quae est praestantissima animae dispositio, Iustitia nimirum, consonantia quaedam est*.

ΝΑΥΠ ΑΚΟΥϹΤΕΟΙ ΝΕΠΙΤΟΥΑ
ΚΑΙ ΟΥΚΑΙΑΜΟ ΤϹΟΥΛΕΓΕ
ϹΘΑΙΙ ΚΑΙΜΗΝΟ ΤΕΝΝΟ
ΜΟϹΕ ΤΙΜΟΥϹΙΚ ΙΦΥϹΕΙ
ΚΑΙΠΑΡΑΝΟΜΟϹϹΩ ΠΕΡΑΙΔΙ
ΚΑΙΑΙΟΨΕΙΕΟΥΤ ΑΡΑΒΑΙ
ΝΟΝΤΕϹΑΔΙΕΤ ΝΤΙΝΕϹ
ΠΕΡΑΥΤΗϹΩϹ ΕΚΕΙΝΩΝ
ΕΝΟΧΛΟΥΜΕΘ ΛΩΦΕΧ
ΛΟΥΜΕΘΑΟΥΔΕΝΜ ΝΟΝΤΕϹ
ΒΑ
ΕΥΧΡΗϹΤΟΥΜΕΘΑΛΛ ΑΠΤΑΠΤΟ
Λ ΘΑ ΙΠΟΡΟΥΝΜ ΔΕΝΕΥ
Π ϹΚΕΤΑΙϹΥΝΕΡΓΟ ΠΡΟϹΕ
Ν ΙΑϹΤΩΝΑΙϹΤΩΝ ΔΕΤΑΙϹ
Λ ΠΑϹΑΙϹϹΥΜΒΑΛ ΑΙ Α
ΤΗΝΑΛΛΗΛΩΝΑΧ ΥΡΙϹΤΙ
ΝΑΚΛΩϹΔΟΥΚΕΙ ΝΕΙϹΙΝ
ΑΛΛΗΛΑΙϹΑΥΤΑΙ ΑΙΤΑΤΙ
ΡΕ
ϹΝΑΗΤΑΙϹ ΥΝΕ ΥΝΤΑ
ΚΑΙΠΑϹΑΙϹΑΝΑΓΚ ΟΝΟΙ
Φ ΟϹΟΦΟΙΔΟ ΤϹΠ ΤΕϹ
ΥΤΕΛΑΒΟΝΕΥ Ϲ ΙΝΟΥ
ΤΕΠΡΟϹΠΑϹΑϹ ΥΤΕΠ ΟϹΤΙ
ΝΑϹΟΥΘΟΙΦΗ ΑΠΕ
Δ ΙΞΑΝΟΙΔΕ ΙϹ ΑΝΧ
ΤΟ ϹΕΠΙϹΤΩϹ ΤΟΔΙ
Α ΩΝΠΑΙΙΦ ΟΥΤΕ
Μ ΟΝΑΠΑ ΙΜΑ
ΘΟΝΤΕϹΩϹΑΝ Ν ΝΤΙ
Π ΟϹΤΑϹΑ ΕΙ ΝΕΙΧ
Ν ΡΩΝΔΕΜΗ ΙΝ ΩΝ
ΕΙ
ΤΟ ΤΙϹΗΓΕΡΩΝΗΜΕΤΑΤ Ν
ϹΕ ΥΠΑΙΔΟϹΗΛ Λ ΘΕΛΗ
Υ
Ν ΑΘΕΙΝ ΒΩ ΑϹ ΗϹΕΤΗ
Φ ΗΠΙΟΥΦ ΕΝΑϹΕΧ ΝϹ ϹΟ
Ν ΤΑΤΟϹΗΝΚ ΛΕ ΝϹ ΜΕ
Κ ΙΚΑΙΑΛΛΥΟΝ
ΙΚΑΙΤΑΥΤΗΙΤ
Ε ΗΤΕΙΚΑΙΟΥΚ
Ο ΚΟΨΙΜΑΘΗΓΙΝΕ
ΑΙϹΝΟΙϹΑΧΛ ΔΗ
ΕΙΟ
Ε
Κ

COL. XXV

G. B. Malesci del. — *Gen. Casanova inc.*

COLUMNA XXV.

ἱνα ὑπακȣστεον επι τȣ α-
δικȣ , και αμȣσȣ λεγε-
σθαι . Και μην ουτ᾽ εννο-
μος εστι μȣσικη Φυσει ,
και παρανομος , ὡσπερ αἱ δι-
καιαι οψεις , ȣτε παραβαι-
νοντες , ἁ διεταξαν τινες
ὑπερ αυτης , ὡς ὑπερ εκεινων ,
ενοχλȣμεθ᾽ , αλλ᾽ ωφε-
λȣμεθα , ȣδ᾽ εμμενοντες
ευχρηστȣμεθ᾽ , αλλα βλαπτο-
μεθα . Ειπερ ȣν μηδεν ευ-
ρισκεται συνεργουν προς ε-
νιας των αρετων , ουδε ταις
ἁπασαις συμβαλειται δια
την αλληλων αχωριστι-
αν · αλλως δ᾽ ουκ ει συνεισιν
αλληλαις αυται , και τα τι-
σιν αρεταις συνεργουντα.,
και πασαις αναγκαιον . Οἱ
Φιλοσοφοι δ᾽ ουτε παντες
ὑπελαβον ευχρηστειν ου-
τε προς πασας , ουτε προς τι-
νας , ουθ᾽ οἱ Φησιν χρησθ᾽ απε-
δειξαν . Οἱ δε δη μαθησαν-
τες επιστωσαν τ᾽ αυτο δι-
α των πασι Φανερων · ουτ᾽ ε-
μαθον απαντες οἱ μα
θοντες , ὡς αν ενομισαν τι
προς τας αρετας χρηστην ει-
ναι . Των δε μη μαθοντων
ει τις η γερων , η μετα την
του παιδος ηλικιαν εθελη-
σε μαθειν , εβωμολοχευετ᾽ , η
νηπιου Φρενας ειχεν , ὁς σο-
Φωτατος ην , και βαρυνομε-
νω και αλυοντι θυμω εθω-
κει , και ταυτη την δοξαν ε-
ζητει , και ουκ απηδειτο
τον οψιμαθη γινεσθαι . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

ubi ſubaudiendum eſt de iniuſto , & ineleganti *artifice* id dici. Et quidem neque certis legibus ſubiecta eſt Muſica, quin etiam ſuapte natura exlex, non ſecus ac iuſtus ſcenae adparatus; neque ſi nos praetergrediamur , quae circa ipſam aliqui praeſcripſerunt, non ſecus ac circa illum *ſcenae adparatum*, nocumentum adcipimus , ſed potius adiumentum, neque ipſorum praeceptis inſiſtentes adiuvamur, ſed potius laedimur. Quando igitur nihil invenitur ad aliquas virtutes conducens Muſica, profecto neque ad univerſas ea conferet, propterea quod ſunt invicem inſeparabiles : rurſus autem, non ſi copulantur invicem ipſae, idcirco ea, quae ad quaſdam conferunt virtutes, etiam univerſis utilia fore neceſſe eſt . E Philoſophis vero neque omnes utilem eam autumarunt ſive ad omnes, ſive ad aliquas virtutes ; neque qui prodeſſe adſeruerunt, id argumentis probarunt. Qui autem Muſicae ſtuduerunt , hoc adfirmarunt propter ea, quae omnibus ſunt manifeſta ; neque ſinguli, qui didicerunt Muſicam, idcirco didicere ; quaſi utilis ad virtutes adquirendas aliquo pacto foret. Ex iis porro, qui minime didicerunt, ſi quis vel ſenex, vel exacta pueritiae aetate voluit addiſcere, adſentatus eſt, vel puerili animum gerebat, qui ſapientiſſimus erat, & laboranti inquietoque animo otioſus ſedebat , atque hoc pacto gloriam captabat , neque erubeſcebat tam ſero diſcipulum fieri
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Cum vides in adverso huius Columnae schemate litteras versuum initiales sursum extra lineam ferri, ne id veteri librario vitio tribuas. Ibi enim, ubi diffissa Papyrus erat, conrugata a suo situ elementa distraxit: quae mox uti sub oculos habuit, delineator fidelissime aere expressit.

V. 1. ἵνα ὑπακȣστεον κ. τ. λ.) Cum desint Platonis verba, quae procul dubio Noster adlegavit in duabus postremis praecedentis columnae lineis, quae penitus sunt abrasae, quo potissimum haec spectent, quis divinare ausit?

V 3. 4. ȣ̓δ᾽ ἐννομος ἐςι μȣσικη) Certis legibus, finibusque adstrictam esse simplicem probamque Musicam veteres fere omnes Musicae tractatores uno ore fatentur. Ecce tibi prae ceteris Aristides *lib. II*: ἐν δὲ ταις ἰδιωτικαις ἐυφροσυναις, κἀν ταις δημοσιαις θειαις ἑορταις συνηθη μελη τινα νομοθέτησαντες, ἁ καὶ νομȣς προσηγορευον, μηχανην τε τινα ειναι της βεβαιοτητος αυτων την ἰερȣργιαν ποιησαμενοι, και μενειν ακινητα δια της προσηγοριας επευφημισαν: *cum tam in privatis laetitiis, quam publicis Deorum festis consuetos quosdam cantus lege constituissent, quos & Nomos adpellabant, firmitatem ipsis inde machinati, quod in sacris adhiberentur, mansurosque immobiles per eam adpellationem bene ominabantur.* Qua de re illis succensent, qui primum positas antiquitus leges, sive νομȣς sunt praetergressi. Sic quaeritur Plutarchus *De Musica*: οἱ δε νυν τα σεμνα αυτης παραιτησαμενοι αντι της ανδρωδȣς εκεινης, και θεσπεσιας, και θεοις φιλης κατεαγυιαν και κωτιλην εις τα θεατρα εισαγȣσι: *nostrae aetatis homines maiestate eius repudiata pro mascula illa, & augusta, & Diis grata confractam & garrulam in theatra inducunt.* Hinc & Lacedaemonii veteris Musicae conruptores multarunt, ut iam monuimus. At Noster, qui Musicam τερψιν ακοης προστιθεναι μονον, *solam aurium oblectationem exhibere* contendebat, hasce leges ridebat, utpote quae oblectationi, quae a varietate praecipue ortum ducit, forent adversae; hinc subdit statim: *neque enim transgredientes, quae ab aliquibus constituta sunt, molestiam adcipimus, sed potius utilitatem; neque illorum legibus stantes commoditatem, sed potius nocumentum haurimus.*

V. 5. 6. ὥσπερ αἱ δικαιαι οψεις) Huiusmodi verba, de quorum genuina lectione ambigere non licet, diu multumque nos torserunt. Quid enim sibi vult isthaec comparatio inter Musicam, & *Visiones*? quidve significabit *iusta visio*? Nisi igitur immane librarii σφαλμα sententiam conrupit, non alio haec verba retorquere possumus, quam ut significent *iustum*, h. e. *idoneum*, & *proprium* scenae, scenicorumque *adparatum*. Hoc enim sensu apud Aristotelem *Poëtic. cap.* 1 adcipitur οψις, ubi ait: πρωτον μεν ἐξ αναγκης αν ειη τι μοριον τραγωδιας ὁ της οψεως κοσμος: *prima quidem tragoediae pars necessario est adparatus pulchritudo*; & infra: ἡ δε οψις ψυχαγωγικον μεν, ατεχνοτατον δε, και ηκιστα οικειον την ποιητικης: *adparatus autem animos adliciens quidem, sed minime artificiosa res est, & nihil ad poësim pertinens.* Quae verba, ni fallor, multam huic loco lucem offundunt. Idem enim esse videtur Aristoteli ατεχνοτατον, ac Philodemo παρανομον. Sicuti enim Stagyrita vocat *minime artificiosum* scenae adparatum, eo quod ad poëtam minime pertineat, etiamsi principem tragoediae partem esse fateatur, & ideo *scenae structoris potius arbitrio permittendus, quam poësis legibus adstringendus*, ετι δε κυριωτερα περι την απεργασιαν των οψεων ἡ τȣ σκευοποιȣ τεχνη της των ποιητων εςι; sic nunc Noster eum adpellat παρανομον *exlegem*, quia certis legibus adstringi nequeat, sed cuique fabulae ex artificum ingenio sit adcommodandus, ut placeat, & probetur. Ita vero etiam Musicam oblectando natam non esse sua natura legibus subiectam praedicat, ut, qui certis legibus coërceat, eam potius mactet; quippe eo pacto minus oblectationi, cui unice illa fuit comparata, inservientem reddit.

V. 16. την αλληλων αχωριςιαν) Virtutum αχωριστιαν praeter Platonem agnoscebant ipsimet Stoici; quare confidentissime eam praesumit Philodemus. Sic de Zenone testatur *Plut. in lib. De Stoic. Repugn.*: αρετας ὁ Ζηνων απολειπει πλειονας κατα διαφορας, ὥσπερ ὁ Πλατων, οἷον φρονησιν, ανδρειαν, σωφροσυνην, δικαιοσυνην, ὡς ΑΧΩΡΙΣΤΟΥΣ μεν ȣσας, ἑτερας δε και διαφερȣσας αλληλων: *virtutum, ut Plato, ita etiam Zeno secundum differentias multitudinem admittit; prudentiam puta, fortitudinem, temperantiam, iustitiam ponens inter se invicem* inseparabiles, *sed tamen invicem alteram ab altera differentes.* Contra vero diserte negat, ex inseparabili earum natura consequi, ut quod ad aliquas virtutes conferat, etiam universis sit adiumento: quod nempe etiam Stoici docebant, ut idem Plutarchus *l. c.* testatur: τας αρετας φησι Χρυσιππος αντακολȣθειν αλληλαις, ȣ μονον τῳ την μιαν εχοντα πασας εχειν, αλλα και τῳ τον κατα μιαν ὁτιȣν ενεργȣντα κατα πασας ενεργειν: *virtutes sese invicem consequi Chrysippus docet, non modo quod una praeditus habeat omnes, sed etiam quod secundum unam agens, se-*

ſecundum omnes agat. Videſis apud Stobaeum *Serm. I*, quae in hanc ſententiam conlegit veterum teſtimonia, ut probet: ὁτι ανλακολȣθȣσιν αἱ αρεται, *quod virtutes ſe ſequantur*.

V. 25. δια των πασι φανερων) Quippe ſcilicet vulgata res eſt ſingulos artifices mirabilia de ſua arte praedicare, ut maioris eam venditent, & ſibi aeſtimationem concilient.

V. 32. ει τις η γερων κ. τ. λ.) Haec verba procul dubio Socratem reſpiciunt, de quo narrabant aetate iam provectum Muſicae operam navaſſe. En Suidas: εμανθανε δε και κιθαριζειν παρα Κονῳ γερων ηδη ων: *didicit etiam a Cono citharam pulſare, cum iam ſenex eſſet*; & Valerius Maximus *lib. VIII cap. 7*: *Socratem etiam conſtat aetate provectum fidibus tractandis operam dare coepiſſe, ſatius iudicantem eius artis uſum SERO, quam numquam percipere*. Quare apud Laërtium *lib.II ſegm.32* optime legit Menagius: αλλα και λυριζειν εμανθανεν ηδη γηραιος, pro ὁτε καιρος.

V. 35. 36. ὁς σοφωτατος ην) Sic Socratem inridet, qui (ut ait *Val. Max. lib.III cap.4*) *non ſolum hominum conſenſu, verum etiam Apollinis oraculo ſapientiſſimus eſt iudicatus*. Idem narrant Laërtius *lib. II ſegm.* 37; Plato *in Apologia*; Tertullianus *in Apologetico*; Iuſtinus Martyr *in Cohortatione ad Graecos*; Galenus in *Protreptico ad Artes*; & Ariſtophanis Scholiaſtes *in Nubes*: quorum verba recitat Menagius *in Laërt. l. c.*

V. 36. 37. και βαρυνομενῳ και αλυοντι θυμῳ εθωκει) Oppreſſo, & inrequieto fuiſſe Socratem animo, dum ſcilicet formoſos pueros deperiret, non unus Epicureus noſter ait. Iam pridem hanc dicam Sapientiſſimo hominum alii impegerant, ut videre eſt apud Athenaeum *lib. V cap.* 19, ubi Herodis Cratettii carmina recitat, qui ſic loquentem Aſpaſiam inducit:

Σωκρατες ȣκ ελαθες με ποθῳ δηχθεις φρενα την σην
Παιδος Δεινομαχης, και Κλινιου.
Socrates non me latet tuum animum uri deſiderio
Filii Dinomaches, & Cliniae.

Et mox:

Τιπτε δεδακρυσαι φιλε Σωκρατες; η σ' ανακινει
Στερνοις ενναιων σκηπτος ποθος ομμασι θραυσθεις
Παιδος ακινητȣ;
Quid ploras amice Socrates? an te commovet
Pectore inabitans cupido, veluti fulmen oculis erumpens
Inexorabilis pueri?

Quem porro amorem, ut Muſices ope cohibeat, monet ipſa Aſpaſia ibidem; cuius carmina iam recitavimus *pag.69 in Schol. ad Col.XV*. Huc igitur procul dubio adludit Noſter.

V. 39. 40. ȣκ απηδειτο οψιμαθη γινεσθαι) Ita reſtituendum hoc κομμα docuit Sextus Empiricus *lib.VI adv. Mathem.*: Σωκρατης, καιπερ βαθυγηρως ηδη γεγονως ΟΥΚ ΗιΔΕΙΤΩ προς Λαμπωνα τον κιθαριστην φοιτων· και προς τον επι τȣτο ονειδισαντα λεγειν, ὁτι κρειττον εστιν ΟΨΙΜΑΘΗ μαλλον, η αμαθη διαβαλλεσθαι: *Socrates etſi, admodum provecta eſſet aetate, non erubuit ad Lamponem Citharoedum ventitare; & cuidam, qui de hoc ipſum exprobrabat, ait: multo melius eſt traduci ſerum ſtudiorum, quam ignarum*. Et Suidas: σκωφθεις δε, το Σολωνος, οψιμαθης μαλλον, η αμαθης, ειπεν: *cum eſſet inriſus, illud Solonis uſurpavit: melior eſt ſtudiorum ſerus, quam ignarus*.

ΗΤΑΙΠΕΡΙΤ ΑCΗCΛΙ ΕΧ
ΤΗCΚΑΙΧΥΔΑΙ ΚΑΙΦΑΤ Α
ΚΑΤΑΜΑΧΟΜΕΝΑΚΑΙΠΟΛ
ΛΩΙΜΑΛΛΟΝΠΑΡΕΝ ΟΙCΟΥ
ΜΗΝΑΛΛΟΥΔΕ ΛΘΟΠΟΙΗΧ
ΤΑΙΤΑΥΤΕΙΔΕΙ ΑΝΟΥΧΟΤΙ
ΚΑΘΟΜΟΥCΙΚΟ ΚΑΙΤΟΙCΔΙΑ
ΝΟΗΜΑCΙΝΟΥ ΙCΜΕΛΕCΙ
ΚΑΙΡΥΘΜΟΙCΩΦΕΛΟΥCΙΠΑΡΕΛ
ΚΕΤΑΙΔΕΤΑΥ ΛΛΩCΜΑΛ
ΛΟΝΔΕΚΑΙΠΕ ΙCΠΑΙCΥΜ
ΠΛΕΚΟΜΕΝΑ ΟCΤΟΤ ΙCΔΙ
ΙΝΟΗΜΑCΙΝΤ ΡΑΚ ΛΟΥ
ΘΕΙΝ ΗΚΟΥCΑΔΕΤΙΝΩΝΛΕ
ΓΟΝΤΩΝΩCΑ ΟΙ CΑ
ΕΑΤΑΜΕΛΗΚΑΙΤΟΥCΡΥΘΟΧ
ΕΜΟΥCΑΝΕΥCΗΜΑCΙΑ ΟΙΟ
ΜΕΝΟΙΛΕΓΕΙΝΤ ΝΑC ΛΟ
CΟΦΟΥCΗΤΟΥCΕ ΦΡΟΝ ΑC
ΜΟΥCΙΚΟΥCΕ ΡΕΤΗΝΠΡΟ
Τ ΕΠΕΙΝΤΩΝΑ ΔΡΩΝΤΟΥC
ΕΜΜΕΛΕ ΚΑΙΕΝΡΥΘΜΟΥC
ΛΟΓΟΥCΑ ΙΟΥΝΤΩΝΤΟΥΤΟ
ΠΡΟΦΕΡΕCΘΑ Α ΩΝΟC
ΔΕΚΑΙΔΙΑΡΙ ΩCΑΠΑΙ
ΔΕΥΤΟΙCΜΑ ΝC ΟC
ΙΛΟC Ι ΑΥΜΑΖΟΝ
ΤΩΝ ΤΟΝΚ ΟΥΜΑΤΟ ΙΟΙ
ΟΝΜΟΥCΙΚΟΝ ΕΝΗ
ΜΕΙCΚΑΙΚΑΤΑ ΙΟΥΜΕΝΑ
CΗΜΑΝΤΑΔΙΔΑCΚΕΝΤ ΥC
ΜΟΥCΙΚΟΥCΗΠΙΝΔΑΡΟΝΚΑΙ
CΙΜΩΝΙΔΗΝΚΑΙ CΑΤΙΑΝ
ΤΑCΜΕΛΩΙΠΟΙΟΥCΟ ΥΘΕΛΟΧ
ΜΕΝΚΑΛΕΙΝΜΟΥCΙΚΟΥCΕΓΩ
ΔΕΤΟΥCΤΟΙΟΥΤΟΥCΑΠΕΡΡΥ
ΙΚΕΝΑΙΤΗCΕΠΙΦΟΡΑ ΝΟ
ΜΙΖΩΚΑΙΜΙΚΡΑ ΤΑC
ΥΠΕΙΛΗΦ ΚΑΙΠΙΟCΝΟΥΝ
CΥΔCΝΛΕΓΟΝΤΑC CΜΕΝΧ
ΠΡΩΤΟΠ ΟΤ Τ ΩΤ ΝΗΝ
ΟΥ ΠΕΡΙΧΑ
ΝC ΗΤ ΤΑ ΜCΧΗ
ΟΤC ΟΜ ΓΜΑ
ΜΝC ΑΙ

COL. XXVI

G. B. Malesci del. — Bart. Oratij inc.

COLUMNA XXVI.

ειρηται περι πασης αρετης και χυδαια, και φαυλα, και τα μαχομενα, και πολλῳ μαλλον παρ' ενιοις. Ου μην αλλ' ȣδε καθ' ὁ ποιηται ταυτ' ειδειεν αν, ȣχ ὁτι καθ' ὁ μȣσικοι· και τοις διανοημασιν, ȣ τοις μελεσι και ρυθμοις ωφελȣσι· παρελκεται δε ταυτ' αλλως, μαλλον δε και περισπα συμπλεκομενα προς το τοις διανοημασιν παρακολȣθειν. Ηκȣσα δε τινων λεγοντων, ὡς αγροικευομεθα τα μελη και τȣς ρυθμȣς ανευ σημασιας οιομενοι λεγειν τινας φιλοσοφȣς, η τȣς εμφρονας μȣσικȣς επ' αρετην προτρεπειν, των ανδρων τȣς εμμελεις και ενρυθμȣς λογȣς αξιȣντων τȣτο προσφερεσθαι, Πλατωνος δε και διαρρηδην· ὡς απαιδευτοις μαχομεν', ȣ τοις φιλοσοφοις· και θαυμαζοντων, ει τον κρȣματοποιον μȣσικον καλȣμεν ἡμεις, και καταξιουμεν ασημαντα διδασκειν τους μȣσικȣς· η Πινδαρον, και Σιμωνιδην, και τους απαντας μελοποιȣς ου θελομεν καλειν μȣσικȣς. Εγω δε τȣς τοιȣτȣς απερρυηκεναι της επιφορας νομιζω, και μικρα θηρωντας ὑπειληφα, και προς νȣν ουδεν λεγοντας· το μεν πρωτον, ὁτι . . . .

. . . .

de omnigena virtute dicta ſunt vulgaria, & nihili, & pugnantia, multoque magis ab aliquibus. Verumtamen neque in quantum ſunt Poëtae, haec ſcire queunt, nedum in quantum Muſici: ſuis autem ſententiis, non rhythmis & cantilenis homines adiuvant: haec autem ſupervacanea ſunt, & potius verbis adiuncta mentem diſtrahunt, ne ſententiis preſſim inſiſtat. ¶ Audivi autem, qui dicerent, nos agreſtes eſſe, qui putaremus Philoſophos, vel prudentes Muſicos in ea eſſe opinione, ut credant cantus & rhythmos ſublata verborum ſignificatione ad virtutem impellere, quando viri iſti putant ſermones melodia, & rhythmis exornatos id conferre, & Plato aperte hoc adſeruit: ideoque nos cum indoctis pugnare, non cum Philoſophis: quin imo eos mirari, quod nos eum, qui inſtrumenta unice pulſet, Muſicum dicamus, atque dignum Muſico putemus ſignificatione carentia exhibere, nihilque docere; vel quod Pindarum, & Simonidem, & Lyricos omnes in Muſicorum numerum referre nolimus. Ego autem iſtos a controverſia declinaſſe reputo, & parva conſectari intelligo, nihilque adpoſite loqui. Primum quidem, quia . . . .

. . . .

CAP. XIV. Quid Muſicae nomine ſit intelligendum?

V.14. ηκυσα δε τινων) Derelinquit parumper heic Diogenem, ut illis respondeat, qui se rudem agrestemque nimis esse dictitabant, quippe Musicae eam virtutem abiudicaret, quam aliquo pacto sententiis, quae canerentur, concedebat: quasi vero Philosophi Musicae fautores, modos Musicos sine sententiarum adminiculo tantopere commendarint; & non iidem olim fuerint Musici, ac Poëtae, qui optimas sententias carminibus strictas decantaverint.

V. 15. ὡς αγροικευομεθα) Sic legendum suadent non modo elementorum reliquiae, sed etiam quae habentur mox *Col. seq. v.* 15, ubi in argumenti conlectione eadem sententia recurrit sic: ἡμας αγροικυς προσαγορευειν.

V. 22. ευρυθμυς) Si mavis legere ευρυθμυς, non interdico. Quidquid enim concinne affabreque factum est, ευρυθμον dicebant veteres επι των ακινητων σωματων . . . καπι παντων των κινυμενων . . . . και ιδιως επι Φωνης, (ut monet Aristides *De Musica lib. I*) *tam de immobilibus, quam de mobilibus omnibus, proprie autem de voce.*

V.24. προσΦερεσθαι) Sic profecto Plutarchus *Convivalium lib.VIII qu.*1: Τo δε μελος, και τον ρυθμον, ὡσπερ οψον επι τω λογω, και μη καθ' αυτα ΠΡΟΣΦΕΡΕΣΘΑΙ, μηδε λιχνευειν· ὡς γαρ ἡδονην εν οινω, και οψω τη χρεια της τροφης συνεισιυσαν υδεις απωθειται, την δ'επι τοις μυροις υκ αναγκαιαν και περιεργον υσαν ὁ Σωκρατης επι χορεγης ραπιζων εξεβαλεν, υτω ψαλτηριυ Φωνης και αυλυ καθ' ἑαυτην τα ωτα κοπτυσης μη ὑπακυωμεν· αν δ' ἑπηται μετα λογυ, και ᾡδης εςιωσα, και τερπυσα Τον εν ἡμιν λογον εισαγωμεν· οιομενοι και Μαρσυαν εκεινον ὑπο τυ θευ κολασθηναι, ὁτι Φορβαια και αυλοις επιςομισας ἑαυτον ετολμησε ψιλω μελει διαγωνιζεσθαι, υ προς ᾡδην και κιθαραν: *cantilenam rhythmumque, tanquam condimentum sermoni adiunctum, non vero seorsim exhibere, neque in iis luxuriari. Quemadmodum enim voluptatem in vino, & cibo una cum nutrimenti utilitate subeuntem nemo adspernatur, unguentariam autem, utpote otiosam & supervacaneam Socrates veluti alapa inflicta eiecit, ita psalterii vocem, aut tibiae aures ferientem non audiamus: tum demum admittamus, quando cum sermone, & carmine coniuncta nos invitat, & rationem, quae in nobis est, oblectat. Puto etiam Marsyam illum a Deo fuisse supplicio adfectum, quod capistro, & tibiis cum sibi os obturasset, ausus fuit nudo cantu certare adversus oden citharae coniunctam.*

Ibid. Πλατωνος) Procul dubio Plato, cum de Musica differit, non modo λογυς, sed Philosophiam, & quidquid est ευρυθμον Musicae nomine comprehendit. Nihilo tamen minus passim ipse Plato nudae Musicae vim animos commovendi tribuit, ut videre est in locis, quae ad *Col. III v.* 14., & 24 recitavimus. Et sane quamvis lata adceptione Musicorum nomine aliquando docti omnes venirent, stricte tamen Musici cantores, & fidicines audiebant, ut Strabo *l. c:* προσπολοι Των Μυσων οἱ πεπαιδευμενοι παντες, και ιδιως οἱ Μυσικοι: *administri Musarum sunt docti omnes, & peculiariter Musici.*

V.30. 31. ασημαντα διδασκειν) Ita adcipiendam esse vocem ασημαντος, ut denotet *significatione carens*, non est quod dubites; etsi lexicographis huiusmodi adceptio sit ignota. Idem enim est, ac ανευ σημασιας, quod habes paullo superius *v.* 17. Hinc autem aliquid deesse Amanuensis vitio suspicamur. Quid enim est *sensu carentia docere?* Quare & heic, ut in *Col. XXIX v.*19 ασημαντα αναδιδοναι legendum remur; insequens vero διδασκειν particulis και μη esse fulciendum. Lege igitur: ασημαντα αναδιδοναι, και μη διδασκειν τους μυσικυς, h.e. *Musicos esse, qui sensu carentes sonos reddunt, & minime homines instruunt.* Musicis enim, uti toties observavimus, publicae institutionis curam demandaverat Plato, aliique veteres. Qua de re Strabo *lib. X*, cum explicasset, quid Musices nomine esset intelligendum, subdit: και δια τυτο μυσικην εκαλεσεν ὁ Πλατων, και ετι προτερον οἱ Πυθαγορειοι την Φιλοσοφιαν, και καθ' ἁρμονιαν Τον κοσμον συνεσταναι Φασι παν το μυσικον θεων εργον ὑπολαμβανοντες . . . ὡσαυτως δε και την των ηθων κατασκευην τη μυσικη προσνεμυσι, ὡς παν Τo επανορθωτικον Τυ νυ τοις θεοις εγγυς ον: *propterea Philosophiam Musicam adpellavit Plato, & ante eum Pythagorei, & secundum harmoniam mundum consistere aiunt, omne Deorum opus Musicum esse praesumentes ... eodem pacto etiam morum informationem Musicae adtribuunt, utpote quia omne, quod mentem corrigit, ad Deos pertineat.*

V. 32. & *seq.* η Πινδαρον και Σιμωνιδην κ. τ. λ.) Musicos hosce, aeque ac Poëtas fuisse, uti & veteres fere omnes, constat; nec Philodemus ipse *Col. XXIX* negat ab his carmina simul, modosque Musicos fuisse concinnatos; sed in quantum Musici erant, animos exhilarasse, in quantum Poëtae, instruxisse contendit. Eam tamen munerum complexionem Musicorum laudi vulgo vertebant veteres Graeci. Hinc & Tullius *III de Orat.*: *Nam haec duo, Musici qui erant quondam, iidemque Poëtae machinati ad voluptatem sunt, versum, & cantum, ut & verborum numero, & vocum modo delectatione vincerent aurium satietatem*: & Quintilianus *Instit. Orat. lib. I cap.* 10: *Nam quis ignorat Musicen tantum iam illis antiquis temporibus non studii modo, verum etiam venerationis habuisse, ut iidem Musici, & Vates, & Sapientes iudicarentur?*

CO-

ΤΑΙ ΤΕϹΤΙΝΙ ΙΝΗΤΙΚΑΙϹωΓ Α
ΙωΝΚΑΙΤΑΓΟΝΗΤωΝΑΡΜΟΝ
ωΝΑΛΛΑ ΗΙΚΑΙΤωΝΟΡΓΑΝωΝ
ΟϹΑΙΤΕΠΙϹΤΕΙϹΚΑΙΚΟΙΝωϹΟΙ
ΟΙ ΟΙΔΙΑϹΑ ΟΥϹΙΝΑΥΤωΝ.
ΕΝΟΙϹΤΑΠΟΛΛΑΛ ΝΟΥΔΕΠΑ
ΕΦΑ Τ Ν ΑΙΤωΝΔΙΑΝΟ
ΗΜΑΤωΝ ΕωΝΔΟΤΟΜΙΝΝΗ
ϹΚΟΜΕΝωΙΤΟΓΙΝΟΜΕΝΟΝΥ
ΤΕΚΑΤΕΡΟΥΔ ΑϹΑΦΟΥϹΙΝωϹ
ΤΕΒΕΛΤΙΟΝΗΝ ΑΥΤωΝΤΙΝΑΛΕ
ΤΕΙΝΔΟΞΑΝ ΕΙΝΑΙΤΑΥΤΗΝ
ΥΑΙΜΗΤΑϹ ΙΑϹΑΓΧΙΝΟΙΑϹ
ΕΚΕΙΝΟΙϹϹΥΝ ΑΠΤΟΝΤΕϹ
ΜΑϹΑΓ ΟΙΚΟ ΥϹΓΡΟϹΑΓ ΡΕΥ
ΕΙΝ ΤΟΔΕΔ ΤΕΡ ΝΟΤΙΤΟΥ
ΤΕΝΟΜΙ ΑΝΑ ΤΟΧΡΗΝΤΟΙϹ
ΠΕΡΙΤΑΜΕΝ ΚΑ ΤΟΥϹΡΥΧ
ΘΜΟΥϹ ΡΑ Μ ΤΟ ΝΟϹ
ΕΙΤΑΓΙΝΟΜΕΝ ΑΤΟΙΕΠΕΡΙ
ΧΡ ϹΜΑΤΑΤΟ Ν ΕΥΟΝ
ΤωΝΚ Ρ ΝΤωΝ
ΚΑΙϹΥΝΕΡΙΟΥ ΠΡΟϹΑ
ΡΕΤΗΝΤ(ΕΠΙ)ΟΝ Ϲ Ο ΤΟΔΕ
ΤΡ ΤΟΝΟ Ι Τ ΑΙΝΟ
ΜΕ(ΔΙΑ)Α ωΑΦΥ Ν ΥΔΕΠΟ
ΤΗΘΕΤΙΙϹΑ ΚΑΤ ΑΠΟΙΕΙΝ
ΕΙΔΟΥ ΟΙΝωΜΙ ΝΑΥ ΟΙ
ΤΟΥϹΙ ΑΝΤΑϹΓ ΑΙΠΑ
Ϲ ΑΥΘΑ Λ ΑΤΑ
ΠΟΤΕΜΕΝΠΕ ΧΙ ΕΝΑ
ΠΟΤΕΔΕΚΑΘΑΥΤ ΟΙΕΜΕ
ΝΑΤΟΤΕΜΕΝΚΑ ΤΑΦΑ
ΜΕΝΤΟΤΕΔΕΑΠΟΤ ΛΟΓωΝ
ΟΙϹϹΥΜΠΛΕΚΕΤΑΙΔ ΑΜΒΑ
ΝΟΜΕΝΑΜΗΘΕΝ ΕΙΝΑ
ΤΩΝΥΠΟΚΝΟΥΜ Ν ΕΙΔΕ
ΜΗΠΙ ΤΕΡΟΝϹ ΟΝ
ΝΥΝΗΛ Υ ΠΟΔΕ
ΙΤΑΠ Ε Ϲ ΙϹ
ΝΟΝΛΟΙΑ ΡΙ ΤΟ
ΔΙΑ ω ΟΤΑΝϹΥΜ
ΤΟΙϹ ϹΤΑΜ
ΝΑ Χ
ΑΠ ΙΚΟ

COL. XXVII

G. B. Malesci del. G. Alojo inc.

COLUMNA XXVII.

ταυτ' εστιν κινητικα των παθων και τα γενη των άρμονιων, αλλα δη και των οργανων, ώς αίτε πιστεις, και κοινως οι λογοι διασαφουσιν αυτων, εν οίς τα πολλα μεν ουδε παρεφαπτονται των διανοηματων, επων δ' ότε μιμνησκομενοι, το γινομενον ύφ' έκατερου διασαφουσιν· ώστε βελτιον ην αυτων τινα λεγειν δοξαν ειναι ταυτην, και μη τας ιδιας αγχινοιας εκεινοις συναπτοντες ήμας αγροικους προσαγορευειν. Το δε δευτερον, ότι τουτ' ενομισαν αποχρην τοις περι τα μελη, και τους ρυθμους πραγματευομενοις, ει τα γινομενα ποτε περικρουσματα των παιδευοντων, και παρορμωντων, και συνεργουντων προς αρετην επιγενησοιτο. Το δε τριτον, ότι ταυτα τα φαινομενα δια των φωνων ουδε ποτ' ηθετησαν, και τ' αλλα ποιειν. Ειδ' ουτω νομιζουσιν αυτοι τους παντας μουσικους ειναι, παρεληλυθ', αλλα λεγω τ' ασματα ποτε μεν περικρουομενα, ποτε δε καθ' άυτα προϊεμενα, τοτε μεν καθ' άυτα φαμεν, τοτε δε απο των λογων, οίς συμπλεκεται, διαλαμβανομενα, μηθεν μεν ειναι των ύπονοουμενων. Ει δε μη προτερον συνηδοντο, νυν ήμιν ύποδεχεται

. . . .

. . . . λοιδορουσι . . .

. . . . όταν συμπλεκεται τοις λογοις τα μελη . . . .

. . . .

haec sunt, quae certa passionum excitandarum vi pollent non solum genera harmoniarum, verum etiam instrumentorum, uti ipsorum argumenta, & communiter eorum loquendi ratio declarat; utpote qui ut plurimum ne leviter quidem sententias adtingunt; cum autem carminum mentionem faciunt, ex utraque caussa effectum oriri declarant. Itaque satius erat propriam ipsorum opinionem eam dicere, non vero suas subtilitates illis adaptare, nosque agrestes pronunciare. Alterum argumentum est, quod illi putarunt omnibus, qui cantibus, & rhythmis operam darent, sufficere, si eaedem instrumentorum pulsationes, quae olim ab iis, qui homines instituerunt, & ad virtutem incitarunt, & manuduxerunt, inventae sunt, in posterum usque fierent. Tertium vero, quod huiusmodi phaenomena, atque alia sonituum ope se perficere numquam negarunt. Num vero ipsi putarint omnes Musicos esse, nec ne, mitto quaerere: sed dico cantilenas modo instrumentorum pulsationibus consociatas, modo per se prolatas (per se, inquam, tunc sumtas, tunc vero seorsim a verbis, quibus adnectuntur) nihil in se habere eorum, quae isti opinantur. Si vero antiquitus iis minus oblectabantur, a nobis certe recipiuntur . . .

. . . .

. . . . . . conviciantur

. . . . cum verbis cantus copulatur . . . . .

. . . .

V. 1. *κινητικα των παθων*) Plura adhuc recitavimus veterum loca, e quibus manifesto eruitur, quod heic adserit Noster, tribuisse illos omnimodam Musicis modis passiones excitandi vim. His adde Theophrasti verba apud Porphyrium *Comment. in Ptolem. cap.* 3: *μια φυσις της μουσικης κινησις της ψυχης, ἡ κατα απολυσιν γιγνομενη των δια τα παθη των κακων, η ει μη ην; una Musices natura est animae motus ad diluenda mala, quae sunt e passionibus, vel ut non sint.*

V. 2. 3. *γενη των ἁρμονιων, αλλα δη και των οργανων*) Quid fuerit in Musica *το γενος*, abunde adhuc vidimus, id scilicet, quod Aristides *lib. I* sic definit: *γενος εστι ποια τετραχορδου διαιρεσις, γενη δε μελῳδιας τρια, ἁρμονια, χρωμα, διατονος: genus est certa quaedam tetrachordi divisio: sunt vero tria modulationis genera, harmonia, chroma, diatonum:* quibus sane generibus variam commovendorum animorum vim tribuebant. Heic vero *genera harmoniarum, & instrumentorum* commemorat, quibus aeque vim *κινητικην* fuisse adiudicatam Philodemus ait, nec falso. Sic enim Aristides *lib. II*: *ἁρμονιων ἑκαστη κατα την οικειαν φυσιν, και ρυθμος ἑκαστος οργανῳ τινι προσφορος, και ουκ αν ὁμοιως δι' ανοικειου κινησει: harmoniarum quaeque secundum propriam naturam, & quisque rhythmus instrumento alicui est adcommodatus, nec per aliud non ita proprium aeque moverit.* Cuius rei eam mox rationem inter alias adsignat: *τῃ γαρ δη προτερᾳ της ψυχης συστασει, δι' ἡς συναφην προς τουτι πεποιηται το σωμα, την των οργανων αναλογειν ὑλην τε, και φυσιν: quippe priori animae constitutioni, per quam cum hoc corpore coniunctionem fecit, instrumentorum materies, & natura proportione respondet.* Non male igitur concludebat Noster veteres illos Musicae laudatores, cum mirabiles de illius vi praedicarent effectus, Musices nomine non aliud, quam cantus, rhythmos, & *κρουματα* intellexisse.

V. 6. 7. *ουδε παρεφαπτονται των διανοηματων*) Re quidem vera veteres *Μουσουργοι* ne mentionem quidem sententiarum, verborumque faciunt, cum Musicae vim in animis excitandis praedicant. Videsis Ptolemaeum *lib. III cap.* 7, ubi demonstrare adgreditur: *πως αἱ του ἡρμοσμενου μεταβολαι εοικασι ταις περιστατικαις των ψυχων μεταβολαις: quomodo concentus mutationes adsimilantur animarum mutationibus pro diverso rerum statu:* ibi enim inter alia sic loquitur, universam efficaciam Musicis modulis tribuens: *τοιγαρτοι και ταις ενεργειαις αυταις της μελῳδιας συμπασχουσιν ἡμων αντικρυς αἱ ψυχαι, την συγγενειαν ὡσπερ επιγινωσκουσαι των της ιδιας συστασεως λογων, και τυπουμεναι τισι κινημασιν οικειοις ταις των μελων ιδιοτροπιαις: quippe ipsis melodiae efficaciis adficiuntur animae nostrae, agnoscentes quasi cognationem quamdam in suae constitutionis rationibus, motuumque impressiones suscipientes, qui sint ipsis cantuum propriis adfectionibus comparati.*

V. 16. *το δε δευτερον κ. τ. λ.*) Una quidem est veterum fere omnium Musicae scriptorum querela, Musicam a veteri simplicitate, & maiestate novis adinventis descivisse, quippe innovandi studio permoti recentiores priscas cantilenas, quae ad animos virtute informandos mirabiles praedicabantur, immutaverint. Namque *veteres illi* (ut ait Aristides *lib. II*) *cantilenis, rhythmis & saltationibus utebantur probatis, cum . . . . quosdam cantus lege constituissent, quos & Nomos adpellabant: firmitatem ipsis inde machinati, quod in sacris adhiberentur, mansurosque immobiles per hanc adpellationem bene ominabantur: μελεσι, και ρυθμοις και χορειαις εχρωντο δεδοκιμασμεναις . . . . συνηθη μελη τινα νομοθετησαντες, ἁ και νομους προσηγορευον, μηχανην τε τινα ειναι της βεβαιοτητος αυτων την ἱερουργιαν ποιησαμενοι, και μενειν δε ακινητα δια της προσηγοριας επευφημισαι.* Nomi autem isti non absimiles utique fuere nostris divinae psalmodiae cantilenis, aliisque, quibus hodie in liturgiis utimur; quaeque, cum miram quamdam dulcedinem, maiestatemque ab ipsa simplicitate profectam includant, pessimo Christianorum publico cum fractis, & garrulis cantillationibus a plerisque novarum rerum studiosis commutantur. Quae cum ita se haberent, recte arguit Philodemus ab hisce omnibus, qui veteres nomos in perpetuum servatos voluissent, virtutem utique non verbis, quae canerentur, sed nomis ipsis fuisse adtributam.

V. 24. 25. *το δε τριτον κ. τ. λ.*) Profecto non fallitur Philodemus, cum heic ait cuncta phaenomena a varia vocum modulatione ortum habere ex Musicorum sententia. Sic praeter ceteros Aristides *lib. II*: *ὡσπερ ουδε ἡ αυτη φωνη τε, και ἁρμονια τον ἁπαντα ακροατην τερπειν πεφυκεν, αλλ' ἡ μεν ἑτερους, ἡ δ' αλλους οἱα τε ευφραινειν, οὑτωσι δε καπι των οργανων εχει· οἱς γαρ ἑκαστος φθογγοις ὡμοιωται κατα το ηθος, τουτους κατα τα προσφορα των οργανων αγαπᾳ, και τεθαυμακεν: sicuti non eadem vox, & harmonia omnem auditorem oblectare potest, sed alia hos, alia alios laetificat; ita quoque de instrumentis se res habet. Quibus enim quisque sonis per mores est adsimilis, hos instrumentorum sonos, tamquam sibi utilia amat, & admiratur.* Re vera igitur omnia phaenomena vocum, & instrumentorum modulationibus referebant.

CO-

ΕΙΜ ΑΡΑΚΛΕΑΝ ΕΙΛΕ
ΤΕΙΝ ΛΘΕΛΗϹΟΥϹ ΝΟϹΦΗϹΙΝ
ΜΕΝΟ ΤΕΕΙΝΑΙΤΑΠΟΗΤΙΚΑ
ΚΑΙΛ ΙΚΑΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΚΑΙΤΟΥ ΟΥΤΟΥΤΗϹΦΙΛΟϹΟ
ΦΙΑϹΙΚΑ ΝΩ ΜΕΝΕΞΑΓΓΕΛ*
ΛΕΙΝΔΥΝΑΜΕΝΟΥΤΑΘΕΙΑΚΑΙ
Α Ο Ω ΑΠΕΧΟΝ ΟϹΔΕ
ΤΟΛΟΥΤΩΝΘΕΙΩΝΜΕΓΕΘΩΝ
ΛΕΞΕΙϹΟΙΚΕΙΑϹΤΑΜΕΤΙ ΚΑΙ
ΤΑΜΕΛΗΚΑΙΤΟΥϹΡΥΘΜΟΥϹ
ΩϹΜΑΛΙϹΤΑΠΡΟϹΙΚΝΕΙϹΘΑΙ
ΠΡΟϹΤΗΝΑΛΗΘΕΙΑΝΤΗϹΤΩΝ
ΘΕΙΩΝΘΕΩΡΙΑϹΟΥΚΑΤΑΓΕΛΑ
ϹΤΟΤΕΡΟΝΟΥΡΑΙΔΙΟΝΕΥΡΕΙΝ
ΟΥΤΕΓΑ ΙΔΙΑΝΟΙΑΙΜΕΝΟΥ
ΚΩΦΕΛ ΙΝΟΤΑΝΔΕΜΕΛΩ
ΔΗΘΩϹΙ ΕΞΑ ΟΤϹ ΩΝΗ
ΠΑΡΟΡ ϹΙϹ ΛΕΤΑ ΚΑΙΓΑΡ
ΥΠΟΔΙΑΝΟ ΚΑ ΤΩΝΑΥΤΩΝ
ΠΙΝΕΤΟΥ Μ ΕΤΡΑΜΕ ΤΩΔΕ
ΤΩΝΜΕΛΩΝ Μ ΖΩΝΑΛΛΑΝ
ΗϹ
ΜΕΝΕΠΙΕ ΚΩΝ ΗΤΙϹΕΡΕΙ*
ΤΗΝ ΗΜΑΝΔΑΠΟΤΟΜΩϹ
ΑΛΗ ΝΙΕΜΕΝΗΙΚΑΙ
ΔΙΑΤ ΟΝΗΝΚΑΙΔΙΑ
ΙΑ
ΤΟΝΠ ΜΟΝΤΟΝΥ ΙΟ ×
ΤΑΥΤ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟϹΥϹΚ
ΤΩΝ ΟΝΚΑΙΤΩΝΙΔΙ
ΟΤΗΤ ΙΔΙΑΤΟϹΥΝΕΧΩϹ
ΜΗΔΕ ΥϹΙΝΤΑϹΛΕΞΕΙϹ
ΕΙΚΦΕΡ ΚΑΙΔΙΑΤΟΥϹ
ΤΟΠΟΥϹ ΥϹΚΑΙΡΟΥϹΕΝ
ΟΙϹΑΚΡΟ Ε ΚΑΙΔΙΑΛ
ΔΑϹΠΑ ΤΙΑϹ ΑΙΔΗ
ΓΑ ΟΥϹ ΤΕΝΟΙΤΟ ϹΟΥ
ΚΑΝΕΚ ΗΓΕΝΩΤΜΕ
ΤΩΔΗϹΚ ΝΩΝΟΡ ΝΕΙΝ
ϹΥΜΒΟΥ ΝΤ ΩΝ
ΗΠΑΡΑΜ Ι
ϹΟΥΜΕΝ
Τ.ϹΘΑΙ
ΤΩΝΟΥ
ΟΝΚΑ
Τ .Ω

COL. XXVIII

G. B. Malesci del. *G. Aloja inc.*

COLUMNA XXVIII.

ει μη γε παρα Κλεανθει λεγειν αυτα θελησȣσιν, ὃς Φησιν αμεινονα γε ειναι τα ποιητικα, και μȣσικα παραδειγματα και τȣ λογȣ, τȣ της Φιλοσοφιας, ἱκανως μεν εξαγγελλειν δυναμενȣ τα θεια, και ανθρωπινα, μη εχοντος δε ψιλȣ των θειων μεγεθων λεξεις οικειας, τα μετρα, και τα μελη, και τȣς ρυθμȣς ὡς μαλιστα προσικνεισθαι προς την αληθειαν της των θειων θεωριας, οὐ καταγελαστοτερον ȣ ραδιον ευρειν. Ουτε γαρ αἱ διανοιαι μεν ȣκ ωφελȣσιν, ὅταν δε μελωδηθωσι, εξ αμφοτερων ἡ παρορμησις γινεται· και γαρ ὑπο διανοηματων αυτων γινετ', ȣτε μετρια, μετα δε των μελων μειζων· αλλ' αν μεν επιεικως ῃ, τις ερει την ισην· αν δ' αποτομως, αληθως ανιεμενην και δια την ηδονην, και δια τον περισπασμον, τον ὑπο ταυτης, και του μεγεθους και των Φωνων, και των ιδιοτητων, και δια το συνεχως, μηδε κατα Φυσιν τας λεξεις εκΦερειν, και δια τȣς τοπȣς, και τους καιρȣς, εν οἱς ακροωμεθα, και δι' αλλας πλειȣς αιτιας. Και δη γαρ ȣθεις αν γενοιτο, ὃς ȣκ αν εκχυθῃ γελωτι μετ' ῳδης, και τινων οργανων συμβȣλευσαντας ὁρων, η παραμυθȣμενȣς ανδρας λυπȣμενους . . . .

nisi haec etiam secundum Cleanthem dicere voluerint; qui ait meliora etiam esse Poëtica, & Musica documenta sermone philosophico, qui sufficienter quidem cum Divina, tum humana enunciare valet; cum tamen nudus per se non habeat verba idonea Deorum magnitudini explicandae, metra, & cantilenas, & rhythmos quam maxime adcedere ad Divinae contemplationis veritatem: quo effato nihil magis ridiculum facile est invenire. Nec enim, *aiunt*, sententiae per se inutiles sunt, sed si cum cantu prolatae fuerint, ex utraque re commotio gignitur: etenim ab ipsis sententiis illa usque oritur, nec sane modica; sed addito cantu maior exurgit. At vero si commotio mediocris erat *sine cantu*, dici potest eamdem *addito cantu* remanere; sin vero abrupta erat & brevis, cum veritate dices evadere remissiorem & propter oblectationem, & propter distractionem, quae tum ab oblectatione, tum a magnitudine vocum, earumque proprietatibus oritur, & propter verborum pronunciationem continenter factam, non secundum naturam, & propter loca, & tempora, quibus audimus, aliasque plures causas. Enimvero nemo unus foret, qui risu non difflueret, si inter cantus, & instrumentorum sonitus viros videret consilia agere, vel tristes adhortari . . . .

V. 1. *παρα Κλεανθει*) Heic profecto Cleanthem Stoicum Zenonis discipulum, & successorem, ut Diogenem vellicet, inridet; quippe is non contentus eximiam Musicae virtutem, ut ceteri, adscribere, Philosophiae ipsi Poëtica, & Musica *paradigmata* praestare adfirmaret; propterea quia nudus eius sermo sine numeris modisque Musicis ad divinae naturae magnitudinem adcedere minus valeret. Quae procul dubio Stoicus non alio sensu dixisse credendus est, quam quo Plato, qui referente Apuleio *De Deo Socrat.*: *frequentissime praedicaret hunc solum maiestatis incredibili quadam nimietate, & ineffabili, non posse penuria humani sermonis quavis oratione vel modice comprehendi*. Quo autem in libro haec Cleanthes scripserit, ignorare cogimur; plurimos enim libros, Laërtio teste in eius vita, edidisse constat. Sed fortasse in illo, quem *περι ποιητου*, *de Poëta*, inscripserat, huiusmodi pertractasse sit verisimile.

V. 9. *ψιλου*) Scripserat Noster *ψοιλου*, quod nihili est. Fortasse illud *ο* puncto dein confixerat, quod ob papyri rimam conspicuum non sit. Restituimus ergo *ψιλου*, quia *ψιλος λογος* recte dici potest *nudus sermo*, id est sine cantu, ut *ψιλαι λεξεις* apud Aristidem, cuius verba vide infra *ad v.* 18, & *ψιλη ποιησις* apud eumdem *lib. II*: *τους μεν γαρ ουτ᾽ εν μελεσιν αυτοις, ουδ᾽ εν ψιλη ποιησει μετεσχηκοτας αγροικωδεις πανταπασι, και ηλιθιες εωρων*: *illos enim, qui nec in ipsis cantibus, nec in nuda poësi exercitati essent, agrestes omnino, ac stolidos videbant*. Praeterea idem Noster *Col. seq. v.* 42 (aeque ac Plutarchus *l. c. ad Col. XXVI v.* 24) usurpat *μελη ψιλα*, pro *nudis cantibus*; idest *sine verbis*, quae propterea alibi dixerat *αλογα*. Vide adnotata ad *Col. III v.* 12.

V. 18. *εξ αμφοτερων ἡ παρορμησις γινεται*) Ea scilicet erat *των μουσουργων* sententia. En Aristides *lib. II*: *ποιησις μεν ακοη μονη δια ψιλων χρηται λεξεων· αλλ᾽ ουτε παθος αει κινει ανευ μελῳδιας*, ut optime legit Meibomius: *Poësis quidem solo audito per nuda verba utitur; sed nec adfectum semper movet sine modulatione*.

V. 23. *επιεικως*) Sic procul dubio Auctor dictaverat; respondet enim in sequenti versu *αν δ᾽ αποτομως*. Amanuensis vero vel aurium hebetudine, vel nimia festinatione exaravit *επιεικων*. Quod mendum cum animadvertisset lector, emendavit *επιεικης*: qua emendatione syntaxis quidem constat, quippe refertur ad *παρορμησις*, sed profecto non ex Auctoris mente, qui adverbio uti maluerat.

V. 30. *και δια το συνεχως κ. τ. λ.*) En quomodo iam usque a Philodemi aevo Musica iis vitiis laborabat, de quibus mox Plutarchus, nosque iure hodie tantopere querimur; nam restituta superioribus saeculis, sic iterum conrupta est, ut prae nimio strepitu, & insolenti verborum praecipitatione, vel distractione minus audiri possit, quod canitur.

V. 37. *εκχυθη γελωτι*) Musicam consiliantibus, & concionantibus proficuam fuisse procul dubio veteres dixere. Et quidem Euclides in *Harmon. Introduct.* & ex eo Bryennius (ut adnotavimus ad *Col. III v.* 27) inter melopoeias *του ἡσυχαστικου ηθους*, *quietae indolis* enumerat etiam *συμβουλας*, *consultationes*. Id enimvero admodum ridiculum Philodemo videbatur. Et quidem non absimili modo putavit Gellius *Noct. Attic. lib. I cap. II* de eo, quod de C. Graccho ferebatur, nimirum quod ei agenti cum populo *tibia concionatoria* praeiverit, modulosque praemonstraverit. Ideo verum esse Gellius negat, *quid enim*, ait, *foret ista re ineptius, si ut planipedi saltanti, ita Graccho concionanti numeros, & modos, & frequentamenta quaedam varia tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriae tradiderunt, stetisse in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula brevi sensim graviusculum sonum inspiraret ad deprimendum sedandumque impetum vocis eius. Effervescente namque impulsu & instinctu extraneo naturalis illa Gracchi vehementia indiguisse non, opinor, existimanda est. Marcus tamen Cicero fistulatorem illum utrique rei adhibitum esse a Graccho putat; ut sonis tum placidis, tum citatis aut remissam iacentemque orationem eius erigeret, aut ferocientem saevientemque cohiberet*. De hac Gracchi fistula loquitur etiam Plutarchus *lib. De cohibenda ira*, cuius verba recitat Bartholinus *De Tibiis cap. XIV*.

CO-

ΜΕΝΩΝΟΥΔΕ ΑΡΕΚΤΡΑ
ΓΩΔΩΝΤΙϹΗΚΩΜΩΔΟΠΟΙ
ΩΝ ΤΑΥΤΑΝΑϹΧΟΙΜΕΘΑΝ
ΚΑ ΤΟΙΜΑΛΛΟΝΤΗΙΑΛΑΙ
ΑΙϹΥΝΕΓΓΙΖΟΝΤΟϹΟΥΧΟΙΟΝ
ΕΙΚΙΘΑΡΩΔΩΝ ΕΩΓΑΡΤΟ
ΠΑΝΤΩΝΠΑΡΙΕΜΕΝΩΝΤΗΝ
ΩΦΕΛΙΑΝΜΗΔΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥ
ϹΑΝΓΙΝΕϹΘΑΙΤΟΙϹΜΟΥϹΙ
ΗΤΟΙϹΑΜΟΥϹΟΙϹΔΙΟΔΗΠΕ
ΘΟΥϹΙΤΗΙΜΑΘΗϹΕΙΠΡΟϹΕΡ
ΧΕϹΘΑΙ ΝΥΝ ΤΟΙΝΥΝΛΕΓΩ
ΚΑΙΤΟΥϹΚΡΟΥΜΑΤΟΠΟΙΟΥϹ
ΟΥΚΕΜΑΥΤΟΝΜΟΝΟΝΑΛΛΑ
ΚΑΙΤΗΝϹΥΝΑ ΕΙΑΝΚΑΙΤΟΝ
ΑΡΙϹΤΟΞΕΝ ΝΕΙ ΟΝΟΜΑ
ΖΟΥϹΙΝΤΟΥΜΟΥϹ ΟΥΚΑΙΤΟΥϹ
ΜΟΥϹΙΚΟΥϹΚΑΙ ϹΗΜΑΝΤΑ
ΜΕΝΑ ΑΔΙΔΟΝΑΙΚΑ ΑΠΕΡ
ΤΑΔΙ ΤΩΝΟΡΓΑΝΩΝΚΑΙΤΑ
ΤΕΡ ΝΟΚΗΙΟΤΑΝΔΕ
ΛΟ ΟΥϹΑΝΑΔΙΔΩϹΙΤΑΠΕ
ϹΙΝΟΜΕΝΑ ΙΤΑΝ
(Ο ΥϹΑΝΑΔΙΔΩϹΙΤ)
ΟΝΕΝΑΤΟΙϹ ΟΓΟΙϹ ΚΑ
ΟΙΜΟΝΟΝΑ Α*
ΙΟ ΤΟΥϹΠΕΡΙϹΙΜΩΝΙ
Δ ΑΠΙΝΘΑΡΟΝΓΕΓΟΝΕ
Ν ΚΑΙΜΟΥϹΙΚΟΥϹΓΕΓΟ
ΑΙΠΟΗΤΑϹΚ ΙΚΑ
ΥϹΙΚΟΙ ΙΛΑ
Α ΟΔΕΠΟΙΗΤΑΙΠΕΠΟΙΗ
ΤΟΥϹΛΟΓΟΥϹΩΦΕΛΕΙΝ
ΔΙ Ω ΜΗΔΕΚΑΤΑΤΟΥΤΗΠΑΝ
ΤΕΛΩ ΠΙΜΙΚΡΟΝ.ΟΥΔΕΜΟ
ΝΟΥϹΤΟΥϹΜΟΥϹΙΚΟΙϹΟΥΔ
ΜΑΛΛΟΝΑΛΛΑΠΑΝΤΑϹΟ
ΜΟ ϹΠΕΠΑΙΔΕΥΜΕ*
ΟΥ ΟΠ ΝΤΙϹΚΑΛΟ
Μ ΙΙΝ ΤΟΠΑΝΠΟ
Τ ΕΛΟϹΕΠΟΔΙΑ ΩΝ
ΗΨΙΛΑΚΑΤΟΥϹΡΥ
ΕΙΝΦΗΜ

COL. XXIX

G. B. Malesci del. *A. Lentari inc.*

COLUMNA XXIX.

μενων , ουδε γαρ ει εκ τραγῳδων τις , η κωμῳδοποιων , ταυτ' ανασχοιμεθ' αν , και τοι μαλλον τη λαλιᾳ συνεγγιζοντος , ουχ οἷον ει κιθαρῳδων . Εω γαρ το , παντων παριεμενων , την ωφελιαν μηδεν διαφερουσαν γινεσθαι τοις μουσικαις , η τοις αμουσοις ; δι' ὁ δη πειθουσι τη μαθησει προσερχεσθαι . Νυν τοινυν λεγω και τους κρουματοποιους , ουκ εναυλον μονον , αλλα και την συναυλιαν , και τον Αριϛοξενον , ει αυτ ονομαζουσιν του μουσικου , και τους μουσικους , και ασημαντα μεν αναδιδοναι , καθαπερ τα δια των οργανων , και τα τερετιζομενα , και ὁταν δε λογους αναδιδωσι , τα περιγινομενα ————

————

———— ταις λογοις . Καταξιω δε ου μονον διδασκαλους τους περι Σιμωνιδην , και Πινδαρον γεγονεναι αλλα και μουσικους γεγονεναι , και ποιητας , και καθ' ὁ μεν μουσικοι ἱλαρωσαι , καθ' ὁ δε ποιηται πεποιηκεναι τους λογους ωφελειν διδω · μη δε κατα τουτ' , η παντελως επι μικρον , ουδε μονους τους μουσικους , ουδε μαλλον , αλλα παντας ὁμοιως τους πεπαιδευμενους , ὁποιως ουν τις καλουμενος ην · Και γαρ το παν ποτε ωφελος απο διαλογων · ου τα μελη ψιλα , και τους ρυθμους ωφελειν φημι . . . . .

nec enim, ſi quis tragicorum, vel comicorum more caneret , ferre poſſemus (etſi magis *iſte cantus* vulgari ſermoni adpropinquet) nedum ſi quis citharam pulſaret. Omitto autem, quod, his omnibus conceſſis, nihilo differt utilitas, quae Muſicis, quam quae amuſis provenit , propter quam utilitatem ipſi ſuadent huic diſciplinae adcedendum . Aio igitur & inſtrumentorum pulſatores, non tibicinem modo , ſed quicumque ad tibiae conſonantiam canunt & ipſum Ariſtoxenum ; ſiquidem per excellentiam cognomine Muſici vocant, & Muſicos quoſcumque non ſolum ſenſu vacuos ſonos reddere, quemadmodum ſunt inſtrumentorum , & ſtridulas voces, ſed etiam, quoties ſermones reddunt , ſermonibus ipſis ſuperflua reddere. Cenſeo autem Pindarum, & Simonidem non ſolum vitae magiſtros fuiſſe, ſed etiam & Poëtas , & Muſicos ; at in quantum Muſici erant, animos exhilaraſſe , in quantum vero Poëtae, effeciſſe , ut ſermones proficerent , utique conceſſerim ; non vero per hoc, vel admodum certe parum, neque Muſicos ſolos , vel magis quam alios , *id obtinuiſſe* , ſed omnes aeque ſcientiis excultos homines , quocumque tandem nomine adpellarentur. Omnis enim utilitas a ſermocinationibus provenit , neque nudos cantus , & rhythmos profuiſſe dicam . . . .

V. 1. ουδε γαρ ει εκ τραγωδων τις) Ut istud abruptum, & nullius sententiae κομμα aliquo pacto fulciremus, de nostro addidimus particulam ει, quae in αυτογραφω non visitur, sed excidere scribenti facile potuit: ita enim respondet alteri, ει *in seq. v. 6.*

V. 4. τη λαλια συνεγγιζοντος) Vides librarium festinantem pro ΛΑΛΙΑΙ scriptitasse ΛΑΔΙΑΙ, omissa scilicet lineola, quae alterum Λ reddidisset Α: vides praeterea adpicto superius τω Λ restitutam esse vocis lectionem. At cur non potius omissam lineolam adpingere? Id enim vero argumento nobis est ineluctabili, quamplures huiusce codicis emendationes non ab ipsomet librario, sed ab altero sciolo fuisse profectas; qui nec satis perspicax, nec eruditus adparet, ut alibi iam animadvertimus. Is igitur vel quia suam in emendando diligentiam palam facere vellet, vel quia prae imperitia non satis certus de sua emendatione foret, noluit αυτογραφον violare, sed potius suspensa, ut aiunt, manu elementum illud superscripsit.

Quid autem sibi velit τη λαλια συνεγγιζοντος ex antecedentibus satis constat. Cum enim satis ridiculum dixerit Noster, quod Adversarii iactitabant, Musicam scilicet etiam consiliantibus inservire: *Ecquis enim*, aiebat, *risu non diffueret si consiliarios cerneret canentes, & instrumenta pulsantes?* subdit: *neque si quis tragicorum, vel comicorum more caneret, ferre possemus, etsi istorum cantus sermoni propius adcedat; non dico si quis citharam pulsaret.* En igitur satis profligata illa quaestio, quae eruditos scidit, an scilicet in veterum Comoediis, ac Tragoediis usque canerent actores, cum iambicos recitarent? Canebant igitur, sed cantu τη λαλια συνεγγιζοντι, *qui sermone parum differret*, qualis nempe est, quem nos Itali dicimus *Recitativo*: quae ipsa fuerat opinio doctissimis iam fulta coniecturis a Cl. nostro Conlega Xaverio Mattei in eruditissima Dissertatione, quam suae Psalmorum Versioni praefixit *cap. IX* §. 13.

V. 12. Νυν τοινυν λεγω κ. τ. λ.) Cum satis ostendisse putaret, quomodo aliqui quisquilias sectando a controversia aberrarent, directe ipsis respondet docens, quid Musicorum nomine ipse intelligat, cur eosdem cum κρουματοποιοις confuderit, quove in loco Pindarum, & Simonidem statuat. Ista igitur respondent illis, quae habentur *Col. XXVI v.* 27 *& seq.*

V. 14. εναυλον) MS. habet, ut tute vides, εμαυλον nullo plane sensu. Non aliud igitur opportunius, quam εναυλον succurrit, quod & toto contextui consonet, & συναυλεια, quae est in sequenti versu, respondeat; quodque facilius ob soni adfinitatem crassae Librarii nostri aures permutare possent, cum dictatum adciperent. Συναυλεια vero, etsi in lexicis non prostet, idem profecto est, ac συναυλια, non secus, quam ωφελεια, & ωφελια & similia.

V. 16. Αριστοξενον) Nec de Aristoxeno Selinuntio Poëta, nec de Cyrenaico gula celebri, nec de Medico Herophileo, sed de Tarentino Mnesii filio, Lampri Erythraei, Xenophili Pythagoraei, & denique Aristotelis auditore celeberrimo, CCCCLIII librorum scriptore, teste Suida, quos inter plura de re Musica, & e quibus supersunt adhuc tres των Αρμονικων Στοιχειων, *Harmonicorum Elementorum*, heic verba fieri non est, quod dubitemus. Hic enim agnomine *Musici* a veteribus passim designatur, ut ab Halicarnasseo, Tullio, Gellio, aliisque. Hinc nos ad implendam illam trium litterarum lacunam, quae statim sequitur, legimus ει αυτονομαζουσιν του μουσικου, & explicavimus, *siquidem Musici nomine per excellentiam adpellant*. Ceterum, si cui insolens huiusmodi syntaxis aures offendat, & legere malit ει τοδ' ονομα δουσιν του μουσικου, *siquidem ipsi dant Musici nomen* non intercedam. Versus enim 17 incipit a figura quae simul litteras Δ & Ζ praefert; ut adpareat ex una in alteram per emendationem transisse. Quod si neque ista lectio probetur, tum denique retenta priori lectione patrius ille casus του μουσικου, quod negotium facessit, interpretaberis *Musici filium*. Fuit enim is Musici patris filius, atque discipulus. Nec alio pacto Suidas eum adpellat: Αριστοξενος υιος Μνησιου, του και Σπινθαρου, Μουσικου: *Aristoxenus filius Mnesii, qui & Spintharus vocabatur, Musici.*

V. 21. τερετιζομενα) Sic restituendam vocem res ipsa clamat. Vides enim bis a Librario descripta verba και όταν δε λογους αναδιδωσι τα περιγινομενα, quae mox veluti superflua partim punctis confixit, partim uncis de more inclusit. Quid huic σφαλματι occasionem praebuisse putas? Nisi illa particula και bis posita post bina verba similiter cadentia, h. e. primo post τερετιζομενα, mox post περιγινομενα. Etenim vel ipse scriptitans Librarius, vel qui dormitans scriptitanti dictaret, sed alius certe ab auctore, recurrente simili vocis desinentia ομενα, eademque particula και insequenti deceptus, iterum primum κομμα pro secundo adcepit, idemque rescripsit.

V. 25. 26. καταξιω δε ου μονον διδασκαλους) Sic suppleo. Respondent enim ista obiectationibus, quae habentur *Col. XXVI v. 29*: και καταξιουμεν ασημαντα διδασκειν κ. τ. λ.

V. 41. μελη ψιλα) Vide, quae adnotavimus ad *Col. XXVII v. 9.*

CO-

ΝΟΙ ΝΕΚϹ ΔΑ ΠΟ
Π ΗΝΥΤϹΤΙϹΟ ΗΔΙϹΘΕΙ
ϹΗϹΕ Κ ΔΗΟΕ ΛΓΡϹ ΙΑΕΗΙ
ΚΑΙΤΟΛΛ ΚΙϹΕΤΥΧΟΝΟϹΟΥ
ΝΟΜΑΙΥΟ ΡΟϹΕϹΚΗΚΟϹΙΝ
ΑΠΑΙ ΩϹΠΕΦΛΥ
ΑΡΗΤΑΙΔΟΙϹΠΟΤΕΕΙΡΗΤΑΙ
ΚΑΠΑΠΕΡΙ ΤΗϹΤΟΙϹΜΕΤΕΩ
ΟΙΟ ΗΤΟϹ ΚΑΙΓΑΡΔΙ
ΔΟϹ ΤΟ ΙΛΙΟΥΚ ΑΙϹΕΛΗ
ΝΗϹΚΙΝ Ι ΚΑΙΔΙΑϹΤΑϹΙΝ
ΑΝΑ ΓΕΙ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ
ΚΑΙΤϹΙΙ ΩΔΙΑΚΟΝΤΗΙΤΟΥ
ΚΑΝΟΝΟϹΚΑΤΑΔΙΑΙΡΕϹΕΙΤΟ
ΤΗϹϹ ΤΕΝΕΙΑϹΟΤ ΕΠΙΔΕΙ
ΚΝΥΤΑΙΔΙΑΤΟΠΟΛΛΑΠΟΙΗΝ
ΑΝΑΛΟΓΙΑΝΠΡΟϹΦΕΙΟΜΕΝΑ
ΑΠ ΙϹΤΟΙ ΟϹΟΝΔΙΕϹΤΙ Ν
ΚΑΤΤΟΤΗΝΔΙΑΦΟΡΑΝΚΑΤΙΔΕΙΝ
ΕΝΟΥΡΑΝΩΤΑΥΤΗΝΥΠΑΡΧΟΥ
ϹΑΝΟΥΔΕΝ ΕΟΙΚΕΝΥΦΕ ΟΝ
ΠΑΡΑϹΚΕΥΑΖΕΙΝΕϹΑ ΗΝ
ΑΡΕ ΝΠΕΡΙΠΟΙΗϹΩΝ ΚΑΙΤΩΝ
ΠΘΩΝΕΠΑΙΟΡΘΩϹΙ ΔΕΩϹ
Π ΥϹΑϹΑΛΛΩϹΧ Ο
ΤΑ ΥΤΩ ΕΧΕΙΟΥΔ Ι Ω
ϹΤΟΙϹ ΝΑΛΛΟΤ
ΟΥΚΛΦΤΝΑΤΕΙΤΟ
ΛΕ ΑΔΙΟΠΟΛΛΑ Ο
ΤΑΥ ΟΝΠΟΛΥ Ο
ΝΟΥ Ε ΙΤΩΝ
ΛΟΓ ΕΠΙϹ
ΕΚ Α ΙΙΟΜΗΔΕ
Ν ΙΙΔ Π Ρ ΤΩΝΘΕΩΝ
Υ ϹΙϹΙΜΑΛ ΟΝ
ΔΙ ΙΤΩΝ Α
Α ΕΤ ΑΙΤΑϹΚΑ
ΩΔΙΑϹΤΗΜΑΤΑΥΤΟΝ
ΗϹΙϹΟΥΤΑΛ
ΟΜΑΛΟΥϹΙ
Ϲ ΠΟΛΛΩΙΚΜ
ΟΡΥ ΙϹΛ

COL. XXX

G. B. Muiersi del. *Gen. Casanova inc.*

COLUMNA XXX.

. . . .
. . . .
. . . .
και πολλακις ετυχον ὁσου
. . . . προσεσχηκοσιν
. . . . Πεφλυ-
αρηται δ' ὁις ποτε ειρηται
και τα περι της τοις μετεω-
ροις ὁμοιοτητος. Και γαρ δι-
δοσθω το του ἡλιου, και σελη-
νης κινησιν, και διαςασιν
αναλεγειν τη των φθογγων,
και τον ζωδιακον τη του
κανονος καταδιαιρεσει, το
της συγγενειας ουκ επιδει-
κνυται, δια το πολλα ποιην
αναλογιαν προσφερομενα,
ἁ πλειςον, ὁσον διεςεχεν,
και το την διαφοραν κατιδειν
εν ουρανῳ ταυτην ὑπαρχου-
σαν ουδεν εοικεν ωφελιμον
παρασκευαζειν εις αυτην
αρετων περιποιησιν, και των
ηθων επανορθωσιν· μηδε ὡς
. . . αλλ' ὡς . . . .
. . . .

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

CAP. XV. An Musica caelestibus meteoris respondeat?

¶ Nugati autem sunt, quotquot olim differuerunt etiam *De Musices* cum caelestibus meteoris similitudine. Ut demus enim hoc, solis, lunaeque motum, ac distantiam ad Musicos sonos analoga esse, atque Zodiacum proportionem ad Canonis divisionem habere, non idcirco *Musicae cum caelestibus corporibus* cognatio demonstratur, propterea quia multa sunt, quae quamdam analogiam inter se exhibent, quae tamen nimis, quantum distant; & istam differentiam in caelo regnantem observare, nihil emolumenti ad ipsam virtutum adquisitionem, morumque correctionem adferre posse videtur . . . .

. . . .
. . . .

Tricesima haec, & duae aliae insequentes columnae male admodum habentur; quippe atramentum quoad bonam partem evanuit, elementaque vel acutiorem fugiunt obtutum: idcirco quae magis incerta sunt, leviori viriculi ductu aere incisa vides.

V. 6. 7. πεφλυαρηται δε κ. τ. λ.) Ad celeberrimam quaestionem gradum facit, an scilicet Musica caelestium corporum motibus adfinis sit, atque analoga? De qua veterum opinione praestat audire Plutarchum *de Musica* sub finem: αλλα δε και το μεγιστον ὑμιν, ω εταιροι, και μαλιστα σεμνοτατην αποφαινον μουσικην παραλελειπται· την γαρ των οντων φοραν, και την των αστερων κινησιν οἱ περι Πυθαγοραν, και Αρχιταν, και Πλατωνα, και οἱ λοιποι των αρχαιων φιλοσοφων ουκ ανευ μουσικης γινεσθαι, και συνεσταναι εφασκον: παντα γαρ καθ' ἁρμονιαν απο του θεου κατασκευασθαι φασιν: *sed maximum, o Socii, & quod maxime Musicae dignitatem maiestatemque demonstrat a vobis omissum est. Etenim motus rerum, & stellarum circuitiones Pythagoras, Archytas, Plato, ceterique antiqui Philosophi sine Musica neque fieri, neque constare adfirmarunt: omnia enim aiunt a Deo secundum harmoniam fuisse constituta.*

V. 10. & *seq.* του ἡλιου και σεληνης . . . . αναλεγειν τη των φθογγων) Qualis nempe esset, quam veteres agnoscerent inter chordas, & caelestia corpora αναλογιαν, edisserit Nicomachus *in Harmon. Enchirid. lib. II*, sive in eius *Adpendice*, quae, ut optime vidit Marcus Meibomius, ex eius *de Musica* libris excerpta est: differit etiam Manuel Bryennius tota *sect. V*, & *VI lib. II*, ubi varias hac de re opiniones profert, & Nicomachi etiam verba recitat. Sed prae ceteris Claudius Ptolemaeus, qui bene longam hac de re tractationem instituit in *Harmonic. lib. III*; nam *cap.* 8 disputat: περι της ὁμοιοτητος του τελειου συστηματος, και του δια μεσων των ζωδιων κυκλου: *de similitudine perfecti systematis & Zodiaci circuli*: tum *Cap.* 9: πως τα του ἡρμοσμενου συμφωνα και διαφωνα ὁμοιως εχει τοις εν τω ζωδιακω: *quomodo quae in Harmonico concentu sunt consona, & dissona, similiter se habent, ac illa in Zodiaco*: tum *Cap.* 10: ὁτι τη κατα μηκος κινησει των αστερων το εφεξης εν τοις φθογγοις εοικεν: *quod Stellarum motui in longitudinem adsimilatur continuus in sonis motus*: sic etiam *cap.* 11 & 12 *de Stellarum motu in altitudinem & in latitudinem cum tonis Musicis congruenti*: deinde *cap.* 13: περι της αναλογιας των τετραχορδων και των προς τον ἡλιον σχηματισμων: *de Analogia, quae est inter tetrachorda, & adspectus ad solem*: tum denique bina alia capita in idem argumentum adornat.

V. 14. κανονος καταδιαιρεσει) Quid sit *Canon Harmonicus* tradit Bryennius his verbis *lib. II sect.* 6: Κανων ἁρμονικος εστι μετρον ορθοτητος των εν τοις φθογγοις ἡρμοσμενων διαφορων, αἱ θεωρουνται εν λογοις αριθμων: *Canon Harmonicus est mensura rectitudinis earum, quae sonis aptantur, differentiarum, quae in numerorum rationibus perspiciuntur.* Huiusmodi autem mensura recta linea designatur, quae certa quadam proportione in partes XV pro nervorum numero dividitur: atque haec vulgo dicitur Euclidi, Ptolemaeo, & Bryennio κατατομη κανονος, *sectio canonis*. Sed & καταδιαιρεσις non insolens est in rebus Musicis vocabulum. Ptolemaeo enim *lib. I* saepe dicitur διαιρεσις των τετραχορδων, *divisio tetrachordorum*: quae sane divisio, non secus ac illa canonis, est chordarum in tetrachordis secundum proportiones positio singulis generibus respondens. Non male igitur Noster vocat καταδιαιρεσιν.

V. 21. & *seq.* ωφελιμον . . . εις . . . αρετων περιποιησιν) Negat Philodemus consequens esse, Musicam ad virtutes comparandas esse utilem ex eo, quod forte eius canonis proportiones caelestibus respondeant. Sed illi contra contendebant animi concinnitatem e Musica necessario oriri, quemadmodum ex illis proportionibus Universi concinnitas exoritur. Ita Ptolemaeus *lib. III cap.* 4 hoc lemma sibi demonstrandum adsumit: ὁτι ἡ του ἡρμοσμενου δυναμις πασι μεν τοις τελειοτεροις ταις φυσεις ενυπαρχει· καταφαινεται δε μαλιστα δια τε των ανθρωπινων ψυχων, και των ουρανιων περιφορων: *quod harmonica potestas omnibus quidem perfectioris naturae inest: maxime autem conspicitur in animabus humanis, & caelestibus motibus.*

CO-

ΤΑΙΔΥΠΟΤΙΝΩΝ ΜΩΙϹΜΗ
ΔΟΥΤϹ ϹΤΑΤΗϹΑ ϹΕ
ΦΟϹΜΟΔ Α
ΤΑ ΝΟΥ
Α ΤΑ Α
ΤΑΝ ΤΕΝΩΝ ΝΕϹΑΜ
ΦΟΤΕΡ ΙϹΤΕΧΝ ΑΛΛΟΥΝ
Α ΟΤΕΛΕϹΜΑΤΑΠ ΧΕΡϹΙ
Α ΦΕ Ϲ ϹΥΝ
ΦΟ ΥϹΤ
ΚΗΚΑΤΑ ΩΝΑΝ Ν
ΕΥΘΕΩϹΕ ΙΚΑ ΤΗ ΜΕΝ
ΤΕΩ ΡΩΝΘ ΑΙ ΑΝΟ ΕΙϹ ΑΡ
ΟΥΔΕΤΩΝΑ ϹΙΚΩΝ
ΕΠΕ ΝΩΤΑ ΔΟΥΔΕΠ ΚΕΜ
ΜΕΝΟϹΔΕΙ ΕΝΑΛΛΑ ΑϹΙΝ
ΠΑΙ ΑΤΙΝΩΝΠ ΧΘΑΓ
ΩΝΔΙΑΔΕΔ ΓΜ ΝΟ ΕϹ
ΑΠΑΡΙΘΜΟΥϹΙΝ Ε ΑΤΑ
ΓΕΤΟΝΑΝΤΙϹΤΡΟΦΟΝΛΟΓ Ν Ε
ΔΕΙ ΑΙΤΟΥ Γ ΑΝ ΑϹ
ΧΕΙΤΑΚΑΤΑ ΕΥ
ΘΥϹΚΑΙΤΗ ΜΟ ΘΕ ΑϹ
ϹΝΤ ϹΕΙΝΑΙ ΥΘ
Ο ΟϹΟΥ
ΤΟϹΩ ΕΠΙϹ ΓΗ
ΜΟΥϹ
ΜΕΝΕΙΟΔΥΝΕ ΜΕ
ΗΜΑΛ
ΨΥΧ ΝΚ
ΑΜ ΕΑΝ ΙΟΑ ΑΝΤΑ
ΟΝΠΑΡΕΧ ΚΑΙΤΑϹΛ Α
ΤΚ ΨΥΧΗ ΜΟΥϹΙΚΗΙ Α
ΝΥ ΖΩΝ ΔΙΑ Ε ΛΕΙ
ΜΟΝΗϹΕΙΛ ΕΝΑΛ Α
ΙΡΗΚΕΝΑΙ Ν
ΤΑΤΟΙΑΥΤΑΜΕ Η ΕΙϹ
ΠΟΙ ΙΚΑΙΜΑΛΑ Υ
ΧΑΙϹΑΛΛΑΥΠΟΤΩΝ Ω
ΔΩΝΚΑΙΜΑ Μ ΛΩ
ΥΛΙΤΑϹ Α
ΤΙ ΠΟΛ Ω ΩΝ
ΙΤΝΟ ΙϹϹΑ
ΤΑ ΑΓ Ε

COL. XXXI

G. B. Malesci del. A.° Lentari inc.

COLUMNA XXXI.

ται δ' ὑπὸ τινῶν ; ὁμως μηδ' ὅτως τα της . . . . αμΦοτερους τεχναν . Αλλ' ου γ' αποτελεσματα προς δυσχερειαν ωφελειν , και προς την συνΦοραν ει διδομεν , ουκ ηδη μουσικη κατα τουτων αναλογιαν ευθεως εχει , και την των μετεωρων θεωριαν . Ουθεις γαρ ουδε των αυτων μουσικων επεγνωται ταδ' ; ουδ' επεσκεμμενος δειξεν , αλλα Φασιν παρα τινων πυθαγορειων διαδεδεγμενοι τινες απαριθμουσιν . Ει δε κατα γε τον αντιστροΦον λογον δεδεικται τους μεν παντας , ως εχει , τα κατα μεληται , ουκ ευθυς και της μουσικης θεωριας οντως ειναι τυΦλους . . . . οσου . . . . τοσῳ επιστημην . . . . μουσικης . . . . μενει οδυνειν . . . . μελη μαλλον . . . . ψυχην κινειν . . . . αλλα εαν τις απαντα . . . . ον παρεχῃ , και τα . . . . . την ψυχην , μουσικην αντι νυν των δια θεσεων ελεημονης , ει τ' εναλλαξ . . . . . . ειρηκεναι . . . . τα τοιαυτα μεν . . . . . ἡμεις ποιει , και μαλλον . . . . ψυχαις , αλλ' ὑπο των τραγῳδων , και . . . .

a quibusdam ; verumtamen non ita . . . . utrosque artificiose elaborare . At certe si *αποτελεσματα* h. e. *genituras* adversus vitae difficultatem, & calamitatem prodesse concesserimus , non statim inde sequitur Musicam secundum eorum analogiam se habere , & caelestium corporum contemplationem . Nemo enim , ne ex ipsis quidem Musicis huiusmodi cognovit , neque cognita ostendit ; sed hanc sententiam a quibusdam Pythagoricis haurientes aliqui recensent . Si autem e converso exploratum est universos reapse haec neglexisse, non statim Musicae cognitionis vere ignaros esse *dicemus.*

CAP. XVI. Num animi adfectus immutare queat?

¶ . . . . quanto . . . . tanto disciplinam . . . . Musicae . . . . . . animo excruciari . . . . . . cantus magis . . . . animum commovere . . . . Verum cum quis omnem . . . . exhibeat , & . . . . animum Musicam pro praesentibus dispositionibus misericordis, vel contra . . . . dicere . . . . ista quidem . . . . nos reddunt, magisque . . . animis , sed a tragoedis , & . . . .

V. I. ὑπο τινων, ὁμως μηδ' ὑτως) Quo mutila haec pertineant, & ad quem ſenſum trahi queant, e ſequentis Commentarii *Cap. XV* cognoſces. Perſuaſum utique nobis eſt triplici argumento Philodemum probare nugatoriam eſſe caeleſtem illam Muſicam. I. Quia eodem pacto de corporibus, quae furſum ſunt, iudicandum ſit, ac de iis, quae nos circumſtant: idque ſecundum Magiſtri ſui doctrinam, qui ad Pythoclem apud *Laërt. lib.X* ſcribebat: σημεια δε τινα των εν τοις μετεωροις συντελυμενων Φερειν δει εκ των παρ' ἡμιν γινομενων, ἁ θεωρειται, ἡ ὑπαρχει, ὡς και τα εν τοις μετεωροις Φαινομενα: *coniecturas quaſdam de iis, quae in ſublimi perficiuntur ducere oportet ex iis, quae apud nos fiunt, quae ſcilicet contemplamur, vel perinde ſe habent, ac ea, quae in caelo videmus*. II. Quia caeleſtis illa Muſica mortalibus auribus nequaquam percipi poſſe a Pythagoreis ipſis diceretur; ſed tantum a Diis: quo referri putamus reſidua verba illa praecedentis Columnae v. 34: παρα των θεων; ſic enim Maximus Tyrius *Diſſert. XXXVII §. 5*, quam mox dabimus: της ωδης ταυτης το καλλος θεοις μεν γνωριμον, ἡμιν δε αναισθες: *huius cantus pulchritudinem Dii ſentiunt, nos non item*. III. Quia caeleſtia corpora minime in nos poſſint influere tanto intercedente intervallo: quod habes illis verbis ibidem in Schemate conſpicuis, το διαστημα ταυτον. Hinc certas aſtrorum επισημασιας, *praeſignificationes* ὑπο τινων, *a quibuſdam* admitti quidem ait, ὁμως μηδ' ὑτως, *non ita tamen*, ut etiam animi eorum vim ſentire debeant: quae ipſa eſt Epicuri doctrina, de qua vide P. Gaſſendum *De Meteorologia Epicuri*. Hinc deinde vana eſſe αποτελεσματα h. e. *genituras*, ſive *horoſcopos*, quae Genetliaci venditabant, docet.

V. 8. αποτελεσματα) Quomodo huc αποτελεσματα pertineant, coniicere facili negotio poſſumus; ſiquidem hoc nomine quoſcumque eventus, ſed in primis ſtellarum effectus, & quas Genethliaci dicunt *genituras*, nec non imagines certo ſub ſidere ad eius vim coërcendam confictas adpellabant. Cum igitur Noſter caeleſtem Muſicam ſuſtuliſſet, decantatam etiam ſtellarum in inferna influxum negare pergit; eo enim fortaſſe argumento Muſicen, quae cum caeleſtibus tantam cognationem haberet, in animos vim exercere poſſe demonſtrabant. Nam etiam tum putabant nonnulli, teſte Gellio *Noct. Attic. lib.XIV cap.I: omnia rerum humanarum parva, & maxima tamquam ſtellis, atque ſideribus evincta duci, & regi*; quin non modo in corpora, ſed etiam in animos ſuam vim exprimere ſibi perſuadebant; ita ut (ait idem Gellius) *non modo caſus, eventaque, quae evenirent extrinſecus, ſed conſilia quoque hominum ipſa, & arbitria, & varias voluntates, appetitioneſque, & declinationes, & fortuitos repentinoſque in leviſſimis rebus animorum impetus receſſuſque moveri agitarique deſuper e caelo putarent*. Vanam hanc igitur opinionem ante hoc comma explodere Noſter debuit; atque eo reſpicere remur poſtrema, quae remanent praecedentis περιοχης verba: αμΦοτερυς τεχναν. Hinc pendet ſupplementi Noſtri ratio, quod habes in ſequenti *Comment. cap. XV.* Etenim ex Epicuri de Meteoris doctrina inanes iſtas aſtrorum obſervationes pro eruſcatorum offuciis habendas eſſe probe oſtendit Gaſſendus in *De Meteorologia Epicuri*. An vero directe in Stoicum ita opinantem haec ſcribat Philodemus, definire non auſim. Haud tamen inveriſimile videtur, Stoicos, qui fatum rerum humanarum arbitrum admittebant, etiam ex fati legibus hunc aſtris influxum permiſiſſe. Quod ſi ita eſt cum Tullio *De Fin.* dicam: *Doleo tantam Stoicos noſtros Epicureis irridendi ſui facultatem dediſſe*.

V. 17. παρα τινων Πυθαγορειων) Pythagoricis praecipue doctrinam de concentu caeleſti, eiuſque reſpondentibus terrenae Muſicae proportionibus deberi veteres omnes adfirmant, e quibus deinde Plato, aliique Μυσυργοι hauſerunt. Sed iſti, ait Philodemus, eius doctrinae eruditionis tantum oſtentandae gratia in ſuis ſcriptis meminerant, minime vero ea in Muſicis modulis conficiendis utebantur, quin Muſicae artis minus periti ducerentur. Vide de hac Pythagoreorum doctrina Macrobium fuſe differentem *De Somnio Scipionis lib. II.* Quod ſi haec ad αποτελεσματων doctrinam referre malis, ut ſane videtur, non inficias iverim. Scitum eſt enim Pythagoram, teſte Laërtio *lib. VIII* cum *Chaldeis, & Magis* aſtrologiae auctoribus fuiſſe verſatum, & *Solem, Lunam, ceteraque aſtra pro Deis* habuiſſe.

V. 25. *& ſeq.* οσυ . . . . . . τοσῳ επιστημην κ. τ. λ.) Reliquae huius Columnae lacunas de noſtro opplere auſi non ſumus; incerta enim ſunt fere omnia, quae extant, adeo elementa evanuerunt: quo tamen referri queant in inſequenti Commentario *Cap.XVI* habebis.

V. 39. ὑπο των τραγῳδων) Quo haec ſpectare poſſint, vide in *Schol. ad Col. ſequentem.*

CO-

ΤΟΝΟΥ
ΛΗΠΤΟ ... ΟΥΤΑ
ΜΙ ... Κ ... ΕΜ
ΤΙΝΟΙ ... ΑΛΛΑ ... ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ
ΑΥΤΑΙΓΑΤΕΓ ... ΩΝΑ ΤΑΙΣ
ΚΑΙ ΛΙΔΙΑΘΕΣ ... ΟΥΧΙΙΤΕ ... ΕΙ
ΝΩΝΕΓΕΝ ... ΔΛΕΓΤΕ
ΤΑΙΔΕΚΑΙΚΑ ... ΗΝΕΝ ΑΡ
ΓΩΝ ΝΩΣΟΥΤΕ ... ΝΑΤΩΝ
ΤΩΝ ... ΤΑΥΤΑΔΙΑ ... ΙΑΙ
ΝΟΛ ... ΙΤΑΣ ... ΡΗ ... ΑΣ
ΕΧΟΥΣΙΚΑΚΙΑΣΟΥΤΕΤΩΝ
ΔΙΩΤΩ ... ΟΙΧΑΡΙΕ ... ΤΕΣΟΥΧΣ
ΟΝΟΙΣΟΦΟΙΚΑ ... ΙΛ ... ΣΟΦΟΙ
ΚΑΘΑΠΕΡΟΥΔ ... ΤΑΤΟΙΑ ΟΥ
ΘΟΧΡΙΝΟΛΛΕΝ ... ΑΡΑΚΟΥ
ΟΝΤΕ ... ΥΙΔΗ ... ΟΝΙΙΑΚΟΥ
ΟΝΤΕΣΩΣΑΝΟ ... ΤΕΡΗΛΛΑ
ΣΙΝΑΙΣ ... ΡΟΙΣΟ ... ΤΕΣΧΗΜΑ
ΣΙΝΟ ... ΝΗ ... ΣΙΝΣΥΝΕΘΙ
Σ ... Μ ... ΚΑΙΤΟ ... ΕΙΤΑΥΤΑ
ΦΥΙΝ ... Σ ... ΠΕΦΥΚΕ ... ΑΙΗΝ
ΗΜΑ ... ΡΟΣ ... ΠΟΙΣΑΥ
ΤΟΙΣ ... ΣΧΕΔΟΝ
ΣΙΝΟ ... ΓΑ ... ΛΕΙ
ΠΤΙ ... ΗΡΕΣΕ ... ΑΙ
ΔΟΥΔΕ ... ΧΟΝΤΩΝΑ
ΞΙΟΥ ... ΙΝΑ ... Η ΤΗΣΕΙΚ
ΘΑ ... ΙΣ ... Π ... ΝΥΥΣΜΟ
ΕΙΔΕΤΙΣΟ ... ΙΚ ... ΙΣΥ ... ΛΑΒΑΣ
ΜΕΙΜ ... ΑΔΕΠΟ
ΛΑΜΟ ... ΠΑΡΑΠΛΕΙΣΙ
ΟΙΣΑΛΕΜ ... ΙΝΕΑΙΣΝΗΛ
ΣΙΝΚΑΗΣΝ ... ΕΣΙΝΕΥΣΥ ... ΑΙΝ
ΒΕ ... ΘΑΙ ... Κ ... ΤΑΤΗΚΕΣΘΑΙ
ΤΟΟΥ ... ΜΟΕΝ ... ΣΚ ... ΤΗΝΟΥ
ΤΩΣΑΝΜΕΤΑ ... ΩΝΣΟ
ΦΙΑΝΥΠΟ ... ΩΤΑ
ΤΩΝΠΕΡΙΣΠ
... ΒΟΛ ... ΕΝΙΕ ... ΓΩ
Κ ... ΘΑ ... Α ... ΑΝΣ
... ΝΣ ... ΟΥ
ΔΡ ... ΝΣ

COL. XXXII

G. B. Malesci del. Gius. Aloja inc.

COLUMNA XXXII.

τονου . . . .
. . . . ου τα μελη, και . . . .
. . . . . αλλα αἱ διαθεσεις αυται· τα τε πολλων αυτα, και ουχ ὑπ' εκεινων εγενοντο. Αλλ' επεται δε και κατα την εναργειαν, ὡς ουτε των ἀγωνιστων οἱ ταυτα, διαπεραινομενοι τας ειρημενας εχουσι κακιας, ουτε των ιδιωτων οἱ χαριεντες, ουχ οἱον οἱ σοφοι και φιλοσοφοι, καθαπερ ουδ' οἱ τα τοιαυθ' ὑποκρινομενοι παρακουοντες, ετι δη ὁλον οἱ ακουοντες, ὡς αν ουτε ρημασιν αισχροις, ουτε σχημασιν, ουτε φρονημασιν συνεθιζομενοι· και τοτ' ει ταυτα φωνης εκπεφυκε, παρ' ἡν ἡμας τοις προσωποις αυτοις . . . . σχεδον σιν . . . .
. . . .
δ' ουδὲ των πασχοντων αξιουσιν, ἁ μελῳδητικει κιθαριστης προς τον ρυθμον. Ει δε τις οιεται και συλλαβας μιμητικας, ταδε πολλα μουσικην παραπλησιοις βλεμμασιν, και σχημασιν, και τισιν επεσιν ευ συναμβεσθαι; και κατατηκεσθαι το θυμοειδες, και την ουτως αμεταπτωτον σοφιαν ὑπο των φλυαρωτατων περισπασθαι
. . . .
. . . .

. . . .
. . . . non cantus, & . . . .
sed adfectiones ipsae; atque haec multorum sunt, neque ab illis fiunt. Sed etiam hinc sequitur secundum evidentiam, quod neque scenici artifices; qui cantus illos perficiunt, dicta habent vitia, neque ex privatis viris; qui sunt politiores, nedum sapientes, & philosophi; quemadmodum neque histriones, qui obiter audiunt, & ad summam quicumque eos auscultant, utpote qui neque turpibus verbis, neque gestibus, neque sententiis adsueverunt. Et si quandoque haec a voce originem ducunt; secundum quam nos personis ipsis . . . . fortasse aliquibus . . . .
. . . .
neque qui ita sunt adfecti, postulant ea, quae citharoedus canet ad rhythmum. Si quis autem putet etiam syllabas imitativas esse, & Musicam ut plurimum adfinibus spectaculis; ac gestibus, & quibusdam verbis belle conrespondere, atque per illam animi vim emolliri, & adeo immutabilem sapientiam levissimis rebus distrahi . . . .
. . . .
. . . .

V. 9. των αγωνιϛων) Heic procul dubio αγωνιϛης non pro quocumque ſcenico actore, ſed pro eo, qui modos Muſicos faceret, ſumi debet. Iſti enim ταυτα (μελη) διαπεραινομενοι, *hos cantus perficientes* diſtinguun'ur infra ab iis τα τοιαυθα ὑποκρινομενοις, *qui eadem repraeſentarent*, h. e. hiſtrionibus.

V. 11, 12. τας ειρημενας εχυσι κακιας) Haec verba nos ad inveſtigandum, quid ſuperius deeſſet, manuduxerunt. Cum enim & agoniſtis, qui modos muſicos facerent, & hiſtrionibus, qui redderent, & quotquot exaudirent *dicta vitia* abiudicet, procul dubio non alia, ea vitia eſſe poſſunt, quam quae laſcivienti & nimis fractae theatrorum Muſicae adſcribebantur, ut ſcilicet animos conrumperet, & effeminatos redderet: quam fuiſſe veterum opinionem ex adhuc adlatis Scriptorum teſtimoniis, & ex Maximi Tyrii verbis ad horum Scholiorum calcem adſcribendis ſatis conſtat. Id autem Stoicus idcirco protulerat, ut inde Muſicae vim in animos demonſtraret. Sicuti enim proba & ſevera Muſica animis componendis, ita garrula, & mollis conrumpendis cenſebatur idonea. Noſter ergo, qui utrumque negabat effectum, id etiam facto probare ſtudet, inquiens experientia compertum eſſe, & eos qui conficerent, & qui redderent, & qui audirent Theatralem Muſicam, iis animi vitiis minime laborare, dummodo turpibus verbis, actibus, ſententiiſque non forent adſueti.

V. 14. σοφοι, και φιλοσοφοι) Sapientes iſti, & Philoſophi, quos a Theatrali Muſica minime abhorrere innuit, quin vitium ullum animi contraherent, non alii ſane ſunt, quam ipſi Epicurei, qui Magiſtrum ſequuti Theatra oblectationis gratia frequentabant, ut ex Plutarcho docuimus in *Praefatione* §.*XIII pag.* 15, & ipſemet infra *Col.XXXVII*, *v.*26, *& ſeq.* ſatis oſtendit, cum ait: *διο και παρεκτεινοντων πολλακι των αγωνων αλλο τι πραττομεν: propterea in longum ſaepe abeuntibus ſpectaculis, aliud agimus*, h. e. *animo abalienamur.* Saepe igitur ſpectaculis Epicureus aderat.

V. 33. αμεταπτωτον) Si ita legeris, his utique verbis Stoicum a Philodemo vellicari concedes. Ridet enim Epicureus Diogenem, quod is, qui cum ſuis adeo immutabilem conſtantemque ſapientiam venditaret, timeret ne ipſa a leviſſima re, qualis erat theatralis Muſica, flecteretur.

CO-

ΟΜΟΙΑΔΕΓΑ ΟΝΤΩΝΟΤΙ
ΑΠϹΡΑΤΑϹΨ ΧΑϹΕΛΕΗΜΟ
ΝΑϹΚΑΙϹΥΜ ΑΘΕϹ Α Ο
ΩϹΗΜΕΡΟΥ ΑΙΙΤ. ΩΝ
ΑΝΤΙΩ ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΚΑΤΑϹΤΗϹΕΙ ΜΑΤΑ ΟΝ ΑΡΑΧ
ΙΜΩΡΑΙΝΕΙΝΕΝΑΡΓΟΥϹΟΝ
ΟϹΩϹΟΥΜΑΛΛΟΝΟϹΜΩΝ
ΑΙΧΥΛΩΝΜΕΛΗΤΑΥΘΑΧ
ΦΑΜΕΝΕ ΤΑ ΕΠΑΝ
ΠΚΕΙΜΕΝΑΚΑΤΕΨΕΥϹΤΑΙΔ
ΠΑΡΟΙϹΛΕΓΕΤΑΙΚΑΙΤΟΜΟΧΘ
ΨΗΝΤΩΝΤΕΧΝΩΝΠΑΝΤΕ
ΛΩϹΩΦΕΛΕΙΝΚΑΙΓ ΡΓΕΩ
ΓΙΑΚΑΙΥΦΑΝΤΙΚΗΚΑΙΟΙΚ
ΔΟΜΙ ΗΚΑΙΠΟΛΕΙΤΙΚΗ
ΑΙΠΛΑϹΙΟΥϹΑΛΛΑΙΚΑΙΤΑϹ
ΜΕΝΩΦΕΛΕΙΝΑΝΤΙϹΕΠΙΕΙ
ΕΠ ΚΑΙΩϹΑΝΑ ΚΑΘΟΙϹΚΑ
ΚΟΙϹΒΟΗΘΟΥϹΑϹΤΗΝΔΕΤΕΡ
ΠΕΙΝΜΟΝΟΝΦΥϹΙΚΩ ΟΥ
ΚΑΝΑΓΚΑΙΩϹΚΑΙΚΑΤΑΧ
ΤΟΝΛΟΓΩΝΗ ΦΙΛΟϹΟΦΙΑ
ϹΠΑΝΙΟΥϹΩΦΕΛΟΥϹΑ ΑΙ
ΜΟΙϹΙ ΗϹΚΑΙΠ
ΜΠΕΙΡΙΩΝΦΑΥΛΩΝ ΙΕΧ
ΤΑΙΧΕΙΡΩΝ ΕΥΗΘΕϹΔ ΚΑΙ
ΤΟΙϹΜΑΘΟΥϹΙΝΑΠΙϹΧΥΡ
ΞΕϹΘΑΙΠΑΡ ΤΟΥΜΕ ΛΛΩ
ΦΕΛΟΥϹΑΥΤΗϹΟ ΚΑΙΝΟΜ
ΞΕϹΙΝΚΑΙΤΟΙϹΠΑΙΙΜΕΤΑ
ΔΙΔΟΑϹΙΚΑΙΠΑΡΑΛΑΞ ΝΕ
Ε ΘΑΙΔΥΝΑΝΤΑΙΚΑΙΠΕ
ΠΛΑΝΗϹΘΑ ΚΑΙΠΟΛΛΟΙ Ε
ΓΟΥϹΙΜΗΔ ΝΕΠ ΝΩΡΘΩ
Η Δ Ο ΥΘϹΟΥΑ
ΦΛΛΟΙΔΟΤΙΝΟΜΙ
ΛΙΤ ΟϹΗΚΕΙΝΑΥΤ ΜΕ
ΑΜΒΑΝΕΙΝΤΟΥϹ Ε
ΑϹΚΑΙΜΕΤΕΙΛΗ ΑΙ
ΙΙ ΝΟΙΜ
Κ Ν Α ΑϹΤ ΩϹ

COL. XXXIII

G. B. Malesci del. ed inc.

COLUMNA XXXIII.

ὁμοια δε παθοντων· ὁτι η αγορα τας ψυχας ελεημο-νας, και συμπαθεις, και ὁμοι-ως ημερȣς αντι των εν-αντιως διακειμενων καταστησει. Μαται ον αρα τι μωραινειν; εναργȣς ον-τος, ὡς ου μαλλον α οσμων, και χυλων μελη ταυθ', ἁ φασιν εναλλαξαι ταδε τ' αν-τικειμενα. Κατεψευσται δε, παρ' οἱς λεγεται και το μο-νην των τεχνων παντε-λως ωφελειν. και γαρ γεωρ-για, και ὑφαντικη, και οικο-δομικη, και πολιτικη, και πλειȣς αλλαι· και τας μεν ωφελειν αν τις ειπει-εν δικαιως αναγκαιοις κα-κοις βοηθȣσας, την δε τερ-πειν μονον φυσικως, ȣ-κ αναγκαιως· και κατ' αυ-τον λογον ἡ φιλοσοφια σπανιȣς ωφελȣσα και μȣσικης, και πολλων εμπειριων φαυλων γινε-ται χειρων. Ευηθες δε και τοις μαθȣσιν απισχυρι-ζεσθαι περι τȣ μεγαλω-φελȣς αυτης, ὁτι και ανδρασι, και τοις παισι μετα-διδοασι· και γαρ αλαζονευ-εσθαι δυνανται, και περι-πλανησθαι. Και πολλοι λε-γȣσι μηδεν επανωρθω-σαι μην ἑαυτους υἱεις, ȣδε με-θαρμοσαι· πολλοι δ', ὁτι νομι-ζȣσι προσηκειν αὐτοις με-ταλαμβανειν τȣς τεχνι-τας, και μετειληφθαι, αυτην τȣς τεκνους μεθηρ-μοκεναι φασιν. ὡστε

και

ſimili modo adfectos; quippe etiam concio animos oppoſite diſpoſitos miſericordes, & compatientes, & aeque manſuetos reddat. Ut quid fruſtra evaneſcere? cum evidens ſit, potiores non eſſe odoribus, & ſuccis cantus iſtos, quos aiunt immutare poſſe huiuſmodi inter ſe oppoſita. ¶ Falſi ſunt autem, quotquot dixere etiam ex artibus hanc unam omnibus & omnino prodeſſe; etenim agricultura, & textoria, & architectura, & politica, & plures aliae *omnino proſunt*: imo vero has prodeſſe iure quis dixerit, utpote quae neceſſariis malis auxilium ferunt, hanc vero tantum naturaliter, non neceſſario oblectare: atque ſecundum ipſum eorum ratiocinium Philoſophia non ſolum Muſicâ, ſed etiam pluribus practicis, vilibuſque artibus deterior eſſet, quippe ab ea rari ſunt, qui emolumentum capiant. Simplicis autem viri & incauti eſt auctoritate illorum niti, qui Muſicam didicerunt, quod ad magnam ipſius utilitatem, quam & a viris, & a pueris percipi autumant; fieri enim poteſt, ut vel ſeſe iactitent, vel decipiantur. Et multi quidem fatentur, Muſicam neque ſuos filios conrexiſſe, neque meliores reddidiſſe; multi vero, quippe ſibi putent expedire artifices recipere, & ab illis invicem recipi, eam ſuos filios meliores reddidiſſe adfirmant. Itaque etiam

CAP. XVII. An utilitatem Muſica pariat?

V. 5. εναντιως διακειμενων) Optime sic exaraverat librarius; cur autem dein emendavit εναντιωμενας? Non aliam possumus tam inficetae emendationis rationem reddere, nisi quod ab eodem sciolo processerit, qui *Col. XVIII v.* 37 pro Θαλητας inepte emendaverat Θηλητα, & alibi alia non satis feliciter; vel potius, quoniam eadem librarii manu facta additio adparet, quod dictans, ut fieri solet, cum primum protulisset εναντιως, mox abalienatus reddidit εναντιωμενας, atque e vestigio crassae Minervae auditor refinxit εναντιωμενως; ut alibi etiam factitasse iam animadvertimus *Col. XXIV v.* 11. Dictato enim excepisse totam hanc Columnam etiam ab insequentibus adparet. Etenim *v.* 10 Librarius noster, ut vides, scripserat Φαμεν, mox correxit φασιν, adpictis supra M & E duabus elementis C I. Huiusmodi autem σφαλμα, quis non videt a dictante potius, quam a librario ipso profectum? Auctor enim ex tempore dictans facili negotio linguae lapsu pro Φασιν pronuntiare potuit Φαμεν, quod mox conrigendum iussit. Ita & aliae emendationes, quae in hac Columna occurrunt, eodem sunt nobis indicio. Uti cum *v.* 15 posuit ὑφαντικη adpicto I, quia putarat esse tertium casum, dein obelo illud iota confixit: & *v.* 17 pro πλειους *plures*, exaraverat πλοιους *navigia*, nondum enim sententiam adsequutus soni adfinitate deceptus est. Atque hinc rursus similem harum diphthongorum οι, & ει pronunciationem fuisse coniicies.

V. 8, 9. ου μαλλονα οσμων και χυλων) Eadem heic utitur comparatione, quam *Col. III v.* 34 protulerat, ubi non esse Musicam imitandi vi praeditam μαλλον ἤπερ ἡ μαγειρικη, *magis quam coquinaria*. Quia Epicureo persuasum erat omnes sensuum adfectiones similes esse. Quae Epicureorum opinio procul dubio ansam Aristoteli praebuit, ut illud problema proponeret *Sect. XIX quaest.* 29: δια τι οἱ ρυθμοι και τα μελη φωνη ουσα ηθεσιν εοικεν; οἱ δε χυλοι ου, αλλ' ουδε τα χρωματα, και αἱ οσμαι; η ὁτι κινησεις εισιν, ὡσπερ και αἱ πραξεις; ηδη δε ἡ μεν ενεργεια ηθικον, και ποιει ηθος· οι δε χυλοι, και τα χρωματα ου ποιουσιν ὁμοιως: *cur rhythmi & cantus, qui voces sunt, moribus adsimilantur; sapores vero, quin & colores, & odores nullam eiusmodi similitudinem gerunt? An quia motiones sunt, non secus ac actiones? Energia profecto quid morale est, & mores creat; sapores autem, & colores nihil simile efficiunt.* Ceterum idem Peripateticorum Princeps saporum comparationem ad res Musicas adferre non dubitavit, cum ibidem *probl.* 44 quaerens, *cur suavius cantilenam audimus, cum ad tibiam, quam cum ad lyram canitur? Vini, & aceti mulsi comparatione utitur.*

V. 21, 22. φυσικως ουκ αναγκαιως) Distinctio, ut ait Athenaeus *lib. XIII cap.* 1 θρυλλουμενη ὑπο των Επικουρειων, *apud Epicureos vulgatissima*, scilicet: ὁτι επιθυμιων αἱ μεν εισι φυσικαι μεν, ουκ αναγκαιαι, αἱ δε ουτε φυσικαι, ουτε αναγκαιαι: *cupiditatum quasdam esse naturales, at non necessarias, quasdam vero nec naturales, nec necessarias.* Sed Tullius triplicem eam refert in *I De finibus*, cum ex persona Torquati sic ait: *quae est enim aut utilior, aut ad bene vivendum aptior partitio, quam illa, qua est usus Epicurus? qui unum genus posuit earum cupiditatum, quae essent & naturales & necessariae, alterum, quae naturales essent, nec tamen necessariae, tertium, quae nec naturales essent, nec necessariae.* Epicuri autem verba haec sunt in *epist. ad Menoeceum apud Laërt. lib. X*: αναλογιστεον δε ὡς των επιθυμιων αἱ μεν εισι φυσικαι, αἱ δε κεναι· και των φυσικων, αἱ μεν αναγκαιαι, αἱ δε φυσικαι μονον· των δε αναγκαιων αἱ μεν προς ευδαιμονιαν εισιν αναγκαιαι, ὡς αἱ προς την του σωματος αοχλησιαν, αἱ δε προς αυτο το ζην: *considerandum vero, cupiditates alias esse naturales, alias inanes; & naturalium alias esse necessarias, alias tantummodo naturales; ex necessariis vero alias ad felicitatem adtinere, ut quae ad corporis indolentiam, alias ad ipsam vitam.* Quam mox divisionem *lib. II* ut *ineleganter* factam traducit. Hinc autem penitus Epicurei nostri mentem adsequimur. Ait enim agriculturam, textoriam, architecturam *necessariis malis occurrere*, quippe scilicet iis cupiditatibus satisfacerent, quae & *naturales essent & necessariae*; Musicam vero *naturaliter, non necessario oblectare*, quippe eam cupiditatem, *quae naturalis, non tamen necessaria est*, *expleret.*

V. 36, 37. μεθαρμοσαι) Integrum heic vocem supplevimus indicio eiusdem, quae recurrere videtur *v.* 41, 42. Sententiae enim quadrat; siquidem teste Budaeo, optime adcipitur μεθαρμοζω pro *immutare*, & *meliorem reddere*. Praeterea nulla aptior vox usurpari poterat ab Harmonicis, qui ope Musices mores iuvenum emendari solere iactitabant.

CO-

ΚΑΙΔΑ ΩΝ ΙΤΟΙΑΥΤΑ Χ
ΠΡΟCΤΟΥCΑΝΗΘΙΝΟΥ ΑΡΕΟ
Α ΤΑ ΕΛΕΓΕΚΑΙ Η ΟΙC
ΠΛΑΤΤΟΜΕΝΟΥCΕΦΕΝ Κ Ι
ΖΕΝΑΤΗΡΩCΟΥΘΑΥΜΑCΤΟΝ
ΔΥ
ΔΑΥΤΗΝΟΥΔΟΤΙΠΑΡΑΘΗ
ΝΑΙΟΙCΕΤΙΜΗΘΗΚΑΙΠΑCΙΝ
ΤΟΙCΕΛΛΗCΙΝΚΑΙΤΩΝΙCΩΝ
ΚΑΙΤΟΙCΙΕΡΟΝΙΚΑΙC ΞΙΩ
ΤΑΡΑ ΑΠΟΛ
ΜΑΠΟΛΛΑΔΕΚΑΙΜΕΓΑΛΑ
ΚΑΚΑ ΚΑΙ ΙΛΟCΟΦΙ ΝΔΕ
ΔΙΑΤΟΜΗΤΕΤΕΥΧΕΝΑ ΟΙC
ΟΛΟΙCΕΠΑΘΛΟΝΑΤΕΙ ΑΧ
ΖΕΙΝΩΡΑΚΑΙ ΙΑΤΑC ΠΕ
ΠΛΕΓΜΕΝΑΤΡΟΗΓΑΓΟΝCΦΟ
ΔΡΑΚΑΙΤΗCΥΠΟΤΟΥΤΩΝΕ
ΠΑΙΝΟΥΜΕΝΗCΟΥΔΕΕΝΔΙ
ΔΟΑCΙΝΕΙΡΗΤΑ ΕΠ Ι
ΤΟΥΜΕΡΟΥCΚΑΝΤΑΥΤΑΜΕΝ
ΕΠΙΠΛΕΙΟΝ ΕΝΤΩ ΕΥΤΕ
ΡΩΤΩΝΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ
Α ΛΑΜΗ ΟCΜΕΝ Υ
ΘΕΙCΕΥΡΕΤ ΕΓΕΝ ΤΟΤΗC
ΜΟΥCΙΚΗ ΔΕΠ Ε
ΔΩΚΕΤΟΙCΑΝΘΡΩΠΟ
ΛΟΥΤΩΠΑΡΟ ΜΑΘΟΝΩC
ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΠΕΔΩΚΑ ΕΝ
ΛΟΓΟ ΔΕΚΑΙΦΡΟΝΗ
ΚΑΙΠΑΙΔΕΥΤ ΧΑCΕΠ
Μ ΑCΟΥΔΕΙCΕΥCΕΒΗCΝ
ΤΟΝΕΡΜΗΝΚΑΙΤΗΝΑ Η
ΝΑΝΚΑΙΤΑCΜΟΥCΑC ΕΔΟΧ
ΛΟΓΟCΗΛΟΓΙCΜΟCΕΠΗΓΑ ΕΝ
ΤΗΝΜΟΥCΙΚΗΝΟΥΚΗΔ Χ
Χ ΙCΙΜ ΔΙΑΤΟΚΑΙΤΑ ΕΙ
ΡΙCΤΑΤΟΝΔΕ ΟΝΑΝΑ Ω
ΚΑΙΦΡΟΝΙ C ΚΑΙΤΑ ΠΑΙ
Δ ΤΙΚΑCΕ ΥΟ Α
ΘΕΙΝΑ C ΕΙΔΤΑCΑΙΤΙΑC
ΕΙ ΕΥ ΘΕΟ ΙΜΟΤ C
ΤΑ ΤΕΚΝΑ

COL. XXXIV

G. B. Malesci del. *Gen. Casanova inc.*

COLUMNA XXXIV.

και Δαμων , ει τοιαυτα
προς τȣς αληθινȣς αρεο-
παγειτας ελεγε , και μη τους
πλαττομενȣς , εφεναχι-
ζεν ατηρως . Ου θαυμαστον
δ' αυτην , ȣδ' ότι παρ' Αθη-
ναιοις ετιμηθη , και πασιν
τοις Ελλησιν , και των ἰσων
και τοις ἱερονικαις ηξιω-
θη · και γαρ ἁμα
πολλα δε , και μεγαλα
κακα · και Φιλοσοφιαν δη
δια το μη τετευχεναι τοις
ὁλοις επαθλον ατιμα-
ζειν ωρα · και δια τα συμπε-
πλεγμενα προηγαγον σφο-
δρα · και της ὑπο τȣτων ε-
παινȣμενης ȣδεεν δι-
δοασιν . Ειρηται δε περι
τȣ μερȣς , καν ταυτα μεν
επι πλειονα εν τῳ δευτε-
ρῳ των ὑπομνηματων .
Αλλα μηδε θεος μεν ου-
θεις ἑυρετης εγενετο της
μȣσικης , μηδε παρε-
δωκε τοις ανθρωποις , αλ-
λ' οὑτω παρεκμαθον , ὡς
προτερον απεδωκαμεν .
λογον δε , και Φρονησιν ,
και παιδευτικας επιστη-
μας ȣδεις ευσεβης νοει
τον Ερμην , και την Αθη-
ναν , και τας Μȣσας . Ει δ' ὁ
λογος , η λογισμος επηγαγεν
την μȣσικην , ȣκ ηδη
χρησιμη , δια το και τα χει-
ριστα · τον δε λογον αναγνω-
μι , και Φρονησιν , και τας παι-
δευτικας επιστημας δυο λα-
βειν λαβας · ὡστ' ει δια τας αιτιας
εξευρον θεοι την μουσικην ,
και τας αλλας τεχνας απε-

etiam Damon , ſi talia coram veris , non fictis Areopagitis adſeruit , perverſe eos ludificavit. Minime vero mirari debemus , ſi ipſa apud Athenienſes, Graecoſque univerſos in honore habita ſit , & iiſdem digna praemiis , quae ſacrorum ludorum victoribus dantur ; etenim & multa alia ſimul , & magna mala *in pretio habuere* : ideoque Philoſophiam , utpote quae univerſis praemium non pariat , deſpectam cerne ; & propter eidem adiuncta Muſicam nimis produxerunt ; & eius Muſicae , quae hodie ab iſtis laudatur , nihil tradiderunt . Atque haec de prima parte , etſi pluribus de hiſce in ſecundo Hypomnematum diſſeremus. ❡ Iam vero neque Deorum aliquis inventor fuit Muſices, neque eam hominibus tradidit , ſed ſic eam didicerunt , uti nos ſuperius explicavimus . Loquendi autem , & ratiocinandi artem , & eruditivas ſcientias nemo vel religioſus vir ſibi perſuadet Mercurium , & Minervam , & Muſas *nos docuiſſe*. Quod ſi ratio, vel ratiocinium Muſicam induxit, non protinus utilis illa erit, propterea quod etiam peſſima rationis ope inventa ſunt : rationem vero, & intelligentiam, & eruditivas ſcientias duas capere anſas novimus . Itaque ſi ob haſce cauſas inventores Muſicae ſunt Dii , reliquas etiam artes tradi-

CAP. XVIII. An Muſicam Dei invenerint?

V. 1. Δαμων) Sic legendum esse nullus dubito. Fuit enim Damon Atheniensis celebris Musicus, qui eam artem Periclem docuit, teste Plutarcho in eius vita, nec non alios nobiles adolescentes, uti discimus a Platone *in Lachete*, qui eum summis laudibus extollit, dignumque ait, cuius disciplinae pueri committerentur: και γαρ αυτω μοι εναγχος ανδρα προυξενησε τω υιει διδασκαλον μουσικης Αγαθοκλεους μαθητην Δαμωνα ανδρων χαριεστατον ου μονον την μουσικην, αλλα και τ' αλλα οποσα βουλει, αξιον συνδιατριβειν τηλικουτοις νεανισκοις: *nuper enim mihi conciliavit hominem, qui filio meo praeceptor Musices esset, Damonem Agathoclis discipulum, omnium non in Musica modo, sed & in ceteris facultatibus quibuslibet elegantissimum atque excultissimum, dignumque qui talibus adolescentibus operam praestet*. Quare ait Aristides *Damonem manifestum reddidisse, quomodo Musica non exsistentes in pueris, & in provectioribus mores fingere, & latentes educere valeat*. Eius verba recitavimus ad *Col. III v.* 24 *pag.* 19. Vide etiam Galeni locum, quem adlegavimus ad *Col. XIX v.* 14 *pag.* 89. Quadrat igitur Damonis exemplum huic loco, ubi de puerorum institutione per Musicam, eorumque emolumento verba fiunt. Quid autem illud sit, quod coram Areopagitis ipse dixisse ferebatur, quodque in dubium revocat Noster illis verbis προς τους αληθινους αρεοπαγειτας, και μη τους πλαττομενους, penitus ignoramus: nisi hoc unum novimus, teste Isocrate *in Areopag.*, publicam puerorum institutionem apud Athenienses Areopagitis fuisse concreditam.

V. 6, 7. παρ' Αθηναιοις ετιμηθη και πασι τοις Ελλησιν) Id quidem in dubium a Nostro revocari non poterat. Qua de re ait Athenaeus *lib. XIV cap.* 8: το δε ολον εοικεν η παλαια των Ελληνων σοφια τη μουσικη μαλιστα ειναι δεδεμενη . . . . και παντας τους χρωμενους τη τεχνη ταυτη σοφιστας απεκαλουν: *ad summam vetus Graecorum sapientia Musica maxime contenta esse videtur . . . . . . & omnes artem illam profitentes Sophistas adpellarunt*.

V. 10, 11. αμα πολλα) Vel animo abalienatus, vel crasse nimis dictanti addictus, cum is eadem verba αμα πολλα iterum efferret, bis exaravit: quare expungenda duximus; etsi puncta in male habita papyro non adpareant.

V. 12. και φιλοσοφιαν δη) Heic iterum ab imperito librario pro δη, positum erat δε.

V. 16. προηγαγον) Eadem diversis verbis scripserat superius *Col. XI v.* 16 συμπλακεντα περιβλεπτον εποιησεν. Utitur autem verbo προαγω *produco*, ut adludat ad Stoicorum προηγμενα, in quorum numero censebant Musicam, uti iam diximus ad *Col. X v.* 32, & *ad Col. XI v.* 14.

V. 18. ηδεεν διδοασιν) Non alio plane sensu exponi posse verba isthaec, fortasse non abnuent peritiores: his enim ad recentiorem Musicam, quam minime veteres agnoverunt, adludit.

V. 19, 20. ειρηται περι του μερους) Haec procul dubio aliquam divisionem respiciunt initio propositam, quo nos destituimur.

V. 21, 22. εν τω δευτερω των υπομνηματων) Vide quae adnotavimus ad *Col. XXIV v.* 5.

V. 24. ευρετης εγενετο) Musicam divinitus hominibus datam vulgo veteres adfirmarunt. Sic Plutarchus *De Musica*: ημεις δ' ουκ ανθρωπον τινα παρελαβομεν ευρετην των της μουσικης αγαθων: *non hominem aliquem nos adccpimus Musicae bonorum inventorem*; & paullo infra: σεμνη ουν καλα παντα η μουσικη θεων ευρημα ουσα: *venerabilis igitur per omnia Musica, quae Deorum inventum est*; & in *De Superstitione*: μουσικην φησιν ο Πλατων εμμελειας και ευρυθμιας δημιουργον ανθρωποις υπο θεων ου τρυφης ενεκα και κνησεως ωτων δοθηναι: *Musicam ait Plato elegantiae, & concinnitatis opificem hominibus a Diis datam, non luxus gratia, & pruritus aurium*. Et ipse Plato disputat *in Phaedro* απο μουσων, *a Musis* esse Musicum furorem, *natisque Musis cantum extitisse*, γενομενων μουσων και φανεισης ωδης. Strabo *lib. X pag.* 468: καθ' αρμονιαν τον κοσμον συνεσταναι φασι, παν το μουσικον θεων εργον υπολαμβανοντες: *mundum secundum harmoniam constare tradiderunt, omne, quod Musicum est, opus Dei censentes*. Pindarus Apollini & citharae, & totius Musicae inventum tribuit *Pyth. Od.* 5: πορεν τε κιθαριν, διδωσι τε μοισαν, οις αν εθελη: *suppeditavit citharam, & Musicam, quibuscumque voluerit, concedit*. Idemque lyricus Minervae tibias adceptas refert, uti etiam Diodorus Siculus, quorum loca recitat Bartholinus *De Tibiis cap. III.* Item Callimachus *Hymno in Delum v.* 53 septichordis lyrae Apollinem auctorem facit:

Ενθεν ο παις τοσσασδε λυρη ενεδησατο χορδας
Υστερον οσσακι κυκνοι επ' ωδινεσσιν αεισαν.
Hinc Puer (Apollo) tot lyrae intendit chordas
Postea, quoties cycni partui adcinuerant.

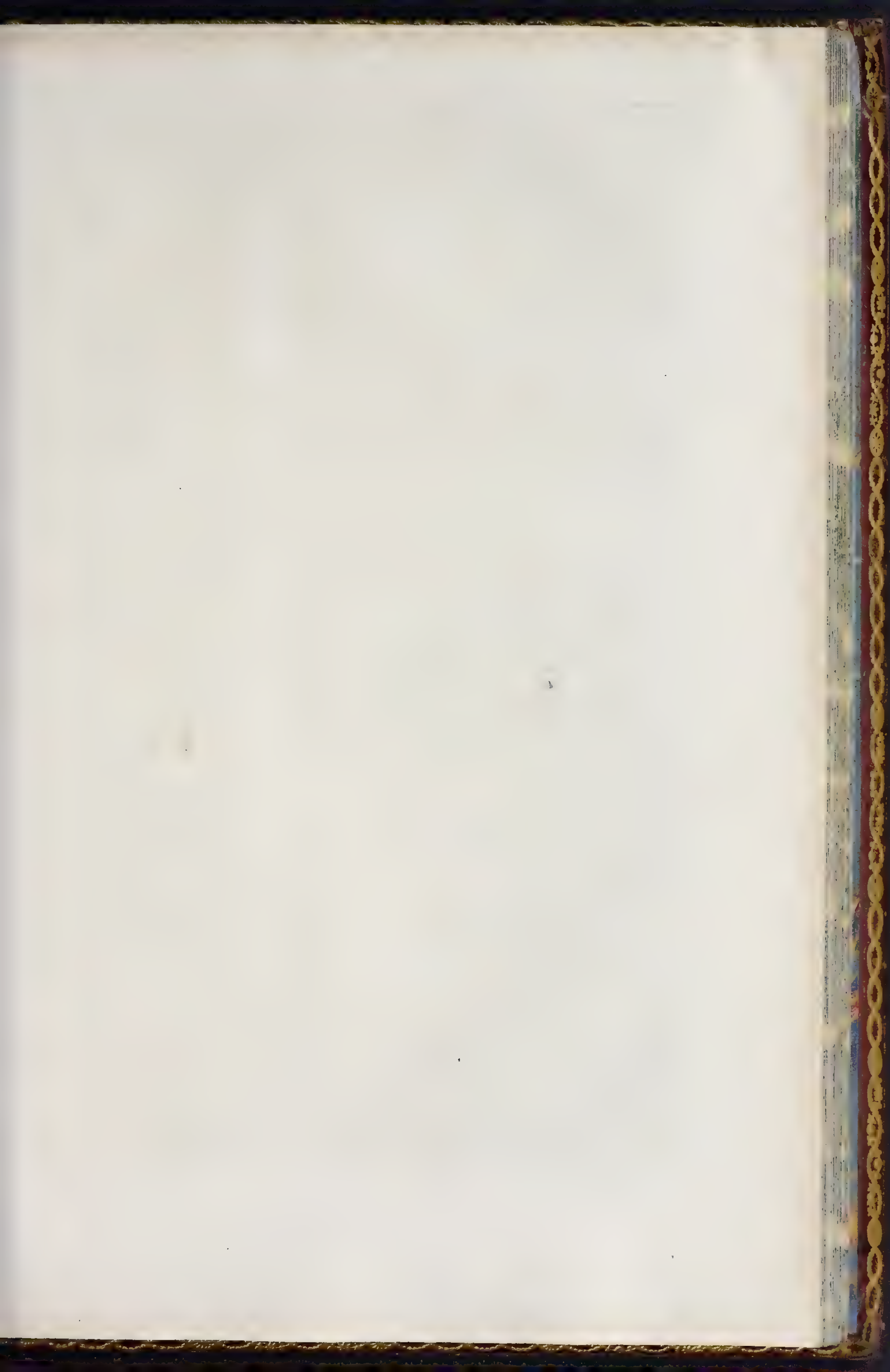
Mi-

Minervae vero tibiae inventum adtribuit *Hymn. in Dianam v.* 244:

> Ου γαρ πω νεβρεια δι' οςεα τετρηνοντο
> Εργον Αθηναιης ελαφῳ κακον.
> *Nondum enim hinnulorum ossa perterebrabant,*
> *Quod inventum est Minervae cervo noxium.*

Sic etiam Hygino *fab.* 165 Minerva dicitur prima ex osse cervino tibias compegisse, & ad Deorum epulum adcessisse. At Plutarchus *De Musica* sub Soterici persona non tantum citharam, sed & tibiam Apollini adiudicat: ου μονη δε κιθαρα Απολλωνος, αλλα και αυλητικης, και κιθαριςικης ευρετης ὁ θεος: *non modo cithara Apollinis est, sed cum tibiae, tum citharae inventor Deus.* Vulgo autem lyra Mercurio tributa fuit, ut in eius hymno, qui Homero adscribitur, & passim apud Musicae tractatores. Videsis Aristidem *Lib. II apud Meibomium pag.* 109, ubi, quae singulis Deorum Musica instrumenta adscriberentur, enarrat. Ad summam communi fere veterum eruditorum consensui oppedere non dubitat Epicureus noster.

V. 28. προτερον απεδωκαμεν) Ubinam huiusmodi rem tradiderit, plane nescimus. Sed procul dubio in aliquo antecedentium volumine, ubi fortasse propius rem Musicam adtingens, quomodo eam primitus homines didicerint, explicaverat.

ΔΟϹΑΝΘΙΔⲰ ϹΤΑΤ ΝΜΟ
ΝΗΝΑΤΙΟϹ ΝΥ ϹΙΝ
ΩΓΑΡΤΟΠ Ν Ⲱ Ν
ΑΠⲰΝΘΕΟΥϹΕΙϹΗ ΑΙ
ΚΑΤΑΔΕΔΟΙΧΟΤΑϹ ΤΗΝ Χ
ΜΕΝΓΟΙΤΑΘ ΝΑΝΚΑ ΜΕ
ΜΙϹΗΚΕΝΑΙΚΟΥϹΑΥΛΟΥϹ
ΕΜΥΘΕΥΚΑϹΙΝΚΑΙΤΟΝ
ΜΗΝΑΛΛ ΠΑΡΑΔΕΔⲰ
ΕΝΑΙΤΗΝ ΡΑΝΤΟΥΤΟΔΕ
ΚΑΙΠ ϹΤΟΝ ΜΟΥϹΙΚΗΙ ΘΕ
ΟΥϹΧΡΗϹΘΑΙΛΕΓΟΝΤΑΠΕ
ΠΔΙΧΘⲰΙΚΑΙΤΑΔΥΟΤΑ
ΠΡΟΑΥΤΟΥΝΚΕΤΑΦΕΡΕϹΘⲰ
ΚΑΙΤΟΜΟΥϹΙΚΟΝΜΗΔ ΝΑ
ΕΙΝΑΙΛΕΓΕϹΘⲰ ΧⲰΡΙϹ ΑΙ
ΤΟΥΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΤΑΥΤΑΚΑΙ
ΠΡ ϹΤΟΙ ΜΕΓΑΛΥΝΟΝΤΑϹ
ΕΠΙΤⲰΙΧΑΙΡΕΝΤⲰΙΔΙΑΜΟΥ
ϹΙΚΗϹΤΙΜⲰΜΕΝΟΥϹΕΦΑΡ
ΜΟΤΤΕϹΘⲰΙΚΑΙΤΟΜΗΠΡΟϹ
ΔΕΙϹΘΑΙΤⲰΝΤΟΙΟΥΤⲰΝΜΗ
ΔΕΠΙΠΤΕΙΝΚΑΤΑΥΤΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΘΑΥΜΑϹΕϹΘΑΙΔΙΑΤΑΥ
Τ ΚΑΙΤΗΝ Τ Ν ΒΑΡΒΑ Ν
ΙΤΙΗ ΑΤΟ ΟΝΕΛΛ
Κ ΚΑΡΔΙΑΤΟΤ Ν
Ε ΟΤΙΜΑΝΝΟΜΙΖ Ν
ΚΑΙΤΟΤΟΥϹΝΟΜΟΘΕΤ
Π ΛΕΙΤΙΚΟΥϹΙϹⲰϹΠΕ
ΝΗϹΘΑΙΤΟ ΟϹΥΝΕΘ ΑΝ
ΤΑϹΚΑ ΝΕΗΟΜΙϹΘΑΙΚΑ
ΘΑΠΕΡΗΜΕΙϹΑΚΟΥϹΤΙΚⲰϹ
ΥΠΑΥΤΗϹΤΕΡΠΟΜΕΘΑΚΑ
ΚΕΙΝΟΥϹΕΤΕΡⲰϹΔΟΥΔΑΜⲰϹ
ΚΑΙΤΑΛΛΑΤΑΠΕΡΙΤΟΥ ΛΗ
Δ ΝΠΡΟϹΕΥϹΕΒΕΙΑΝΟΙΚΕΙ
ΑΡϹΧ ΕΙΡΗΜΕΝΑΛΕΧ
Υ ΟΙΔΗΡⲰΕϹΥΤΕ
ΘΕ ΤΕ ΗϹΑΝΙΚΑ Υ
Ι Λ ΛΟΝΗΦ
Φ ΑΡΟΝ
Α Ν

COL. XXXV

G. B. Malesci del. — A. Lentari inc.

COLUMNA XXXV.

δοσαν · οἱ δ', ὡς ταυτην μονην απεδοσαν, ὑμνουσιν. Εω γαρ το πονηματα χαλεπων Θεους εισηχθαι καταδεδοικοτας. Την μεν τοι γ' Αθηναν και μεμισηκεναι τους αυλους μεμυθευκασιν, και τον Ερμην αλλῳ παραδεδωκεναι την λυραν. Τουτο δε και προς τον μουσικῃ θεους χρησθαι λεγοντα πεπαιχθω, και τα δυο τα προ αυτου μεταφερεσθω, και το μουσικον μηδενα ειναι λεγεσθω. Χωρις δε του τελευταιου, ταυτα και προς τους μεγαλυνοντας επι τῳ χαιρειν δια μουσικης τιμωμενους εφαρμοττεσθω, και το μη προσδεισθαι των τοιουτων, μηδε πιπτειν κατ' αυτους · και το θαυμασεσθαι δια ταυτα, και την των βαρβαρων τιμην, ατοπον Ελλησιν ειναι · και γαρ δια τουτων θεους τιμαν νομιζουσιν · και το τους νομοθετας, και πολιτικους ισως πεπλανησθαι τουτο συνεθισαντας, και τῳ νενομισθαι, καθαπερ ἡμεις ακουστικως ὑπ' αυτης τερπομεθα, κακεινους, ἑτερως δ' ουδαμως · και τ' αλλα τα περι του μηδεν προς ευσεβειαν οικειαν εχειν ειρημενα μεχρι τουνυν. Οἱ δ' ἡρωες ουτε θεατρα παρεθηκαν, και ουτε παιδευει μαλλον, η Φιλοσοφια, το θεατρον . . . .

. . . .

. . . .

tradiderunt: hi vero, quasi hanc unam tradiderint, hymnis extollunt. Omitto enim Deos nobis repraesentari laboriosa & difficilia refugientes: Minervam profecto tibias etiam odisse fabulati sunt; & Mercurium alteri suam tradidisse lyram. Hoc autem *de Mercurio* adversus hunc, qui Musicam Deos exercere adfirmat, iocandi gratia dictum esto: & duo priora metaphorice sumantur: & Musicum neminem eorum esse dicamus. Seposito autem hoc ultimo argumento, haec etiam adaptentur adversus eos, qui Deorum gaudium, cum per Musicam honore adficiuntur, exaggerant, nimirum nec eos tali honore indigere, neque illo quidquam adfici; tum vero minime Graecis esse conveniens Deos venerari hoc pacto, quod idem est, ac Barbarorum cultu eos prosequi: illi enim per isthaec Deos rite colere autumant; tum etiam legislatores, & politicos aeque deceptos fuisse, cum ad haec essent adsueti, cumque putarent illos etiam (*Deos*), aeque ac nos, aurium sensu per Musicam oblectari, nequaquam vero aliter; tum denique alia illa, quae usque adhuc disputavimus in illud argumentum, quod Musica nihil ad veram germanamque pietatem conducens habeat. Neque porro Heroes theatra constituerunt, neque sane theatrum magis, quam Philosophia publicae institutioni inservit . . . .

. . . .

. . . .

V. 6, 7. Αθηναν και μεμισηκεναι τες αυλους) De hac fabula Minervae tibias proiicientis sic Ovidius *Fast. VI* cecinit:

Prima terebrato per rara foramina buxo ,
Ut daret effeci tibia longa sonos .
Vox placuit : faciem liquidis referentibus undis
Vidi , & virgineas intumuisse genas .
Ars mihi non tanti est : valeas mea tibia dixi ;
Excipit adiectam cespite ripa suo .

De eadem fabula meminerunt etiam Propertius, *Lib. II Eleg.* 23. Claudianus *in Eutropium Lib. II* ; nec non Aristoteles *Politic. Lib. VIII.* Hyginus *Fab.* 165 ; Plutarchus , Gellius , Eustathius , & Fulgentius , quos omnes adlegat Bartholinus *De Tibiis cap. III.* Sed praeter istos servavit nobis Athenaeus duo veterum Poëtarum loca ; alterum Melanippidis lyrici ex poëmate, cui nomen *Marsya Lib. XIV cap.* 2 :

τα μεν Αθαναια οργανα
Ερριψε τε ἱερας απο χειρος ειπε τε ·
Ερρετε αισχεα σωματι λυματ' · εμε δ' εγω
Κακοτητι διδωμι ;

Pallas quidem sacra de manu abiecit instrumenta , dixitque abite in malam rem corporis probra turpia : Ego ne me turpi rei dedam ? Quae postrema verba sic optime vertit Casaubonus cum interrogatione legens , atque adnotat : κακοτητα *adpellat* την ασχημοσυνην , *indecoram vultus compositionem tibias inflantium .* Quod discere est ex aliis Telestae Selinuntii versibus , quos ibidem Athenaeus adlegat : δρυμοις ορειοις οργανον διαν Αθαναν δυσοφθαλμον αισχος εκφοβηθεισαν , αυθις εκ χερων βαλειν , νυμφαγενει χειροκτυπῳ θηρι Μαρσυα κλεος : *in montium nemoribus divam Minervam deformitatem oris visu turpem expavescentem instrumentum statim e manibus abiecisse , quod gloriae foret feroci Marsiae Nymphae genito manu illud percutienti .* Hinc Clemens Alexandrinus , quem ibidem citat Casaubonus , *Paedag. Lib. II* : προνοητεον δε μαλιστα της ευσχημοσυνης , ἡ και την Αθηναν φησιν ὁ μυθος , ἡτις ποτε ην , πρoμηθεμενην , αυτης των αυλων επιρριψαι το επιτερπες δια το απρεπες της οψεως : *decori quam maxime est nobis providendum , cuius gratia etiam fabula ait , Minervam , quaecumque tandem ea foret , se ipsam prospicientem tibiarum oblectamentum proiecisse propter oris indecentiam .* At mysticum huius fabulae sensum sic explicat Aristides *Lib. II pag.* 109 ; ubi cum dixisset quamdam tantum tibiae melodiam multa scientia , & pudicitia plenam Minervae fuisse adtributam , sic pergit : τοιγαρυν βραχειαν ειναι την δι' αυτης ωφελειαν επιδεικνυμενοι , και τοις σοφοις φευγειν κατα το πολυ την δι' αυλητικης ρᾳστωνην παραινυντες , αποῤῥιψαι την θεον φασι τες αυλες , ὡς ⁎ προσφορον ἡδονην επιφεροντας τοις σοφιας εφιεμενοις · τοις δε δια συνεχεις δημιυργιας τε , και εργασιας καματηροις τε , και επιπονοις των ανθρωπων χρησιμευουσαν : *quocirca modicam , quae per ipsam fit , utilitatem esse ostendentes , ac sapientibus plerumque fugiendam relaxationem , quae per tibias confertur , insinuantes , Deam tibias abiecisse inquiunt , utpote quae minime convenientem voluptatem sapientiae cupidis adferrent ; hominibus autem ob continua opificia , atque opera languidis , ac defessis adcommodatam .*

V. 9. Ερμην αλλῳ παραδεδωκεναι την λυραν) Orpheo scilicet suam lyram tradidisse aiebant veteres . En quomodo alterum *Harmonici Manualis* librum orditur Nicomachus Gerasenus : Την λυραν , την εκ της χελωνης φασι τον Ερμην ἑυρηκεναι , και κατασκευασαντα ἑπταχορδον , παραδεδωκεναι την μαθησιν τῳ Ορφει : *Lyram ex testudine fabrefactam Mercurium invenisse , eiusque doctrinam , cum septem ab ipso chordis instructa esset , Orpheo tradidisse ferunt .* Ubi sane non lyram ipsam , sed lyrae scientiam tradidisse dicitur ; at alii lyram ipsam traditam confirmant . Sic Hyginus *Poët. Astron.* : *Lyra inter astra constituta est , hac , ut Eratosthenes ait , de causa , quod initio a Mercurio facta de testudine , Orpheo est tradita . . .*

V. 21 , 22. μη προσδεισθαι των τοιυτων) Id iam inculcavit *Col. IV v.* 7 , 8. Vide , quae ibi adnotavimus .

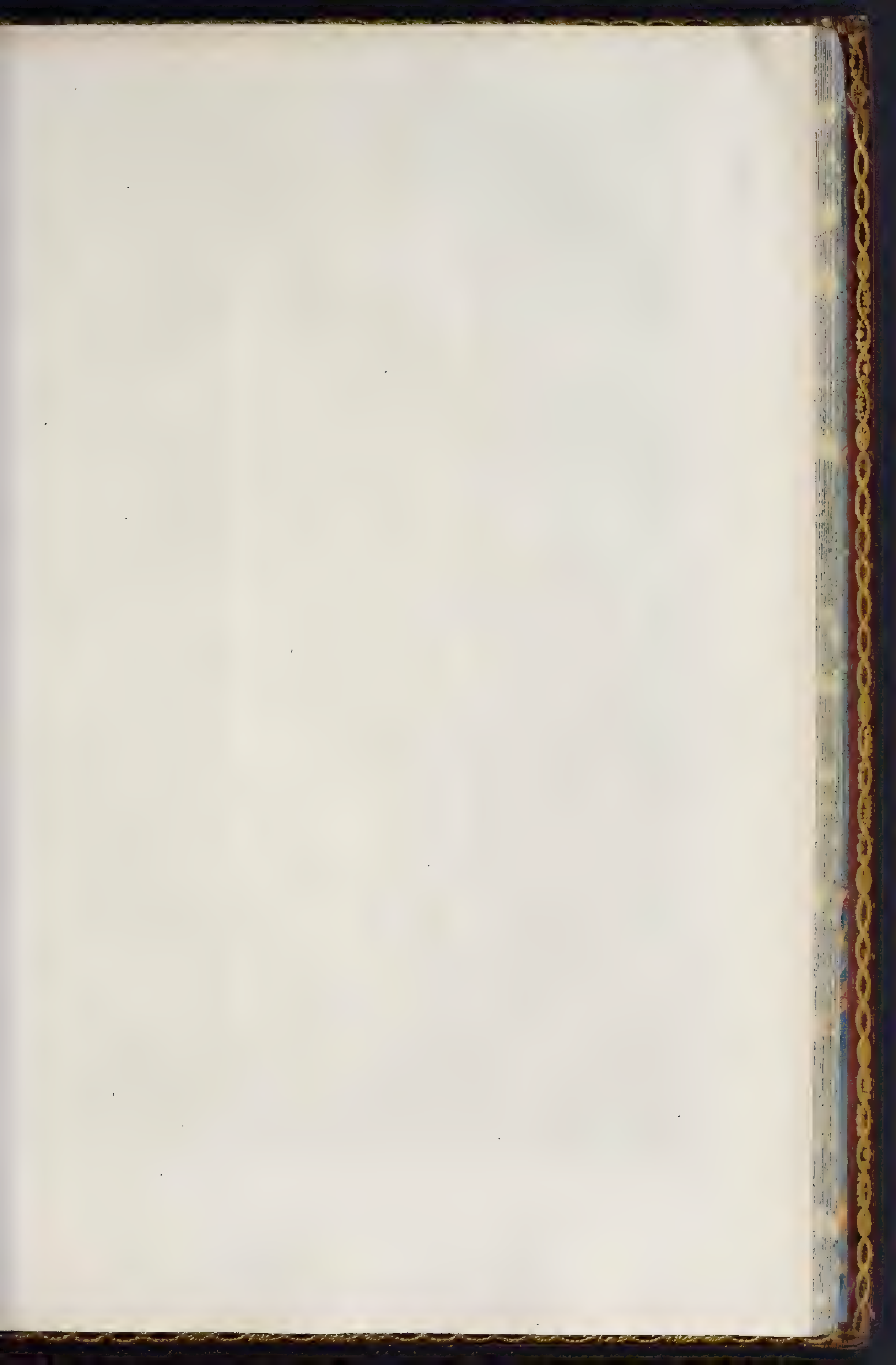
V. 23 , 24. μη πιπ͂ειν κατ' αυλυς , και το θαυμασεσθαι δια ταυτα) In eamdem prorsus sententiam sic disputat Arnobius *lib. VII advers. Gent.* : *Etiamne Dii aeris tinnitibus & quassationibus (adficiuntur) ? etiamne symphoniis ? Quid efficiunt crepitus scabillorum ? ut cum eos audierint Numina honorifice secum exsistiment actum , & ferventes animos irarum oblivione deponant ? An numquid , ut parvuli pusiones ab ineptis vagitibus crepitaculis exterrentur auditis , eadem*

dem

dem ratione omnipotentia Numina tibiarum ſtridore mulcentur? Et infra: *vos aeris tinnitibus, & tibiarum ſonis ... perſuaſum habetis Deos delectari & adfici, iraſque aliquando conceptas eorum ſatisfactione molliri.* At vero Ptolemaeus *Harmonic. lib. III cap.* 7 eius moris hanc rationem reddit: δοκει δε και το τȣς Θεους μετα μȣσης τινος επικαλεισθαι και μελωδιας, οἱον ὑμνων τε και αυλων, η των αιγυπτιακων τριγωνων, εμφαινειν, ὁτι μετα πραοτητος ευμενȣς επακουειν αυτȣς προκαλȣμεθα των ευχων: *mihi videtur hoc ipſum, nimirum Deos cum Muſica quadam, & melodia invocari ſolitos, ut puta hymnis, & tibiis, aut trigonis Aegyptiacis, id indicare, quod eos ad preces noſtras cum benigna clementia audiendas invitemus.*

V. 25. την των Βαρβαρων τιμην) Barbara Numina teſte Apuleio *de Deo Socratis* magno ſtrepitu in primis colebantur: *Aegyptia Numina ferme plangoribus (gaudent), Graeca plerumque choreis, Barbara autem ſtrepitu cymbaliſtarum, tympaniſtarum, & choraularum.*

V. 41, 42. παιδευει μαλλον, η Φιλοσοφια, το θεατρον) Huiuſmodi ſupplementum & reſidua elementa, & contextus non reſpuunt. Ceterum non unus Stoicus tam praeclare de theatris ſentiebat. Ecce tibi prae reliquis Halicarnaſſeus in *I de figurata Oratione*: ἡ δε γε κωμωδια, ὁτι πολιτευεται εν τοις δραμασι, και Φιλοσοφει, ἡ περι τον Κρατινον, και Αριστοφανην, και Ευπολιν· τι δει και λεγειν; ἡ γαρ τοι κωμωδια αυτη το γελοιον προστησαμενη Φιλοσοφει: *Comoedia, utpote quae rempublicam adminiſtrare docet ſuis repraeſentationibus, etiam philoſophatur: qualis ſcilicet eſt illa Cratini, & Ariſtophanis, & Eupolis: quid porro aliud eſt dicendum? enimvero comoedia ipſa, quae ad riſum captandum eſt comparata, philoſophiae ſchola eſt.* Idem de Tragoedia ſuperius dixerat.

ΟΝ

ΥΟΝ ΘΑΥΜΑΖΕΙΝ ΑΙΕ
ΠΙΤΗΔΕΥΕΙΝ ΜΑΤΑΙΟΝ Υ
ΠΟΤΕΠΟΗΤ ΝΠΑΡΑΔΕΔΟ
ΜΕΝΟΝΟΥΚΕΣΤΙΝ ΠΙ ΝΕΙ
ΔΕΜΗΓΕΧΡΗΝΤΑΣΑΙ ΙΑΣ
Α ΕΔΙΔΑΣΚΟΝΤΟΤΗ ΝΜΟΥ
ΣΙΚΗΝ ΛΕΓΕΙΝΚΑΙΠΡΟΣΕΜ
ΑΝΙΖΕΙΝΩΣΕΥΛΟΓΟΙ ΦΑΙ
ΝΟΝΤΑΙ ΔΟΥΝΟΙΜΕΝΜΟΤΣΙ
ΚΟΙΓΕΓΟΝΟ ΤΕΣΟΥΚΕΥΓΕ
ΝΕΙΣ ΟΥΔΕΥΤΥΧΕΙΣ ΑΔΗ
ΙΟΥΡΓΟΙΤΙΝΕΣΚΑ ΛΕΙΤΟΥΡ
ΓΟΙΠΑΡΑΤΑΣΙΨΩΧ ΕΙΝ Η
ΤΙΝΑΣΕΠΛΑΣΑΝΟΙΤΑΥΤΑΔΙ
ΑΠΟΝΗΣΑΝΤΕΣ ΤΩΝΔΕΜΕ
ΑΛΩΝΕΙΣΤΙΣΗΔΕΥΙΕΡΟΣΟ
ΣΟΝΜΕΤΡΙΟΝ ΚΙΘΑ ΑΙΚΑΙ
ΜΕΛΩΔΙΑΙ ΡΩΜΕΝΟΣ
ΣΔΕΠΑΡΑΔΕΧΟΜΕΝΟΙΤΑΥ
ΤΑΔΙΑΠΟΛ ΑΝΤΕΣΤΩΝ
ΔΕΜΕΓΑΛΩΝΕΙΣΤΙΣΗΔΕΥΤΕ
ΟΣΟΝΜΕΤΡΙΟΝΚΙ ΑΡΑ
ΣΑΙΜΕΛΩΙΔΙΑΧ Υ ΕΝΟΣ
ΑΠΑΝΤΕΣΑ ΠΑΡΑΔ ΧΟΜΕ
ΝΟΙΤΑΥΤΑ ΑΤΕΡΨΙ ΤΑ
ΓΑΡΤΩΝΑΠ ΘΩΝΑΝΔΡΩΝ
ΠΡΑΞΕΙΣΚ ΤΑΛΛ ΑΝ
ΗΜΑΤΑ ΟΝ ΕΤΕΡΟΝΕΧ
ΧΕΙ ΔΗΜ ΚΡΙΤΟΣΜΕΝΚ
ΤΟΙΝΥΝΑΝ ΟΥΦΥΣΙΟΛΟΓ
ΤΑΤΟΣΜΟΝ ΤΩΝΑΡΧΑΙ
ΩΝΑΛ ΑΚ ΑΠΩΝΙΣΤΟΡΟΥ
ΜΕΝΩΝΟΥΔΕΝΕ ΗΤ
ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΩΝ ΜΟΥ ΚΗΝ
ΦΗΣΙΝΕΩΤΕΡΑΝΕΙΝΑΙΚΑΙ
ΤΗΝΑΙΤΙΑΝ ΟΔΙΔΩΣΙΛΕ
ΤΩΝΜΗΑΠΟΚΡΙΝ ΤΑΧ
ΝΑΓΚΑΙΟΝ ΛΛΑΕΝΤΟΥΠΕ
ΡΙΕΥΝΤΟΣΗΔΗ ΝΕΣΘΑΙ
ΠΑ ΝΕΝ ΟΤΑΤΗ
ΔΟ ΤΕ ΡΕΙΣΙΝΤΙΤΑΥ
ΕΓ ΚΑ Ι
Α ΤΣ
ΑΤ

COL. XXXVI

G. B. Malesci del. *Gius. Aloja inc.*

COLUMNA XXXVI.

δευον θαυμαζειν, και επιτηδευειν ματαιον ὑπο γε ποιητων παραδιδομενον. Ουκ εστιν πικρον, ει δε μη γ' εχρην, τας αιτιας δι' ἁς εδιδασκοντο την μȣσικην λεγειν, και προσεμφανιζειν· Ως ευλογοι φαινονται δ' ȣν οἱ μεν μȣσικοι γεγονοτες ȣκ ευγενεις, ȣδ' ευτυχεις, αλλα δημιȣργοι τινες, και λειτȣργοι παρα τας ευωχιας, ει μη τινας επλασαν οἱ ταυτα διαπονησαντες· των δε μεγαλων εἱς τις, η δευτερος ὁσον μετριον κιθαρα και μελωδια χρωμενος, ——

——

——

——

——

——

ἁπαντες δε παραδεχομενοι ταυτας δια τερψιν· Τα γαρ των αγαθων ανδρων πραξεις και τ' αλλα διανοηματα λογον ἑτερον εχει. Δημοκριτος μεν τοινυν, ανηρ ȣ φυσιολογωτατος μονον των αρχαιων, αλλα και των ἱστορȣμενων, ȣδε νεοτητ' αν πολυπραγμων, μȣσικην φησι νεωτεραν ειναι, και την αιτιαν αποδιδωσι λεγων· μη αποκρινω τ' αναγκαιον, αλλα εν τȣ περιευντος ηδη γινεσθαι· πλην αλλα αρχαιοτατη δοκει τε, και φερειν τι θαυμασιωτατον, και εγκλειειν . . . .
. . . .

admirari & sectari stultitias, quas Poëtae tradunt. ¶ Non displicet nunc, nisi etiam necesse est, caussas, ob quas Musicam vulgo didicerunt, edisserere, & aperire. Quippe scilicet inepti viderentur homines quotquot nec genere, nec fortunis distincti Musicam profiterentur, & opifices, & quasi conviviorum ministri esse ducerentur, nisi aliquas commenti essent rationes, qui huiusmodi exercerent: mox vero magnorum hominum unus vel alter, qui moderate cithara & melodia usus est, & vulgus omnis rationes hasce delectationis gratia receperunt. Excellentium enim virorum acta, diversaeque opiniones alio pacto loquuntur. Enimvero Democritus maximus naturae interpres non ex antiquis solum, sed etiam inter quotquot ad nostram usque memoriam floruere, vir minime novitatis studiosus, Musicam ait iuniorem esse, & rationem reddit dicens: Non iudico necessariam, sed superflui loco iam esse; attamen antiquissima aliquibus videtur, & mirabilia admodum ferre, & in se includere . . . . . .
. . . .

CAP. XIX. Quibus de caussis vulgo Musicam discerent?

V. 15, 16. *των δε μεγαλων*) Magni iſti viri non admodum multi, quos Muſica moderate uſos fuiſſe, & praeclara de eadem praedicaſſe fatetur Noſter, non alii fortaſſe ſunt, quam Pythagoras, Socrates, Archytas, aliique Philoſophi, quos a Muſica minime abhorruiſſe conſtat: ipſis propterea opponit mox Democriti auctoritatem, & Platonis.

V. 19 *uſque ad* 23. En rurſus uncis incluſos redundantes quatuor *στοιχους* per errorem bis exaratos, quos minime dictatos, ſed ex *αυτογραφῳ* exſcriptos adparet. Fraudi enim exſcribenti fuit particula *δια*, quae bis in hiſce ſex verſibus recurrit. Cum enim ligneus ille, ſententiaeque minime addictus deſcripſiſſet *παραδεχομενοι ταυτα δια*, mox retortis ad *αυτογραφον* oculis, ut quid poſt illud *δια* inſequeretur cerneret, in aliud ſuperius poſitum *δια* incidit, qui eſt *v.* 14; quodque ſibi adhaerens habet *πονησαντες*; atque iterum ea verba ſecurus adpinxit.

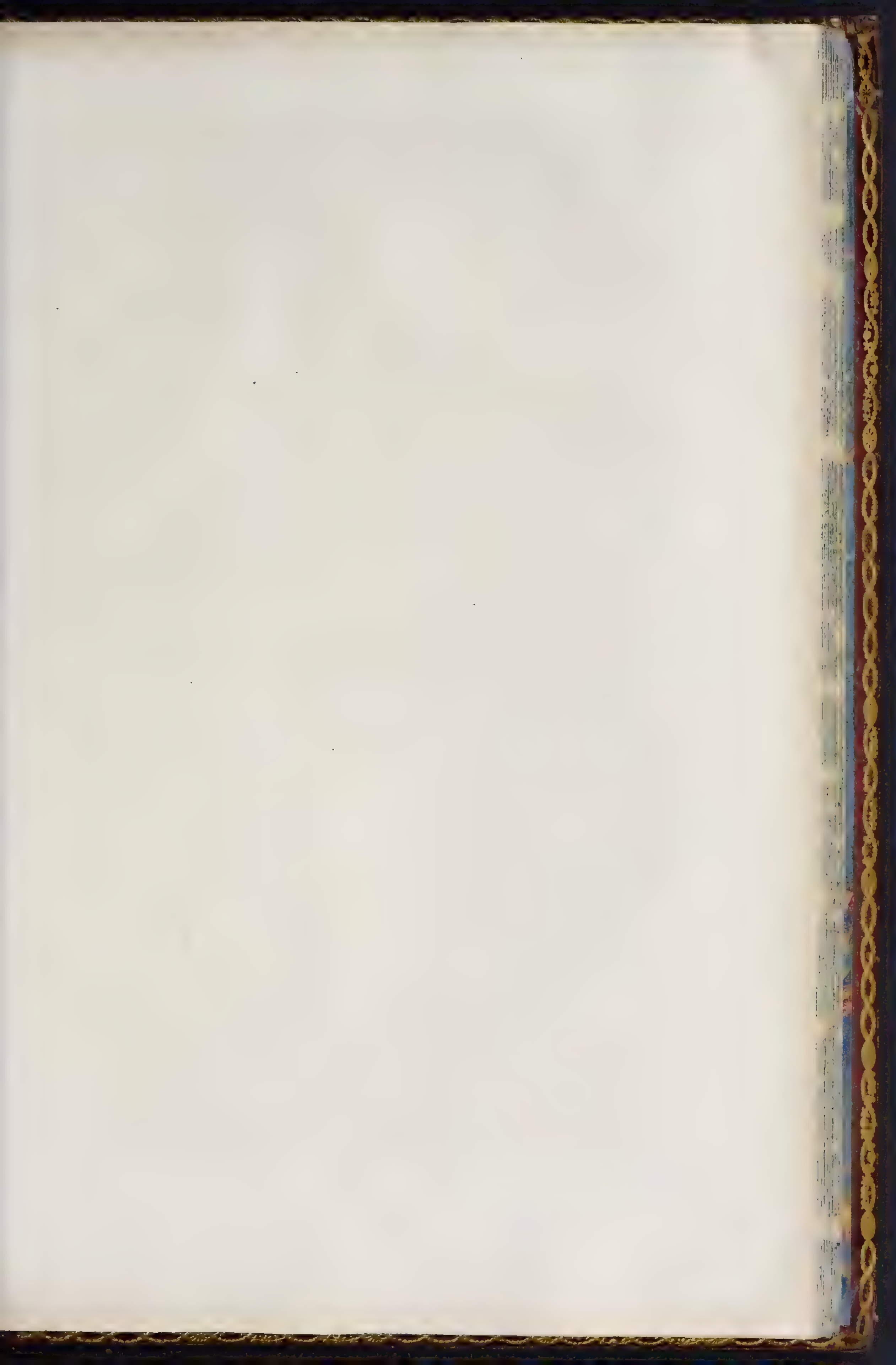
V. 26. *των αγαθων ανδρων κ. τ. λ.*) Non alios heic profecto vocat *αγαθους*, quam quos ſupra *v.* 15 16 dixerat *μεγαλους* h. e. *ſapientia eximios, & hominum vulgo praeſtantiores* inter quos Democritus, & Plato, quos infra adlegat. Iſtos enim longe aliter factitaſſe, & ſenſiſſe adfirmat.

V. 29. *Δημοκριτος κ. τ. λ.*) Non immerito tantis laudibus Democritum Epicureus Noſter mactat, quem Magiſtro ſuo in pluribus, & praecipue in atomorum doctrina praeiviſſe, diffiteri non poterat. Qua de re Tullius *I De Fin.*: *Democrito (Epicurus) adiicit perpauca mutans, ſed ita, ut ea, quae conrigere vult, mihi quidem depravare videatur*: & infra: *Epicurus, in quibus ſequitur Democritum, non fere labitur*. Ceterum de eximia Democriti doctrina apud omnes conſtabat, qui propterea teſte Laërtio *lib. IX* in philoſophia *πενταθλος* dictus eſt: *τα γαρ φυσικα, και τα ηθικα, αλλα και τα μαθηματικα, και τους εγκυκλιους λογους, και περι τεχνων πασαν ειχεν εμπειριαν*; *phyſica enim, moralia, mathematica, diſciplinarum liberalium rationes, artiumque omnem habebat peritiam*. Eum autem inter alia innumera etiam Muſica tractaſſe, librumque, cui titulus *περι ρυθμων και ἁρμονιης*, *de Rhythmis & Harmonia* adornaſſe teſtatum facit idem Laërtius ibidem; unde iſta fortaſſe, quae Noſter recitat, deſumta ſunt.

V. 35. *νεωτεραν*) Antiquiſſimam *Μουσοφιλοι* eam artem praedicabant, quos inter Plato. Sic Maximus Tyrius Platonicus illam *πρεσβυτατον των εν ψυχη επιτηδευματων*, *antiquiſſimam omnium animi diſciplinarum*, dicit. Democritus contra iuniorem, quippe eam non neceſſariam, ſed inter ſuperflua haberet. Neceſſaria enim profecto ſunt antiquiſſima.

V. 37. *μη αποκρινω κ. τ. λ.*) Democriti ipſius verba procul dubio ſunt haec, utpote quem *ιωνιζειν* in voce *περιεουντος* vides.

CO-

ΗΣΧ Τ ΡΟ ΕΛ ΔΟΚΕ
ΚΑΙΤΑ ΑΥΛ ΑΤΑΤΕΤΕ
ΜΗΣΘΑΙΚΑΤΑΙ ΧΛΣΩΣΑΝ
ΥΠΟΤ ΩΔΕΣΤΕΡΩΝΥΣΤΕ
ΡΟΝΔ ΟΤΩΝΣ ΝΣΤΩΤΕ
ΡΩΝΤΑ ΣΓΝ ΤΑΜΕΝ
ΠΛ ΤΩ ΟΣΩΣΥ ΦΟΤΕΡΑ
ΤΕΡΑΜΙΚΡΟΤΥΧΟΝΔΕΚΑΙ
ΜΗΔΕΝ ΑΞΙΟΛΟΓΟΝΕΧΟΝ
ΤΩΝΩ ΑΡΑΠΕΜΠΟΥΣΙΝ
Α ΤΟΥΣ ΓΑΡΔΕΙΛΕΣΕΙΝ
Ε ΔΑΙΜΟΝΑΣΠΟΗΣΟΥΣΙΝ
ΤΟ ΔΙΑΠ ΝΕΑΥΤ ΣΠΟΤΕ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝΤ ΣΤΕΙ
ΩΣΠΟΙ ΕΙΝΜΑΝΘΑΝΕΙΝ
ΚΑΙΤΗΝΑΦΕΘΝ ΑΝΟΥΧΟ
ΡΩΝΤΩΝ ΟΣΗΤΩΝΑΚΡΟΑ
ΜΙΤΟ ΛΕΣΤΙΝ ΣΙΝΔΗΜΟ
ΣΙΑΙΠΑΡ ΣΤΑ ΕΝΩΝΟΥΔΕ
ΤΗΝΕΤΟΙ ΣΙΑΝΤΟΥΔΙΑΠΑΝ ΕΕ
ΤΟΣΕΙ ΥΛΟΙΜΕΘΑΜΕΤΕΧΕ
ΚΑΤΑΠΟ ΛΙΝ ΟΥΔΕΦΙΣΤΑ
ΝΕΠΙΤΟΚΑ ΔΙΧ Α Χ
ΚΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝΤΗΝΟΥΣ Α
ΕΠΙ ΙΤΕΙΝΚΑΙΤΑΧΕΩ ΠΙΣ Σ
ΚΟΙΓ ΕΙΝΕΣΘΑΙ ΙΟ Α
ΤΑ ΤΕ ΟΝΤΩΝΠΟΛΛΑ
ΚΙΤΩΝΑ ΩΝ ΩΝΑΛΛΟΤ
ΠΡΑΤΤΟ ΛΕΗ ΕΩ ΑΡΤΟΤΗΝ
ΜΕΝΗΔ ΝΗΝΟΥΚΑΝΑ
ΙΑΙΟΝΕΙΝΑΙΤΗΝΔΕΜΑΟ
ΣΙΝΚΑΙΜΕΛ ΗΝΙΝ ΤΕΡ
ΠΩΜΕΝΑΥΤΟΥΣΕΠΙΠΟΝΟΝ
ΤΕΙΝΑΙΚΑΙΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΑΧ
ΤΩΝΠΡΟΣΕΥΕΤΗΡΙΑΝΕΚΚ Ε
ΟΥΣΑΝ ΚΑ ΝΟΥ ΕΧ ΩΣΑ
ΠΡ ΙΑΝΤΟΥ ΡΑΚ ΙΩ
ΔΩ ΟΝΤΟΣ Η ΘΑΙΙΖΟ
ΟΣΕ ΕΡΓΩΙ Π ΕΤΟΥΜΗ
ΕΙΝΑΙ ΟΡΩΤ ΗΔΕΣ
Σ ΝΑ ΟΥΣ
ΤΡΟΣ
ΝΕ ΤΟΙ

COL. XXXVII

G. B. Malesci del. ed inc.

COLUMNA XXXVII.

. . . . δοκει δε και τα Φαυλα κατατετεμησθαι, καταρχας ὡς αν ὑπο πηλωδεστερων, ὑστερον δ' ὑπο των συνετωτερων. Τα δυσγνωστα μεν ἁ Πλατων, ὁσῳ συμΦορωτερα. Μικροψυχον δε και μηδεν αξιολογον εχοντων, ᾧ παραπεμψουσιν αὑτους. Τι γαρ δει λεγειν; ευδαιμονας ποησουσιν τῳ δια την ἑαυτοις ποτε παρασκευην της τερψεως πονειν μανθανειν, και την αφθονιαν ουχ ὁρωντων, ὅσων ακροαματων εστιν, των δημοσια παρισταμενων, ουδε την εξουσιαν του δια παντος, ει βουλοιμεθα μετεχειν κατα πολιν· ουδ' εΦισταμενων επι το και δια μακρων χρονων την Φυσιν επικυπτειν, και ταχεως προσκορη γεινεσθαι· διο και παρεκτεινοντων πολλακι των αγωνων αλλο τι πραττομεν. Εω γαρ το, την μεν ἡδονην ουκ αναγκαιον ειναι, την δε μαθησιν, και μελετην, ἱνα τερπωμεν αὑτους, επιπονον τ' ειναι, και των κυριωτατων προς ευετηριαν εκκρειουσαν, και την συνεχως απρεπειαν του μειρακιωδως ᾀδοντος, η κιθαριζοντος εν εργῳ. Περι δε του μηδεν διαΦορωτερον, η δεον . . . . τοις

. . . . Puto autem vitiosa etiam ab ea defecta fuisse, utpote cum initio a lutulentis hominibus tractaretur, postea vero a solertioribus. Cognitu quidem difficilia sunt, quae scribit Plato, quo utiliora. Pusillanimi autem viri, & qui nihil egregium praestare queat, illud est, quo sese committent. Quid enim dicendum? semet felices reddent, discendo nunc laborare, ut aliquando sibi oblectationem comparent: cum neque videant, quot acroamatis publice abundemus, quantaque dignitas nobis parata foret, si vellemus nosmet publicis negotiis immiscere: neque illud animadvertant temporis longitudine naturae propensionem deficere, & brevi exsaturari. Propterea fit, ut saepe nos, spectaculis in longum abeuntibus, alia omnia agamus. Praetereo enim dicere eam oblectationem minime necessarium quid esse, discere vero & studere, ut nosmet oblectemur, non modo laboriosum esse, sed etiam proprium principum virorum, propter reginam opulentiam, *qua perfruuntur*; neque dicam, quam indecorum sit virum, quasi pro suo munere, pueriliter perpetuam dare operam cantui, & fidibus. Quod autem nihil praestantius, vel opportunius . . . . ad-

V.6, 7. *δυσγνωστα μεν ἁ Πλατων*) De Platone, cuius auctoritati aperte oppedere veretur Noſter, ut videre eſt in *Col. XXIV*, cum ad ſuas trahere partes non poſſet, tribus verbis more ſuo ſe expedit dicens, *intellectu difficilia eſſe*; *& arcana quae Plato ſcripſerat, quo magis utilia*, iis nempe, qui eius mentem adſequi valerent: re tamen vera Plato ſatis aperte Muſicam extollit. Epicurus profecto Pamphili Platonici auditor Sami fuerat, teſte Laërtio, & Tullio *de Nat. Deor.*, *ſed hunc Platonicum*, ait, *mirifice contemnit Epicurus: ita metuit, ne quid unquam didiciſſe videatur*. Sed Noſter Epicureus fortaſſe aequior eſt.

V. 16. *& ſeq. και αφθονιαν κ. τ. λ.*) Stultum nempe fuiſſe contendit ſtudere, ac laborare in Muſica addiſcenda, ut quis ſibimet oblectationem in poſterum compararet, cum pub'ice praeſto eſſent innumera acroamata, id eſt aures oblectandi rationes, a quibus, ut adnotavimus, minime Epicurei abhorrebant; atque ita alienis impenſis ſe quiſque poſſet oblectare.

V. 21. *ει βυλοιμεθα μετεχειν κατα πολιν*) Amanuenſis fraude hinc excidiſſe reor poſt *μετεχειν* particulam *των*: ita enim ſyntaxis melius conſtaret. Ceterum haec reſpiciunt Epicuri dogma, qui Sapienti, teſte Laërtio, *πολιτευεσθαι*, *ad Rempublicam adcedere* interdixerat; & ipſemet, ut idem Laërtius habet, *ὑπερβολη επιεικειας ουδε πολιτειας ἡψατο*, *per ſummam modeſtiam ad Rempublicam non adceſſit*. Hinc Tullius *Fam. VII ep.* 10 ſic Trebatium Epicureum adloquitur: *Quid porro fiet populo Ulubrano, ſi tu ſtatueris πολιτευεσθαι non oportere?* Seneca vero *Lib. de Otio Sapientis* ſic Epicuri ſententiam conceptam refert: *non adcedet ad Rempublicam ſapiens, niſi ſi quid intervenerit*. Conſule, ſi lubet, Gaſſendum de hac Epicuri doctrina fuſius diſputantem.

V. 30. *ἡδονην ουκ ἀναγκαιον ειναι*) Quandoquidem Epicurei *την ἡδονην* bonorum finem agnoſcebant, videri poſſet ſibi non conſtare Epicureus Noſter, qui *την ἡδονην* non neceſſariam heic edicit. Atqui ſecundum Epicurum non omnes voluptates neceſſariae ſunt, ſed eae tantum, per quas naturalibus, & neceſſariis cupiditatibus occurrimus; ſcribit enim ipſe in *epiſt. ad Menoeceum apud Laërt. Lib. X*: *τοτε ἡδονης χρειαν εχομεν, ὁταν εκ του μη παρειναι την ἡδονην αλγωμεν, ὁταν δε μη αλγωμεν, ουκετι της ἡδονης δεομεθα*: *tunc voluptate egemus, cum ex illius abſentia excitatur in nobis dolor: at cum non dolemus, tunc nulla in nobis voluptatis indigentia eſt*. Vide Petrum Gaſſendum in hunc locum. Iure igitur dicit eam voluptatem, quae Muſica percipitur, neceſſariam non eſſe, ideoque ſtultum, velle in praeſentia laborare, & diſcere, ut aliquando nos hoc pacto oblectemur; non ſecus ac apud Tullium *I. De Finib.* ait Torquatus Epicureus: *propter voluptatem & parvam, & non neceſſariam, & quae vel aliter pararetur, & qua etiam carere poſſent ſine dolore*.

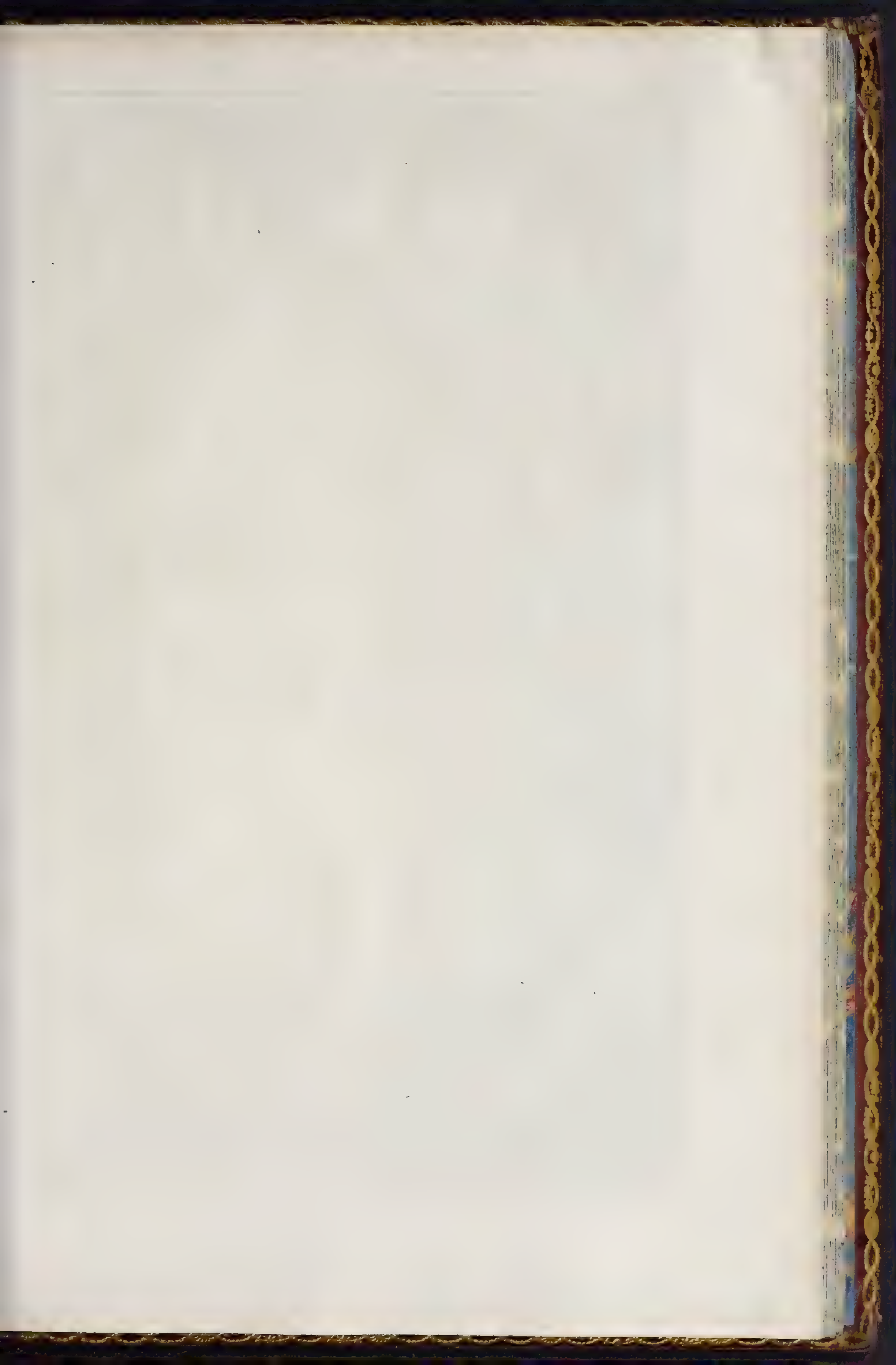
V. 31. *αναγκαιον*) Vide heic inficetam ſcioli emendationem, qui refinxit *αναγκαιαν*, infra vero reliquit *επιπονον*.

V. 35. *προς ευετηριαν εκκρειουσαν*) Quid aliud eſſe poteſt *ευετηρια εκκρειουσα*, quam *regina pecunia* Horatii, qui *I Epiſt. 6*, *v.* 32 ait:

Et genus, *& formam* regina pecunia *donat*.

Vidimus iam altera vice horatianam phraſim in hoc Philodemi ſchediaſmate *Col. IX v.* 37, 38 occurrere. Anne Flaccus in Epicureorum ſchola, cui nomen dederat, huiuſmodi phraſes didicerat, quas latinas fecit?

CO-

ΜΑCΙΝ CΤΕΡΟΝ ΠΟ ΑΙ
ΧΟ ΨΟΜΕΘΑ ΟΤΑΝΔΕΠΕΤΤ
C ΑΝΚΑΙΔΟΞΑΝΕ ΤΟΥ
ΜΑΘΗΜΑΤΟCCΟφωCΠΕΡΙΓΙ
ΝΕCΘΑΙΛΕΓωΜΕΝΟΠ ΚΟΛ
Ν ΤΕΠΡΟφΕΡΟΝΤΑΙΠΟΛΛ
ΛΑωΝΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑΤωΝΚΑΙ
ΛΕΙΠΟΜΕΝΑΙ ΛΕΙΟΝ ωΝΚΑΙ
ΜΕΤΑΠΟΝωΝΑΠΟΛΥCΙΤΕΧ
Λ ΝΚΑΙΜΑΛΛΟΝΜΥΡΙωΙ
ΤΟCΑΓωΝΙCΤΑΙCΗΤ ΑΡΜΟ
ΝΙΚΟΙCΤΟΔΕΝCΥΜΠΟCΙΟΙC
ΚΑ CΥΛΛΟΓΟΙCΑΛΛΟΙCΕΧΕΙΝ
ΤΙΛΕΓΕΙΝΚΑ ΑΠΑΡΧΕCΘΑΙΧ
ΚΑΙΚΟΙΝΟΝΕCΤΙΝΑΛΛωΝ
ΚΑΙΟΥΠΑΡΑΠΑΝΤωΝωCΕ
ΠΕ ωΝΑΖΙΟΥΜΕΝΟΝΙCωC
ΔΕ ΝΚΑΤΑΓΕΛωΜΕΝΟΝΕΙ
φΙΛ CΟφΟCΠΟΙωΗ ΤΟΔΕΘΕ
ωΡΗΤΙΚΟΝ ΠΟ ωΝΠΛΕΙ
CΤωΝΟΥCΥΛ ΕΜΕΝΟΝΚΑΙ
ΠΡΟ ΤΟCΥΝΤΕΛΕΙC ΑΙΔΕΟ
ΜΕΝΟΝΜΕΛΕΤΗCΗ ΤωΝΠΡΟC
ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΤΑΤΕΙ ΟΝΤωΝ
ΤΗCΙΚΑΙΜΥΡΙ ΡΕΙΤ
Τ ΕΙΝΤΗΝΕΥ ΜΙΑΝ
ΗΤΗΙ ΑΧΡΗCΤΙΑΝΕ ΔΕΙΧ
ΚΕΥΛΕΝΟΥ ωΝΑΛΛωΝ
ΤΙ ωΝΕΚΤΗCΔΙΕΞΟΔΟΥΙΙ
ΡΑΙΝΟΝΤΑC ΤΟCΑΥΤΑΤΟΙ
ΝΥΝΕΙΡΗΚωCΠΡΟCΑΖΙΝΕ
ΕΠΚΕΧΕΙΡΗΚ Α CΙΔΙΑΤΕΙΝΑΙ
ΜΗΝΑΝΔΕΟΝΤωCΟ ΧΑΡΙΝ
ΜΕΝΠΙΘΑΝΟΤ ΤΟCΑΥΤωΝ
ΟΥΔΕΠΟΛΛΟCΤΗΛΙ ΟΝω
ΦΕΙΛΟΝΕΚΤΕΙ ΕΙΝΑΙ ΔΕ
ΤΗ ΔΟΞ ΤωΝΠΡΟCΤΑΝ
ωΝΚΑΤΗΝΤΟωΝΠΛΕΙΧ
ΙC ΝΙ ΑΤΑΚ CΜΙΙC Ν
Α ωΠ ΚΑΙ CΗ ΛΕΙ
ΑΥΜ ΘΟ ΠΕΠΙ
Ν ΤΕ ΕΩ
ΚΑ CΟ
ΥΠ

φΙΛΟΔΗΜΟΥ
ΠΕΡΙΜΟΥCΙΚΗ
Δ

COL. XXXVIII

G. B. Malesci del. Bart. Oratij inc.

COLUMNA XXXVIII.

παθημασιν ; ὑστερον που διασκεψομεθα . Οταν δε περιȣσιαν , και δοξαν εκ τȣ μαθηματος φωσι περιγινεσθαι λεγωμεν , ὁτι κοινα τε προφερονται πολλων επιτηδευματων , και λειπομενα πλειονων · και μετα πονων λυσιτελειν , και μαλλον μυριῳ τοις αγωνισταις , η τοις ἁρμονικοις . Το δ' ἐν συμποσιοις και συλλογοις αλλοις ἐχειν τι λεγειν και απαρχεσθαι και κοινον εστιν αλλων , και ȣ παρα παντων , ἀς επ' ενιων , αξιȣμενον · ισως δε νυν καταγελωμενον , ει φιλοσοφος ποιῳη τοδε θεωρητικον ὑπο των πλειστων ȣ συνιεμενον , και προς το συντελεισθαι δεομενον μελετης , ἡ των προς μακαριοτητα τεινοντων αφιστησι · και μυριῳ κρειττον εχειν την ευθυμιαν , η την αχρηστιαν επιδεικνυμενȣς των αλλων τι λων εκ της διεξοδȣ περαινοντας . Τοσαυτα τοινυν ειρηκως , προς ἁ τινες εγκεχειρηκασι , δια τ' ειναι μην αν δεοντως . ὁ τι χαριν μεν πιθανοτητος αυτων ȣδε πολλοστημοριον ωφειλον εκτεινειν , δι α δε την δοξαν των προσταντων , και την των πλειστων συνκατακοσμησιν ανθρωπων , και τον λεγοντα θαυμασια . . . .

. . . .

. . . .

adfectibus, postremo considerabimus. Cum autem opes, & gloriam ex ista disciplina provenire aiunt ; respondeamus , isthaec proferri multis studiis communia , & a quamplurimis etiam abesse ; nec sine laboribus eam proficuam esse , multoque magis Scenicis, quam nudis Harmonicis. Illud vero, in conviviis , aliisque coetibus habere , quod dicas , & primas capere tum commune est aliorum studiorum, tum etiam non ab omnibus, uti a quibusdam, istud expetitur : fortasse etiam nunc ridiculum fuerit, si Philosophus theoreticum huiusmodi argumentum *in conviviis* proponat, quod a plerisque minime intelligatur , quodque , ut expliceтur, studio indigeat, quod utique iis, qui ad beatitatem contendunt, deficit : atque id cum nos multo potiorem esse animi tranquillitatem, quam aliarum quisquiliarum inutilitatem in totius operis conclusione ex ista digressione ostendamus . Tot igitur tantaque disserui adversus ea, quae aliqui tractarunt, propterea, quia opportunum fortasse erat. Namque profecto propter ipsorum suadelam ne minima quidem parte debebam me extendere; sed propter opinionem eorum, qui praesunt, & propter multorum hominum constitutionem , & propter hunc, qui mirabilia praedicat . . . .

. . . .

. . . .

V. 12. 13. εν συμποσιοις και συλλογοις εχειν τι λεγειν) Plura habet Plutarchus Musicarum quaestionum exempla, quae in conviviis proponi solebant cum in suis *Convivalibus*, tum in libro cui titulus: *Non posse suaviter vivi secundum Epicurum*, quas Epicureos ait βδελυττεσθαι και φευγειν, *abominari & fugere*.

V. 16. ου παρα παντων . . . αξιουμενον) Id eo sensu intelligendum, quod plures huiusmodi gloriolam, primas scilicet in coetibus capiendi, minimi ducerent, quos inter profecto erant Epicurei, hoc Magistri sui dogmate, quod ad Pythoclem scripserat *apud Laërt. lib. X*, edocti: ου ιδιολογιας, και κενης δοξης ο βιος ημων εχει χρειαν, αλλα του αθορυβως ημας ζην: quae optime Gassendus vertit: *ad vitam nostram nihil confert placita propria iactitare, inanique gloria gestire, sed animo imperturbato esse*.

V. 18. & *seq.* καταγελωμενον ει φιλοσοφος κ. τ. λ.) Quidvis enim potius, quam Musicas quaestiones in conviviis propositas ferre quibant Epicurei. Hinc Plutarchus in Libro, cui titulus: *Non posse suaviter vivi secundum Epicurum*: προβλημασι μουσικοις, και κριτικων φιλολογοις ζητημασιν ουδε παρα ποτον διδους χωραν, αλλα και τοις φιλομουσοις των βασιλεων παραινων στρατηγικα διηγηματα, και φορτικας βωμολοχιας υπομενειν μαλλον εν τοις συμποσιοις, η λογους περι μουσικων, και ποιητικων προβληματων περαινομενους· ταυτι γαρ ετολμησε γραφειν εν τῳ περι βασιλειας: *Musicis quaestionibus, & eruditis Criticorum disquisitionibus ne inter pocula quidem locum concedit (Epicurus): imo Regibus Musarum studiosis auctor est, ut in conviviis narrationes militares, & importunas scurrilitates potius tolerent, quam disputationes de Musicis, & Poëticis quaestionibus institutas. Haec enim ausus est scribere in libro de Regno.* Et plura alia in idem argumentum infra habet. Vide etiam, quae idem disputat *Convivalium lib. I. quaest. 1. An Philosophandum sit inter pocula?*

V. 19. ποιωη) Male adpingitur I post H, quod τῳ Ω est subscribendum.

V. 26. την ευθυμιαν) Περι ευθυμιης *de securitate*, sive *animi tranquillitate*, ut interpetratur Cicero *de Finibus* librum scripserat Democritus, de quo Laërtius, Plutarchus, Clemens Alexandrinus, Tullius, Seneca, aliique meminerunt, qui forte, ut recte coniicit Menagius in Laërtium, non est diversus ab eo, quem inscripserat περι τελους, *de Fine*: animi enim tranquillitatem tanquam homini finem, summumque bonum proponebat. Quare scribit Tullius l. c. *Democriti autem securitas, quae est animi tamquam tranquillitas, quam adpellant* ευθυμιαν, *eo separanda fuit ab hac disputatione, quia ista animi tranquillitas ea ipsa est beata vita.* Eius libri initium servavit nobis Stobaeus *Serm. CI*, quod est: Τον ευθυμεισθαι μελλοντα χρη μη πολλα πρησσειν μητε ιδιῃ, μητε ξυνῃ: quae verba sic vertit Seneca *lib. de Tranquillit. Animi*: *Qui tranquille volet vivere, nec privatim agat multa, nec publice*. Inertia igitur comparandam animi tranquillitatem putabat Philosophus ille: quare in libro, quem περι ευθυμιας adornavit Plutarchus, sic ipsum carpit: ο μεν ουν ειπων οτι δει τον ευθυμειν μελλοντα μη πολλα πρησσειν, μητε ιδιῃ, μητε ξυνῃ, πρωτον μεν ημιν πολυτελη την ευθυμιαν καθιστησι γιγνομενην ωνιον απραξιας: *is igitur, qui dixit, animi tranquillitatem adfectantem neque privatim multa, neque publice debere agere, primum magno nobis emendam proponit rem, venalem nimirum inertia.* Hanc porro ipsam doctrinam sibi usurpaverat Epicurus; mutato tamen nomine vocabat της ψυχης αταραξιαν, *animi imperturbabilem statum*. Sed nemo non agnovit utriusque doctrinae adfinitatem. Sic Theodoritus *Serm. XII*: Δημοκριτῳ δε, και Επικουρῳ λιαν μεμφομεθα παραιτεισθαι και τον γαμον, και την παιδογονιαν κελευουσι· την γαρ τοι ηδονην ορισαμενοι τελος, τα φροντιδας εχοντα, και τινας ανιας παντελως απεκηρυξαν: *Democrito, & Epicuro valde succensemus, qui & a nuptiis, & a liberorum procreatione homines dehortantur. Qui enim felicitatem voluptate sola finiebant, quidquid vel curarum aliquid, vel fastidii adferre posset, omnino reiiciebant*. Eadem habet Clemens Alexandrinus *II Stromat.* Quare Tullius *I De Nat. Deorum* sic Velleium Epicureum loquentem inducit: *Nos beatam vitam in animi securitate, & omnium vacatione munerum ponimus*. Itaque Noster nunc ipsam Democriti vocem usurpare non dubitat. At non modo Epicurus suo sapienti, sive beato a nuptiis, a liberis procreandis, ab amore, a republica abstinendum esse edicebat, sed etiam ab omni disciplina addiscenda. Siquidem ad Pythoclem scribebat: παιδειαν πασαν μακαριε φευγε: *disciplinam omnem o beate fuge*. Hinc Quintilianus *lib. II cap. 18*: *Epicurus in primis nos a se ipse dimittit, qui fugere omnem disciplinam navigatione quam velocissima iubet*. Et Plutarchus *de Audiendis Poëtis* ait praeceptum Epicuri esse ποιητικην φευγειν, και παρεξελαυνειν: *poëticam fugere, & praeterire*. Ea nempe de caussa, quia inutilia huiusmodi sapienti, beatoque viro duceret: id quod Tullius ex Torquati persona in *I De Finib.* sic exponit: *nonne ei (Epicuro) maximam gratiam*

tiam habere debemus , qui , exaudita quasi voce naturae , sic eam firme graviterque comprehenderit , ut omnes bene sanos in viam placatae , tranquillae , quietae , beatae vitae deduceret ? qui , quod tibi parum videtur eruditus , ea caussa est , quod nullam eruditionem esse duxit , nisi quae beatae vitae disciplinam iuvaret ? An ille tempus aut in Poëtis evolvendis . . . . consumeret , in quibus nulla solida utilitas , omnisque puerilis delectatio ; aut se , ut Plato , in Musicis , geometria , numeris , astris contereret ? Iure ergo Noster secundum suae sectae placita ευθυμιαν multo pluris, quam *inutiles alias quisquilias* faciendam esse pronunciat.

V. 29. τιλων) MS. offert τιτων, vel τιπων. Quid monstri hoc est ? Refinge igitur τιλων. Τιλας enim adposite adpellat Epicureus Noster prae ευθυμιᾳ Musicam scientiam, & gloriolam, quam ex ea quidam captare studebant, utpote αχρηστυς, *inutiles* ad beatitatem adsequendam. Id enim in totius operis conclusione se intendere profitetur.

V. 39. συνκατακοσμησιν) Nulli dubium, quin ita legendum sit; etsi ante K adsit N pro Γ, quod scribere solemus. Sed huic Calligrapho, quem minime Graecum hominem ducimus, cuiusque oscitantiam ab ovo, ut aiunt, ad malum usque experti sumus, quis fidere ausit, ut certam inde scripturae normam capiat? Συγκατακοσμησις vero nihil aliud heic significare potest, quam *constitutio*, qua nempe fiebat, ut apud plures gentes vulgo recepta esset Musica, & in honore habita: quapropter se tam multa scriptitare, nosque defatigare opportunum Noster exsistimavit.

Molesto ac salebroso itinere tandem, ut licuit, perfuncti ab aequis harum rerum aestimatoribus nostram qualecumque operam, quam in restituendo hoc volumine locavimus, probatum iri speramus: qua enim supplendo, qua emendando satis probabilem, ni fallimur, lectionem, sententiamque expiscati sumus. Atque utinam vel eius argumentum praestantius fuisset, vel certe robustiorem, elegantioremque Scriptorem nacti essemus! Atqui nec ipso argumento, neve Scriptoris artificio, elegantiaque satis commendabile, imo leve, Atticoque sale omnino expers, ne dicam inficetum, illud fateri cogimur. Itaque adprime verum experti sumus, quod ait Tullius III De Finibus *Epicureos homines* minime versutos in differendo fuisse. *Immo vero inconditam quamdam inelegantiam de industria eos adfectasse crediderim, utpote qui eam profiterentur sectam, quae eruditionem omnem, dicendique veneres aversabatur, & ut in reliquis, sic in scribendo Magistri sui negligentiam imitari studerent: quam ob caussam fiebat, ut eorum scripta nemo legere pateretur, testante eodem Tullio* Tuscul. II: Epicurum & Metrodorum non fere praeter suos quisquam in manus sumit. *Quo enim alio pacto fieri poterat, ut Philodemus noster, quem idem Cicero* in Pisonem *ait,* non philosophia solum, sed etiam ceteris studiis, quae fere ceteros Epicureos negligere dicunt, perpolitum; *eiusque carmina,* ita festiva, ita concinna, ita elegantia, nihil ut fieri possit argutius, *& ipsemet testatur, & eruditi omnes ex iis, quae adhuc restant, agnoscunt; adeo negligens & inconcinnus non in hoc uno tantum volumine, sed & in aliis, quae iam patuerunt, adpareat, nisi haec vel stans pede in uno dictasset, vel elegantiam omnem de industria repudiasset? Attamen nostros labores tanto* κειμηλιῳ, *utpote vetustiori, quotquot usquam exsistunt, manu exaratorum codici in hujusce saeculi lucem promendo, & Europae universae studiis & expectationi implendis impendisse non piget: quidquid morosi & inficeti vetustatis contemtores obganniant. Norunt enim, qui vere sunt eruditi, quantum ex hisce antiquorum reliquiis, adcipiant bonae litterae incrementum. Immo vero, antequam manum de tabula, in eorum gratiam, qui pleno haustu Graeca non gustant, ne in versione* καλα λεξιν *adornata, & frequentibus lacunis interrupta haereant, commentarios in singula capita instruemus, e quibus tota Epicurei nostri mens in huiusmodi disputatione uno veluti obtutu perspici queat, addita textus paraphrasi, quae cum liberior, & ad latinae linguae ingenium adcommodatior sit, tum etiam continenti sermone proferatur. Lacunas enim ex coniectura nostra oppletas, &* cursivo *charactere descriptas passim invenies. Itaque & mutilationibus, & obscuritati, & inelegantiae Epicurei ex tempore dictantis, & incuriam adfectantis mederi studebimus.*

Quando autem, ut in antecedentibus probavimus, fere tota Philodemi nostri dissertatio in confutando Stoico Diogene, vulgo Babylonio, versatur; huius scriptis nos orbari sane molestum est: quae, si extarent, incredibili nos labore levassent. Idcirco ut Diogeneae disputationis veluti συνοψιν *lectores propositam habeant, atque expeditius ad Philodemum adcedant, Maximi Tyrii frustum, ex eius* Dissertatione XXXVII, *sive* XXI, *heic adsuere iuvat. In eo enim Platonicus iste omnia encomiorum capita, quibus Musicam veteres* Μουσοφιλοι *mactabant, quaeque convellenda sibi adsumsit Philodemus, per compendium, diverso licet ordine, recenset. Itaque hinc nullo negotio, unoque obtutu universae Philodemi tractationis argumenta edisces; & ex adscriptis passim in versione numeris, quo in capite a Philodemo illa tractentur, invenies.*

EX MAXIMI TYRII DISSERTATIONE XXXVII, VULGO XXI.

Ει συμβαλλεται προς αρετην τα ενκυκλια μαθηματα?
An quidquam ad virtutem artes liberales conferant?

§. δ. Νυν δε δη μουσικης περι του πρεσβυτατȣ των εν ψυχῃ επιτηδευματων προχειρισαμενοι λεγωμεν τα εικοτα· ὡς εςι καλον μεν και ανδρι ἑνι μουσικη, καλον δε αυ και πολει, και γενει συμπαντι, ᾧ των θεων μοιρα μουσικην συνεβη επιτηδευθηναι. Ου τι τοι λεγω την δι᾽ αυλων, και ῳδων, και χορων, και ψαλματων ανευ λογου επι τῃ ψυχῃ ιουσαν, τῳ τερπνῳ της ακοης τιμηθεισαν. Ταυτην μεν γαρ εοικεν ἡ ανθρωπινη αγαπησασα πλημμελεια, ἑπομενη τῳ ἡδει φαινομενῳ, νοθευσασα δια τȣ ερωτος

§. 4. Nunc vero de Musica omnium animi disciplinarum antiquissima (XIX), *ut instituimus, convenientia dicamus: eam nimirum & unicuique homini, & universis urbibus, & nationibus, quibus Deorum munere ipsam exercere contigit, conducere* (XVII). *Non eam dico, quae tibiis, vel cantiunculis, vel choreis simul & cantibus sine ullo verborum sensu animum penetrat, & ob unam aurium oblectationem in praetio habetur* (XIV). *Hanc enim amplexa esse videtur humana conruptio adparentem voluptatem sequuta, & ob huiusce*

τος τουτου την ακριβειαν της μουσικης. Το γαρ νυν εχον εξιτηλος ἡμιν γενομενη οιχεται, αποδυσαμενη το αυτης καλλος το υγιες εκεινο, και αρχαιον εξαπατωσα ἡμας . . . . . ἡ δε παρανομια κατα σμικρον συμφορηθεισα ἡμιν την ψυχην εις τον ολισθον τουτον κατεσπασε και ιδιᾳ, και δημοσιᾳ . . . . μεταπεσουσα δε ἡσυχῃ επι τεχνην ακορεστου χαριτος εν σκηνῃ και θεατροις αρχη της περι πολιτειαν αυτοις πλημμελειας εγενετο. Η δε αληθης ἁρμονια, ἡ ᾳδει μεν ὁ μουσων χορος, εξαρχει δε αυτης ὁ Απολλων ὁ μουσηγετης, σωζει μεν ψυχην μιαν, σωζει δε οικον, σωζει πολιν, σωζει ναυν, σωζει στρατοπεδον.

huiusce voluptatis amorem veram legitimamque Musicam adulterans. Hodie enim vera illa penitus evanuit; haec autem deposita antiqua illa & sincera pulchritudine imponit nobis . . . . depravatio autem paullatim sese insinuans, animum nostrum cum publice, tum privatim in hanc perniciem traxit . . . . . Cum porro sensim sine sensu ad artem insatiabilis voluptatis plenam in scena, & theatris deflecteret, conrumpendae reipublicae fuit principium. At vera harmonia, quam Musarum canit chorus, dux earum inchoat Apollo (XVIII), *animum in suo statu retinet* (I), *domum servat* (VI), *servat navem, servat exercitum* (V).

§. ε. Ει δε Πυθαγορᾳ πειθομεθα, ὥσπερ αξιον, και μελωδει ὁ ουρανος, ου κρουομενος, ὥσπερ λυρα, ουδ' εμπνεομενος, ὥσπερ αυλος· αλλ' ἡ περιφορα των εν αυτῳ δαιμονιων και μουσικων σωματων, συμμετρος τε ουσα και αντιρροπος ηχον τινα αποτελει δαιμονιον. Της ῳδης ταυτης το καλλος Θεοις μεν γνωριμον, ἡμιν δε αναισθες δι' ὑπερβολην μεν αυτου, ενδειαν δε ἡμετεραν ... Η δε γε ανθρωπινη, και περι την ψυχην ιουσα τι αν ειη αλλο, η παιδαγωγημα των της ψυχης παθηματων, το μεν εξαττον αυτης και φερομενον κατεπαδουσα, το δε παρειμενον και εκλελυμενον εμπαλιν επαιρουσα, και παροξυνουσα; Δεινη μεν γαρ επελαφρυναι οικτον, δεινη δη αμβλυναι οργην, δεινη δε επισχειν θυμον, αγαθη επιθυμιαν σωφρονισαι, και λυπην ιασασθαι, και ερωτα παραμυθησασθαι, και συμφοραν κουφισαι· αγαθη και εν θυσιαις παραστατις, και εν δαιτι συσσιτος, και εν πολεμῳ στρατηγος· δεινη δε και εν ἑορταις ευφραναι, και εν Διονυσιοις κωμασαι, και εν τελεταις επιθειασαι· δεινη και πολιτειαις ηθος κερασαι τῳ μετρῳ. Ουτω Βοιωτους τους αγροικους αυλος επιτηδευμενος ἡμερωσε, και ποιητης Πινδαρος συνῳδος τῳ αυλῳ· και Σπαρτιατας ηγειρε τα Τυρταιου επη, και Αργειους τα Τελεσιλλης μελη, και Λεσβιους ἡ Αλκαιου ῳδη· οὕτω και Ανακρεων Σαμιοις Πολυκρατη ἡμερωσε, κερασας τῃ τυραννιδι ερωτα, Σμερδιου και Κλεοβουλου κομην, και καλλος Βαθυλλου, και ῳδην Ιωνικην.

§. 5. Quod si Pythagorae, ut par est, credimus, caelum (XV) *quoque modulationem edit; non quod, ut lyra, pulsetur, aut infletur, ut tibia, sed quod divinorum musicorumque corporum concinna, aptaque circumlatio divinum quemdam in eo excitant concentum: cuius quidem pulchritudinem Dii sentiunt, nos vero non item, propter eius excellentiam, nostramque imbecillitatem* (XV) ... *At vero humana, quae circa animum versatur, quid alud est, quam animi adfectuum moderatrix, quae scilicet eum elatum, & exsultatem demulceat, & mansuefaciat, vel demissum, & dissolutum excitet, exacuatque* (I & XVI)? *Haec enim luctum levare* (III), *haec iram obtundere, haec animi impetum cobibere valet* (XVI), *cupiditates moderatur, & ab bonum dirigit* (VII), *dolores mitigat, amores solatur* (VII), *calamitates leviores reddit: optima haec in sacrificiis comes* (II), *in epulis convictrix* (VIII), *imperatrix in bello* (III): *nos in festis exhilarat, in Bacchanalibus saltat* (V), *in mysteriis adflat* (XI): *ipsa etiam sua mensura in Republica mores temperat* (X). *Sic agrestes Boeotas tibiae studium, & Pindari carmina tibiis aptata mitigarunt; sic Tirtaei numeri Spartanos, Argivos Telesillae modi, Lesbios Alcaei cantus excitarunt; sic & Polycratem Samiis mitiorem reddidit Anacreon* (VII) *temperans eius tyrannidem amore, Smerdiae & Cleobuli coma, Bathilli specie, & Ionicis modis.*

§. ς. Τα δε τουτων αρχαιοτερα εις τι χρη λεγειν; Ορφευς εκεινος ην μεν Οιαγρου παις, και Καλλιοπης αυτης, εγενετο δε εν Θρακῃ εν τῳ Παγγαιῳ ορει· νεμονται δε τουτο οἱ Οδρυσαι, ορειον γενος, λησται, και αξενοι· αλλ' ειποντο γε Οδρυσαι εκοντες ἡγεμονι Ορφει καλῃ κηλουμενοι τῃ ῳδῃ. Τουτο αρα δρυς, και πετρας εγενετο αγειν, εικαζοντων το αγεννες του των κηλουμενων τροπου αψυχοις σωμασιν....

§. 6. Antiquiora vero quid adtinet dicere? Orpheus ille (V) *Oeagri, & Calliopes ipsius filius erat, natus in Pangaeo Thraciae monte, quem incolunt Thraces Odrisi, montanum genus latrociis victitans, & inhospitale: sola tamen cantus voluptate deliniti Orpheum sponte sequuti sunt Odrysi. Hoc nempe erat quercus, & lapides ducere, hac scilicet similitudine indicantibus priscis feros mores illorum, qui trahebantur, quasi inanima corpora habentium.*

§. ζ. Και τι δει πλειω λεγειν; η μουσικης περι απομηκυνειν; αγαθη μεν εν ειρηνῃ επιστατις,

§. 7. Quid autem pluribus opus est? aut de Musica quid ultra agimus? cum optima sit pacis

τις, αγαθη δε εν πολεμῳ παραστατις, αγαθη δε εν πολιτειᾳ ξυνοικος, αγαθη δε και παιδων τροφος. Ταχεια γαρ των αισθησεων ἡ ακοη, και οξεως επι την ψυχην τα γνώσθεντα αναπεμπουσα, και προσαναγκαζουσα συμφθεγγεσθαι, και συνορμᾳν τοις αυτοις παθεσιν. Οθεν αμουσοι ψυχαι και εκμελεις παντι τῳ ηδει φαινομενῳ ενδιδουσαι ουδαμως αν ποτε γενοιντο μετοχαι ορθου νομου, μουσικην δε ονομαζουσι την αὐτων ἡδονην δι' ὁμοιοτητα ου του τελους, αλλα της περι τα μελη πραγματειας· οἱον ει τις ιατρικην καλοι τεχνην απεληλαμενην μεν του ὑγιεινου, περι δε αυτα τα φαρμακα εξεταζομενην. κ. τ. λ.

cis administra, optima belli comes, optima reipublicae socia (VI), *optima puerorum nutrix* (I). *Omnium enim sensuum velocissimus auditus est, omnium celerrime, quae percepit, animo communicat, suisque eum convenire, & consentire cogit adfectionibus* (I). *Quo fit, ut animi a vera Musica, & concentu alieni, qui se unicuique adparenti voluptati dedunt, numquam participes fieri possunt recti Musicae nomi, Musicamque suam ipsorum voluptatem adpellant ob similitudinem non quidem finis, sed tractationis, utpote quia utraque circa cantum versatur: non secus ac, si quis medicinam vocet eam artem, quae sanitatem expellat, sed circa medicamina versetur.*

Quo postremo commate ipsam Philodemi, aliorumque Epicureorum sententiam Maximus Tyrius perstringit; qui scilicet eam adpellabant Musicam, quae ad aurium oblectationem unice foret comparata, secluso quocumque alio animi commovendi, nedum conrigendi fine, ut mox videbis.

COMMENTARIUS
IN CAPUT I.

Nullam esse Musicam, quae ad animos informandos sit idonea.

Cum veterum sapientum plerique, inter quos in primis Pythagorei, atque Platonici, sibi persuasum haberent magnam esse Musicae vim ad hominum animos percellendos, adfectusque ciendos, optime ea uti posse censebant ad recte informandos teneros puerorum animos, excitandis scilicet illis adfectibus, qui ad virtutem, & modestiam inclinarent. Quare hoc praecipuum, atque nobilissimum ei munus adsignabant, eaque sic perquam utiliter usos esse vetustiores tradebant. Hinc iure merito summis laudibus modestam, atque ad id adcommodatam Musicam extollebant, in eiusque corruptores invehebantur. Sic audire licet passim in hanc sententiam disputantem Platonem & in Timaeo, & in libris de Republica, & de Legibus, atque alibi. Quapropter Tullius in *II De Legibus* scripsit: *Adsentior Platoni, nihil tam facile in animos teneros ac molles influere, quam varios canendi modos, quorum vix dici potest, quanta sit vis in utramque partem: & incitat languentes, & languefacit excitatos, & tum remittit animos, tum contrahit.* Hinc Plutarchus in *Convivio Sapientum*: *Musarum opus praecipuum illud esse*, ait, παιδευειν τα ηθη, και παρηγορειν τα παθη, *mores instruere, atque animi adfectus emendare*; & proinde in *De Musica* scribit: φανερον αν εκ τουτων, ότι τοις παλαιοις των Ελληνων εικοτως μαλιστα παντων εμελησε πεπαιδευσθαι μουσικην. των γαρ νεων τας ψυχας ωοντο δειν δια μουσικης πλαττειν τε, και ρυθμιζειν επι το ευσχημον, χρησιμης δηλονοτι της μουσικης ὑπαρχουσης προς παντα, και πασαν εσπουδασμενην πραξιν: *ex his autem planum fit priscis Graecis haud iniuria id praecipuae curae fuisse, ut adolescentes Musica disciplina imbuerent. Horum enim animos existimabant Musicae opera fingi, atque concinnari ad decorum posse; quippe quod Musica ad omnia, & ad omnem seriam actionem utilis esset.* Ea igitur erat Musicae pars, quam παιδευτικην, *institutricem*, vel *eruditivam* Veteres adpellabant; in qua adserenda, atque explicanda totum fere alterum περι μουσικης librum insumit Aristides Quintilianus, quem idcirco sic orditur. Τοδε μετα τουτο ἑξης αν επισκεψωμεθα, ποτερον δυνατον παιδευειν δια μουσικης, η τουναντιον. *Hoc deinceps, uti convenit, inspiciamus, num possibile sit erudire per Musicam, an contra.* Atque huiusmodi Musicam *eruditivam a veteribus ad centum usque dies fuisse adhibitam* tradit, την παιδευτικην και μεχρι των ἑκατον ἡμερων παρελαμβανον: eamque propterea adpellat: πλαττουσαν τε ευθυς εκ παιδων ἁρμονιαις τα ηθη, και το σωμα ρυθμοις εμμελεστερον κατασκευαζουσαν: *fingentem iam inde a pueritia mores per harmonias, & corpus per rhythmos concinnius efficientem.* Iam vero de hac ipsa παιδευτικη Musica nos disserentem Philodemum nacti sumus: quod quidem satis superque ex integro verborum contextu innotescere poterat; sed ipsemet Scriptor de hac sibi inquirendum proposuisse diserte palam facit, cum demum *Col. V*, *v.* 13 hac utitur transitione: επει δε αποχρωντως και περι της δια μουσικης παιδευεσθαι λελεκται, περι των εγκωμιων αυτα ταυτα ειπωμεν: *quoniam vero sufficienter & de institutione per Musicam disseruimus, de Encomiis eadem ipsa dicamus.* Cum igitur eius ανταγωνιστης Diogenes Stoicus (1) Musicam extollens id sibi in primis, ut decebat, adsumsisset, per eam scilicet animos ad honestatem, atque virtutem posse informari, hoc ipsum frustra a Musica exquiri Philodemus ex Epicuri dogmate contendit: quippe quae ad hunc effectum per se inepta omnino foret. Veterum autem auctoritati mox *Cap. VII* occurrit. Atque hinc coniecturam facimus non multum nos a voluminis initio abesse; siquidem post hoc primarium sane commendandae Musicae argumentum, alia fere omnia, quae eidem laudi verti a veteribus solebant, tractata deinceps inveniemus. Itaque cum alia, quae desunt, praefatus esset, in hanc sententiam pergit:

Column. I. „ Fatetur *Diogenes* prae nimia modorum „ quantitate, qua hodierni homines, quasi „ ebrii & repleti obstupuere, Musicos artifices, & eos omnes, qui Musicae student, plurimum insudare, ut certos inveniant modulos, quibus vel pulchra & „ decora, vel aspera & molesta animi commotio proprie respondeat; sed id, quod „ aequipollet, fateri recusat, nullam nempe eos invenire Musicam, quae morum „ nobilitatem creare in animis valeat; itaque neque data opera animos contrahere, *neque remittere, neque alio quovis pacto adficere posse Musicam, quae, ut optime disputat Epicurus, brutum quid est, & irrationale* (2), *quod nonnisi sensum percellere potest, & proinde ad animos nullo modo pertingere.* Et re quidem vera cum „ Musica, tum Poësis inventa simul fuisse „ dicuntur ope eius potentiae, qua sensus „ pollent, percipiendi scilicet sensibiles qualitates, nec non voluptates, & molestias, quae inde ortum ducunt: quae „ quidem potentia partim cuique est ingenita,

(1) Vide, quae disseruimus in *Praefatione* §. XIV, & XV.

(2) Confer huc, quae habet *Col. III v.* 9, *& seq.* & quae adnotavimus ad *Col. I v.* 43.

„ nita, partim studio comparatur. Et sane ex ea parte, quae ingenita est, & inrationalis, melius diiudicari putat ipsius facultatis robur, quam a parte, quae scientiam respicit; quippe cum eam magis evidentem, magisque parabilem, & expeditam reputet. Hoc autem inrationale, & adeo expeditum, quod evidens esse ait, vulgo recipitur. Etenim qui in eadem ferme sunt haeresi, *ac Stoicus iste*, non modo sensum secundum propriam dispositionem nequaquam inhabile fatentur subiectum, *Column. II.* sed etiam eumdem pro Musices criterio constituunt, quantumvis in eo inter se discrepent, num aliquando iucunde, an iniucunde a certis cantilenis auditus adficiatur. Et re quidem vera, quantum ad hoc adtinet, evenit saepe, ut discrepent inter se auditores; sed id non aliunde, quam a praeviis animorum dispositionibus ortum ducit. Nam inter aures nulla omnino est differentia, sed omnes aeque hominum aures similibus cantibus adficiuntur, & simili voluptate fruuntur. Adeo ut Enarmonium, & Chromaticum genus non ex inrationali auditu, sed ex praeconceptis opinionibus distinguantur. Ii enim, qui stant pro Enarmonio, *quemadmodum Stoici* (1), hoc Musicae genus dicunt esse grave, & generosum, & simplex, & purum; Chromaticum contra effeminatum, adfectatione plenum, & inliberale: alii vero, qui pro Chromate pugnant, hoc lene & flexanimum adpellant, uti contra illud austerum, & imperiosum traducunt: utrique tamen ea, quae ipsimet somniantur, non quae ipsis generibus re vera insunt, in medium proferunt. At qui rerum naturam penitius noverunt, *Epicurei scilicet* (2), quantum ad aurium oblectationem, utrovis Musices genere fruendum censent, propterea quod isti nullum eorum bonorum, quae Musicae *a plerisque vel Philosophis, vel Artificibus* adscribuntur, alicui eius generi secundum naturam inesse putant. Eodem ferme pacto variae sunt etiam sententiae, quae circa rhythmos & melopoeias feruntur; quaeque item a praeconceptis oriuntur opinionibus. Etenim, ut patet, Musica, quantumvis varia, & multiformis esse suapte natura concedatur, non idcirco ad virtutem conducet, & morum similitudinem adsumet, *nec unquam commovere, & flectere animos poterit, qui numquam in eodem statu permanent, sed modo inflammantur*, modo frigescunt, modo indignantur, modo quiescunt. Et propterea, cum Musicus quae- *Column. III.* rit talem scientiam, qua possit dignoscere, quo pacto certae quaedam sensuum adfectiones animis commovendis idoneae excitari queant, scientiam, quae nusquam exsistit, venatur, & frustra tradendis praeceptis insudat. Quandoquidem nullum melos, quatenus melos nudum est, quid scilicet inrationale & brutum, neque animum quiescentem & immobilem excitabit, & urgebit ad capessendos mores naturae magis idoneos; neque dum adhuc fervet & agitatur, unquam compescet, & tranquillum efficiet; neque ex una in alteram propensionem inclinabit; neque praesentem eius adfectionem vel adaugere, vel minuere valebit. Nec enim Musica, auribus titillandis unice destinata, est quid imitativum, ut quidam somniantur (multo minus ut iste Noster, qui varias modorum Musicorum concinnationes, quae certum cantilenae morem, sive genium constituunt, non quidem imitativas esse adserit, sed omnes omnino tales, quae in se, & magnanimitatem, & demissionem, & virilitatem, & ignaviam, & modestiam, & audaciam contineant), non est, inquam, imitativa magis, quam ars coquinaria, *quae palatu vellicando sapores excitat*. Et propterea concludendum Enarmoniam, & Chromaticam Musicam neque per se differentes esse, neque per mutuam earum admixtionem, neque opposi tas inter se invicem habere qualitates, quantum ad aurium sensum spectat. Has enim diversas earum adfectiones soli artifices, prout sibi finxerunt, adgnoscunt. Quae autem Stoicus Noster praedicat de eo, quod homines ad laborandum incitent cantilenae, atque adeo generatim sermone ipso sint magis commoventes, quippe apud operarios similis canendi mos adhuc perduret (3), alio loco infra videbimus.

IN CAPUT II.

An Musica Divinitati colendae per se sit idonea?

CUm Philodemus pro viribus probare studuerit, nullam inveniri posse Musicam, quae animos παιδεύειν, *instituere*, & *informare* valeret, pauca subnectenda sibi esse censuit de Musica, quae Deorum cultui impenderetur; propterea quod sacra Musica in primis παιδευτικὴ apud veteres audiebat, utpote quae hominum animis percellendis praecipue esset

(1) Vide adnotata ad *Col. II v.* 20.

(2) Consule, quae in *Praefatione* diximus de Epicuri circa Musicam sententia, Plutarcho auctore.

(3) Vide, quae coniecimus ad *Col. III v.* 43.

ſet idonea (1), & proinde de ea, ut par erat, mentionem Stoicus Muſicae fautor iniecerat. Cumque Philodemus de huiuſmodi Muſica iam aliqua delibaſſe, in antecedentibus fortaſſe voluminibus, profiteatur, atque iterum de ea ſe pertractaturum ſpondeat (quam fidem mox *Cap.XI*, *&* *XVIII* liberat), pauca ſubiicit non quidem, ut eam animis percellendis idoneam eſſe deneget (quippe quod univerſam Muſicam in animos hominum influere non poſſe ſatis ſuperque iam eviciſſe putaret), ſed ut ipſam ne cultui quidem Divino inſervire doceat: deinde aliqua de *Theatri* etymo, quod aliqui a nomine Θεος derivabant, ſubnectit. Quare ſic diſſerit:

Column. IV. „ Iam vero de honore, quo per Muſicos „ Divinitas adficitur, ſatis quidem ſuperque in antecedentibus diſputavimus, & „ rurſus aliqua dicenda mox occurrent (2); „ pauca tamen, quae magni ſunt momenti, libet nunc proferre. Divinitas profecto nullis noſtris indiget honoribus: cum „ autem natura nobis eam venerandam eſſe dictet, in primis quidem per ſanctos „ animi impulſus, quos Deo ipſo adflante „ perſentiſcimus, deinde etiam per ceremonias patrio ritu unicuique ſingillatim „ traditas colimus: Muſica vero nequaquam inter huiuſmodi ceremonias praecepta invenitur. Quapropter male inde „ infertur Muſicam, etſi eas ceremonias „ aliquando comitetur, ſingulis utilem eſſe: „ ſi modo ipſas publicas preces, quae cum „ cantu proferuntur, excipias. Et proinde „ perſpicuum eſt nec quamlibet Muſicae „ ſpeciem, nec quidquid olim traditione „ adcepimus factitatum ab antiquis (non „ tamen ab omnibus, ſed a quibuſdam „ Graecis, & certis tantummodo temporibus), quodque nunc per homines mercenarios, & multum laſcivienti voce perſtrepere peritos perficitur, ad Divinitatem „ colendam rationabiliter conducere: & „ praeſertim cum hodie multo maior ſit „ hominum venalitas, conſtanterque iam „ Muſicam a ſacris deturbaverint, & nonniſi in ſpectaculis recipiant. Atqui priſcis temporibus celeberrimorum etiam „ ſpectaculorum (3) maxima pars nequaquam in cantibus, & inſtrumentorum „ concentibus conſiſtebat. *Itaque* θεωρειν *ſpectare*, *&* θεατȣ, *ſpectatoris*, *&* *Theatri* *&* „ *ſimilia nomina fruſtra quidam a nomine* Θεος „ *derivant, ut probent Muſicam, quae primitus in ſolis templis Divino cultui inſerviret,* „ *cum in exſtructa poſtmodum theatra fuiſſet* „ *inducta, divinum ipſis nomen communicaſſe.* „ *Etenim recte utique* dici poſſet a verbo „ θειν, quod eſt *currere*, facta eſſe θεωρειν, „ *ſpectare*, & θεατην, *ſpectatorem*, & θεατρον, „ *ſpectaculum* (*nempe quia in curſu vetuſtiſſima ſpectacula* (4) *conſiſterent*); non enim „ quid magis commune cum hiſce vocabulis habet nomen θειον, quam verbum θειν. „ Ad haec addi poſſet, nos Diis adceptam „ referre ſpectaculorum indictionem in ſacris ſolemnitatibus eorum honoris gratia, „ non vero Muſicam, quae ad auditum „ unice pertinet. Quin potius dicendum, „ ſpectacula inde adpellationem adcepiſſe, „ quod tum oculis, tum mente ſpectarentur. Column. V.

IN CAPUT III.

An Muſica aliquid conferat Encomiis, Hymenaeis, Epithalamiis, Eroticis, Threnis?

CUm multa Noſter diſſeruerit, ut Muſicae omnem inſtruendi facultatem abiudicaret, ad Encomiaſticam Muſicam gradum facit, quidque de ea ſentiendum ſit, diſputat; qua in re procul dubio ſuum adverſarium inſequitur. Huiuſce autem tranſitionis ſatis probabilem protulimus cauſam in *Schol. ad Col. V v.* 15: quia ſcilicet heroum encomia, quae canerentur, non parum ad rectam animorum inſtitutionem conferre merito crederentur, & proinde certam της παιδευσεως partem non ſecus, ac ſacra Muſica, conſtituerent. Cum vero ab Encomiis ſeſe paucis expediverit, aliqua de Hymenaeis, & Epithalamiis ſubnectit, deinde de Amatoriis cantilenis, denique de Threnis diſputat, ut probet nihilo horum carminum vim per modos Muſicos adaugeri. Hunc autem tractationis ordinem rem ipſam expoſcere docuimus in eodem *Scholio* ad *v.* 31. Namque melici omnes huiuſmodi cantus, docente Proclo *in Chreſtomathia*, ex eorum erant genere, qui ad homines referrentur. Quibus ſane adcenſeri oportebat etiam epinicia h. e. carmina in victorum laudes decantata. Idcirco ſe alibi diſputaſſe de muſica in bellis energia, & iterum adverſus alios Philoſophos diſputatum iri profitetur; ut arguas ſe iis in locis de Epiniciis verba feciſſe. Heic ergo Encomiis, quae aliquo pacto ad praecedentium Capitum argumentum pertinebant, adnectit Hymenaeos, Epithalamia, Erotica, Threnos, quae omnia eiuſdem generis erant. Atque ita proſequitur:

Column. V. „ Cum ergo ſufficienter iam de animorum inſtitutione per Muſicam diſputavimus, de Encomiis eadem dicamus, „ quod ſcilicet Encomia, & heroum laudes

(1) V. *Schol. ad Col. IV v.* 2.

(2) Id expedit *Col. XX*, *XXI*, & iterum *XXXV*.

(3) V. *Schol. ad Col. X v.* 1.

(4) V. *Schol. ad Col. IV v.* 37.

„ des poëtae carminibus contineantur; carmina vero minime id praestent, quia adnexam habent Musicam, de qua nunc quaerimus: ad haec eiusmodi carmina ita plerumque scribi, ut nullius sint pretii, & ipsis, qui laudantur, parum intelligibilia: quod quidem vitium non Poëtarum solummodo est, sed etiam Oratoribus, & universis Scriptoribus commune. Quod vero ad carmina Nuptialia spectat, aio ad nuptialia convivia tum coquos, tum etiam cupedinarias solere advocari; quid mirum, si Musicos? Praeterea Poëmata, quae adcinuntur, non Musica, sunt, quae utilitatem, quam hic Noster dicit, praebere possunt; in Hymenaeis enim brevis quaedam nubentium genealogia olim texebatur. Praeterea apud quosdam, non apud omnes sunt in usu: denique solis coniugibus, non vero aliis prodesse possunt; *eos enim ad mutuum amorem, fidem, perpetuamque vitae concordiam adhortantur* (1). Porro etiamsi dederimus nuptias absolute bonum dici posse, nunc sane, cum iam fere apud omnes antiquata sint Epithalamia, nemo fortasse ea, quae nunc minoris ducimus, (2) nuptiis, veluti quid proprium, adtribuet. Iam vero amoris adfectio non quidem sancta res est, sed potius abnormis, criminumque foecunda, *ut Musica excitari debeat, neque suavem illam esse novimus* (3), sed vero etiam ab ea turbas quamplurimas existere. Neque tamen, quos ipse recenset effectus, a Musica perficiuntur, sed potius a poëmatis; neque porro a Musica, & a Poesi amor adiuvatur, sed multa sunt, quae illum fomentant, uti plurimae sunt rationes, quibus adcenditur: & ea ipsa, quae hic vocat in re amatoria Musicae, & Poësis effectus, causae sunt potius rei utriusque, interveniente quidem Deo, ut in omnibus vitae negotiis. Threnos vero etiam poëmata esse constat, atque eos, quanti quanti sunt, Musica scilicet, & Poësi simul sumta, mederi non posse tristitiae adparet. Eam enim aliquando ad tempus cohibent, ut plurimum vero amplius adaugent: & quidem, cum ad id peragendum certatim Threnorum Scriptores contendant; animi autem compositionem, decentemque habitum ex illis consequi non posse patet, cum contra ipsi in doloris excessum adflictos evocent, nullam in eo partem suscipiente Musica. Quod vero ad illam adtinet, quae bellicam virtutem adiuvare fertur, satis in antecedentibus disputavimus, & mox etiam adversus alios Philosophos alia differemus.

Column. VI.

IN CAPUT IV.

De Musica, quae ludicris certaminibus inserviret; quid sentiendum?

Cum de omnibus fere Poëmatis, quibus Musica adiungebatur, verba fecisset Diogenes, postremo loco de Epiniciis, hoc pacto videtur disseruisse, ut per ea bellicam virtutem foveri diceret, idcirco quia canendis victorum laudibus in aliorum animis virtutis amor inflammaretur: atque obiter aliqua etiam delibasse de Musica, quae pugnantium militum pectora incenderet, quibus se iam satisfecisse ait Philodemus. Hinc autem facili negotio pertransiverat ad ludorum athleticorum utilitatem exaggerandam, quibus Musica inserviret: in primis vero saltationis, quae non sine Musicae subsidio perageretur. Huic ergo Noster sic paucis more suo respondet:

Column. VI. „ Quod autem ad publicorum ludorum genus, aio ludos istos athleticos non aeque ab omnibus probari, atque laudari: atqui nos communem quaerimus utilitatem, non singulorum; nec enim bonum aliquid reapse continere ducimus id, quod universis non prodest; imo vero iis ipsis, qui recipiunt, atque probant, minime suffragatur. Neque porro ducendam reor hominum illiberalium, & abiectissimorum, & impudentium peritiam, *ita ut horum gratia Musicam extollam, vel alia*, quae ad ludos pertinent, etsi ea ludionum arte multum oblectari fatear (4). Et pro- Column. VII. pterea, cum hodie e dramatis amputata sit saltatio, nihilo inferiores veteribus sumus; quandoquidem nihil in ulla saltationis specie inerat, quod ad decorem, & nobilitatem conduceret. Etsi vero hodie poëmata sine interruptione repraesententur (5), tantum abest, ut putem femineis saltationibus aliquid per Musicam adcedere, quod ad nobilitatem, & modestiam, & decorem conducat, ut potius valde lubricam & suspectam eam scholam reputem, ne quando plura incitamenta praebeat ad intemperantiam, & licentiam hodie debacchantem: de quibus alibi aliquando progressus verba faciam.

IN

(1) Vide, quae adnotavimus ad *Col. V v.* 31.

(2) Sic fortasse melius vertenda verba τα πελασσον εχομεν, quae habes *Col. V v.* 40.

(3) Confer, quae ait *Col. XIII*, & quae ibidem adnotavimus.

(4) Vide, quae in *Praefationem* §. *XIII.* ex Plutarcho adtulimus.

(5) *V. Schol. ad Col. VII v.* 10.

IN CAPUT V.

An Musica suapte natura vi movendi polleat?

INter alias saltationis species illa erat, quam in sacris celebrandis veteres usurpabant. Proinde cum de Athletica, & Theatrali saltatione facta primum esset mentio a Diogene, ad tertiam, id est *sacram*, quae in Deorum celebritatibus adhiberetur, pergere opus erat. In ea autem specie principem obtinebat locum Dionysiacorum antiquissima saltatio summa cum corporis agitatione in Musicorum modorum rhythmum peracta. Huius igitur horrisonae, & agitatissimae Musicae exemplum proposuit, ut inde sibi viam ad aliud theorema firmandum muniret, Musicam scilicet vi commovendi, & excitandi animos suapte natura pollere. Illam proinde disertis verbis definiverat κινητικον ειναι φυσει, *esse quid naturaliter commovens*. Atque hinc factum esse aiebat, ut remigibus, & messoribus, & vinitoribus, & aliis laboriosa opera exercentibus adiungi solerent musica instrumenta, quemadmodum Ptolemaeum naves trahentibus fecisse fama erat. Huc etiam detorquebat Orphei fabulam, qui canendo lapides, arboresque pellexerat. Huiusmodi praeterea motricem vim a Musica exseri praedicabat non solum in animos, sed etiam in corpora. Id autem ut probaret, duo in medium protulerat exempla, alterum scilicet cantoris cuiusdam, qui adspectu hominis in canentium morem conformati, ad cantum fuerat excitatus; alterum vero Pictoris, qui canentis citharoedi ope similitudinem, quam intendebat, vivissime expresserat. Quin etiam magis commovere posse melos, quam verborum sententiam, inde arguebat, quod & Crexi poëmata, & hymni qui Ephesi, & Spartae canebantur, demto cantu, multo minus commoverent. Huiusmodi igitur argumenta non modo inridet Philodemus, sed etiam Stoicum exagitat, ea potissimum de caussa, quod in Logicam peccans his ipsis argumentis uti nesciverit, atque exempla pessime adaptaverit; utpote qui ad demonstrandam Musicae vim in corpora adtulerit ea exempla, quae, si quid valerent, potius in animos, quam in corpora Musicae influxum probare potuissent; & vice versa animorum commotionem per ea exempla docuerit, quae potius corporibus communicatam energiam ostenderent. Denique tam varias esse ea de re Scriptorum opiniones docet, ut inde argumentum sumi nequeat. In hanc igitur sententiam ita disserit:

Column. VII. „ Iam vero ulterius progrediens sic lego „ apud nostrum Stoicum: Cum Dionysia „ ipso Baccho auctore primum celebrata „ fuerint, vetustum illud melos habet ne„ scio quid commovens, & animos ad a„ gendum excitans. At vero, si illud divi„ no Numinis adflatu inductum ait, pro„ fecto ad nostram quaestionem non perti„ net, neque de eo inquirere laborabimus; „ sin autem hoc naturae ipsius carminis „ esse putat, ut commoveat, non secus ac „ dicimus ignem suapte natura urere, quia „ naturam habet ustricem, per Iovem toto „ caelo fallitur. Nihil enim aliud significat „ το παριστασθαι, *excitare ad agendum*, quam „ motu interiore & suo cieri, & sponte in „ aliquid ferri. Melos autem, neque impel„ lit hortando, ut sermo, neque concipitur, „ quomodo possit sponte sua ad aliquid ferri, „ & in animis operari, eodemque tempore „ socordes animos musicorum modorum ope „ excitare, eosque socordia solutos promtio-

Column. VIII. „ res efficere. Ipse enim melos definiens in„ quit, esse quid suapte natura commovens. „ Tradita igitur definitione tam absurda, „ visum est ei, hinc deductum esse morem „ adiungendi aliquod musicum instrumen„ tum & iis, qui remos in navibus age„ rent, & olim etiam messoribus, & vini„ toribus, & plerisque aliis, qui laboriosa „ opera exercerent; quemadmodum ipse scri„ bit fecisse Ptolemaeum (1) iis, qui naves „ subducerent. Atqui non modo non com„ movet, & impellit ad laborandum can„ tus, ut etiam operi non intendant, qui „ Musicam praebent, & interea, dum ca„ nitur, opus non perficiant operarii. Sine „ Musica vero idcirco minus valent, quia „ languide in opus incumbunt, & labor „ levior evadit, cum voluptas, & solatium „ ei admiscetur. Quod si fabulis traditum „ adcepimus Orpheum suae excellentis mo„ dulationis ope & lapides, & arbores pel„ lexisse, uti etiamnum soliti sumus hy„ perbolice loqui, numquid propterea ho„ minem constituemus, qui perpetuo aedi„ ficatoribus praesit tibicinum choro cir„ cumdatus, ut iste Stoicus docet? Ob eas „ igitur caussas concedimus Musicam labo„ rantibus conferre posse, non vero ob hu„ ius deliramenta. Sed lepidum sane illud „ est, quod ait, cantum non modo ani„ mos quodammodo disponere, sed etiam „ corpora, quasi hoc pacto eius oratio ma„ ius incrementum sumeret. Sed non con„ siderat ad corpora cantum pertinere, ut„ pote qui ad sensum, & auditum perti„ net; *& proinde, etiamsi verum illud es-* „ *set, tamen* quo phaenomenon ostenderet, Column. IX. „ oportebat, ut illud, quod praeter opinio„ nem magis erat, superstrueret, atque po„ stremo loco ponens diceret: Musica non „ modo corpus, sed etiam animum quodam„ modo disponit. Verumtamen admirari li„ cet, quomodo per ea, quae profert, osten„ dere posse autumat illud, quod ait, nempe „ Musicam impellere etiam corpora. Si enim, „ ut inquit, persona canentium habitu ex-

(1) Vide *Schol. ad Col. VIII v.* 13.

„ ornata commovit, & incitavit hominem „ ad canendum ; non fuit profecto melos, „ quod corpus impulit, & quodammodo „ disposuit, nisi velit dicere melos corpo- „ ris esse habitum. Si autem verum est, „ quod narrat, pictorem adsequutum esse si- „ militudinem, interea dum caneret citha- „ roedus (1), atque concedamus, quod ipse „ vult, cantus ope id obtinuisse: attamen „ huiusmodi exemplum ad animi commo- „ tionem ostendendam multo magis erat i- „ doneum, quam illud ab eo ante adla- „ tum de navium subductoribus per Musi- „ cam excitatis, qui procul dubio corpo- „ re laborabant. Etenim corporeum il- „ lud est, quod suum robur ostendit, cum „ manibus capitur, sive *quod tactui sub-* „ *est. Atqui tactui minime incurrit similitu-* „ *do, quam pictor adsequitur coloribus; cor-* „ *porea igitur dici nequit* (2). Itaque ei, si „ saperet, permutandum erat, atque picto- „ ris exemplo utendum, quo animum per „ Musicam commoveri, sive impelli doce- „ ret; subductorum vero, ut etiam corpo- „ ra adfici probaret. Attamen cum certus „ quidam lepidissime eam quaestionem exa- „ minaret, quomodo cantus conferre posset „ ad similitudinem capiendam, scripsit ab- „ surdorum maximum. Quidni enim? „ Statuit melos artifices reddere peritiores: „ homo sane felix cerebri. Hic autem No- „ ster miraculis hisce alia opinionum mon- „ stra superaddit. Commovens ait esse me- „ los magis, quam verborum sententiam. „ *Ut id autem probaret ridiculum produxit ar-* *Column. X.* „ *gumentum*; atque hoc tantummodo adfe- „ rens, quod Crexi (3) poëma, quamquam „ per se minime inconcinnum, multo au- „ gustius videatur addito cantu; & quod „ hymni, qui Ephesi, & qui Spartae a „ choris canuntur, tantumdem in audito- „ rum animis non efficiant, si sublato can- „ tu audiantur: satis superque existimavit „ se probasse, quod adsumserat, h. e. Mu- „ sicam magis commoventem esse, quam „ verborum sententiam: nihil secum ipse „ reputans, quod non admodum difficile „ erat, quam variae sint hac de re Scripto- „ rum opiniones. Sunt enim, qui dicunt „ melos, quantumvis penetrantius, nihil „ ad sententiae dignitatem, & eius em- „ phasim adaugendam conferre; sed illi so- „ lam aurium oblectationem superaddere: „ alii vero opinantur eam, quam ait, dif- „ ferentiam non ipsius cantus causa, sed „ propter praesumtum Deorum, hominum- „ que honorem, qui Musica tum exhiberi „ vulgo putatur, adparere: alii denique „ hoc fortasse, ut ipse ait, ita esse conce- „ dunt, & poëmatum sententiam ope can- „ tus acutiorem, & penetrantiorem eva- „ dere adfirmant.

IN CAPUT VI.

Generali argumento, quod in honore apud Veteres fuerit Musica, obviam itur.

Ex adlatis porro variis veterum Scriptorum sententiis ea super quaestione, cur carmina quaedam, sublata Musica, minus animos percellant, viam sibi aperit ad aliud Diogenis argumentum oppugnandum, generale scilicet illud, quod vulgo apud Veteres summo in honore habita fuerit Musica, quippe de eius utilitate constaret. Ipse enim primo flocci faciendum huiusmodi argumentum putat, tum quia absurdam docet Stoicorum doctrinam *de productis*, h. e. de iis, quae communi existimatione gauderent, tum etiam quia alii eorum dogmati de multitudinis insania ipsa doctrina repugnaret. Docet deinde Musicam in praetio ab antiquis idcirco habitam, quia scilicet oblectationi inserviret; imo universam bonarum artium institutionem Musicam primitus fuisse adpellatam, eo quod primaevi illi homines feri & inculti non alio pacto, quum voluptatis sensu caperentur: ex eo autem minime consequens esse, ait, eam fore omnibus addiscendam. Postremo Adversarii verba referens, qui eam ex veterum auctoritate & ad animos virtute informandos, & ad amorem excitandum, & ad convivia recte instituenda idoneam praedicabat, deinceps confutare pergit.

Column. X. „Cum igitur tam variae fuerint hoc uno „ in capite scriptorum opiniones, profecto „ generale illud eius utilitatis argumentum „ inde desumtum, quod a veteribus hono- „ rata fuerit Musica, apud rudes tantum, „ & inlitteratos aliquid momenti habere „ potest, erudito autem viro, & multo „ magis Philosopho, qui illo moveatur, „ magnum dedecus adfert. Numquid enim „ secundum Stoicos in praetio Musicam ha- „ bebimus, quippe innumera sint alia, quae „ nihil boni per se ferant, quorum quae- „ dam sunt reiecta (4), alia vero, & qui- „ dem omnino mala vulgo sunt producta, „ h. e. *communi existimatione gaudentia*; etsi „ a sapientibus nullo honore habeantur? „ *Numquid ergo honore illa prosequemur*, *Column. XI.* „ quae apud cordatiores viros nulla laude „ digna censentur? An contra opinabimur, „ dum novimus Musicam fere omnem ad con- „ vivia

(1) V. *Schol. ad Col. IX v.* 8, & 16.
(2) Huiusmodi additamenti ratio ex iis, quae ad *Col. IX v.* 22. diximus, constat.
(3) V. *Schol. ad Col. X v.* 2.
(4) Consule *Schol. ad Col. XI v.* 32.

„ vivia deveniſſe? Praeterea huic Noſtro minime licet ad multitudinis iudicia confugere; utpote qui cum reliquis Stoicis multitudinem ſemper, & omnino inſanire doceat (1). Ceteri vero, qui ad multitudinis iudicia provocant, ne hoc argumento quidem uti poſſunt, imo Muſica ipſis eſſet hodie improbanda, propterea quod recentiorum multitudo eam artem negligit. Verum enim vero, ſi Stoicorum doctrinae de *productis*, & *reiectis* aliquid dandum eſſet, Poëſis potius dicenda eſt producta, Muſica autem multarum rerum complexione conſpicua. Etenim propter oblectamentum, animique diſtractionem antiquitus recepta fuit, minime vero propter fabellas, quas iſti venditant: neque alia eius initia fuere, & fortaſſe etiam prae aliis tum ſtudiis multo utilior fuit. Adcepimus enim a Muſis nomen obtinuiſſe Muſicam, quibus & univerſam inſtitutionem, arteſque omnes (2) ſingillatim adceptas referunt, propterea quod in Mundi initio ubique feritas dominaretur; minime vero hinc conſequens adparet, ab omnibus neceſſario ipſam Muſicam eſſe addiſcendam. Neque enim Themiſtocles eam novit, etiamſi peritiſſimus, atque ſummus audiret imperator. (Column. XII.) *Ipſe autem nobis obiectare non deſinit veterum auctoritatem, qui Muſices ope informari hominum animos ad virtutem, nec non amorem, alioſve adſectus (3) in ipſis excitari poſſe teſtati ſunt, atque praeceperunt*, ut ad barbitum luderent, qui animum ſimul cum voce in vino ſemiſepultum haberent, ipſamque Muſicam dixerunt quaſi dulce bellarium eſſe in conviviis; id autem eo ſenſu adcepiſſe illos docet, quaſi quidam cantus vim haberent excitandi, intendendique mentem ad conloquia, & concinnas converſationes. At vero de eo quod veteres Muſicam ad puerorum inſtitutionem adhibuerint, ut ad virtutem eos informarent, iam habitus eſt a nobis ſermo (excepta fortaſſe religionis virtute, de qua iucunde eum diſputantem audivimus, & iam iam reſponſiones comparamus); ſiquidem virtus, ait, ſecundum Muſicae ſpeciem animos informat, & proinde etiam ad virorum diſciplinam conducit. Quamobrem etiam aedificandi ſtudium aliquando ope Muſices excitatum eſſe Zethi (4) fabula teſtatur. Veteres enim, *ipſe ſequitur*, Muſicam inſtitutionem unice laudant, &, qui ea exculti non fuerint, vituperant, & a magiſtratibus arcent. Quarum ſane rerum prima quidem vera eſt (5); altera vero, cum de pueris & adoleſcentibus ſermo ſit, neque ab ipſis dici, neque ita eſſe potuit. Pueri enim ad virtutem praeformantur, quae mox in viris eluceſcet. Quid enim aliud dicemus adverſus huiuſmodi Philoſophum, qui ſibimet indignum non reputat ſummorum ſcurrarum verba pro demonſtrationibus adcipere; *contrarias vero aliorum opiniones nihili facit, imo omnes ait tamquam abſurdos vulgo eſſe damnatos*, (Column. XIII.) & improbos fuiſſe eius aevi philoſophos, & alios, quotquot Muſicam vituperarunt.

IN CAPUT VII.

An ad rem amatoriam Muſica quid olim contulerit?

PErſequens porro Diogenes antecedentis capitis argumentum ex veterum uſu, & auctoritate deſumtum, Muſicam non modo fortitudini, & temperantiae comparandae, ſed rei etiam amatoriae proficuam antiquitus fuiſſe habitam praedicaverat. Triplici autem modo adſumſerat hoc alterum eam praeſtitiſſe. Primo ſcilicet excitanda ea, quae apud Stoicos audiebat virtus ἐρωτικὴ, h. e. rectum amoris uſum inſinuando; tum amoris ipſius, ſive rei venereae adpetitum inflammando; tum denique ſolandis illis, qui adverſa in amore uſi eſſent fortuna. Philodemus contra omiſſis, quae de fortitudine, & temperantia dixerat, quibus ſe iam occurriſſe adfirmat, inridet virtutem illam ἐρωτικὴν, amorem ſemper malum eſſe adſeverans; hinc invehitur in Stoicum, qui puerorum amorem non improbare videbatur; mox Muſicam omnino imparem tum amori excitando, tum infortuniis ſolandis eſſe pronunciat, quippe haec ſint unius τοῦ λόγου munera. Denique obiectionem ſolvit, cur veteres Erato adpellaverint amoris Muſam. Itaque ſic pergit:

(Column. XIII.) „ Praetereuntes itaque, quae heic ab eo dicta ſunt de temperantia, & fortitudine per Muſicam comparanda, ſiquidem de iis alibi diſputatum eſt, ad rem amatoriam gradum faciamus. Illud vero ante omnia opus eſt animadvertere, quod, cum amoris adpetitus malum ſit, & quidem grande (6), is ſcilicet adpetitus, qualem profecto intelligunt univerſi Graeci; maxime ridiculum eſt reputare Amatoriam dari poſſe virtutem, atque inſuper opinari cantus ad rectum amoris uſum

---

(1) V. *Schol. ad Col. XI v. 6.*
(2) *Ibidem ad v. 27.*
(3) Haec reſpondent iis, quae habentur cap. ſeq.
(4) V. *ad Col. XII v. 24.*
(5) Eo ſcilicet ſenſu, quo modo explicuit, Muſicam dictam eſſe antiquitus univerſam bonarum artium inſtitutionem.
(6) V. *ad Col. XIII v. 10, 11.*

„ sum conducere ; quippe cantus in sola vocis qualitate consistant , hoc autem rationis opus sit , quae una docere potest vanitatem & nocumentum eius , qui & inexplebilis est , & iracundus , & rixarum foecundus (id inquam animadvertere iuvat , donec aliis responsionibus huiusmodi Philosophis occurramus); atque adeo, quantam licentiae & intemperantiae praebuerit Amor occasionem non agnoscere : nisi vero (1) ipsi Musica videtur suapte natura bonis moribus contraria . Adhaec porro , utpote quod iure ex eius doctrina dependet , ipse putat indecens non esse ingenuis viris amorem puerorum sibi per Musicam conciliare : praeterea vult Timothei (2) sententias poëmatum gratia excelluisse , poëmata vero *Musicorum modorum causa , quibus non secus , ac Anacreontis , Ibycique cantibus adolescentuli fuerint conrupti . Verum in primis* meretricias huiusmodi tur- *Column. XIV.* pitudines exercere ingenuis pueris minime convenit secundum naturam , neque adeo per vanas hominum constitutiones . Neque porro ipse exempla protulit talium cantuum , qui ad amorem inflammandum essent idonei , sed una cum pravis carminum sententiis perperam ad suam rem detorsit etiam cantum : neque adolescentes cantu conruptos fuisse ab Ibyco , & Anacreonte , aliisque eiusdem furfuris demonstravit , sed lubricis potius eorum sententiis . Enimvero , quae Persaeus vocabula *in suis* περι ερωτων *libris* (3) conlegit , his iuvenes conrupit . Siquidem cantus sententiarum sequax , in vocis qualitate consistens , conruptor neutiquam esse potest . Quapropter non huiusmodi cantibus , sed vocabulis , atque sententiis pellici etiam amasios , si lubet , non diffitebimur . Aristophanes autem in suis comoediis innuit veteres in substrata herba (4) , ut in antiquis moribus erat positum , voce atque oculis fuisse abusos , ut semet in puerorum animos insinuarent , non quidem cantilenis . Quod si sub *vocis* nomine cantilenas intellexit , vapulare ipsi iam praediximus . At procul dubio huiusmodi facta , quae hic noster tamquam indubitata refert , nemo sanus in consuetudinem iterum revocaret , quantum in ipsis est , neque in huiusmodi coitiones pelliceret viros , & mulieres , neque maturos adolescentes ad turpia muliebriter patienda . Etenim nec iste , nec Comici quid tale ab Agathone , & Democrito (5) effectum demonstrarunt , sed tantummodo id adserunt : nec Nicander (6) & . . . in medium quid produxit , sed decepit , si tamen id dici potest . *Column. XV.* Atqui neque infortunia in amore consolari valet Musica , sermonis enim , & rationis solius hoc munus est ; nisi forte ipsa efficit , ut animus alio abstractus ea non respiciat tantisper , non secus ac , cum venere , & ebrietate est abalienatus . Quod si poëmata ad id valere malit , utique concesserim ; atque dederim Philoxenum (si quidem hoc suis aenigmatis voluit) non plane falli , sicuti nec Menandrum , qui multis scelestis illam incentivum esse ait , eo quod aliquas praebeat opportunitates . At enim , ait , quaero , Erato quanam de caussa adpellata est inter Musas illa , quae proprie dictam Musicam ad amatoriam virtutem confert? Patet , inquam , Musices nomine intellexisse veteres vel Poësim , vel potius Sapientiam . Omnia enim Musis antiquitus tributa fuere : & proinde etiam hoc fortasse , non quia adfectus in animos immittant , sed potius quia adversus eos dimicent , & remedium praebeant . Taceo autem nunc (numquid enim vos id latere potest) omnem animi impetum , & cupiditatem amorem fuisse olim nuncupatum . Stultissimum vero illud foret , si apud veteres lege (7) receptus esset , tamquam opportunus ad suscipiendam puerorum institutionem is , qui privo amoris nomine a posterioribus est adpellatus , eumdemque mox virginibus omnino esse indecentem adseruissent . Videntur ergo non uno eodemque sensu semper amorem intellexisse . Si modo convenit etiam a nominibus pendere , atque ab iis , quae amator aliquis fortasse imposuit , quemadmodum & alia : atque ita persuaderi privatas nominum impositiones vel tales divinitus esse , vel ab omnibus & ubique easdem receptas (8) ,

IN CAPUT VIII.

Quid in Conviviis praestiterit Musica ?

AD amorem conciliandum , atque inflammandum convivia plurimum valere vulgaris erat opinio . Hinc Stoicus *Amatoriae* virtuti *Convivalem* iugaverat , quasi illius adfinem , atque adiutricem . Musicam propterea in conviviis opportune etiam adhibitam olim

(1) Hoc in loco , scilicet *Col. XIII v. 30* , ubi refinximus οπει , repone ει μη .
(2) V. quae coniecimus in *Schol. ad Col. XIII v. 38.*
(3) V. *ad Col. XIV v. 14.*
(4) Quo haec spectent , satis explicuimus ad *Col. XIV v. 25.*
(5) V. ibidem *v. 39.*
(6) Deest heic aliud proprium nomen , quod divinare non licuit .
(7) V. *ad Col. XV v. 31.*
(8) V. ibidem *v. 37.*

olim praedicabat, quia Convivali huic proforet virtuti. Adhaec Homeri auctoritate fretus docuerat per Musicam convivia meliora fieri, & perniciosos vini effectus cohiberi, atque emendari. Philodemus contra *Convivalem*, item ac *Amatoriam* virtutem negat, & inridet: Homeri, & antiquorum, qui Musicam in convivia induxerunt, sententiam explicat; & quo sensu carmina Convivis prodesse possint, docet:

Column. XVI. „At vero, quoniam ad Amatoriam virtutem nihil conferre Musicam posse adparet; manifestum quoque fit, ne ad illam quidem, quam eius adfinem hic Noster adpellat, hoc est Convivalem virtutem (1), minime conducere, neque generatim ad convivia. Ego sane neque usquam esse hanc, quam dicunt, Convivalem virtutem, neque adeo ipsam prudenti admodum consilio ab istis confictam esse autumo, utpote quae in prudentes viros cadere nullo modo potest: neque adeo conviviis amores belle copulari, quippe qui turbas facile cient, & animis oblectandis impares sunt, & in dissensiones ut plurimum convivas coniiciunt. Atqui, aiunt, vel ea, quae apud Homerum leguntur, Musicam conviviorum familiarem satis superque ostendunt. Propterea, inquam, libenter concedo oportere in conviviis animum relaxari, & ludere; non utique tamen concedam nullam esse ingenuis viris decentiorem relaxationem & lusum, quam ut alius canat, alius citharam pulset, saltet alius; atque hinc fieri, ut coenarum pleraeque meliores evadant. Concesserim utique meliores fieri per Musicam, non tamen per se, sed per ea, quae musicis modis decantata exaudiuntur. Atque hinc minime dederim vinum ex necessitate quadam Musicam adpellare (2); neque cordatos viros ea omnia facere, quae iste ait, sed *potius eam antiquitus in coenas oblectationis ergo fuisse inductam; ut scilicet non modo gula, sed etiam oculi, atque aures saltatione & Musica voluptatem caperent;* *Column. XVII.* *minime vero ut sic discerent* concinne, non rusticiter conversari. Illud autem cum discendi utilitate inventum est, ut fabulemur in mensa, quin etiam idiotae ex communi consuetudine in conviviis acroamata adsumant, & propterea non inde absint neque Homerus, neque Hesiodus, neque alii vel metrici, vel melici Poëtae. Potiora enim profecto sunt convivia, quae hisce utuntur acroamatis. Horum sane Musica quodammodo melior est, utpote quae non a Musicis, sed a Poëtis efficitur, & quidem ab iis, qui modum atque mensuram in reliquos etiam vitae actus induxerunt. Itaque etsi admittamus aliquando (non autem fere semper, ut iste ait) variam oblectationem per Musicos adportari, huiusmodi varium, & plus minusve ex aliarum rerum complexione oriri putamus, non ab ipsamet Musica; quidquid iste scriptitet: animi vero distractionem privatim cantilenis adceptam deberi; eodem ferme pacto ac per Chamaeleontem colorum adtractiones fieri novimus; ita ut omnes fere a sententiis, & poësi eius colores proveniant.

IN CAPUT IX.

An ad amicitias conciliandas quid conferre queat?

Cum in re amatoria, aeque ac in conviviis summopere proficuam Musicam adseverasset Stoicus, consequenter etiam ad amicitias conglutinandas plurimum valere concludebat; quippe cum amicitia brevi gradu ab amore distaret, eidemque foret cognata; adhaec vero unicus conviviorum finis esset familiaritates, & benevolentias conciliare (3). Cuiusmodi argumentum sic reiicit Philodemus.

Column. XVII. „Rursus autem dicamus. Quoniam ad amorem nihil Musicam conducere posse deprehendimus, ne ad amicitiam quidem eam adtinere patet, etsi *cum Stoicis* (4) amicitiam prope amorem statuendam concesserimus. Atqui nos aeque ac alii, qui in diversam abeunt sententiam, neque amori ullo pacto cognatam esse amicitiam naturaliter arbitramur, neque eum sequi, vel iuvare posse concedimus. *Column. XVIII.* *Praeterea vero etiamsi* ipsam Musicam conviviorum veluti vinculum esse concedamus, profecto cum illud alterum non admittamus, solum scilicet conviviorum finem eum esse, ut benevolentiam concilient, sed multi insuper alii; ad voluptatem potius, quam ad familiaritatem conducere Musicam fatebimur, atque adeo ne ad amicitiam quidem. Horum porro utrumque evidens esse puto, scilicet iucunditate quadam adfici, cum Musicam auscultamus, & nobismetipsos conscios esse nullum unquam ex cantibus & rhythmis impulsum ad benevolentiam, & amicitiam adcepisse. Neque porro verum est, quod huiusmodi cantus & rhythmi

„animos

(1) V. adnotata ad *Col. XVI v.* 5.

(2) V. ibidem *v.* 19 & 33.

(3) Vide Plutarchum in initio *lib. IV Convivalium*, ubi inter alia in hoc argumentum ait: *εἰς συμπόσιον οἵ γε νοῦν ἔχοντες ἀφικνοῦνται κτώμενοι φίλους: qui sapiunt in convivium amicorum parandorum caussa veniunt.*

(4) V. *Schol. ad Col. XVII v.* 41.

„ animos relaxent, sententiae vero, quatenus ipsis complexae sunt, exhilarent; sed potius idcirco animos exhilarari puto, quia cani solent ea, quae novimus adficere homines, qui remisso fuerint animo, & ad hilaritatem dispositο. Sed tamen fac Musica & animos remittat, & hilares reddat, quemadmodum & potus, & ciborum, & coitus fruitio: quid tum porro? ne ob id quidem amicitiae, & concordiae causam esse posse reputamus. Nec enim hoc pacto amicitias conciliari ducimus; quin etiam propter hilaritatem saepe evenire solet, ut amicitiae nostrae dissolvantur.

IN CAPUT X.

Quid de Thaletis, & Terpandri historiolis sentiendum?

QUoniam sibi Noster adfatim demonstrasse videbatur nihil Musicae inesse, quod ad animos coniugandos, & invicem conciliandos valeret, ac proinde ipsam inutilem in conviviis esse, si quidem eius ope amicitia comparari vellet, occurrere obiectioni studet, quae in promptu erat alterius sententiae fautoribus, & quam Diogenes nae praeterire non debuit: eam nempe, quae ex antiquorum exemplis desumeretur, qui populares etiam seditiones Musices ope compescuisse dicebantur: adeo aiebant καταστατικὴν illam esse. Ea inter exempla praecipua sane erant, utpote antiquiora, duo Thaletis, & Terpandri, quorum utrumque Lacedaemones testabantur oraculo adcitos apud se civiles tumultus per Musicam sedasse: atque id Terpandrum, canendo in ipsis publicis conviviis, quae Phiditia vocabant Lacones, perfecisse Diogenes aiebat. Horum igitur exemplorum vim declinare pergit. Principio Lacedaemones carpit, qui huiusmodi incomprehensibilia venditarent; tum varias esse Scriptorum sententias; neque Thaletis factum ex adlata inscriptione (si tamen vera esset) abunde constare; de Terpandro autem plures consentientes esse fatetur, excepto quod in Phiditiis caneret: at huiusmodi negotia una Scriptorum auctoritate definienda non esse contendit, sed potius argumentorum robore. Philosophum enim putat minime decere hisce narrationibus fidem dare, nisi prius rationes invenerit, qui fieri potuerint, quae narrantur: secus absurdas, & fabulosas omnes narrationes liceret admittere, qualis erat illa Sybaritarum, qui se olim oraculo admonitos aiebant, ut coquos, pistores, & unguentarios ad delicate vivendum arcesserent. Denique concludit, etiamsi pro certis huiusmodi fabulae habeantur, effectum non Musicae tribuendum, quae modo potuit eos tantisper abalienatos a concepto furore distrahere, sed rationibus, quas illi mox canendo instillarunt. Ad summam sermoni, non cantui adceptum id refert, ut Lacones a seditione cessarent; quare eos fortasse, ait, citius cohibuissent, si pedestri sermone essent dehortati. En eius verba:

Column. XVIII. „ Lacedaemonios autem portentosa, & incomprehensibilia narrantes non recipimus testes, cum aiunt se Pythio monitos oraculo, ut Thaletem adcirent, & eo adveniente protinus ab animorum dissentione populum cessasse. Testantur illi quidem, sed tantum qui veteribus fabulatoribus, & Musicis sunt addicti (1), alii Column. XIX. vero etiam contradicunt: neque *inducimur, ut fidem Thaleti ipsi semet de hoc facinore* iactitanti in oblato anathemate adhibeamus (si modo verum est ab eo anathema cum inscriptione, quam isti proferunt, fuisse oblatum); neque pro certo habemus Terpandrum oraculi monitu ad civilem dissensionem cohibendam fuisse advocatum, etiamsi in huiusmodi narratione quamplurimi eorum, qui Musico furore correpti sunt, conveniant; hic autem prope unus eum in Phiditiis cecinisse adfirmet. Enimvero operae praetium erat, ut Philosophi prius explicarent, quonam pacto rationale dissidium per inrationales cantus cohiberi posset, atque tum demum credere, Thaletis, & Terpandri cantu quievisse Lacones; secus recipere debebimus etiam Sybaritarum testimonium (2), atque credere Apollinis iussu quondam adcitos fuisse ab ipsis coquos, & unguentarios: & quidem istorum potius ope ut plurimum amica convivia agitantur, quam cantu. Verum etsi tumultum quievisse admittamus, & Lacedaemonios statim ab illorum adventu concordes evasisse, in promtu est multo verosimilior rei explicatio, h. e. Thaletem, cum prius musicorum modorum oblectamentis eorum animos distrahere occoepisset, cumque, ut in his maxime essent, fuisset adhortatus, tum denique rationum ope, quas canendo instillaret, ipsis persuasisse, ut ad saniorem mentem redirent; atque inter canendum tamquam divino Numine correptum Laconibus imperasse, ut ob partam publicam quietem donarium suspenderent: quod illos in gratiarum actionem addita epigraphe perfecisse fit verisimile. *Eodemque fortasse pacto egisse Terpandrum putamus; eos enim* ipse cithara & carmine in agonibus oblectabatur: Column. XX.

(1) In hac *Col. XIX v.* 40, re melius perpensa, pro ει, quod prostat, legendum remur οἱ, atque hoc pacto interpetrandum.

(2) V. *Schol. ad Col. XIX v.* 20.

„ tur : Lacedaemonios vero , quibus obediendi nullum propositum erat, tum vaticinio , tum etiam fortasse rationibus impulsos a seditione decessisse. Atqui etiam primum illud de Thalete a Stesichoro minus adcurate narratur; ex Pindari autem testimonio, an re vera dissidentes composuerit Terpander, non plane eruimus (1). Attamen, si utraque narratio vera est, effectum procul dubio non alteri causae adscribemus, quam rationum momentis poëtice adornatis; quandoquidem cantus tantumdem praestare nullo pacto poterat : & fortasse etiam facilius id essent adsequuti, si illos prorsa oratione essent dehortati. Eos enim nequaquam deterrebat latae legis transgrediendae timor, quemadmodum Solonem (2), qui cum de recipienda Salamine Athenienses vellet adhortari, necesse habuit se vesanum simulare, & per elegos, quos cecinit, ipsis consilium praebere. Eadem prorsus dicamus oportet de portentosis effectibus, qui insequentium Musicorum carminibus vulgo adscribuntur, nec aliam improbabiliorem, ut iste, explicationem amplectamur.

I N C A P U T XI.

An Musica eo nomine sit commendanda, quod religioni vulgo inserviat?

Cum illud argumentum de Musicae apud veteres usu, & commendatione Stoicus prosequeretur, omittere sane non debuit vulgarem, & antiquissimum Musicae usum in sacris; inde enim communis hominum consensus hac de re luculentissime adparebat. Itaque, ut opinor, quasi adpendicis loco subdiderat Musicam apud omnes fere gentes veluti rem sacram fuisse habitam, & religioni valde familiarem, quin immo Diis valde gratam, utpote quibus universis Musica, & singulis singulae eius species, ex Pindari, & Comici testimonio forent adceptae. De sacra quidem Musica iam antea verba fecerat, (ut *Cap. II.* videre est), cum eam Divinitati honorandae per se satis idoneam praedicasset, heic autem ex eiusdem vulgari in sacris usu commendare instituit : rursus etiam de ea loquuturus *Cap. XVIII.*, cum de illius inventione vulgo Deis adscripta verba faciet. Hic igitur est locorum unus, ubi de sacra Musica Philodemus differit, id praestans, quod superius *Cap. II.* pollicitus erat; etsi περι της δια των μουσικων του θειου τιμης *de honore, quo per Musicam Divinitas adficitur* (quod illius II capitis est argumentum) pressius pertractet infra in citato *Cap. XVIII.* Itaque more suo praedicatam Musicae cum religione familiaritatem inridet; tum iterum Stoicum vellicat, quod universorum hominum consensum, quasi pro Achilleo habeat argumento is, qui secundum tritissimum suae sectae παραδοξον *omnes homines putet insanire*; tum denique veterum scriptorum auctoritates de Poësi potius, quam de Musica eiusdem adpendice esse intelligenda contendit :

Column. XX. „ Iam vero de Comici interpetratione dicendum est (3). Itaque ad ea, quae de religione scribit, gradum facientes, reponere haec possumus. Si ea de caussa, quia ab hominum multitudine per Musicam Divinitas honoretur, ipsam Musicam religioni familiarem, atque adfinem reputabimus, procul dubio tales etiam reputandae a nobis erunt plures aliae artes, coquinaria nempe, & corollaria, & unguentaria, & pistoria; adhaec etiam agricultura, architectonica, pictura, plastica; huiusmodi enim artes, aeque ac plures aliae religioni aliquatenus sunt familiares. *Praeterea huic Nostro* Philosopho *huiusmodi argumentum minime suffragatur*; siquidem per eam, *si sibi constare velit*, nullus unquam Deorum honoratur. Propterea quod secundum Stoicorum dogmata, cum universa hominum multitudo Diis sit infensa, & stulta, veros prae- *Column. XXI.*
stantissimae naturae honores ne somniarunt quidem. Tum vero etiam, quia per Poemata potius honor comparatur, quam per cantum, qui tantillum vix poëmatis addit. Atque eam fuisse Pindari mentem dicendum est, cum scripsit, se sacrificaturum composuisse dithyrambum; immo etiam Comici, cum singulis Deorum singula carmina adsignavit. Quod si alia eorum mens fuit, ipsis valedicere una cum aliis ineptientibus Musicis iubemus. Non alius utique, quam Diogenes hoc sibi etiam persuadere potuit, Deorum alios aliis cantibus oblectari, & singulis proprios convenire.

(1) Vide ad *Col. XX v.* 8, & 9.
(2) V. ibidem *v.* 18.
(3) Huc verba ista pertinere, uti iam coniecimus in *Schol. ad Col. XX, v.* 25, pro certo nunc habemus.

IN CAPUT XII.

An Muſica intellectum acuat, & relationem ad alias ſcientias prae ſe ferat?

ETiam hoc nomine commendandam Muſicam Diogenes docuerat, quod ad intelligentiam acuendam plurimum conferret, & criticam ſpeculandi vim ſuis cultoribus inſinuaret, utpote quae frequentes diſputandi, & latentium inveſtigandarum rationum occaſiones praeberet: praeterea etiam neceſſarias quaſdam haberet ad alias ſcientias relationes, ut ad Poeſim, ad Grammaticam, ad Hiſtrionicam. Quae omnia ſic elevat Philodemus.

Column. XXI. „Atqui etiam alia eius opinionum monſtra admiremur oportet. Ad intellectum enim exacuendum adprime idoneam eſſe Muſicam praedicat, propterea quod multae inde ſuppetant Harmonices perito & definiendi, & diſtinguendi, & arguendi occaſiones. Quemadmodum exempli gratia cum Muſici aliquid hodie modulantur aliter, ac fuerat olim concinnatum (1), ſecum ipſe Harmonicus diſputando adſequitur vel quaſdam rationes, quae Muſicorum vulgus intelligere nequit, atque riſu excipit, vel multa tentamina eorum, qui hiſce modulationibus utuntur, de quibus operae praetium erit cunctas relationes ſtudioſe inquirere. Argutare enim, ait, & rationes inveſtigando comminiſci valde eſt utile ad intelligentiam adaugendam. *Verum ſi de ea intelligentia loquitur, quae & inanium rerum ſtudio gignitur, concedimus eum hariolando in veris huiuſmodi rerum analogiis inveſtigandis mentem fatigare*, ſi modo tales invenerit, ſin *Column. XXII.* minus eas, quae ad verum adcedunt; & quaſdam etiam in profundo adhuc latere: at enim non de omnibus poſtulabit Noſter, ut Harmonicus inquirat (2); ſin vero de ea loquitur intelligentia, quae a rerum prudentia ortum ducit, nunquam ſane oſtendet ad hanc magis Muſicorum, quam aliorum artificum exquiſitiones conducere. Cum autem ait Muſicae amatores quamdam ſpeculandi vim adquirere Criticae arti admodum adfinem, non modo ignorantiam prodit ſuam, utpote qui reputans cantibus & rhythmis ineſſe decorum, & indecorum, honeſtum, & turpe, ſemet Criticae harum rerum ſpeculationis omnino ieiunum prodit; verum etiam quia, ſi quid tale foret, huiuſmodi iudicium nequaquam Philoſophis, uti par erat, demandavit. Et quidem per Iovem hoc ipſo, quod Criticam artem, vel quid ſimile ad Muſicam pertinere dixit, non Philoſophis, ſed Criticis proprie dictis eam ſcientiam conceſſit. Cum autem ſcribit analogam eſſe Muſicam Poeticae, quod ad imitationem, & quod ad alius generis inventionem; quantum ad imitationem pertinet, nullam protulit demonſtrationem, quantum vero ad inventionem, non huic potius, quam aliis artibus analogam eſſe probavit. In quantum porro Muſica ſcripto conſignet, & viciſſim reddat melos, eſto, ſi lubet aliqua inter eam, & Grammaticam adfinitas. Quid enim intereſt prudentis ſollertiſque viri huiuſmodi analogias inveſtigare? vel potius ſibimetipſi illudere? *Analogam vero eam eſſe* cum Hiſtrionum repraeſentationi, tum Hiſtrionicae arti, utique ipſi concedamus. Dicamus porro, *Column. XXIII.* ſi haec omnia, nempe Critica, Poeſis, Grammatica, Hiſtrionica, quibus analogam Muſicam eſſe praedicat, manifeſtam habent cum ſolertia, & intellectu adfinitatem, neceſſe nobis videtur etiam in illa ſtudioſe incumbere, nec non in Picturam, & Plaſticam; etenim iſtae pariter & aliae multae artes cum Critica, Poeſi, Grammatica, & Hiſtrionica, cumque pluribus aliis, quae intellectum requirunt, relationes habent. Archeſtratus autem eiuſque ſectatores (3), qui etiam philoſophica dictitabant ad Muſicam pertinere, quae ſcilicet naturam vocis, & ſoni, & diſtantias, & alia his ſimilia ſpectarent, intollerabiles erant homines, non modo, quia in alieniſſimam ſpeculationis provinciam deſcendebant, & pueriliter ad ſe, & inutiliter ad ſcientiam aliena advocabant; ſed praecipue, quia ſolam Muſicam harum rerum ſpeculatricem praedicabant,

IN CAPUT XIII.

An Muſica ad virtutes animum diſponat?

MUſicam non ſolum ad plures analogas ſcientias viam quaſi ſternere, eo quod mentem acueret, ſed etiam ad virtutes capeſſendas animos manuducere praedicabant eius cum Diogene fautores. Id autem probabant cum Philoſophorum auctoritate, tum Mu-

(1) *V. ad Col. XXII v. 29.*

(2) Haec, quae habes ad *Col. XXII v. 3. 4.* cum interrogatione legeramus, ſed ſic fortaſſe melius.

(3) *V. ad Col. XXIII v. 14.*

Musicae ipsius indole, tum ipsorum, qui didicerant, testimonio, tum denique Poëtarum exemplo, qui cum simul forent Musici, tam bene de virtutibus cecinerant. Noster contra, quo in loco habenda sit Heraclidis, aliorumque auctoritas, innuit primum: tum Platonis, qui in eam sententiam ab adversariis trahebatur, mentem explicat: deinde in Musica nihil esse adfirmat, quod ad aliquas virtutes manuducere queat, multoque minus ad omnes: mox Musicae peritorum testimonium, utpote suspectum, excludit: denique Poëtas vel male de virtutibus fuisse loquutos, vel si bene, id non ut Poëtas, multoque minus ut Musicos peregisse:

Column. XXIII. ,, Quae vero Diogenes ait (quae quidem
,, novimus perscripta esse apud Heraclidem
,, de cantu decoro & indecoro, de virili-
,, bus & effeminatis Musicae moribus, de
,, actibus harmonicis, & inharmonicis re-
,, late ad subiectas personas) non longe a
,, vera perfectaque philosophia distare Mu-
,, sicam, eo quod ad omnia vitae negotia
Column. XXIV. ,, sit utilissima, & eius studium recte viam
,, ad plures, imo ad omnigenas virtutes
,, sternat, ea nos cum exponeremus in ter-
,, tio Hypomnematum (1) libro, simul cum
,, aliis aliorum sententiis, quam plena nu-
,, gacitatis forent, ostendimus. Et re qui-
,, dem vera ridiculam necesse est quidam
,, de iustitia habeant opinionem. Intelligi
,, enim non potest, quomodo voces, quae
,, nonnisi inrationalem auditus sensum ex-
,, citant, aliquid conferre valeant ad ani-
,, mi dispositionem speculativam rerum uti-
,, lium, vel inutilium ad mutuam civium
,, inter se gubernationem (2), ut ex iis alias
,, eligat, alias vitet secundum ea theorema-
,, ta, quae conscribere soliti sumus. Huic
,, tamen argutationes demonstrationis vim
,, habere videntur. Etenim si Plato dice-
,, ret Musicam ad iustitiam conducere,
,, probationem fortasse ab ipso adcepisse-
,, mus; atqui analogam tantum dixit Mu-
,, sicae esse iustitiam, non vero Musicum
,, iustum esse, quemadmodum neque dixit
,, Iustum esse Musicum, vel alterutram rem
,, alterutri adiumento esse, vel conducere ad
,, propriam cuiusque scientiam. An non
,, fortasse pari modo analogam iustitiam
,, sutori, & pictori, & unicuique scien-
,, tiam profitenti dixisset? Numquid enim
,, aliis artificibus fraudare licet? Protinus
Column. XXV. ,, enim ipse subdit (3) . . . ubi subaudiendum
,, est de iniusto, & inficeto viro id dici.
,, Neque porro legibus adstricta est Musica
,, suapte natura, sed, aeque ac iustus specta-
,, culorum adparatus (4), certis legibus mi-
,, nime coërcenda: neque si nos praetergre-
,, diamur, quae circa ipsam aliqui praescri-
,, pserunt, non secus ac de scenae adpara-
,, tu, molestiam, sed potius adiumentum
,, adcipimus: neque ipsorum praeceptis in-
,, sistentes adiuvamur, sed potius laedimur.
,, Quando igitur nihil in Musica inveni-
,, tur, quod conferre ad aliquas virtutes
,, queat, profecto multo minus ad univer-
,, sas ea conferet, propterea quod sunt in-
,, vicem inseparabiles: rursus autem non
,, si inter se invicem copulantur ipsae, id-
,, circo, quae ad nonnullas conferunt vir-
,, tutes, etiam universis utilia fore necesse
,, erit. Ex philosophis porro neque omnes
,, utilem eam censuerunt sive ad quasdam,
,, sive ad omnes virtutes, neque ii, qui
,, prodesse adseruerunt, argumentis id de-
,, monstrarunt. Qui autem Musicam didi-
,, cerunt, isthaec ob eas rationes, quae uni-
,, cuique succurrunt, venditarunt. Neque
,, porro omnes, qui didicerunt Musicam, eo
,, consilio didicere, quia ipsam aliquo pacto
,, ad virtutes adquirendas fore proficuam
,, reputarent. Ex iis vero, qui primis an-
,, nis non didicerant, si quis vel senex,
,, vel certe exacta pueritia addiscere voluit,
,, adsentatus est, vel pueruli adhuc mentem
,, gerebat is, qui sapientissimus mortalium
,, audiebat, & oppresso inquietoque animo
,, otiosus sedebat, atque hoc pacto gloriam
,, captabat, neque tam serus studiorum esse
,, erubescebat (5). *Quod autem Poëtae, iidem-* Column. XXVI.
,, *que Musici suis carminibus ad virtutes ca-*
,, *pessendas homines inflammaverint*, *id qui-*
,, *dem nihili est*, *siquidem ab iisdem* dicta
,, sunt de omnigena virtute & vulgaria,
,, & nugatoria, & secum pugnantia, &
,, praesertim ab aliquibus. Verumtamen
,, neque, in quantum sunt Poëtae, haec
,, scire possunt, nedum in quantum sunt
,, Musici: suis autem sententiis non rhy-
,, thmis & cantilenis hominibus prodesse
,, possunt. Huiusmodi enim superflua sunt,
,, & potius verbis adiuncta mentem distra-
,, hunt, ne sententiis pressim insistat.

(1) V. *Schol. ad Col. XXIV v.* 5.
(2) V. *ibidem v.* 16.
(3) Desunt ipsa Platonis verba, quae divinari non licuit.
(4) V. ad *Col. XXV v.* 5.
(5) Haec de Socrate dici satis docuimus ad *Col. XXV v.* 32.

IN CAPUT XIV.

Quid Musicae & Musicorum nomine eius artis laudatores intellexerint.

DErelinquit heic parumper suum adversarium Stoicum Philodemus, & aliquibus suae aetatis hominibus respondet, quos obiicientes audiverat, se nimis agrestem esse, qui putaret Musicorum nomine, de quibus tot tantaque praedicarentur, nihil aliud fuisse quam factores modulorum, & instrumentorum pulsatores: quando summi viri, iidemque Poëtae hoc nomine fuerant antiquitus decorati: & proinde ab eo aërem verberari, quoties a sermone Musicam seiunctam consideraret. Ipse igitur tribus argumentis ostendere satagit non alio, quam ipse, sensu Musicam Scriptores adcepisse; atque heic obiter Cleanthis opinionem refert, atque inridet; tum denique clarius sese explicat;

Column. XXVI. „ Iam vero audivi nonnullos, qui dicerent admodum rusticos nos esse, qui putemus philosophos, vel prudentes Musicos in ea esse sententia, ut credant cantus & rhythmos, sublata verborum significatione, ad virtutem impellere posse, quando homines nonnisi sermones melodia, & rhythmis exornatos id praestare posse putent, & Plato id disertis verbis testetur; ideoque nos non adversus sapientes, sed adversus indoctos quosdam argumentorum nostrorum arma intendere aiunt: quin imo se valde mirari, quod nos Musici nomine decoremus eum, qui instrumenta unice pulsat, nec indignum Musico reputemus significatione carentia exhibere, *quales sunt Musici moduli* documentis expertes; vel quod Pindarum, & Simonidem, & lyricos omnes in Musicorum censum referre nolimus. Ego autem istos a controversia exorbitasse censeo, quin & parva captare, & ad propositum nihil adposite loqui existimo. Et quidem primo, quia *etsi ab initio lata adceptione pro universa institutione Musica adcepta fuerit, tamen quicumque eius praecepta tradiderunt, aiunt esse Musicos modos, qui animos ad virtutem capessendam flectere possint;* & propterea enumerant tum genera harmoniarum, tum vero etiam instrumentorum, Column. XXVII. quae sint variis adfectibus excitandis idonea, ut ex ipsorum argumentis, & communiter ex ipsorum sermonibus innotescit, in quibus ut plurimum ne leviter quidem adtingunt sententias; & si quando verborum, vel carminum mentionem faciunt, ex utraque caussa effectus illos existere declarant. Itaque satius fuisset dicere hanc peculiarem sibi insidere opinionem, non vero proprias subtilitates illis adaptare, nosque agrestes pronunciare. Secundo autem, quia veteres putabant sufficere iis, qui cantibus & rhythmis in posterum operam darent, si iisdem, qui olim inventi fuerunt modi, & instrumentorum pulsationes ab iis, qui pueros instituerunt, & ad virtutem incitarunt, & manuduxerunt, ipsi deinceps usque uterentur (1). Tertio denique, quia numquam negarunt omnia huiusmodi phaenomena, atque alia similia sonituum ope effici. Num vero isti ipsi senserint, omnes Musicos dicendos esse, nec ne, quaerere dixi stuli; sed dixi instrumentorum pulsationes modo carminibus consociatas, modo per se ipsas, (per se inquam interdum, interdum vero divisim a sermonibus, quibus adnectuntur, sumtas) nihil sane in se habere eorum, quae vulgus opinatur. Quod si antiquis minus placebant, nunc certe a nostris recipiuntur *instrumentorum concentus verbis vacui. Illi vero* tantummodo vituperant *nuda Krumata, at* nimis quantum *extollunt*, cum verbis cantus copulatur, *eiusque vim maximam esse praedicant.* Nisi etiam secundum Cleanthem sentire Column. XXVIII. voluerint (2), qui aiebat documenta Musicis, & Poëticis numeris concepta meliora etiam esse, quam sermo philosophicus, qui licet sufficienter cum divina, tum humana enunciare valeat; attamen quia nudus per se non habet verba Deorum magnitudini explicandae idonea, metra, & cantilenas, & rhythmos quam maxime ad divinam naturam veraciter contemplandam adcedere; quo effato nihil profecto ridiculum magis inveniemus. Nec enim (*ipsi aiunt*) sententiae per se inutiles dici possunt, sed si cantando prolatae fuerint, ex utraque re, e sententia scilicet, & cantu animi commotio gignitur; etenim ab ipsis sententiis gignitur commotio, nec sane mediocris; sed addito cantu maior evadit. At vero potius, si commotio mediocris sine cantu erat, eamdem addito cantu remanere dicemus; sin autem admodum abrupta erat, & brevis, cum veritate remissiorem evadere confitebimur & propter oblectationem, & propter distractionem, quae cum a voluptate ipsa, tum a vocum strepitu, earumque proprietatibus gignitur; & propter verborum pronunciationem continenter factam, non secundum naturam; & propter loca, & tempora, quibus Musicam auscultamus, aliasque plures causas. Ecquis enim esset, qui risu non diffluerent cernens homines cum cantu, & Musicis instrumentis vel consilium dare, vel consolari afflictos? *Vel quis ferret inter consulendum voces tibicinum, vel citharoedorum?* Nec enim si tragicorum, vel co- Column. XXIX. moedorum more quis caneret, huiusmodi ferre possemus (etsi magis iste cantus „ vulgari

(1) V. ad *Col. XXVI v. 16.*

(2) V. ad *Col. XXVIII. v. 1.*

,, vulgari ſermoni adcedat), nedum ſi quis
,, citharam pulſaret. Namque nunc omit-
,, to, quod his omnibus conceſſis, nulla
,, maior utilitas Muſicis, quam eius artis
,, ignaris provenit, propter quam utili-
,, tatem ipſi ſuadent huic diſciplinae ope-
,, ram dandam eſſe. Igitur adfirmo in-
,, ſtrumentorum pulſatores eſſe non tibi-
,, cinem modo, ſed etiam omnes quicum-
,, que ad tibiae conſonantiam canunt, &
,, ipſum Ariſtoxenum (1), ſiquidem Muſicum
,, eum per excellentiam adpellant: atque
,, adeo adfirmo Muſicos omnes tum ſenſu
,, vacuos ſonos reddere, quemadmodum
,, ſunt, quos ex inſtrumentis eliciunt,
,, tum ſtridulas cicadarum inſtar repetitio-
,, nes, tum, quoties ſermones reddunt,
,, ſermonibus ipſis ſuperflua. Porro cenſeo
,, non ſolum vitae magiſtros fuiſſe Pinda-
,, rum, & Simonidem, ſed etiam Muſicos
,, fuiſſe, & Poëtas, atque in quantum Mu-
,, ſici fuere, hominum animos exhilaraſſe,
,, in quantum vero Poëtae, effeciſſe, ut
,, ſermones proficerent utique conceſſerim;
,, neque propterea id effeciſſe (*quia ſcilicet*
,, *corda exhilararent*), vel admodum cer-
,, te parum; neque Muſicos ſolos, vel
,, prae ceteris, ſed omnes aeque ſcientiis
,, excultos homines tantumdem efficere po-
,, tuiſſe, quocumque tandem modo voca-
,, rentur. Quam maxima enim utilitas a
,, conloquiis provenit, nec unquam nudos
,, cantus & rhythmos prodeſſe adfirmave-
,, rim (2) . . . . . .

IN CAPUT XV.

An Muſica caeleſtibus meteoris reſpondeat?

CUm obiter iis ſatisfecerit, qui ſe in Muſici nomine, & definitione errare dictitabant, ad quaeſtionem redit, quam proximo ſuperiori capite pertractabat, an ſcilicet ad virtutes capeſſendas Muſica viam ſterneret. Et quoniam ſatis aliorum, quae facti erant, argumentorum vim declinaſſe putabat, ad extremum illud eluctandum adgreditur, quod e Muſicis proportionibus cum caeleſtium corporum harmonia capiebant, quam caeleſtem Muſicam dicebant (3). Putabant enim animorum concinnitatem e Muſica ortum ducere, quemadmodum e caeleſtibus proportionibus, quae Muſicis reſponderent, Mundi concinnitas oriretur: quae ſcilicet fuit Pythagorae doctrina a Stoicis etiam recepta. Ipſe vero contendit huiuſmodi decantatam Muſicae cum caeleſtium corporum motibus, & diſtantiis analogiam, etſi concedatur, nequaquam ad virtutes comparandas, moreſque conrigendos conducere poſſe. Deinde (quantum arguere poſſumus ex detritae *Columnae XXX* reliquiis) ait, caeleſtem illam Muſicam Pythagoreorum ſomnium fuiſſe, utpote qui fatentur eam a Diis tantum exaudiri poſſe propter eius excellentiam, a mortalibus non item: praeterea ſtellarum praeſignificationes a quibuſdam quidem admitti, non tamen ſic a ſapientioribus, ut per aſtra etiam humanas mentes cieri, & inclinari putarent. Quod etiamſi detur, non inde conſequi ait, Muſicam ſecundum aſtrorum analogiam ſe habere: adeoque ipſoſmet Muſicos iſthaec ignorare, vel certe negligere adfirmat. Sic igitur procedit:

Column. XXX. ,, Canoras porro nugas venditarunt qui-
,, cumque de Muſices cum caeleſtium cor-
,, porum motibus ſimilitudine, & adfinitate
,, tractarunt. Ut demus enim ſolis, lunae-
,, quae motum, & diſtantiam Muſicis ra-
,, tionibus analoga eſſe, & Zodiacum ea-
,, dem, ac Muſicum Canonem proportione
,, dividi, non idcirco huiuſmodi, quam
,, tradunt, Muſicae cum caeleſtibus corpo-
,, ribus cognationem demonſtrare poſſunt;
,, propterea quia innumera ſunt alia, quae
,, certam quamdam inter ſe analogiam ex-
,, hibent, quae tamen mirum quantum
,, reapſe diſcrepant. Praeterea hanc caele-
,, ſtium motuum, ac diſtantiarum, earum-
,, que differentiae in caelo regnantis obſer-
,, vationem nihil ſane ad virtutes adipi-
,, ſcendas, moreſque conrigendos conduce-
,, re poſſe ſit veriſimile. Neque ſane, ut his
,, *videtur*, ſed qualis cauſa ipſa eſt, ita ſe
,, res habet: *neque ex iis corporibus, quae in*
,, *ſublimi videmus, alias coniecturas ducere fas*
,, *eſt, quam ab illis, quae apud nos exſiſtunt;*
,, *non enim perinde ſe habent, ac corpora no-*
,, *bis circumſtantia. Omitto autem, quod illi*
,, *ipſi, qui caeleſtem Muſicam commenti ſunt,*
,, *illam noſtris auribus minime percipi poſſe, ſed*
,, a Diis (4) *tantummodo, exaudiri adfirmant.*
,, *Praeterea quomodo ſuperna illa corpora in-*
,, *fluere in ſubiecta poſſunt* tanto interceden-
,, te intervallo? *Nihilominus aſtrorum influ-* Column. XXXI.
,, *xus, & praeſignificationes* a quibuſdam *ad-*
,, *mitti* ſcimus, non ita tamen *a ſapientio-*
,, *ribus, ut per ea etiam humanos animos*
,, *cieri, & inclinari dicant. Vulgus quidem*
,, αποτελεσματα (5), *ad effectum* utrumque ar-
,, tificioſe

---

(1) V. ad *Col. XXIX. v.* 16.

(2) Aliqua heic deſunt, quae divinari nullo pacto licet. Addit enim, puto, factum aliquod, quo dicta confirmet; ſiquidem ait: πολλακις ετυχον, ὅς ου . . . . προσετχηκοσιν: *ſaepe nactus ſum, qui non . . . animadvertentibus.*

(3) Vide quae adnotavimus ad *Col. XXX*, & *XXXI.*

(4) Ex iis verbis παρα των Θεων, quae modo ſuperſunt *Col. XXX v.* 34, & ex aliis διαστημα ταυτον *v.* 38, hunc ſenſum ariolando exſculpſimus. Confer, quae habet Maximus Tyrius in adlato a nobis loco §. 5.

(5) Idem ac ὡροσκοπας, *genituras*. Vide ad *Col. XXXI v.* 8.

„ tificiose confici *ab astrologis sibi persuadet*. At certe si ἀποτελέσματα, adversus „ vitae difficultates, calamitatesque utilia „ esse concesserimus, non ideo sequitur „ Musicam secundum ipsorum analogiam „ se habere, & caelestium contemplationem. Nemo enim ne ex ipsis quidem „ Musicis ea cognovit, vel certe, etiamsi „ si noverit, demonstravit: sed eam sententiam a quibusdam Pythagoreis aliqui „ haurientes in suis scriptis recensuerunt. „ Si autem e converso exploratum diu est, „ omnes re ipsa isthaec negligere, profecto „ non statim illi Musicae cognitionis omnino expertes fore dicendi erunt.

IN CAPUT XVI.

Num animi adfectus immutare queat?

SOlutis reliquis argumentis unum restabat, ut finem adhuc agitatae quaestioni imponeret, an Musica animos ad virtutem disponere quiret? Illud autem profecto erat, quod Diogenes, aliique fautores eam vim Musicae tribuebant, qua animi adfectus immutare, & in contrarium ducere valeret: quod si verum foret, procul dubio homines ad virtutem manuducere facili negotio posset. Id igitur diserte negat Philodemus primum eo argumento (si quid ex corruptissima *Col. XXXI* expiscari licuit), quod nonnisi argumentorum robore immutari mens possit; deinde quod, si ex eorum sententia, proba & virilis Musica ad nobiles adfectus animum disponeret, contra vero garrula & effeminata ad pravos mollesque inclinaret, consequens esset Theatrorum Musicam, quam nempe nimis fractam, & voluptuosam adcusabant, ad vitia & libidines viam sternere. Atqui constare ait neque Scenicos artifices, neque Histriones, neque Philosophos, neque politiores viros, & ad summam universos eius Musicae auditores hisce vitiis laborare, ita quidem, si turpibus verbis, gestibus, actis non essent adsueti. Namque Musica per eum ἀδιάφορα est, nullumque effectum praeter oblectationem parit. Id autem procul dubio ideo dicit, ut se suosque purget, qui ab huiusmodi Theatrorum Musica minime abhorrebant, ut satis docuimus. Praeterea, ait, si quis syllabis imitandi facultatem adscripserit, Musicam vero spectaculis, gestibus, verbisque adiunctam, & apte illis respondentem animos flectere posse adfirmet, is sane nugatur; quandoquidem etiam sine Musica huiusmodi effectus exsistunt, & conciones eodem pacto animos commovere novimus. Ad summam non plus Musicae, quae aures vellicat, quam odoribus, & saporibus, qui nares, & palatum percellunt, tribuendum esse concludit. In hunc ergo modum, quantum coniicere fas est, exsequitur:

Column. XXXI. „Ait *praeterea Stoicus* eo pluris prae aliis „ disciplinis *ducendam esse* Musicam, *quo* „ *ipsa una vetat* nos animo excruciari; „ *quippe* cantus magis *valent* animum commovere, *quam quidvis aliud*. Sed licet „ quis per eam omne *animi oblectamentum* „ exhibeat, & quidquid eum *mulcere potest*, „ non idcirco animum per Musicam in oppositos praesentibus adfectus *adduci*, *ut*, „ *puta*, ad misericordam, vel contra, dicere *quiverit*. Non enim haec oblectamenta *misericordes* nos reddunt, & magis *nostros animos flectunt*, sed ab iis, quae Tragoedi, & *Comoedi canunt*, *animus flectitur*,

Column. XXXII. „ & immutatur. *Nec porro verum est a garrulo* „ *& fracto Theatrorum cantu animos conrumpi* (1). Nec enim cantus *spectatorum mentes inficit*, *dum in Theatris sedent*, *neque* „ *ipsaemet sententiae*, sed quas secum ipsi ferunt animi adfectiones, & ea, quae multis hominibus communia sunt, nec sane „ a cantu proveniunt. Atque hinc evidenter consequitur, quod neque e scenicis „ artificibus, qui eas cantilenas perficiunt, „ neque ex privatis viris ii, qui sunt politiores, non dico sapientes, & philosophi, quemadmodum neque hystriones, „ qui illas reddunt, simulque audiunt, & „ ad summam quicumque auscultant, dummodo ii neque turpibus verbis, neque gestibus, neque sententiis adsueverint, dictis „ animi vitii laborant. Et si quando haec a „ voce quamdam originem ducunt, secundum „ quam nos ipsis scenicis personis, *adtendimus*, *vel* fortasse aliquibus, *id utique voci* „ *ipsi nequaquam est adscribendum*. *Etenim* nec „ ii, qui ita adfecti sunt, requirunt ea, quae „ citharoedus ad rhythmum canet. Si quis „ autem putet etiam syllabas imitandi vim „ habere, & ut plurimum Musicam adspectibus, gestibus, verbisque adfinibus belle conrespondere, atque hinc animi vim „ emolliri, atque ita immutabilem sapientiam (2) a levissimis rebus flecti, *profecto fallitur*; *aeque enim isthaec semper* „ simili modo adfectos percellunt. Quip- Column XXXIII. pe quod etiam conciones animos contrario adfectu dispositos misericordes, & „ compatientes, & aeque mansuetos reddere valent. Atqui frustra in hisce oppugnandis nugis tempus, & operam terimus; cum evidens omnino sit cantus „ istos, quibus animum in contrarios adfectus immutandi facultatem tribuunt, „ non esse ab odoribus, & saporibus diversos, eisque potiores.

IN

(1) Haec omnium fere veterum Scriptorum sententia erat, ut iam ostendimus.

(2) V. ad *Col. XXXII v. 33*.

IN CAPUT XVII.

An utilitatem Musica pariat?

CUm tot tantaque de Musica adversarii praedicarent, merito eam in primis & omnino utilem prae aliis artibus esse concludebant. Ipse autem, qui cuncta inficiatus erat, & ad oblectandum unice comparatam esse Musicam docebat, eam utilem dici posse negat. Utiles enim fore ait eas tantummodo artes, quae necessariis vitae malis occurrunt, ut agricultura, textoria, architectura, politica, & hisce similes, non vero eam, quae tantum oblectationem, quae minime necessaria est, pariat (1). Quod si oblectatio utilitas dicenda esset, consequens foret Philosophiam Musica, aliisque de trivio artibus deteriorem esse, quia perpaucis reapse utilis evadit. Denique cur neque eorum, qui magnam eius utilitatem se expertos esse praedicarent, testimonia, neque Graecorum omnium, qui magni Musicam fecerunt, auctoritas aliquem movere debeat, ostendit:

Column. XXXIII. „ Illi igitur, qui etiam eo devenerunt, „ ut adfererent hanc unam artem prae ce„ teris aliis omni ex parte utilem esse, „ mirum quantum falsi sunt. Agricultu„ ra enim, & textoria, & architectura, „ & politica, & plures aliae omnino sunt „ utiles; atque hae quidem dici possunt „ necessario prodesse, quippe quae necessa„ riis vitae incommoditatibus occurrunt; „ illa vero naturaliter tantummodo oble„ ctationem offerat, quae necessaria mini„ me est. Praeterea, *si oblectatio est utili„ tas*, prout isti ratiocinantur, philosophia „ dici deberet tum Musica, tum plurimis „ vilibus artibus deterior, eo quod per„ rari sint, qui inde emolumentum refer„ re norint. Stultum est autem illis, qui „ Musicae operam dederunt, fidem prae„ stare in iis, quae de magna eiusdem u„ tilitate praedicant, quapropter cum om„ nibus viris, tum etiam pueris traden„ dam eam scientiam arbitrantur; fieri e„ nim potest, ut isti vel se iactandi gra„ tia haec venditent, vel decipiantur. Et „ quidem multi fatentur Musicam minime „ suos filios correxisse, vel in melius im„ mutasse; multi autem, quia sibi conve„ nire autumant, artifices recipere, & vi„ cissim recipi, ab illa suos filios melio„ res esse effectos praedicant. Itaque etiam Column. XXXIV. „ Damon (2), si quidem talia coram veris, „ non fictis Areopagitis adseruit, *utpote Mu„ sicus artifex*, perverse eos ludificavit. Mi„ randum porro minime est, si ipsa apud „ Athenienses, atque apud omnes Graecos „ in honore sit habita, atque adeo iisdem „ digna praemiis, quae sacrorum ludorum „ victoribus dantur; multa enim alia & „ magna mala cernis eos probare, & phi„ losophiam porro despicere, propterea „ quod universis praemium non pariat. At„ tamen ipsi & propter adiuncta eam ni„ mis provexerunt, nec eius Musicae, quae „ ab istis tantopere laudatur, nobis aliquid „ tradiderunt. Atque haec hactenus de hac „ parte dicta sunto: licet eadem pluribus „ in secundo Hypomnematon libro differa„ mus (3).

IN CAPUT XVIII.

An Musicam Dei invenerint?

TOt tantisque utilitatibus refertam Musicae scientiam, non aliis, quam Diis ipsis adceptam referebant eius fautores. Philodemus contra ait, homines per se canere didicisse ope rationis, quae utique Deorum inventum nemo dixit, non secus ac alias elementares scientias. Nec tamen idcirco, quia ratiocinationis, humanaeque intelligentiae ope inventa sit, utilis erit dicenda; quippe pessima etiam eius ope mortales invenerunt. Quod si hoc ipso Deorum inventum dicere volumus, quod intelligentia Deorum munus sit, profecto, ait, idem de omnibus quibuscumque artibus, non de una Musica, ut isti faciunt, dicendum esset. Mox ex ipsismet fabulis contrarium evinci docet. Denique nec tali Musices honore Deos indigere adfirmat, nec ipsius tangi desiderio, utpote qui non aurium delectatione, uti nos, capiantur: qua opinione deceptos putat cum Legislatores, tum Politicos, qui Musicam in sacris adhibendam praeceperunt. Subdit porro neque heroibus theatrorum inventionem adscribendam, falsumque admodum esse, quod venditarent theatra populis instruendis magis, quam ipsa Philosophiae praecepta esse utilia: immo potius moribus corrumpendis esse idonea; quippe stulta Poëtarum deliramenta proponant:

Column. XXXIV. „ Sed neque Deorum ullus Musicae in„ ventor fuit, neque ullus ipsam homini„ bus tradidit; sed ita mortales didicerunt, „ ut antea docuimus. Sermonem autem, „ & intelligentiam, & elementares disci„ plinas nemo pius cogitat a Mercurio, &

„ Minerva,

(1) Vide *Schol. ad Col. XXXIII v.* 21.
(2) V. ad *Col. XXXIV v.* 1.
(3) Ibidem *v.* 19.

„ Minerva, & Musis fuisse inventa. Quod „ si ratio, vel ratiocinatio Musicam indu- „ xit, non continuo illa utilis erit; pro- „ pterea quod pessima etiam invenit ratio. „ Intelligentia autem, & elementares disci- „ plinae quasi duabus praeditae sunt ansis. „ Itaque si quidem ob istas canssas Dei in-

Column. XXXV. „ venisse dicuntur Musicam, alias etiam artes „ tradidisse dicemus: hi vero, quasi hanc „ unam protulerint, Deos laudant. Omitto „ enim hunc illud adferre, quod Dei ut „ plurimum ab artibus difficilibus, & la- „ boriosis abhorrentes vulgo repraesenten- „ tur; atque adeo Minervam tibias odisse „ fabulati sint (1), & Mercurium alii suam „ lyram tradidisse (2). Id tamen de Mercu- „ rio etiam adversus hunc, qui ait Musica „ Deos uti, iocandi gratia dictum esto; „ duo vero alia, quae ante hoc ultimum „ diximus, metaphorice adcipiantur, ut nul- „ lum Deorum Musicum esse dicamus. „ Excepto autem hoc ultimo argumento, „ haec etiam adaptentur iis, qui magnifi- „ care non desinunt Deorum gaudium, „ cum Musica honorantur: nimirum nec „ talibus honoribus Deos indigere, neque „ ipsos huiusce cultus desiderio tangi, ne- „ que honorem, quo Barbari Deos suos „ prosequuntur, Graecis convenire; etenim, „ & illi per cantus Deos suos venerari pu- „ tant. Praeterea vero etiam legislatores, „ & politicos aeque deceptos fuisse dicamus, „ cum huiusmodi moribus essent adsueti, „ cumque putarent, etiam Deos, non secus „ ac nos, audiendo Musicam oblectari, ali- „ ter vero nequaquam: & alia denique huc „ referantur, quae in hoc argumentum iam „ diximus, quod scilicet nihil Musica ad „ germanam pietatem conducat. Falsum „ quoque est Heroës theatra primitus con- „ stituisse: neque adeo Theatrum publicae „ instructioni magis, quam Philosophiae „ scholas inservire verum est (3), *ut nebu-* „ *lones isti venditant; quippe quia theatra* „ *unice* doceant nos admirari, & operam „ dare iis stultitiis, quas Poëtae tradunt,

IN CAPUT XIX.

Quibus de caussis vulgo Musicam discerent?

ANtequam suam disputationem claudat, pauca coronidis loco addit de caussis, ob quas Musicam vulgo discerent. Ait igitur primo huiusmodi rationes, quas huc usque enumeraverat, commentum esse eorum, qui cum Musicam profiterentur, & nulla nobilitate, vel opibus essent conspicui, hoc pacto suam artem magnificare studuerunt: easque porro rationes cum perpauci magnos viros, quibus cordi fuit Musica, tum reliquum vulgus oblectationis, quam inde caperent, gratia libenter recepisse: secus autem opinasse eximios homines, ut Democritus, cuius auctoritatem recitat; quandoquidem Platonis verba intellectu difficilia essent. Deinde contendit frivolam etiam, & minus viro dignam eam esse rationem, quod nempe Musicam discendo quisque sibi in posterum oblectationis materiem compararet, tum quia sine labore vulgo huiusmodi oblectatio suppetat; tum quia publicis negotiis tempus atque operam impendere utilius foret, quam Musicae; tum quia temporis tractus, atque voluptatis usus nauseam parit; tum denique quia ea oblectatio minime necessaria sit, & nonnisi hominum opibus adfluentium proprium sit laborare & studere, ut voluptatem capiant, alios autem minime deceat in cantu & fidibus operam ludere. Respondet postea iis, qui divitias, & gloriam ex ea disciplina provenire dictitabant, eo argumento, quod haec & ex aliis studiis provenirent, & quia in conviviis, coetibusque de Musica disputare non admodum gloriosum esset apud omnes, imo vero apud quosdam, uti apud Epicureos, ridiculum foret eas quaestiones agitare, quae cura & studio opus haberent; quippe cura, & studium non suppetunt iis, qui ad felicitatem unice contendunt: quam utique felicitatem in una animi securitate, non in hisce aliis nugis requirendam esse ait. Denique concludit, se tam multa scriptitasse adversus Musicae fautores, non quia tam multis indigere eorum confutatio videretur; sed quia nosset suae sectae hac de re doctrinam & opinioni eorum, qui publicae educationi praeerant, & vulgaribus moribus adversari, & mirabilia, quae Stoicus Diogenes praedicaverat, multorum animos perculisse; opportunum duxerat eum argutantem presso pede persequi;

Column. XXXVI. „Iam vero non piget, imo etiam neces- „ se est, de caussis, ob quas vulgo Musica „ discitur, dicere, easque in medium pro- „ ferre. Quippe enim inepti viderentur ii, „ qui Musicae incumbunt, cum nulla nobi- „ litate, neque fortuna distincti sunt, atque „ adeo tantum artifices, & quasi conviviorum „ ministri reputarentur; hinc quasdam ra- „ tiones commenti sunt, qui haec exercent, „ quas cum unus, & alter magnorum vi- „ rorum, qui cithara, & cantu moderate „ usus est; tum porro vulgus oblectationis „ gratia receperunt. Excellentium enim „ virorum facta; & sententiae aliud quod- „ vis innuunt. Enimvero Democritus ma- „ ximus naturae interpres non antiquorum „ modo

(1) V. ad *Col. XXXV v. 6.*
(2) V. ibidem *v. 9.*
(3) Ibidem *v. 41.*

„ modo, ſed etiam quotquot ad noſtram „ uſque memoriam floruere, vir novitatis „ minime ſtudioſus, Muſicam iuniorem eſſe „ adfirmat, ſuaeque opinionis rationem hiſce „ verbis reddit : Nequaquam neceſſariam „ eſſe Muſicam, ſed ſuperflui loco haben„ dam iudico, etſi pleriſque antiquiſſima res „ videatur, & quae mirabile neſcio quid „ ferat, & in ſe claudat ; *recentior enim* „ *eſt, quam vulgus putat : etſi alia hodie ſit* „ *a primaeva*. Perſuadeor enim frivolas, „ & nugatorias adceſſiones primitus ab il„ la abeſſe, utpote quae olim a viris ſim„ plicioribus, & lutulentioribus tractaretur, „ ſecus ac poſtea cum a ſollertioribus. Quae „ autem de Muſica habet Plato (1), intelle„ ctu difficilia admodum ſunt, quo magis „ utilia. Iam vero nihil generoſum ſapit, ne„ que magnificum argumentum illud, quo „ ipſi confugiunt. Quid enim aliud dicemus? „ Semet, aiunt, felices reddent, laborando „ nunc, & diſcendo, ut ſibi aliquando oble„ ctationem comparent. Atqui non vident, „ quot acroamatis publice abundemus, e „ quibus ſine ullo labore oblectationem ca„ pere liceat : neque adtendunt, quantam ob„ tinendae dignitatis copiam, ſi publicis ne„ gotiis nos immiſcere velimus (2), habere„ mus : neque illud animadvertunt, temporis „ diuturnitate naturam nos deſtituere, & cito „ exſaturari, uti videre eſt etiam in ſpecta„ culis, quae cum in longum ſaepe abeunt, „ aliud quidvis nos agimus, & abaliena„ mur. Illud enim praetermitto huiuſmo„ di voluptatem neceſſariam non eſſe ; di„ ſcere autem & ſtudere, ut noſmet oble„ ctemur, cum laborioſum eſſe, tum etiam „ proprium virorum principum propter re„ ginam pecuniam, qua abundant. Omit„ to etiam dicere, quam indecorum ſit „ cernere viros, quaſi pro ſuo munere, „ pueriliter in cantu, & fidibus operam

Column. XXXVII.

„ ludere perpetuam. Quod autem nihil „ praeſtantius ſit, vel opportunius *ad ani-* „ *mos avocandos, & confirmandos adverſus* „ adfectuum *tumultus*, ſuo demum loco di„ ſceptabimus. Cum vero divitias, & glo„ riam ex hac diſciplina obvenire aiunt, „ reponamus huiuſmodi res multis proferri „ ſtudiis communia, a quamplurimis vero „ abeſſe : ad haec non ſine laboribus Muſi„ cam proficuam eſſe, & multo magis Sce„ nicis, quam nudis Harmonicis ea emolu„ menta obvenire. Quod vero Muſicae pe„ riti in conviviis, aliiſque coetibus & ad„ fatim diſputandi materiam habeant, & „ primas capiant, reponimus id & commu„ ne aliorum ſtudiorum eſſe, nec ab om„ nibus, uti a quibuſdam, in pretio habe„ ri ; imo fortaſſe riſu excipiendum, ſi Phi„ loſophus huiuſmodi diſceptationis argu„ menta in coetu, & conviviis proponat, „ quae a pleriſque non intelligantur, & „ cura ſtudioque indigeant, ut explicentur : „ quae utique iis, qui ad beatitatem con„ tendunt, non ſuppetunt. Siquidem nos „ multo potiorem eſſe animi ſecuritatem, „ tranquillitatemque prae inutilibus huiuſ„ modi quiſquiliis (3), demonſtrabimus, cum „ ad operis concluſionem ex iſta digreſſio„ ne perveniemus. Tam multa igitur ad„ huc ediſſerui adverſus quorumdam homi„ num tractatus, & fortaſſe non abs re, „ immo opportune. Nam profecto propter „ iſtorum ſuadelae vim, ne minimam qui„ dem tot verborum partem fundere mihi „ opus erat ; ſed & propter opinionem, „ quam de Muſica imbiberunt, qui publi„ cae educationi praeſunt ; & propter in„ ductas iam multorum hominum conſtitu„ tiones ; & propter miracula, quae Stoicus „ iſte praedicat, *operae praetium duxi ni-* „ *hil praeterire eorum, quae is venditaret,* „ *ſed eum e veſtigio perſequi*.

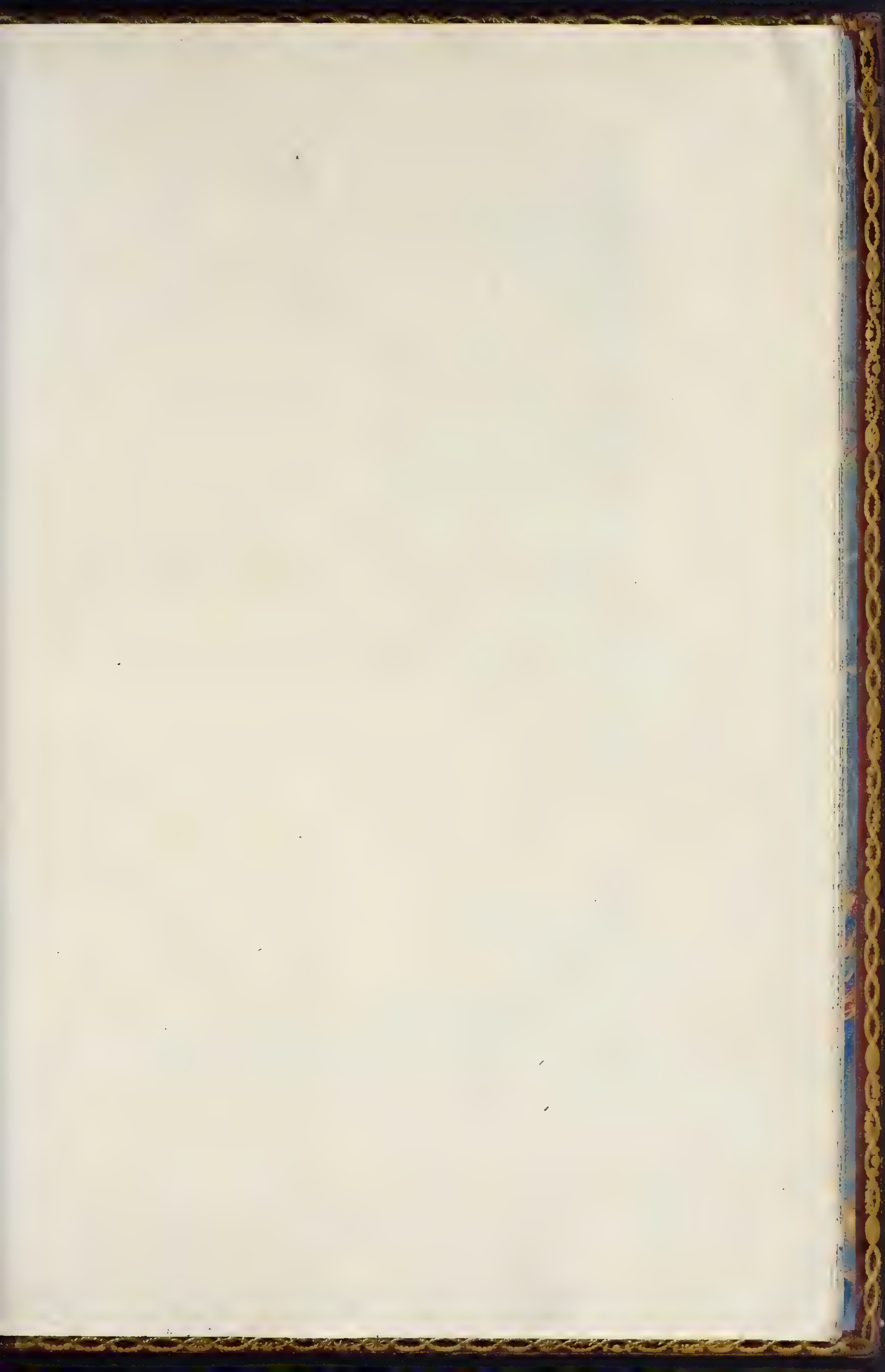
Column. XXXVIII

F I N I S.

(1) V. ad *Col. XXXVI v. 7.*
(2) Ibidem *v. 19.*
(3) V. ad *Col. XXXVIII v. 26, & 29.*

INDEX I.

Capitum, in quae partiri textus commode potuit.

INDEX IV.

Auctorum, qui in hoc volumine citantur, adlegantur, inluſtrantur, laudantur, conriguntur, notantur.

Littera C. indicat Columnam, *S,* Scholion, *v.* verſum, *n.* notam, *p.* paginam.

A

B

C

Ma-

Pol-

I N D E X V.

Rerum notabilium, quae vel in Textu, vel in Praefatione, & Scholiis occurrunt.

Littera C. indicat Columnam, *S.* Scholion, *v.* versum, *n.* notam, *p.* paginam.

D

E

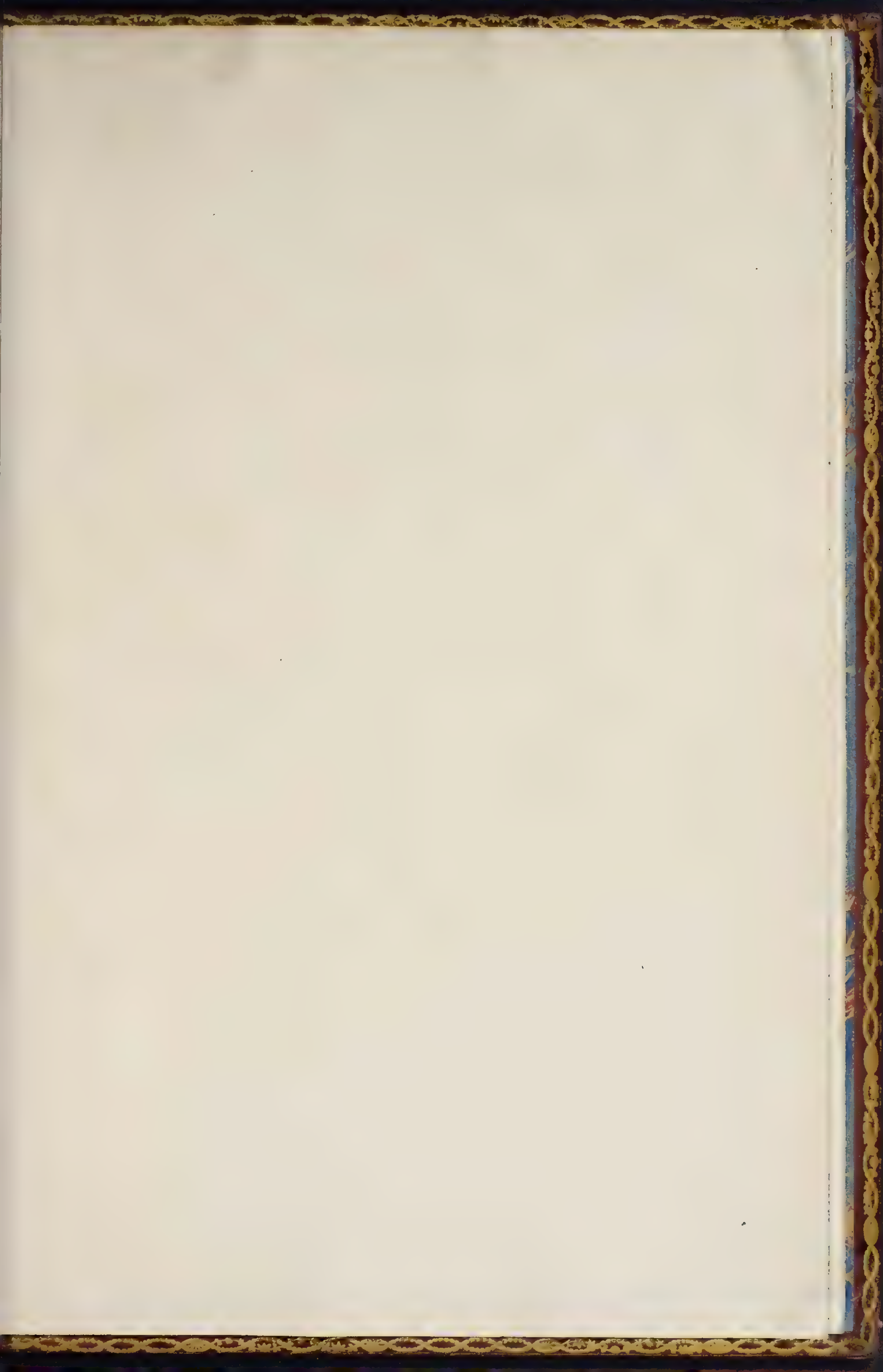

Stoi-

In-

Y y

		ERRATA.	CONRIGE.
Pag. 2.	*Praefat.* v.12.	Ermarchus	Hermarchus
5.	*Praefat.* v. 5.	δε	δη
6.	*Praefat. N.* (21) v.2.	10	11
19.	*Praefat.* v. 3.	halucinatione	hallucinatione
2.	v.13.	tranverſim	tranſverſam
ibid.	v.33.	II) Muſica	*I ſect.VIII*) a ſolis eminentiſſimis in Muſica
3.	v.11.	βαβεις	βασεις
ibid.	v.26.	ευσχημων	ευσχημον
5.	v.29.	(ut legit	(vel παρεσαρθρει, ut legit
6.	v. 8.	Epicurus	Epicureus
ibid.	v.14.	ſenſus	ſenſum
7.	v. 8.	τον	τȣ
13.	v.36.	διακειντων	διακειντωι
ibid.	v 41.	σημφωνιας	συμφωνιας
16.	v. 1.	παραλαμβανȣσθαι	παραλαμβανεσθαι
ibid.	v. 6.	rythmis	rhythmis
ibid.	v.11.	melopeia	melopoeia
18.	v.44.	μελοποϊας	μελοποιΐας
20.	v.46.	excnlpiſſe	exſculpſiſſe
ibid.	v.54.	hic verbis	his verbis
29.	v.33.	Maenander	Menander
59.	v.30.	επη	ει μη
ibid.		ſiquidem	niſi quidem
ibid.	v.31.	videtur	videatur
62.	v.20.	cum	eum
78.	v.29.	recitata	recitatos
ibid.	v.30.	exhibita	exhibitos
91.	*in margine*	commentanda	commendanda
93.	v 31.	ob	ab
96.	v.52.	V. 39.	V. 34
97.	v. 5.	nonne	non
ibid.	v. 6.	inquirat ?	inquirat;
98.	v.35.	iudicare	iudicare queat
105.	v.49.	inconcinnitas	concinnitas
108.	v.15.	quaeritur	queritur
112.	v.31.	ſticte	ſtricte
113.	v.41.	λοιδορȣσι	μονον λιοδορȣσι
ibid.		conviciantur	ſolum conviciantur
ibid.	v.42.	ὁταν	λιαν, ὡς επαινȣσιν, ὁταν
ibid.		cum	mirum quantum laudant, cum
116.	v.22.	audito	auditu
118.	v. *ult.*	*XXVII*	*XXVIII*
126.	v.29.	*vini & aceti mulſi comparatione utitur*	vini & aceti mulſi comparatione utitur
142.		qualecumque	qualemcumque

84-B30790 c.2 v.1

3 vols in 2
X/÷
20409

